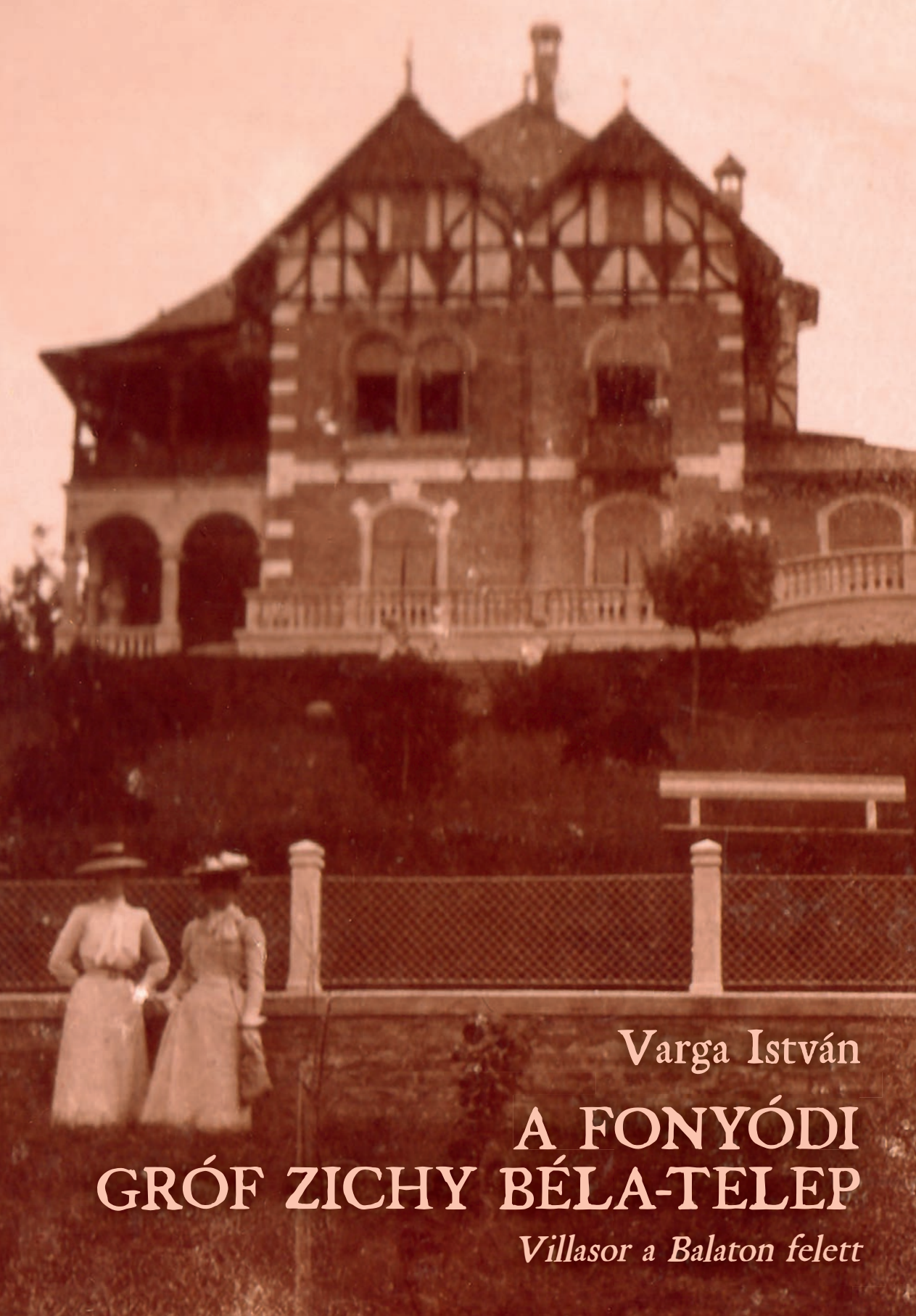

Varga István

A FONYÓDI GRÓF ZICHY BÉLA-TELEP

Villasor a Balaton felett

Varga István

A FONYÓDI GRÓF ZICHY BÉLA-TELEP

Villasor a Balaton felett

Varga István

A FONYÓDI GRÓF ZICHY BÉLA-TELEP

Villasor a Balaton felett

Fonyód | Fonyódi Kulturális Intézmények | 2015

A Nemzeti Kulturális Alap a szerzőt kutatása közben alkotói támogatással segítette, valamint a könyv kiadásához is hozzájárult.

A kötet megjelenését anyagi támogatásával elősegítette:

Fonyód Város Önkormányzata
Nemzeti Kulturális Alap
Szita Károly Kaposvár polgármestere
Takáts Gyula Irodalmi Alapítvány
Tótpál Attila és felesége Krisztina villatulajdonosok magánadománya

Lektorálta:

Katona Csaba történész

©Minden jog fenntartva.
Bármilyen másolás, sokszorosítás illetve adatszolgáltató rendszerben való tárolás a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulásához van kötve.

ISBN: 978-963-12-2854-0

© Varga István
© Fonyódi Kulturális Intézmények
Felelős kiadó: Tóthné Nagy Ágnes, igazgató

Készült a Central Press ’99 Nyomdában, Kaposváron, 2015-ben.

Felelős vezető:

Nagy László, Zsoldos László

Grafika:

Szabó Zoltán, Hederics László

Az első borító a Márffy villát, a hátsó borító a bélatelepi strandon fürdőző gyerekeket ábrázoló fényképek felhasználásával készült.

A borító és a fejezetcímek – Tótfalusi Kis Miklós (1650–1702) emlékét megidézendő – a Kisantal Tibor által 2013-ban tervezett KisMiklos betűvel, a könyv törzsszövege Janson (Totfalusi) betűvel készültek.

TARTALOM

KÖSZÖNTŐ 9

BEVEZETÉS 11

I. rész **ŐSFÜRDŐZŐK FONYÓDON: FÜRDŐÉLET BÉLATELEP ELŐTT** ... 15
Berzsenyi Zoltán: Fonyód-Bélatelep „őskorá”-ról. 15
Ősfürdőzők Fonyódon – 1889 20
Az 1889-es nyilatkozat 10. évfordulójára meghívó 25
Gruber János: Egy fonyódi juniális 27

II. rész **BÉLATELEP** 29

1. fejezet DOKUMENTUMOK A BÉLATELEP ALAPÍTÁSA KÖRÜLI IDŐKBŐL 29

2. fejezet A VILLÁK ÉS TULAJDONOSAIK 50
Vaszary villa – BB. 22. 50
Szaplonczay villa – BB. 24. 58
Szigethy-villa. – BB. 26. 61
Vollnhofer villa. – BB. 28. 63
Paál villa. – BB. 30. 67
Csorba villa. – BB. 32. 73
Krizsanich villa. – BB. 34. 87
Csorba villa. – BB. 36. 89
Folly villa. – BB. 38. 96
Náray-Szabó villa. – BB. 40. 102
Lippich villa. – BB. 42. 106
Tevely villa. – BB. 44. 121
Márffy villa. – BB. 46.-48. 127
Darnay villa. – BB. 50. 139
Chernel villa. – BB. 52. 142
Polányi féle telek. – BB. 54. 148
Folly villa. – BB. 56. 152
Duchon villa. – BB. 58. 155
Scholz féle telek. – BB. 60.-62. 157
Kapotsffy féle telek. – BB. 60.-62. 162
Krámer féle telek. – BB. 60.-62. 167
Horkay villa. – BB. 64. 169
Krasznay féle telek. – BB. 66. 172
Matolcsy villa. – BB. 68. 176
Körmendy féle telek. – BB. 72. 179

Szekeres féle telek. – BB. 74. 185
Fittler villa. – BB. 76. 188
Tuboly Gyula féle telek. – BB. 78. 191
Hendel Lajosné féle telek. – BB. 80. 194

3. fejezet SÉTÁNY, KERTÉSZET, VÁRHEGY 197

4. fejezet A BÉLATELEPI STRAND 204

5. fejezet AZ 1919-20. ÉVI ESEMÉNYEK BÉLATELEPEN 217
Gyermeknyaraltatás Bélatelepen 217
Rónai Ödön Fonyódon 217
Ungár Géza Fonyódon 221
Ripka Ferenc és a kommunisták 222
Bor Pál festőművész visszaemlékezése 223

6. fejezet A TÁRSADALMI ÉS POLITIKAI ELIT BÉLATELEPEN 225
Politikusok Bélatelepen 225
Albrecht főherceg fonyódi úszása és nyaralásai 232
Ripka és a Habsburg hercegek 234

7. fejezet ÚJ PARCELLÁK A VILLASOR UTÁN 239

8. fejezet EMLÉKEK 245
Szaplonczay emlék avatása – 1934 245
Berzsenyi Dániel szobor terve – 1937 257
A várhegyi Szent István-emlék építésének tervezete – 1937 259
Bélatelep 50. évfordulója – emléktábla állítás – 1944 264
A volt főpolgármester emlékének megörökítése
a Ripka-kúton – 1944 272

9. fejezet AZ EGYESÜLET MŰKÖDÉSE A RIPKA HALÁLÁT KÖVETŐ
IDŐSZAKBAN 279
Bélatelepi gond(n)ok – Jutasi István rádiója, írógépe, biciklije 285

10. fejezet BÉLATELEP AZ 1945 UTÁNI ÉVEKBEN 288

11. fejezet ADALÉKOK BÉLATELEP TÖRTÉNETÉHEZ 322
Források a Somogy Megyei Levéltár iratanyagaiból 322
Bélatelep újságcikkek és könyvrészletek tükrében 327
Közgyűlési jegyzőkönyvek 343

III. rész BÉLATELEP KÖRNYEZETE 363

1. fejezet A FONYÓDI VELICS-VILLA 363
Velics Antal 364
Velics Lajos 367

2. fejezet LAJOS LAK SZÁLLODA – PANZIÓ 369

3. fejezet SIMONYI SEMADAM SÁNDOR FONYÓDI NYARALÓJA 371
Simonyi Semadam Sándor 371
Adalékok a Simonyi Semadam család fonyódi vonatkozásaihoz 374
Fonyód egy országgyűlési felszólalásban 374
Simonyi Károly fizikus és Fonyód 375
Simonyi Sándor: Fonyódi história 376
Fonyódi Simonyi-Semadam képeslapok 380

4. fejezet A SIRÁLY SZÁLLÓ 381

5. fejezet A MAGAY CSALÁD FONYÓDON 390
A Magay család 390
Magay Ferenc: Egy új utca keletkezésének története Fonyódon az 1927 évtől kezdődően 397

6. fejezet A MOLNÁR NYARALÓ 406
Molnár Endre 406
Jankovich-Bésán Endre 409
Különítményes idők 410
Közéleti szerepe 411
Jótékonykodás 412
A bélatelepi érdekeltség és Jankovich-Bésán Endre 413
Cserkészek a Jankovich-Bésán birtokon 414
Bissingen-Nippenburg Georgina 415

7. fejezet WALKÓ KILÁTÓ 417

IV. RÉSZ FÜGGELÉK 423
Egyed Juliska néni 423
Vaszary villa 424
Szaplonczay Manó 426
Piatsek Mária visszaemlékezése 429
Szigethy-Gyula család 433
Ripka Ferenc és Vass József 441
Patkós Péter visszaemlékezése – Scipiades villa 456
Magay Tamás visszaemlékezése 465
Keszthelyi László visszaemlékezése 469
Jutasi Róbert visszaemlékezése 472

UTÓSZÓ 483
KÉPJEGYZÉK 485
A SZERZŐRŐL 495

Kedves Olvasó!

Fonyód, a Balaton déli partján fekvő romantikus kisváros, ami sok mindent meghatároz a település életében. Például azt, hogy legfőképpen az idegenforgalom jelent számára kiugrási lehetőséget. Kár is lenne tagadni, a legfontosabb a Balaton. A strand, a vitorlázás, a part menti romantika.

Aztán fontos a mólóról, a dombtetőről, a sétányról látható gyönyörű panoráma. Az utóbbi években az egyik legkarakteresebb fonyódi látványosságként tartjuk számon a Várhegyi kilátót, amely lassan városunk jelképévé válik.

A leggyakrabban fényképezett fonyódi helyszínnek a Walkó kilátót mondhatjuk, büszkék vagyunk rá, felejthetetlen látványt nyújt.

Mindez természetesen nem mostanában kezdődött, hanem a balatoni fürdőkultúra kialakulása idején, s legfőképpen Bélatelepen. Tulajdonképpen erről szól ez a könyv. Arról, ami manapság fontos Fonyód számára, annak szinte minden apró részlete a múltban gyökerezik.

A századfordulós bélatelepi villasor a fent felsorolt fonyódi látványosságok eszszenciája. Amikor 1894-ben létrejött Bélatelep, kiépítették a mai strandot, fürdőházakkal, később állandó kabinokkal, partvédelemmel. Élvezték a fürdést, az úszást, vitorláztak, csónakáztak. A Várhegyre kirándultak, sétautakat vágtak az erdőbe. A villasoron nyaralók már az 1920-as évek közepén kilátót terveztek a hegytetőre. Mi 2011-ben felépítettük.

E könyvből kiderül, igazándiból a bélatelepieknek köszönhető a mai szerpentin út és a már említett Walkó kilátó. A mai múzeum Bélatelep határán épült, benne hazánk egyik, ha nem legelismertebb festőművésze nyaralt, s tette örök időkre emlékezetessé városunkat. Felépült a villasor, amely a hozzá kapcsolódó sétánnyal ma is meghatározó jelképe Fonyódnak. Vagyis, bármit is mutatunk meg Fonyódból, valahogyan kapcsolódási pontot találunk a klasszikusnak mondott Bélatelephez. Nem hiába kapta meg a Somogy Megyei Közgyűléstől az „Örökségünk – Somogyország Kincse" elismerést.

Úgy érzem, ez a könyv még inkább tudatosítja bennünk azt, hogy Fonyód szempontjából Bélatelep, a villasor és kapcsolódó részei megkerülhetetlenek akkor, amikor a Fonyódra látogatóknak városunk szépségeit szeretnénk megmutatni. A fonyódi látnivalók tárháza bőséges, köszönhetjük ezt a bélatelepieknek is.

Emléküket híven őrizzük, s ápoljuk!

Fonyód, 2015 július

Hidvégi József
Fonyód város polgármestere

Bevezetés

Bélatelep története az 1860-as években kezdődött el, amikor a Zichy-uradalom jószágigazgatója, Perlaky József családjával, barátaival a fonyódi major ellenőrzését összekötötte a balatoni fürdőzéssel és a várhegyi kirándulással. A több évtizedig tartó szokás újabb és újabb vendégeket vonzott magához, mígnem az egyik barát, Szaplonczay Manó vármegyei tiszti főorvos agyában kipattant a zseniális gondolat: a fürdőzést, a kirándulást másokkal is meg kell ismertetni, létre kell hozni egy nyaraló-telepet, amely kihasználja a hely páratlan adottságait: a balatoni fürdés, úszás egészségre gyakorolt jótékony hatását, a Várhegy kristálytiszta, ózondús levegőjét, az ottani sétákat, kirándulásokat, valamint a hegyről látható gyönyörű kilátást.

Hogyan történt mindez? Szándékaim szerint erről kíván szólni ez a könyv.

Néhány információt szeretnék a kedves olvasó tudomására hozni, mielőtt a könyv olvasásához fogna.

Könyvtáros vagyok, nem történész, így – bár igyekeztem a legjobb szándékkal a téma kutatásához állni, és tudásom legjavát ráfordítani – ez a munka nem egy tudományos szakmunka.

Nem klasszikus, történész által készített monográfia. Nincs benne a történészektől elvárt összehasonlító, elemző, értékelő rész. Tulajdonképpen összegyűjtött adatok, források, vendégszövegek összegzése, egybegyűjtése.

A könyv nem helyezi el a bélatelepi villasort magában foglaló fürdőegyesületet a balatoni fürdőkultúrában, ez utóbbit nem is tárgyalja, hiszen a témáról bőséges irodalom áll rendelkezésre, akár fonyódi vonatkozásokkal is megtűzdelve.[1] Kizárólag a fonyódi-bélatelepi vonatkozásokra szorítkozik, természetesen a tárgyalt személyek esetén – azért, hogy a sokszor hiányzó fonyódi kapcsolódási pontokat pótoljam – igyekeztem tágabb körben bemutatni az illetőt, demonstrálva ismertségét, jelentőségét.

E könyv előzményének tekinthető a Fonyód Városvédő és Szépítő Egyesület által 2004-ben kiadott Fonyód-Fürdőtelep című helytörténeti folyóirat is, amely – e könyv szerzőjének a szerkesztésében – az akkor 110 éves Bélatelepre emlékezett, s közölt több, itt is helyet kapó anyagot.

Több, általam értékesnek–érdekesnek vélt újságcikk, könyv-részlet, levéltári forrás bélatelepi vonatkozásait teljes egészében közlöm. Úgy gondoltam, hogy ez a könyv a téma talán egyszeri bővebb kifejtése, ezért hiba lenne ezeket elhagyni, mert a bennük rejlő információ fontos lehet az olvasó számára.

Bár a jegyzetapparátusból kiderül, de azért elöljáróban is ejtenék néhány szót arról, milyen forrásokat használtam fel, hol végeztem kutatásokat annak érdekében, hogy minél szélesebb körű legyen a téma feltárása.

---

1 Kanyar József: Fonyód fürdőkultúrájának történeti korszakai. In: Uő. Szerk. Fonyód története. Fonyód, 1985. 167. p. – Bősze Sándor: A dél-balatoni fürdőegyesületek történetéből az 1890-es esztendőktől 1944-ig. In Somogy megye múltjából. Levéltári évkönyv 20. Kaposvár, 1989. SML. 211-252.

Két részre osztanám a forrásokat.

Az elektronikusan elérhető és általam sűrűn használt információk közé tartoztak az alábbiak:

– A **Magyar Családtörténet-kutató Egyesület** honlapja, adatbázisa: az egyesület önkéntesei által feltárt anyakönyvek (születési, házassági, halálozási), névváltoztatások adataival sok helyen találkozik majd az olvasó, ezek segítik a családi kapcsolatokban, a korban elhelyezni a tárgyalt személyt.

– Az **Arcanum Adatbázis Kft.** által szerkesztett adatbázisok, kiemelten: Arcanum Digitális Tudománytár, Hungaricana Könyvtár, Magyar Levéltári Portál, MTI Kőnyomatos Hírek stb.

– Az **Országos Széchényi Könyvtár** (OSZK) gyászjelentései, kézirattár-levelestár.

– A **Petőfi Irodalmi Múzeum** adatbázisai, legfőképpen az életrajzi, családtörténeti index.

Természetesen elengedhetetlen volt az, hogy emellett levéltári–könyvtári kutatásokat folytassak. Az alábbi intézményeket kerestem fel személyesen:

– A **Magyar Nemzeti Levéltár Somogy Megyei Levéltára**. Itt a legfontosabb anyagot a Bélatelepi Fürdőegyesület iratai képezték, amely téma négy dobozt töltött meg, sajnos, nem a kezdetektől, hanem hozzávetőleg 1921-től tartalmazott iratokat a gyűjtemény. Úgy gondolom, hogy az iratanyag Matolcsy Sándor révén kerülhetett a levéltárba. Egy-egy levélben szót ejtenek arról, hogy Ripka Ferenc a villában egy szekrényben tárolta a korábbi iratokat, de hogy ezek hová lettek, nem tudni. A kaposvári levéltár Nagyberki osztályán átnéztem a villák birtokleveleit, így tudtam a tulajdonosváltozásokat nyomon követni. A Fonyódi Kulturális Intézmények Könyvtárában lévő, Móricz Béla által írt 'Fonyód településtörténete' című kéziratot is használtam, ő is valószínűleg ezen birtoklevelek (és feltehetőleg személyes ismeretségek) alapján írta össze a villatulajdonosokat még az 1950-es években. Bár sok új nevet találtam, ill. pontosítottam több adatát, az ő felbecsülhetetlen értékű kézirata bőven foglalkozik Bélateleppel, könyvem írása folyamán megkerülhetetlen volt.

– Budapesten felkerestem a **Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltárat**, ahol a bélatelepi villák szakszervezeti időbeni története után kutattam, s több érdekes adalékra bukkantam.

– A **Budapest Főváros Levéltárában** – az interneten elérhető sokrétű adatbázis alapján – több végrendeletet, hagyatéki anyagot, bírósági ügyet tudtam átnézni, ezek adatai is visszaköszönnek a könyv lapjain.

– A kaposvári **Takáts Gyula Megyei és Városi Könyvtárban** az elmúlt tizenöt évben nagyon sok bélatelepi (és fonyódi) újságcikket másoltam le, írtam ki a Somogy, az Új Somogy, a Somogyi Újság, a Somogyvármegye és egyéb korabeli lapokból, ezekből is jókora válogatást közlök itt.

– Az **OSZK** mikrofilmtárában így jártam el pl. a Balaton, a Balatonvidék, a Balatoni Kurír című lapokkal, amelyek szintén több bélatelepi vonatkozású cikket közöltek. Ugyanitt a Kézirattár rejti azokat a leveleket, amelyek elkalauzolnak a

múltba, s elénk tárják Szaplonczay Manó és mások leveleit. A Kisnyomtatványtár gyászjelentéseit eredetiben és mikrofilmolvasón is tanulmányozhattam.

Nagy szerencsémnek tartom, hogy lehetőségem volt több egykori villatulajdonos leszármazottjával beszélgetnem, akik felidézték gyermekkoruk nyarait, családjuk bélatelepi élményeit, történeteit. Ezúton is köszönöm nekik, hogy bizalmukba fogadtak! Ezeknek a beszélgetéseknek a szerkesztett változatát közlöm a könyvben.

Néhány szót a könyv felépítéséről:

A könyv – figyelembe véve az időrendet – az ún. „ősfürdőzők" történetével kezdődik, hiszen ők voltak a Bélatelepesek előfutárai. Ezután a Bélatelep létrejöttével foglalkozom korabeli újságcikkeket, levéltári dokumentumokat felhasználva, majd mintegy haladva a mai Bartók Béla utcán, sorba veszem a villákat, azok tulajdonosait, a hozzájuk kapcsolódó információkat, történeteket, egyéb fonyódi kapcsolódási pontokat. Ezt követően a „kész" Bélatelepre vonatkozó fejezetek sorakoznak (sétány, kertészet, strand, emlékhelyek, új parcellák stb.), amelyeket egy forrásgyűjtemény zár (levéltári iratok, újságcikkek, közgyűlési jegyzőkönyvek).

Fontosnak tartottam azt is – már csak a hasonló társadalmi osztályhoz való tartozás ürügyén is –, hogy a bélatelepi villasor környezetét is bemutassam. Itt nem feltétlenül a fizikai közelség volt a lényeg, olvasva a fejezeteket, reményeim szerint megértik válogatási elveimet.

A könyv végén helyeztem el a Függeléket, amelybe egyrészt az ún. „oral history" anyagokat gyűjtöttem, vagyis a szóbeli közlések írásos változatát, másrészt hosszabb lélegzetvételű, de bélatelepi vonatkozásaik miatt kihagyhatatlan anyagokat.

A könyvben lévő máshonnan szó szerint idézett forrásokat betűhíven közlöm. Bár ez időnként megnehezítheti az olvasást, azonban úgy ítélem meg, hogy az adott korszakról is információt hordoz, s az írásmód forrásértékkel bír. Az idézetek kivételével elhagytam a doktori címek jelölését, a szövegkörnyezetből rendszerint kiderül ennek birtoklása.

A könyv képanyagáról:

A villákat ábrázoló fotók egy része korabeli képeslap részlete. Sajnos több jelentős villáról egyáltalán nincsen archív fotó. Nem lehetek eléggé hálás azokért a régi fényképekért, amiket a villatulajdonos családok leszármazottaitól kaptam, így ízelítőt kapunk a századforduló társas összejöveteleiről, a századelő villabelsőiről, több épület változásait is nyomon lehet követni. A strandot, az emlékhelyeket, a környezetet bemutató fotók is díszei e kötetnek. Igyekeztem minden esetben feltüntetni a kép forrását, ezt a Képjegyzékben tettem meg.

A könyv hiányosságait is figyelembe véve a témát – úgy érzem – tudásomhoz és lehetőségeimhez mérten feldolgoztam.

Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy nem lett teljes: több idő-ráfordítással, még lelkiismeretesebb kutatómunkával biztos, hogy ennél is több anyagot össze lehetett volna gyűjteni. Joggal kérdezheti a Tisztelt Olvasó: akkor miért került mégis kiadásra a kézirat?

A válasz egyszerű: élnek még azok közül néhányan – többen már 80-90 év közöttiek – akik az 1950 előtti gyermekkoruk legszebb nyarait Bélatelepen töltötték. Többükkel beszélgetve, ill. néhányuk visszaemlékezésében megható volt hallani azt az évtizedek elteltével sem múló őszinte ragaszkodást, azt a mérhetetlen szeretetet, ami őket Bélatelephez köti mind a mai napig. Amikor felidézték a 60–70–80 évvel ezelőtti nyarak emlékeit – szemük csillogott, s fátyolossá változott.

Közel tíz éve ígérem nekik ezt a könyvet, úgy gondolom, eljött az ideje, hogy megkapják.

Köszönettel tartozom a régi és mai Bélatelepeseken kívül a könyvtáros, levéltáros kollégáknak, akik minden alkalommal önzetlenül segítették kutatásomat. Bármikor fordulhattam hozzájuk személyesen, elektronikus vagy telefonos formában.

Köszönöm a könyv kiadásához nyújtott anyagi segítséget a címlap hátoldalán felsorolt szervezeteknek, magánszemélyeknek, nélkülük nem jelenhetett volna meg a kötet.

A Nemzeti Kulturális Alap azon kívül, hogy a nyomdaköltségekhez is hozzájárult, alkotói támogatásával is elősegítette a téma kutatását.

Fogadja ezt a könyvet mindenki, aki kedveli Bélatelepet, jó szívvel.

Fonyód, 2015 júniusában

Varga István

I. rész
ŐSFÜRDŐZŐK FONYÓDON: FÜRDŐÉLET BÉLATELEP ELŐTT

Az ún. fonyódi „ősfürdőzők" világát legjobban Berzsenyi Zoltán írása[2] mutatja be. Én is ezt hívom segítségül annak érdekében, hogy abba a korba vigyem vissza a kedves olvasót, amikor még nem tömegek strandoltak a parton. Az újságcikk témánkhoz szorosan kapcsolódó részeit közlöm:

Berzsenyi Zoltán: Fonyód-Bélatelep „őskorá"-ról.

1. Berzsenyi Zoltán

A Balatoni Kurír f. évi július 15-i és július 29-i számaiban foglalkozik Fonyód-Bélatelep megalapításának 50 éves évfordulójával. A lap utóbbi számában történelmi hűséggel írja le vitéz Szaplonczay László a telep alapításának és első éveinek történetét és azt a kimagasló munkásságot, amelyet édesatyja, Szaplonczay Manó a telep létesítése körül kifejtett. Minden bizonnyal érdeklődéssel olvasták sorait mindazok, akik – mint jómagam is – tanúi lehettünk általában a Balaton déli partvidéke kultúrája keletkezésének.

Hogy ezelőtt Fonyódon mi volt, erről szeretnék a fenti cikkek kapcsán egy pár szót szólani, amit annyival is inkább megtehetek, mert gyermekkorom nyári hónapjait az „ős" Fonyódon töltöttem el, jeléül annak, hogy már az „ősidőben", fürdőtelepeinek a keletkezése előtt is volt Fonyódnak – igaz, hogy szűk és kis körre szorítkozó – fürdői élete és jelentősége. Atyám, akiről vitéz Szaplonczay László cikkében említést tesz, Lengyeltótiban lakott. Ugyancsak itt lakott testvérbátyja, Berzsenyi Sándor is, az egykori sándortelepi „ősvilla" tulajdonos, akiről a mostani Fonyód-Sándortelep elnevezését nyerte. Mindketten egy családból nősültek, az akkori hatalmas, Zichy féle hitbizományi uradalomnak ugyancsak Lengyeltótiban lakó inspektorának családjából. Az igen jeles gazda hírében álló anyai nagyatyám, Perlaky József (nála írnokoskodott a többiek között Rákosi Jenő és a hajdani földmívelésügyi miniszter, báró Harkányi János is), az uradalom birtokában levő Fonyódot hatásköréből kifolyólag gyakran látogatta. Ilyenkor vendégeit, családjának tagjait is többnyire magával vitte. Családjának tagjai között voltam, mint unokája, én is. Az uradalmi területek megszemlélése után fürdés következett, a fürdés után pedig a magunkkal hozott kosarakból uzsonnázás, vacsorázás. Minderre magán a

2 Balatoni Kurír. 1943. szept. 16. és 23. Fonyód-Bélatelep „őskorá"-ról.

2. A 103. sz. vasúti őrház és környéke

Balatonon kívül lehetőséget az akkori Délivasút 103-as számú bakterháza[3] nyújtott, amelynek helyén ma a MÁV bélatelepi csinos állomásépülete van. Az őrház szobácskája volt a fürdőkabin, az előtte elterülő, árnyas fákkal szegélyezett terecske pedig – hol egy bevert, hosszú faasztal állott –, a fürdés utáni étkezőhely. Az évtizedekkel ezelőtt elhalt anyai nagyatyám Perlaky József már akkor hangoztatta, hogy Fonyódot, a mai Bélatelepet „az Isten is fürdőhelynek teremtette" és mindig jósolgatta, hogy ebből a helyből egyszer nyaralótelep lesz. Az is lett dr. Szaplonczay Manó munkásságából és vasakaratából.

Az idők folyamán, még fürdőtelepeink létesítése előtt Fonyódra a 103-as számú őrházhoz szüleim és általában a lengyeltótiak rendszeresen kezdtek fürödni járni. Természetesen kocsin kellett a 11 kilométernyire levő őrházat, illetve a maga vadságában és elhanyagoltságában akkoriban annyira hangulatos Balaton partját megközelíteniük. Mert mondanom sem kell, hogy ebben az időben a mai értelemben vett balatoni kultúráról még szó sem volt. Parlag volt akkortájt az egész somogyi part.

3. A 103. sz. vasúti őrház és környéke

A vonat – az akkori Délivasút – ezen a vidéken csak Bogláron, Keszthelyen, a mai Balatonszentgyörgyön állott meg. A közbeeső, mai ismeretes fürdőhelyek mind később létesültek. A fonyódi hegy alatt levő 103-as számú vasúti őrházban akkortájt „Novosánszky bácsi" volt a bakter, aki „Mámi"-nak hívott feleségével lakta ezt az egyszerű, a világtól távol eső kis bakterházat, amely azonban nemcsak központja volt az akkori fonyódi fürdőéletnek, hanem a nyaralás lehetőségére egyedül alkalmas objektum is ugyanannyira, hogy atyám az 1890-es évek elején e kis bakterházat Novosánszky bácsiéktól családja részére – nyaralás céljaira – ki is bérelte. (Jellemző az akkori patriarchális viszonyokra, hogy ennek akadálya nem volt.) A Balaton melletti nyaralás abban az időben annyira szokatlan valami volt, hogy ezzel az őr-

3 Az épület a helyiérdekű vasútvonalakhoz kapcsolódó típustervek közül az 'egyszerű vonalőrház' nevet viselő alapján épült. Alaprajzát tekintve 6 x 6,5 méter alapterületű volt, állt egy 2,4 x 2 méteres konyhából, amelyből nyílott a pince is, itt volt a bejárati ajtó is. A konyhából nyílt a hozzávetőleg 5 x 3,2 méteres szoba, ahonnan meg lehetett közelíteni az ajtó nélküli, a konyhánál kicsit nagyobb hálófülkét. A konyhán egy, a szobán három ablak volt.

házbérlettel mi lettünk a mostani Bélatelep első nyaralói. Sokan voltak, akik emiatt a fejüket csóválták. Maga Novosánszky bácsi is így szólt: „Hát azt még meg tudom valahogy érteni, hogy az urak szép nyári napokon kijönnek ide Fonyódra fürdeni és utána falatozni, de az már nem fér az eszembe, hogy ide jönnek lakni, csak azért, hogy fürödhessenek." Novosánszky bácsi ugyanis – noha közel 40 évig lakott a Balaton partján (ő volt a 103-as számú bakterház első őre) –, a Balatonban sohasem fürdött meg, csak lábait áztatta benne.

4. A 103. sz. vasúti őrház és környéke

„Nagyon megszíjja az embert a Balaton vize", volt meggyőződése.

A Balaton ugyan csak pár lépésnyire volt az őrháztól, de annál messzebb estek azok a helyek, ahonnét az élelmezésünkhöz szükséges anyagok beszerezhetők voltak. Nem egyszer, előzetes megállapodás alapján, a Boglár felől jövő tehervonatról dobták le számunkra zsákban a szükséges élelmiszereket. Sok-sok kedves fürdőzés utáni együttlét húzódott Novosánszky bácsiéknál egy-egy szép nyári napon a késő éjszakába bele.

Ilyen volt 1889. július 29-nek napja is, amidőn az „ős fürdőzők" a következő írásos nyilatkozatban kötelezték magukat arra, hogy e nap emlékére 10 év múlva a 103-as számú őrházban megjelennek:

Alulírottak a derült kedély hatása alatt ugyan, de azért józan ésszel és komoly megfontolással ünnepélyesen kijelentjük, miszerint a barátság tiszta és jóleső melegét élvezendő, a mai emlékezetes naptól számítandó tíz év múlva Fonyódon a 103-as számú őrháznál déli 12 órakor megjelenendünk, hacsak a Gondviselés elhatározásunk elé elháríthatatlan akadályt nem gördítend. Az itt jelenlévők közül azok, akiket a boldog és eléggé alig ajánlható házassági kötelék rózsalánca nem fűz még párhoz, pótlólag azt is kijelentik, miként az elkövetkező tíz esztendős megjelenésre tőlük telhetőleg mindent el fognak követni, hogy a jövendő férj, illetve nő hagyományos nehézkedésével a mai elhatározás sikerét és eredményét meg ne hiúsítsa. Kelt Fonyódon az Úrnak 1889-ik esztendejében, Szent Jakab havi 29-én, Perlaky Józsefné, Berzsenyi Gerőné, Éhn Sándorné, Rökk Gyuláné, Németh Istvánné, akkor én is megyek utána, Németh István, Stainer Gyuláné, Illés Ilona, Őrzi Erzsike, Éhn Sarolta, Stainer Irma, Éhn Ilona, Éhn Vilma, Rökk Janka, Rökk Sári, Berzsenyi Mariska, Berzsenyi Laci, Stainer Lajos, Rökk Gyula, Éhn Sándor, Abay Leó, dr. Berzsenyi Gerő, Vidosfalvy Janka, Berzsenyi Zoltán, Berzsenyi István, Berzsenyi János, Hampek Béla, Kölgyessy Kálmán, Novosánszky Mihály."

A tíz éves találkozó 1898. július 29-én, egy szép, verőfényes nyári napon meg is történt. A találkozó az akkor még a maga eredetiségében álló 103-as számú őrháznál folyt le, hol dr. Szaplonczay Manó, a már meglévő Bélatelep akkori igazgatója, a telep villatulajdonosainak nevében meleg szavakkal üdvözölte, mint Fonyód „felfedezőit" és „ősfürdőzőit" a találkozáson megjelenteket.

Csodálatosan szép és hangulatos nyarak voltak ezek ott, az „ős" Fonyódon. A Balatont akkortájt nem részvénytársaságok, hanem egyszerű halászlegények halászgatták, bárkáikról kézzel vetett hálóikkal és a partok mellett elszórtan jellegzetesen fehérlettek vihogó sirályok által körülröpködött, száradó hálójuk. Hajót, vagy pláne vitorlást nem lehetett látni. A túlsó partra átmenni pedig olyan vállalkozás volt, amihez hasonlót manapság nem is tudnék hamarjában említeni. De azért minden nyáron megtörtént, hogy több halászlegény és halászbárka igénybevételével átrándultunk a badacsonyi „habkocsmába", s nem egyszer történt meg, hogy visszafelé jövet olyan vihar lepett meg bennünket, hogy az evező és régi szép balatoni dalokat éneklő halászlegények is elnémultak és meghatottan hallgatták a kísérő anyák hangos fohászkodásait szerencsés visszatérésünkért. A 103-as számú vasúti őrház mögött lévő, erdővel borított fonyódi hegyre – a mai Bélatelepre – felmenni külön attrakciója volt nyaralásunknak. Minket, gyerekeket fel sem engedtek oda, mert a parti fecske fészkeivel telelyuggatott és meredek hegypartról való lezuhanástól féltettek nem ok nélkül bennünket.

Haladás volt, midőn nagyatyám közvetlenül a víz mellé egy nádból készült fürdősátrat csináltatott. Egyszer egy hirtelen támadt szélvihar, éppen akkor, amidőn a vízben voltunk, az egész fürdősátrat tartalmával együtt, mint a pelyvát, szétvitte s ott maradt az egész fürdőző társaság ruházat nélkül, a legközelebbi lakott helytől, honnan ruhát kaphattunk 14 km-nyire. Hogy ez akkoriban mit jelentett, ennek megvilágítására hadd mondjam el az akkori felfogásra jellemző, Atyámtól hallott következő hiteles történetet. Úgy 16-17 éves lehetett Anyám, midőn egy alkalommal édesapjával Fonyódon fürdőzve épp akkor lépett ki nyakig, csuklóig és bokáig érő fürdőruhájában a Novosánszky féle bakterházból, amidőn a Kanizsa felől jövő délutáni személyvonat az őrház mellett elhaladt. Anyám ahelyett, hogy hamar visszament volna az őrházba, megállott és úgy fürdőruhában szemlélgette az előtte elrobogó személyvonatot. Történetesen ezzel a vonattal utazott a – nagyatyámmal baráti viszonyban lévő – béndeki[4] földesúr és a vonat ablakából meglátta a fürdőruhában álldogáló, a vonatot nézegető Anyámat.[5] Ezen annyira megbotránkozott, hogy mindjárt másnap átment nagyatyámhoz Lengyeltótiba s bizalmasan közölte vele, hogy mit művel Fannyka leánya, fürdőruhában kiáll a vonat elé. Nagyatyám igazat adott a béndeki földesúrnak és Anyámat ezért a megengedhetetlen viselkedéséért megdorgálta és őt hasonló szörnyűségek megismétlésétől szigorúan eltiltotta.

4 Valószínűleg Kacskovics Mihályról (1826–1908) van szó. – http://hacstortenete.hupont.hu/14/bendek

5 Perlaky Franciska, később Berzsenyi Gerő felesége, Berzsenyi Zoltán anyja.

1896. július 17-én adták át a forgalomnak a Kaposvár-fonyódi szárnyvonalat. (A Bélatelep első szezonja 1894-ben volt.) E vasútvonal megnyitásáig a Bélatelepre igyekvő kaposvári villatulajdonosok kocsin tették meg a közel 60 km-nyi utat. Megható volt ezeknek a bélatelepi ősvillásoknak fanatikus ragaszkodása szeretett településükhöz. Vállalták a pakkos, a bútoros kocsit, a váltott lovakkal való utazást, vállalták a kis útszéli csárdákban (Putendán[6]) való ebédelést, csakhogy Fonyódra (ekkor Fonyódot csak Bélatelep jelentette), a Balaton mellé mehessenek. S mikor kora reggeltől késő estig tartó kocsin való utazás után végre úgy naplemente felé a Balatont megpillantották, határtalan örömmel kiáltottak: „Jajj, már látjuk a Balatont" s a poros kocsikban utazó gyermeksereg ugrált, tapsolt, örvendezett, úgy, hogy édesanyjuk alig tudta őket a kocsiban féken tartani.

A Kaposvár–fonyódi vasútvonal valóban döntő jelentőségű volt Bélatelep fejlődésére. Fonyódi végállomását ellenben nem arra a helyre tervezték, ahol az ma van, hanem a Zichy-féle uradalom területére, a 103-as számú őrház helyére. Az állomásnak ide való elhelyezése eleinte annyira bizonyosnak látszott, hogy néhai Glück Frigyes, az akkoriban országszerte ismert fővárosi szállodatulajdonos (Hotel Pannónia) lent is járt Fonyódon és többek között Atyámmal is tárgyalt egy, a bélatelepi hegy alatt, a 103-as őrház körül létesítendő, elsőrendű szálloda építése lehetősége ügyében. Glück Frigyesnek ugyanis a Bélatelep és környéke annyira megtetszett, hogy egy fővárosi színvonalon álló szálloda megépítését vette tervbe Bélatelepen, a létesítendő vasúti állomás körül. Sajnos később, amikor a Kaposvár–fonyódi vasútvonal fonyódi állomása nem az eredetileg tervezett helyre került, e szép tervből nem lett semmi. A Zichy-féle uradalom fonyódi birtokállományába ugyanis ekként nyúlott az ún. Basch-Wodiáner féle birtoktest egy része bele. Ehhez tartozott nemcsak az a terület, ahol ma Fonyód fürdőtelep mai állomása van, hanem hozzátartozott a mai Sándortelep tekintélyes része is, körülbelül addig a behorpadásig, amely a két fonyódi hegy között elterül. Az egykori birtoktulajdonos ide is temetkezett. Síremléke itt hosszú éveken át állott is. Ez a hely: a Wodiáner féle sír körül elterülő erdőrész körüli tisztás kedvenc kirándulóhelye volt úgy a lengyeltótiaknak, mint az „ősbélatelepeseknek", akik egymással atyafiságos barátsággal összefogva uzsonázgattak, vacsorázgattak itt földre terített pokrócokon, nem egyszer fáklyafény mellett. Hogy miért nem került a fonyódi végállomás az eredetileg tervezett területre, ennek minden bizonnyal az lehetett az oka, hogy a Basch-Wodiáner féle rivalizáló uradalom több előnyt nyújthatott a végállomásnak birtokterületén történő létesítéséhez, mint a Zichy-féle. Akármi is volt ennek az oka, az kétségtelen, hogy előnyösebb lett volna a fonyódi végállomást a Zichy-féle birtoktesten elhelyezni, mert így Fonyód egységesebb lehetett volna; minden a Bélatelep mai állomása körül alakulhatott volna ki.

6 A mai Hács falu részét képező, de attól ma is különálló, az egykori Pettend falutól délre elhelyezkedő Putenda (Pöttend, Pettend) benépesítését a területet bérlő Fechtig Ferdinánd báró szervezte 1849-ben. Veszprém megyéből származó németek és magyarok lettek Pettend lakosai, akik később Putendának nevezték el lakhelyüket. Elhelyezkedése gyakorlatilag a mai Petőfi utcának felelt meg, 18 házzal, 5 istállóval. In: http://hacstortenete.hupont.hu/32/putenda

[… A cikk folytatása már nem kapcsolódik szorosan vett témánkhoz. A cikk teljes terjedelmében olvasható „A fonyódi öreg fűzfák” című kötetben. Fonyód, 2000.]

* * *

ŐSFÜRDŐZŐK FONYÓDON – 1889

(a fenti cikkben közölt nyilatkozat alapján; zárójelben kora 1889-ben)

ABAY LEÓ

Abay Leó budapesti ítélőtáblai segédfogalmazót 1887-ben nevezték ki a Lengyeltóti kir. járásbíróságra albírónak.[7] Ott és akkor Kölgyessy Kálmán aljegyző volt.[8] Nem sokáig maradt itt, 1891-ben a pécsi ítélőtáblára tanácsjegyzőnek,[9] majd 1894-ben a szekszárdi kir. törvényszékhez bíróvá nevezték ki.[10]

5. Berzsenyi Gerő

egyházasberzsenyi **BERZSENYI GERŐ** (35)
(Karád, 1854. március 9.–Keszthely, 1920. december 25.) – ügyvéd, közjegyző.

Berzsenyi László és Zoltán apja. Jogi pályára lépett. 1881-től Lengyeltótiban ügyvédként, 1911-től Keszthelyen királyi közjegyzőként dolgozott. Tagja volt a város képviselőtestületének. 1919-ben, a Tanácsköztársaság bukása után vezetésével újjáalakult a Keresztényszocialista Párt, melynek elnöke lett. Cikke jelent meg a Jogtudományi Közlönyben (1895), verse a Budapesti Naplóban (1898. márc. 15.).[11] Perlaky Franciskát 1882. január 10-én vette feleségül.

BERZSENYI GERŐNÉ (31)
perlaki Perlaky Franciska (Fanny)

1858-ban született, Székesfehérvárott halt meg 1934. augusztus 20-án, Keszthelyen temették el. A cikkben jelzett 17 éves korabeli fürdőruhás találkozója a béndeki földesúrral 1874–1875 körül lehetett.

egyházasberzsenyi **BERZSENYI ISTVÁN** (11)
1878. március 8-án született.
Anyja Perlaky Gizella, apja Berzsenyi Sándor.[12]
Huszárezredes, tábornok. Felesége felsőbaári és szilágysomlói Báthor Mária (1883).

---

7 Budapesti Hírlap, 1887. november 9. 11. p.
8 Magyarország tiszti czím- és névtára. 1890. 458. p.
9 Budapesti Hírlap, 1891. október 30. 12. p.
10 Igazságügyi Közlöny, 1891. október 1. 313. p.
11 Keszthelyi életrajzi lexikon alapján.
12 Berzsenyi Sándor Vrácsikon született 1846. február 16-án, Lengyeltótiban halt meg 1920. október 16-án. Járási- és megyei főorvos Lengyeltótiban. Első felesége Miklós Jolán, második felesége perlaki Perlaky Gizella. A fonyódi Sándortelep alapítója, névadója.

egyházasberzsenyi **BERZSENYI JÁNOS** (13)
Lengyeltótiban született 1876. július 10-én, ott is halt meg 1927. október 3-án.
Anyja Perlaky Gizella, apja Berzsenyi Sándor.

Kir. közjegyző. Felesége Krticzka Sarolta (a gyászjelentésen: Lottus), esküvőjük 1909-ben volt, fiaik: Tibor (1913–1993) és Lóránt (1914–1931).

6. Berzsenyi László

egyházasberzsenyi **BERZSENYI LÁSZLÓ** (2)

(Lengyeltóti, 1887. április 21.–Keszthely, 1958. november 16.) – zongoraművész, dalszerző, közjegyző.

Apja Berzsenyi Gerő, anyja Perlaky Franciska volt. Iskoláit Keszthelyen és Budapesten végezte. Jogi doktorátust szerezett. Ezután Keszthelyen apja mellett közjegyzőhelyettesként, 1920-tól közjegyzőként dolgozott. Részt vett az I. világháborúban, több kitüntetést kapott. Zongoratanulmányait magánúton folytatta. 1933-ban Marcaliban barátja és mestere, Pete Lajos emlékhangversenyén aratott nagy sikert. A rádióban is többször volt kétzongorás estje. Előadóként csak magyar nótákat játszott. A keszthelyi jachtklub választmányi tagja, törvényhatósági és községi képviselőtestületi tag volt.[13]

egyházasberzsenyi **BERZSENYI Mariska** (5)
1884. május 4-én született, 1974. június 11-én halt meg.
Apja Berzsenyi Gerő, anyja Perlaky Franciska.
Férje Markovich Lajos táblabíró (1869–1963). Leányaik Erzsébet és Margit

egyházasberzsenyi **BERZSENYI ZOLTÁN** (7)

(Lengyeltóti, 1882. október 23.–Székesfehérvár, 1945. január 21.) sebész főorvos, kórházigazgató, magyar királyi egészségügyi főtanácsos.

1920-ban vette át és 25 éven át irányította a Fejér vármegyei közkórház tevékenységét. Nőtlen emberként teljes életét a kórház fejlesztésének, a betegellátás színvonala emelésének szentelte. A folyamatos fejlődést törte ketté a második világháború, melynek során több bombatámadás érte a kórházat, hatalmas pusztítást okozva. A munkáját mindvégig magas színvonalon, erőn felül teljesítő kórházigazgatót szovjet katonák a Ponty vendéglő udvarán kivégezték, eltemették.[14] Január 24-én a holttestet kiásták, és a kórházban felravatalozták, majd a kórház parkjában lévő kriptába temették. Ma a Csutora temetőben nyugszik. Emlékére 2001-ben, Szent György-napon avatták Kocsis Balázs szobrász mellszobrát. A Fejér Megyei

13 Keszthelyi életrajzi lexikon alapján.

14 Az esetről bővebben írtak a fehérvári újságok, néhány cikk adata: V. B.: Igazságot szolgáltatni Székesfehérvár hősének. In: Ring, 1990. augusztus 8.; Mekis János: Emlékmű – emberi emlékezetből: ki volt Alba Regia igazi hőse? In: Fehérvári hét, 1990. szeptember14.; Mekis János: Hogyan halt meg dr. Berzsenyi Zoltán? In: Fehérvári hét, 1990. október 11.; Murányi Ottó: Golyó oltotta ki életét…: kriptáját ellopták. In: Aréna, 1990. november 3.; Mekis János: Ők voltak Alba Regia hősei: a történetnek vége, de él az emlékezet. In: 1. rész. Fehérvári hét. 1990. december 7.; 2. rész. 1990. december 14.; 3. rész. 1990. december 28.; Varga Jánosné: A város még adós emlékének. Fejér megyei hírlap, 2001. május 4.; Schmidt Bea: Berzsenyi Zoltán mellszobra. In: Fejér megyei napilap, 2007. október 6.; Móré Erzsébet: Berzsenyit nem feledik. In: Fejér megyei hírlap, 2008. január 19. – Köszönöm a Fejér megyei Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár segítségét.

Önkormányzat évenként kitünteti a tiszteletére alapított emlékéremmel a Fejér Megyei Szent György Kórház legkiválóbb orvosait.

Az 1945-ben mártírhalált halt világhírű sebészprofesszor évekig nemcsak a kórház igazgatója volt, de az Orvosi Kamara valamint a Hungaria Jacht Club (HYC) elnöki tisztét is betöltötte. 1934-ben az első Balaton Kékszalagja Vitorlás Versenyen Nemere nevű vitorlásával 9. helyezést ért el.

A füredi székhelyű HYC elnöki tisztségét Iklódy-Szabó János 1943-as halála után vállalta el. Berzsenyi Zoltán, a NEMERE 40-es hajó tulajdonosának élete a clubház és a kórház között zajlott le. Mondhatni, minden szabadidejét a clubban töltötte, a vitorlás sportnak gyermekkora óta szerelmese volt.

Élete végéig ápolta a fonyódi ősfürdőzők emlékét, nevéhez fűzódik a bélatelepi vasútállomás falán állított emléktábla és az 1944. augusztus 10-én megtartott ünnepség.

ÉHN ILONA (8)
(1881. november 3.–?)

ÉHN SÁNDOR (40)
Göllén született 1849 márciusában, apja Éhn László (1818–Lelle, 1883), anyja Nizner Teréz (1823–1883).
Lengyeltóti főszolgabíró. Nagyatádon hunyt el 1905-ben, 56 éves korában.

ÉHN SÁNDORNÉ PARAY MÁRIA – VILMA – IRMA

ÉHN VILMA

ÉHN SAROLTA (10)
1879. november 7-én született, Szentendrén hunyt el 1957. december 27-én.

Férje nádasdi Sárközy György, esküvőjük Nagyatádon volt 1898. június 11-én. Fiúk Sárközy Zoltán (1899–?), felesége Fialka Gabriella. Fiúk Sárközy Szabolcs.

HAMPEK BÉLA (17)
Dégen született 1872. április 18-án, Mezőtúron hunyt el 1934. február 18-án.

Kir. törv. aljegyző

Apja Hampek Imre, anyja egyházasberzsenyi Berzsenyi Kornélia (1837–Székesfehérvár, 1936). Unokahúgai és öccsei Berzsenyi Zoltán, László, Mariska, Margit, István.

Első felesége Vámos Margit Janka, fia Ernő, második felesége Schmilliár Anna.

1896-ban végezte el iskoláit, Székesfehérváron dolgozott a bíróságon, később Mezőtúron lett kir. járásbírósági elnök, ahonnan 1932 nyarán vonult nyugalomba.[15]

Hampek Béla az ősfürdőzők közé egyrészt Berzsenyi rokonsága révén kerülhetett, másrészt Szaplonczay Manó testvérének, Istvánnak (1861–1897) a felesége nővére, Hampek Hermina volt (1868–1907). Leányaik Szaplonczay Rozália és Anna. Szaplonczay István öreglaki uradalmi ispán volt.

15 Bodorik Sándor: Mezőtúri életrajzi lexikon. Mezőtúr város pantheonja a kezdetektől máig. Mezőtúr, 1999.; MTI hír, 1932. július 17.

ILLÉS ILONA (18)
(Gamás, 1871–Keszthely, 1940)

Anyja Perlaky Petronella / Janka (1902. szeptember 21-én halt meg Nagykanizsán, 56 évesen), apja Edvi Illés Dénes.

KÖLGYESSY KÁLMÁN
Lengyeltóti kir. járásbíró.

Apja Kölgyessy Károly, anyja Pete Anna, testvérei Elemér (1861), Aladár (1874), Mária.

Felesége Eizer Margit (1873–1907). Sógora Paál József bélatelepi villatulajdonos (felesége Kölgyessy Mariska).

Lengyeltótiban hunyt el 1914 júniusában, 57 éves korában.[16]

NÉMETH ISTVÁN (40)
Kaposvár város polgármestere

1849. szeptember 19-én Buzsákon született. Tanulmányait Keszthelyen, majd Pécsen végezte. Ezt követően joghallgatóként Pesten és Bécsben tanult. A jogi diploma megszerzése után Lengyeltótiban ügyvédként dolgozott. Később munkája miatt Kaposvárra költözött. 1895-ben megválasztották polgármesternek. A modern városkép kialakításában elévülhetetlen érdemeket szerzett. Irányításával a város rohamos kulturális és gazdasági fejlődésnek indult.

Fonyódon a mai Fürdő utcában építtetett magának nyaralót az 1900-as évek elején közvetlen a Balaton partján, az épület az 1980-as évektől kezdődően Nyári Galériaként működött.[17]

1911. szeptember 24-én hunyt el. Életművét az Örökségünk : Somogyország Kincse címmel ismerte el a megyei közgyűlés 2012-ben.

NÉMETH ISTVÁNNÉ
Scholcz Hermin (testvére Gyula a fonyódi mólót tervezte a kikötőben)
Férjével 1884-ben házasodtak össze.

NOVOSÁNSZKY MIHÁLY
A 103. sz. őrház legendássá lett őre.

ÖRZI ERZSIKE (14)

1916. január 30-án halt meg életének 41., házasságának 24. évében. Férje Vidosfalvy Ernő volt (1892-ben jegyezték el egymást), leányuk Erzsébet ekkor 8 éves volt.

PERLAKY JÓZSEFNÉ (66)
kozmadombi Ferenczy Zsófia (1823–Szekszárd, 1900)

16 Pesti Napló, 1914. június 6. 14. p.

17 Az épület a híres marcali Csomós-Sztelek építész család tervei alapján készült. A villát a polgármester halála után Tószeghy Albert földbirtokos vásárolta meg.

RÖKK GYULA (45)
(1844–Pécs, 1908)
Kir. kúriai bíró Pécsett, az evangélikus egyház felügyelője.
Felesége Deák Borbála, Leányai Janka, Sarolta, Olga, fia Gyula.

Berzsenyi idézett cikkében a Vasúti Szállóról szólván a 1897. évi nyári nyitás utáni első vendégek között említi a családot.

RÖKK GYULÁNÉ
Deák Borbála.

RÖKK JANKA
siklósi Siklóssy Andorné Rökk Janka. Leánya Janka.

RÖKK SÁRI (5)
(Lengyeltóti, 1884. augusztus 23.)
pulai Pulay Istvánné Rökk Sarolta. Fia Miklós.

STAINER IRMA

(a holokauszt somogyi áldozatai között sokaknak az anyját hívták így; Kaposvár, Marcali, Tab, Nagykorpád, stb.)

STAINER GYULÁNÉ

Férje, Stainer Gyula 1878. július 30-tól Lengyeltóti gyógyszerész. 1902-ben átruházva Gallé Gézára.

STAINER LAJOS

(hasonló nevű a holokauszt lengyeltóti áldozatai között, feleségével együtt)

A Közegészségügyi Bizottság 1885-ben azt javasolta, hogy Bogláron Steiner lengyeltóti gyógyszerész üzemeltessen fiókgyógyszertárat, amely a nyári üdülőket és a Déli vasút utasait is el tudja látni. Miután Steiner ízlésesen és gazdagon berendezte a fiókgyógyszertárat, az 1886. július 1-én megnyílt.[18]

Gruber János egyik munkájában[19] említi, hogy 1878-ban lengyeltótiak egy csoportja Fonyódra tett kirándulást: „Az én kiruccanásaim idején a nagy költő utódai: dr. Berzsenyi Sándor, dr. Berzsenyi Gerő családjai, majd dr. Ritzingerék, Stainer gyógyszerészék stb. vitték a vezérszerepet Lengyeltóti társas életében."

VIDOSFALVY JANKA (42)
Valójában: Perlaky Johanna (1847).
Férje Vidosfalvy Antal, a lengyeltóti uradalomban Perlaky József beosztottja.[20]

---

18 Sziliné Decsi Márta: Gyógyszerészet Somogyban 1760–1950. Kaposvár, 1990.
19 Egy fonyódi juniális. In: Gruber János: Morzsák az ötvenéves asztalról Kaposvár, 1925. 98–100.
20 A kaposvári gimnázium építésére a lengyeltóti uradalmi tisztség részéről Perlaky József 10 forintot, Vidosfalvy Antal 5 forintot adományozott. In: Zala-Somogyi Közlöny, 1861. május 1. 61. p.

Egyik fiúk Vidosfalvy Ernő (1866–1933) számtartó Keszthelyen (első felesége nagysaági Sághy Margit (+1923), leányuk Edith. Második felesége Acsády Mariska (apja Acsády Béla (+1915), anyja Perlaky Eleonóra (1856–?), Perlaky József és Ferenczy Zsófia leánya).

Másik fiúk Vidosfalvy Antal a Vas megyei Ikervár Péterfa majorban született 1870. augusztus 12-én. Budapesten, 1897. szeptember 12-én vette feleségül Kovács Máriát.

* * *

Az 1889-es nyilatkozat 10. évfordulójára meghívó

1889. július 29-én egy jókedvű társaság Fonyódon a 103. sz. őrháznál azon fogadalmat tette, hogy ezen emlékezetes naptól számított 10 év múlva ugyanott déli 12 órakor kivétel nélkül meg fog jelenni, hacsak a Gondviselés ezen elhatározás elé elháríthatatlan akadályt nem gördít. Isten kedvező kegyelméből ezen fogadalmat tevők mai napig mindnyájan életben vannak s miután rövid idő múlva bekövetkezik 10-ik évfordulója ezen emlékezetes napnak – alulírott –, mint az akkor felvett eredeti „Nyilatkozat" megőrzője, bátor vagyok a fogadalmat tevőket erre figyelmeztetni és tisztelettel felhívni, hogy a jelzett napon és időben Fonyódon a 103. sz. őrháznál kivétel nélkül megjelenni szíveskedjenek. A megjelenési kötelezettség kiterjed az időközben férjhez ment illetve megnősült fogadalmat tevők házastársára is. Amennyiben pedig a fogadalmat tevők közül bárki is a megjelenésben akadályozva lenne, úgy kérem az illetőt, hogy elmaradását nálam f. évi július hó 26-ig bejelenteni szíveskedjék. A találkozó napirendje a következő lenne: Július 29-én reggel ½ 8 órakor a lengyeltóti róm. kath. templomban hálaadó isteni tisztelet. D. e. 9 ½ órakor vasúton kirándulás Fonyódra, innen a társaság ½ 12 órakor hajón a 103. sz. őrházhoz megy. Déli 12 órakor a 10 évvel ezelőtt felvett nyilatkozat felolvasása és fogadalmunk megújítása. D. u. 2 órakor társas ebéd, este táncz a Vadkerty szállóban.

Lengyeltóti, 1899. július 9-én.

Kölgyessi Kálmán sk. kir. járásbíró.

* * *

Berzsenyi Zoltán kezdeményezésére Bélatelep alapításának 50. évfordulóján – 1944. augusztus 10. – emléktáblát avattak a bélatelepi vasútállomás falán, az egykor volt 103. sz. vasúti őrház helyén. Ugyanekkor az őrházról és környékéről készült régi fotókat[21] állított ki az emléktábla avatás alkalmával a bélatelepi vasútállomás várótermében. A tabló sokáig az állomás épületben maradt, majd később átkerült a fonyódi állomásra, s mind a mai napig hűen őrzik az adományozó kívánsága szerint.

[Az eseményről később részletesen beszámolunk.]

* * *

21 A fotókat közölte a Fonyód Anno : Képek a régi Fonyódról c. album (Fonyód, 2007.)

Bár az említett találkozón nem vett részt, de elkerülhetetlen, hogy az egész fürdőző társasággal baráti, családi kapcsolatban lévő kezdeményezőről, az „ősfürdőzés" atyjáról Perlaky Józsefről meg ne emlékezzünk.

PERLAKY JÓZSEF
(1818–1894)

Somogyi Újság, 1894. január 20. 2. p.
Halálozás

Idősb Perlaky József, nyug. jószágfelügyelő és földbirtokos, meghalt e hó 14-én Szegszárdon, 76 éves korában. Kitűnő gazda volt, a ki az Inkeyek, majd Zichy János gr. szolgálatában Lengyeltótiban első rendű tekintély volt a mezei gazdálkodás terén s hosszú éveken át élvezte uraságai, tiszttársai s az előkelő társadalom becsülését. Mellette egész gárdája nevelkedett föl a fiatal gazdatiszteknek. Özvegye, Ferenczy Zsófia asszony, két felnőtt fia és négy menyecske lánya gyászolja az elhunytat számos barátja és tisztelőjén kívül.

* * *

Bizonyos fokig a fonyódi ősfürdőzők közé sorolható Gruber János is, egy a témába illő elbeszélését közöljük, annál is inkább, mert a benne szereplők nevei a fenti listából is visszaköszönnek.

GRUBER JÁNOS

7. Gruber János

1846. január 18-án Kaposváron született. Édesapja nem érte meg a születését. Neveléséről özvegy édesanyja gondoskodott a katolikus egyház segítségével. Tanulmányait Kaposváron, Székesfehérváron, Pécsen és Budapesten végezte. Jogász, segédszolgabíró, 48-as párti országgyűlési képviselő, pénzügyi tisztviselő, publicista. Két jelentős könyvvel ajándékozta meg Kaposvár városát. Az első 1913-ban jelent meg „Morzsák a negyvenéves asztalról" címmel, a második korrajzot 1928-ban „Morzsák az ötvenéves asztalról" címmel írta meg. Tizenegy gyermeke közül csak négy érte meg a felnőtt kort, valamennyit tüdővész, illetőleg diftéria vitte el. Ismert volt ivánfahegyi szőlészete és az itt álló „tusculánum", ahol igen sok közéleti személy és művész fordult meg. Ezen a házon ma emléktábla van.

Nagy nyomorban élt, és halt meg 1931. október 19-én.

* * *

Gruber János: Morzsák az ötvenéves asztalról. Kaposvár, 1925. p. 98–100.

EGY FONYÓDI JUNIÁLIS

Vármegyei alügyész koromban az árvaszéki perek ellátására havonta ki kellett utaznom a járási székhelyekre. Ezek közül legörömestebb mentem Lengyeltótiba, ennek kies vidékén kívül odavonzott az ottani rendkívül kedves társaság, melynek főtalálkozási helye a Perlaky családnál volt, hol a család bájos nőtagjainak szeretetreméltó modora a kastély szalonjában, páratlan vendéglátása pedig a refoktóriumnak elkeresztelt étteremben nyilvánult meg.

Az én kiruccanásaim idején a nagy költő utódai: dr. Berzsenyi Sándor, dr. Berzsenyi Gerő családjai, majd dr. Ritzingerék, Steiner gyógyszerészék stb. vitték a vezérszerepet Lengyeltóti társas életében.

Dr. Berzsenyi Sándor, a nyersmodorú, de egyeneslelkű orvos már orvosnövendék korában kimagaslott pályatársai közül, legalább erre enged következtetni azon megbízatása, hogy a nagy Jókai tiszteletére rendezett fáklyásmenet alkalmából ő tartotta a díszszónoklatot egy rozoga deszkaláda tetejéről, de alig, hogy elkezdte üdvözletét, nyakig beleszakadt a ládába s így folytatta hódolatát.

A lengyeltóti vezető fiatalemberek ezidőben Éhn Sándor főszolgabíró és Röck Gyula járásbíró voltak. Éhn Sándor kitűnő tisztviselő és ritka társadalmi ember, Röck szintén közkedvelt egyéniség, aki egyéb előnyein felül igen kellemesen énekelt. Tőle tanultuk a „Mély a Rima, zavaros, ha kiárad" fülbemászó, szép dalát, melyet én a Falurosszában, Göndör Sándor szerepébe műkedvelői szabálytalansággal becsúsztattam, meg is leckéztetett ezért Blaháné nagyasszonyom. Lengyeltóti elragadó vidéke ismeretes olvasóim előtt, de arról már kevesen tudnak, hogy mi emeli annak kedvességét: a páratlan főúr, Zichy Béla gróf azon ritka gavalléria, hogy parkját és vadaskertjét nem zárja el a nagyközönség előtt s így mi vidékiek is gyönyörködhettünk a 40–50-es csoportokban legelésző dámvadakban.

A bosnyák okkupáció évében, 1878-ban, Éhn Sándor, a már akkor vőlegény főbíró kezdeményezésére Lengyeltóti és vidékének vezető elemei egy nagyszabású juniálist rendeztek a fonyódi hegytetőn, melyet még ekkor sűrű erdőség borított és villának nyoma sem volt.

A juniálison részt vett az egész járás előkelősége. Kaposvárról öten rándultunk ki.

A nyári verőfényben pompázó hegytetőn, melyről a Balaton tündéri vidéke csaknem teljesen belátható, vígan folyt a tánc, a várdomb aljában pezsgett, szikrázott az ifjú élet, de az én ábrándozó lelkem még a sok szépség láttára is átszállott Fonyód hegyormáról az átellenes Csobánc, Tátika, Szigliget romjaira és visszaestem Kisfaludy Sándor érzelmi világába, sőt még arra is vettem időt, hogy felkeressem a Balatonból szemünk láttára kifogott potykákat, gárdákat nyársan sütögető halászokat, akik, mint tapasztalt időjósok, azzal rémítgettek, hogy estére nagy viharra számíthatunk. Ezt csak nem engedheti meg a rendezőség, mely vigalmát azért tűzte ki holdtöltére, hogy a hold feljöttekor a beezüstözött Balaton és tündéri vidékében gyönyörködhessünk! ...

A kitűnő fogásokban bővelkedő pazar ebéd az erdőben felterített hosszú asztalokon lett felszolgálva.

Mondanom sem kell, hogy magyar mulatozókról lévén szó, tósztokban nem volt hiány. Magam is kivágtam egyet, melybe, szokásom ellenére, csaknem belesültem, mert ezalatt vettem jobban szemügyre átellenes szép hölgyemet, aki álmodozó szemeivel megzavarta eszmemenetem folyását. Négy évtized multán talán ilyesmiről is szabad fecsegni!

Alkonyattájban onnét a Bakony felől valóban viharteljes felhők kezdtek felénk száguldani. Az ügyes rendezőség erre takarodót fúvatott, így még maradt annyi időnk, hogy mindnyájan szárazan bemenekülhettünk Wodiánerék tágas feketebézsenyi kastélyába, hol a holdtölte elmulasztott gyönyöreiért bőségesen kárpótoltattunk.

A kastély a táncmulatság folytatására elégségesnek bizonyult, de midőn hajnalfelé a mulatozók egy része pihenni vágyott, hát bizony, nagyon összeszorulva és különös helyzetekben helyezkedtünk el, ki matracon, ki szalmán, vagy a mezítelen padlón.

A szomszéd terembe vetett tolakodó pillantással akkor láttam újra szépemet bájosan szunnyadó állapotban. Mi ehhez a holdsugár hideg fénye?

A lengyeltótiak ritka vendéglátása, no meg a szokatlanul zuhogó eső három napra tolta ki ott tartózkodásunkat. Elhelyeztek bennünket, ahová tudtak. Ezen három nap alatt alapozta meg egyik velünk kirándult barátunk jövő boldogságát a Perlaky család egy bájos tagjának megkérésével.

Engem a szíves vendéglátó főbíró fogadott már ekkor teljesen berendezett lakásába és fektetett a menyasszonyi nyoszolyába, melyben napokkal utóbb egy általam is ismert gyönyörű leányka álmodta araálmait. Ugye, mondanom sem kell, hogy bár kiválóan kényelmes helyen, de én bizony sokat forgolódtam!

* * *

A juniális közelebb hozott bennünket a lengyeltóti szépek szíveihez, kiknek előzékenységét egy Kaposvárott rendezett fényes estéllyel viszonoztuk, amelyen a kotilliont s a vele járó gyorspolkát lengyeltóti szépemmel táncoltam. Bár ne tettem volna, mert valaki táncközben és ma is hiszem, szándékosan hátulról úgy nekünk rontott, hogy mindketten elterültünk a táncterem síkos padozatán. Én a merénylőt reggelig kerestem eredménytelenül, természetesen így a szép ismeretség folytatása elmaradt.

S íme, évtizedek multán, a napokban láttam őt, a most is szépet. Ez a kedves viszontlátás íratta velem ezt a kis visszaemlékezést.

II. rész
BÉLATELEP

1. fejezet
DOKUMENTUMOK A BÉLATELEP ALAPÍTÁSA KÖRÜLI IDŐKBŐL

Somogy, 1893. november 12. 2. p
Fonyód

8. Szigethy – Vollnhofer – Schaffer villák

Nem idényszerű ugyan fürdőről írni, midőn a hó már leesett; de az újságírónak követni kell az életet, a történteket visszaadni. Aztán ha a fürdőtulajdonosok télen nem terveznének a tavaszi előmunkálatokra, akkor a közönség nem igen köszönné meg az újításokat.

Fonyódról, mint fürdőhelyről sokszor írtak a lapok, de csak jókívánság volt. Ma már az ügy olyan fordulatot vett, hogy komolyan kell róla beszélnünk.

Fonyódot az Isten is fürdőnek teremtette, nem csak fürdője, regényes vidéke a classzikus hegycsoportra igéző kilátással, de főleg azért, hogy amit a Balaton-part vidékeken csak Füreden találhatsz – árnyat itt meg van. Ott van a hegyi erdőség s ott van a Balaton-part nagy fenyvese minőt sehol sem találsz.

Ugyan ezen nagy előnyök indították a kezdeményezőket a munkára.

Ma már bevégzett tény, hogy Basch Fülöp földbirtokos írásbeli nyilatkozata folytán is kész erdőségét egészen, vagy részben eladni, s ehhez mérve a Balaton és parti részét is áruba bocsátani.

Tehát egyik főbb előny elérhető.

Gróf Zichy Béla kész nagy fenyvesét a közösség használatára átengedni, sőt utakkal ellátni bizonyos feltételek alatt ingyért.

Minő nagy jótétemény ez a nemes gróftól az üdülő emberiség számára, melyért csak hálával tartozunk neki.

Itt a fürdőknél nélkülözhetetlen fenyves erdő, minőt nem találsz az egész Balatonpart vidékeken. Ez valódi áldás; egy paradicsom, melyet máshol csak évtizedek múlva pótolhatnak.

Tehát hegyi erdő és levegő; aztán tóparti sétányok sűrű fenyvesben, mintha csak a felső megyék sötét erdeihez vinnél a Balatonból egy darabot!

Nos kell-e még valami? Pénz!

Ez is van; egy többszörös milliomos kinek nem csak pénze de kitűnő ízlése, esze van hozzá s ami fő: kedve is, hajlandó a nagy vállalkozásra, természetes, a nagy közönség erkölcsi támogatásával. A nagy vagyon birtokosa már beutazta Európát, Amerikát, saját nagy vállaltainak létesítése végett: s ma már állnak ragyogó palotái a fővárosban s a közönségnek is kedvencze.

Tehát a milliomos rövid idő múlva Kaposvárra jön építészével, s itt a megyei főmérnök, s még néhány ember társaságában Fonyódra megy, hogy a helyszínen a vizsgálatot megtegyék.

Ezután pedig Tallián Gyula főispán áll az ügy élére, kinek erélye és befolyása már biztosíték a sikerre.

Már is többen jelentkeztek villák építésére így lapunk szerkesztője is.

A kezdeményezést Szaplonczay Manó megyei főorvos tette meg és sokat fáradt már az ügyben; s tökéletesen helyén áll mint a közegészség ügyének első közege a megyében: s megyéjének is szolgálatot tesz a czél elérésével, s hisszük, hogy e fontos ügyben ott lesznek számosan erkölcsi befolyásukkal.

Tehát a fonyódi fürdő kiépítése ma már nem álomkép.

Somogy, 1893. november 26. 3. p.

A fonyódi fürdőhelyet megvizsgálták. Lent volt B.-Pestről Glück Frigyes;[22] Steinhardt,[23] a központi indóház[24] építője, ott voltak Szaplonczay megyei főorvos, Scholz főmérnök, gróf Zichy Béla jószágkormányzója Rotmayer s még többen. A vállalkozó rövid idő múlva tudatja elhatározását, midőn az értekezlet össze lesz híva a további intézkedések megtétele végett.

Somogy, 1894. február 4. 2. p.

Meghívó. A Fonyódon létesíteni szándékolt balatoni fürdő, illetve nyaraló telep ügyében f. é. febr. 5-én d. u. 4 órakor a vármegyeház nagytermében tartandó előleges értekezletre azzal van szerencsém N. N. meghívni, hogy ezen értekezletről az ügy iránt netalán érdeklődő ismerőseit is értesíteni, illetve magával hozni méltóztassék. Kaposvár, 1894. január 30-án. Tallián főispán.

Somogy, 1894. február 8. 4. p.

Értesítés. A fonyódi nyaraló telep létesítése ügyében f. hó 5-én Kaposváron tartott értekezlet megbízásából van szerencsém értesíteni, hogy az értekezlet fo-

22 Glück Frigyes (1858–1931) a magyar szálloda- és vendéglátóipar egyik vezető képviselője. A Pannónia Szálloda tulajdonosa, a szálloda- és vendéglátóipar fejlesztése szolgálatában fejtett ki tevékenységet. Kezdeményezésére épült a budapesti János-hegyi kilátó (1902) és a Látó-hegyi Árpád-kilátó (1929). Ismert műgyűjtő és mecénás is volt. – In: Új Magyar Életrajzi Lexikon. --- Ebben a fejezetben csak azokhoz a személyekhez fűzök jegyzetet, akik nem lettek villatulajdonosok. Utóbbiakról a megfelelő részben esik szó.

23 Feltehetőleg Steinhardt Antal (1856–1928) építész. A budapesti műegyetemen végzett. Láng Adolffal társulva tervezte a budapesti volt Magyar Színházat, a pécsi színházat, a szegedi kultúrpalotát, városi fürdőt és több bérházat. In: Új Magyar Életrajzi Lexikon.

24 Az eredetileg Központi Indóház néven ismert pályaudvart 1892-ben nevezték át Keleti pályaudvarrá. Az épületet 1881–1884 között a MÁV építtette eklektikus stílusban. Építésekor az egyik legkorszerűbbnek számított Európában. A fogadóépület tervezője Rochlitz Gyula, a csarnoké Feketeházy János és Than Mór volt. In: Wikipédia 'Keleti pályaudvar' szócikke.

lyó hó 14-én reggel 9 órára Fonyódra a helyszínére a létesítendő nyaralótelep helyének megválasztása végett egy bizottságot küldött ki. – Ezen körülményekről azzal van szerencsém Nagyságodat értesíteni, hogy az csak kedvező idő esetében fog megtartatni és a találkozás 13-án este Lengyeltótiba tűzetett ki. Kaposvárott, 1894. február 7-én. Dr. Szaplonczay Manó, vm. tiszti főorvos.

9. Kengyel Vilma, 1941. szeptember 8.

Somogyi Újság, 1894. február

A fonyódi fürdő telep létesítése ügyében, Tallián Gyula főispán úr őméltósága elnöklete alatt, e hó 5-én, a vármegyeház kistermében, értekezlet volt, melyen sokan voltak jelen. Dr. Szaplonczay Manó a vármegye jeles főorvosa előadta, hogy a fürdőtelep létesítéséhez szükséges élőmunkálatok már megtétettek, nevezetesen Basch Fülöp parttulajdonos hajlandó meghatározott árért alkalmas helyen a szükséges területet eladni, minélfogva felkéri az értekezletet, hogy azok közül, kik ott villahelyeket szándékoznak venni, menjenek ki többen Fonyódra, hogy a hely iránt megállapodjanak. Elhatározták tehát, hogy e hó 14-én Fonyódra megy ki. Scholcz Gyula kir. mérnök pedig kijelentette, hogy a telep felmérését kész díjtalanul teljesíteni.

Somogyi Újság, 1894. február 10. 2. p.
A fonyódi fürdőtelep

Leendő kiépíttetése már több éve forog szóban s azt valóban mindenki igen nagyon óhajtotta aki megyénknek igaz barátja és jóakarója.

Azt, hogy milyen előny származik abból egy egész vidékre, ha Fonyódon megépülnek a villák s azok benépesednek, azt úgy hiszem nem is kell fejtegetnem.

Épp úgy azt is mindenki tudja, hogy a Balaton part, mely oly gazdag meglepő tájképekben s természeti szépségekben, legszebb szemet és lelket legjobban lekötő Fonyódnál.

Mindennek dacára ezideig kételkedtünk benne, hogy azon szép álom, miszerint Fonyódon híres fürdő legyen, valaha megvalósuljon.

Miután azonban ma láttuk az erre vonatkozó szerződéseket s a tulajdont szerző s villákat építtetni szándékozó egyének névsorát azon reményünknek adhatunk kifejezést, hogy a fonyódi fürdő telep 10 év alatt ha el nem is kerüli Füredet és Siófokot, azokat igen nagyon meg fogja közelíteni.

Hogy erről a nagyközönséget minél jobban meggyőzzem, ideosorolok néhány adatot, mely iránt bizonyára többen érdeklődni fognak.

A hely, hol a villák, vendéglő és egyéb épületek fel fognak emeltetni, jelenleg egy szép erős tölgyerdő, melyből kihasíttatnak a villa telkek szám szerint 29 s a többi sétányokkal lesz átszelve – így egy természet alkotta gyönyörű park fog a fürdőző közönség rendelkezésére állani, s maguk a villák is szép árnyas helyen lesznek elhelyezve.

10. Szigethy – Vollnhofer – Schaffer villák

A területet Zichy Béla gróf úr rendezi át a villa építő közönségnek, aránylag elég olcsó árért.

A diszes fürdő ház a Balatonban fog felállíttatni, s azon célból, hogy ott a fürdő közönség háborítlanul élvezhesse a Balatonnak megifjító erőt adó hullámait, 142 cat. hold Balaton tulajdon jogilag megvétetett.

Eltekintve a fentiektől, ha még megjegyezzük azt, miszerint a Balaton talaja fürdésre Fonyódon legkellemesebb, azt hiszem nem táplálunk túlságos reményeket akkor, midőn kifejezést adunk annak, hogy Fonyód hívatva van Balatonunk legelső fürdőjévé lenni.

Arra nézve, hogy a villák minden tekintetben meg fognak felelni a mai kor igényeinek, biztosítékot nyújt a villatelkek tulajdonosainak alábbi névsora:

Zichy Béla gr., Folly József ifj., Nádassy István,[25] Folly József id., dr. Szaplonczay Manó, Paál József, dr. Szigethy János, dr. Horkai Sándor, dr. Polányi Lajos, dr. Vaszary János, Csorba Ede, dr. Krizsanics József, Andorka Elek,[26] Matolcsy Sándor, Krámer József, Kapotsfy Jenő,[27], Scholz Lajos és Gyula, Darnay Béla, Darnayané, Duchony Ödön, Vágó Dániel,[28] Chernel Gyula, dr. Krasznay Miklós, Körmendy Sándor, Matolcsy József.

Azt hisszük, hogy az építkezésekkel az illető tulajdonosok iparkodni fognak, hogy minél előbb élvezhessék a szép kék Balatont.

Somogy, 1894. február 11. 1. p.
A fonyódi fürdő

A fonyódi fürdő ügyében 5-én délután volt az értekezlet a megyeház nagytermé-

25 Nádosy István felesége Fornszek Zsuzsanna volt (gyermekeik István és Margit), akinek testvére Fornszek Etelka Folly József felesége volt. László Gábor 1896-os naplójában is említi őt, mint aki a Folly-villában vendégeskedett.

26 Dr. Andorka Elek megyei tiszti főügyész, Kaposvár. A Somogy megyei Vésén született 1850-ben, Kaposváron halt meg 1920. október 7-én. Felesége nádasdi Sárközy Emília.

27 Kapotsfy Jenő (1853–?) ügyvéd. 1889-től országgyűlési képviselő. Somogy megye főispánja 1906 és 1910 között. Felesége Kelemen Mária 1905-ben hunyt el. Gyermekeik Aurél, Margit, József és Ilona.

28 Vágó Dániel (Nagyvárad, 1864) kir. mérnök, a Somogy vármegyei M. Kir. Államépítészeti Hivatalban. Scholz Gyula kir. főmérnök munkatársa. A kormányzó kir. műszaki főtanácsossá nevezte ki. In: MTI Hírek, 1927. március 30. – Feltehetőleg azonos azzal a kaposvári Vágó Dániellel, aki családnevét Wallerstein-ről változtatta meg. In: Századunk névváltoztatásai, (BM-94313-93). – Budapesten 1931-ben kötött házasságot egy Vágó Ernő (1897) nevű kaposvári illetőségű bankhivatalnok, akinek a szülei Vágó Dániel és Kronberger Janka voltak. Utóbbi 1949-ben halt meg hurutos tüdőgyulladásban, 79 éves korában, özvegyen. Szülei Kronberger Adolf és Weisz Karolina voltak. – In: Budapesti anyakönyvi adatok.

ben, melyen vagy ötvenen voltak jelen s többek közt Tallián Gyula[29] főispán, Csépán Antal,[30] Inkey István, Makfalvay Géza,[31] Ujváry Ferencz[32] apát-plébános, ifj. grf. Jankovich László,[33] Körmendy Sándor, dr. Vaszary János, Szaplonczay Manó főorvos, Márffy Emil, Scholcz Gyula főmérnök, Ágoston József, dr. Polányi Lajos, Folly József, dr. Szigethy János, a két Berzsenyi, Kovács S. Gyula,[34] dr. Rimanóczy F.,[35] Babochay Kálmán,[36] Krizsanich J. stb.

11. Kengyel Erzsébet, 1939. szeptember 7.

Kikiáltatott elnöknek Tallián Gyula főispán; jegyzőnek Kaposvárott vagyis a központon dr. Krizsanich, Lengyeltótiban: Berzsenyi ügyvéd.

Ezután Szaplonczay Manó megyei főorvos kezdte meg az értekezletet, ismertetvén a Balaton hatását, a fonyódi klimatikus és talaj viszonyokat; elmondta, hogy a föld és víztulajdonosokkal menynyire van az ügy? s kérte az értekezletet kimondani:

Hogy az eszmét pártolja-e?

Hogy legyen rajta, miképp a vállalkozást a megye szellemi és anyagi erejével támogassa.

Továbbá lejt mérést kell eszközölni, melyre kevés előleges költség kell, mit

29 Vizei Tallián Gyula (1848–1915). Pozsonyban váltóügyvédi oklevelet szerzett. Először a kaposvári törvényszéknél alkalmazták, majd Somogy vármegye aljegyzője lett. 24 éves korában a Nagyatádi járás főszolgabírája. Négy évig Somogy vármegye alispánja, később főispánja. Elnöke volt a Kaposvári Nemzeti Kaszinónak, a Somogy megyei Takarékpénztárnak, a Kaposvári Takaréknak. – In: Puskás Béla: Temetők üzenete.

30 Györgyfalvi Csépán Antal református gondnok, Somogy vármegye alispánja volt 1865-ben, valamint 1867 és 1889 között. Kaposváron hunyt el 1903. augusztus 22-én 95 éves korában a nemes család utolsó férfi tagjaként. – In: MNL SML gyászjelentés.

31 Makfalvay Géza (1844–1924) ügyvéd és országgyűlési képviselő. Pesten végezte jogi tanulmányait, 1868-ban köz- és váltóügyvédi oklevelet szerzett. 1871 végén Kaposvárra nevezték ki törvényszéki bíróvá; 1876-ban Kaposvárott ügyvédi irodát nyitott, 1892-ben országgyűlési képviselővé választották. Somogy vármegye főispánja. – In: Szinyei József: Magyar írók élete és munkái alapján.

32 Újváry Ferenc (1843–1907) kanonok. Káplán Pápán 1879-től, plébános Kaposvárott 1881-től. Kaposvárott nevéhez fűződik az újromán stílusú plébániatemplom, emeletes plébánialak, a kálvária, a kaposfüredi templom nagyobbítása.

33 Priberdi és vuchini ifj. gróf Jankovich László (1860–1921) főrendiházi tag, Somogy vármegye főszolgabírája.

34 Kovács-Sebestény Gyula (1874–1917). Jogi végzettségét a budapesti egyetemen szerezte. Kaposváron és Marcaliban dolgozott, ezt követően megyei árvaszéki jegyző, majd szolgabíró, később megyei aljegyző volt. 1905-ben megházasodott, dr. Szigethy-Gyula János kórházigazgató leányát, Vilmát vette feleségül. Németh István polgármester halálát követően 1911-ben megválasztották Kaposvár polgármesterének. – In: Puskás Béla: Temetők üzenete.

35 Feltehetőleg Rimanóczy Ferencről van szó, aki a kaposvári Somogyvármegyei Takarékpénztár igazgatósági tagjaként 1907. december 4-én hunyt el. – In: MNL SML gyászjelentés.

36 Babochay Kálmán (1855–1935) A kaposvári középiskola után kitüntetéssel végzett 1876-ban a budapesti egyetemen. 1880-ban megvette az Arany Oroszlán gyógyszertárat. – In: Puskás Béla: Temetők üzenete.

azonnal össze is szedtek; de Scholcz főmérnök kijelentette, hogy pénzkiadásait kivéve, fáradozása és munkájáért nem fogad el semmit.

Hangsúlyozták, miképp az: ügyben azért is gyorsan kell eljárni, mert az egyik tulajdonost, Bascht, csak április hóig köti ígérete.

Elhatároztatott, hogy az érdekeltekből számosan el fognak menni Fonyódra még e hó 12-én, s a kirándulókhoz Lengyeltótiban is többen csatlakoznak: hogy a helyi viszonyokat megvizsgálják, s a következő intézkedésekre minden lehetőt megtegyenek.

12. Vollnhofer és Schaffer villa

Az értekezleten általában emelt hangulat uralkodott; már is többen alájegyeztették magukat villák számára telekvásárlásokra; s ha az értekezlet kifolyásából az alakulandó társaság megtett minden lehetőt, akkor a fővárosi vállalkozón a sor, hogy ő is mozogjon s ígéretét beváltsa.

Fonyód nagy előnyeit: a hegységtőli elragadó kilátást, a Balaton hatását, az árnyat nyújtó erdőségeket tekintve, – B.-Füredet kivéve – egyetlen fürdőhely sem nyújt a Balatonparton, – mert hasonló tölgy és fenyves erdei, tehát kellő árnyéka egynek sincs, – nagy előnyök kötik a közönséget Fonyódhoz; s ha még a Kaposvár–fonyódi vasút is kiépül, mire most már biztos kilátás van, akkor Kaposvár és vidékeinek valóban ez lesz nyári tartózkodási paradicsoma.

A kiépítendő vasútra nézve is nehány nagy birtokosunk olyan ígéreteket tett, s oly eréllyel látnak a megoldáshoz, hogy most már biztosnak vehetjük létesítését.

Aztán jön a Kaposvár–szigetvári vonal kiépítése, mely szinte csak idő kérdése, mint lapunk múlt számában említettük.

A Balaton-kultusz terjedésére pedig – nem is kell mondanunk – mily nagy hatással volt az értekezlet.

A tervbe vett vasút emeli a fürdőt. A kiépítendő fürdőhely emeli a vasút forgalmát.

A kettő együtt pedig magát Somogyvármegyét.

Somogyi Újság, 1894. május 4. 2. p.
Meghívó.

A fonyódi nyaraló és fürdőtelep összes előmunkálatai elkészülvén, van szerencsém folyó évi május hó 7-én délutáni 4 órára a vármegyeház nagytermében tartandó értekezletre meghívni. Az értekezleten az összes tulajdonosokkal történt megállapodások, mérnöki munkálatok, költségvetés, alapszabálytervezetet fognak

előterjesztetni, a melynek megtörténte után az alakulógyűlés is meg fog tartatni. Éppen ezért felkérem, hogy az értekezleten múlhatatlanul személyesen részt venni, vagy akadályoztatása esetén írásban bejelenteni szíveskedjék azt, hogy villa helyre reflektál-e vagy nem? Meg nem jelenés vagy írásban bejelentés be nem érkezte esetén mint nem reflektáns fog tekinteni. Kaposvár, 1894. április 23. Tallián főispán

Kötelezőnyilatkozat

Alolirottak ezennel megalakítjuk a Fonyódi fürdőtársaságot és a dr. Szaplonczay Manó főorvos úr által előadott feltételeket magunkra nézve kötelezőnek elfogadjuk és ezennel visszavonhatatlanul kötelezzük magunkat a gróf Zichy Béla úr által kijelölt és részünkre átengedett 24 villa telket a kikötött □ ölenkinti 35 kr vétel áron megtartani és a mellett a szükséges Balaton terület és az összes közös berendezési és vízvezetési (minden villához külön bevezetve) költségekkel együtt villa telkenkint összesen 600 frt-ig az az hatszáz forintig megvásárolni és a társaság által meghatározandó időben és helyre befizetni. Megjegyeztetik, hogy gróf Zichy Béla úr csupán az elővásárlási jogot tartja fent későbbi eladások esetére és hogy az itt említett 24 villa telken kívül az általa visszatartott 5 villa telek utáni mindennemű közös költséghez épp úgy hozzájárul, mint az alolírottak.

Kaposvár, 1894. május 7-én

Gróf Zichy Béla úr megbízásából Rachmayer Imre igazgató

ifj. Folly József magam és atyám id. Folly József helyett 1-1 telek

Dr. Szigethy János 1 telek

Vaszary János 1 telek

Nádossy István két telek egymás mellett

Chernel Gyula

dr. Polányi Lajos 1 telek

Körmendy Sándor 1 t.

Scholtz Lajos és Gyula[37]

Matolcsy József

37 Scholz Lajos testvére, ő tervezte a fonyódi kikötőben a mólót. Neve később nem szerepelt a villatulajdonosok között, csak testvéréé, bár ő sem játszott fontos szerepet a villatelep életében (lásd részletesen a villáknál).

Vollnhoffer Ferenc megbízásából Dornay Béla 1 telek

Dornay Béla 1 tel.

dr. Lippich Elek és Náray-Szabó Sándor

Szaplonczay Manó

dr. Krámer József

dr. Horkay Sándor

Krasznay Miklós

ifj. Csorba Ede
Paál József megbízásából dr. Szaplonczay Manó

Kapotsfy Jenő nevében Scholz Gyula

Duchon Ödön megbízásából Scholz Gyula

dr. Krizsanich József

Vágó Dani helyett Scholz Gyula

Szerződés gróf Zichy Béla és a villatulajdonosok között
1894. május 24.; 1894. június 8.

Szerződés

Mely egyrészről Zichy Béla gróf lengyeltóti lakos, mint eladó, másrészről Körmendy Sándor hedrahelyi, Matoltsy József kaposvári, dr. Krasznay Miklós pécsi, dr. Horkay Sándor, dr. Krámer József, Kapotsfy Jenő és Scholz Lajos kaposvári, Duchon Ödön szigetvári, Vágó Dániel, id. Folly József, ifj. Csorba Ede, dr. Krissanich József kaposvári, dr. Csorba Ferenc budapesti, Paál József dombóvári, Wollnhoffer Ferenc győri, dr. Szigeti János, dr. Szaplonczay Manó és dr. Vaszary János kaposvári lakosok, mint vevők közt a mai napon a következő feltételek alatt kötettett:

1.) Eladó eladja a lengyeltóti-i 1.sz.tjkvben A+712 hrsz. a. felvett ingatlanából az idecsatolt vázlatrajzban kihasított részleteket □-ölenkint 35 kr. vételárért és pedig a 712 hrsz. a. jelölt 350 □-öl területet Körmendy Sándornak 122 f. 50 kr. vételárért, a 407 □-öl területet Matoltsy Józsefnek, a 480 □-öl területet Dr. Krasznay Miklósnak, a 480 □ területet Dr. Horkay Sándornak, a 480 □ területet Dr. Krámer Józsefnek, a 480 □ területet Kapotsffy Jenőnek, a 480 □ területet Scholz Lajosnak,

a 300 □ területet Duhon Ödönnek, a 300 □ területet Vágó Dánielnek, a 480 □ területet Dr. Folly Józsefnek, a 480 □ öl területet Dr. Polányi Lajosnak, a 480 □ területet Chernel Gyulának, a 480 □ területet Darnai Bélának, az 520 □ területet ifj. Folly Józsefnek, a 480 □ területet ifj. Csorba Edének, a 480 □ területet dr. Csorba Ferencnek, a 480 □ területet Paál Józsefnek, a 480 □ területet Vollnhofer Ferencnek, a 480 □ területet Dr. Szigeti Jánosnak, a 480 □ területet dr. Szaplonczay Manónak és végül a 450 □ területet Dr. Vaszary Jánosnak mint vevőnek 157 f. vételárért.

13. gróf Zichy Béla, 1889

2.) Eladó ezen vevők által történendő ujabb eladás esetére az elővásárlási jogát ezennel kiköti magának.

3.) A telkeken levő élő fák, amelyek akár építkezés, út vagy berendezés csinálásánál útban lesznek, és kivágatnak, eladó tulajdonát képezik és a kívánt időben általa el fognak távolíttatni. A telepen lévő fák azonban mindenkor érintetlenül maradnak.

4.) A fonyódi hegyen a villahelyek előtt és azok mögött, fel a vár dombig, valamint a hegy nyugati lábánál elterülő, a Balaton partján levő fenyves fácánost, így tehát a Fonyódon levő összes erdejét eladó sétahelyül ingyen adja át, azokban a sétautak vágását megengedi azzal, hogy az így kivágandó fák az ő tulajdonát képezik, kiköti azonban, hogy az ültetvényeket, fákat, berendezéseket és nádat rongálni vagy bántalmazni nem szabad.

5.) Eladó a vevőknek a fonyódi berekben a vizivadászatot megengedi, általa később meghatározandó helyen.

6.) A villatulajdonosok illetve vevők és utódaik tartoznak téglát és cserép zsindelyt az eladótól venni, de eladó is kötelezi magát, téglát és cserép zsindelyt a szükséghez mérten adni a bézsenyi téglaháznál az első osztályú téglának 1000 darabját 15 frt.-ért az első osztályú cserép zsindelynek 1000 darabját 20 frt.-ért 1897 januárig. Megjegyeztetik itt azonban, hogy mástól sem téglát, sem termő követ venni nem szabad.

7.) Vevők kötelesek a szükséges tűzifát, préselt turfát, élelmicikkeket, úgymint tejet, vajat, túrót, savót, kertiterményeket, zöldséget, főzeléket, burgonyát, gyümölcsöt, szőlőt, esetleg hízott bárányt, borjú és ürü húst eladónak fonyódi gazdaságából venni a szokásos helyi és napi árakon az árak azonban a kaposvári piaci áraknál magasabbak nem lehetnek.

8.) A Balaton és fonyódi hegy között, valamint mellette elterülő és az eladó tulajdonát képező utakon a fürdő villatulajdonosoknak az átkelést illetve szabad közlekedést, valamint a vevők tulajdonát képező Balatonhoz való átjárást eladó ezen-

nel és mindenkorra megengedi és biztosítja és kötelezi egyidejűleg magát, az erdő és Balaton közötti terület, illetve utak menténck mentül előbb leendő befásítására.

9.) Az építkezéshez bármikor szükséglendő homokot díjtalanul adja eladó.

10.) Eladó a szakértők által kijelölendő helyen kutak ásását engedélyezi, valamint a kúthoz tartozó felszerelés és üzemben tartásához szükséges gépek és egyéb tárgyak elhelyezésére szükséglendő területet most és mindenkor díj nélkül adja.

11.) A szakértők által kijelölendő helyen a vízvezetéki medencének csinálását, valamint az ahhoz és attól elvezető csöveknek lefektetését és javítását bármikor megengedi és az ezekhez szükséges területet most és mindenkor díj nélkül adja.

12.) A 4.) pontban körülírt és sétahelyekül átengedett területen levő fákat eladó csak akkor vágja ki, mikor azok kivágásra megértek és ekkor is csak bizonyos turnusok szerint, egyidejűleg kötelezi magát és jogutódait a kivágandó területeknek azonnali sétahelyre alkalmas és megfelelő fákkal leendő befásítására. Hitbizományi birtok lévén ezen erdő, az ütem terv szabálya alól ki nem vehető, biztosíttatik azonban a fürdő telep, hogy annak vágatás alá kerülése száz év letelte előtt nem következhetik be.

13.) Eladó megengedi vevőknek, hogy a villákhoz, valamint azoktól le a Balatonhoz alkalmas helyen kocsi és gyalog közlekedésre utakat csinálhassanak, megengedi, hogy a meredek helyeken közbiztonsági szempontból korlátokat és kerítéseket csinálhassanak, megengedi végül, hogy az esővizek elvezetésére csatornákat létesíthessenek.

14.) Miután a megvett területek hitbizományt képeznek, eladó kötelezi magát, hogy az eladott területeket és tartozékait a hitbizomány alól haladéktalanul felszabadítja, minden tehertől mentesíti és teljesen tisztán, tehermentesen adja át vevőknek tulajdonába és birtokába és az ebből származó költségek az eladót terhelik.[38]

15.) Vevők az első pontban kitüntetett ingatlan területet az ott részletesen megírt vételárért egyénenként megveszik és fenti pontokban összefoglalt kötelezettségeket elfogadják és magukra vállalják. A vételárul szolgáló összeget ezen szerződésnek eladó által történendő aláírása után 8 nap alatt egy összegben az uradalmi pénztárba befizetik.

16.) Eladó vevőket tulajdonjoguknak bekebelezésére feljogosítja, a kiállítandó vázlatrajzokat aláírja, a tulajdonjog bekebelezési költség azonban a vevőket terheli. Egyúttal beleegyezik abba, hogy ezen szerződés 3.) 4.) 8.) 10.) 11.) 12.) és 13. pontjaiban foglalt szolgalmi jogok az eladott telkek, mint uralgó telkek és ezek tulajdonosai javára, mint telki szolgalmak a lengyeltóti-i 1.sz. tjkvben 712/a és 712/b 30. hrsz. alatt felvett és eladónak visszamaradt ingatlanra bekebeleztessenek.

17.) Eladó fél kötelezőleg kijelenti, hogy a jelen szerződés szerint vásárló felekkel az általa el nem fogadott villatelek erejéig társaságba lép, olyképpen, hogy a villatelep fenntartási és berendezési költségeihez oly arányban járul, mint öt viszonylik a 29-hez. Egyúttal kijelenti, hogy amennyiben újabb eladásokat eszközölne, vagy vendéglőt építene, a vevőket és vendéglőst szintén kötelezni fogja arra,

38 Az ezzel kapcsolatos levelezést e fejezetben közlöm.

14. Szigethy – Vollnhofer – Schaffer villák

hogy a közös beruházási költséghez és azok évenkénti fenntartásához, amennyiben azokban résztvenni óhajtanak, hozzájáruljanak, de az erdőben való sétálást ép úgy tehetik, mint a törzstelep tulajdonosai, ha nem járulnak is a közös költséghez. Minthogy a vevők a villáknak felépítésére ezernyolcszázkilencvenhét év végére kötelezték magukat, ebből folyólag eladó is kötelezőleg kijelenti, hogy ezen időre egy alkalmas vendéglőt épít vagy építtet, ha a Kaposvár–fonyódi vasút létrejön. Amennyiben a két év letelte alatt mégis eladó nem építene vagy építtetne, az esetre a vevőknek az első számú telek melletti helyen vendéglőnek alkalmas helyet jelen szerződésben meghatározott egységáron átengedni magát kötelezi.

Ezen szerződés felolvastatván megmagyaráztatott, a bennt foglalt feltételek megtartására felek magukat és jogutódaikat kötelezik és aláíratott azzal, hogy per esetére felek a kaposvári és lengyeltóti-i járásbíróságok illetékessége és hatáskörének vetik magukat alá. Eladó megjegyzi, hogy vevőül Vágó Dániel jelentkezett ugyan, de miután sem a szerződés aláírásakor meg nem jelent sem a kötelezett vételárt le nem fizette úgy az ő részére jegyzett 300 □ telket Duchon Ödön szigetvári lakósnak adta el, ki ezt megveszi s ezen szerződés pontjait elfogadják.

Kelt Kaposvár 1894. május 24.

A villatelek vevőinek aláírásai.

Ezen szerződésnek az eladó által történt aláíratása előtt Szabó Sándor és Lippich Elek budapesti lakósok nevében és megbízásából kijelentem, hogy jelen szerződésben foglalt összes feltételek mellett ezennel megvásárolják a felosztási térképen 19. és 20. számokkal jelölt ingatlanokat, melyek a jelen szerződés fogalmazása alkalmával Nádassy István által céloztattak megvétetni, de amely vételtől Nádassy István a szerződés aláírása előtt elállván, helyette vevőül az itt megjelölt Szabó Sándor (19) és Lippich Elek (20) számú telek jelentkeztek tulajdonul.

Én gróf Zichy Béla a jelen nyilatkozatot tudomásul véve a szerződés kiegészítéséül elfogadva, ezt és az egész szerződést, mint eladó ezennel névaláírásommal megerősítem.

Kelt Lengyeltótiban, 1894. június 8.-án.
Új vevők aláírásai,
Eladó és tanuk aláírásai.

* * *

Somogy, 1894. június 3. 3. p.

A fonyódi villatelep átvétele. Mintegy 60 tagú társaság gyűlt egybe e hó ...-án Fonyódon, hogy a Gróf Zichy Bélától megvásárolt villatelepet az illető tulajdonosok közt felosszák. Gróf Zichy Béla a maga számára 5 telket vásárolt meg, (az egész telep 29 telekre van felosztva), a többi 24 telek Kaposvár, Lengyeltóti, Dombóvár és Székesfehérvár gazdaközönségének tulajdonául lett átadva. Sey építőmesterrel[39] már a hely színén számos szerződés köttetett négyszobás és nagyobb lakások építésére, Budapesti és kaposvári mérnökök a vízvezeték tervezeteit mutatták be. A felosztás a díszes társaság fényes ebédhez ült, a melyen egymást érték a felköszöntők. A társaság a legvidámabb hangulatban ama kijelentéssel oszlott szét, hogy a villatelep megnyitásánál ismét találkoznak.

* * *

Az Inkey család és a bélatelepi telektulajdonosok között kötött szerződés a Balatonról 1894. június 21.

Adás-vevési szerződés.

egyrészről Inkey József iharosberényi lakós továbbá Inkey Antal, Inkey László bogáti, Inkey Ella, özv. Kendeffy Árpádné pozsonyi és Inkey Béla budapesti lakósok, mint eladók, másrészről pedig Körmendy Sándor hedrahelyi, Matolcsy József kaposvári, dr. Krasznay Miklós pécsi, dr. Horkay Sándor dr. Kramer József, Scholz Lajos és Kapotsfy Jenő kaposvári, Duchon Ödön szigetvári, id. Folly József, ifj. Csorba Ede, dr. Polányi Lajos, Chernel Gyula és Darnay Béla kaposvári, Gróf Zichy Béla lengyeltóti, Dr. Szabó Sándor és dr. Lippich Elek budapesti, ifj. Folly József, dr. Krisanich József kaposvári, dr. Csorba Ferencz budapesti, Paál József dombovári, Wollnhoffer Ferencz győri, dr. Szigeti János, dr. Szaplonczay Manó és dr. Waszary János kaposvári lakosokból alakult Balaton-fonyódi nyaraló és fürdő társaság, mint vevők között a mai napon a következő feltételek mellett köttetett meg.

1.) Fent nevezett eladók ezennel örökre és visszavonhatatlanul eladják nevezett vevőknek a Balatonbóli illetőségüknek azon részét, amely ezen szerződéshez fűzött vázlatrajzon kitüntetve van. Azon részt tehát, mely a fonyódi hegy nyugoti sarka alatt fekszik és pedig a régi kikötő hely közepétől a part hosszába keletre számítva 50 öl, és nyugotra számítva szintén 50 öl távolságban, összesen 100 öl szélességben egész be egyenes vonalba a Balatontó középvonaláig, összesen 142 kat. hold azaz Egyszáznegyvenkettő hold területet, holdját Tíz forintért, összesen 1420 forint azaz Egyezernégyszázhusz forint vételárért. Az eladás megtörténtének bizonyítására, az idefűzött vázlatrajzot is eladók ezennel aláírták. Megjegyzik azonban eladók, hogy az eladott területen a kizárólagos halászati jogot maguknak fenntartják és azt ők vannak jogosítva gyakorolni.

2.) Az esetre, ha a Balaton akár beszáradás, akár lecsapolás folytán részben vagy egészben kiszáradna, az így nyerendő szárazföld tulajdona és használati joga

39 Sey Ferenc székesfehérvári építész.

az eladókat fogja illetni. Eladók az eladott 100 öl szélességű vízterület előtt fekvő parton vevőknek bárhol és bármikor szabad közlekedést engednek, és megengedik, hogy onnan kiindulólag a fürdőházakhoz vagy kikötőhöz vezető hidakat, töltéseket csinálhassanak.

3.) Fent nevezett vevők az első pontban körülírt területet a kitett feltételek mellett 1420 azaz Egyezernégyszázhusz forint vételárért megveszik.

4.) Eladók Inkey József urat jogosítják fel, az egész vételár felvételére.

5.) A vételár a szerződésnek eladók által történendő aláírásakor azonnal lefizetendő.

6.) Eladók vevőknek a vételár lefizetése és jelen szerződés aláírása után a megvett területet birtokukba adják birtok és tulajdonjoguk bármi módon leendő kitüntetésére, biztosítására és megjelölésére őket feljogosítják.

15. Brokés Ferike, Kengyel Miklós

Ezen szerződés felolvastatván megmagyaráztatott és miután felek egyező akaratát foglalja magában, a feltételek betartására magukat újból kötelezték, – aláíratott. Vevőknek joga leend az általuk megvett területen a parton és fürdőházak körül, a mulatságból való halászatot horoggal űzni.

Kelt Iharosberény, 1894. június hó 21.

Előttünk:
Dr. Hochreiter Kornél s.k.
Gallovich Lajos s.k.
Inkey József s.k.
pallini Inkey Antal s.k.
pallini Inkey László s.k.
pallini Inkey Béla s.k.
özv. Kendeffy Árpádné
szül. pallini Inkey Gabriella s.k.

A Balaton-fonyódi társaság nevében: Dr. Szaplonczay Manó s.k. igazgató.

* * *

ALAPSZABÁLY
a fonyódi nyaraló és fürdőtelep tulajdonosai számára

1. §

A fonyódi hegyen létesített nyaralótelep címe:
„Balaton–fonyódi Bélatelep"

2. §

A fonyódi Gróf Zichy-féle hegyen létező erdőben tulajdonjogot szerzett villahelyek tulajdonosai társulattá alakulnak és mint társulat megveszik a fonyódi hegy nyugati sarkánál a 103. számú déli vasúti őrház és régi kikötőnél elterülő jelenleg az Inkey család tulajdonát képező Balaton vízből a kikötő közepétől nyugatra 50 és keletre szintén 50, tehát összesen 100 öl szélességbe eső vízfelületet, a mely jelenleg 142 kat. holdat tesz ki, örök tulajdonul.

A telep rendezéséhez szükséges összes munkálatokat és beszerzéseket közös költségen létesítik, nevezetesen a parton drót háló kerítést húznak annak egész hosszában, a Balatonban egy kényelmes és megfelelő fürdőházat építenek, legalább is annyi kabinnal, hogy minden villatelek tulajdonosra egy essék, megcsinálják a szükséges kocsi és gyalog feljárókat, gondoskodnak az esővíz elvezetéséről és a telepnek jó ivóvízzel leendő ellátásáról, valamint a telep világításáról, mindazokat nemcsak közös költségen létesítik, hanem állandóan fenntartják és fejlesztik.

3. §

Köteles minden villahely tulajdonos a villa telep vételárával együtt a közös költségeknek egy-egy villaterületre eső részletét (1:29) a közös pénztárba készpénzben befizetni

4. §

Köteles minden villahelyet szerzett tulajdonos nyaraló épületét 1895. január 1-től számított legkésőbb 2 év alatt felépíteni. A ki villáját ezen idő alatt fel nem építi, annak telkét az eredeti vételár visszafizetése mellett, vagy a tulajdonos Gróf, vagy a társulat visszaveheti.

5. §

Minden közös költségen szerzett, felállított és fenntartott tárgy, vagy dolog, az alapító 29 villatelek tulajdonos egyenlő arányú tulajdonát képezvén, azokat, úgy a használatba lévő utakat az egyes tulajdonosok engedélye nélkül senki sem használhatja, amennyiben jelen alapszabály azt meg nem engedi.

6. §

Miután remélhető, hogy ezen nyaraló telep folyton fejlődni fog, – a jövőben nyaralótelkeket vevők is kötelesek, amennyiben belépnek a közös kiadások pénztárához befizetni a létesítési költségnek egy villa helyre eső összegét és akkor az új villa helyet szerzett tulajdonos is a közös társaságnak tagjává lesz és élvezi az azzal

járó összes előnyöket, de viseli az aránylagos terheket is.

7. §

Az új települők által fizetett ezen összegek a közös pénztárban kezeltetnek és ezen összegek kamatai az évi kiadások fedezésére fordíttatnak, de felhasználható az alap összeg is a közgyűlés határozata alapján, de csak is a telepen létesítendő hasznos beruházásokra.

8.§

Minden villahely tulajdonos köteles lakóházát villaszerű stylben építeni, de a telep bejáratától legalább 5 méter távolságra kezdheti az építést.

9. §

Istálló építésére a helynek kijelölését a szomszédok meghallgatásával az igazgatóság eszközli, melynek határozata a közgyűléshez fellebbezhető, az végérvényesen dönt. Baromfit szabadon tartani senkinek sem szabad. Szarvasmarhát, disznót egyáltalán nem szabad tartani.

16. Kengyel Vilma, Brokés Ági a strandon, 1941. augusztus 18.

10. §

A házi szemét és szennyvizek befogadására minden villatulajdonos területén egy kisebb emésztő gödröt tartozik csináltatni, amelynek falai cementbe rakott téglával burkolandók és nyílása pedig jól zárható ajtóval látandó el, az a szükséghez képest gyakrabban kitisztítandó. – A gödörnek építése végett a helynek kijelölését a szomszédok meghallgatásával az igazgatóság eszközli, ennek határozata a közgyűléshez fellebbezhető.

11. §

Nyílt gödör rendszerű és különálló árnyékszéket csinálni nem szabad, ezek mind burkolt süllyesztő gödörrel látandók el és úgy használandók, hogy abból semmi féle bűz ki ne áramolhassék, szükséghez képest fertőtlenítendő és kiürítendő.

12. §

A víztartó medence és vízvezeték közős tulajdonban lévő, azt minden villa tulajdonos szabadon használhatja, mindazonáltal úgy, hogy vízpocséklást nem

okozhat, mert ezért éppen úgy mint a rongálásért okozott károk megfizetésére kötelezendő, illetve pénzbüntetéssel sújtható az igazgatóság által.

13. §

A tulajdonosok, ha a villákat magok nem is lakják és használják, azért a közös költségeket évente fizetni tartoznak éppen így az esetben is, ha a villát még fel nem építették volna is.

17. Bélatelepi strand, kabinsor előtt, 1921

14. §

Miután a telepen szálloda is fog épülni, a szállodatulajdonos a közös szerzemények és tárgyak használatát a társulattal külön egyezségben köteles szállodája illetve vendégei részére biztosítani, ellen esetben a használat ki van zárva.

15. §

A nyaraló telep részesei ügyeik intézésére és a költségek viselésére alkalmi társulattá alakulnak és választanak saját kebelükből egy három tagból álló igazgató tanácsot, melynek élén külön igazgató áll és egy gondnok.

16. §

Az igazgató, gondnok és három igazgatósági tag három egymás után következő évre választatnak a társaság közgyűlése által. Hivataluk egyelőre tiszteletbeli.

17. §

A társaság minden év május 1-én rendes közgyűlést tart, egyelőre Kaposvárott, melynek tárgyai az elmúlt év számadásainak megvizsgálása, a jövő év költségelőirányzatának megállapítása és minden, a telep ügyeit érdeklő fontosabb indítványok és panaszok tárgyalása. – Minden tulajdonos, aki a társaság pénztárába a közös kiadások összegét befizette és a terhek viseléséhez járul, 1 szavazattal bír. Szavazni meghatalmazás alapján is lehet.

Az igazgatóválasztmány intézi a fürdőtelep összes ügyeit, végrehajtja a közgyűlés határozatait, és a sürgős ügyekben saját hatáskörében intézkedik, működéséről a közgyűlésnek számolni és felelősséggel tartozik.

18. §

Az igazgató képviseli a társaságot kifelé, ő őrködik és felügyel, hogy úgy a közgyűlés, mint az igazgató választmány határozatai végrehajtassanak, a telep ügyeinek nemcsak intézése, hanem a telepnek fejlesztése kiváló gondját képezi. A közgyűlést évenkint május 1-re nyolc nappal előre összehívja, a tárgyalandó ügyeket röviden ismerteti, és összehívhat rendkívüli közgyűlést, ha azt 10 villahely tulajdonos írásban kéri, a köz és igazgatósági gyűléseken elnököl, aláírja az

összes jegyzőkönyveket és fontosabb levelezéseket, ellenjegyzi a nyugtákat és számlákat.

18. A bélatelepi villában, a majdnem teljes Matolcsy család

19. §

A gondnok kezeli a telep összes gazdasági ügyeit, kezeli a befolyó pénzeket, a bevételek és kiadásokról rendes könyvet vezet, amelyet a pénztárral együtt bármikor az elnök vagy igazgatósági tag kívánatára felmutatni köteles, a közgyűlés és igazgatóság határozatainak végrehajtását eszközli vagy eszközölteti, és annak kivitelét felügyeli. – Elkészíti a kiadásokról számadásait, valamint a költségelőirányzatot, viszi a társaság összes levelezéseit és felfogadja vagy elbocsátja a szolga személyzetet. Sürgős ügyekben intézkedik, de intézkedéseit az igazgatónak bejelenteni köteles. Rendelkezik a szolgaszemélyzet felett és azok neki nemcsak engedelmeskedni, hanem felelősséggel is tartoznak.

20. §

A közgyűlés által hozott határozatok szótöbbséggel hozhatók és a közgyűlés megtartásához a tulajdonosoknak legalább is a fele megkívántatik. A hozott határozatok minden társulati tagra egyformán kötelezők, úgy morálisan mint anyagilag és ezen határozatok bírói úton is végrehajthatók.

21. §

Ha ezen alapszabályzatba foglaltaknak vagy a közgyűlés által hozandó határozatoknak valaki eleget tenni nem akar, a közös pénztár javára az igazgatóválasztmány által 10-100 forintig megbírságolható, és annak megfizetésére bírói úton is kényszeríthető.

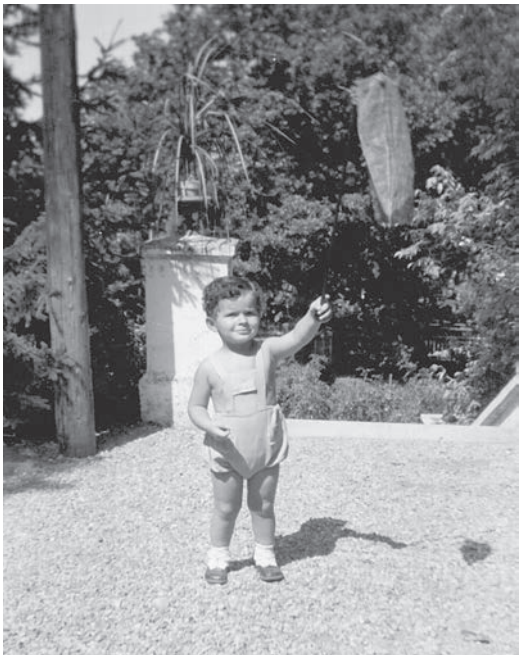
22. §

Ezen társasági szerződésből felmerülhető bármely vitás kérdésben felek alá vetik magukat a kaposvári kir. járásbíróság vagy esetleg más, ennek helyébe lépő hatóság sommás bíráskodásának, amennyiben bírói útra tartoznak.

Kaposvár, 1894. június hó 24-én.

Az alapszabályokat kiegészítő közgyűlési határozatok és fürdőszabályok

Az 1917. évi közgyűlés az alapszabályok 15§-át olykép módosította, hogy a telep részesei ügyeik intézésére nem igazgatót és gondnokot, hanem egy elnököt, egy alelnököt, tovább 3 igazgató-tanácstagot választanak, kik közül az egyik a telep va-

19. Brokés Ferike a villa kertjében, 1943

gyonkezelésével bízatik meg. Az elnök az alapszabályokban az igazgató részére megállapított hatáskört tölti be.

A villatulajdonosok személyében beállott változások azal a kikötéssel vétetnek tudomásul, hogy az új villatulajdonosok tartoznak az alapszabályok kötelező voltát magukra nézve elismerni s az erre vonatkozó készségüket az alapszabályok aláírásával tanúsítani. Amennyiben ezt nem tennék, az igazgatótanácsnak jogában áll az illetőket a közös létesítmények használatából és a közös ellátásból kizárni.

A bélatelepi nyaralók tömeges ellátásra, tehát internátusok és penziók részére bérbe nem adhatók. Minden villatulajdonos, aki villáját a rendes családi keretet meghaladóan kívánja bérbeadni, erről a közös ellátásban leendő részleltetés és a közös berendezések mikénti használatának előzetes megállapításának céljából az elnökséget értesíteni tartozik. Amennyiben ezt elmúlasztaná, az elnökségnek jogában áll az illetőktől a közellátást megvonni.

A háziszemetet csak az emésztőgödörbe szabad elhelyezni és az emésztőgödör tartalmát mnden év őszén, november első felében, tavasszal pedig május második felében a villák mögötti útra kell kihordani, honnan annak elszállításáról gondoskodás történik.

Minthogy a gróf Zichy Béla úr őméltóságával kötött alapszerződés értelmében minden villa és telektulajdonos köteles eladás esetén ingatlanát megvételre a gróf úrnak felajánlani, a vevőt az elnökség csak akkor vezetheti be jogaiba, ha az előadó igazolta, hogy eme kötelezettségének a gróf úrral szemben eleget tett, továbbá, ha az új tulajdonos a társaság alapszabályait aláírta.Az új tulajdonosnak a társaság tagjai sorába való befogadása az elnök vagy helyettese részéről a fürdőház kulcsának átadásával történik.

A le nem foglalt kabinok bérletére a villatulajdonosoknak az idegenek részére megállapított bérösszeg feléért előjog biztosíttatik, ha a bérbevétel június végéig az elnökségnek bejelentetik.

Az érdekeltség a Bélatelepen istálló tartására engedélyt nem ad, s az annak idején kivételesen adott engedélyeket is hatálytalanítja.

Minden villa és telektulajdonos köteleztetik arra, hogy ingatlanának eladása esetén az eladási ár 2%-át, a vevő pedig a vételár 1%-át köteles a Bélatelep fejlesztési alapja javára a pénztárba befizetni. Ennek a 3%-nak a megtérítését vevő szavatolja.

Az évi hozzájárulási összeget a villa bérbeadása esetén nemcsak a tulajdonosok, hanem a bérlők is külön tartoznak megfizetni. A hozzájárulási költségek a bérlőkkel szemben csak két teljes havi időzésre vonatkoznak s rövidebb bérlet esetén a bérlő csak az arányos részt fizeti. Több bérlő esetén a bérösszeg arányának a hozzájárulási költségeket viselni.

Minden villatulajdonos, aki bérbe adja villáját az elnökségnek előzetesen tartozik bejelenteni bérlőjének nevét, lakhelyét, foglalkozását és a bérlőnek csak akkor engedtetik meg a bérleménynyel összekötött ellátás élvezete, ha a bérlő a fürdőszabályok aláírásával kötelezi magát a bélatelepi fürdőrend betartására.

Annak a villatulajdonosnak, aki a fürdőidény beálltáig nem tesz fizetési kötelezettségeinek eleget, nincs igénye fürdőkabinra.

20. Matolcsy Gedeon, Matolcsy Sándorné, karjában Kengyel Vilma a villa lépcsőjénél

A bélatelepi sétányain csak szájkosárral és pórázon szabad kutyákat vezetni. A fürdőbe pedig kutyákat levinni szigorúan tilalmas.

A fürdőben a felnőttek részére (10 éves koron túl) feltétlenül kötelező a teljes fürdőruha.

A fürdőben mosni vagy szappant használni nem szabad.

A háztartási alkalmazottak fürdési ideje délután ½ 3-tól ½ 5-ig tart.

Idegeneknek – a Bélatelepesek vendégeit kivéve – tilos a bélatelepi családi fürdő területén tartózkodni.

Csónakokkal csak a csónakkikötőben szabad kikötni s a fürdőzők között nem szabad csónakázni.

A kabinkulcsok fürdés után a fürdőkezelőnőnek adandók, aki gondoskodik a kulcsok megőrzéséről. Az elvesztett kulcsok pótlásáról a kabint használó család tartozik gondoskodni.

Az 1920. évi augusztus hó 8-án megtartott évi rendes közgyűlés határozata alapján kiadja:

Dr. Ripka Ferenc

* * *

21. Matolcsy Sándorné Jamrich Vilma fürdőköpenyben, unokája Brokés Feri

A fonyódi fürdőtelep gyorsan fog kiépülni, és pedig oly mérvben, hogy pár év múlva – Siófokot kivéve – a déli Balatonpart legszebb és népesebb fürdőhelye lesz; a kaposvári r. társaság már eddig eladott 33 villahelyet s az idén kezdenek is itt-ott építkezni. A sz-fehérvári Sey és társai pedig megvették Baschtól a szomszéd erdős-területet, ezen meg épülni fog 35 villa; így tehát rövid pár év alatt 68 villa lesz Fonyódon. A Balatonból a vízvezeték most van munkában és szeptember hó elejére kész lesz, 15-én pedig lesz az átvétel. A víztartály 80 m. magasan lesz a hegyen s állandóan 600 hectoliter vizet fog tartalmazni, a vízvezeték kerül 8600 frtba, a fürdőépület körülbelül 15000 forintba. Szebbnél-szebb villatervek készülnek, melyekből a hely oldaláról igéző kilátás nyílik, úgy a vidékek, mint a Balatonra. […]

Somogy, 1894. október 21. 3. p.

A vízvezetéket már átvették a fonyódi fürdőtelepen; a víz jó is, elég is. Véletlen szerencse érte a telep birtokosait, mert az ásás alkalmával a hegyben oly bő forrásra akadtak, mely néhány óra alatt hatvanezer liter vizet adott s még így sem tudták kiszivattyúzni az ömlő vizet, hanem erősebb szivattyút kellett B.-Pestről hozatni, hogy a vízzel bírjanak. Most tehát Balatonvíz helyett lesz Fonyódon jó forrás víz inni. Most egyszerre 8 villát építenek s erősen folyik a munka. A fogadót mégis Glück Frigyes, a „Pannonia" szálloda tulajdonosa fogja építeni; a napokban várták, hogy gr. Zichy Bélához jön a végleges megállapodások végett. A fogadó s többi helyiségek építésébe 1896-ik év őszén fognak belekapni. Csak szerencsét kívánhatunk a vállalathoz, hogy oly kiváló üzletember megy bele az építés és vállalatba, mint Glück, ki a fővárosi körökben s kiváló névvel bír.[40]

* * *

40 Glück Frigyes a fonyódi fürdőkultúra fejlesztésében végül nem játszott szerepet.

MNL SML Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai

Körmendy János ügyvéd (Lengyeltóti) levele Matolcsy Sándor részére, 1944. augusztus 22.

A Bélatelep keletkezése után kutatva az itteni telekkönyvi hivatalban a következőket találtam.

A telep létesítésének elindítása Zichy Béla gróf úr azon lépésével vette kezdetét, hogy a hitbizományi bírósághoz fordult s ez 1165/1896. számú végzésével megengedte, hogy a hitbizományi birtokból a kérelemhez csatolt és a kaposvári törvényszék által jóváhagyott vázrajz szerint a 712/b. hrszámú. 59 kat. hold területű részlet lejegyeztessék és a kötöttség alól feloldassék. Ebből az ingatlanból hasíttattak ki később az egyes villatelkek

Gróf Zichy Béla kérelme a hitbizományi bírósághoz (kivonat)
8663/1894. sz.

A lengyeltóti hitbizományhoz tartozó a lengyeltóti 1. sz. tjkv.-ben 712. hrsz. alatt 1998 h. 317 nöl.-et kitevő ingatlanból 712/b. hrsz. 59 holdat tevő ingatlanbirtokot, mely a fonyódi hegyen fekszik, több kaposvári lakosnak végett eladni óhajtom azért, hogy azáltal a Balaton vidékének beépítésre alkalmat nyújtsak, másrészt pedig azért, hogy a fürdőtelep tulajdonosainak összes szükségleteit a hitbizományhoz tartozó fonyódi gazdaságomból piaci áron eladva a hitbizományi birtok jövedelmét szaporítsam.

Hogy ezt tehessem, a hitbizományi hatóság jóváhagyása szükséges. A hitbizományból kiveendő fent jelzett 59 hold ingatlan helyett cserébe adnám és a hitbizományhoz leendő csatolását kérem a tulajdonomat képező […] 29 hold 910 nöl. birtokot egészen.

Miután a hitbizományból kiszakítandó birtok értéke 6029 forintot tesz, földadója 17 frt. 98 kr., a hitbizománynak cserébe adandó földek értéke 8850 forint, a földadó 158 forint 86 kr.

Gróf Zichy Béla hitbizományi birtokos

A hitbizományi bíróság válasza
9027/1895.

Végzés

Gróf Zichy Béla, mint a lengyeltóti hitbizomány birtokosának azon kérelme folytán, hogy… 59 holdat tevő ingatlan birtokrészletet a fonyódi hegyen fürdőtelep létesíthetése, ezáltal a fonyódi gazdaság terményeinek előnyösebb értékesíthetése céljából eladhassa … a kir. törvényszék, mint hitbizományi bíróság megengedi.

2. fejezet
A VILLÁK ÉS TULAJDONOSAIK[41]

BARTÓK BÉLA U. 22.
Telekkönyvi betét: 722. – Hrsz. 6440. – 1.788 m²

22. Vaszary villa, 1903

1894 | telek vétel 157 forint **VASZARY JÁNOS**

A villa építtetője **Vaszary János** közés váltóügyvéd 1832-ben született. Az 1870-es évek elejétől folytatott ügyvédi gyakorlatot Kaposváron. Korának egyik legtekintélyesebb ügyvédje, közéleti személyisége. Hosszabb ideig a kaposvári Esterházy hercegi uradalom jogi képviseletét is ellátta. 1875-től a Nemzeti Casino Egyesület igazgatója, majd a Kaposvári Bank és Takarékpénztár vezetőségi tagja. Ő kezdeményezte a kaposvári János (ma: Dózsa György) utca létesítését. 1901-ben hunyt el, 69 éves korában.[42]

Haláláról az alábbi hírt közölték:

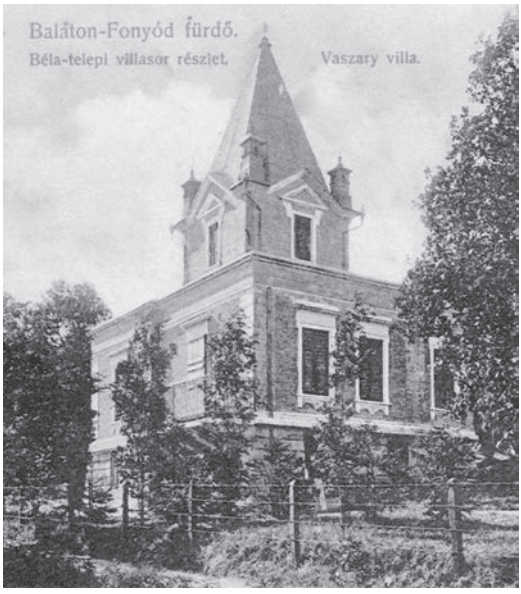
Halálozás. Vaszary János kaposvári köz- és váltó ügyvéd, érsekuradalmi jogtanácsos élete 69 ik évében f. évi május 22-én hosszas szenvedés után elhalt. Temetése f. hó 24-én d.u. 4 órakor volt, igen sok tisztelője és jóbarátja részvétele mellett. – egyedül az ügyvédi kar nem volt képviselve kellőleg a végtisztesség tételénél. Okát kutattuk, s azon sajnos értesítést kaptuk, hogy az ügyvédi kar a gyászjelentések szétküldésénél majdnem teljesen mellőzve lett, így – dacára annak, hogy a megboldogultban igen kedves és tudományos kartársukat veszítették el – nem tudva a temetés idejét, ott testületileg részt nem vehettek.[43]

Nagyapjának második házasságából született fia volt Vaszary Kolos hercegprímás, vagyis apjának féltestvére. Apja a somogyi Széchenyi uradalom jószágigaz-

41 MNL SML VII. 4. Nagyberki Fióklevéltár. Lengyeltóti Járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság. Fonyód, Lengyeltóti. Telekkönyvi betétek. – A villák tulajdonviszonyait, adás-vételeit a levéltári anyag személynévmutatója, majd a vonatkozó birtoklapok tételes átnézése alapján mutatom be. Az 1894-től kb. 1920-as évek végéig terjedő időszakra a Lengyeltóti anyagban, az azt követő időszakra pedig a fonyódi anyagban találtam rá. Minden villánál feltüntetem a telekkönyvi betét számát, ami a levéltári kutatáshoz nyújt segítséget. Az 1990-et követő időszaknál csak kivételes esetben tüntetem fel a – főként állami, önkormányzati – tulajdonost. A volt SZOT üdülők épületeit legtöbb esetben ingatlanhasznosító cégek adták-vették, nem volt szándékuk az, hogy hosszabb időre megtelepedjenek Bélatelepen, ezért szükségtelennek tartom felsorolásukat.

42 A Somogy Megyei Ügyvédi Kamara emlékkönyve. Összeáll., szerk. Szántó László. Kaposvár, 2000.

43 Somogyi Újság, 1901. május 28. 2. p.

23. Vaszary villa, 1906

gatója volt, akinek egy másik testvérének az unokája volt a híres festőművész Vaszary János.

A villa emeletes, tetőtér beépítéses, fűrészfogas bástyaszerű toronnyal. Ma a Fonyódi Alapfokú Művészeti Iskola épülete, részben felújítva és átépítve. Ahogy a korabeli újságban olvashatjuk, 1902-ben: „A második domb után következik a szép villák. Elsőnek kaczér piros redőnyeivel János úr villája; bájos, összhangzó úgy belül, mint kívülről is, körülötte szép öreg tölgyfák, csinos park, sok cyklámon, minden szeretettel ültetve, gondozva. A bútorzata bécsipiros kendőkből, minden darabja kiváló ízléssel megválasztva, és sok virág a szobákban, helyes polczok, mindez úgy illik fehér falához, mahagóni piros ajtajai, ablakaihoz, olyan jóízű magyaros, aranyos."

A villában tartotta 1902-ben Hollósy Simon (1857–1918) festőművész fonyódi művészeti iskoláját és Damkó József (1872–1955) szobrászművész is a villában dolgozott 1902 decembere és 1903 januárja között, ahogy a Somogy írta 1903 január végén: „Az itteni Szabó féle villában, hol a nyáron Hollósy festőtelepe volt, most Damkó J. szobrász dolgozik már két hó óta, szebbnél szebb munkákat készít."

Hollósy Simon festőiskolájának Fonyódra hozatalával kapcsolatban több levelet is váltott koronghi Lippich Elek bélatelepi villatulajdonossal, a korabeli magyar művészeti élet vezetőjével. Ebből a levelezésből idézünk néhány – Fonyódot is említő – sort, amelyeket Hollósy intézett Lippich Elekhez:[44]

„München 1902 Január 14.

Kedves Barátom!

Rózsaffy Dezső[45] úr biztosított arról, hogy szíves közbenjárásoddal magad is lehetővé óhajtod tenni azt, hogy mi az iskolával Fonyódra mehessünk nyaralni. A Te személyed közelléte és érdeklődése az iskola tagjainak a lehető legértékesebb morális erőt fogja nyújtani. Már ez ideig sokan jelentkeztek; többen családostul akarnak jönni, oroszok és bécsiek."

44 A levelek lelőhelye: Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) Kézirattár.

45 Rózsaffy Dezső (1877–1937) festő, művészettörténész. Művészeti tanulmányait Budapesten, Münchenben, Párizsban és Nagybányán folytatta. Mestere: Hollósy Simon. Az 1920-as évektől szerepelt rendszeresen a hazai csoportos tárlatokon. 1920-ban a Nemzeti Szalonban, 1928-ban az Ernst Múzeumban mutatta be műveit. Több képe található a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményében. – In: http://www.kieselbach.hu/

„Kedves Barátom!

Fonyódra az eddig jelentkezettek száma a negyvenen felül van.

A szabad jegyekérti folyamodványt a keresk. Ministériumba már beküldtem.

Ötvennél az idén minden esetre többen leszünk!

Ha szükségét látod annak, hogy az én általam megbízott Fonyódra utazzék, úgy Frischauf Ferenc urat – Izabella u. 70. a címe – útra készen fogja találni a felszólítás.

München, 1902. március 3.

Kiváló tisztelettel Hollósy Simon”

24. Vaszary villa

„Kedves Barátom!

A mit nagyrabecsült soraidban a részünkre szánt udvariasság és fogadásról írsz – Nagybánya után, ahol az ellenszenvből nyakig részünk volt – nem jó hangosan beszélni.

Bízom benne, hogy minket ott becsülni és szeretni fognak.

Az eddigi jelentkezések talán jobbak az előbbi évekéinél. Legutóbb két svéd hölgy jelentkezett – sajnos csak feltételesen. Nem hiszem, hogy a szülők bele fognak menni abba, hogy őket nagynál még egy nagyobb útra engedjék.

Az egyik feltűnően szép és gazdag is, csak a tehetsége szebb saját magánál és a szorgalma.

Az iskola tagjai kiváló népek, van közöttük Dr. diploma, és egy előkelő hírű szem orvos is – orosz ember, a ki mindenesetre tudni fogja, miért változtatott hivatást…”

„Kedves Barátom!

E hó 20–25-én utazom Fonyódra – kérni foglak Dr. Szabó Károly úrtól részemre a lakást lefoglaltatni – az iskola 5-én fog megnyílni.

Tekintettel voltam arra, hogy a Fonyódra ajánlkozókat megválogathassam; örömmel tudathatom, hogy előkelő tehetségek, művelt népek jönnek velem oda…

Örömmel tudatom továbbá:

Az iskola agiója az idén itt nőtt. Ezelőtt egy pár nappal jött egy jelentkezés Manchasterből (?), két biztos Svédországból. Jelentkeztek többen oroszok, Páris és Bécsből is Fonyódra.

Bizton reménylem, hogy a legfényesebb eredményekkel fogok megállhatni azok előtt, a kik bennem mindenek dacára bízni tudtak. Én magam sokat dolgo-

zom, Fonyódon hosszabbak lesznek a napok! Meglesz végre az a nyugalom, a mi eddig hiányzott.

Engedd meg, hogy egy pár kéréssel járulhassak hozzád mindezek után:

1. Fonyódon az iskola részére területet és egy faalkotmányt kieszközölni – legrosszabb esetben ezt én magam felépíttethetem, ha helyet kapok. Továbbá:

[…]

Kiváló tisztelettel és szeretettel üdvözöl

Hollósy Simon

München, 1902. apr 12."

Lippich barátjához, László Fülöp világhírű festőművészhez intézett levelében is beszámolt a fonyódi festőiskoláról:

„Budapest, 1902. VIII. 30. Kedves Barátom. Most érkeztem Fonyódról, hogy újra igába álljak. Egy néhány heti édes álmodozás után kezdődik a szürke valóság. A természettel való édes szeretkezés után az emberekkel való fájdalmas dulakodás. […] Fonyódon az idén 60 festő dolgozik: lengyelek, svédek, németek, oroszok és néhány magyar. Egész Barbizon lett Fonyódból. Alig lehet sétálni a stafeleioktól."[46]

Özvegy Bogyay Kálmánné 1902 nyarán megjelent cikkében is megemlíti a festőiskola fonyódi tartózkodását: „Ha a viczinálison, mely most gyorsabb tempóban koczog, mint a mult években, eljutunk Fonyódra, piszkos, poros uton haladunk gyalog, vagy kocsin, ahogyan kedvünk, vagy bugyellárisunk engedi, föl a fürdötelepre. Elhagyva az első dombot, a faluhoz, a Schaller-vendéglő, turistaházhoz érünk, s hol a többi fürdővendégen kivül, a nagybányai festőiskola egy része itt lakik és étkezik; mennyiben jól, vagy rosszul, azt ők tudják. Vannak nemcsak magyarok, de külföldiek is, nők, férfiak vegyesen ; érdekes jelenségek – ők inkább néptypust festenek, mint tájképet, de ugy hallom, valamelyest azt is."

Mindez tehát a Vaszary villához kötődött.

A villával szemközt lévő Mária-szobrot Vaszary Ilona és unokatestvérei állíttatták nagybátyjuk, Vaszary Kolos (1832–1915) hercegprímás, esztergomi érsek erkölcsi és anyagi támogatásával. A szobor talapzatának felirata: *„Istennek Szent Anyja/ könyörögj érettünk. 1900."*

A bíboros egyébként többször vendégeskedett rokonainál a fonyódi villában, bár balatoni rezidenciája Füreden volt, ahol életének utolsó napjait is töltötte. Halálát megelőzően a Somogy című vármegyei lap rendszeresen beszámolt füredi tevékenységéről.

46 OSZK Kézirattár.

25. Fonyódi Alapfokú Művészeti Iskola épülete, 2014

1902.02.26. | öröklés ½ **özv. VASZARY JÁNOSNÉ (később HANNY BÉLÁNÉ) SZ. HORVÁTH ILONA; ½ VASZARY ILONA**

Az 1911-es fonyódi házösszeírás alkalmával láttam, hogy a villa tulajdonosának Hanny Béláné Horváth Ilona[47] van feltüntetve. Ő Vaszary János özvegye volt, s férje halála után három évvel újra megházasodott. Férje nagybátyjának a jószágigazgatója vette feleségül: Hanny Béla hercegprímási jószágkormányzó volt, s amikor 1917. február 20-án életének 71., házasságának 12. évében elhunyt, akkor feleségén (nedeliczi Horváth Ilona) kívül mostohaleánya, Vaszary Ilona gyászolta (férjével és leányával együtt).[48] Az esztergomi értelmiségiek között is, mint jogi végzettségűt említik, tehát bizonyos, hogy Vaszary Kolos jószágkormányzója volt.

1927.12.16 | öröklés **VASZARY ILONA** férjezett **nemestóthi SZABÓ BÉLÁNÉ**[49]

Vaszary Ilona (1874–1951), Fonyódon, 1903. június 16-án lett Nemestóthy Szabó Béla (1877–1952) felesége. A huszártábornok régi Zala megyei eredetű család leszármazottja, a m. kir. 1. lovasdandár parancsnoka volt, a II. oszt. magyar érdemkereszt és számos hadi érdemrend tulajdonosa. Családjának történetét is feldolgozta.[50] Leányuk Ilona Nagykikindán 1904. július 5-én született, az ő férje lett 1926-ban Tartsay Vilmos érsekújvári születésű huszárfőhadnagy. Gyermekük Vilmos 1927-ben született. Tartsaytól elvált, és 1939. február 14-én Moldvai Andor György bankhivatalnok férje lett.[51]

Tartsay Vilmos (1927–2006) visszaemlékezését a Függelékben lehet elolvasni.

Nemestóty-Szabó Béla és felesége hátralékos ügyei a bélatelepi érdekeltségben

Nemestóty Szabó Béla és felesége, Vaszary Ilona a bélatelepi érdekeltségben felmerülő költségeket elég nehezen tudták fizetni az 1920-as évek közepétől kezdődően. Ez odáig vezetett, hogy 1936-ban a villát elárverezték.

Tartozása 1927. évről 96 pengő, 1929. évről 150 pengő, 1930. évről 130 pengő, összesen 376 pengő, ezen felül a haszonbérlők által fizetett díj 10%-a.[52]

47 Apja nedeliczi Horváth György 1873. január 2-án kapott nemesi adományt. Tolnai gróf Festetics György uradalmainak felügyelője volt. Csáktornyán hunyt el 1875. november 23-án. Özvegye Gombár Anna. In: OSZK gyászjelentés, Kempelen Nemes családok.

48 OSZK gyászjelentés.

49 1936-ban változtatta nevét Nemestóthy Bélára.

50 Nemestóthy Béla, nemes-tóthi: A nemes-tóthi Nemestóthy és a nemes-tóthi Szabó családok története. Veszprém, 1943. Klny. a „Magyar Családtörténeti Szemle" 1943. évfolyamának IV., V. és VI. számaiból.

51 Moldvai Andor György Budapesten született 1909. május 14-én, apja Mauthner Emil, anyja Apafi (Kindervater) Vilma, mindketten 1908-ban vették fel az evangélikus vallást.

52 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. Tartozások, 1930.

A bélatelepi érdekeltség 1930 nyarán felszólította az adósságok rendezésére, mivel rajta kívül senki nem tartozott az elmúlt évekből hozzájárulással. Az összes kintlévőség – 1601 pengő – 20%-ával ő tartozik. Válaszában így írt: „… fennálló hátralékomat iparkodni fogok a legrövidebb időn belül kiegyenlíteni…”[53]

A hátralékkal kapcsolatban Nemestóthy Szabó Béla ezt írta 1932-ben: „[…] Végtelenül restelem, hogy hátralékban vagyok, de mentségemül szolgáljon, hogy önhibámon kívül állt elő ezen sajnálatos hátralék, a gazdasági katasztrófa és a fizetésem 30%-os csökkentése következtében, amely miatt csak nagy lemondások és takarékos életmód által sikerül lassan financiális egyensúlyomat visszanyernem.”[54]

A Matolcsy Sándor által vezetett banknál 1933-ban a váltója közel 200 pengős adósságot halmozott fel. A bélatelepi érdekeltségnél kb. 5 éve nem fizet, ezért az adóssága 656 pengőre emelkedett.

Nem fizetnek, de a szolgáltatásokat igénybe veszik, amiket aztán a villatulajdonos társak fizetnek meg, pl. víz, kabin, egyebek. Hogyan fizessenek a pár száz pengős nyugdíjból élő özvegyasszonyok, ha a tábornok nem fizet? – kérdezi Matolcsy. Kénytelen lesz az érdekeltség per útján követelni a hátralékot. Amennyit tud, fizessen, hogy el lehessen híresztelni Bélatelepen, hogy minden csapás közepette is elkezdte a fizetést, ez az ő érdeke is. – „Különösen kötelességed ez Neked akkor, amidőn Incsi trafikja révén Neked a Bélatelep némi hasznot is hoz.” – zárja levelét a Bélatelep pénztárosa. Ezután egy hónappal elkészült egy nyilatkozat a tartozásról, amely szerint a hátralékos tagdíj 656 pengő, a vízóra 130 pengő, összesen 786 pengő. A megállapodás értelmében havi 25 pengőt fizetnek. Azt a mondatot, amelyben felhatalmazták volna Ripkát, hogy a nevükben is perelje Kada Alajost hátralékai behajtása miatt, kihúzták.[55]

Az évek múlásával sem rendeződött anyagi helyzetük.

A hátralékosok között ismét szerepelt 1935 májusában 617 pengővel (611 p hozzájárulás, 6 p őrségi díj). Ekkor már olyan helyzet alakult ki, hogy ha nem fizet, akkor elzárják a vizet, és nem kapják meg a kabinkulcsot, ill. perelni fogják a tartozások behajtása végett.[56]

Matolcsy Sándor 1935 júniusában négy napot töltött családostól Bélatelepen, pazar nyári időben, élvezték a Bélatelep összes szépségét. Ekkor kellett azzal is szembesülnie, hogy Szabó tábornok nem tett eleget a hátralékainak törlesztésével kapcsolatos megállapodásoknak, így már 617 pengővel tartozik. Arra utasította Török tanítót, hogy a vízórát ne kapcsolja be és a kabinkulcsokat ne adja ki nekik. A villa árverése augusztusra van kiírva. Leányuk, Szabó Inki kérte, hogy kapcsolják be a vizet és adják oda a kabinkulcsokat, és akkor fizetnek napi 2 pengőt, ill. július 1-én 40 pengőt. Ebbe nem egyezett bele, azt mondta, hogy ha a hátralékból 200

53 Uo. Levél Nemestóthy Szabó Béla részére, 1930. augusztus 21.; NSZB válasza 1930. augusztus 24-én

54 Uo. NSZB levele/válasza 1932. október 23.

55 Uo. Matolcsy levele Nemestóthy Szabó Béla részére, 1933. augusztus 16.; Nemestóthy Szabó Béla tartozásról nyilatkozat 1933. szeptember 6.

56 Uo. Hátralékosok, 1935. május.

pengőt két részletben a nyáron befizetnek, akkor az első 100 pengő lefizetése után visszakapcsolják a vizet és megkapják a kabinkulcsokat.[57]

Ripka válaszában két nap múlva azt írta, hogy Szabó tábornok felesége levelet írt neki és a 40 éves bélatelepi tradícióra hivatkozva kérte, hogy kapcsolják vissza a vizet, mert így elzárják a legelemibb higiéniai lehetőségektől is. Férje, a tábornok a héten érkezik kis unokájával,[58] hogy a Balatonban lubickolhasson, de ki akarják onnan tiltani. Ripka nem fog engedni a 200 pengős fizetésből, de szombaton, ha érkezik Szabó tábornok, és nem tudja kifizetni, ő 100 pengőt kölcsön ad, hogy vissza lehessen kapcsolni a vizet és kapjanak kabinkulcsot.[59]

A tábornok a Dunántúli Banknál fennálló adósságára 1935 nyarán 3 hónapnyi haladékot kért, mert a villa elárverezését a Komárommegyei Hitelbank elhalasztotta, az ezzel kapcsolatos levelet mellékelte. Folyamatban van egy hosszúlejáratú kölcsönfelvétele is, ha azt megkapja, akkor minden adósságát rendezi a bank felé, a fonyódi hátralékait is kifizeti. Kérte, hogy a bélatelepi közgyűlésen a nagy plénum előtt ne említsék a hátralékait, amelyeket elismer és kifizeti, amint teheti. Júniusban volt egy afférja, addig személyesen nem akar megjelenni, amíg nem rendezi az adósságait, teljes visszavonultságban él.[60]

Matolcsy levelet írt a Nemestóthy-Szabó villa árverezésével kapcsolatban, amelyben vázlatosan ismerteti a Bélatelep tulajdonviszonyait, sajátosságait, ebbe ágyazza bele a Nemestóthy-Szabó villa esetét.

Összefoglalva: a bélatelepi villatulajdonosoknak nem csak a villa és a hozzá tartozó telek képezi a tulajdonát, hanem az Inkey örökösöktől megvásárolt strand és az ehhez tartozó Balaton, amely kb. 100 kat. hold területű; ezen kívül ugyanekkora területű part és Balaton örökbérlete; a Zichy-örökösök nevén lévő, de a bélatelepesek tulajdonában álló 25 kat. hold területű sétány és domboldal, valamint a vízmű teljes csőhálózattal és gépberendezéssel együtt. Ezek értéke kb. 100.000 pengő, mindez kb. 33 villa- és telektulajdonos között oszlik meg, telekrészük arányában.

Nemestóthy Szabó Béláné egy egész telekkel tulajdonos, tehát a vagyon 33-ad része az övé, ami hozzávetőleg 3.000 pengő. Az ő hátralékos tartozása 561 pengő. Ismerteti továbbá a bélatelepi szokásokat: a villa új tulajdonosa nem csak épületet vesz, hanem az érdekeltség vagyonából a telekre eső részt is, lefizeti a vételár 3%-át az érdekeltségnek fejlesztési célokra. Kéri az ügyészt, hogy az új vevővel – amely a Komárom megyei Hitelbank lesz minden bizonnyal – intézze ezeket az ügyeket: fizesse ki a hátralékot, fizesse be a 3%-ot. Ha ez nem lehetséges, pert indítanak Szabó Béláné ellen. Az új vevőnek be kell lépnie az egyesületbe, fizetnie kell az évi hozzájárulást stb. Az egyesület nélkül nincs strand, kabin, Balaton, sétány, vízmű.[61]

57 Uo. Matolcsy levele Ripkának 1935. június 11.
58 Minden bizonnyal Tartsay Vilmos (1927–2006)
59 Uo. Ripka levele Matolcsynak, 1935. június 13.
60 Uo. Nemestóthy Szabó Béla levele Matolcsy Sándor részére 1935. augusztus 16.
61 Uo. Matolcsy Sándor levele Dr. Polgár ügyész részére, 1936. január 24.

1936.01.26. | árverési vétel **KOMÁROM MEGYEI HITELBANK**

A villát elárverezték, így lett a vevő a Komárom Megyei Hitelbank.

1936 februárjában Ripka Ferenc már arról értesíti Matolcsy Sándort, hogy a Vaszary villa a Komárommegyei Hitelbank tulajdonába került, fel kell őket szólítani, hogy a hátralékot fizessék meg. A bank válaszában közölte, hogy Nemestóthy Szabó Béla ny. m. kir. tábornok 561 pengős tagdíjhátralékát nem egyenlítik ki. A villát jelzálog terhelte, kényszerűségből vásárolták meg és azt minél hamarabb értékesíteni akarják. A fürdőegyesületbe sem akarnak belépni, mert a villa hamarosan gazdát cserél, és majd az új tulajdonos belép.[62]

26. Fonyódi Alapfokú Művészeti Iskola épülete, 2014

Matolcsy Sándor 1937 tavaszán vázolta az új tulajdonos kabinhasználattal és a vízjoggal kapcsolatos lehetőségeit Ripka Ferencnek:

1. Ha az új tulajdonos belép az egyesületbe és megfizeti a 3%-ot, akkor teljes jogú tag lesz és megkapja a kabint és úgy élvezheti a vizet, mint a régi bélatelepesek.

2. Ha nem lesz az egyesület tagja, de kabint és vizet igényel, akkor, ha van üres kabin, akkor azt 75 pengőért megkaphatja, de nem az 1-es számút, amit Szabóék használtak.

3. Ha nem csak tag, de tulajdonostárs is akar lenni, akkor a 3% mellett meg kell vásárolnia a jogot, vagyis a villa hátralékait és a perköltséget is ki kell egyenlítenie.[63]

1943.04.06. | vétel 40.000 pengő **SAUER RUDOLF**

Sauer Rudolf orvos 1893-ban született Cservenkán, anyja Zwipp Erzsébet. Felesége Kurtz Olga. Lakóhelyük Kula, Bács m. Tartalékos hadnagyként szolgált 1942-ben.[64]

1952 | MAGYAR ÁLLAMKINCSTÁR / juttatás **KAPOSVÁRI VÍZ ÉS CSATORNÁZÁSI ÉS FÜRDŐKÖZSÉGI VÁLLALAT**

1958 | MAGYAR NÉPHADSEREG FONYÓDI JÁRÁSI KIEGÉSZÍTŐ PARANCSNOKSÁG

1973.04.16. | MAGYAR ÁLLAM / kezelő FONYÓD NAGYKÖZSÉGI TANÁCS

1991.05.23. | jogutódlás **FONYÓD VÁROS ÖNKORMÁNYZATA**

A Fonyódi Alapfokú Művészeti Iskola épülete.

62 Uo. Ripka Ferenc levele Matolcsy Sándornak, 1936. február 25.; Komárommegyei Hitelbank levele dr. Matolcsy Sándornak 1936. március 3.

63 Uo. Matolcsy Sándor levele Ripka Ferenc részére, 1937. április 29.

64 Honvédségi Közlöny, 1942. december 15. 1333. p.

BARTÓK BÉLA U. 24.

Telekkönyvi betét: 723. – Hrsz. 6439. – 1.727 m²

1894 | telek vétel 168 forint **SZAPLONCZAY MANÓ**

27. Szaplonczay villa, 2014

Szaplonczay Manó

1856. október 11-én született Csetfalván, Bereg vármegyében. Édesapja Szaplonczay László nemzetőr főhadnagy, édesanyja Buday Rozália. A család őstörténetéből az első okmány I. Lajos király idejéből való.

Szaplonczay Manót a Budapesti Tudományegyetemen 1882-ben avatták orvossá. Feleségül vette Gyurmán Irmát, tőle született Mária nevű leánya. Először Marcaliban lett községi orvos. Felismerte egy kórház építésének halaszthatatlan voltát, így 1890 végére két telken álló kórház épült, aminek ő lett az igazgatója. 1891. november 1-jén Kaposváron kinevezték megyei tiszti főorvosnak. Itt dolgozott 25 éven át, haláláig. Orvosi tevékenysége széleskörű volt. Küzdelmet folytatott az „egykerendszer" ellen. Szívügye volt a bábaképzés. 1891-től egy sajátos „másodrendű" bábaképző iskola kezdte meg működését. Ennek eredményeképpen 3 év alatt 110 bába került Somogy vármegyébe, javult a terhesek, gyermekágyasok ellátása, csökkent a csecsemőhalálozás. Folyamatosan bővítették a Kaposvári Megyei Kórházat új osztályok nyitásával: elmegyógyászati osztály, tüdőtuberkulózisban szenvedő betegeket ellátó gondozó kialakítása. Sokat foglalkozott a fertőző betegségekkel, igyekezett terjeszteni a védőoltásokat. 1904-ben udvari tanácsos lett. Első felesége halála után másodszor is megházasodott, feleségül vette Halmágyi Lillát, akitől négy gyermeke született: László, Oszkár, Erzsébet, Irén. Szaplonczay Manó a Balaton szerelmese volt. 1894-ben épült föl villája elsőként Bélatelepen. Ugyanebben az évben Kaposváron 30 alapítóval létrehozta a Fonyódi Nyaralók Társaságát.[65] 60 éves korában, 1916. szeptember 3-án hunyt el. Ahogy kívánta, az általa alapított Bélatelepen, Balatonra nézve temették el a Várhegyen 1916. szeptember 6-án, délután 3 órakor. Az engesztelő szentmisét a fonyódi kápolnában szeptember 7-én délelőtt 9 órakor mutatták be.

Szaplonczay doktor 1898-ban levelet írt Lippich Eleknek. Ezt az írást – mivel végig a bélatelepi ügyekről esik szó benne – teljes egészében közlöm.[66]

Kaposvár, 1898. febr. 14-én
Kedves Barátom!

65 Puskás Béla: Temetők üzenete c. könyve alapján.

66 Országos Széchényi Könyvtár Kézirattár. Levelestár. Szaplonczay Manó levele koronghi Lippich Elekhez. 1898.

Hozzám érkezet szíves soraidra, van szerencsém téged és a többi jó barátokat a következőkről értesíteni:

A fonyódi ügyek fennakadva nincsenek, ha nem is mennek azon roham lépésekben, amelyet talán én is szeretnék, de mégis mennek és pedig szépen, barátságosan úgy, hogy mi nekünk eddig is evidens az előnyünk. Azt hiszem, be fogjátok látni, hogy telepünk legfőbb érdeke a jó hozzájutás, az út rendezése volt, ezt hosszas vita és tárgyalás után megoldottuk és pedig:

28. Szaplonczay villa, 2014

az állomástól kiindul az új út és keresztül az egész erdőn, Basch, Major és Bélatelepen vezet a Zichy pusztáig//

összesen 3 kilométer hosszan, óriási bevágások, szélesítések, töltésekkel, ennek költségei mintegy 5000 frt-ot tesznek ki, a melyhez a hozzá járulás az út hossz arányában történik, vagyis Basch fizet legtöbbet, mintegy 1400 frt-ot, a többit dr. Major és Grf Zichy egyformán viselik. Az út az egész vonalon rendezve lesz úgy, hogy azon a legnagyobb kényelemmel lehessen felkocsizni és sétálni. A töltések ki lesznek kövezve, ott, a hol szükséges beton átereszek[67] lesznek, P[éldának] o[káért] te előtted is abba […] lesz, beton áteresz, töltés és kővezés.

Erre az útra az ráhajtás e hó 24-én lesz és ha majd lejösztök meg lesztek lepve, hogy minő alkotmány lesz az? azt hiszem, hogy ez fontos dolog volt, és pénzügyileg jól meg van oldva reánk nézve. //

A ki a Kvári utat elvállalja, azzal fogunk megalkudni a te előled induló lejáróra nézve is, mert azt reméljük, hogy az a vállalkozó olcsóbban és szívesebben el fogja vállalni mint más, a kinek ott más dolga nincs, azt hisszük, hogy ez is bele kerül 1000–1200 frtba.

Ezentúl már meg is rendeltem Keszthelyen 250 frt-ért 1 szandolint, 1 két és egy 4 lőerős szép hajót. A kutakat […] és mélyíteni fogjuk, a mint az idő engedi, a mint láthatjátok tehát, erre az első befizetésre van elég tárgy felvéve, csak elég legyen a pénz,- így tehát minden további gondolkozás nélkül legyetek szívesek a 110 frtok-at beküldeni.//

A mi a parkírozást illeti, az sajnos az idén elmarad, mert: a Ltóti kertész meg[-gondolta magát], mikor a szerződést //

alá kellett volna írni, azóta már tárgyaltam 2 másikkal, kint is voltunk, de nem vállalja el egyik sem. De ha elvállalták volna is, függőben kellene tartani, mert az út irány némely helyen meg fog változni, így a régi tervet nem is lehet használni. P[éldának] o[káért] én előttem a Major felől jövő út egy töltésen felkapaszkodik a

67 áteresz: olyan, ált. cső alakú, vasbetonból készült ->műtárgy (cső-á.), amely utak, vasutak, töltések, táblabejárók alatt vezeti át a kisebb csatornák, árkok, vízfolyások vizét

29. Szaplonczay villa, 2014

dombra és kimegy jóformán a kerítésig, és körülbelül Krizsanich előtt jön be a régi útba, s.t.b. Miután a kertészek nagyon félnek az ottani vállalkozástól, én azt gondoltam, hogy a nyáron te leszel olyan szíves és kijelölöd a kivágandó fákat, a séta út irányokat, a beültetendő helyeket, és meg fogom csináltatni az egész parkírozást//

házilag, meghozatván a szükséges fákat és cserjéket, amelyeket te jelölnél ki valamely nagy kertészettől, és […] majd beülteti, megcsináltatjuk félannyiból, mint a mennyiért egy kertész elvállalná. –

A többi ügyek még függőben maradnak, miután még ma sincs rendbe a Grf Zichy és a Bakk Sándor közötti eladásügylet, illetve ők megegyeztek, de az Inkeyekkel még a Balaton és apadás ügye rendben nincsen.

Ha ez a vállalat létre jön, úgy nekünk sok dolgot, tényleg velük együtt kell rendezni, és akkor Fonyód egyszerre első hely lesz a Balaton mellett. Azt hallani, hogy a részvény társaság //

együtt van, az élén Bakk Sándor, Kolmár és Kollarics állanak, ti […] alatt többet megtudhattok oda fent. Én a dolgokat Gosztonyitól tudom, a ki tárgyal velük folytonosan.

Csorba Ede épít, a téglát már meghozatta, épít Tevely és Márffy is, és úgy hallom, Krasznay is készül az új fundusán, ui. ő elcserélte Scholczczal a magáét. Dr. Szekeres még vacillál, úgy Tubol[y] is, Pfeiferére még nem tudtam vevőt kapni.

A kikötő készen lesz, a hajójáratok rendezése végett a lökéseket megtettem és a válasz meg is jött, hogy figyelembe fogják venni kérelmünket, t. i. //

hogy a hajó d.e. 11-12 között és este 6-7 óra között legyen ott, amikor a nagy vonatkeresztezések vannak. A Déli vasút ugyan vonatok megállítását ismét megadta és az állam vasutak is megígérték, hogy ha csak lehet, beállítják minden nap a 3 ik vonatot Kaposvárról, ahonnan indulna d.u. 1 kor és Fonyódról indulna vissza este ½ 8 kor és pedig két órás menet sebességgel.

Amint láthatjátok, megtettünk mindent, amit csak lehet és szükséges Fonyód keresetté tétele végett. Aki kis eszközökkel dolgozik, annak nem lehet egyszerre nagyot alkotni. – //

Most pedig egy szívességre kérlek és pedig: Mariska leányomat szeretném egy állami felsőbb leányiskolába adni, talán Sopronba, és pedig ha lehetne vagy egész, vagy fél fizetéses helyre. Kihez kell ez ügyben folyamodni, mikor, kin fordul meg ez a dolog, vagyis kinek a protekciója kell? (ámbár…)

Igen kérlek, ha nem lenne terhedre, ez ügyben engem tájékoztatni és az illető helyen kicsit beajánlani. Csorbát, Szabót és téged mindnyájan üdvözlünk, kedves feleségetek kezeit csókoljuk és maradok igaz híved

Dr. Szaplonczay

(A Szaplonczay Manóról és családjáról szóló hosszabb írás a Függelékben olvasható.)

1917.07.23. | öröklés **3/6 SZAPLONCZAY MANÓNÉ; 1/6 SZAPLONCZAY MÁRIA, 1/6 SZAPLONCZAY ERZSÉBET, 1/6 SZAPLONCZAY IRÉN**

szoboszlói Halmágyi Lilla 1860-ban született, és életének 80., özvegységének 23. évében hunyt el 1939. április 8-án rövid, kínos szenvedés után. Őt nem a fonyódi erdőbe temették férje mellé, hanem a kaposvári keleti temetőben lévő családi sírboltba.

1939.11.18. öröklés **5/6 | SZAPLONCZAY IRÉN** (1896–1973) férje herési és oláhsági Piatsek Gyula, gyermekeik Irén, Mária, Gyula.

1974.07.08. – 1997. | Családon belüli öröklések, ajándékozás

1997.01.23. | vétel magántulajdon

BARTÓK BÉLA U. 26.

Telekkönyvi betét: 724. – Hrsz. 6438. – 1.548 m²

1894 | telek vétel 168 forint **SZIGETHY-GYULA JÁNOS**

Szigethy-Gyula János 1840-ben született Erdélyben, Verespatakon. 1868-ban került Kaposvárra, mint uradalmi orvos. 1870-ben a kaposvári kórház főorvosának jelölték ki. A kórház igazgató főorvosi beosztást haláláig töltötte be. Fiaival együtt járta a megyét, és földrajzi, növénytani, népművészeti gyűjtőmunkát és kutatásokat végzett. Szenvedélyes turista volt. A kastélyparkok növényeiről feljegyzéseket készített. Fiai is orvosok lettek. 1900. december 23-án Kaposváron hunyt el.

30. A Szigethy-Gyula család Bucus nevű hajója a kikötőben

Pár fizetővendég jutányosan nyaralhat Fonyód Béla-telepen, gyönyörű fekvésű villámban. — Prima házi ellátás. — Ingyen strand. Érdeklődés délelőtt 11-ig Lónyai u. 17. III. em. 4. **Telefon: 181-117.**

31. Szigethy-Gyula Jánosné hirdetése, 1939

1900 | SZIGETHY-GYULA SÁNDOR ÉS TESTVÉREI

Szigethy-Gyula Sándor 1872. február 26-án született Kaposváron. Középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte, majd a Budapesti Tudományegyetem hallgatója lett, ahol 1895 februárjában orvossá avatták. Ösztöndíjjal járt Franciaországban, Svájcban, Hollandiában, Németországban és Ausztriában. Édesapja halála után őt nevezték ki a Somogy megyei kórház élére (1901–1935). Érdemei közé sorolható, hogy a kórházfejlesztési

32. Szigethy-Gyula villa

munkálatok során – a mai gyermekosztály kivételével – a kórház minden osztállyal rendelkezett. 1923-ban nevezték ki egészségügyi főtanácsossá. 1935-ben hunyt el.

1954–1964 | *használat* FONYÓDI JÁRÁSI KÖNYVTÁR

A járási könyvtár használta a villa nagyobb részét, de nem, mint tulajdonos.

1964 | SZIGETHY-GYULA CSALÁD LESZÁRMAZOTTAI

(A Szigethy-Gyula családról és a bélatelepi nyaralóról szóló hosszabb írás a Függelékben olvasható.)

Az épületről írt a család egyik tagja:

33. Szigethy-Gyula villa

Az 1896-ban épült Szigethy-Gyula-villa „mintájául – a családi hagyomány szerint – az építtető dr. Szigethy-Gyula János felesége által egy, a Vezúv oldalában látott nyaraló szolgált. Ezt vázolta fel Gáspár Gyula, kaposvári építőmesternek, aki ennek alapján építette meg a téglalap alaprajzú, főtengelyre komponált, oszlopos, nyitott verandás, mediterrán hangulatot árasztó épületet. Az itáliai modell mellett valószínűbb előképe lehetett a villának a Budakeszi u. 36/b. szám alatti, a »kubusos« stílushoz sorolható Rósa-villa (Ybl Miklós, 1852 körül), amely egyedülálló módon egyesít romantikus és neoreneszánsz elemeket. Ezzel az épülettel nem csak hasonló arányú, háromíves, oszlopos verandája és pilaszterekkel tagolt, erőteljes párkánnyal és kővázákkal díszített, attika-fallal lezárt, félköríves nyílásokkal áttört homlokzata rokonítható – kivéve annak jellegzetes Vendramin-ablakai –, hanem a reneszánsz villák óta alaptípusként megjelenő szimmetrikus alaprajzi elrendezése is. A fonyódi villa jellegzetessége, hogy a főépületben csak a középtengelyben elhelyezett veranda és nappali, az abból jobbra-balra nyíló két-két szoba és fürdőszoba található, a konyha és a cselédszoba egy melléképületbe került. (Megjegyzendő, hogy már építésekor fürdőszobát terveztek bele, ami egyáltalán nem volt általános a bélatelepi nyaralóknál.) A melléképületet a házzal egy fedett folyosó köti össze,

ami alatt a családi étkezésekhez nagy ebédlőasztalt helyeztek el. Valószínűleg nem csak a harmonikus architektúra, hanem az ideális alaprajzi elrendezés miatt esett az építtetők választása erre a korszakunkban már nem divatos, régies épülettípusra. A központi, közösségi helyiségből nyíló, külön bejáratú szobák, a tágas, szemlélődésre invitáló, nyitott veranda ideális teret nyújtanak a természet közeli társas vagy magányos felüdülésre. Bár az épület az 1950-es években községi könyvtár is volt, az 1960-as években visszakerült az építtető család használatába és homlokzati architektúrája (nyers téglafalak, faragott tégla szemöldökpárkányok, vakolt tagozatok), térkiosztása ma is az eredeti állapotot őrzi."[68]

BARTÓK BÉLA U. 28.

Telekkönyvi betét: 725. – Hrsz. 6437. – 1.758 m²

34. Vollnhofer villa, 1903

1894 | telek vétel 168 forint **ID. VOLLNHOFER FERENC**

Id. Vollnhofer Ferenc (Nyék, 1836–1927) fűszerkereskedő, később győri bankigazgató.

Felesége Eitner Mária (1839–?). Fia Ferenc (lásd lentebb), leánya Ilona (+1942), férje bajsai Vojnich Tibor huszár-ezredes. Gyermekeik Pál (1919–2007) gépészmérnök és Tibor (1921–1923).

A család a Sopron vármegyei Nyék községből (ma: Ausztria területén Sopronnyék) származik, ahová Vollnhofer Mátyás 1677-ben telepedett le.

Az 1924-es közgyűlésen megköszönte a Jankovich-Bésán Endre gróf által felállíttatott fonyódi húscsarnokot, mert ezáltal csökkent a hús ára.[69] Az 1925-ös közgyűlésen köszöntötték Matolcsy László kezdeményezésére közelgő 90. születésnapja alkalmából.[70]

A következő évben azt indítványozta, hogy az érdekeltség tagjai érdeklődjenek Fonyód történeti múltja iránt és az erre vonatkozó adatok gyűjtése után ismertető füzetet adjanak ki, amelyet az ott megforduló idegenek között tudnak majd

68 Csejdy Júlia: A Fonyód-Bélatelepi századfordulós villasor. In: Magyar Műemlékvédelem, XIII. (szerk. Bardoly István). Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, Budapest, 2006. 276-277.

69 MNL SML A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1923. évről és az 1924. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód-Bélatelep, 1924. augusztus 24.,

70 MNL SML. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1924. évről és az 1925. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód-Bélatelep, 1925. augusztus 23.,

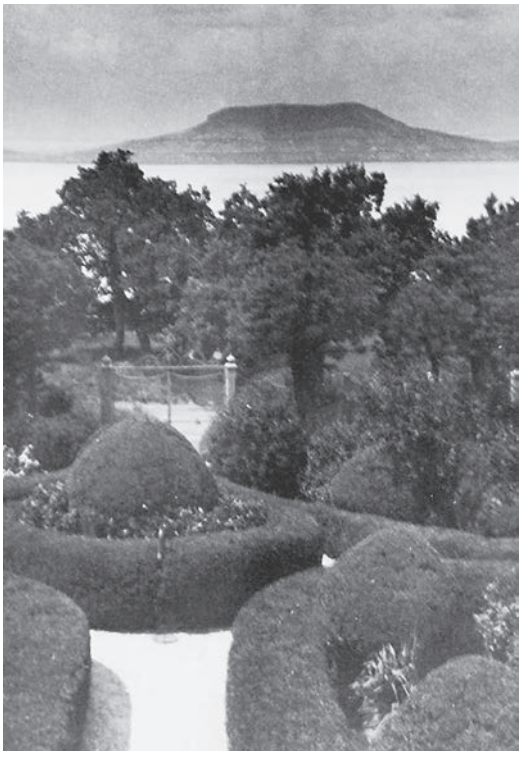
terjeszteni. Azt is indítványozta, hogy a Héthársnak ismert helyet Ripka Ferencről nevezzék el. Ez utóbbit az elnök kérésére nem támogatták, előbb javaslatot igen.[71]

35. Vollnhofer villa, 1906

36. Vollnhofer villa, 1930-as évek

37. Kilátás a villából, 1933

38. A villa, 1934

39. A villa, 1934

1916.01.25. | birtokátadás **IFJ. VOLLNHOFER FERENC**

Vollnhofer Ferenc Győrben született 1873. február 4-én, Szombathelyen hunyt el 1945. március 27-én.

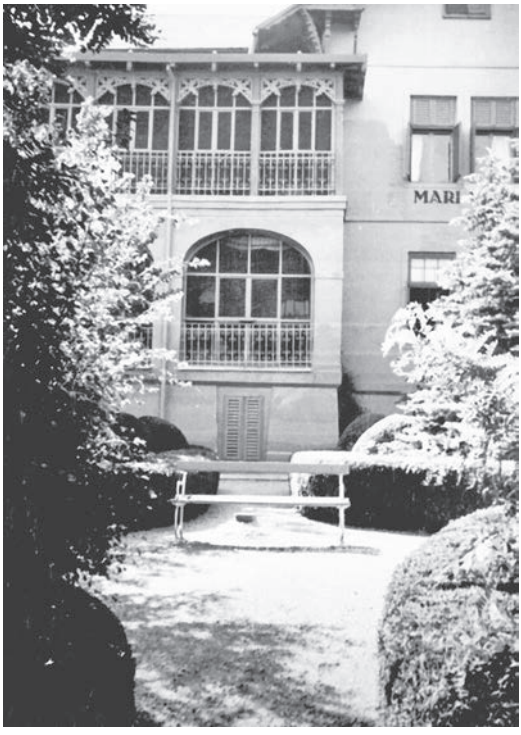
71 Uo. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1925. évről és az 1926. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód-Bélatelep, 1926. augusztus 15.,

40. A villa egyik szobája, 1935

41. A villa egyik szobája, 1937

42. A villa, 1937

43. A villa feljárója, 1940

A Magyar Nemzeti Bank szombathelyi, később debreceni fiókjának vezetője.

Az 1934. február 2-án Szombathelyen megalakult Rotary Club elnöke.

Az 1933. évi bélatelepi közgyűlésen az elnök megemlékezett buzgó tevékenységéről, amelyet az erdei utak rendbe hozása körül fejtett ki.[72]

Felesége Szathmáry Ilona (1874–1930).

Fia Vollnhofer Ferenc,

72 Uo. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1932. évről és az 1933. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód, 1933. augusztus 15.,

44. Vollnhofer villa, 1922

45. Vollnhofer villa, 1900-as évek eleje

46. Vollnhofer villa, 1900-as évek eleje

47. Vollnhofer villa, 2012

48. Vollnhofer villa, 2012

1938.05.27. | ajándékozás **VOLLNHOFER FERENC**

Vollnhofer Ferenc (1901–1986), felesége Eitner Matild (nagyszüleik, Mária és Sándor, testvérek voltak). Leányuk Mária.

1947.07.03. | vétel 28.000 Ft **MIASSZONYUNKRÓL NEVEZETT SZEGÉNY ISKOLANŐVÉREK FONYÓDI RENDHÁZA**

1967.08.14. | 244/1950 MT sz. rendelet alapján a tulajdonjog a Magyar Államot illeti meg. kezelője **Fonyód nagyközségi tanács.**

1991.05.23. | jogutódlás **FONYÓD VÁROS ÖNKORMÁNYZATA**

Önkormányzati bérlakás.

1998.10.07. | törölték **a Veszprémi egyházmegyét.**

BARTÓK BÉLA U. 30.

Telekkönyvi betét: 726. – Hrsz. 6436/2. – 1.262 m²

49. A villa, 1900-as évek eleje

50. A villa

1894 | telek vétel 168 forint **felső-eöri PAÁL JÓZSEF**

Paál József (1845–1919) hercegi kerületi felügyelő.

Burgenlandi származású, Acsán született. A XIX. század végén lett az Esterházy-hitbizomány dombóvári kerületének felügyelője. Nagy szerepe volt a dombóvári gimnázium 1913-as megalapításában és a Szent Orsolya rend megtelepítésében. Mint jószágkormányzó a Jókai utcában a Földhivatallal szemben lévő klasszicista épületben lakott. Alelnöke az Ifjúsági Segítőegyesület Tisztikarának, a Katolikus Legényegylet védnöke és a Szent Szilveszter Rend és a Ferenc József Rend lovagja volt.[73]

A fonyódi katolikus kápolna 1902-es felavatása alkalmával „Széchenyi gróf püspök szombaton este érkezett a diadalkapuval és lobogóval díszített Béla-telepre, a hol Pál József, Esterházy herczeg uradalmi igazgatójának villájába szállt."[74]

Hasznos és munkás életének 73., boldog házasságának 41. évében 1919. június 23. délután 6 órakor hunyt el. Felesége Kölgyessy Mária (testvére, Kölgyessy Kál-

73 .A gyökerek nyomában; Gimnáziumi évkönyvek; Historia Domus.

74 Somogy. 1902. szeptember 7. 3. p.

mán lengyeltóti kir. járásbíró nevét az ősfürdőzők között találjuk, talán innen a fonyódi kötődés), és leánya Mihályfi Józsefné Paál Anna gyászolta. Kölgyessy Mária 1923-ban hunyt el 64 évesen.

Fonyód-Bélatelep 5. számú villa

Az eladó villa ujonnan lett vakolva, az ablakok, ajtók, utcakerités és az erkélyek rácsai frissen vannak festve, 480 négyszögöles kertben fekszik, tehermentes, azonnal beköltözhető.

A villa nyolc szobás, két konyhával, cselédszobával, éléskamrával, fáskamrával és teljesen be van bútorozva. Kettős ablakok, külső redőnyökkel, villanyvilágitással és vizvezetékkel. Egy szoba télen is fütthető.

A villa elsörendüen alkalmas pensió vagy társas nyaralás céljaira, mert minden szoba külön bejárattal bir. Az emeleti és magasföldszinti lakrészek külön is használhatók.

Az emeleti erkélyről a legszebb kilátás nyilik végig a Balatonra Keszthelytől Tihanyig, szemben pedig a badacsonyi hegyekre. A villa előtt elvezet egy befásított és virággal diszitett sétány, pihenő padokkal és gyönyörü kilátással az egész Balatonra.

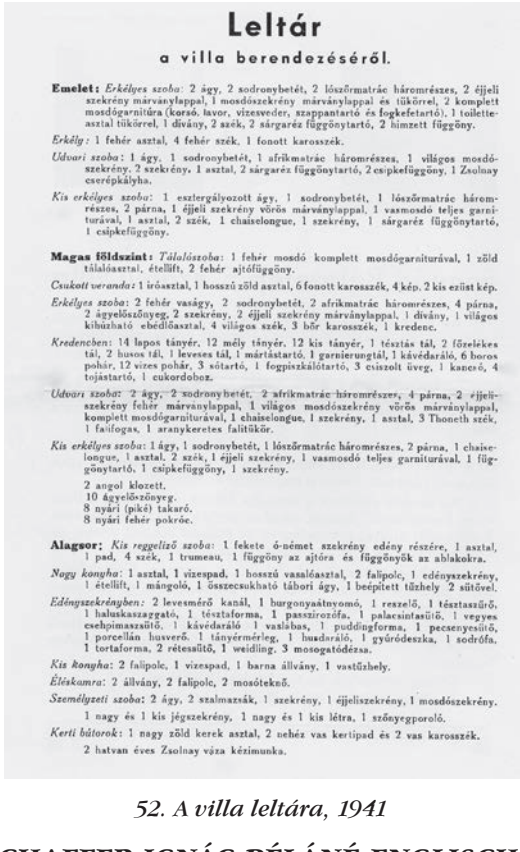
A villához tartozik egy fürdőkabin díjmentesen. A villatulajdonosok fürdőkabinjai egy sorban beton alapra épültek, előttük napozásra és pihenésre alkalmas homok.

A strand talaja a legfinomabb homok. Csónakok és vitorlások részére egy betonból épitett kikötő áll rendelkezésre. Autógarage bérelhető.

Komoly érdeklődés esetén felvilágositást nyújt:

Dr. Wagner Viktor, Győr, Batthyányi-tér 4. sz.

51. Az eladó villa hirdetési füzete, 1941

Leltár

a villa berendezéséről.

Emelet: *Erkélyes szoba:* 2 ágy, 2 sodronybetét, 2 lószőrmatrác háromrészes, 2 éjjeli szekrény márványlappal, 1 mosdószekrény márványlappal és tükörrel, 2 komplett mosdógarnitúra (korsó, lavor, vizesveder, szappantartó és fogkefetartó), 1 toilette-asztal tükörrel, 1 divány, 2 szék, 2 sárgaréz függönytartó, 2 himzett függöny.

Erkély: 1 fehér asztal, 4 fehér szék, 1 fonott karosszék.

Udvari szoba: 1 ágy, 1 sodronybetét, 1 afrikmatrác háromrészes, 1 világos mosdószekrény, 2 szekrény, 1 asztal, 2 sárgaréz függönytartó, 2 csipkefüggöny, 1 Zsolnay cserépkályha.

Kis erkélyes szoba: 1 eszlergályozott ágy, 1 sodronybetét, 1 lószőrmatrác háromrészes, 2 párna, 1 éjjeli szekrény vörös márványlappal, 1 vasmosdó teljes garnitúrával, 1 asztal, 2 szék, 1 chaiselongue, 1 szekrény, 1 sárgaréz függönytartó, 1 csipkefüggöny.

Magas földszint: *Tálalószoba:* 1 fehér mosdó komplett mosdógarnitúrával, 1 zöld tálalóasztal, étellift, 2 fehér ajtófüggöny.

Csukott veranda: 1 iróasztal, 1 hosszú zöld asztal, 6 fonott karosszék, 4 kép, 2 kis ezüst kép.

Erkélyes szoba: 2 fehér vaságy, 2 sodronybetét, 2 afrikmatrác háromrészes, 4 párna, 2 ágyelőszőnyeg, 2 szekrény, 2 éjjeli szekrény márványlappal, 1 divány, 1 világos kihuzható ebédlőasztal, 4 világos szék, 3 bőr karosszék, 1 kredenc.

Kredencben: 14 lapos tányér, 12 mély tányér, 12 kis tányér, 1 tésztás tál, 2 főzelékes tál, 2 husos tál, 1 leveses tál, 1 mártástartó, 1 garnierungtál, 1 kávédaráló, 6 boros pohár, 12 vizes pohár, 3 sótartó, 1 fogpiszkálótartó, 3 cuiszolt üveg, 1 kanecó, 4 tojástartó, 1 cukordoboz.

Udvari szoba: 2 ágy, 2 sodronybetét, 2 afrikmatrác háromrészes, 4 párna, 2 éjjeliszekrény fehér márványlappal, 1 világos mosdószekrény vörös márványlappal, komplett mosdógarnitúrával, 1 chaiselongue, 1 szekrény, 1 asztal, 3 Thoneth szék, 1 falifogas, 1 aranykeretes falitükör.

Kis erkélyes szoba: 1 ágy, 1 sodronybetét, 1 lószőrmatrác háromrészes, 2 párna, 1 chaiselongue, 1 asztal, 2 szék, 1 éjjeli szekrény, 1 vasmosdó teljes garnitúrával, 1 függönytartó, 1 csipkefüggöny, 1 szekrény.

2 angol klozett,
10 ágyelőszőnyeg.
8 nyári (piké) takaró.
8 nyári fehér pokróc.

Alagsor: *Kis reggelizö szoba:* 1 fekete ó-német szekrény edény részére, 1 asztal, 1 pad, 4 szék, 1 trumeau, 1 függöny az ajtóra és függönyök az ablakokra.

Nagy konyha: 1 asztal, 1 vizespad, 1 hosszú vasalóasztal, 2 falipolc, 1 edényszekrény, 1 étellift, 1 mángoló, 1 összecsukható tábori ágy, 1 beépített tűzhely 2 sütővel.

Edényszekrényben: 2 levesmérő kanál, 1 burgonyanyomó, 1 reszelő, 1 tésztaszűrő, 1 halluskaszaggató, 1 tésztaforma, 1 passzirozófa, 1 palacsintasütő, 1 vegyes csehpimaszsütő, 1 kávédaráló 1 vaslábas, 1 puddingforma, 1 pecsenyesütő, 1 porcellán husverő, 1 tányérmérleg, 1 husdaráló, 1 gyürödeszka, 1 sodrófa, 1 tortaforma, 2 rétessütő, 1 weidling, 3 mosogatódézsa.

Kis konyha: 2 falipolc, 1 vizespad, 1 barna állvány, 1 vastűzhely.

Élelskamra: 2 állvány, 2 falipolc, 2 mosótekenő.

Személyzeti szoba: 2 ágy, 2 szalmazsák, 1 szekrény, 1 éjjeliszekrény, 1 mosdószekrény.

1 nagy és 1 kis jégszekrény, 1 nagy és 1 kis létra, 1 szőnyegporoló.

Kerti bútorok: 1 nagy zöld kerek asztal, 2 nehéz vas kertipad és 2 vas karosszék.

2 hatvan éves Zsolnay váza kézimunka.

52. A villa leltára, 1941

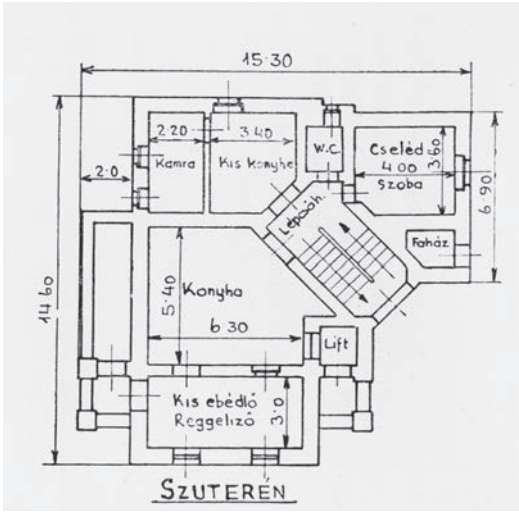
1912.11.05. | vétel 24.000 korona **özv. SCHAFFER IGNÁC BÉLÁNÉ ENGLISCH ANNA**

Schaffer Ignác Béla 1905. december 16-án, 60 éves korában rövid szenvedés után hunyt el. Felesége [Englisch] Anna, leányai Margit és Izabella, valamint testvérei, Sándor és Katalin gyászolták. December 18-án helyezték örök nyugalomra a pécsi zsidó temetőben.

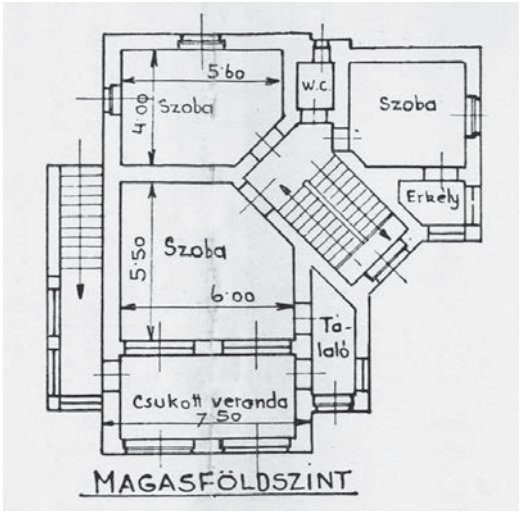
Felesége 1912-ben vásárolta meg a bélatelepi villát Paál Józseftől. Ezután a képeslapokon, a köztudatban a villa új tulajdonosának okán az „Annus nyaraló” nevet viselte. A bélatelepi közgyűléseken Schaffer Béláné néven szerepelt, bár általában veje, Wagner Viktor ny. százados (Győr, Batthyányi u.) képviselte őt.

Egy vitás kérdés kapcsán közli, hogy anyósa feladóvevénnyel tudja igazolni, hogy befizette pontosan a bélatelepi érdekeltségnek a tartozását. Matolcsy Elekék[75]

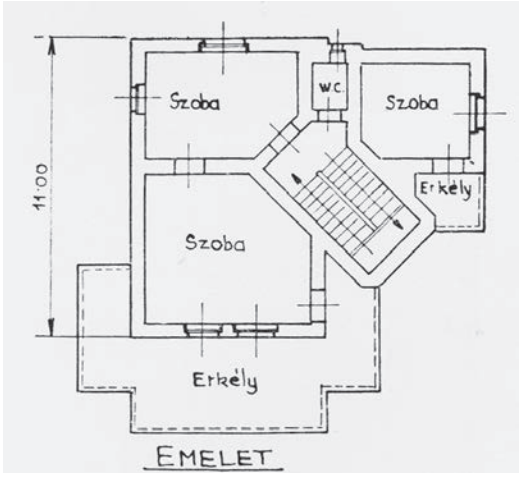
75 Dr. Matoltsy Elek (apja M. Sándor, anyja Keil Irma; Kaposvár, 1889–Buffalo, 1960.) altábornagy. A kérdéses időben a 4. aknavető század parancsnoka; 1942 és 1944 között a légvédelmi tüzér dandár parancsnoka, 1944. október 16-tól a légvédelmi erők parancsnoka. – In: Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés 1938–1945. Lexikon és adattár. Bp., 2001.

53. A szuterén alaprajza, 1941

54. A magasföldszint alaprajza, 1941

55. Az emelet alaprajza

bérelték a villát, ezért 1929. július 4-én 120 pengőt, 1929. augusztus 1-én is 120 pengőt fizettek, tehát havi 120 pengőért bérelték a nyaralót. Fél hónappal hamarabb befejezték a nyaralást, ezért Schafferné 45 pengőt visszafizetett, 15 pengőt visszatartott egy tönkretett gyerekágy javíttatása miatt.[76]

Az 1930-as évek második felében összeállított bélatelepi név- és címjegyzékben özv. Schaffer Béláné Eckmayer Frigyes címén (Crvenka – Cukorgyár [cservenkai cukorgyár]) volt elérhető.

Özv. Schaffer Béláné a bélatelepi közgyűléstől 1937 nyarán az idényre vonatkozó 56 pengő hozzájárulási díj megfizetésére halasztást ill. részletfizetési lehetőséget kért. Indokai a következők voltak:

1.) az elmúlt évről adótartozását végrehajtás terhe mellett kellett kifizetnie;

2.) az idényben az összes lakása és szobája üresen állt, nem volt egyetlen fizető vendége sem;

3.) kérte méltányolni súlyos anyagi helyzetét.[77]

Wagner Viktor 1941-ben küldött levelet a fonyódi jegyzőnek a villa eladásával kapcsolatban. Mint írja, az elmúlt évben generál-javításon esett át az épület, ez

76 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. dr. Wagner Viktor levele Matolcsy Sándorhoz, 1933. július 31.

77 Uo. Özv. Schaffer Béláné levele a bélatelepi közgyűlésnek, 1937. augusztus 15.

56. A villa, 1907

57. A villa, 1917

58. A villa, 2012

igen nagy összeget felemésztett, s azt banki kölcsönből fedezte. Anyósának nincsen semmiféle jövedelme. Mivel Jugoszláviában élő (német származású) sógora családjával együtt menekülni kényszerül, valószínű, hogy róluk is gondoskodnia kell (a fentebb említett Eckmayer). Mindebből az következik, hogy most már nem lehet tekintettel a többi villatulajdonosra, s ha egy zsidó vevő jelentkezik, eladja a villát. Természetesen felajánlja az elővételi jogot, ha az ajánlott összeget megfizetik. Legfőbb törekvése az, hogy keresztény vevőnek adja el, de szerinte azok rendszerint vékonypénzű emberek. Úgy gondolja, hogy 40-45 ezer pengőt el lehet kérni érte. A levélhez prospektust is mellékelt, amelyen fénykép, részletes alaprajz ill. szoba-leltár segítette az érdeklődőket.[78]

Az épületről:

„Az egyik legszomorúbb építéstörténetet a Paál-, későbbi Annus-nyaraló és a Csorba-, későbbi Ripka-villa összekapcsolt épülettömbje árulja el. (Bartók Béla utca 30/32.) Ahogy a megépülése, 1896 után készült képeslapokon látható, a Paál-villa az egyik legdíszesebb, ha nem túldíszített nyaralója volt az utcának: tagolt tömegű, háromszintes, verandás, lombfűrészdíszes oromzattal és saroktoronnyal ékes. […] A prospektus nyitóoldalán jól látszik a saroktorony kubusos tömbje, amelyről már eltűnt a szélkakasos sisak, csakúgy, mint a homlokzatról a lombfűrészdíszes oromzat is. A leírásból kiderül, hogy a villa 480 négyszögöles telken állt, újonnan vakolták, és nyílászáróit újramázolták. Kihangsúlyozza, hogy a ház elsőrendűen alkalmas panzió vagy társas nyaralás céljaira, mert minden szoba külön bejárattal bír, A villának valóban igen praktikus az elrendezése, az oldalhomlokzatról nyíló lépcsőház összeköti a három szintet. A szuterénben vannak a konyhák és a cselédszoba, innen ételliften keresztül jut fel az ennivaló a magasföldszintre a tálalóba, ahol a zárt verandán kívül még három szoba található. Az emeleten a veranda fölött az oldalhomlokzatokra is átforduló erkély, három szoba és WC helyezkedik el. Valószínű, hogy az eredeti térkiosztást nem igen változtatták meg, még fürdőszobát sem alakítottak ki, csak a nehezen felújítható vagy divatjamúlt részleteket távolították el a homlokzatról, ezzel éppen svájci jellegétől

78 MNL SML Andrássy Antal gyűjteménye. 14. doboz (egyébként: Fonyód nagyközség iratai. 1378.1941.). Dr. Wagner Viktor levele May József jegyzőnek, 1941. április 3.

fosztva meg az épületet. A prospektus utolsó oldalán a villa berendezéséről készült kimerítő leltár olvasható: a nagyobb szobákban márványlapos, tükrös mosdószekrények, a kisebbekben vasmosdó szolgálta a tisztálkodást. A leltárban nemcsak a bútorok szerepelnek, hanem a szekrények és kredencek teljes tartalma is a fogpiszkálótartóig bezárólag. A berendezés és a felszerelés tipikus polgári enteriőrt mutat, érdemes említeni egy-egy jellegzetes tárgytípust: tükrös toilette-asztal, chaiselongue, aranykeretes falitükör, Thonet-szék, bőr karosszékek, sárgaréz függönytartók. Képekről nincs, szőnyegekről egy szobában történik csak említés, viszont egy Zsolnay-kályha és két Zsolnay-váza is hozzátartozik a berendezéshez."[79]

Nyaralás

Fonyódon

Bélatelepen az ötödik villa Annus nyaraló, 2 nagy lakás, minden mellékhelyiséggel együtt, vízvezeték és villanyvilágítással kiadó. Bővebbet özv. Schaffer Béláné, Pécs. 5336

59. Schaffer Béláné hirdetése, 1914 április

Ripka Ferenc elnök az 1942. évi közgyűlésen ismertette Schaffer Béláné által az elnökség részére írt levelet, amelyben tagságának megszűntével köszönetet mond a sok éven át tapasztalt jóindulatért.[80]

60. A villa felállványozva, 1930-as évek

Schaffer Béláné és a pécsi Nádor Szálló

A híres pécsi vendéglátók egyik legnevesebbje és tipikusan századfordulós pécsi polgár volt Schaffer Béla. Ő teremtette meg a valódi kávéházi életet a városban és igen nagy figyelemmel volt a hölgyközönségre is. Meghonosította a kávéházi zenekarokat és „útját egyengette annak, hogy hölgyvilágunk is kávéházba kezdett járni" – az újság így emlegette. Schaffer majdnem egy évtizedig működött eszéki kávésként–fogadósként. Visszatérte után vette rá az első, Nádorhoz címzett szálló tulajdonosait, hogy építsenek egy vadonatúj szállodát a Főtéren, amit majd ő fog üzemeltetni. Így is történt, Schaffer egy élénk forgalmú, komoly jövedelmet hozó szállodát, kávéházat vezetett be Nádor név alatt. 1905. december 15-én halt meg (állítólag azért, mert huszonöt év után egyszer elmulasztott Karlsbadba menni

79 Csejdy Júlia i. m. 278.
80 MNL SML FBFei. Bélatelepi közgyűlési jegyzőkönyv, 1942. augusztus 16.

gyógyfürdő- és ivókúrára). A korabeli sajtó Schaffer érdemeit elismerte és nevéhez kapcsolva emlegette fel, hogy a századforduló vendéglátásának egyik jellegzetes tünete volt a kávéházi élet megélénkülése. Férje halála után rövid ideig még a felesége bérelte a kávéházat.

1942.04.20. | vétel 30.000 pengő **MIHALECZ MÁTYÁS; OZORÁK ETELKA**

Mihalecz Mátyást Topolyán, Bács-Bodrog vármegyében a római katolikus egyház szertartása szerint keresztelték meg 1890. február 25-én. Szülei Mihalecz János és Majoros Adelheid.

Mihalecz Mátyás Topolyán volt földbirtokos, felesége Ozorák Etelka.

61. A villa az 1960-as években

1952 | MAGYAR ÁLLAMKINCSTÁR 195? | 31. SZ. ÁLLAMI ÉPÍTŐIPARI TRÖSZT üdülője

Az Autótaxi Vállalat üzemi bizottsága azt kérte 1951. december 6-án kelt levelében, hogy a SZOT által 1951-ben kiutalt és abban az évben már használt fonyódi üdülőt melegvízi üdülőre cseréljék. Mint írták, a vállalat 2800 dolgozója közül 1800 gépkocsivezető van, akik munkaidejük nagy részét a szabadban töltik, ezáltal sokat szenvednek izület-, csúzos- és isiász bántalmakban. A vállalatnak nincs melegvízi üdülője, ezért a rászoruló dolgozókat csak kis százalékban tudják melegvízi üdültetésben részesíteni. A bélatelepi üdülőről hajlandóak lemondani, ha kapnak helyette melegvízi üdülőt. A válasz szerint nincs szabadnak minősülő melegvízi üdülő, de a kérést előjegyzésbe vették, s ha lesz, visszatérnek a kérésre.

Nem egészen három hónap múlva, 1952. február 28-án az Autótaxi Vállalat átadta az üdülőt a 31. sz. Építőipari Trösztnek. A következő hat év az üdültetésről szólt, majd 1959. január 9-én az Építőipari Szakszervezet közölte, hogy a 31. sz. Építőipari Vállalat kezelésében lévő bélatelepi üdülőről lemond és azt a SZOT-nak adja át. Ez utóbbi úgy döntött, hogy külön gondnokot nem állítanak, a Közalkalmazottak Üdülőjének a gondnoka havi 200 Ft-ért látja el a feladatokat, miután csupán kevés adminisztrációs teendője lesz.[81]

A Fonyód Községi Tanács 1955 nyarán feljelentést tett Bogdán László ellen, mert a Bartók Béla u. 26. sz. alatt „baromfi-tenyészetet” rendez. A szomszédos üdü-

81 Politikatörténeti Intézet Levéltár. Szakszervezeti Levéltár 9. fond 298. őe. 31. sz. Építőipari Tröszt 124

lőkből számtalan panasz hangzott el, hogy baromfiai, kacsái, libái, pulykái teljesen tönkre tették az üdülő területét. A helyszíni szemle alatt az üdülőhelyi előadó is meggyőződött arról, hogy Bogdán László pulykái az Építőipari Tröszt parkjában voltak, és azt rongálták. A tanács felszólította Bogdánt, hogy állatait (baromfiait, kacsáit, libáit, pulykáit, sertéseit) 24 órán belül szállítsa el. A 26. sz. alatt az egész fű tönkre volt téve. A felásott részeket füvesítenie kellett.[82]

1963 | SZOT kezelésében

1969.06.25. | EGYESÜLT IZZÓ kezelésében

1985.06.25. | Kezelésbe adás **MIKROELEKTRONIKAI VÁLLALAT**
(Bp., Fóti u. 56.)

2001.10.24. | vétel **GE HUNGARY RT.**

2012.09.28. | vétel **budapesti székhelyű világítástechnikai cég.**

BARTÓK BÉLA U. 32.

Telekkönyvi betét: 727. – Hrsz. 6436/1. – 2.125 m²

1894 | szakácsi CSORBA FERENC

szakácsi Csorba Ferenc (Pest, 1862. jún. 24.– Bp., 1949. jan. 17.) jogász, jogi és közgazdasági író. A budapesti egyetemen szerzett jogi doktorátust. Tanulmányai befejezése után (1884) joggyakorlatot folytatott, majd ügyvédi oklevelet szerzett, később táblai tanácsjegyző volt. 1887-ben a vallás- és közoktatásügyi minisztérium szolgálatába lépett, ahol a törvényelőkészítő osztály vezetője, később államtitkár volt. 1920 körül nyugdíjba vonult. Számos, főleg oktatásügyi vonatkozású cikke jelent meg napilapokban és folyóiratokban.

Első felesége daruvári Kacskovics Ida, második felesége acsádi Acsády Margit. Gyermekei Franciska[83] (1894–1961), Ferenc (1895) posta tanácsos;[84] Fonyódon születtek Sándor (1897. szept. 5.) országgyűlési képviselő és Emanuel (1899. ápr. 13.– 1985) jogász, miniszteri tanácsos (utóbbi kettő a fonyódi elemi iskola 1905–1907 körüli beiratkozási könyvében is szerepel, mint magántanuló).

Lippich Elek és Náray-Szabó Sándor minisztériumi barátja.

---

82 MNL SML XXIII. 759. Fonyódi Nagyközségi Közös Tanács (iktatott) iratai, 28. doboz. Bogdán László baromfi tartásának megszüntetése; Bogdán László értesítése, 1955. július 30.

83 1916-ban Kölber Fülöp, 1919-ben Tömöry Artúr, 1927-ben Kövessy Endre lett a férje. Az első kettőtől elvált.

84 Csorba Ferenc m. kir. postatiszt 1896. április 20-án született Budapesten. Első felesége 1928. május 24-én Herz Klára lett (Herz Sándor és Löbl Józsa leánya). Abban egyeztek meg, hogy a születendő gyermekek nem a feleség izraelita, hanem a férj r. kat. vallását fogják követni. A házasságot 1936. december 5-én felbontották. A második felesége Kajos Erzsébet Flóra Ilona lett, akinek szülei – Kajos Ödön Vilmos és Sipos Flóra – Fonyódon történelmet írtak: ők hozták létre az első „Bazár-boltot" az egykori Vasút, mai 7-es úton. A feleség Nagyváradon született 1902. január 8-án. Ez a házasság sem tartott örökké, 1941-ben felbontották.

62. A Csorba -villa

1901.03.02. | vétel 1.600 korona **MAJNIK BÉLA; neje KONKOLY-THEGE JÚLIA**

Majnik Béla (1848–1916)

m. kir. honvéd-vezérhadbiztos. Budapesten, a II. kerületi Tudor u. 4. sz. alatt lakott. Sírja a Farkasréti temetőben volt, de felszámolásra került.

A Komárom vármegyei Ógyalla községhez tart*ozó* „Szeszélyes Puszta" kastélyát vették meg. A félig kész épületet átalakították, és csinos kastélyt hoztak létre.[85]

Gyermekeik Ferenc (1874, 1907-ben vette feleségül Róth Annát), Júlia (1880, 1901-ben ment férjhez Weiszmahr Józsefhez).

A fonyódi villáról Gerő Zsigmond kiadásában megjelent képeslap, amely még Csorba villaként ábrázolja az épületet. Majnikné 1903. június 26-án küldte el Krizsanich Józsefné részére Kaposvárra, az alábbiakat írta: „Május 20-tól már itt vagyunk, kedd óta Jóska is itt van, csak még szegény Uram nem tudom mikor jöhet. Hát ti mikor jöttök? Kedves Uradat üdvözlöm, téged sokszor csókol Majnikné." A képeslapon a villa felirat előtt kihúzta a 'Csorba' szót, és a villa elé ezt írta: 'Majnik'.

1904.04.06. | vétel 1.600 korona **SINGER JÓZSEF** (Érsekújvár)

Singer József érsekújvári malomtulajdonos.[86]

1907.08.30. | vétel 12.500 korona **RIPKA FERENC**

Élete

1871. szeptember 1-jén született Isaszegen. Apja erdészsegéd volt a gödöllői koronauradalomban, fiatalon elhunyt: egy királyi vadászaton, miután egész éjjel egy sebesült szarvasbikát hajtott, tüdőgyulladást kapott. Elemi iskoláit Gödöllőn és Budapesten, a középiskolát a budai főreálban, a későbbi Toldy Ferenc Gimnáziumban végezte. Fiatal korában mindvégig sokat nélkülözött, a budai kapucinusoknál kapott ingyen ebédet, egy bádogosmesternél volt szállása, pontosabban

85 Magyarország vármegyéi és városai. Komárom vármegye és Komárom sz. kir. város. – Ennek a könyvnek „Mezőgazdaság, állattenyésztés és erdészet" című fejezetének 'Nagyobb gazdaságok' c. alfejezete Majnik Béla és neje Konkoly-Thege Juliska birtoka Ógyallán, Szeszélyes pusztán címmel részletesen bemutatja a gazdaságukat.

86 Klein Testvérek és Singer József érsekújvári henger- és műmalma 1902. április 1-én alakult. In: Központi Értesítő, 1902.07.06.; Singer József ez év augusztus 5-től katonai terménszállítóként is dolgozott. KÉ, 1902.08.21.

ágya, melyet meg kellett osztania bátyjával. A középiskolát befejezve előbb a budapesti műegyetemre, majd a jogi karra iratkozott be. Jogász korában különböző lapokba (Fővárosi Lapok, Hazánk) írt, majd 1894-ben a Ganz Gépgyár szolgálatába lépett, mint német–magyar levelező. Hamarosan a gyár által létesített városi világítási telepek ügyeinek felügyelője lett, s személyesen is szervezte a villamos világítás bevezetését az ország számos városában. Érdemei elismeréséül 1906-ban beválasztották a székesfőváros törvényhatósági bizottságába. Működésére Bárczy István polgármester is felfigyelt, s először tanácsadóként hívta maga mellé, majd 1910-ben felkérte a Gázművek helyettes vezérigazgatói posztjára. Ripka örömmel elfogadta ezt, és a főváros szolgálatába lépett. Két év múlva, mikor az addigi vezérigazgatót, Heltai Ferencet főpolgármesterré választották, ő lépett a helyére. Ebből az állásból választották meg 1925-ben főpolgármesterré. Szakértelme, tapasztalata és feltétlen kormányhűsége alkalmassá tette e magas és bizalmi hivatal elnyerésére.

Ripka azonban már nem egyszerűen a kormány embere volt a Városházán, hanem mint a Bethlen által létrehozott Községi Polgári Párt vezetője aktívan részt vett a várospolitikai küzdelmekben, természetesen a kormánypárt érdekének megfelelően. Feladata nem volt könnyű: a világháború után visszavezetni a várost a normális, békés életre. Tulajdonképpen, ahogy Bethlen az országot konszolidálta, úgy kellett Ripkának Budapestet konszolidálnia. Ezt sikeresen megoldotta a korabeli városvezetés.

Bethlen István kormányfő 1931-ben lemondott, s rövid átmenet után Gömbös Gyula alakított kormányt. Ripka, akitől idegen volt az új kormány radikális nemzeti és szociális demagógiája, benyújtotta lemondását, amit az új politikai garnitúra örömmel elfogadott, hiszen Gömbösék szemében régóta szálka volt Ripka Bethlenhez fűződő barátsága, emellett az ellenzék is támadta az új fővárosi törvény miatt. Ripka tehát fokozatosan visszavonult a várospolitikától, és a kor igényének, szokásának megfelelően, minden idejét társadalmi–egyesületi tevékenységére fordította. Ez pedig bőven ellátta elfoglaltsággal, hiszen jó néhány egyesületben (Klotild Szeretetház, Budai dalárda és társaskör, Hollós Mátyás Társaság, Bélatelepi Fürdőegyesület stb.) volt elnök vagy tag.

Krónikus szívbetegségben hunyt el 1944. március 9-én.[87]

Felesége Lipcsey Ludovika (1876–1953), leányai Mária (Krivoss Árpádné, 1898–1973)[88], Erzsébet (Gáthy Béláné, 1902–1980)[89] és Ludovika (Kürthy Lászlóné, 1908–1994).

---

87 Ripka Ferenc életrajzát az alábbi írás alapján állítottam össze: Fodor Béla: Egy kormánypárti főpolgármester : Bethlen bizalmasa volt Ripka Ferenc, aki állami hivatalnokként állt a város élén. In: Népszabadság, 2003. január 14.

88 Budapesten, 1919. április 14-én házasodtak össze. Krivoss Árpád 1889. április 25-én született Túrócszentmártonon. Apja Krivoss Árpád, anyja Čečotka Mária. Ripka Mária Budapesten született 1898. szeptember 15-én. Az esküvői tanú Pakányi Ferenc és Lipcsey Leo. – Leányukat, Krivoss Máriát 1921. szeptember 1-én keresztelte meg Ify Lajos a fonyódi katolikus templomban.

89 Budapesten, 1922. február 14-én házasodtak össze. Gáthy Béla gépészmérnök Munkácson született 1895. április 20-án, apja Gáthy Dezső, anyja Molnár Margit. Ripka Erzsébet Budapesten született 1902. május 12-én. Az esküvői tanú Ilosvay Lajos és Buzáth János volt. A házasságot 1953-ban felbontották.

Ripka Ludovika és Kürthy László esküvőjéről 1928 januárjában a fővárosi lapok is hosszan beszámoltak, nagy társadalmi esemény volt ez akkoriban. A szertartáson részt vettek a Bélatelepen is vendégeskedő József királyi herceg és családja: Auguszta királyi hercegasszony, József Ferenc királyi herceg,[90] Anna hercegasszony, valamint Gordon Róbert, Gerlóczy Zsigmond, Simonyi-Semadam Sándor, Buzáth János. Az esketést a krisztinavárosi templomban természetesen Vass József, ezúttal mint kalocsai nagyprépost végezte. A másik örömapa, Kürthy Dezső, bézsenyi birtokos is jelen volt.[91]

63. Ripka Ferenc

Az épületről:

„Az Annus–nyaraló melletti, egykor kertben szabadon álló Csorba- később Ripka–villa egyszerűbb de impozáns méretű, kétszintes épület volt, amelyet ugyan a képeslapok tanúsága szerint már Ripka Ferenc is átépíttetett. Az alul faszerkezetű, üvegezetett verandát és a felette lévő nyitott fatornácot elbontatta és az új, alul félköríves nyílású, üvegezett veranda fölé szobákat építtetett.[92] […] A végső romlás 1945 után következett be az Annus– és Ripka–villák életében. Vállalati üdülővé történő előléptetésük után a két épületet eredeti, illetve megmaradt tagozataiktól, oromzataiktól megfosztották, a nyílászárókat kicserélték, a belsőket az új funkciónak megfelelően átalakították, majd a jellegüket vesztett épületeket egy modern, földszintes szárnnyal összekötötték, az egybenyitott kerteket betonutakkal és parkolóhelyekkel szabdalták szét. Bár mindkét épületről számos képeslap ábrázolás maradt fenn, a »gondos« átépítések eredményeként ma már szinte reménytelen az eredeti állapot visszaállítása."[93]

Ripka és Fonyód

Fonyód-Bélatelep, 1940. augusztus 22. A Balaton dicsérete

„A Balaton értékét földrajzi tudósaink és jeles orvosprofesszoraink felmérték a tudomány eszközeivel. De a Balaton nemcsak nagyszerű földrajzi szépség, nem-

90 Részletesen mutatja be életútját Nánay Mihály: Magyarrá lett Habsburgok című könyve (Bp., 2015.).

91 Ripka főpolgármester leányának esküvője : Vass József végezte az esketési szertartást. In: Pesti Napló, 1928. január 24. 11. p.; Ripka főpolgármester leányának esküvője. In: Budapesti Hírlap, 1928. január 24. 4–5.

92 Az épület berendezéséről részletesebben lásd a Függelékben közölt, Ripka Ferencről szóló újságcikk leírását.

93 Csejdy Júlia i. m. 278–279.

csak jótékony gyógyító hatású terület, hanem kincse a magyar léleknek. A magyar lelkület egyik életereje.

A lelki értékek nem hatnak a felületes szemlélőre. Minél jobban el tud valaki merülni az igazi szépségben, annál gazdagabbnak látja. Így van ez a Balatonnal. Így van ez a fonyódi parton, ahol a hegyről nyíló kilátás felejthetetlenül belevésődik az ember szívébe. Kevés hely van Európában, ahol a természet szépsége olyan gyönyörűen bontakozik ki előttünk.

Van ebben a balatoni képben valami, ami életünkbe kitörölhetetlenül belekapcsolódik. Ami mindig visszatér, akármerre visz az élet. Varázslat ez, ami vissza visz gondolatban és oda hív, hogy menjünk megint, mihelyt mehetünk.

Ez a visszavágyó érzés hozza ide újra meg újra hazánk nem egy kiválóságát és azt mondják, amit egy főpapunk mondott:

– Ide kell jönnöm minden esztendőben akármilyen rövid időre, hogy innen gyönyörködhessem Isten gyönyörű alkotásában. Nem volna tökéletes az üdülésem, ha ezt meg nem tehetném…"

Balatoni Kurír, 1941. aug. 28. Ripka Ferenc 25 éve elnöke Bélatelepnek

„A fonyódi Gr. Zichy Béla-telep villatulajdonosai augusztus 17-én tartották meg 47. évi rendes közgyűlésüket. [..] A napirend tárgyalása előtt dr. Scipiades Elemér meleg szavakkal üdvözölte dr. Ripka Ferencet abból az alkalomból, hogy 25 év óta tölti be Bélatelep elnöki tisztét.

Megemlékezett arról a lelkes és önzetlen munkáról, mellyel az elnök Bélatelep fejlesztése révén a balatoni kultúrát szolgálta, s ezzel a Bélatelepet a legrendezettebb balatoni üdülőhelyek színvonalára emelte, ahol vízvezeték, villamos világítás, csónakkikötő, kitűnő sétautak, virágkultúra stb. jelzik az eredményeket. De nemcsak a fürdőtelepre, hanem Fonyód községre is kiterjedt az alkotó munkának hatása, a templom, paplak, villamos közvilágítás, a vasúthoz vezető műút és a község útvonalának makadám burkolása, mind ennek a munkának eredménye.

A közgyűlés […] jegyzőkönyvileg köszönetét fejezte ki az elnök 25 éves tevékenységéért. Dr. Ripka Ferenc megköszönve […] a közgyűlés elismerését, kijelentette, hogy sikerének forrása az az áldozatkész és szeretetteljes támogatás, amelyben őt a Bélatelep közönsége részesítette. Szívesen vállalta a munkából rá eső részt, mivel ezzel akarta viszonozni azt a sok örömet, amit neki és családjának ez a pompás üdülőhely 34 éven át nyújtott."[94]

94 MNL SML FBFei. Bélatelepi közgyűlés jegyzőkönyve, 1941. augusztus 17. Scipiades Elemér üdvözölte Ripka Ferencet, elnökségének 25. évfordulója alkalmából. Ezen hosszú és érdemekben gazdag időszakra esett a Bélatelepen a villanyvilágítás bevezetése, a műút megépítése, a parti sétány padokkal történő ellátása, a kertészet létesítése, a csónakkikötő megépítése, a vízművek tulajdonba vétele, a r. katolikus templom és paplak megépítése és egyéb közérdekű kérdések megoldása. Ezek mind Ripka nevéhez fűződnek. A közgyűlés az elnök eredményes és önzetlen munkásságáért jegyzőkönyvileg kifejezték elismerésüket és hálás köszönetüket. A közgyűlés lelkes ünneplésben részesítette Ripkát, aki kijelentette, hogy 25 évvel ezelőtt örömmel vállalta ezt a tisztséget, és azóta is mindig arra törekedett, hogy a közgyűlés áldozatkész hozzájárulásával mindig eredményesen szolgálja a Bélatelepet érdekeit. Ezzel a munkával igyekezett viszonozni azt a szellemi és testi pihenést, amit ez a nagyszerű Balatonpart neki és családjának 30 évet meghaladó időn át nyújtott.

Ripka Ferenc Fonyódért végzett munkája

Kapcsolatait, befolyását a jó ügy – vagyis Fonyód fejlődése – érdekében használta fel, és segítségével létrejöhetett a római katolikus plébánia és átépítették, kibővítették a templomot, elkészült a hegyre felvezető műút (József u., ehhez kapcsolódóan két emlékmű: Walkó kilátó, Ripka-kút), bizonyosan nem véletlenül Fonyódon épültek meg a főváros árvaházainak fiú- és leány üdülőtelepei, a polgári iskolát adományaival segítette, a villanyvilágítás is az ő közreműködésével valósulhatott meg.

* * *

64. Ripka Ferenc, 1908

Ripka Ferenc Fonyód díszpolgára[95]

Az oklevél szövege – Fonyód, 1925. szeptember 15.

Ezen levelünkben adjuk emlékezetül mindazoknak, akiket illet, hogy mivel a polgári erény legfőbb dísze az érdemes férfiak kitüntetésében és hasznos szolgálataik méltányos elismerésében áll, ez okból

doktor Ripka Ferenc urat

Budapest székesfőváros főpolgármesterét, Fonyód Bélatelep fürdőegyesületének igazgatóját azon kiváló érdemeiért, melyeket Fonyódnak úgy is mint balatoni fürdőhelynek, úgy is mint római katholikus egyházközségnek anyagi és szellemi haladása érdekében figyelmes és gondos, buzgó és áldásos működésével tanúsított és szerzett és amelyek által maga részére a község közönségének osztatlan tiszteletét, őszinte ragaszkodását, igaz szeretetét és köteles hálaérzetét minden időkön át biztosította, alulírott napon és helyen tartott népes közgyűlésünkön

Fonyód község díszpolgárává

Egyhangú lelkesedéssel megválasztottuk és a község polgárainak sorába iktattuk.

Adván és engedvén ezen díszpolgári oklevél erejével részére jogot és engedélyt, hogy mindazon szabadságokat, jogokat és engedményeket, melyeknek a község rendes polgárai gyakorlatában, használatában és élvezetében vannak, szabadon és háborítatlanul gyakorolhassa, használhassa és élvezhesse.

95 Ezt a hírt közölte a Budapesti Hírlap 1925. szeptember 16-i száma is, kiegészítve a következőkkel: „Ripkának a község fejlesztésében igen nagy érdemei vannak. Újjáépíttette, megnagyobbította a templomot, kényelmes paplakot építtetett, rendezte s biztosította a papi fizetést, mindezt a hívők anyagi hozzájárulása nélkül. […].”

Minek hitelére és állandó bizonyságára jelen díszpolgári oklevelünket községünk pecsétével erősítve kiadtuk

Fonyódon a község képviselőtestületének az ezerkilencszázhuszonötödik évi Szent Mihály havának tizenötödik napján tartott közgyűléséből.

Kovács Lajos s.k. közs. főjegyző

Zsiborács Istv. közs. bíró

(P. H.)

Az oklevelet Budapesten október 4-én adta át Kovács Lajos, a község főjegyzője lendületes beszéd kíséretében akkor, amikor Ripka Ferencnek, mint a Budai Társaskör elnökének arcképét leleplezték a Budai Vigadó nagytermében. A társasági eseményen – amelyről természetesen nem hiányozhatott Vass József sem – több mint kétszázan vettek részt s méltatták a főpolgármestert.[96]

* * *

A Ripka halálát követő első általános bélatelepi közgyűlést Matolcsy Sándor elnök nyitotta meg.

Kegyeletes szavakkal emlékezett meg a telep elhunyt elnökéről, dr. Ripka Ferencről, méltatván annak eredményekben gazdag, hervadhatatlan érdemeit, majd felkérte dr. Sebestyén Jenőt, mondja el emlékbeszédét, amelyet aztán a közgyűlés tagjai mélyen meghatódva hallgattak végig.

Elnök indítványozta, hogy a Márffy téren lévő kútra Ripka Ferenc emlékének megörökítésére az ő arcmásának bronz domborművét helyeztessék el, és ezzel kapcsolatosan a kút betonrészeinek tataroztatását is végeztessék el és a kúton egy márvány emléktáblát helyezzenek el. A költségek fedezésére gyűjtést indított a tagok részére, amely már szép eredménnyel járt.[97]

A Ripka Ferencet búcsúztató beszéd a bélatelepi közgyűlésen – 1944

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves Tagtársaink és vendégeink!

Amikor Társaságunk áldott emlékezetű elnöke dr. Ripka Ferenc meghalt, közéleti jelentőségénél fogva úgy kellett rendezni a temetését Budapesten, hogy ott egy ilyen kis egyesületnek, mint a mienk, ott a búcsúztatásnál – ravatala mellett – külön hely nem juthatott.

Mi ebbe belenyugodtunk, annál is inkább, mert tudtuk, hogy kedvesebb és kegyeletesebb hely és alkalom nem lesz a róla való megemlékezésnek, mint Bélatelep és annak közgyűlése, a ragyogó nyár teljességében, ilyenkor délelőtt 11 óra körül,

96 Budapesti Hírlap, 1925. október 4. 8. p. Ripka Ferenc arcképének leleplezése a Budai Társaskörben.

97 MNL SML FBFei. Bélatelepi közgyűlés jegyzőkönyve, 1944. augusztus 20.

65. Ripka Ferenc

amikor az ő komoly, higgadt alakja majdnem minden nap meg szokott jelenni a strandon, s mialatt körülötte a nyári fürdőélet nyüzsgött és zajlott, ő végighordozta tekintetét ezen a gyönyörű helyen és átszállva a nagy vizeken a zsoltáríró szavaival élve, szemeit ő is a hegyekre emelte, mert tudta, hogy onnan jő az ő segítsége… (Zsolt. 121:1.) Idézzük fel tehát az ő emlékét, még egyszer ezen a napon és tegyük le sírjára gondolatban a megemlékezés koszorúit, itt, ahol az ő lelke is mindenkor annyira meg tudott pihenni. És megemlékezésünk alaphangját adja meg ezen a szent vasárnapon a Szentírásnak ama gondolata, amely éppen elöljáróinkkal kapcsolatban a következőkre figyelmeztet bennünket: „Emlékezzetek meg a ti elöljáróitokról, akik szólották néktek az Isten beszédét és figyelmezvén az ő életük végére, kövessétek hitöket." (Zsid. 13:7.)

Ez a bibliai vers természetesen az anyaszentegyházban munkálkodó elöljárókra és azok munkásságának megbecsülésére vonatkozik. Mi azonban ezt a gondolatot a mi egyesületünkre vonatkoztatva úgy is értelmezhetjük, hogy emlékezzünk meg elöljáróinkról a mi Társaságunk életében is azokról, akik példaadók voltak a munkában és figyelmezvén az életük végére, kitartásukra és önfeláldozásukra kövessük őket a hűségben és a szolgálatban.

Dr. Ripka Ferenc sok más közéleti méltósága mellett e gyönyörű kis nyaralótelep elnöke is volt és ezt a tisztét nagy hűséggel majdnem 30 éven át töltötte be. Ez azt jelenti, hogy az ő kezében futott össze minden szál, ami bármilyen tekintetben is Bélatelep mint közösség életében is összefüggésben állott. Nem volt Társaságunk életének olyan részlete, amely iránt a legnagyobb érdeklődésre ne viseltetett volna… Nekem mindig imponált az, hogy közéleti pályája legnagyobb ívelése idején sem volt számára ez a munka teher és ugyanazokban az években, amikor Nagy-Budapest életének minden gondja is nyomta a vállát, egész lélekkel tudott télen és nyáron, egyforma buzgósággal időt szakítani a kis Bélatelep élete és adminisztrációja minden részletének irányítására is. Mert nagyon szerette ezt a helyet, ahol a lelke évről-évre felfrissülhetett s élete alkonyán, amikor már minden közéleti munkát letett továbbra is friss lélekkel és egész hűséggel gondolt az ő nagy nyári családjára, Bélatelepre, ahol mint pátriárka járt már itt közöttünk, mert hiszen, Isten kegyelméből rajta is beteljesedett az Írás ígérete: Nagy nemzettség atyja lett és meglátta „fiainak fiait", sőt gyermekei gyermekeinek gyermekeit is...

De ha csak ennyit végzett volna Dr. Ripka Ferenc itt Bélatelepen, akkor róla csak, mint igen ügybuzgó és hűséges lelkű elnökünkről emlékezhetnénk meg… Az ő lelke azonban mélyebben is belegyökerezett ebbe a tájba. Mert őt is megragadta a csodaszép vidék lelke és így papja és prófétája lett ennek a helynek, olyan szerelmese, aki a földgömb e csodálatos pontjának szépségeitől megittasodva, ennek a

szent rajongásnak akart megnyerni mindenkit, akivel csak ezeket a helyeket végigjárhatta. És ha régi nyaralókkal találkozott, azokkal minden nap újra és újra képes volt együtt rajongani mindazokért a szépségekért, amiket Isten ezen a tájon elhintett, ha pedig olyanokat kalauzolt, akik még sohasem jártak erre, kigyúlt lélekkel magyarázta mindenkinek mindazt, amit az ő lelke itt már évtizedek óta látott és évről-évre jobban meglátott…

Dr. Ripka Ferenc tehát kultuszt csinált Bélatelepből, mert újra felismerte és évről-évre jobban felismerte azt, amit az ötven év előtti alapítók is megláttak, hogy Isten milyen egyetlenszerű, csodálatos keretet adott ennek a helynek, tudniillik Bélatelepnek és ő mint elnök mindent elkövetett, hogy ez a hely méltó is legyen ehhez a rendkívüli kerethez, amelyben mint gyöngyszem a foglalatban Isten által belé helyeztetett.

Biztos vagyok benne, de tapasztalatból is tudom, hogy dr. Ripka Ferenc is alázatos és hálatelt szívvel, állandóan mintegy papként is járt ennyi szépség közepette és ezekből a szépségekből is táplálkozott és merített erőt évről-évre az ő lelke is.

Ezt bizonyítja az az utolsó beszélgetés is, amelyet vele, egy ilyen augusztusi alkonyatkor volt alkalmam folytatni azokról a rendkívüli hatásokról, amelyeket ez a csodaszép panoráma itt napról napra és soha nem szűnő frissességgel az emberi lélekre gyakorol. Arról beszélgettünk szárnyaló lélekkel, hogy mennyire igaza van a Szentírásnak akkor, amikor azt tanítja, hogy Isten, amikor a világot teremtette, azt nem hagyta meg a maga káosz állapotában, hanem fel is díszítette. És így lett a világból a káosz helyett kozmosz. És van-e hely, ahol a Földet a maga istenileg feldíszített formájában csodálatosabban szépnek lehetne látni, mint itt, amikor a túlsó parton a magyar földnek ezt a remek darabját szemléljük?! Hiszen itt mindenki öntudatlanul jár, mert érzi, hogy a teremtés templomában jár és ezért áhítatos lélekkel nem egyszer lábujjhegyen és halkan jár! Mert nem akarja hogy megszűnjék bármilyen emberi zaj miatt is, lelkében a táj varázsa…! Mert hiszen itt mindnyájunk személyisége és élete mögött, felséges háttér gyanánt, a teremtés egyik legszebb képe áll! Megvan a keret… De vajon méltók vagyunk-e ehhez a kerethez? Tudunk-e a szentlélek által csiszolt drágakövek lenni ilyen keretekben?! Ezt érezte folyton Ripka Ferenc is…

Ennek a szent rajongásnak volt ő is egyik papja, és innen volt néha az, hogy összeütközött a „világlelkével", amely minden nyáron be akart törni erre a kis fürdőhelyre is, hogy megölje itt az úgynevezett bélatelepi lelkületet és helyébe oda tegye az átlag fürdőhelyek elvilágiasodott szellemét és életstílusát, ahol már csak az úgynevezett nyári örömök, élvezetek, szórakozások, tehát az ember állanak a lélek érdeklődésének középpontjában s nem a természet lenyűgöző szépsége s mögötte a teremtő Isten Augustinus szerint is „örök-új szépség", aki mindezt ily csodálatosnak megalkotta és a földet ily megrendítően szépen feldíszítette…

Ezeket a meglátásokat akarta továbbadni Ripka Ferenc a következő nemzedéknek is, amely itt nyüzsgött és zajlott körülötte, sőt minden bélatelepi fürdőzőnek is, hogy megnyíljék a szeme és lásson.

Mert a saját életéből is látta, hogy itt csak szárnyakat kaphat a lélek és a rajongás nem egyszer a hódolat, az áhítat, a szent devotió szférájába tud emelkedni.

66. Ripka Ferenc

De azt is meglátta Ripka Ferenc, hogy ezek a szépségek, amelyekkel mint valami monumentális ékszerekkel Isten a magyar föld egy gyönyörű darabját ilyen csodálatosan felékesítette, egyszersmind a fáradt, összetört és szenvedő emberi lelkek számára, ha azokat innen, erről a partról megfelelő lélekkel tudjuk látni. Így akarta a mi megboldogult kedves elnökünk Bélatelep kultuszába a szépségek által gyógyítani is a lelkeket! És az ő elnöki szolgálatának ez a legmagasabb szárnyalású ívelése a szemeink előtt! Ebben a kultuszban kell tehát találkoznunk mindnyájunknak akiket az Isten nyaranként élni és gyönyörködni enged! Hiszen elmondottam már máshelyen is nemrég – de újra megismétlem, mert ama utolsó beszélgetésünk alkalmával a megboldogultnak helyeslése közben is megemlítettem azt, amit különben minden nyáron, ha ide jövök újra és újra érzek is hálatelt szívvel – : Milyen nagy kegyelem is az, hogy a Földön élő 1800 vagy 2000 millió ember közül, Isten kegyelméből én is közötte lehetek annak a 150, vagy legfeljebb néhány száz embernek, akik a Földgömbnek az egyik leggyönyörűbb pontjában, nyaranként napról-napra gyönyörködhetnek!

Ezekre tanította meg Ripka Ferencet e tájnak csodálatos és rejtelmes lelke! És ezeket az érzéseket és gondolatokat adja ő tovább, hogy azután mi is továbbadjuk azokat az utánunk következő nemzedéknek… Az ő patriarkális alakja eltűnt szemeink elől az örökkévalóság felé vezető úton (Zsolt. 139:24.), de nekünk itt kell maradnunk, hogy tovább építsük azt, amibe az előttünk járó nemzedék is olyan nagy rajongással és áhítattal beleépítette a maga lelkét is!

Legyen áldott mindazok emlékezete, tehát dr. Ripka Ferencé is, akik e gyönyörű, csodálatos és titokzatos hely iránt érzett megszentelt szerelmükben előttünk jártak!

dr. Sebestyén Jenő

* * *

A Ripka Ferenc ellen tett feljelentés – 1920[98]

Ripka Ferenc ellen feljelentést tett egy Nádas Sándor nevű férfi, amelyben az 1919-es Tanácsköztársaság időszakában végzett tevékenységét bírálva megvádolta, hogy Szamuely Tibor barátja volt, ill. mint gázgyári igazgató korrupciós ügybe ke-

98 Budapest Főváros Levéltára. VII.18.d. Budapesti Királyi Ügyészség. 13/4233 – 1920. Az irat ismertetését azért közlöm, mert több balatoni, fonyódi említés is szerepel benn, így vonatkozásai miatt e könyv tárgyához tartozik.

veredett. A nyomozás nem támasztotta alá a vádakat, sőt, Ripkát tisztázta. Az ügy fonyódi vonatkozásait szöveghűen közlöm.

1. sz. irat – Nádas Sándor feljelentése Ripka Ferenc ellen

Tekintetes Királyi Államügyészség Budapesten.

A proletárdiktatúra alatti magatartása miatt ezennel feljelentést teszek

Ripka Ferenc ellen (lakik Budapesten, I. Gellérthegy utca 13.) aki az átkos emlékű tanácsköztársaság időszaka alatt valóságos réme volt a polgári társadalomnak.

Ripka a proletárdiktatúra ideje alatt a Székesfőváros XII. ügyosztályának egyik vezetője volt és ebben a minőségében a Víz-, Gáz- és Elektromos művek legfőbb irányítását diktátori hatalommal vezette.

De telhetetlen hatalmi vágyát ez a pozíció sem elégítette ki és minden befolyását érvényesítve, kitűnő barátja Szamuely Tibor segítségével kieszközölte, hogy az úgynevezett Forradalmi kormányzótanács Ripkát nevezte ki a Balatoni gyermek–nyaraltatási ügyek teljhatalmú népbiztosává.

Megtartva most már a Székesfővárosnál elfoglalt állását is nemcsak a budapesti, de a balatonmelléki polgárok réme és üldözője is lett ez a véreb, aki mindenkor vak eszköze, aljas uszályhordozója volt az átkos proletárdiktatúrának. Állandó kísérője és leghangosabb rajongója volt Ripka a véres emlékű Szamuely népbiztosnak, aki tavaly nyáron több ízben is megfordult Fonyódon és mindannyiszor Ripka vendége volt.[99] Ripka tüntetőleg karonfogva sétált Szamuelyvel és nyaralójában – illusztris vendége tiszteletére – napokig tartó dáridót rendezett. A tanácsköztársaság bukása után egy ideig eltűnt Ripka, de néhány hét múlva ismét a porondra lépett és hangosan üvöltött, hogy önmagáról a figyelmet elterelje.

[az ezután következő levélrész Ripka gázgyári munkájával kapcsolatos, a csehekkel folytatott szénvásárlási üzlet kimeneteléről szól, vasúti vagonok eladásáról, 5 millió cseh korona csúszópénz elfogadásáról, megemlítve Faragó Andor[100] „zsidó szélhámos" vegyészt, mint akinek jutalékot adott]

Mindezek előrebocsátása után, tisztelettel kérem, méltóztassék Ripka Ferenc előzetes letartóztatását annál is inkább sürgősen elrendelni, mert nevezett sejti már, hogy a hurok egyre jobban szűkül körülötte, és alapos ok van tartani attól, hogy jelen feljelentésemről értesülést szerezve, megszökik.

Fogadja a tekintetes Király Ügyészség kiváló nagyrabecsülésem nyilvánítását

Budapesten, 1920. április 14-én

hazafias üdvözlettel

Nádas Sándor

---

99 Ehhez a témához kapcsolódik az a Népszavában megjelent cikk is, amely az Internacionálét éneklő proletárgyerekek korabeli balatoni, fonyódi nyaraltatásról számol be, ebből később idézek. Ebben az időszakban Szamuely Tibor állítólag kb. egy hétig Fonyódon tartózkodott, a Ritter u. 2. sz. alatti (ma Dobó István u.) villát bérelte ki. A tulajdonosa Ritter Ottó volt, aki a környékbeli nyaralótelep – Sándortelep – egyik alapítója volt az 1890-es évek végén. A család visszaemlékezése szerint Szamuely kék pénzzel fizetett, hirtelen távozott, egy fonyódi fiú vitte át csónakon Badacsonyba, ahonnan augusztus 2-án Ausztria területére menekült, ahol elfogták, s végül öngyilkos lett.

100 Faragó (Frankfurter) Andor vegyész Gyöngyösön született 1874. szeptember 7-én. – In: Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái.

2. sz. irat – Az ügyészség levele a nyomozóhatóságnak

Mélt. Nagy Károly főkapitány h. úrnak

Nádas Sándornak Ripka Ferenc ellen tett feljelentését azon megkeresésssel küldöm meg, hogy a feljelentésben foglaltakra vonatkozólag – főleg ami a kommunista szereplést illeti – bizalmas nyomozást lefolytattatni és annak eredményét és a feljelentés visszaszármaztatása mellett velem sürgősen közölni szíveskedjék.

Bp., 920. VI. 19.

Szentk… előad. (Szentkirályi)

3. sz. irat – A rendőrség jelentése a nyomozás eredményéről

Budapesti m. kir. Államrendőrség

Jelentés

1920. év augusztus hó 1-én

67. A Ripka-villa, 1912

Jelentem, hogy a fenti számú ügyirat tárgyában a puhatolást megejtettem. A feljelentést aláíró Nádas Sándor kilétét legszorgosabb kutatásom dacára sem sikerült megállapítanom, amennyiben a 'Pesti Futár' szerkesztője Nádas Sándor előttem kijelentette, hogy Ripka Ferenc ellen feljelentést nem adott be és a feljelentésem szereplő aláírás sem az ő aláírása.

[…]

Puhatolásom további során megjelentem a székesfőváros tanácsa XII. (világítási és vízvezetéki) ügyosztályán, ahol arról értesültem, hogy az ügyosztály volt vezetője Buzáth János tanácsnok a proletárdiktatúra alatt szolgálatot nem teljesített. Az ügyosztály helyettes vezetője Borvendég Ferenc[101] főjegyző kikérdezésemre a következőket adta elő:

Ripka Ferencet a gázgyári munkások még a Károlyi-féle forradalom kitörése után el akarták távolítani a gázgyár éléről, akkor azonban Bokányi Dezső[102] lecsendesítette a munkásokat, akik Ripkát erélyessége miatt nem tűrték. A kommün kitö-

101 Borvendég Ferenc (1876–1934) jogász. 1934 júniusától haláláig (november 20.) Budapest főpolgármestere.

102 Bokányi Dezső (1871–1940) író, újságíró, fordító, eredeti szakmája kőfaragó. 1895-ben a Népszava szerkesztője. A Tanácsköztársaság idején munkaügyi és népjóléti népbiztos, majd a Vörös Hadsereg III. hadtestének parancsnoka volt. A népbiztos perben 1920 decemberében halálra ítélték, majd a fogolycsere révén 1922-ben a Szovjetunióba került. A sztálini törvénytelenségeknek esett áldozatul.

rése után Ripka kénytelen volt a gázgyárat otthagyni, amikor azután a főváros akkori vezetősége Ripkát a XII. ügyosztályhoz rendelte be azzal az instencióval, hogy Ripka a víz-, gáz- és elektromosüzemek kereskedelmi ügyeinek lesz a referense. Ripka azonban semmiféle érdemleges munkát nem végzett. Kb. április hó elejétől 2 hónapon keresztül teljesített ott Ripka szolgálatot, amikor a gázgyári munkások memorandumban kérték Ripkának az elbocsájtását. Hogy ezt megelőzze Ripka 6 heti szabadságot kért és kapott, amelyet fonyódi birtokán töltött el. Azután már csak a diktatúra bukása után találkozott ismét Ripkával. Határozottan állítja, hogy Ripka kommunista érzelmű nem volt, amit a munkások ellenséges viselkedése Ripkával szemben is bizonyít. Hivatali érintkezésük közben Ripka sem előtte, sem más kollégája előtt kommunista szellemű megjegyzéseket sem tett, sőt állandóan a proletárdiktatúra bukását várta és azt jósolgatta.

Ripka a kommunizmus bukása után egy alkalommal elbeszélte neki, hogy fonyódi tartózkodása alatt kellemetlen találkozása volt Szamuelyvel.[103] Ripka ugyanis a fonyódi fürdőtelep igazgatója volt és jelenleg is az. Mint ilyen, a tervezett proletárgyermek nyaraltatást mindenáron meg akarta akadályozni Fonyódon. Ezt az akkor ellenséges ténykedését a kormányzótanácsnál besúgták, és ez Szamuelyt küldte ki az ügy megvizsgálására. Arról azután, hogy Szamuelyvel hogyan intézte el a dolgot, Ripka neki nem beszélt, tény azonban az, hogy Ripkának bántódása nem esett.

[A nyomozói jelentés Borvendég visszaemlékezése alapján tisztázta Ripka szerepét a szén-ügyben, felmentve őt a korrupció gyanúja alól; Faragó Andor közvetítő szerepet játszott az ügyletben.]

4. sz. irat – A főügyészség irata a nyomozás megszüntetéséről

A budapesti főügyészségtől

A Ripka Ferenc ellen folyamatba tett nyomozást megszüntetem, mert bűnössége nem bizonyítható.

Budapest, 192[0]. VIII./14.

Szentkirályi

* * *

(Ripka Ferenc és Vass József népjóléti miniszter kapcsolatáról szóló hosszabb írás a Függelékben olvasható.)

103 A Ripka család egyik tagja a következő történetet elevenítette fel, amelyet egy felmenőjétől hallott: 1919 júliusának végén Szamuely Tibor a Ripka villában volt, tárgyalt Ripka Ferenccel. Addig a többiek hátra húzódtak a cselédlakásba, ahol a család egy férfi tagja azt mondta, hogy egy fejszével fogja Szamuelyt megölni. Ezt a család nem engedte. Szamuelyhez érkezett egy katonája, a fülébe súgott valamit, majd Szamuely azt mondta Ripkának, hogy még visszajön, és elment. Többé nem látták.

68. Ripka villa

69. Ripka villa

1944.05.25. | öröklés **3 lánya**

1944.07.10. | CSORDA RÓZA (IRGALMAS NŐVÉREK – RANOLDER INTÉZET)

Ranolder János veszprémi püspök által alapított, az Irgalmas Nővérek vezetése alatt álló nevelőintézet.

Sándortelepről szólt egy újságcikk 1943-ban, ebből idézek:

„A testi jóléten kívül a lelki és szellemi élet sincs elhanyagolva. Van a telepnek külön egy kis római katolikus kápolnája. Sajnos, kicsiny az itteni nagy közönségnek. De bízzunk abban, hogyha megjön a várva-várt győzelmes béke, nagyobb templomban dicsérhetjük az Urat. Naponta 8 órakor, vasárnap és ünnepnapokon pedig 9 órakor van szent mise. Vasárnap és ünnepnapokon a szent misék alatt a budapesti Ranolder intézet növendékei énekelnek ősrégi, szebbnél szebb egyházi magyar énekeket."[104]

1952 | MAGYAR ÁLLAMKINCSTÁR

1963.11.21. | kezelő **SZOT**

1969.06.25 | kezelő **EGYESÜLT IZZÓLÁMPA ÉS VILLAMOSSÁGI RT**

1989.12.14. | vagyonbevitel **TUNGSRAM RT.**

2012.09.28. | vétel **budapesti székhelyű világítástechnikai cég.**

104 In: Balatoni Kurír, 1943. augusztus 12. 1. p. A rohamosan fejlődő Fonyód-Sándortelepről.

BARTÓK BÉLA U. 34.

Telekkönyvi betét: 728. – Hrsz. 6435. – 1.728 m²

1894 | telek vétel 168 forint **mraczlini KRISANICH JÓZSEF**

Kaposvári ügyvéd, 1882-ben lett az ügyvédi kamara tagja. A kaposvári járáshoz kinevezett tb. vármegyei alügyészként is részt vett a jogszolgáltatásban. Néhány évig igazgatója a kaposvári takarékpénztárnak, de erről a tisztéről 1885-ben lemondott. 1929-ben halála miatt törölték a kamara névjegyzékéből.

Testvére, Krisanich Gizella ifj. Csorba Ede bélatelepi villatulajdonos felesége volt.

Felesége Leipzig Gizella (Nikla, 1862.).

70. A villa, 2014

71. A villa, 2014

1918.08.01. | vétel 25.000 korona **RÓZSA JÁNOS, neje DOERING IDA**

Kelmefestő, vegytisztító, a kaposvári Rózsa-gyár tulajdonosa.

A Somogy megyei Gödrén született a 1876-ban, s kelmefestő iparát külföldön tanulta ki.

Családnevét – amely eredetileg 'Róth' volt – 26 éves korában, 1902-ben változtatta meg.[105]

A város közepén 1902-ben jött létre, amit szolgáltatási jellege indokolt.

Gyártási ágak a fonál, selyem és gőzmű festés, toll- és vegyészeti ruhatisztítás.

Az üzem mindvégig családi vezetésű maradt, de emellett tekintélyes munkásgárdát foglalkoztatott. Alkalmazottainak száma 40-50 fő volt.

A Rózsa-gyár hosszú időn keresztül virágzó, jó berendezett és tőkeerős üzem volt, amelynek kialakításában nagy szerepe volt a külhonból hazatelepült, tehetséges üzemalapítónak, Rózsa Jánosnak.

A kis vegyi üzem fokozatos fejlesztéseken átesve, 1919-re a város egyik legmeghatározóbb gyárává növekedett.[106]

Rózsa Jánost több, a somogyi, kaposvári zsidósággal kapcsolatos munkában is említik, mint pl.:

105 In: Névváltoztatási kimutatások 1902. év II. félév 39. oldal. 124456/1902.

106 In: Somogy megye múltjából. Levéltári évkönyv 6. Kaposvár 1975. Király István: A második világháborút követő iparpolitikai törekvések és azok történeti előzményei Somogyban

72. A villa, 1950-es évek

– „Komoly ipari beruházásokra csak a 20. század elején került sor Kaposváron. Így 1902-ben műfestő és vegytisztító gyár (Rózsa János), 1904-ben jutagyár (Fleiner Samu)…"[107]

– „1920 után is sok zsidó töltött be fontos kereskedő és iparos egyesületi tisztségeket, elég a festőüzem-tulajdonos Rózsa Jánost […] említeni."[108]

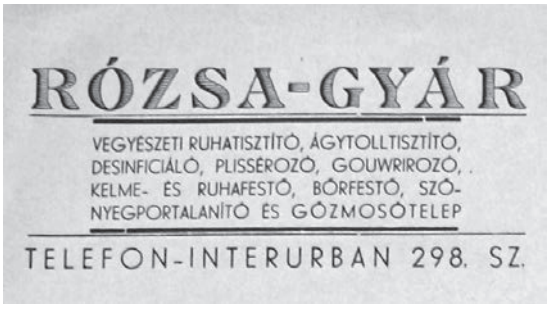
Felesége Doering Ida svájci származású volt. Az I. világháború befejezésekor már Kaposvár egyik legjobb módú embere lett. Három gyermeke volt.

Fia Rózsa János Leó (1904) 1932. május 25-én vette feleségül Szigethy Erzsébetet (1906). Az egyik esküvői tanú Szigethy-Gyula Sándor volt.

Leánya Rózsa Meta Irén (1911) 1935. március 16-án lett Szörényi Emil légügyi felügyelő, ny. hadnagy repülőtiszt (1901) felesége. Az esküvői tanú Ripka Ferenc volt.

Fiatalabb leánya Rózsa Hortensia Erika (1913) 1935. május 4-én lett Gyenes László (1906) légügyi főellenőr, ny. főhadnagy repülőtiszt felesége

Rózsa János 87 éves korában, 1963-ban hunyt el. A kaposvári Keleti temetőben helyezték végső nyugalomra r. katolikus szertartás szerint.

73. Rózsa János levélpapírja

74. A Rózsa gyár 1928-as hirdetése

1947.06.14. | ajándékozás **RÓZSA JÁNOS LEÓ, SZÖRÉNYI EMILNÉ RÓZSA IRÉN, GYENES LÁSZLÓNÉ RÓZSA ERIKA, RÓZSA ERZSÉBET**

1952 | MAGYAR ÁLLAMKINCSTÁR

1954 | PÉCS VÁROS kezelésében

107 In: Kovács Tamás: Zsidóság Somogy megyében 1686–1938. – www.publikon.hu

108 Csóti Csaba: A somogyi zsidóság 1914–1939 közötti történetéből. 141. p. In: Újrakezdések : Zsidósors Somogyban. Kaposvár, 2005.

1992.09.04. | Tulajdonba adás **PÉCS VÁROS ÖNKORMÁNYZATA**

1994.11.14. | Tulajdonba adás **ÖNKORMÁNYZATI ÜDÜLŐ ALAPÍTVÁNY PÉCS**
Pécs, Széchenyi tér 1.)

BARTÓK BÉLA U. 36.

Telekkönyvi betét: 729. – Hrsz. 6438. – 3.108 m²

75. A villa, 2014

1894 | telek vétel 168 forint **szakácsi CSORBA EDE**

Csorba Ede tanácsos, a Somogy Megyei Takarékpénztár vezérigazgatója.

1847. április 16-án született Szakácsiban. Középiskolai tanulmányait Veszprémben és Pápán végezte, majd jogot tanult Budapesten. Az ügyvédi vizsga után Kaposváron közigazgatási pályán helyezkedett el. Somogy vármegye kaposvári járásának főbírájává 24 éves korában választották meg, a közigazgatási pálya azonban nem elégítette ki. Ügyvédi irodát nyitott Kaposváron, ahol rövid idő alatt sikeres ügyvéd lett. 1885-ben választották meg a Somogy Vármegyei Takarékpénztár vezérigazgatójává. A kedvezőtlen gazdasági körülmények ellenére hét év alatt a társaság vagyonát megkétszerezte. 25 éves eredményes munkája a Takarékpénztár sikertörténete lett. Széleskörű közéleti és társadalmi tevékenysége miatt általános elismerés és megbecsülés övezte. Több gazdasági társaság igazgatósági tagja, a Dunántúli Református Egyházkerület tanácsbírája, a Kaposvári Nemzeti Kaszinó Egyesület elnöke. Közgazdasági és társadalmi érdemeinek elismeréseként 1904-ben királyi tanácsosi címet kapott. 1911-ben hunyt el, a kaposvári Keleti temető VII. szegély 24–25. sírhelyén nyugszik. (Puskás Béla: Temetők üzenete.)

Felesége mraczlini Krisanich Gizella (testvére Krisanich József, bélatelepi villatulajdonos), gyermekei Erzsébet (férje Pete Lajos) és Lajos (felesége Duchon Irén[109] [1886–1967], a bélatelepi villatulajdonos Ödön leánya).

76. A villa, 2014

109 Leányuk, Eszter (1907. április 9.) Kaposváron, 1932. április 28-án kötött házasságot Heppes Aladár (1904–1988) légügyi főellenőrrel, a későbbi vadászpilótával. Két gyermekük született, Aladár és Eszter.

1911.09.30. | öröklés **szakácsi CSORBA ERZSÉBET férjezett PETE LAJOSNÉ**

77. A villa, 2014

Pete Lajos (1867–1924) jogász, lengyeltóti főszolgabíró, aki mint zenész, és főleg, mint dalszerző lett neves. Elsősorban testvérének, Pete Márton költőnek a verseit zenésítette meg, dalainak többsége ma is közismert. A volt tiszttartó lak falán 1936 óta emléktábla hirdeti: „Pete Lajos 1886–1924. Somogy megye nagy dalköltőjének a Berzsenyi Társaság".

Esküvőjükről az alábbi hír jelent meg:

„Fényes esküvő. Pete Lajos vármegyei aljegyző folyó hó 15-én délelőtt esküdött örök hűséget Csorba Erzsike kisasszonynak, ifj. Csorba Ede tekintélyes ügyvéd és takarékpénztári vezérigazgató szép és művelt leányának, az apácák kápolnájában. […] A fényes esküvőnek sok nézője volt, annál is inkább, mert úgy a vőlegény, mint a mennyasszony a kaposvári társaság igen kedvelt tagjai."[110] A vőlegény násznagya a dombóvári Paál József volt.

78. A villa, 1930-as évek

Egy jellemző történet vele kapcsolatban:

Tudott az őszinte Pete Lajos kemény férfi is lenni – felfelé... Amikor Lengyeltótiban elfoglalta a főbírói állást, a vidéki úriházaknál, dzsentriknél és mágnásoknál egyaránt látogatást tett. Csupán az egyik a gőgjéről hírhedt urat, mondjuk Gyulafi őnagyságát hagyta ki, mert úgy tájékoztatták, hogy ez az „úr" még egyetlen főbírónak sem adta vissza a látogatását. Rövidesen a látogatások befejezte után Pete főbíró a fiatal feleségével, Csorba Edének, a Somogymegyei Takarékpénztár vezérigazgatójának, somogyi földbirtokosnak bájos barnaszemű lányával a közeli Balaton-Fonyódra utazott... Az elsőosztályú teremkocsiban ültek vagy nyolcan. Igen előkelő társaság utazott együtt, – csupa nagybirtokos.

110 Somogyi Újság, 1894. február 17. 2. p.

Mindnyájan ismerték egymást, egyedül a fent említett Gyulafi úrral nem mutatkoztak még be, de miután az „illető úr" szállt be utóbb és még Peténének, a nőnek sem mutatkozott be, Pete főbíró sem vett tudomást a gőgös emberről. A kedélyes beszélgetés közben az egyik úr rájött a különös esetre és csodálkozón megjegyezte:

– No, Gyula, te nem ismered a főbíródat?!

– Nem tartott rá érdemesnek, hogy meglátogasson! – Hangzott a zord válasz, mire a szelíd Pete legszerényebb hangon csak ennyit jegyzett meg:

– Nem akartam alkalmatlankodni... Miután úgy értesültem, hogy egyik elődömnek sem tetszett viszonozni a látogatását! – A szíven döfött úr zavarba jött, meg mérges is lett nagyon, s így szólt:

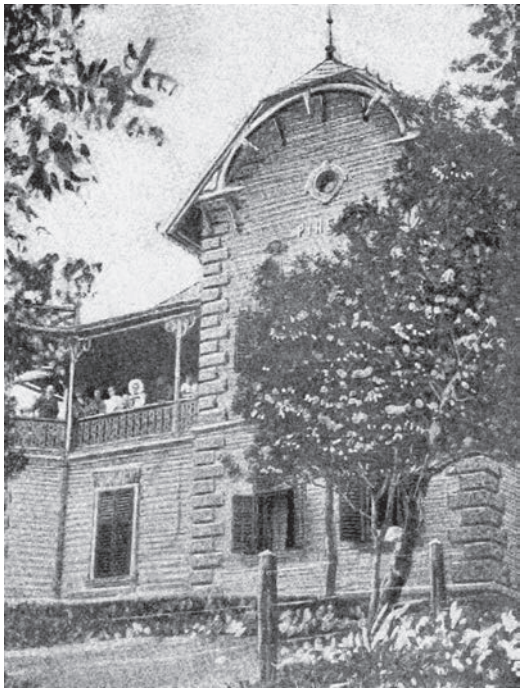
– Pedig szerettem volna beszélni „magával", mert azt hallottam, hogy túlságosan jó ember... Meg akartam mondani, hogy nem kell ám mindig igazat adni a parasztnak!

– Tudom... „Nagyságos uram!" – így folytatá a szelíd Pete főszolgabíró. – Nem mindig!... Csak, ha igaza van!... De akkor feltétlenül! – Ezzel azután befejeződött közöttük a társalgás... Örökre..."[111]

1917.04.05. | vétel 24.500 korona
VÁMOS FÜLÖPNÉ
SCHNELLER CECILIA

Vámos Fülöp[112] Pozsonyban született 1866. augusztus 21-én, Weiss Móricz és Breisach Fáni gyermekeként. Első feleségét, Freund Margitot 1900. augusztus 12-én vette el Budapesten, mint magánmérnök. Miután ő meghalt, 1913. június 29-én újabb házasságot kötött, ekkor vette el Schneller Ceciliát, Schneller Ármin és Manusuérth Janka leányát,[113] már mint szénnagykereskedő.[114]

Fenti anyakönyvi bejegyzések egyik megjegyzési rovatában szerepel az a tény, hogy Vámos feleségével együtt a budapesti Kálvin téri lelkészi hivatalban 1919. május 25-én a református vallásra tért át.

79. Csorba villa, 1905

111 A nótás somogyi főszolgabíró. In: Móricz Pál: Magyar sirató : Öreg kúriáktól a nagy pusztákig. Bp., 1931. 257–270.

112 Weisz családnevét 29 évesen, 1895-ben változtatta meg 'Vámos'-ra. – In: Névváltoztatási kimutatások 1895. év I. félév 15. oldal. 10973/1895.

113 Budapest V. és VI. ker. anyakönyvi bejegyzések.

114 A Budapesti czím- és lakásjegyzék 1916-os évfolyamában szerepel Vámos Fülöp szénnagykereskedő, lakcíme II. Apostol u. 3. (2483. p.), a szénnagykereskedőknél is számon tartották, ott a VI., Podmaniczky u. 27. címen szerepel, telefonja 99–40. (1157. p.).

80. Vámos Fülöp hirdetése, 1908

81. Vámos Fülöp hirdetése, 1916

82. Vámos Fülöpné hirdetése, 1917

Az 1919-es fonyódi eseményeknél több alkalommal említik a tanúvallomások, az újságcikkek a Vámos villát, ahonnan „elmenekültek a zsidók", ill. ahonnan szét-hordták a berendezési tárgyakat (pl. zongorát). Az ide érkezett tisztek is nyomoztak „Vámos kommunista" után. Az 1919-es események kapcsán keletkezett híradások között szerepel az alábbi értesülés:

„Az akasztás után a tömeg teljes csendben elvonult. Még aznap este kidobolták a faluban, hogy a Vámos-féle villából a zsidók elmenekültek, a nép menjen oda és vigyen el mindent. Itt aztán a tisztek maguk osztogatták szét a nép között a villa bútorait, berendezését. A zongorát, egész élelmiszerkészletét és edényeit például a Lajos lak szálloda[115] tulajdonosa vitte el."[116]

Vámos Fülöp 68 évesen agyvérzésben, mint kőszénbánya részvénytársasági igazgató Budapesten halt meg 1934. szeptember 16-án.[117]

1922.05.13. | vétel 70.000 korona **hertelendi és vindornyalaki HERTELENDY DÉNES, neje DAPSY Amália**

Hertelendy Dénes Boldizsár rendőr–orvos–ezredes a Somogy megyei Csákány községben született 1887. augusztus 18-án. Apja Hertelendy Andor, anyja Sárközy Irma.

A család Zala megyei eredetű, 1718-ban nyert királyi adományt Vindornyára.

Első feleségével, dapsai Dapsy Amáliával (1891) 1913. június 28-án kötöttek házasságot, leányaik Erzsébet (Lili, 1914) és Mária (1916) voltak.[118] Amália harmadik gyermekük, Dénes születésekor hunyt el 33 évesen, 1924 februárjában a fiúval együtt.[119]

A megtartott hagyatéki tárgyaláson a hagyaték részét képezte a „lengyeltóti 729. sz. telekkönyvi betétben A + 1. sor. 712/b. 8. hrsz. alatt felvett ingatlan és a rajta épült villa fele része minek valóságos értéke 41,120.000 korona. […] A fonyódi

115 Az 1910-es években Straub Gyula bérelte a szállodát.

116 Bécsi Magyar Újság, 1920. május 4. 5. p. A fonyódi gyilkosságok. – Idézi: Varga István: Adalékok…

117 Anyakönyvi bejegyzés, I. kerület.

118 Anyjuk ill. nagyanyjuk gyászjelentésén: szolnoki és jármi Jármy Andorné / Andrásné Hertelendy Lili, fülpösi és gárdonyi Bóné Gézáné Hertelendy Marika (1916–1978).

119 A fonyódi római katolikus Nagyboldogasszony templom egyik díszes, Róth Miksa által készített üvegablaka Szent Amáliát ábrázolja. Alján ez a felirat olvasható: „Hertelendy Dénesné szül: Dapsy Amália emlékére – bánatos anyja – 1925." Dapsy Amália anyja: dapsai Dapsy Frigyesné csíktapolczai Lázár Juliska (1869–1943).

83. Hertelendy Lili

hagyatéki kimutatás I. rész 5. csoport 1-7. tételei alatt felsorolt bútorok, miknek értéke fele részben 95.000 korona." A hagyaték örököse két kiskorú leánya, Erzsébet és Mária lett.[120]

Hertelendy Dénes második felesége berei Papp-Ragány Magdolna (1903. június 28.–1957. március 27.) lett, akivel 1925. június 10-én kötött házasságot.[121] Ő a bélatelepi villatulajdonos berei Papp-Ragány Endre és Thassy Dalma leánya volt.

Bátyjának a felesége is a Thassy családból származott, Lenkének hívták, öccse felesége pedig Nemestóthy Szabó Béla tábornok unokatestvére volt.

Az 1922. évi közgyűlésen jelentették be, hogy megvásárolta a Vámos villát. Az 1923-as közgyűlésen az elnök megkérte, hogy fedesse be a szennyvíz gödröt, mert „a jelenlegi állapot egészségtelen és tűrhetetlen."[122]

A villát a '30-as évek elején el akarták adni, Matolcsy teljesen jó állapotban lévő emeletes, 6 szobás villaként mutatta be.[123] A hátralékosok között is szerepelt 1935-ben 249 pengő tartozással (110 p hozzájárulás, 130 p vízóradíj, 3 p vízdíj, 6 p őrségi díj).[124] Az ez évi közgyűlésen jelezték, hogy a dorogi szénbánya akarta megvásárolni a villát.[125]

Hertelendy Dénes 1953-ban büntetőügybe keveredett,[126] mivel Budapesten lakásszomszédjával, Tószeghy Tamással[127] történt beszélgetései során munkahelyével és a magyar egészségüggyel kapcsolatosan olyan információkat adott akaratán kívül, amely alapján kémkedéssel vádolták meg, s 1953. március 12-től előzetes letartóztatásba helyezték:

„dr. Hertelendy Dénes földbirtokos családból származik. A felszabadulás előtt a budapesti rendőrkapitányságon teljesített szolgálatot orvosi minőségben, utoljára ezredesi rangban. 1946-ban nyugdíjazták, nyugdíját azonban 1950-ben megvonták.

120 BFL VII.12.b 1924–178407, dr. Hertelendy Dénesné Dapsy Amália hagyatéki ügye. – Az itt hivatkozott fonyódi hagyatéki kimutatás részletezése nem volt megtalálható az irat együttesben.

121 Budapest IX. ker. házassági anyakönyvi bejegyzés, 1925. – A megjegyzés rovatban 1927. április 9-i bejegyzés értelmében a mennyasszony és apjának nemesi előnevét törölték.

122 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1922. évről és az 1923. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód, 1923. augusztus 19.

123 Uo. Matolcsy levele Mansfeld Gézának, 1932. november 16.

124 Uo. Matolcsy Sándor levele Török Pál tanító részére, 1935. július 2.; Hátralékosok, 1935. május.

125 Uo. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1934. évről és az 1935. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód, 1935. augusztus 18.

126 BFL XXV.60.e 1953 002369. Hertelendy Dénes és Batthyány Gyula büntetőügye.

127 A Fonyód történetében jelentős szerepet játszó Tószeghy Albert (1879–1919) testvérének, Imrének (1875, felesége Hatvany Lili) a fia volt Tószeghy Tamás (1910–1954). A budapesti francia katonai attasé mellett teljesített szolgálatot, mint tolmács. A Fő utcai Katonai Bíróság ítélte el az ún. 2mme Bureau ügyben 1953. július 6-án. Marzsó Lóránttal együtt végezték ki 1954 februárjában, a Fő utcai börtönben. A háború előtt a családi bazaltbánya tulajdonosa volt Badacsonyban. Sírja a Nemzeti emlékhely és Kegyeleti Bizottság által védett (2009/24.) a rákoskeresztúri új köztemetőben. 301. parcella, 7. sor 34. sír.

84. Hertelendy Lili és Mária

Azóta az SZTK XVIII. kerületi rendelőintézetében működött. 1952 nyarán Tószegi Tamásnak, akiről tudta, hogy a francia imperialisták részére kémkedik, munkahelyéről részletes kémadatokat adott. Részletesen beszámolt arról, hogy a rendelőintézetben sokszor nincs víz, a havonta kiutalt penicillin a szükségletnek kb. csak a negyedrészét fedezi, kevés kötszer áll rendelkezésre, és az ápolónők néhány heti kiképzés után kerültek a rendelőintézethez, így velük nehéz a munkát ellátni. Beszámolt továbbá a különböző pártrendezvényekről és azok látogatottságáról." Az ügyészség elnöke Alapy Gyula[128] és Avar Jenő ügyész indítványozta a „vádlottak előzetes letartóztatásának meghosszabbítását és a fontos államérdekre való tekintettel a közlési tilalom és a zárt tárgyalás elrendelését."

A keletkezett iratokban szerepel a vallomása, amely, bár úgy tűnik, nem teljesen önszántából adta, de azért mégis olyan információkat ad az életével kapcsolatosan, hogy érdemesnek tartom a közlésre:

„Ügyemre vonatkozóan az alábbiakat adom elő:

Sopronban gimnáziumban érettségiztem, 1914-ben orvosi diplomát szereztem. Ezután gyakorló orvos, majd 1918-ig orvos hdgy. Voltam a honvédség 1919-ben a Vörös Hadseregben zászlóaljorvos, azután 1920-ban tiszti orvosi képesítést szereztem. 1920–46-ig rendőrorvos voltam, 1942-től rendőrorvos főtanácsos, ami az ezredesi rangnak felel meg. 1946–49-ig nyugdíjas voltam, ekkor elvonták a nyugdíjat, majd 1950-től őrizetbe vételemig SZTK orvos a XVIII. kerületi rendelőintézetben.

Apám 1140 holdas földbirtokos volt, anyám htb., mindketten meghaltak. Jelenleg két testvérem él: Zoltán volt földbirtokos, jelenleg 8 kat. hold földjén gazdálkodik és Pongrác, aki születése óta elmebajos. Feleségem htb., apja horthista ezredes volt. Az első feleségemtől két gyerekem van. Jármi Andrásné háztartási alkalmazott, férje horthista alezredes volt, jelenleg segédmunkás, Bóné Gézáné htb., férje volt horthista miniszteri titkár, jelenleg Egyek községben vannak kitelepítve. 1925-ben és 1936-ban voltam külföldön, Ausztriában, Svájcban és Olaszországban feleségemmel. Büntetve nem voltam.

128 Alapi Gyula (1911–Fonyód, 1982*) ügyész. 1930-tól részt vett a baloldali diákmozgalmakban. 1934-től ügyvéd Érsekújváron, 1945-től Magyarországon élt. 1949 februárjától a budapesti államügyészség vezetője. A vád képviselőjeként szerepelt a Rajk-, a Mindszenthy-, a Standard- az Almásy Pál-féle koncepciós perekben. 1956 novembere és 1958 márciusa között a Szovjetunióban élt. 1962-ben kizárták az MSZMP-ből. – In: Új magyar életrajzi lexikon. – A fonyódi túravitorlás sport egyik alakja volt a Port Lacaj területén. A fonyódi temetőben nyugszik, sírkövén nem szerepel a neve. – * Minden elérhető lexikon 1982-t ad meg halálozási évnek, azonban a Fonyódi anyakönyvben 1976-nál szerepel (a hónap-nap azonos a lexikonok adataival).

A gyanúsítást megértettem, bűnösnek érzem magam abban, hogy Tószeghy Tamásnak adatokat szolgáltattam több alkalommal 1952-ben munkahelyemről az SZTK XVIII. kerületi rendelőintézet munkájával és nehézségeivel kapcsolatban, ugyanakkor, amikor Tószeghy Tamás 1951 elején közölte velem, hogy összeköttetésben áll a Francia követséggel és én egyébként a diplomatákat kémeknek tartom.

[Ezután részletesen elmondja, mit mesélt Tószeghynek.]

Az elsőfokú ítélet 8 évi börtön volt, amit a fellebbezési tárgyaláson 3 év 6 hónapra szállítottak le. A perújrafelvételi kérelmet elutasították.

85. Hertelendy Mária, 1936

1925.07.27. | öröklés anyjuk ½ részére **HERTELENDY ERZSÉBET, HERTELENDY MÁRIA**

1939.10.16. | vétel 7.500 pengő **ÁDÁM JENŐ, ravensteini RŐMER OLGA**

Ádám Jenő (1896–1982) zeneszerző, karnagy, egyetemi tanár, érdemes művész (1955), Kossuth-díjas (1957).

Az I. világháború hadifoglyaként ének- és zenekart szervezett és azzal műsoros előadásokat tartott egész Szibériában. Hazatérve 1921-től 1925-g a budapesti Zeneakadémián Kodály Zoltán növendéke (zeneszerzés), 1933-ban Felix Weingartnernél karmesterképzőt is végzett. Fővárosi iskolákban tanított. 1929-től 1959-ig (nyugdíjazásáig) a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tanára. A Zeneművészeti Főiskola énekkarával nagysikerű előadásokat tartott. 1939-től széles néprétegeket nevelt a zene szeretetére rádiós és televíziós előadásaival. Zeneszerzői munkásságának jelentős része a magyar népzenéhez kapcsolódott.

A Ripka Ferenc által is patronált Budai Dalárda férfikar karnagya 1931-től. Ők léptek fel 1934 augusztusában a Szaplonczay emlékmű avatásán és több más fonyódi rendezvényen.

Budapesten, 1929. július 27-én kötött házasságot Römer Olgával (1898).

Az 1940. évi bélatelepi közgyűlésen Ripka bejelentette, hogy Hertelendy Dénes villájának eladásával kilépett a bélatelepi érdekeltségből, helyét Ádám Jenő zeneművészeti főiskolai tanár lépett, akit melegen üdvözölt. Az ülésen Ádám Jenő kérte, hogy a villa vásárlásával kapcsolatos hozzájárulási díjat engedje el a közgyűlés, mert a villa rendbehozatala nagy költséget okozott neki. A közgyűlés nem járult hozzá, mert – mint mondták – minden villatulajdonos megfizette ezt, s a régi vil-

latulajdonosok nagy áldozatokat hoztak a telep színvonalának emelése érdekében, mindezt az új villatulajdonosok csekély hozzájárulási díj ellenében élvezhetik.[129]

1953 | vétel **MAGYAR ÁLLAM |** kezelő **ORSZÁGOS VILLAMOSTÁVVEZETÉK RT.**

A magyarországi nagyfeszültségű átviteli hálózat létrehozásával, üzemeltetésével, karbantartásával és fejlesztésével alapításától kezdve szorosan összefonódik az MVM OVIT Országos Villamostávvezeték Zrt. – röviden és közismerten: az OVIT – története. A jogelőd Távvezetéképítő Nemzeti Vállalat (TÁVÉP) 1949-ben kezdte meg tevékenységét. A vállalatot az ötvenes évek során, több lépésben összevonták az 1951-ben alapított Országos Villamostávvezeték Vállalattal. Alapításakor a társaság 257 km 60 kV-os és 330 km 100 kV-os távvezeték, valamint 5 alállomás üzemeltetését vette át a Magyar Dunántúli Villamossági Rt.-től.

A rendszerváltást követően, 1991. december 31-én az OVIT átalakult, általános jogutódjaként létrejött az Országos Villamostávvezeték Részvénytársaság. A társaság a vállalat tevékenységi körét teljes egészében megtartotta, viszont a saját tulajdonú hálózat beruházási, fenntartási és kezelői szerepkörét a hálózatok új tulajdonosaival kötött szerződéseken alapuló vállalkozói tevékenység váltotta fel.[130]

BARTÓK BÉLA U. 38.

Telekkönyvi betét: 730. – Hrsz. 6438. – 3.108 m²

1894 | telek vétel 182 forint **szentmargitai FOLLY JÓZSEF**

Folly József (1852–1919), felesége Fornszek Etelka 52 évesen, 1909-ben hunyt el. Testvére Fornszek Zsuzsanna volt, akinek férje, Nádosy István[131] eleinte a telekvásárlók között volt, később meggondolhatta magát.

Ügyvédi oklevelét 1875-ben hirdették ki a megyei közgyűlésen, miközben már 1869-től tb. vármegyei aljegyző volt. Ügyvédi működését apja irodájában kezdte meg, majd 1878-ban kinevezték az árvaszékre tb. vármegyei ülnöknek. 1883-tól két évtizeden keresztül Somogy megye tiszti főügyésze volt. Ügyvédi praxisát 1910-ben megszüntette.[132]

Vármegyei tiszti főügyészként ment nyugdíjba. Gyászjelentésén testvére, Szabó Kálmánné Folly Sarolta búcsúztatta.

1910.10.30. | vétel 14.500 korona **KRIEGLER MIKSA, neje NAGY IDA**

Kriegler Miksa (1852–1922[133]) vasúti igazgató.

A Szegedi Kir. Főgimnáziumban érettségizett 1871-ben.

129 MNL SML FBFei. Bélatelepi közgyűlési jegyzőkönyv, 1940. augusztus 15.

130 A cég honlapja: www.ovit.hu (2013. január 2. hozzáférés)

131 Apja nádasi Nádasy István (1829–1876), anyja fülek-kelecsényi Karczagh Hermina (84 évesen hunyt el)

132 A Somogy Megyei Ügyvédi Kamara emlékkönyve. Összeáll., szerk. Szántó László. Kaposvár, 2000.

133 1922. március 20-án délelőtt 10 órakor halt meg idült veselob és hugyvérűség következtében. – Budapest IV. ker. halotti anyakönyv.

86. Kriegler villa, 1917

87. A villa, 2014

88. Kriegler villa

Apja Kriegler József a szegedi zsidó hitközség tagja volt, 1844-ben magániskolája volt 9 elemi iskolással és 5 első osztályossal. 1847 után tóramásolóként is dolgozott.

Anyja Steinitz Janka testvére Dávid[134] az arany- és az ékszerüzletben volt érdekelt, 1906-ban halt meg.[135]

A Máramarosi Sóvasút Rt. (az Rt. elnöke Chorin Ferenc volt), a Tiszapolgár–nyíregyházai, Garamberzence-lévai és Murányvölgyi vasutak vezérigazgatója.

A Nagykároly-Somkút Helyiérdekű Vasút Rt. (1894), a Magyar Délkeleti Helyiérdekű Vasút Rt (1896) képviselője.

Életének 71., házasságának 14. évében hunyt el 1922. március 20-án.

Felesége Nagy Ida, valamint kiskorú gyermekei Pál, Ferenc és Erzsébet gyászolták.

A Kerepesi úti temetőben lévő sírhelye: 17/2-1-14.

Kriegler Miksa az 1921. szeptember 15-én keltezett végrendeletében[136] összes ingó és ingatlan vagyonát feleségére és három gyermekére hagyta. Az okiratban elismerte és kijelentette, hogy „a Fonyód-Bélatelepi villában lévő berendezési és felszerelési tárgyak mind feleségem kizárólagos tulajdonát képezik.”

134 Kriegler Dávid felesége Adler Berta volt. Paula (1888) nevű leányuk 1913. június 10-én lett dr. Keleti Kornél (1877, szülei dr. Keleti Gyula és Krausz Terézia) gyártulajdonos felesége. Az egyik esküvői tanú Kriegler Miksa volt. A házasságot 1918-ban felbontották, Kriegler Paula 1938-ban a r. kat. vallásra tért át. – dr. Keleti Gyula minden bizonnyal azonos a fonyódi Wodianer-örökség egy részét 1863-ban megvásárló dr. Oesterreicher Ede fiával.

135 In: Löw Immánuel-Kulinyi Zsigmond: A szegedi zsidók 1785-től 1885-ig. Szeged : Szegedi Zsidó Hitközség, 1885. 348. (Köszönöm Ábrahám Vera szíves segítségét.)

136 BFL VII.12.e 1922–03236, Kriegler Miksa végrendelete.

A halála után lefolytatott hagyatéki ügyben[137] a fonyódi leltárt 1922. július 6-án vették fel, a család megbízottja Vörös Istvánné fonyódi lakos volt. A hagyaték cselekvő állapotában a fonyódi villa telkét 520 nöl-ben állapították meg, és a villa értékét 400 ezer koronában határozták meg.

Az 1923. március 3-án lefolytatott hagyatéki tárgyaláson a Kriegler vagyon így festett: ingatlanok (két budapesti [4,5 millió korona értékben] és fonyódi: a lengyeltóti 730. sz. telekjegyzőkönyvben A + 1. sor 712/b 9. hrsz. [200.000 korona értékben]), értékpapírok, bútorok, ékszerek, ruhaneműek; mindösszesen 6,6 millió korona.

A tartozások, különféle költségek miatt lejött belőle 1,4 millió korona, így a hagyaték tiszta értéke 5,2 millió korona volt. Megjegyzendő, hogy a betegség és temetés költsége cca. 650 ezer korona volt, a 400.000 korona értékben felbecsült villához képest. A bélatelepi villa fele része Nagy Idáé volt, a Kriegler nevén volt ½ rész 3/6-od része Nagy Idáé lett, míg a fennmaradó 3/6-od részen osztozott a három gyermek: Pál, Ferenc és Erzsébet.

1923.12.21. | az ½ rész: öröklés **3/6 özv. KRIEGLER MIKSÁNÉ NAGY IDA** (később Gerlóczy Zsigmondné); **1/6 KRIEGLER PÁL, 1/6 KRIEGLER FERENC, 1/6 KRIEGLER ERZSÉBET**

Nagy Ida Oroszországban, Vilnában született 1887-ben. Apja Nagy Antal, anyja Schiebert Katalin. Kriegler halála után 1928. december 20-án lett Gerlóczy Zsigmond[138] orvosprofesszor felesége. 1944. márciusában halt meg 57 évesen. Gyermekei gyászolták, akik második férje okán már a Gerlóczy nevet viselték, Pál[139] és Ferenc orvosok lettek, illetve Erzsébet.

Az egyik bélatelepi közgyűlésen azt javasolta, hogy a fürdőkabinoknál helyezzenek el egy órát, így a vízből is látják az idő múlását. Ugyanekkor Révy László azt javasolta, hogy a Várhegy tetejére építsenek kilátót, mert a Várhegy oldalába ültetett fák már korlátozzák a kilátást. özv. Krieglerné – férje emlékére – támogatja az ötletet, hozzájárulna az építési költségekhez.[140]

A korabeli sajtó adott hírt arról, hogy 1933 és 1935 között több alkalommal csalási- és sikkasztási ügybe keveredett, kb. 75 ezer pengős értékben. A tulajdonában álló, de adóságokkal túlterhelt budapesti bérházaiba ügynökökön keresztül házmestereket keresett, akiknek azt ígérte, hogy alkalmazni fogja őket, ezért nagy összegű óvadékot kért és kapott tőlük. Egyéb kölcsön összegekkel terhelten tartóztatta le a rendőrség 1935 márciusában, mindeközben „a letartóztatott úriasszony férje, a köztiszteletben álló Gerlóczy Zsigmond professzor súlyos betegen fekszik a balatonfüredi szanatóriumban és semmit sem sejt felesége sorsáról."[141]

137 BFL VII.12.b 1922–180703, Kriegler Miksa hagyatéki ügye.

138 Gerlóczy első alkalommal az 1929-es bélatelepi közgyűlésen vett részt.

139 Dr. Gerlóczy Pál 1909. augusztus 16-án született, 1938. december 24-én kötött házasságot Budapesten dr. Appel Klára orvossal (dr. Appel Jenő és Salzberger Aranka leánya).

140 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1924. évről és az 1925. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód-Bélatelep, 1925. augusztus 23.

141 Vasárnap letartóztatták Gerlóczy egyetemi professzor feleségét. – In: http://www.huszadikszazad.hu.

89. Verebély Pál, Gerlóczy Pál, Gerlóczy Ferenc, 1935

A vizsgálatok után állt a bíróság elé 1937 márciusában kauciós sikkasztás vádjával, amely végül kétévi börtönre ítélte, amelyet a Tábla másfél évre csökkentett. Ez utóbbi börtönbüntetését Márianosztrán töltötte le.[142]

1936 szeptemberében egy másik, hasonló ügyben tanúként hallgatták ki: „A tanúk sorában kihallgatták a nemrég ugyancsak óvadékos ügyek miatt elitélt Gerlóczy Zsigmondnét, aki drámai vallomást tett. Sírva adta elő, hogy Molnár Péter indította meg tulajdonképpen a lavinát, ami végül is maga alá temette. Budapesti házához házmestert keresett, természetesen óvadék mellett, mert – mint Gerlóczyné vallotta – a Balatonra készült, és pénzre volt szüksége. Molnár Péter hozott házfelügyelőt, átadta az 1500 pengőt. Leutazott a Balatonra, s amikor visszatért Budapestre, nem tudta megfizetni az 1500 pengőt, újabb óvadékra volt szüksége, egyre-másra jöttek az ügynökök, nem lehetett megállítani a lavinát. Ezek tettek engem tönkre – zokogott Gerlóczyné a vádlottakra mutatva."[143] Ez a kellemetlen ügy bizonyára hozzájárult ahhoz, hogy a villa éppen ebben az időszakban cserélt gazdát.

alsóviszokai Gerlóczy Zsigmond (Pest, 1863–Bp., 1937.) orvos, belgyógyász, higiénikus.

Orvosi oklevelét 1887-ben szerezte a budapesti egyetemen. Tanulmányainak a végén Korányi Frigyes klinikáján dolgozott. 1890-ben a Rókus Kórház fertőzőosz-

142 MTI Hírek: dr. Gerlóczy Zsigmondné csalási bűnpöre a Kir. Tábla előtt, 1937. március 12.; dr. Gerlóczy Zsigmondné bűntársainak ügye a Kúria előtt, 1938. július 2.

143 MTI Hírek, Tizenöt hónapra ítélték a rovottmúltú Molnár Péter dr.-t., 1936. szeptember 25.

tályán, majd 1894-ben az újonnan létesített László Kórház főorvosa, később igazgatója. 1898-ban magántanár a heveny fertőzőbetegségek kőrés gyógytanából. 1927–1930-ban székesfővárosi központi kórházigazgató. A fertőző betegségek gyógyításával, a fertőtlenítéssel kapcsolatos tudományos és gyakorlati tevékenység mellett az Egészség, az Ifjúság és Egészség, az Egészség Könyvtárának szerkesztője. A felsőház tagja (1927).

Első felesége Fodor Margit 1897. júniusában hunyt el hosszú szenvedés után élete 28., házassága 10. évében. Gyermekei Edit (1889–1978), Géza (1890–1952), Gedeon[144] (1895–1975).

Gerlóczy Gedeon építész az 1934-es Szaplonczay emlékmű elkészítésében is részt vett. Az ő nevéhez köthető a Csontváry-hagyaték megmentése.

90. Gerlóczy Zsigmond

Villájukat 1930 nyarán Vétek György[145] kaposvári polgármester vette bérbe, viszont őket szólították fel, hogy a kabinbérlet 70 pengős illetékét fizessék meg. Válaszában azt írta, hogy az illetéket a polgármester fogja fizetni, mert a villát ezzel a kötelezettséggel vette bérbe.[146]

1935.08.22. | vétel 9.979 pengő Nagy Ida rész, 800 pengő gyerekek része **POSTÁS TAKARÉK ÉS HITELSZÖVETKEZET**

1956 | vétel **MAGYAR ÁLLAM**

1956 | vétel **ORSZÁGOS VILLAMOSTÁVVEZETÉK RT.**

* * *

144 Budapesten házasodott 1920. szeptember 16-án, felesége hevesi Hevesy Sarolta (1897, apja hevesi Hevesy Lajos, anyja tornyai Schossberger Eugénia) – „Bischitz Dávid (hevesi), budapesti lakos, 1895 jún. 9. Névváltoztatás 1904. ápr. 13. Hevesy-Bisiczre, 1906 dec. 25. pedig Hevesyre." In: Magyar Zsidó Lexikon „Nemesek" szócikke. – Gyermekük, Gerlóczy Glória adta el 50 millió forintért a tulajdonában lévő Magányos cédrus című Csontváry képet a Magyar Nemzeti Galériának 1994-ben (a Sétakocsikázás újholdnál Athénban című képet 30 millió forintért).

145 Vétek György (1886–1954) Pécsett szerzett jogász végzettséget 1907-ben. 1922-ben választották meg kaposvári polgármesternek.

146 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. Hátralékosok 1930. október 15.; Gerlóczy Zsigmond levele, 1930. október 17.; Hátralékosok, 1930. december 20.

Szakszervezeti időszak

Gerlóczy Pál, Ferenc[147] és Erzsébet tájékoztató jelleggel levelet írt az OEDSz részére 1953. augusztusában. Mint írták a Fő u. 9. sz. alatt van egy telkük és rajta két villaépület, kizárólagos tulajdonukban van, jelenleg a OEDSz tartja birtokában, mint üdülőt. 1948. május 8-án az Országos Közegészségügyi Intézet Szakszervezeti csoportjának a telket az épületekkel együtt átadták 3 évre, 1951. május 11-ig nyaraltatás céljára. Úgy egyeztek meg, hogy a használatért nem kell fizetni, viszont az épületeket, amelyek az ostrom idején megrongálódtak, teljesen kijavíttatják, és használható állapotba hozzák. A javítási munkák a szerződéshez csatolt költségvetés szerint 20.882 Ft-ot tesznek ki, ehhez a család 2.000 Ft-tal hozzájárult. Az OKI a szerződést nem tartotta be, éppen csak a legszükségesebb javítási munkákat végezték el, amely értéke alig haladta meg azt a 2000 Ft-ot, amit a család adott. A szerződés lejártakor az épületet nem bocsátotta a tulajdonos rendelkezésére, hanem értesítés nélkül átadta a Népjóléti Minisztérium ill a SZOT részére, szociális nyaraltatás céljára. A következő évben, 1952-ben nem államosították sem a telket, sem az épületet, azok az ő kizárólagos tulajdonukban maradtak. Az OEDSz nyaraltatását nem akarják megzavarni, csak közölni szeretnék a tényt – miután a gondnok bemondása szerint a szakszervezet a tulajdonjog kérdését is meg akarja vizsgálni – hogy az épület az ő tulajdonuk.[148]

A járási tanács határozata kimondta, hogy Gerlóczy Pál, Gerlóczy Ferenc és Gerlóczy Erzsébet budapesti lakosok tulajdonát képező Fonyód, Bélatelep 10. sz. alatt lévő épületeit igénybe veszi és azt az Országos Kisipari Szövetség részére üdülő céljára kiutalja. A közület az épületet a tulajdonosoktól meg kívánja vásárolni, hogy dolgozói üdültetését saját épületében bonyolíthassa le. Az épületet az OEDSztől adták át a OKIsz-nak.[149]

A telek hátsó részében leválasztott 6432 hrsz., 641 m² telekrészen áll az egykori cselédház, amely a mai napig Gerlóczy (eredetileg Kriegler) Ferenc (1911–1990) leszármazottainak tulajdonában van.

---

147 A Budapesti Hírlap 1924. augusztus 9-i számában jelent meg cikk a következő szöveggel: Százezer korona a biaiaknak. Gerlóczy Zsigmond dr. egyetemi tanár a biai ciklon kárvallottjai számára százezer koronát küldött nekünk, a melyet Fonyód-Bélalelepről kapott, a harmadik gimnazista Kriegler Feritől a következő sorok kíséretében: Olvastam, hogy hány szegény embert tett tönkre a ciklon Bián. Ha gazdag lennék és már lenne saját keresett pénzem, sokat adnék nékik, de így csak amit tőlem kívánni lehet. Nem is én adom, az a kis társaság adja, amelyik időnként összegyűlik az ebédlőben. Százezer korona csekélység, nem sok, de mégis valami. – Gerlóczy professzor kísérő levelében a következő kedves felvilágosítást adja a százezer korona történetéről. Kriegler Feri pajtásaival együtt „Vörösmarty-kört" alapított, a melynek ö az elnöke. A gyerekek vasárnaponként összejönnek, szavalnak, dolgozatokat olvasnak föl, páros jeleneteket adnak elő és a meghívott felnőtt vendégektől, de szüleiktől és nagyszüleiktől is – belépődíjat szednek. A múlt téli és tavaszi összejövetelükön befolyt néhány ezer koronát a jószívű és energikus kis elnök gyorsabb tempóban végzett gyűjtéssel megnövelte százezer koronára és a biai kárvallottaknak szánta. Az összeget eljuttatjuk rendeltetési helyére.

148 Politikatörténeti Intézet Levéltár. Szakszervezeti Levéltár 9. fond 298. őe. Orvos-Egészségügyi Dolgozók Szakszervezete 122. Gerlóczy Pál, Ferenc és Erzsébet levele OEDSz részére 1953. augusztus 29.

149 Uo. Fonyód Járási Tanács véghatározata, 1954. március 13.

BARTÓK BÉLA U. 40.

Telekkönyvi betét: 731. – Hrsz. 6430/3. – 1.669 m²

91. A villa, 2014

1894 | telek vétel 168 forint **NÁRAY-SZABÓ SÁNDOR**

Náray-Szabó Sándor (Szombathely, 1861. február 15.–Bp., 1914. november 18.): orvos, gyógypedagógus.

1884-ben a budapesti egyetemen orvosdoktori oklevelet szerzett, 1884–1886-ban a budapesti egyetem közegészségtani intézetében tanársegéd, 1886-tól a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium tisztviselője, 1898-tól miniszteri titkárként a gyógypedagógiai Ügyosztály vezetője, 1910-től címzetes államtitkár, 1911-től tényleges államtitkár, 1913-ban nyugdíjazták. A hazai gyógypedagógia elméleti és intézményes fejlesztésében nemzetközileg is méltányolt, maradandó érdemeket szerzett. 1898-ban az ő elgondolásai alapján helyezték egységes irányítás alá a fogyatékosokkal foglalkozó intézeteket, iskolákat és tanfolyamokat. 1900-ban tervei alapján indult meg Magyarországon az egyesített gyógypedagógiai tanítóképzés.[150] – Halálát a harctérről hazatért katonák ápolása közben kapott súlyos betegség okozta.[151]

A család Vas vármegyei eredetű, nárai nemesi birtokát 1746-ban erősítették meg.

Náray Szabó Sándor a Fiumei úti (Kerepesi) temetőben nyugszik a László család sírboltjában, bár neve nem szerepel a sírkövön. A jobb oldali árkádsor 15. sz. sírhelye.

1896-ban a villában nyaralt a 18 éves László Gábor, Náray-Szabó feleségének az öccse és az itt eltöltött két hónapról naplót vezetett, amely több, mint 100 esztendő múltán került elő és 2008-ban könyv alakban is megjelent – sok fonyódi, bélatelepi vonatkozással.

A Fonyódon nyaraló László Fülöp festőművész az életéről szóló könyvben így emlékezett vissza: „Akkortájt [1896 nyarán. – V.I. megj.] sok időt töltöttem Szabó Sándorral, Lippich barátjával, aki az Oktatási Minisztériumban volt tisztviselő. A magyar dzsentri tipikus képviselője volt, egy Legfelső bírósági bíró fia. Szerettem őt, elbűvölő fickó volt és dzsentlemen. Festettem róla egy kisméretű arcképet."[152]

150 In: Új Magyar Életrajzi Lexikon alapján.
151 In: Gulyás: Magyar írók élete és munkái.
152 László Gábor 1896-os fonyódi naplója. Sajtó alá rend. Varga István. Veszprém, 2008.

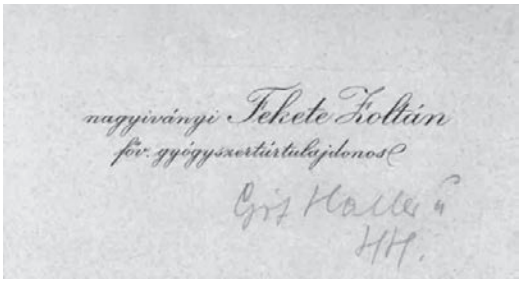

92. A villa, 2014

Náray Szabó Sándor barátjának, Lippich Eleknek a következőket írta egy levelében: „[…] Most iparosokkal tárgyalok a verandám miatt, hogy a jövő tavasszal alaposan megcsinálják. Tervem a következő: a veranda rendesen bedeszkázandó […] a felül becsületesen legyalult és összeeresztett kemény padlóval lefedendő miután kifelé lejtőssé tétetett. Összes szobáimat újra padlóztatom, az ebédlőt is, a felszabaduló deszka egy része a veranda deszkázására fog szolgálni. A padlózás 120 frtba kerülne túróenyvvel összeeresztett, s ezáltal áthatlan deszkával. A hajópadló ára attól függ, mibe jön a padló anyaga, ezt Pestről kellene hozatni; azért szíveskedjél Dümerling útján megtudni, hogy 72 drb, 13 cm széles és 5 ½ m hosszú, továbbá 96 db ugyanoly széles, de 4 ½ m hosszú hajópadlódeszka Fonyódra szállítva mennyibe kerülne. Ha szombaton lejössz, talán meg tudod mondani, mivel vasárnap jön a vállalkozó. Drága villa, drága kölcsön! Azt akarom, hogy egyszer vége legyen a sok reparatúrának. […]”[153]

1916.02.11. | öröklés **NÁRAY SZABÓ MIKLÓS, NÁRAY SZABÓ ILONA, NÁRAY SZABÓ MÁRTA**

1916.08.19. | vétel 30.000 korona **özv csantavéri TÖRLEY JÓZSEFNÉ székási SACELLÁRY IRÉN**
(életrajzát a Törley villánál ismertetem – Bartók Béla u. 42.)

93. Fekete Zoltán névjegye

1922.08.27. | vétel 100.000 korona **HUSZKA JENŐ, neje koronghi LIPPICH LEONA**

Huszka Jenő (Szeged, 1875. április 24.–Bp., 1960. február 2.) zeneszerző, a magyar operettmuzsika kiváló úttörője és klasszikusa.

A Zeneakadémián Hubay Jenő és Koessler János tanítványa, apja kérésére a jogi egyetemet is elvégezte. Ezután Párizsba került és egy évig első hegedűse volt a Lamoureux-zenekarnak. Visszatérése után a kultuszminisztérium művészeti ügyosztályán dolgozott. Itt ismerkedett meg Martos Ferenccel, aki később szövegírója lett.

Huszka Jenő első nagy sikerét a Bob herceg c. operettjével aratta (Népszínház, 1902). Megdöntötte az angol és bécsi operett kizárólagos uralmát, és új lehető-

153 OSZK Kézirattár. Levelestár. Náray Szabó Sándor levelei Koronghi Lippich Elekhez. 1897. szept. 9.

ségeket tárt fel az őt követő magyar komponisták (Jacobi Viktor, Szirmai Albert, Kálmán Imre) előtt. 1903. november 6-án a Király Színházat, Budapest új operettszínházát Huszka Aranyvirág c. operettjével nyitották meg. – Művei közül népszerű még a Gül Baba (1905; Ebben az operettben hallható az a nóta, ami mint magyar népdal került a köztudatba: „Darumadár fenn az égen…"), a Lili bárónő (1919), a Gyergyói bál (1941), a Mária főhadnagy (1942), a Szép Juhászné (daljáték, 1954), és a Szabadság, szerelem (1955).

(fonyódi vonatkozásait a következő villánál tárgyalom)

1924.01.10. | vétel Lippich Leona részére 5.000.000 korona **SCHWARCZ ÁBRAHÁM** budapesti lakos

Az előzményhez tartozik, hogy a birtoklapon 1924. február 8-i dátummal jelezték Schwarcz Ábrahám Huszkáné birtokrésze iránti bekebelezési kérvényét, amit elutasítottak. 1924. október 1-én báró Roszner Istvánné sz. Lippich Leona perének tényét jelezték, amelyet a kaposvári kir. törvényszéken az adásvételi szerződés hatálytalanítása miatt folytattak Schwarcz Ábrahám ellen.

1925.11.16. | vétel Schwartz Ábrahám tulajdonrészére 25.000.000 korona **HUSZKA JENŐ**

94. Hertelendy házaspár és Fekete Zoltán

1929.11.02. | vétel 25.000 pengő **nagyiványi FEKETE ZOLTÁN, LÁSZLÓ JENŐ**[154]

Fekete Zoltán a budapesti Arany Kereszt gyógyszertár (V. ker. Nádor u. 24.) tulajdonosa volt.

Apja Fekete Géza, anyja Lehotay Anna. Budapesten született 1895. május 25-én.

Feleségével, haraszti Bernolák Janka gyógyszerésszel 1923. április 2-án kötött házasságot.[155] Fekete Zoltán 1957. augusztus 25-én hunyt el 62 éves korában. Fiaik László[156] és Balázs.

Feleségének a nagybátyja volt a Fonyód-Sándortelepi nyaralótulajdonos Bernolák Nándor miniszter.

A villa megvásárlása után az 1930. évi hozzájárulást 155 pengőt és a villa vételárának 3%-át, 750 pengőt, összesen 905 pengőt kellett fizetnie.[157]

1930.09.06. | vétel László Jenő[158] tulajdonrészére 12.500 pengő **FEKETE ZOLTÁN**

1947.06.14. | adásvétel 26.000 Ft **PÉCS VÁROS KÖZÖNSÉGE**

1953 | SZOT

A három épülethez tartozó telkek rendbehozatalával kapcsolatban – 1951. augusztus 9-én kelt levél szerint – szükség volna kertészeti kiadásokra, tovább elengedhetetlen a strand kabinjainak javítása, mázolása, belső polcok készítése, zárak javítása, két csónak javítása, átmázolása. A három épületnél részben hiányzó, részben elavult kerítés helyett drótfonatú kerítés létesítése. A két telek felső részén lévő gyümölcsös rendezése, szintekre bontva, nyugágyak elhelyezése. Mindezen feladatok összes költség 84.880 Ft.

A következő év tavaszán – 1952. március 19. – a fonyódi üdülő nyitva tartási idejét június 1. és szeptember 20. közé tették, a férőhelyek száma 66 volt. Fenti kérelem fedezésére 45.000 Ft-ot adtak.

---

154 László Jenő a birtoklapon gyógyszerészként szerepelt. 1931. június végén egy László Jenő nevű budapesti gyógyszerész 18 éves gimnazista fia, István a rossz bizonyítványa miatt öngyilkossági szándékkal a Dunába ugrott, de életét megmentették. In: Pesti Napló, 1931. június 20. 4. p. Beszélgetés László István VI. b osztályú tanulóval.

155 Bp., XVIII. ker. anyakönyvi bejegyzése a házasságról.

156 Dr. Fekete László 1947-ben a köztársasági elnök, Tildy Zoltán kabinetfőnökének, Jékely László államtitkárnak az irodáját vezette.

157 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. Levél Fekete Zoltánnak, 1930. augusztus 21.

158 Budapesten 1922-ben jegyezték be a Köves és Társai céget, amely Köves Ernő gyógyszerész vezetésével – László Jenő és Friedmann Bernát közreműködésével – vegyszerek, gyógyszerek, drogéria cikkek és ezekkel kapcsolatos iparcikkek nagybani forgalmazásával foglalkozott. In: Központi Értesítő, 1922. szeptember 14. 786. p. – Bár a következő adatok egyezősége több, mint érdekes, messzemenő következtetést nem merek levonni, mert elvitathatatlan azonosságról nem volt módomban meggyőződni: 1946. május 20-án Budapesten elhunyt László Jenőné Schwarcz Emma (1875-ben született, a Kozma utcai izr. temetőben nyugszik, 23. parcella, 11. sor, 38. sírhely), akinek az apját Schwarcz Ábrahámnak hívták. Mindezek alapján a következőképpen próbáltam rekonstruálni a helyzetet: Lippich Leonának pénz-ügyletei voltak Schwarcz Ábrahámmal, akinek feltehetőleg adósa volt, így ő a bélatelepi villarészét kérte az adósság rendezésének fejében. Ezt elutasították, majd a válófélben lévő férj, Huszka Jenő „kisegítve" nejét, kivásárolta az adósságból. Ezt támadhatta meg Leona. Később Huszkától Schwarcz veje, László Jenő és gyógyszerész ismerőse, Fekete Zoltán megvették a villát, majd Fekete rendezve a helyzetet, kifizette Lászlót, így nevére került az egész épület.

A szokásos kérdőív válaszaiból kirajzolódó kép a következő:

Pécs város üdülője

24 helyiségben 98 ágy, személyzet 5 helyiségben 9 ágy. 1 ebédlő, 3 nyitott veranda. Nincs dupla ablak, kályhák sincsenek. 5 db 2 ágyas, 5 db 3 ágyas, 4 db 4 ágyas, 7 db 5 ágyas, 1 db 6, 7 és 9 ágyas, 2 csónak (3 és 4 személyesek), állandó gondnok nincs.

Kossuth üdülő (8 szoba), Petőfi üdülő (3 szoba), Táncsics üdülő (11 szoba)

Gondnok Cselényi György.

Pécs város üdülőjéből a SZOT engedélyével 1951. év őszén a honvédség igénybe vette az összes ágyat, vissza kell szerezni, mert nem lehet az üdültetést megkezdeni – írták a feljegyzést 1952 májusában. A következő hónap elején – 1952. június 3. – Pécs város Tanácsának üdülője 4 férőhellyel szaporodott, így összesen 70-en üdülhettek ott.

Ezen a nyáron eléggé kellemetlen probléma is halaszthatatlan intézkedést igényelt. 1952. július 25-én írtak arról, hogy a Fonyódon lévő üdülőépület emésztő, illetve pöcegödre a mosdók, illemhelyek és két vízvező szennyvizét nem képes tovább emészteni, mert a körülöttük lévő föld teljesen fekáliával van telítődve, ezért a nyaraltatás érdekében a közegészségre való tekintettel szükséges volna egy távolabbi helyen egy új emésztőgödör megépítése. A munkálatokat – több levélváltás és a költségek különböző megítélése után – megkezdték, költsége 4.500 Ft.[159]

1998.05.22. | adásvétel **cég**

2001.04.27. | adásvétel **magánszemély**

BARTÓK BÉLA U. 42.

Telekkönyvi betét: 732. – Hrsz. 6430/2. – 2.451 m²

1894 | telek vétel 168 forint **nagykoronghi és kulcsárfalvai LIPPICH ELEK**

Lippich Elek (1862–1924) költő, művészeti író, művészetpolitikus.

A Lippich-család dalmát eredetű. Magyar nemességük 1608-ból, II. Mátyástól származik.

A budapesti tudományegyetemen jogtudományi doktori oklevelet szerzett (1884), majd állami ösztöndíjjal a berlini és a lipcsei egyetemen művé-

95. A villa ma

159 PIL. SZKL. 9. fond. 252 őe. 212. tétel. SZOT Közalkalmazottak Szakszervezete Pécs Városi Tanács üdülője.

96. A villa ma

szettörténetet tanult (1884–1886). A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium Művészeti Osztályának tisztviselője (1886–1903), miniszteri tanácsosi rangban az Ügyosztály vezetője (1903–1913), majd nyugdíjazták (1913). Érdeklődése a művészetelméleti kérdések felé fordult, összegyűjtötte a kortárs magyar festők életrajzait, sajátos, irodalmi igénnyel megírt portréit többször kiadták. A 20. század elején a hivatalos magyarországi művészetpolitika szellemi irányítója volt.[160] – Náray Szabó Sándor barátja és munkatársa.

Kapcsolatai révén jött Fonyódra s töltött itt el 2 hetet 1896 nyarán lombosi László Fülöp (1869–1937) portréfestő, 1902-ben Hollósy Simon festő és iskolája, Fittler Kamill építész.

Szaplonczay Manó 1898-ban hosszú levélben tájékoztatta a bélatelepi ügyekkel kapcsolatosan (a levelet Szaplonczay Manó bemutatásánál közlöm).

A Műcsarnok 1908-as egyházművészeti kiállításán mutatták be a Lajta Béla által Lippich Elek unokájának keresztelőjére tervezett középkorias bronz keresztelőmedencét.

Az 1890-es évek végére a liberalizmusra épülő hivatalos magyar művészetpolitikai irány elvesztette alapját és létjogosultságát. A megváltozott viszonyokhoz alkalmazkodó, azokat jobban kiszolgáló új művészetpolitikai irány kidolgozása vált szükségszerűvé. Ez a feladat Lippich Elekre hárult. Lippich koncepciója kidolgozásában, művészeti elvei végrehajtásában nagy segítséget kapott a gödöllői művésztelep tagjaitól, elsősorban Körösfői-Kriesch Aladártól[161] és Nagy Sándortól. Velük harcostársi, baráti kapcsolat fejlődött ki.

Lippich kultúrpolitikai koncepciójának megvalósulását látta a gödöllői művésztelepben. A népművészetről és az iparművészetről kialakított nézeteinek testet öltését látta a műhelyekből kikerült alkotásokban.[162] Azok a művészek, akik nem ezt az irányt képviselték, ill. tartották helyesnek, elégedetlenségüket fejezték ki, s Lippich 25 éves hivatali jubileumának időszakában – 1910 decemberében – támadást intéztek ellene, amelynek következményeként Lippich hamarosan nyugdíjba vonult és elhagyta Magyarországot, Meránba költözött, ahol 1924-ben hunyt el.

160 In: Révai Új Lexikona alapján

161 Körösfői-Kriesch – minden valószínűség szerint Lippich hívására – Fonyódon is járt, erről tanúskodik fonyódi festménye: Vénasszonyok nyara – Fonyód (1918, tempera, karton 280 x 390 mm j.b.l.: KA 918). A Nagyházi Galéria és Aukciósház 183., 19. és 20. századi festmények című aukcióján szerepelt 2012. május 23-án 120.000 forintos kikiáltási áron.

162 Jurecskó László: K. Lippich Elek – a hivatalos művészetpolitika irányítója – és a gödöllőiek. In: Gödöllőiek, szentendreiek. Művészettörténeti tanulmányok. Szentendre, 1982. 9-33. p.

László Fülöp, Lippich Elek és Fonyód[163]

97. Az épület a SZOT időkben

László Fülöp (1869–1937) festőművész. Az 1890-es évek végén nagy sikert aratott portréjával Párizsban, ettől kezdve Európa-szerte foglalkoztatott, divatos arcképfestő lett. Számos országban megfordult, udvari portréfestészetét Van Dyck mellett tartják számon. Uralkodók és egyházi méltóságok arcképét készítette el (II. Vilmos német császár, XIII. Leó pápa, Roosevelt amerikai elnök, Erzsébet trónörökösnő). Többször járt Magyarországon is, ekkor hazai közéleti személyiségeket örökített meg (Ferenc József, Horthy Miklós, Bethlen István).

László első jelentős megbízásait barátja, Lippich Elek támogatásával szerezte.

László Fülöp Budapestről 1896. augusztus 9-én keltezett levelet küldött Lippich Eleknek, amelyben sajnálkozik, mondván „nem tovább élvezhetem kedves családod vendégszeretetét, nem élvezhettem tovább azon kedves órákat, melyekre mindenkoron kedvesen fogok vissza emlékezni."; hálás Lippichnek, mert alkalmat nyújtott sok idő után arra, hogy a természet szépségeit élvezhesse, köszöni felesége vendégszeretetét: „Azóta, hogy elhagytalak, el a szép Balaton regényes vidékét – itt kószálok a városban…" – írja, később pedig: „irigylésre méltók azok, kik a Balaton partján hüselhetnek."

Válaszában Lippich a következőket írta: „[…] Mi szép csendben élünk. A kerti munkák javát befejezvén, olvasgatással töltöm az időt, amire szinte kényszerítve is vagyok, minthogy nem érzem jól magamat. Nyitott ablaknál szoktam aludni, s a múltkor nem vettem észre éjjel az idő rosszra fordulását, minél fogva derekasan átfáztam. Az idei pihenés végét érte. Készülődvén már is, én vasárnap délután indulok Budapestre, mely részemre a pokol összes szórakozásait tartogatja. Képzelhető, milyen nagy örömmel indulok útnak. […] Isten áldjon! Őszinte barátod Lippich Elek. Fonyód, 1896. VIII. 13."

László Fülöp az életéről szóló könyvben így emlékezett vissza: „1896 nyarán egy kis alakú képet festettem Lippichék kertjében, amelyen két öreg katona ül egy padon egymással beszélgetve. Egy gazdag fakereskedő vette meg."

László Fülöp levelében 1898. júl. 30-án így írt: „Kedves Elek! Keveset írtál kártyádra de elég hogy életjelt adjon mindannyiótokról, s elég, hogy engem igazán gyakoribb értesítésekre figyelmeztessen. Bár jól esnék, ha ottani nagy nagy nyugalmadban neki ülnél és mindenről részletesen írnál – s míg te kedveseiddel él-

163 Az alábbi összeállítás a László Gábor 1896-os fonyódi naplója című, 2008-ban megjelent könyv alapján készült, mellőzve az egyedi, konkrét hivatkozásokat, amelyek a könyvben részletesen szerepelnek.

vezed a gyönyörű Balatont, feledve sok mindent, mi a városban […] addig újabb és hatalmasabb benyomások, tapasztalatok […] vesznek erőt rajtam."

László Fülöp 1899. aug. 9-én írta Lippichnek: „Kedves Öregem! […] Mikor jár le a vakáció – most ismét a … következik, remélem jól lesültél a Balaton partján, hogyan vannak kedveseid? – és a doctor, kire haragszom, hogy nem ír nekem […]"

98. Az épület a SZOT időkben

László 1900. júl. 16-án Londonban adta postára levelét Fonyódra, benne így írt: „[…] remélem szép fonyódi nyaralódban vagy már kedveseid köreiben élvezed szabadságodat s lesz időd reám gondolni, s hogy vagy érzésedben a sok látottak után – mert sokat láttál – s hogy érkeztél meg, hogyan, hol s mint találtad kedveseidet? […]

Lippich Bélatelepről keltezett levelében a következőket írta Lászlónak válaszul: „Fonyód-fürdőtelep, 1900. VIII. 29. Kedves Laczikám […] Én itt csendben dolgozgatok egy munkámon, és közben fürdök a Balaton édes, bársonyos hullámaiban. Szeptember 10-e táján megyek vissza Budapestre […] őszinte barátod Elek."

László Fülöp 1902-ben Fonyódra keltezett levelében – többek között – a következőket írta Lippich Eleknek: „Kedves Elek! […] Utolsó együttlétünknek kedves benyomásai alatt lévén arra indít, hogy megírjam, mint vagyok, melyek a közeli terveim. Abban a kedves reményben, hogy soraim kedves családod köreiben, most már a Balaton partján találnak kívánom, hogy a közelmúlt fáradalmait kipihenjed, újult erővel térj vissza a fővárosba, nagy és szép munka küszöbén. Régen volt, hogy a szép Balaton partjain veletek egy nyarat töltöttem, azóta sok történt, s gyakran vágyom oda, remélve, hogy mielőbb én is megmutathatom feleségemnek nemzetünk gyökerét, a mi tiszta magyarjainkat, melyeket annyira vágyom megörökíteni. […]" – Lippich válaszában az alábbiakat írta: „[…] Fonyódra érve, más egyéb levelekkel együtt itt vártak a te soraid is […]. Én oly fáradtan érkeztem nyári pihenőmre, hogy az idén itt maradok teljes hat hétig, nem megyek, mint terveztem, külföldre. Már két esztendő óta nem pihentem. Napok óta vagyok itt, s azóta éppen hogy csak vagyok. Úgy érzem magamat, mint egy agyoncsigázott hámor-munkás, ki ha elvonul is az ő lármás és izgalmas világától, sok ideig nem tud beleszokni a csöndbe és pihenésbe, mert még mindig fülébe zúg a gőzkalapácsok pokoli zaja, s még mindig táncolnak az idegei.[…] van egy naiv része is a nyári programomnak. Szereztem egy kitűnő fotograf-gépet, s járni-kelni akarok, hogy sütögethessem […]."[164]

164 Lippich nem csak magának fotografált, kiállításon is megmutatta munkáit: „K. Lippich Elek 10 egyaránt szép képpel szerepel. A »Holdas éj a Balatonon« bájos hangulatával elsőrangú művészi alkotás." In: Magyar Iparművészet, 1908. 4. sz. 165-166. Orsz. Fényképkiállítás a Műcsarnokban. A 159. oldalon a képet is

99. Lippich Elek: Holdas éj a Balatonon

100. Lippich Elek: Félsziget a Balatonon

László Fülöp portréfestményei között megtaláljuk a Budai Dalárdával Angliában tartózkodó Ripka Ferencről készítettet is.

László Fülöp 1927-ben néhány hétig Magyarországon tartózkodott, megfestette Horthyt és Bethlen Istvánt, valamint feleségeiket. Tiszteletére fogadást adtak, amelyen a Bélatelepen is megfordulók közül részt vettek Horthy, Bethlen, Piret de Bihain Gyula, Bissingen Gina, Rakovszky Iván.[165]

1912.06.26. | ajándékozás **koronghi LIPPICH LEONA** (Huszka Jenőné, később báró Roszner Istvánné)

Lippich Leona (1888–1964)

Huszka Jenőtől született Éva és Lívia leánya, Utóbbiról mintázta Huszka Jenő Lili bárónő c. operettjének címszereplőjét. Az ő férje volt benefai Bacsák János (1906–1994). Két gyermekük született: Éva és Péter.

Második férje roszeneki báró **Roszner István**[166] (1896–1958)

Országgyűlési képviselő, huszárszázados, aranysarkantyús vitéz.

Házasságuk 1924. július 7-én köttetett, majd 1949. március 31-én elváltak.

közölték. – „Koronghy Lippich Elek pigmentjei közül elsősorban a »Holdas éj a Balatonon« címűről kell megemlékeznünk. Ez a kép úgy felfogásban, mint technikában tökéletesnek mondható. Az egész képen meglátszik szerzőjének finom, diszkrét ízlése és nagy tudása. Többi munkája is mind elsőrangú dolog." In: Pesti Hírlap, 1908. május 24. 9. p. A fénykép-kiállítás. – A Vasárnapi Újság közölte a „Holdas éj…" mellett a „Félsziget a Balatonon" című képét is (1908. június 7. 466.)

165 László Fülöp ünneplése. In: Budapesti Hírlap, 1927. október 11. 8. p.

166 Apja Roszner Ervin, anyja Forgách Klotild.

1926.04.28. | vétel **pusztaferencszállási**[167] **HUSZKA JENŐ**
(életrajzát az előző villánál ismertettem)

Huszka Jenő Fonyódon

Huszka Jenő több mint négy évtizedig, 1905 és 1947 között a Fonyód-Bélatelepi villasoron lévő házban töltötte a nyarakat. Itt szerezte több híres operettjének – Lili bárónő, Mária főhadnagy – fülbemászó dallamát.[168] Villájához közel tábla őrzi emlékét.

Második felesége, Arányi Mária *Szellő szárnyán...* c. regényében dolgozta fel Huszka Jenő életét. Ebben a művében igen sok említést tesz Fonyódról ill. Bélatelepről. Ezeket felhasználva idézem meg ittlétüknek néhány pillanatát.

101. Huszka Jenő

Huszka Jenő jogi végzettséggel az akkori Kultuszminisztériumban nyert fogalmazói állást. Itt főnöke, a Bélatelepen villatulajdonnal rendelkező Lippich Elek volt, aki megkedvelte az 1900-as évek elején már zeneszerzéssel magának nevet szerzett Huszkát. Lippich leányának, Loncinak „ártatlan szépsége azonnal megragadta" Huszkát, aki „elfogadta a család bélatelepi, nyári meghívását." Mindez 1905-ben történt, s a székesfővárosban, illetve a balatoni nyár alatt Huszka beleszeretett hivatali elöljárójának 17 éves, nála 13 évvel fiatalabb lányába, akit aztán – bár apósa távolságtartással kezelte a tervet – 1906. szeptember 29-én feleségül vett.

Ezt megelőzően természetesen a nyarat is együtt töltötték, „Fonyód-Bélatelephez amúgy is szerelmük szép emlékei fűzték őket: a villasor elején a domb széléről nézve a Badacsony nevetett vissza rájuk, lábuknál a Balaton susogó vize s estefelé a tücskök éledő muzsikája – talán csak a vonatok távolodó füttye emlékeztette a fiatalokat, hogy az idő siet, múlik, nem várakozik."

Házasságukból – amely nem volt felhőtlennek nevezhető – született előbb Éva (1908–1948, férje Langhard N., gyermeke Langhard Arvin, 1929), majd Lili (1910–1975) leányuk.

---

167 „A király Huszka Ödön ítélőtáblai nyugalmazott bíró és törvényes utódainak a magyar nemességet a »pusztaferencszállási« előnévvel díjmentesen adományozta." In: Pesti Hírlap, 1902. május 14. 10. p. Ő volt Huszka Jenő édesapja. – Huszka (Pusztaferencszállási) Jenő Bp. sz. 1930. április 4. apja Huszka Jenő, anyja Arányi Mária. 27159/1936. In: Gerő József: A M. kir. Belügyminiszter által igazolt nemesek 1867–1937. Bp., 1938.

168 Erre példa a Színházi Élet 1922. júliusi (30. sz.) közlése is: „Huszka Jenő a héten utazott le fonyódi villájába, ahol keményen nekifogott a munkának: már javában komponálja Martos Ferenc legfrissebb librettójához a muzsikát."

102. Huszka Jenő

Kis időt Leona a gyerekekkel Albertirsán töltött távoli rokonuknál, Papp-Ragányiéknál, akiknek aztán viszonozták a vendéglátást nyáron, s meghívták őket Bélatelepre.

Jeleztük fentebb, hogy nem volt minden hiba nélkül való a házasságuk. Erre utal Huszkának egy visszaemlékezése is, amelyben a Fonyódon komponált Lili bárónő egy részleténél felidézi a pillanatot, amikor éppen azon a dallamon dolgozott és a felesége nem éppen bíztató szavait kellett hallania.

Az első világháború kitörésének évében Huszka éppen „Bélatelepen tartózkodott, amikor megjelent az utcákon az a plakát, amely az ő korosztályát is bevonulásra kötelezte. Az első vonattal felutazott Pestre", azonban néhány nap múlva már újra szabadon mozoghatott, rendelkezési állományba helyezték, hiszen már 39 éves volt. Később a minisztériumi állása miatt mentesítették a szolgálat alól. Felesége a háború alatt a Vöröskeresztnek segített, többek között szórakoztató műsoros esteket szervezett asszonytársaival. Az egyik ilyen esten Huszka is részt vett egy megzenésített verssel. Itt ismerkedtek meg a „híres Törley-pezsgőgyár tulajdonosának feleségével, és a két asszony között hamarosan meghitt barátság fejlődött: Lonci gyakori vendége lett a budatétényi Törley kastélynak", s nem kis irigységgel nézte a szemmel látható gazdagság nyomait. Törleyék bőviben voltak a pénznek: „az asszony egy futó ötlet nyomán megvásárolta például Bélatelepen a Huszkáék háza melletti villát, és azt a legdivatosabb iparművészekkel rendeztette be. Közben Papragányiék is kedvet kaptak a Balatonhoz, ők is ott töltötték a nyarat, és így egyre bővült a baráti társaság. Jenő és az ezredes rendszerint hét végén utazott le a hölgyekhez, és együtt is utaztak vissza."

Kisebbik lányuk, Lili vörhenyt kapott, s míg Lonci vele maradt, addig Huszka a nagyobbik lánnyal, Évával Törleyék kastélyába költözött, így néhány hétre fejedelmi vendéglátásban volt részük. 1918 nyarát aztán már ismét Bélatelepen töltötték.

Ősszel Lonci éppen Törleyék budafoki villájában vendégeskedett, amikor kitört az októberi forradalom. A rákövetkező tavaszon „ismét fordult egyet a történelem kereke", s a Tanácsköztársaság alatt „Jenőt ismét igazolták a minisztériumban, a Lili bárónő pedig visszakerült a műsorrendre. Az újságot egyébként Péchy Erzsi hozta meg a családnak, amely ismét Bélatelepen töltötte a nyarat."

Az 1919-es nyár végén aztán szomorú eseménysorozatnak lett akaratán kívül a tanúja, s szereplője is.

[A könyvben egy egész fejezet foglalkozik ezzel]:

„Tószeghyék

Közeledett a »Lili bárónő« reprízének napja; Jenő ismét Bélatelepen tartózkodott, de Péchy Erzsinek haza kellett utaznia Pestre. A zeneszerző gavallérosan vállalta, hogy elkíséri az állomásra primadonnáját, s útközben egy jól öltözött, disztingvált külsejű, de szomorú szemű, halk ember köszönt rájuk.

– Ki volt ez? – kérdezte Erzsi.

– Tószeghy Freund, nagybirtokos, a híres berényi ménes tulajdonosa. Néha összejöttünk; nagyon kedves emberek, két bájos kisgyerekük is van.

A peronon ismét összetalálkoztak. Ekkor már Jenő kénytelen volt pár szóra meg is állni Tószeghyvel, és természetesen azt is megkérdezte: miképp vészelték át a számukra nyilván nem kellemes időket.

103. Huszka Jenő

– Megbújtunk Pesten, egyik alkalmazottunknál – hangzott a válasz –, és csak két hete, hogy ismét leereszkedtünk ide. De mindent rendben találtunk; én is igyekeztem becsületes lenni az embereimhez, ők is hűségesek maradtak.

Aztán megjött a vonat, az ismerősök elköszöntek egymástól, a primadonna elutazott, a zeneszerző pedig hazament, megebédelt, aztán lefeküdt kicsit szunyókálni.

Éva lánya ébresztette.

– Tószeghyné van itt...

– Ilyenkor?! Hőségben és ebéd után?! Mi jutott eszébe?

– Nyilván valami sürgős. Kocsival jött, és azt mondta: életbevágóan fontos, hogy beszéljen veled.

A kétségbeesett asszony azután sírva mesélte el, hogy férjét és fivérét váratlanul letartóztatták a csendőrök, magukkal vitték mindkettőjüket.

– Az egész villasoron csak magukat ismerem, Huszka! Könyörgök: jöjjön velem a csendőrségre, hátha lehet valamit tenni!

Semmit sem lehetett. Annyit tudtak csak meg, hogy a letartóztatás fehér tisztek parancsára történt, s a legfőbb utasítást bizonyos Salm gróf adta ki.

Jenő kezében megremegett a cigaretta. A gróf hírhedt volt kegyetlenkedéseiről, és tömören „a dunántúli hóhér” névvel illették.

104. Huszka Jenő

Az asszony döbbenten mesélte el, hogy a tisztek nemrég még náluk ebédeltek, kedélyesen el is beszélgettek velük. Nem volt mit tenni, azokat kellett a Szarvas-vendéglőben megkeresni.

De itt sem járt Jenő sok szerencsével. A tisztek azt állították, hogy mindössze holmi kihallgatásról van szó, és Tószeghyt másnapra feltétlenül hazaengedik. Nem bízott a szavukban.

– Horthy tudtommal Siófokon tartózkodik. A döntő szót csak ő mondhatja ki: azonnal el kell őt érnie.

– De hogyan?! Ma már nem indul vonat, a délutáni gyorsot egyelőre leállították.

– Akkor üljön kocsiba, úgy hajtasson át Siófokra, és hozza meg Horthy írásos parancsát: bocsássák szabadon a férjét!

A kocsis okoskodott ugyan, a lovak fáradtságára hivatkozott, végül mégis útnak eredt az asszonnyal. Jenő közben egy jóindulatú őr segítségével bejutott a fogdába, ahol Tószeghy meg a sógora kétségbeesetten várakoztak, és azt kérték: ha amúgy is mindössze egy napról van szó, legalább addig próbáljon szivart beküldeni nekik.

Eleget tett a kérésnek, de nyugtalanul hajtotta álomra a fejét. Hajnalban a szakácsné ébresztette.

– Most akasztották fel Tószeghyt meg a sógorát! Épp azokban a percekben, amikor a felesége meghozta Horthy Miklóstól a menlevelet! Az asszony az öklével verte az udvarra nyíló ajtót, csurgott a csuklójából a vér, de a férjén már nem tudott segíteni! S mindezt azért, mert a kocsis visszafelé is akadékoskodott, és két órával később indult Siófokról a kelleténél!

Csakhamar kiderült, hogy az akasztás előtt az egyik tiszt már amúgy is félholtra verte mindkettőjüket, s a halál szinte megváltás volt a számukra.

A nyaralóhelyen hamar elterjedt a híre, hogy Tószeghyné Huszka Jenő tanácsára fordult Horthyhoz, s a derűsen nyaraló társaság kedve zordra fordult.

Sokan nem tudták közülük: kire mikor kerül sor, mikor jut hasonló sorsra?!"

Egyébként Péchy Erzsi a Huszkához fűződő barátság okán szerette meg Bélatelepet, s vett magának ő is villát.

Huszka 1924. május 15-én elvált Leonától, aki éppen Péchy Erzsi egy premierjén ismerte meg későbbi férjét, Roszner bárót.

Arányi Mária,[169] Huszka második felesége is kötődött Fonyódhoz, a mai Fő utcában volt neki egy kis háza, ahol első házasságából született három kislányával gyakran hónapokat töltött nyaranta.

Miután volt férje Kanadába utazott, ő felzaklatott szívvel utazott le kis családjával Fonyódra. Majd a visszaemlékezést így folytatja: „Az azzal összekapcsolt Bélatelepen lakott az akkori főpolgármester, Ripka Ferenc családja, lányuk: Marcsa jó barátnőm volt...” Ripka – mint oly sok más fonyódinak is – kapcsolatai révén újságírói állást szerzett Arányi Máriának, így el tudta tartani családját.

105. Huszka Jenő

Későbbi férjével, Huszka Jenővel is Bélatelepen ismerkedett meg, erről így ír visszaemlékezésében:

„Még Fonyódon tartózkodtunk, amikor a bélatelepi »Sirály«-ban műsoros estet rendeztek és Marcsa engem is magával vitt oda… a műsor utolsó számaként egy közismert primadonna, Péchy Erzsi lépett fel: Longfellow egy megzenésített versét énekelte, a zeneszerző – Huszka Jenő – zongorakíséretével. Később mindketten odaültek Ripkáék asztalához, s így akarva-akaratlan összeismerkedtünk… Nagyboldogasszony napján – templomból jövet – ismét összetalálkoztunk.” A találkozás további részében Arányi Mária elmondta Huszkának egy kérdésére, hogy néha hónapokat is Fonyódon tölt a lányaival, míg Huszka arról panaszkodott, hogy ő sajnos csak heteket tud Bélatelepen tölteni. Majd így folytatta: „Ugye milyen szép itt? Ha nem fűzne annyi kellemetlen emlék ehhez a helyhez, sosem kívánkoznék máshová. Itt mintha csak nagyon boldog lehetne az ember.” Minden bizonnyal házasságának bonyodalmaira célzott a zeneszerző. Arányi Mária fonyódi boldogtalanságának sem a „gyönyörűséges Balaton” volt az oka.

Huszka aztán az ismeretséget Budapesten is ápolta. Többek között munkát szerzett neki a rádiónál, ui. mint mondta, „már Bélatelepen felfigyeltem arra, milyen kellemes a beszédhangja…”

A Hajtóvadászat c. operett bemutatóján már Arányi Mária is ott volt 1926 októberében. A közönség soraiban is voltak ismerősök, az „egyik páholyban Ripkáékat fedeztem fel, a másikban egy családot a bélatelepi előkelőségek közül…”

169 Arányi Mária (1897. április 2., apja dr. Arányi* Gusztáv karlsbadi fürdőorvos, anyja Láncz Malvin) és Török István (1889) cs. és kir. főhadnagy 1917. november 29-én kötöttek házasságot Budapesten, majd 1928. április 23-án elváltak. -- * Az 1864-ben Losoncon született, izraelita vallású 'orvos tudor' Felsenburg Gusztáv 24 évesen, két kiskorú gyermekével együtt (Margit, 1887 és István, 1888) változtatta meg a nevét 'Arányi'-ra. In: Névváltoztatási kimutatások 1888. év II. félév 3. oldal 20. sor. BM 75714/1888.; Századunk névváltoztatásai, 28. p.

Amikor már házasságról is szó esett, Huszka félve jegyezte meg a köztük lévő korkülönbséget, mondván első feleségét is Fonyódon ismerte meg: „Az apjának volt ott villája; azt vettem meg később, már a válásunkkor."

A házasság 1928-ban megköttetett, s a közös otthon kialakítása is gondot jelentett.

Az anyagi biztonság megteremtése érdekében a fonyódi érdekeltségek közül is eladni szándékoztak néhányat, „Úgy számoltuk: nekem van Fonyódon egy kis házam, némi földem, Jenőnek pedig két villája is Bélatelepen…" Úgy tervezték, hogy az egyik bélatelepi villát megtartják, a többit pedig eladják.

A második világháború évei alatt is gyakran töltötték az időt Fonyódon, ahol a „szél rázza a bélatelepi tölgyek koronáját."

A háború után Huszka ismét a Balaton mellé vágyott, de már nem Fonyódra utaztak. Életében azonban továbbra is szerepet játszott a település, hiszen a régmúlt felidézésekor megkerülhetetlen emlékek jöttek elő Bélateleppel kapcsolatban. Például az Aranyvirág operett komponálásakor – 1903-ban mutatták be –, amely Nápolyban játszódik „a tengerélményt az jelentette, hogy leutaztam Fonyódra, kiültem a partra és hallgattam a hullámok csobogását. Hát igen, a Balaton – az volt a társszerzőm."

Huszka Jenő, bár élete alkonyán már nem Fonyódon töltötte a nyarakat, úgymond „megcsalta" Bélatelepet, azonban legemlékezetesebb, legnagyszerűbb munkái közül jó néhányat itt szerzett, ezért méltán lehetünk büszkék az ő munkásságára és egyúttal kötelességünk az ő emlékének méltó ápolása.

Huszka Jenő és Lippich Leona válása

A fővárosi levéltárban található Huszka és Lippich Leona válásának néhány dokumentuma, amely nem nélkülözi a személyes, néhol kínos részleteket. Bár az irat több fonyódi vonatkozással bír, s az ügy három főszereplője is kötődött Bélatelephez, az alábbiakban – tekintettel arra, hogy Huszka Jenő több mint negyven évig nyaralt Fonyódon – eltekintek attól, hogy szóról-szóra ismertessem a beadványokat és a keletkezett iratokat. Az ügyirat Huszka Jenő beadványát és annak mellékleteit tartalmazza, így sajnos a másik fél, Lippich Leona szemszögéből nem ismertethetjük az ügyet.[170] Az első tárgyalásra 1924. március végén került sor.

A beadvány fonyódi vonatkozásokat is tartalmazó részét összefoglalva adom közre.

Huszka Jenő feleségével, koronghi Lippich Leonával Budapesten 1906. szeptember 29-én kötött házasságot. Házasságukból 1908. július 1-én Éva, továbbá 1910. április 14-én Lívia leánygyermekük született. Házasságuk eleinte a teljes megértés jegyében indult, Leona rossz természete miatt azonban (mindig kereste az alkalmat arra, hogy magának udvaroltasson) már az első időkben félreértésekre adott okot. Ezek az ellentétek idővel elsimultak, és házaséletük normális mederben haladt kb. 1920-ig.

170 BFL VII.18.c 1924–30396. Huszka Jenő és Lippich Leona házassági bontópere. 1924. január.

1919/20. év telén, amikor a fűtőanyag beszerzése körüli rendkívüli nehézségekre való tekintettel családja (feleség, két kislány és 3 cseléd) a telet Fonyódon töltötték, ahol a fa beszerzése nem ütközött nehézségbe, Huszka pedig Budapesten élt.

Felesége Fonyódra vendégül hívta Huszka nővérének fiát, aki akkor 20 éves volt. Ezzel a fiatalemberrel heteken át egy szobában aludt az összes házbeliek megbotránkozására.

Huszka számára ez a legnagyobb lelki válságok egyike volt.

Feleségének ezt a tettét megbocsátani soha nem tudta.

106. Huszka Jenő

1923-ban a nyarat, mint rendesen Fonyódon töltötte a családdal. Augusztus közepén jött vissza Budapestre, míg a család továbbra is Fonyódon maradt. Szeptember 1-én három napra a család látogatására Fonyódra utazott. A vacsorához felesége – anélkül, hogy neki erről említést tett volna – vendéget hívott: báró Rosner Istvánt. A vendég éjfél után két órakor távozott. Másnap megtudta, hogy a báró Budapestre történt elutazása után mindjárt másnap érkezett Fonyódra, és felesége azóta minden este vendégül hívta őt vacsorára. Másnap újra Rosner bárót hívta meg vacsorára. Feleségének Rosnerrrel való viselkedése a fonyódi társaságban is kellemetlen megjegyzésekre adott alkalmat. Harmadnap ismét Rosner báró volt a vacsoravendég. A vacsorán Huszka már nem vett részt, a vendég éjfél után 2 órakor távozott.

Felesége Budapesten egy egészen különös életrendet honosított meg. Reggeli után azonnal eltávozott hazulról, délben ebédre hazajött, majd rögtön ebéd után újra elment és rendesen éjfél után 1-2 órakor jött haza.

Huszkát figyelmeztették arra, hogy felesége minden idejét a Budapesten szállodában lakó Rosner báróval tölti, látták őket együtt kocsikázni, moziban. Felesége Rosner báróval Olaszországba utazott, azt mondta, hogy Meránban lakó apját látogatja meg, akivel már 11 éve családi okok miatt nem beszélt. Gyermekeit karácsony előtt hagyta el, amivel „lelki ridegségének és család összetartozandóság hiányának" példáját mutatta.

Huszka kérte a bíróságot, hogy a válást felesége hibájából mondják ki és a leánygyermekeket nála helyezzék el, feleségét tiltsák el a neve viselésétől, ill. viselje a perköltségeket.

107. Huszka Jenő családi körben a bélatelepi villa mellett

Huszka, Fedák Sári és Fonyód

Huszka operettjeinek szinte állandó szereplője volt a közkedvelt Fedák Sári, aki egyik legnagyobb sikerét 1902-ben a Bob hercegben aratta.

Az első adat arra nézve, hogy Fedák Sári Fonyódon járt 1920-ból származik: „Nagy és érthető feltűnést keltett a napokban Fedák Sári megjelenése. Zsazsa, aki olyan pompás színben van, mint már régen nem volt, Fonyódra utazott Gombos tábornokékhoz[171] […]"[172]

A következő hír húsz évvel későbbi, s érdemes hosszabban idézni az újságcikket:

„Fedák Sárival kapcsolatban, – miközben ő maga gyanútlanul piheni ki a kies Fonyódon a Tokaji aszú 150 előadásának fáradalmait – két igen érdekes színházi hír is terjedt el az elmúlt héten. Az egyik tudni vélte, hogy Fedák Sári színigazgató lesz, mert igényt tart a Magyar Színház bérletére. A másik pedig még határozottabb formában, arról számolt be, hogy a művésznő vígjátékot irt, amelyet a Vígszínház már el is fogadott előadásra, természetesen az érdekes szerzővel a főszerepben.

Fonyód nem mondható a világ különösebben nagy pontjának, de telefonon megtalálni valakit, akiről azt sem tudja az ember, milyen telefonszám alatt hívható, mégis meglehetősen bajos dolog. Persze más a helyzet, ha ez a valaki, akiért tűvé kell tenni egy várost vagy akár fürdőhelyet, Fedák Sári. Elég volt Fonyódon találomra felhívni az egyik szállodát, hogy rögtön meg is tudjuk, hol tölti nyári pihenőjét a művésznő. Nem a szállodában, ez természetes, mert hiszen Fedák ép azért utazott Fonyódra, hogy megközelíthetetlenül elvonuljon a világtól, sőt a világot jelentő deszkáktól. Ezt oly tökéletesen keresztül vitte, hogy a magánvillában, ahol

171 Talán incédi Gombos Mihályról (1871–1943) van szó. Átnézve a Hadtörténeti Levéltár rangsorolásait (www.militaria.hu) nem találtam mást, aki 1920 környékén ezzel a családnévvel tábornoki címmel rendelkezett volna. Gombos Mihály az 1917-es rangsorolásban a 17. gyalogezrednél ezredes, 1917. szeptember 5-től vezérőrnagy, később altábornagyként említik, vagyis már tábornoki cím illette meg. Fonyódi kötődéséről eddig nem találtam adatokat. Annyi bizonyos, hogy a „válogatottan előkelő" nézők között őt is megemlítette az az újságcikk, amelyik Fedák Sári és a János vitéz diadalútjáról adott hírt. In: Pesti Hírlap, 1919. december 20. 4.p. – Gombos tábornok az 1919-20 években a kaposvári katonai körlet parancsnoka volt (Hadtört. Közlem. 1984. 2. sz. 373-374. Szakály Sándor: Az ellenforradalmi Magyarország (1919–1944) hadseregének felső vezetése. Adattár. A-K)

172 Színházi Élet, 1920. 31. sz. 13. p.

lakik, még telefon sincs. A felhívott Sirály-szálló azonban készségesen elszalasztott valakit a művésznőért, úgyhogy végre sikerült őt »drót végére kapnunk«.

Mikor megtudta, hogy a Pesti Hírlap keresi, észrevehetően felderült a hangja, mert – mint mondotta – megijedt, hogy itthon valami baj történt. Arra a kérdésünkre pedig, hogy mi igaz a színdarabjáról szóló hírből, hatalmas és egészséges, igazi Fedák-kacaj volt a válasz.

– Már hogy én darabot írtam volna? Eszem ágában sincs a darabírók céhébe belépni! Egy ideig még csak gondolni sem akarok színpadra.

– Dehát, – kiáltoztuk a telefonkagylóba – azt is beszélik, hogy pályázik a Magyar Színházra.

– No de ilyet! – nevetett Fedák Sári – én itt nyugodtan pihenek és közben megtesznek színidirektornak! Rémes egy város az a Pest! A Magyar Színházzal kapcsolatban mindössze annyi igaz, hogy egyetlen egy szerepre szerződtem a jövő szezonra. Ha kíváncsiak, azt is megmondhatom, hogy ez a szerep Szilágyi László és Carlo de Fries zenés vígjátékának, a Nobel-díjnak főszerepe. De most aztán elég a színházi dolgokból, más tervem úgysincs egyelőre, mint pihenni, nyaralni, örülni ennek az édes, gyönyörű Balatonnak.

Még sebtiben megkérdezzük Fedák Sáritól, mikor látjuk viszont Budapesten?

– Ősz előtt semmi esetre. Addig pedig egész Pestnek jó nyarat kívánok.[173]

Néhány fonyód-bélatelepi epizód Huszka Jenő feljegyzései alapján[174]

Fonyód-Bélatelep őstelepesei 1894. június 24-én társulattá alakultak és e napon aláírásukkal elfogadott alapszabálynak nevezett megállapodást létesítettek, amelyben a közösen megszerzett és a közösség tulajdonát képező vagyont lerögzítve, a társtulajdonos tagok egymással szembeni jogait, kötelezettségeit és ezeknek gyakorlását, valamint annak módját meghatározták.

1939. augusztus 15-én a közös tulajdont képező ingatlanokat az egyes telektulajdonosok nevére bekebelezték oly módon, hogy minden villatulajdonost annyiad rész illeti a közös tulajdonból, ahány telekkel rendelkezik, tehát minden telekhez a közös tulajdonból 1/29 hányadrész tartozik.

Ilyen közös tulajdont képező ingatlanok voltak: a vízműtelep, a villák előtt elterülő sétány, a csónakház, a kertészeti telep és a jégverem céljaira szolgáló terület.

Huszka Jenő 1924-ben vette meg a Fonyód-Bélatelep 11. számú házingatlant, miután elvált első feleségétől. Megvette, mert eladóvá vált a villa és Huszka Jenő nem akarta, hogy idegen kézre jusson, mert szívéhez nőtt. A villa valóban Bélatelep legszebb kilátású, központi helyén, a Márffy-téren fekszik. A magyar szecesszió korában, kitűnő szolíd anyagból épült. Huszka Jenő fürdőszobát is építtetett hozzá. Telke, a többi villától eltérően, dupla telek, felső részében szép füves gyümölcsössel.

---

173 „Nem írtam darabot, nem leszek direktor" – mondta Fedák Sári a fonyódi telefonba. In: Pesti Hírlap, 1940. július 21.

174 Az írást Németh Ernő ny. fonyódi tanárnak köszönöm, aki önzetlenül rendelkezésemre bocsátotta.

108. Huszka Jenő

Miután a villa telekkönyvileg is nevére átírásra került, lelkiismeretesen vett részt, mint Bélatelep ügyvezetőségének tagja a telep fejlesztésében és felvirágoztatásában. 1945-ben a háború alatt a villa erősen megsérült. A háború után a bélatelepi villások elnöke, Matolcsy Sándor kaposvári ügyvéd körlevéllel fordult a villatulajdonosokhoz, hogy a háború okozta sérüléseket helyrehozzák és a telep élete újra meginduljon. Ezzel kapcsolatban epizódként megemlíthetjük, hogy az elnök többek között a megrongált kabinsor lebontását javasolta.

Huszka Jenő 1947. július 6-i válaszlevelében ezzel kapcsolatban a következőket írja: „... A megmaradt kabinokat meg kellene hagyni abban az állapotban, ahogyan vannak. Az, hogy esetleg hiányzik róluk az ajtó, nem baj. Akit ez zavar, az a saját kabinjára csináltasson ajtót a saját költségén. Én a magam részéről például egyelőre ajtó nélkül fogom hagyni a kabinomat. A hiányzó kabinokat pedig nézetem szerint fokozatosan kellene pótolni. Örülök, hogy a bélatelepi villák most már lassan benépesednek, hogy a magam részéről rendbe tudom-e hozatni a villát, azt majd a nyáron ott Fonyódon fogom eldönteni: egyelőre szobát béreltem a faluban és július közepétől kezdve a nyarat lent szándékozom tölteni…"

És ezzel a levelével megmentette a bélatelepi kabinsort. A Huszka villához annak idején a 11. és 12. számú kabinok tartoztak. Huszka Jenő 1946. és 1947-ben a nyarat valóban Fonyód faluban, bérelt szobában töltötte.

Szerette volna a megrongált villát helyreállítatni, de a költségvetés túllépte anyagi lehetőségeit. Ezért a villát eladta Pécs thj. városnak 1947. december 19-én 30.000 Ft-ért. Előbb azonban lelkiismeretességből rendbehozatta a vízvezetéket, a bejárati ajtót és elvégeztette a belső és külső tatarozáshoz szükséges kőműves és meszelési munkákat 1.500,-Ft értékben.

Huszka emlékszoba

Huszka Jenő villájában – Németh Ernő fonyódi pedagógus és Németh József tanácselnök kezdeményezésére és hathatós közreműködésével – 1971. augusztus 7-én nyílt meg a zeneszerzőnek emléket állító kiállítás. A szobába a család és a Színháztörténeti Intézet adott anyagot, így archív fényképekkel, plakátokkal illusztrált tablók, tárgyak kerülhettek bemutatásra. A tablók elkészítését Siess János fonyódi pedagógus vállalta el. Az egyébként SZOT-üdülőként funkcionáló épületből egy

szobát kivettek az üdültetési tervből. Huszka özvegye egy széket adott a gyűjteményhez, amely ma a Fonyódi Muzeális Gyűjtemény kiállításán megtekinthető. A megnyitóra eljött Arányi Mária és ifj. Huszka Jenő is. Az avatóbeszédet Németh Ernő, mint az emlékszoba megszervezője tartotta.[175]

1947.12.19. | vétel 30.000 Ft **PÉCS VÁROS KÖZÖNSÉGE / MAGYAR ÁLLAMKINCSTÁR**

1958 | SZOT kezelésében

1998.05.22. | vétel **cég**

2006.07.03. | vétel **cég**

2006.07.03. | vétel **cég**

2008.01.23. | vétel **cég**

2010.05.04. | vétel **cég**

2014.08. | vétel **magánszemély**

BARTÓK BÉLA U. 44.

Telekkönyvi betét: 734. – Hrsz. 6430/1. – 2.654 m²

1898.04.22. | telek vétel 200 frt **ádázteveli TEVELY BÉLÁNÉ FODOR ELLA**

A család kimutatható első őse a győri káptalan által 1540. július 2-án kiállított okmányban szerepel. A család ősi fészke a Veszprém-megyei Adásztevel.

Tevely Béla 1861-ben született a Pest megyei Albertiben. Korának egyik neves, sikeres somogyi ügyvédje, közéleti szereplője. 1893-ban lett a kamara tagja, mint Makfalvy Géza társügyvédje. 1902-ben nyitotta meg saját ügyvédi irodáját, s ellátta a Széchényi, Hunyady és Festetich grófok somogyi uradalmainak jogi

109. Tevely villa, 1900

175 Németh Ernő szíves közlése. – Az emlékszoba az 1980-as évek végéig volt látogatható. A gyűjteményt nagyrészt széthordták, néhány tabló a régi művelődési ház (Balaton u. 3.) padlásán vészelte át az elmúlt évtizedeket. Az épen megmaradt – tablóra ragasztott – fényképekből közlök e kötetben néhányat. Az emlékszobáról szól: Somogyi Hírlap, 1994. június 30. 6. p. Csiky K. Erika: A Huszka-emlékszoba Fonyódon csak emlék.

110. Törley villa, 1937

111. A villa a SZOT-időkben

képviseletét. 1905-tól tagja Somogy vármegye Közigazgatási Bizottságának, majd a Nemzeti Casinó Egyesület választmányának. 1911-től a Somogyvármegyei Takarékpénztár vezérigazgatója és az Első Kaposvári Sörgyár Rt. elnök–igazgatója. 1919-ben társult az ifjú Zsobrák János ügyvéddel. 1922-ben halt meg Kaposváron.[176] Felesége Fodor Gabriella, gyermekei: Pongrác, Béla, István, Eszter, Balázs.[177]

Az 1899. március 8-án kiállított községi igazolvány szerint a telken újonnan épült villa áll. Több, az 1900-as évek elején kiadott képeslapon az épület homlokzatán tisztán olvasható az „Álmos" felirat, ill. egy képeslap az „Állmos villa" felirattal jelent meg. A birtoklapon nincsen ilyen név feltüntetve.

1917.04.28. | vétel 50.000 korona **özv. csantavéri TÖRLEY JÓZSEFNÉ székási SACELLÁRY IRÉN**

Törley Józsefné (1855–1923)

A görög származású Sacelláry család nemességét Irén apja kapta 1884-ben. Férje a pezsgőgyáros Törley József (1858–1907) volt. Gyermekük, Mariska (1886–1887).

Törleyné 1923. január 24-én hunyt el, négy végrendeletet hagyott maga után. Több alkalommal módosította azokat, pótvégrendeletet írt, ezek egyikében sem tesz azonban említést fonyódi ingatlanjairól, ugyanakkor a hagyatéki eljárás folyamán több fonyódi vonatkozás is előtérbe került.[178]

176 A Somogy Megyei Ügyvédi Kamara emlékkönyve. Összeáll., szerk. Szántó László. Kaposvár, 2000.
177 Tevely Balázs (1906) 1935-ben vette feleségül Király Saroltát (1910).
178 BFL VII.12.e 1923–03562, Törley Józsefné sz. Sacelláry Irén végrendelete

A halála után lefolytatott hagyatéki tárgyalást[179] 1924. június 23-án tartották meg.

A cselekvő állapotban a „lengyeltóti 735. sz. betétben A + 1. sorsz. 712/b. 14. hrsz. – az ottani 736. sz. betétben A + 1. sorsz. 712/b. 15. hrsz. és az ottani 737. sz. betétben A + 1. sorsz. 712/b. 16. hrsz. alatt felvett ingatlanok egészben 3.000.000 korona értékben." (a budafoki ingatlanok értéke 32,5 millió koronára rúgtak)

Az egyéb ingóságok között fölvették a fonyódi leltár I. rész 5. csoportjában 1-10. tételek alatt különféle bútorokat és berendezési tárgyakat 60.200 korona értékben (a leltározás költsége 10.000 korona volt).

Az örökség egészére érvényes, hogy a vagyon 2/6-od részét Törley Dezső (1888–1962), 2/6-od részét Törley Antal (1890–1964), 1/6-od részét Körmendy Imréné sz. Törley Ilona (1887–1973), 1/6-od részét Pastrovits Ivánné sz. Törley Erzsébet (1892–1948) örökölte. Ők az elhunyt sógorának (Törley Antal, 1854–1897) gyermekei voltak. Mindezen kívül voltak hagyományosok, akik különféle vagyontárgyakat kaptak a hagyatékból, a végrendeletek alapján.

112. A villa a SZOT-időkben

A hagyaték végrendeleti végrehajtója Varró Indár volt (unokahúga Törley Dezső felesége volt), aki az örökségből is részesült (három festményt kapott), ő képviselte több alkalommal Törleynét a bélatelepi közgyűléseken.

A hagyaték fonyódi leltárját 1923. augusztus 25-én vették fel. Fonyódi részről Kovács Lajos főjegyző és May József jegyző, az örökösök részéről Törley Dezső volt jelen.

A felvett ingatlan – Fonyód-Bélatelep nyaraló és villatelek minden gazdasági üzem nélkül – területe 1440 nöl. Az alábbi megjegyzést fűzték hozzá: „Az értékelés az elhalálozás napjának idején időszerűen alkalmazott értékviszonyok szerint történt, melynél még figyelembe vétetett a villaépület teljesen elhanyagolt állapota, továbbá azon körülmény, hogy úgy a tető, mint a tető szerkezet teljesen újbóli megújításra szorul, valamint, hogy az összes falazat kívül és belül is megújítást igé-

179 BFL VII.12.b 1923–176563, özv. Törley Józsefné sz. Sacelláry Irén hagyatéki ügye

nyel, és végül, hogy a villát és a telket körülvevő kerítés korhadt, düledező állapotban van, minek következtében az teljesen újból készítendő.

Az 5. csoport (Bútorok) alatt a következőket vették fel:

A villaépületben a következő hiányos berendezés van:

1. 8 drb ágy (régi) értéke 13.000 korona
2. 7 drb éjjeli szekrény 2.100
3. 4 drb mosdó 1.200
4. 9 drb ruhásszekrény 15.000
5. 3 drb poháros… 9.000
6. 1 drb avult íróasztal 300
7. 5 különféle asztal 2.000
8. 18 drb különféle szék 3.600
9. 4 drb tükör 4.000
10. 6 drb hiányos huzatú díván 10.000

Összes érték: 60.200 korona

Az itt felvett összes ingóságok már a villa berendezésekor is ócska állapotban vásároltattak be, mely körülmény az értékelésnél tekintetbe vétetett."

113. A villa, 2012

1920.08.05. | vétel **VARRÓ INDÁR**

Varró Indár a budapesti egyetemen 1883-ban szerezte meg orvosi oklevelét. Az I. világháború alatt a Műegyetemen berendezett hadikórház parancsnoka volt. 1894. november 12-én vette feleségül özv. Pinfsichné, szül. Vimmer Clarisse úrnőt. 1937. május 23-án hunyt el 80 éves korában.

1923.01.29. | ajándékozás **TÖRLEY JÓZSEF** kiskorú

Törley József (1917–1999) több, az 1940-es években keletkezett irat megjegyzi, hogy szülei is lakják az épületet. A villát az ő tulajdonából államosították. A villasoron édesapja, a gyár igazgatója képviselte.

csantavéri TÖRLEY DEZSŐ (1888–1962)

A Törley Pezsgőgyár vezetője. Az 1920-as–1930-as években rendszeresen részt vett a bélatelepi közgyűléseken. A kommunizmus éveiben vagyonuk elkobzása után a családot Hajdúdorogra telepítették, majd kérvényezték, hogy Fonyódra költözhessenek. Ezt engedélyezték, s 1951 és 1962 között a Scipiades villában éltek.

Felesége Varró Zsófia (1894–1981), gyermekei József (1917–1999), Dezső (1920–1999) és Antal (1923–1961).

Utóbbinak Fonyódhoz kapcsolódó szomorú története:

Törley Antalt (felesége Tóth Sára, gyermekei Zsófia, Katalin, Erzsébet) családjával a kommunizmus időszakában kitelepítették, ezután Fonyódra költözött. Nem a család villájában laktak, hanem a Fő u. 1. sz. alatti, egykori Simonyi-Semadam nyaralóban, később a Bartók Béla utcában lévő Sirály szálló utáni tornyos villa-épületben. Alkalmi munkákat tudott vállalni, amiből igyekezett családját eltartani. Ismerősök is szereztek neki munkát, az alsóbélatelepi (fővárosi fenntartású) gyermekotthonban lett udvaros, fűtő.

114. A villa, 2012

A marcali kórházban 1955 szeptemberében 400 Ft-os ápolási költsége keletkezett, de kifizetni nem tudta, annak elengedését kérte. A fonyódi tanács környezettanulmány után 1955. október 7-én javasolta a kórházi ápolási költség elengedését.[180]

1961 karácsonyán hunyt el.[181]

Ide kapcsolódik egy visszaemlékezés, amely a Fő utcai házat idézi meg:

„Az erdő szélén Kardossal egy pici romos házban furcsa bácsit találtunk. Soha senkivel nem beszél és rengeteget köhög. Addig-addig kerülgetjük, amíg szóba áll velünk. Megkérdezi a nevünket, aztán ő is bemutatkozik. Törley bácsinak hívják. Egyből eszembe jut a bélatelepi Törley-villa, ami egy hatalmas gyönyörű építmény. Megkérdezem, hogy ismeri-e. Persze, hisz az övék volt, csak államosították, s őt, mint osztályidegent ebbe a romos picinyke kulipintyóba szá¬műzték. Sokszor meglátogatjuk, és észrevesszük, hogy nagyon szegény. Nincs mit ennie, és fűtése sincs. Kardossal és a többiekkel fát szedünk neki, tőzeget gyűjtünk, s odahordjuk az udvarába. A felnőttektől lisztet, cukrot, kenyeret, lek¬várt kuncsorgunk, és Törley bácsinak adjuk. Sokat beszélgetünk, most már ka¬cagni is tud, csak nagyon sokat köhög, szinte fuldoklik. A lelkemre köti, hogyha megnövök, akár örömömben, akár bánatomban csak és kizárólag Törley-pezsgőt igyak. Sajnos Törley bácsi, ez a kedves szeretetre méltó ember, aki a társadalom kitaszított osztályidegene lett, hamarosan meghal. Most csak egy X marad utána, ami a származását jelenti, amivel a kommunista hatalom bélyegezte meg, hogy végképp eltüntesse."[182]

180 MNL SML Fonyódi Nagyközségi Közös Tanács (iktatott) iratai, 29. doboz. Törley Antal fonyódi lakos ápolási költségeinek elengedése.

181 Csutorás László (1925–2014) szíves közlése.

182 Bán István: Az X-es : Az osztályidegen. Bp., 2010. 59.p.

1948 | NÉPJÓLÉTI MINISZTÉRIUM DOLGOZÓINAK KULICH GYULA ÜDÜLŐJE

Kulich Gyula (1914–1944) a munkásmozgalom harcosa, a kommunista ifjúsági mozgalom egyik vezetője, szabósegéd. 1932-ben kapcsolódott be Budapesten a munkásmozgalomba.

1940. márciusában a rendőrség letartóztatta; nyolcévi fegyházra ítélték. Egyik börtönből a másikba hurcolták, majd 1944-ben a dachaui koncentrációs táborba szállították, ahol meghalt.

Az épület előtti kerítésen volt egy Kulich Gyula emléktábla, amely a 2000-es években széttöredezett, egyik fele a helyi Múzeumba került, másik felét 2012 októberében Kiss Zoltán mentette meg az utókor számára.

115. A villa, 2012

1998.05.22. | vétel **cég**

2006.07.03. | vétel **cég**

2006.07.03. | vétel **cég**

2008.01.23. | vétel **cég**

2010.05.04. | vétel **cég**

2014.08. | vétel **magánszemély**

116. A Törley és Márffy villák

117. A Törley és Márffy villák

118. A Törley és Márffy villák

BARTÓK BÉLA U. 46–48.

Telekkönyvi betét: 735. – Hrsz. 6429/3. – 6.065 m²

1897.10.26. | vétel **verseghi MÁRFFY EMIL**

Márffy Emil

Földbirtokos, jószágigazgató

1847-ben született Hencsén, Somogy megyében. Katonai pályára lépett, tanulmányait a hainburgi és olmützi katonai intézetekben végezte. 1864-ben mint hadnagy részt vett a csehországi hadjáratban. Három évvel később 1869-ben átlépett a honvédhuszárokhoz, ahol, mint kapitány 1874-ig szolgált. 1880-ban nősült meg, felesége Majthényi Irma (Bárdibükk, 1854.–Kaposvár, 1909) és hazatért Somogy megyei birtokára, ahol gazdálkodással foglalkozott. A Mezőgazdasági Ipar Részvénytársaság[183] megalakulása után ennek igazgatósági tagja és egyben igazgatója is volt. Emellett a társadalmi életben is élénken vette ki a részét. 1905. szeptember 11-én a főrendiház tagjává nevezte ki a király, amelynek haláláig tagja volt.

183 A Mezőgazdasági Ipar Részvénytársaság 1889-ben alakult és még abban az évben bérbe vette herceg Eszterházy Pál majd' 40.000 kat. holdas kaposvári uradalmát, amelyet azt megelőzően – évtizedekig – Freystädtler Antal bérelt. A MIR ezen a birtok–komplexumon egy cukorgyárat és azt minden tekintetben kiszolgáló célgazdaságot is létesített. Az első jószágigazgató 1895-ös lemondása után a feladatot Márffy Emil látta el, aki e funkciójában 1917-ig tevékenykedett. A későbbi években még bérbe vették gróf Festetich Kálmán és Vilmos, gróf Somssich József örököseinek, pallini Inkey László és gróf Ráday Gedeon birtokait is.

1920 nyarán hunyt el Balatonfüreden. Feleségének Maár Lászlótól született leányai, Erzsébet, Franciska (Ferike) és Irma[184] gyászolták. Sírja a kaposvári Keleti temető VII. szegély 15-16.

119. Márffy villa, 1903

Márffy és Bélatelep

A Márffy villa három 480 négyszögöles telken, közel egy holdas területen épült.

A villa építése 1898 nyarán fejeződött be, hiszen egy júniusi beszámoló alapján tudjuk, hogy *„Több építkezés van folyamatban, sőt rövid idő múlva bevégezve; ilyenek a Márffy, Csorba, Duchon-villák; az elsőé olyan nagy méretű s akkora kényelemmel lesz ellátva, minő még nincs Fonyódon."*

A vármegye lapja, a Somogy 1899 júniusában adott hírt arról, hogy Fonyód-fürdőtelep *„folyton emelkedik, a villák egymásután épülnek széltében-hosszában minden felé!... Egyik szebb mint a másik. Ez idő szerint itt Márffy Emil-é dominál mind nagyság, mind külcsiny és belső berendezésével! – Ez már nem villa többé, hanem ez egy kis fejedelmi palota! A mint halljuk most egy többszörös milliomos budapesti nagykereskedő keres telket és contrat akar adni a Márrfy-palotának egy százezres villa építésével... Csak rajta, előre uraim e nemes versenyben s tíz év alatt Fonyód az ő pazar természeti szépségeivel világhírű fürdőhellyé emelkedik."*

Egy 1902-es híradásban ezt olvashatjuk a villáról: *„A telep közepe táján, a legmagasabb ponton, nagy párkkal, legnagyúribb villa, különféle erkélyeiről legelragadóbb a kilátás. Ezt Olympnak nevezhetnék, mert a legmagasabb, impozáns, berendezése nagyúri; – falai tele aggatva a legszebb metszetekkel. Ebédlője falán mithológiai képekkel…"*

Az épületről:

„A földbirtokos Márffy Emil tehát a reprezentáció és társadalmi események céljára is alkalmas épületet építtetett, nem csak felüdülést keresett balatoni villájában, mint a polgári foglalkozásokat űző többi villatulajdonos. A villa tervezője és kivitelezője ismeretlen. Azonban az épületen ma már csak nyomaiban fellelhető Fachwerk-elem, – amely a többi bélatelepi villán, a Fittler-villát kivéve nem fordul elő – továbbá a többitől eltérő mérete és meglehetős eklektikus díszítettsége alapján feltételezhető, hogy a bélatelepi építkezések kapcsán a korabeli sajtóban is többször említett Say Ferenc székesfehérvári építész volt a tervezője. Saját, háromszintes, tornyos, siófoki villáján és egyéb, általa vagy mások által tervezett,

184 Maár Irma (1877–1943). Férje 1899. április 5-től Márffy-Mantuanó Rezső(1869–1940). Gyermekeik Judit és Tamás, leányuk Lucika 1902 nyarán Fonyódon hunyt el. In: Vasárnapi Újság, 1902. 36. sz. 586. p.; Budapesti Hírlap, 1902. augusztus 30. 8. p.

nagyméretű, reprezentatív siófoki köz- és magánépületen is gyakran megjelenik a Fachwerk-elem. Az összetett tömegű és tetőzetű, iker-oromfalas, előlépcsővel és bábos korlátos, oszlopokon nyugvó pergolával fedett terasszal épült Márffy-villa eredeti tömege nem módosult visszavonhatatlanul az átépítések és toldaléképületek ellenére sem. Az oszlopos nyitott veranda feletti faoszlopos, fedett tornác helyén sajnos jellegtelen üveges építmény éktelenkedik, de homlokzatain még részben láthatóak az építészeti tagozatok, részletformák. Az építési fázisokat megörökítő képeslapok tanúsága szerint eredetileg a két oromfalon is látható volt a Fachwerk-elem, azt csak később távolították el. A kortársak joggal lelkendeztek a pompás épületről, ma azonban megfosztva egyes részleteitől, inkább egymáshoz kevéssé ízesülő motívumok egyvelegeként hat, ami betudható egy 1920 körül valószínűsíthető, a tulajdonosváltáshoz kapcsolódó átalakításnak és a háború utáni felújításoknak. Igen értékes a villát övező tagolt, gazdag növényzetű kert, amelynek eredeti pihenőkert funkcióját kertépítészeti terv alapján lehetne helyreállítani."[185]

Fekete Gyula kaposvári ügyvédnek a megyeszékhelyről és Fonyódról írott visszaemlékezésében említi meg azt, hogy a nyári idényen kívül Szaplonczaynak és Márffynak sokat látogatott kedves tanyája volt a Schaller Alajos Hullám nevű kurtakocsmája. Szaplonczay mindig is a tett embere volt és lelkesedésével magával ragadta Márffy Emil földbirtokost, akivel együtt utóbb a kaposvári Nemzeti Casinót is életre hívta. Márffy Emil bélatelepi fürdőélete arról is híres volt, hogy ez időben egyedül csak neki, Tevely Bélának és Chernel Gyulának volt a jómódú bélatelepi villatulajdonosok közül motoros jachtja. Fekete Márffy halála után annak nagyvonalúságához hasonlítja gróf Jankovics Bésán Endre öreglaki földbirtokost, mondván ő ugyanolyan grand seigneur *(bőkezű),* mint Márffy volt. Autót, motorhajót, sőt hydroplánt tartott magának és szárazon, vízen és víz felett a levegőben vitte kirándulásokra előkelő vendégeit és kedveltette meg velük a Balatont. De itt sem állt meg, hiszen volt szíve és érzése a mások baja iránt éppen úgy, mint Márffynak.

A Somogy 1904. november 20-i számában Fonyód kisközségről tesznek említést, ugyanis a fonyódiak „kérvényezték, miszerint községük önállósíttassék és a 13 kilométernyire fekvő Lengyeltótitól szakíttassék el. Ez ügyben Szaplonczay Manó t. megyei főorvos és Márffy Emil voltak a kezdeményezők, amiért is Fonyód önállósítása ügyében őket illeti az oroszlánrész.

A bélatelepi sétány azon részét, ahol a Ripka kút áll és a sétány kiszélesedik – Márffy térnek hívjuk. Az innen *„kiinduló lejárón 5 perc alatt érjük el a fürdőházat, ezt használjuk a lemenetelre. A másik kettő alkalmasabb a felmenetelre és a Sirály szálloda mellett vezet el; ez utakon igen kényelmesen menve a fürdőháztól bármelyik villához 10-15 perc alatt eljuthatunk."* – írta Szaplonczay Manó.

Fonyód Város Önkormányzatának Képviselő-testülete 2002. februári ülésén – a Fonyód Városvédő és Szépítő Egyesület javaslatára – hivatalosan is a teret *Márffy*

185 Csejdy Júlia i. m. 277–278.

*tér*nek nevezte el, a lejárót pedig *Ripka Ferenc sétány*nak. Korabeli képeslapokon az 1920-as évek végétől már egész biztosan Márffy térnek hívták ezt a részt, azonban a város hivatalos nyilvántartásaiban ez nem szerepelt, ezért volt szükség a megújított és megerősített névadásra.

120. Maár Ferike a villa szobájában, 1903

1903-as fényképek

A fonyódi régiségpiacon feküdt az a fotóalbum, amelyben 1903 környékén készült fotók kaptak helyet. Egy somogyi birtokos, régi nemesi család fotóalbuma ez, amelyben Fonyódon készült fotók tucatjai tárulnak szemünk elé. A Balaton-parton, a bélatelepi Márffy villában és annak kertjében, a vasútállomáson készült fotográfiák egy eddig nem ismert világot is bemutatnak, hiszen eddig ezek az egyetlen fotók, amelyek a századelőről mutatnak be bélatelepi villabelsőt. Az albumban a gyulai Gaál, a Vasdényey család tagjai szerepelnek a legtöbbet.

Márffy Emil feleségének, Majthényi Irmának az első férje Maár László volt, akitől három leánya született, ők voltak Márffy ún. „mostohaleányai". Egyikük, „Ferike" szerepelt az album több fényképén. A név furcsaságának magyarázata: eredetileg Franciska, egy magyarosítási hullám „terméke" volt a női névként adott Ferike. Maár Ferike (1875–1958) aztán Brokés Rezső felesége lett, később is bélatelepi nyaralók maradtak.[186]

1918.04.06. | vétel **YOMBARK LAJOS**
Kaposváron kötötték meg az adásvételi szerződést.

1919.03.13. | vétel **özv. TÖRLEY JÓZSEFNÉ székási SACELLÁRY IRÉN**
Az adásvételi szerződést Budapesten kötötték.

1925.06.06. | öröklés 2/6-od rész **TÖRLEY DEZSŐ**, 2/6-od rész **TÖRLEY ANTAL**, 1/6-od rész Körmendy Imréné sz. **TÖRLEY ILONA**, 1/6-od rész Pastrovits Ivánné sz. **TÖRLEY ERZSÉBET**.

186 Gyermekük, dr. Brokés Pál (1911) vármegyei főjegyzőként 1946. június 1-én vette feleségül Magyar Annát (1914), akitől 1951-ben elvált. Leányuk Edina.

1928.04.18. | vétel 33.600 pengő **KADA ALAJOSNÉ turonyi lovag báró BIEDERMANN MARGIT**

A villát 1928-ban **szentpéteri Kada Alajos** (1882–1967) festőművész és felesége, **turonyi lovag báró Biedermann Margit** (1888–1983) vette meg, az 1928-as bélatelepi közgyűlésen már, mint új villatulajdonost üdvözölték, az elnök azt kívánta, hogy ő és családja is érezze jól magát Bélatelepen, és szeretettel működjenek közre a telep fejlesztése érdekében.[187]

A Kada család nemesi címeres levelét 1688-ban kapta.

Kada Alajos 1882 decemberében Budapesten született. Apja Kada Márton, anyja Téglás Appolonia. A Képzőművészeti Akadémián Benczúr Gyula az évfolyam 4 legjobbja közül Kadát választotta tanítványaként. Fiatalon sokat festett Velencében, és az akkor még magyar Tátrában.

Turonyi Biedermann Margitot Balló[188] festő közvetítésével 1920 környékén ismerte meg, ő szintén festett. Miután a Hungária kávéházban megismerte és egy barátjával találkozott, feldúltan azt mondta neki: „Ezt a lányt vagy senkit!"[189] Három gyermekük született, a legidősebbet, Sándort a németek lőtték agyon a zsidó intézőjükkel együtt 1-2 napi szigetvári fogság után szentegáti irányában a mezőkön.[190] A Műegyetemen gépészmérnök hallgató volt.

Nyáron és néha télen is Fonyódon éltek, ahol nagy műterme és két szobája volt a képeknek. Egyik gyermeke véletlenül ott volt, amikor az oroszok máglyára rakták a képeket és meggyújtották. Legjobb, legnagyobb képeit (melyek még Fonyódon, Mozsgón megmaradtak) egyik gyermekének – annak halála után – feleségéhez kerültek, aki azokat elherdálta.

Kada idősebb korában főként tájképfestő volt. Fonyódon és Mozsgón minden évszakot festette. Mozsgón az Aranyost, Fonyódon a Badacsonyt."[191]

Egy, az idős Kadát bemutató írás szerint a 82. évét taposó egykori villatulajdonos „…energikus, szellemileg teljesen friss, kitűnő memóriájú, remek humorú »fiatalember«, érdekes arcú, markáns művészegyéniség.. Nagyszerű mesélő, öblös hangján bőven áradnak a művészanekdoták, a kortársi visszaemlékezések…" Ugyanebben a cikkben meséli Kada, hogy „A fiam Angliából jött haza azért, hogy ne aggódjunk érte, és itt ölték meg … SS-legények 22 éves korában. […] Névtelen feljelentésre engem is elfogtak a nyilasok, de a fonyódi állomáson sikerült megszöknöm, amikor egy ellenséges repülőgép üres üzemanyagtartályok ledobásával keltett zűrzavart."[192]

---

187 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1927. évről és az 1928. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve 1928. augusztus 15.

188 Vélhetőleg tanára, Balló Ede (1859–1936).

189 1921. április 16-án házasodtak össze.

190 Kada Sándor (1922–1944) munkaszolgálatos volt. 1944. november 29-én lőtték le. Az esetről bővebben: A „Kada-gyilkosságról". In: Szigetvár és Vidéke. 1995. augusztus. 3. p.

191 Leányának, Kada Máriának a visszaemlékezése.

192 Dunántúli Napló, 1963. Igaz Sándor: Mozsgói kuriozitások II. A falu festője.

Biedermann Margit festette a fonyódi, Szent István utcai katolikus kápolnában lévő oltárképet, amely Benczúr Gyula festményének a másolata.

Kada Alajos 1967-ben hunyt el, felesége Biedermann Margit 95 éves korában, 1983-ban. Mindketten a mozsgói temetőben nyugszanak.

121. Maár Ferike a villa szobájában, 1903

Kada Alajos problémás ügyei a bélatelepi érdekeltségben

Kada Alajos és a bélatelepi érdekeltség között elég sok konfliktus alakult ki, ennek okai között szerepelt az, hogy Kada nem fizette az aktuális hozzájárulási és egyéb költségeket, pl. vízvezetéki díj, stb. Ő ezeknek a jogosságát firtatta, pl. több alkalommal kérvényezte, hogy neki ne három telek után kelljen fizetnie, hiszen ugyanúgy egy villája van, mint a többieknek.

Török Pál gondnok tudatta Ripkával, hogy 1930. április 30-án Kada Alajos 658 pengőt fizetett a megvásárolt villa utáni 3%-os hozzájárulás és hátralékok jogcímen.[193]

Az 1930. évi közgyűlésen Kada Alajos szóvá tette, hogy neki három villatelke után háromszoros hozzájárulást kell fizetni. Ripka válaszában az alapszabályra hivatkozott, és nem tette lehetővé Kada kérését, mondván, csökkentsék a díjat.[194]

A hátralékosok között az év őszén mindenesetre már a három telek után 390 pengő adóssággal szerepelt az 1930. évi hozzájárulás kapcsán, amit a decemberi nyilvántartás alapján sem fizetett meg.[195]

A következő évek „nemfizetésének" az lett a következménye, hogy perelni akarták Kadát.

Az 1932. évi közgyűlésen lehetővé tették azt, hogy Kada Alajos ne 3, hanem csak 2 villatelek után fizessen hozzájárulást, így 2 fürdőkabin illeti meg. Kada azt hozta fel, hogy hiába van 3 telke, csak egy villa után élvezi a tulajdonost megillető jogokat.[196]

Az 1933-as közgyűlésen Kada Alajos nem fogadta el az elmúlt évi határozatot a hozzájárulási összeggel kapcsolatosan. A közgyűlés visszavonta jelzett határozatát,

193 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. Török Pál gondnok levele Ripka Ferenchez 1930. május 2.

194 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1929. évről és az 1930. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve, 1930. augusztus 10.

195 Uo. Hátralékosok 1930. október 15., 1930. december 20.

196 Uo. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1931. évről és az 1932. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve, 1932. augusztus 14.

és Kada Alajost arra kötelezte, hogy 3 villatelek után fizesse meg a hozzájárulási összeget. Az igazgatóság bíró úton hajtsa be a hátralékait.[197]

Egy másik notórius hátralékos, Nemestóty Szabó Béla tartozásával kapcsolatban készítettek egy nyilatkozat-tervezetet amely szerint megállapodnak a részletekben való törlesztésről s ehhez csatlakozott (volna) egy hozzájárulás is Kada Alajos perléséhez. A nyilatkozat elkészült, azonban azt a mondatot, amelyben felhatalmazták volna Ripkát, hogy a nevükben is perelje Kada Alajost, kihúzták.[198]

Az Igazságügyi Minisztériumban a Bélatelepi Fürdőegyesület alapszabályát a referensek rendre visszautasították, jogi aggályaiknak hangot adva. Kiderült, hogy ezeknek a hátterében az évek óta hátralékokat felhalmozó, folyton az érdekeltség vezetőségének ellent mondó Kada Alajos állt, aki úgymond „elgáncsolta" összeköttetései révén azt, hogy jogilag bejegyzett egyesület lehessen a bélatelepi érdekeltség. Kada – írta Matolcsy – „veszedelmes ember, aki olyan mértékű támogatást, mint amilyenben alapszabályainkkal kapcsolatosan őt részesítettük, meg nem érdemel."[199]

Az 1935 tavaszán készült összeírás alapján Kadáék hátraléka 955 pengő 27 fillér volt, ennek megoszlása a következő: 920 p hozzájárulási díj, 29 p 27 f vízdíj, 6 p őrségi díj.[200]

Ez év júniusában Ripka egy levelében Preszly Elemér államtitkár telefonhívására hivatkozott, amelyben az egyébként bélatelepi villatulajdonos főispán azt említette, hogy Kada Alajos írt neki és hatósági intervenciót kért a közte és a Bélatelep között kialakult ügyben. Ripka azt írta, hogy szeretné ezt az ügyet a telep károsodása nélkül elrendezni, ez ügyben Bélatelepre megy. Érdekesnek találja Kada újabb szereplését.[201]

Matolcsy 1935 nyarán egyik levelében felsorolta, hogy mióta, mennyi tartozása van Kadáéknak, pl. 1934-ben Ripka engedélyezte, hogy a fennálló tartozást 24 havi részletben fizessék meg, kamatmentesen, de ennek csak egy részét törlesztették, azóta újabb adósságok keletkeztek az évi hozzájárulási összeg és a vízdíj meg nem fizetése miatt. A tartozás kb. 430 pengő, felszólította, hogy ezt 3 napon belül a gondnoknál fizesse meg. Matolcsy közölte még, hogy lemondott a pénztárosi tisztségről, több barátságos hangú levelet nem fog küldeni, mert ha Kada nem fizet, per lesz a vége. Kérte, hogy amíg Bélatelepen van, keresse meg, egyeztessenek az aktuális ügyekben (tartozás, alapszabály stb.), hogy Kada és a Bélatelep között megmaradjon a baráti viszony.[202]

197 Uo. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1932. évről és az 1933. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve, 1933. augusztus 15.
198 Uo. Matolcsy levele Ripkának. 1932. szeptember 5.; Nemestóthy Szabó Béla tartozásról nyilatkozat 1933. szeptember 6.
199 Uo. Matolcsy levele Ripkának 1934. január 20.
200 Uo. Hátralékosok, 1935. május
201 Uo. Ripka Ferenc levele Matolcsy Sándornak, 1935. június 14.
202 Uo. Matolcsy Sándor levele Kada Alajosnak. 1935. augusztus 13.

Kada Alajos válaszában azt írta, hogy éppen ügyvédet keres, aki majd a kapcsolatot tartja a bélatelepi érdekeltséggel. Nem tud fizetni 3 napon belül, mert nincsen pénze.[203]

122. Maár Ferike a villa szobájában, 1903

Az év vége felé Matolcsy ismételten kérte Kadát, hogy az évek óta fennálló tartozásait fizesse meg, ahogyan arra kötelezettséget vállalt feleségével együtt Ripka elnök előtt aláírásával. Nem teljesítette a részletfizetési lehetőségeket sem, így a tartozás 955 pengő + kamatai, ill. a vízdíjak. Továbbá Kadát okolja az ügyben is, hogy a part, a sétány és az a terület, ahol a vízvezeték van, mind a Zichy örökösök nevén van a telekkönyvben, holott az lenne az érdekük, hogy a megalakuló fürdőegyesület nevén szerepeljenek ezek, de annak létrejöttét is Kada akadályozza meg. Matolcsy fájlalja, hogy Kada nem közli a kívánságait, ellenben megakadályozza azt, hogy jogi személlyé alakuljon a társaság, azt, hogy telekkönyvi tulajdont szerezzenek. Matolcsy kérte tovább, hogy – alkalmazkodva a társaság 40 éves gyakorlatához – közölje, mint kíván a tagtársaktól annak érdekében, hogy az ügyek elintézésre kerülhessenek.[204]

A vitás ügynek végül per lett a vége.

Kada, aki baráti kapcsolatot ápolt szomszédjával, Matolcsy Sándorral, 1937 februárjában ezt írta:

„… Ha megsértődni akarnék, nekem volna okom, mert Lantos ügyvéd úr azt állítja: »Kadáék ingyen akarnak Bélatelepen lenni.« Eltekintve attól, hogy vétel útján jutottunk ide, még a telepnek 3.600 P. fizettünk eddig, állítom, ilyen ingyen más nincs ott. Aztán, ha eladjuk, arra azt mondta, mindenki örülni fog. Erre az a válaszom, lehetséges, sőt valószínű, lesz, aki örülni fog. De ha ál szakállt öltenének a mostani vezetők, mint egykor Harun Al Rasid és kihallgatnák sokaknak a beszélgetését, akkor a vezetőség is megtudná, milyen nagy szeretetnek örvend. Hogy a Béla-telepiek között milyen nagy szeretet »dühöng« azt tudod te is."

Méltányossági alapon szeretne egyezséget kötni. Indokul hozza fel:

Nincs alapszabály; szótöbbséggel nem lehet olyan fizetésekre kényszeríteni, amelyeket nem vállalt; ne fájjon senkinek a három kabinja, mert azt úgy vette meg, mint a villa összes szobáját. Márffy Emil megvette és vétel útján ennek lett jogutódja; van olyan a telepen, aki a másfél telke után 2 kabint kap, ez alapján neki

203 Uo. Kada Alajos levele Matolcsy Sándornak. Fonyód-Bélatelep, 1935. augusztus 16.
204 Uo. Matolcsy Sándor levele Kada Alajosnak. 1935. november 28.

4 kabin járna; a kabinkulcsokat az eladóktól kapta, nem veheti meg évente újra; a villanyvezeték nem a telepé; a közvilágítást adó fejében a község adja, mint a faluban; az üdülőtelepi díjat fizeti a vendégei, még a testvére után is napi 10 fillért; a köztisztaság fönntartásához a község 25%-kal hozzájárul, a szemetet is elvitetik; Zichy Béla engedélyezte azt, hogy a vízvezetékhez csatlakozhasson; értékesíteni lehet a parkból származó kb. 2 vagon szénát, és lett kb. 2 vagon kivágott fa is; fölösleges a melegház és a kertész is, mert ennyi virág máshol is található, luxus a két nyári hónapért 12 hónapon át fizetni a kertészt, fűteni a melegházat; fölösleges 10-20 napszámost tartani heteken keresztül. A kormány szándéka olcsóvá tenni a Balatont, de itt annyi fizet, hogy olcsóbb lenne, ha máshol bérelne valamit. Van 1050 pengő követelése, méltányossági alapon szeretné, ha mindezt beszámítanák a tartozásába az ügy rendezéséig.[205]

Matolcsy másnapi válaszában ez állt: Miután látta, hogy Kada nem akarja békés úton lezárni a Bélateleppel kapcsolatos ügyét, s mivel Fonyódra nyaralni és nem adminisztrálni ill. pereskedni jár, ezért kérte az érdekeltség vezetőségét, hogy hagyják ki az ügyből. Kadáékkal pedig továbbra is a jó szomszédi viszonyt akart a fenntartani. Cáfolta Kada állításait:

Van alapszabálynak nevezett szabályzat, amit Kada aláírt és éveken keresztül alkalmazkodtak is hozzá; a tulajdonközösségben lévő társak határozataikat szótöbbséggel hozzák; a hozzájárulási díj nem csökkenthető addig, amíg a jogokat három telek után élvezi, pl. három kabint; a másfél telek utáni két kabint élvező tulajdonos megfizeti a különbözetet; a közgyűlési határozat szerint a kabinkulcs és a víz használati joga csak azt illeti meg, aki a teleppel szembeni kötelezettségeinek eleget tett.

Matolcsy szerette volna békés úton megoldani a konfliktust, Kada forszírozta a peres eljárás megindítását. Egy békés rendezési lehetőséget lát Matolcsy: kedvező részletfizetési lehetőség a múltban kivetett járulékokra, a jövőben pedig annyiban csökkentik, amennyiben lemond az őt a három telek után megillető jogokról. Barátságukat a múltban kölcsönösen önzetlen cselekedetek igazolták. A helyzet megoldásában továbbra is szívesen segít.[206]

Matolcsy Bélatelep elnökét, Ripka Ferencet is tájékoztatta a Kadával folytatott levelezésről, valamint a bélatelepi érdekeltség és Kadáék között a kaposvári törvényszéken zajló perrel kapcsolatban beszámolt a fejleményekről.

Kadáék azzal védekeztek, hogy az ingatlan tulajdonosa Kadáné, aki nem írta alá az alapszabályt. Kada írta alá, de ő nem tulajdonosa a villának. 1934 februárjában Ripka megállapodást kötött Kadáék ügyvédjével, de azt Kadáné nem írta alá, csak Kada, aki nem tulajdonos. A peren kívüli egyezséget Kadáné is aláírta, s abban ígéretet tett a régi alapszabály aláírására.

205 Uo. Kada Alajos levele Matolcsy Sándor részére, 1937. február 17.
206 Uo. Matolcsy Sándor levele Kada Alajosnak, 1937. február 18.

123. A villa előcsarnoka

Azt kéri Ripkától, hogy ő jelenjen meg a tárgyaláson tanúkihallgatáson. A tárgyalást vezető tanácselnök felszólította Kadát, hogy kössön egyezséget az érdekeltséggel, ezért írt levelet Matolcsynak, benne 12 hazugsággal.

Matolcsy bizalmas közlése:

Kada a legutolsó tárgyaláson úgy állította be magát, mint hívő és buzgó katolikus, s mint ilyen, csak igazat mondhat, a telep vele szemben szabadkőműves eljárást folytat. A fellebbviteli eljárás egyik tagja hívő katolikus, miatta csinálta ezt Kada. Ezért is jó volna, ha Ripka ott lenne a tanúkihallgatáson, hiszen a tanács tisztában van azzal, hogy ő kicsoda a magyar katolicizmusban.[207]

Matolcsy 1937 tavaszán már az időközben lezárult per fejleményeiről tájékoztatta Ripkát. A bélatelepi érdekeltség számára kedvező ítélet után megírta Kadának a részletfizetési engedményeket, amely teljesítése esetén helyreállhat a jó viszony közte és a Bélatelep tagjai között, a zavartalan együttműködésnek semmi sem áll útjába. Kérte, hogy kapcsolódjon be a Bélatelep életébe, annak fejlődésébe, s reméli, számíthatnak rá a rendezetlen problémák megoldásánál is. Kada azonban nem várta meg a választ, és a Hitelbank átutalásaként megérkezett a peresített összegért 1.126,22 P, 520 P kamatáért 93,60 P, 606 P kamatáért 30,30 P, Lantos ügyvéd költségeiért 125 P és 80 P. Mindezek után Kada már csak az 1937. évi hozzájárulási díjjal tartozik, ami 168 pengő.[208]

Kada ezek után Ripkát kereste meg levelével, miután rendezte bélatelepi ügyeit, néhány dologhoz hozzászólt:

1. Tiltakozik az ellen, hogy 1 kabinját elvenné a közgyűlés, mert ő a három kabint a villával együtt vásárolta.

2. A közgyűlés csak bíró ítélet után zárhatja el a vizet és a kabint.

3. Tiltakozik a „három telek” meghatározás ellen, mert ez csak akkor volna helyénvaló, ha három villa volna rajta. A vízfogyasztás nem mindig függ össze a telek nagyságától, példa rá az is, hogy egy kisebb telken álló villa is fogyaszthat több vizet.

A villa vásárlása után minden jogalapot nélkülözve befizetett 1.250 pengőt a 3% fejében, és 2 éven át 450-450 pengőt. Ezt az összeget nem követeli vissza, de kéri beszámítani az elfogyasztott vízbe, mert csak annyi vizet akar kifizetni, amennyit ő és családja elfogyasztott.

207 Uo. Matolcsy Sándor levele Ripka Ferenc részére, 1937. február 19.
208 Uo. Matolcsy Sándor levele Ripka Ferenc részére, 1937. április 21.

Választ kért arról is, hogy a 3%-ot miért fizettették meg, amikor a villany- és vízvezeték és a park nem volt az egyesületé.

Megjegyzi, hogy vízórája a villa megvétele óta volt, még néhai gróf Zichy Béla örököseivel kötött szerződés alapján. Akkor mindehhez nem járult hozzá az egyesület, most ne fizettessék meg vele mások vízórájának az állítását.[209]

A következő években ismét felgyülemlett Kadáék adóssága. Matolcsy Sándor 1944 októberében hívta minderre fel Kada figyelmét, amikor is legutóbb azt mondta, hogy rendezi adósságát, mert Mozsgón pénz áll rendelkezésére. Ezt Matolcsy is elősegítette, mert 20.000 pengős előleget biztosított számára. Ha kívánja, külön hitelt is biztosít számára. Nem kívánhatja, hogy a telep fizessen kamatot az ő tartozása miatt, ezért kéri, hogy rendezze az adósságát.[210]

Szakszervezeti időszak

Kada Alajos 1948 tavaszán bérleti szerződést kötött a Magyar Vigogne Fonó Rt.-vel, amely tárgya a Kada villa és a hozzá tartozó ingatlan volt. A villát a bérbeadó munkás-üdülőtelep céljára adta a bérlőnek helyreállításra szoruló állapotban, berendezés nélkül 1948. április 1.–1953. május 31. közötti időszakra. A megegyezés úgy szólt, hogy a bérlet ellenértéke fejében a bérlő bért nem fizet, hanem helyette helyreállítja a bérlemény tárgyát képező villát használható állapotba. A helyreállítás mértékét és módját a bérlő ítéli meg. A helyreállítás után a bérlő a helyreállítás részletes leírását a tulajdonosnak átadja és a tulajdonos azt jóváhagyja. A helyreállítási költségek kb. 12.000 Ft-ot tesznek ki. A közterhek, házadó, földadó, vízdíj a bérlőt terhelik. A szerződést Kada Alajos és Ács Iván vállalatvezető írta alá.[211]

124. Márffy villa a SZOT időkben

1950 | MAGYAR ÁLLAMKINCSTÁR – PAMUTIPAR – PAMUTKÉSZÍTŐGYÁR kezelésében

1952 | KÖZALKALMAZOTTAK ÜDÜLŐJE

A Közalkalmazottak üdülője (volt Pamutkikészítőgyár üdülője)

Az összeírás eredménye:

Pamutkikészítőgyár Bp., Béke üdülője (Magyar Vigogne Rt., más néven: Magyar Pamutipar)

209 Uo. Kada Alajos levele Ripka Ferenc részére.

210 Uo. Matolcsy Sándor levele Kada Alajosnak, 1944. október 10.

211 Politikatörténeti Intézet Levéltár. Szakszervezeti Levéltár 9. fond 298. őe. Közalkalmazottak üdülője, volt Pamutkikészítőgyár – Kada villa 121. 1948. április 2. bérleti szerződés Kada Alajos földbirtokos, mozsgói lakos bérbeadó és a Magyar Vigogne Fonó Rt. Bp., Madách Imre u. 9. bérlő.

Bélatelep legmagasabb pontján fekszik badacsonyi kilátással. A férőhelyek száma 30.

Telek 1100 nöl, park, kert. 1 főépület, 1 személyzeti épület, 1 garázs.

8 szoba, 1 előcsarnok, 1 társalgó, 1 fürdőszoba, zuhanyzó, 2 wc, 1 padlás.

Melléképület 1 konyha, 1 éléskamra, egy raktár, 1 gondnoki szoba és személyzeti szoba, konyha és wc.

1. szoba 2 ágyas,
2. szoba 4 ágyas,
3. szoba 5 ágyas,
4. szoba 2 ágyas,
5. szoba 4 ágyas,
6. szoba 5 ágyas,
7. szoba 5 ágyas,
8. szoba 3 ágyas.

Az épületek jó állapotban vannak, a tetők általában javításra szorulnak. Az áramot Fonyód község adja.

Városi ivóvízvezeték és a szennyvíz részére emésztőgödör van.

A 8. sz. szobában cserépkályha van. A többi helyiség részére szolgáló kályhák a padláson vannak szétszedett állapotban.

125. A villa

Üdülő rendbehozataláról javaslatok:

Főépület hátsó részének bepucolása, kerítés téglafalazatának javítása, 1 szoba kettéválasztása, a társalgó feletti tetőcserép javítása, csatornák, nyugágyak javítása, kettéválasztandó szobák festése. Az épülettel kapcsolatos javaslat szerint az egyes szobákban fölöslegesen állnak rossz állapotban lévő kályhák, azok elbontása barátságosabbá tenné a szobákat. Mivel étkezés nem lesz az üdülőben, a volt ebédlő helyiséget át lehet alakítani 3 db 2 ágyas szobává. Ajtókat mázolni kell.[212]

1971 | SZOT kezelő

1998.05.22. | vétel **cég**

2006.07.03. | vétel **cég**

212 PIL. SZKL. 9. fond. 298. őe. Közalkalmazottak üdülője, volt Pamutkikészítőgyár – Kada villa 121. 1951. szeptember 12.; 1951. április 16.

2006.07.03. | vétel **cég**

2008.01.23. | vétel **cég**

2009.12.04. | vétel **cég**

2010.06.09. | vétel **cég**

2013. | **???**

BARTÓK BÉLA U. 50.

Telekkönyvi betét: 738. – Hrsz. 6429/2. – 1.368 m²

1894 | telek vétel 168 forint **szentmártoni DARNAY BÉLA**

Apja szentmártoni Darnay (korábban: Dorner) Kajetán sümegi lakos 1907-ben halt meg. Felesége Eitner Anna volt, akinek a húga, Eitner Mária (férje id. Vollnhofer Ferenc) volt.

Darnay Béla Sümegen született 1860. május 31-én. felesége Berger Mariska (1869–1925), gyermekei Pannika és Mariska. Özvegyként 1926. március 27-én vette feleségül Budapesten Klusacsek Irént (1878)

Testvére a sümegi múzeum alapítója, Darnay Kálmán volt.

Kaposváron, a mai Ady Endre, az egykori Korona u. 7. sz. alatt volt Darnay Béla és Fivére vaskereskedés.

A Darnay Fivérek téglagyára 1864-ben keletkezett, az alapító Feldreich Hermanntól 1890-ben vásárolták meg. Téglát és cserépzsindelyt gyártottak.

126. Darnay Béla hirdetése

1918.04.07. | vétel **zilahi MATOLTSY SÁNDOR, neje JAMRICH VILMA**

Ügyvéd, bankigazgató.

1887. július 18-án született Kaposváron a donneri városrészben, a Séta tér 7. szám alatt. Nemesi előnevét soha nem használta, és nevének írásmódját később sem változtatta meg. Édesapját, aki közés váltóügyvéd volt korán elvesztette. Viszonylag szerény anyagi körülmények között nevelkedett. Négy osztályos elemi iskolai és középiskolai tanulmányait Ka-

127. Matolcsy villa, 2014

128. Matolcsy villa, 2012

posváron végezte, érettségi vizsgát a Somssich Gimnáziumban tett 1904-ben. Jogi tanulmányait Debrecenben kezdte meg, majd Budapesten tanult tovább, ügyvédi oklevelet 1911-ben Budapesten szerzett. Ügyvédi tevékenységét Fleiner Mór ügyvédi irodájában kezdte meg 1908-ban. Ügyvédi irodáját Kaposváron a János utca 10. szám alatt (jelenleg Dózsa Gy. utca) rendezte be, ahol 1911-től 1951-ig lakott. Matolcsy Sándor a Dunántúli Bank és Takarékpénztár Rt. vezérigazgatója volt, 1930-tól m. kir. kormányfőtanácsos. Igen kiterjedt közéleti, gazdasági, művelődési, egyházi és ügyvédi tevékenységet folytatott. Irodalomkedvelő emberként jelentős könyvtárat gyűjtött össze. Eredményesen működött közre a megye egyes bizottságaiban. 1925-től csaknem negyed századon át a Csokonai Vitéz Mihály Református Gimnázium igazgató tanácsának elnökeként tevékenykedett. Jelentős szerepe volt a Csurgói Református Gimnázium modernizálásában, lobbizott a Csurgón felállítandó Mezőgazdasági Szakközépiskola ügyében is. Az 1950-ben kezdődő folyamatos zaklatásai után 1951-ben kitelepítették, amikor is Fonyódra költözött. Egy barátja fonyódi szőlőben lévő házában húzta meg magát, igen szerény viszonyok között. Élete utolsó éveit Irén lányánál töltötte Budapesten. 1962. március 2-án halt meg, a kaposvári Keleti temetőben levő családi kriptában nyugszik.

Felesége Jamrich Vilma, gyermekei Irén (Babi, 1912, férje 1934-től Brokés Ferenc), Erzsébet (Bözsi, 1914, férje 1937-től Kengyel Miklós), Sándor Gedeon (Gida, 1920–2014).

A fonyódi Sipos-hegyen lévő Protestáns templom tervezéséhez és felépítéséhez szükséges anyagiak előteremtése, az egész templom-építés – vitéz técsői Móricz Kálmán mellett – nagyrészt az ő nevéhez fűződik.[213]

Ripka Ferenc halála után ő lett a Fürdőegyesület elnöke, azt megelőzően a pénztárosi tisztséget látta el, amely sokrétű, aprólékos munkával járt. Kiterjedt levelezést folytatott egyrészt Ripka Ferenccel, akinek a bizalmasa volt bélatelepi ügyekben, másrészt a villatulajdonos társaival is, akikkel ügyes-bajos dolgokat vitatott meg, pl. a különféle tartozások befizetésével kapcsolatosan.

A háborús viszonyok között a villák többségét igénybe vették a kibombázottak elszállásolására. Matolcsy azt kérdezte Jutasitól, hogy az apácák bent vannak-e

213 In: Soli Deo Gloria, 2001. január 31. p. 4-5. Dr. Fekete László: Matolcsy Sándor életműve.

még a villájukban és általában ki ügyel a villára és a környékén elhelyezett tűzifára.[214]

129. Matolcsy villa

A bélatelepi gondnok néhány nappal később ezt írta Matolcsynak:

„A villa átadása rendben megtörtént, a leltárt a napokban – ha le lesz gépelve – beterjesztem. A kiigénylő menekült főjegyző harmad magával fog beköltözni és úgy látom, a villa jó kezekbe kerül. Lényegesen kevesebb használati tárgyat igényeltek, mint amennyinek kiadására engedélyt méltóztatott adni. A helyiségek közül is csak a földszinti 2 szobát fogják használni és az ebédlőt. A fás kamrában lévő – fel vágott – fát átveszik. A többi fa is meg van az udvaron. Tekintve, hogy az ebédlő külső ajtajának a kulcsa nyitja azt a szobát is, amelyben az edények vannak elhelyezve, ezt a kulcsot magamhoz vettem. A befőttek mind helyükön maradtak, mivel azokat a helyiségeket nem használják."[215]

Matolcsyt a levél rosszul érintette, mert ő a villája átadásával kapcsolatosan azt kérte, hogy a fát Jutasi vigye át Rudnóynéhoz és Varga tiszteleteshez, a szenet Rudnóynéhoz, a gyufát és a befőtteket Magay Ferenchez, és csak azután adja át a villát a községnek, hogy oda menekülteket költöztessen.[216]

S mindezt még tetézte az is, hogy a villába heten költözködtek be, az eredetileg kilátásba helyezett három ember helyett, mert így a villát – mint írta – „le fogják rongálni, holott az már egyébként is rongált állapotban van." Reméli, hogy Herczeg Lajosék nem lesznek kénytelenek túl sokáig ott tartózkodni, ez nekik is őszinte vágyuk és kívánságuk. Szívből kívánja, hogy Jutasi magánélete is teljesen zavartalan legyen.[217]

1952 | MAGYAR ÁLLAMKINCSTÁR / SZOT üdülő

428/1952. Tulajdonjog az 1952. évi 4. sz. törvény alapján Magyar Állam javára.

1953 | ORVOS-EGÉSZSÉGÜGYI DOLGOZÓK SZAKSZERVEZETE, majd a **KÖZALKALMAZOTTAK SZAKSZERVEZETE** kezelésében

Az ingatlan kezelői joga 1963-tól a Szakszervezetek Országos Tanácsa Üdülési és Szanatóriumi Főigazgatósága. 'Kilátó' üdülő néven volt ismert, alapterülete a földszinten 184 m², az emeleten 136 m², a pince 52 m², összesen 372 m², Az épület utolsó felújításának éve a szakszervezeti időkben 1985 volt, értéke 1.542 ezer forint.[218]

214 MNL SML FBFei. Jutasi István levele Matolcsy Sándornak, 1944. november 10.
215 MNL SML FBFei. Jutasi István levele Matolcsy Sándor részére, 1944. november 15.
216 Uo. Matolcsy Sándor levele Jutasi István részére, 1944. november 17.
217 Uo. Matolcsy Sándor levele Jutasi István részére, 1944. november 27.
218 Matolcsy család által rendelkezésemre bocsátott iratok. Köszönöm Brokés Ágnes segítségét.

1971 | SZOT kezelésben

1998.05.22. | vétel **cég**.

2006.07.03. | vétel **cég**

2006.07.03. | vétel **cég**

2008.01.23. | vétel **cég**

2010.05.04. | vétel **cég**

2011.11.23. | vétel 1/3 – 1/3 **MATOLTSY ANDRÁS, MATOLTSY ZSOLT (1984), MATOLTSY RÉKA (1982)**

130. Matolcsy Sándor

Matoltsy András Nagykanizsán született 1954-ben. A Pécsi Orvostudományi Egyetemen 1978-ban szerzett diplomát, belgyógyász, kardiológus, speciális szakterülete az echokardiográfia (szívultrahang; a szív anatómiai és működési egységének ultrahangos vizsgálata). A nagykanizsai Dorottya Kórház belgyógyászati osztályát vezető főorvos.

Felesége Horváth Ágnes háziorvos, gyermekeik Réka, Zsolt.[219]

BARTÓK BÉLA U. 52.

Telekkönyvi betét: 739. – Hrsz. 6429/1. – 1.650 m²

1894 | telek vétel 168 forint **chernelházi CHERNEL GYULA**

Chernel Gyula (1847–1910)

Chernel Gyula politikus, régi magyar nemesi családból született. Somogy megyei kiterjedt birtoka kezelésvel foglalkozott. A képviselőháznak először 1892-ben lett tagja a nagyatádi kerület mandátumával, a következő ciklusban nem volt képviselő. 1901-ben ugyancsak Nagyatádon másodszor, majd egyhangúlag harmadszor választották meg a függetlenségi és 48-as párt programja alapján.

219 Ki kicsoda Nagykanizsán – 1999. szerk. Rikli Ferenc. Nagykanizsa, 1999. 66. p.; BeKopogtató : orvosokról – orvosoknak. Hipertónia Társasági magazin. 2010. 1. sz. Vámos Éva: Egy reneszánsz ember szerelme. (Portré Matoltsy Andrásról)

Chernel Gyula Somogy vármegye közigazgatási és törvényhatósági bizottság tagja, országgyűlési képviselő Ötvöskónyiban halt meg 1910. május 29-én, élete 66. évében. Felesége bocsári Svastics Róza (+ 1939. március 2., élete 82. évében)

131. Chernel Gyula

A villa a Szaplonczay villa mintájára épült, azonos építészeti terv alapján, még ma is szembetűnő a hasonlóság.

1916.12.17. | öröklés **CHERNEL GYULÁNÉ SZ. SVASTICS ROZÁLIA**

1917.03.27. | vétel 10.000 korona **CSERTÁN MÁRTON, neje BUBLA GIZELLA**

Csertán Márton (1866–1941)

A kaposvári református egyház első lelkésze (44 évig szolgált). A fonyódi temetőben nyugszik.

Idézet egy interjúból: *„A kaposvári gyülekezetben volt egy olyan korszak, Csertán Márton lelkészkedése idején, amikor két templom is épült, parókiát, gyülekezeti házat épített, megteremtette a külső feltételeket egy jó gyülekezeti élethez."*

Csertán Márton Kaposvár református egyházának első lelkipásztora, gyülekezetének újra felszínre hozója és felvirágoztatója 1941. júniusában halt meg, élete 75., házassága 46. évében. Temetése 1941. június 9. hétfőn de. 11 órakor volt Fonyódon.[220] Felesége Ábrahámfalvy Bubla Gizella; gyermekei László, Kálmán és Ella, unokái Szilárd, Kálmán, Kamilla.

Matolcsy Sándor 1934-ben kelt levelében érdeklődik a felől, hogy mi az oka annak, hogy ő, aki a múltban olyan pontosan tett eleget a Bélateleppel szemben fennálló kötelezettségének, éppen most, amikor már minden villatulajdonossal elsimultak az ellentétek, és mindenki tisztességes mértékben elkezdte fizetni a hátralékait, jelentékeny összeggel hátralékban maradt.

Hozzájárulási díjból, üdülőhelyi díjból és vízdíj hátralékból közel 110 pengő gyűlt össze, és a többszöri felszólítás dacára sem rendezte az adósságát.

220 Csertán Márton volt kaposvári református lelkipásztorról kegyeletes megemlékezést és arcképet közölt a Kaposvári Református Lap júliusi száma. A hazatért pásztor című vezércikkben egész terjedelmében olvashatni dr. Matoltsy Sándor kaposvári főgondnoknak, az elhunyt lelkipásztor hű munkatársának, a kaposvári presbitérium gyűlésében elhangzott beszédét. Csertán Mártonnak június 9-én, Fonyódon tartott temetésén Kaposvárról népes küldöttség jelent meg. A ravatal mellett ifj. Nyáry Pál somogyaszalói lelkipásztor hirdette a vigasztalás igéjét. Dr. ikafalvi Farkas Béla a kaposvári ref, Takács Béla ev. lelkipásztor pedig a kaposvári ev. egyházközség nevében búcsúzott el Csertán Mártontól, aki több, mint 20 éven át pásztorolta a kaposvári ev. híveket is. In: Dunántúli Protestáns Lap, 1941. 138. p.

Kéri, hogy egyenlítse ki a hátralékot, mert számára lenne kellemetlen a többi villatulajdonos előtt arról beszámolni, hogy az ő lelkésze az, aki nem fizet. Ugyanakkor felhívja a figyelmét arra is, hogy a bérbe adott villa után is fizetési kötelezettsége van a villatulajdonosnak, és nem akar azután kutatni, hogy a bérlő mennyit fizetett neki, de a gondnok nyilvántartja a bérbeadás tényét, ezért a tényleges bérösszeg 10%-át fizesse be az egyesület részére.[221]

132. A villa építése idején

Csertán Mártonné férjével együtt fölöslegesnek tartotta a villák őrzését, szerintük semmi értelme nincs, mint felesleges kiadást visszautasították. Állítása szerint mindezt az őrzésre felfogadott egyén is beismerte, s a Fonyódon élő lopni szerető egyének mellett az értékeket megőrizni lehetetlen. Mint írta, minden évben tetemes károkat, bosszúságot okoztak, letarolták a bokrokat, leverték a lakatokat, még a tyúkokat is elvitték, az ölfát az udvarról a tavasszal ottlétük dacára mindaddig hordták, míg a csendőrséget nem figyelmeztette, mert ezek az emberek csak őtőlük félnek. Az egyik szomszédjának kerítése sincsen, tehát fölösleges minden becsukás. Kérte Ripkát, hogy vegye le róluk ezt a felesleges terhet, és töröltesse ennek megfizetését. Elég nekik a sok adó, hozzájárulások a fenntartáshoz, különösen most, hogy férje nyugdíjba ment. A villát sem tudták kiadni évek óta.[222]

Ripka Ferenc az 1941. évi közgyűlésen emlékezett meg Csertán Márton haláláról, aki évek hosszú során át volt tagja a bélatelepi érdekeltségnek, csendes visszavonultságban töltötte ott életének utolsó napjait is. Jellegzetes egyénisége volt a telepnek, emlékét – mint mondta – megőrzik.[223]

Özv. Csertánné bérbe adta bélatelepi villáját Kricsfalussy Jenő[224] ezredesnek, aki – valószínűleg – a bérletet visszamondta, nagy kárt okozva Csertánnénak, aki a szerződés szerint ragaszkodott (volna) ahhoz, hogy az ezredes kifizesse a kialkudott bérleti díjat. Havi 99 pengős nyugdíjából él, s a mindenféle adók, telepfenntartási, közfenntartási és tatarozási hozzájárulások megfizetése nagy nehézséget okoz számára. Egy budai úri család is ki akarta bérelni a villát, de az ezredes miatt lemondták. A 30 bélatelepi villa közül 3-4-ben bérlők laknak, őket az ott-tartóz-

221 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. Matolcsy Sándor levele Csertán Márton részére, 1934. december 11.

222 Uo. Csertán Mártonné levele Ripka Ferenc részére, 1939. augusztus 12.

223 Uo. Bélatelepi Közgyűlés jegyzőkönyve, 1941. augusztus 17.

224 Feltehetőleg kricsfalusi Kricsfalussy Jenő m. kir. csendőrezredes, kinek felesége földeáki Návay Matilda (leányuk Manyi, 1923-től báró Brandenstein Antal m. kir. tüzérfőhadnagy felesége; Babi, férje Urányi Tibor, fiúk Jenő 1940-ben halt meg 39 éves korában).

kodásban és a villa használatában semmi és senki nem zavarja, az az aggodalom, hogy bombakárosultak betelepítése miatt őt eltávolíthatnák, alaptalan, mert a község is megértéssel van Csertánné helyzete miatt. A békés megoldást kellene megkeresni, pl. az ezredes keres maga helyett más bérlőt, aki megfizeti a hátralékos bért és az ezredesnek visszafizetik az előleget.[225]

1946.11. | NAGY BARNABÁSNÉ CSERTÁN ELLA, CSERTÁN KÁLMÁN szécsiszigeti, CSERTÁN LÁSZLÓ budapesti

1947 .10.23. | vétel 30.000 Ft **KÖTSZÖVŐMŰVEK RT. / vállalati üdülő**

1953 | MAGYAR ÁLLAMKINCSTÁR

1998.05.22. | vétel **cég**

2006.07.03. | vétel **cég**

2006.07.03. | vétel **cég**

2008.01.23. | vétel **cég**

2010.05.04. | vétel **cég**

2014.08. | vétel **magánszemély**

Szakszervezeti időszak

Az előző hat villa (Náray-Szabó–Fekete; Lippich–Huszka; Tevely–Törley; Márffy–Kada; Matolcsy; Chernel–Csertán) a II. világháborút követő időszakban, az államosítás után a Közalkalmazottak Szakszervezetének az üdülői voltak. A különféle iratokban vagy római számmal jelölték, vagy egy munkásmozgalmi múltja miatt kiemelten kezelt személyről nevezték el az üdülő-épületet, vagyis nem mindig egyértelmű, a hat villa közül melyikről is van éppen szó, ezért a következő részben a szakszervezeti időszak egyes adatait, történéseit a hat villa esetében egységesen mutatom be. Az épületek a Népjóléti-, később Egészségügyi Minisztérium kezelésében voltak.

Az egyik első felmérés eredményeként azt közölték, hogy a lakószobák száma 26, a férőhelyek száma pedig 74, s az üdülő három villából áll. A Turjanicza villa gyermeküdülő, 4 percre a Balatontól a hegyen fekszik.[226]

225 Uo. Matolcsy Sándor levele Kricsfalussy Jenő ezredes részére, 1944. június 16.

226 PIL. SZKL. 9. fond. 234. őe. 115. tétel. Közalkalmazottak Szakszervezete Népjóléti (Egészségügyi) Minisztérium üdülője.

Már 1949 szeptemberében leltárt készítettek, amely szerint 30 db éttermi asztalt, 56 db támlás széket, 20 db kerti széket, 60 db gyapjú takarót, 80 db párnát, 20 db szekrényt, 80 db párnahuzatot, 134 db párnahuzatot, 80 db fejpárnát, 70 db ágyra 3 részes matracot, 90 db lepedőt, 1 konyhai tűzhelyet, 1 db Csepel női kerékpárt jegyeztek fel. Mindezek összes értéke 63.857 forint és 85 fillér volt. A levél irat pecsétjén szereplő felirat: Magyar Közalkalmazottak Országos Szabadszakszervezetének Népjóléti Minisztériumi csoportja.[227]

Mint írták, a fonyód-bélatelepi üdülőbe 1951. évre 13 db mosdóra, 28 db éjjeliszekrényre, 1 pingpong asztalra és felszerelésre van szükség. A központ 1951. március 1-jei válaszában az üdülő fejlesztésére, pingpong asztal felszerelésére 1.000 Ft-ot engedélyezett.[228]

Hajdú Lajos szakszervezeti bizottsági titkár 1951. március 10. azt írta az Üdülési Központnak, hogy az Egészségügyi Minisztérium dolgozóinak üdülője Fonyód-Bélatelepen van. Az Országos Közegészségügyi Intézet átadta kezelésbe az üdülőjét, amely az üdülőik szomszédságában van (minden bizonnyal a Gerlóczy-féle villa), s 20 férőhellyel már az elmúlt évben is bekapcsolták a minisztérium üdültetési akciójába. Bélatelepen az összes férőhelyek száma 90. A fonyódi üdülők gondnoka Varga József fejlődőképes, 2 év óta gondnoka az üdülőknek, önéletrajzát pótlólag fogják beküldeni.[229] Ugyanő tavasszal azzal jelentkezett, hogy az Országos Közegészségügyi Intézettől átvett épület belső berendezése annyira elhasználódott, hogy szükséges azok rendbehozatala, festés-mázolás stb., minderre 3.000 Ft-ot kértek. Az összeget 1951. május 3-án megkapták.[230]

Egy kitöltött kérdőív adatai szerint a Népjóléti Minisztérium Fonyód-Bélatelepi üdülőjében a férőhelyek száma 76, a személyzeti férőhelyek száma 6, van egy ebédlő, 2 társalgó, 4 nyitott veranda. 7 szobában van folyóvíz, 2 fürdőszoba van, tusoló nincs, 7 wc. Az üdülő szimpla ablakkal van ellátva, 6 szobában van kályha, de rosszak, 3 szobába nem állítható kályha. 8 db 2 ágyas, 10 db 3 ágyas, 5 db 4 ágyas, 2 db 5 ágyas szoba van, 76 férőhely. A gondnok neve Varga József, 1949. júliusa óta MDP tagjelölt. Nincs minden szobában folyóvíz, de egységesen jól felszerelt az üdülő. Az üdülő három villában, jó állapotban van. Domboldalon, vasútállomástól 10 perc.[231]

Rácz Miklós az üdülési központ vezetője az idényre való felkészülés időszakában, 1951. február 27-én kelt eligazító levelében többek között arról írt, hogy a Fonyód-Bélatelepi üdülőt június 17-én nyitják meg, gondoskodni kell arról, hogy a minisztérium névtáblája az üdülőkön feltűnő helyen legyen kifüggesztve. Az üdülő

227 Uo. Leltár a bélatelepi üdülőnkről, 1949. szeptember 22.
228 Uo. MKOSZ-NM Szakszervezeti Bizottsága, 1951. január 10.
229 Uo. Hajdú Lajos szakszervezeti bizottsági titkár 1951. március 10. Üdülési Központnak.
230 Uo. Hajdú Lajos, 1951. április 25.
231 Uo. Kérdőív. Népjóléti Minisztérium Fonyód-Bélatelepi üdülője.

133. Chernel–Csertán villa, 2014

nyitás előtt két héttel üzemeltetésre kész állapotban legyen. A bélatelepi üdülőben nem csak a saját beutaltak, hanem a Pamutkikészítő és a Kötszövő üdülők beutaltjainak is étkezést biztosítanak. Gondoskodjanak megfelelő gondnok alkalmazásáról, politikailag jól fejlett elvtárs vagy kartárs legyen. Részükre gondnoki tanfolyamot szerveznek.[232]

A következő évben a Bélatelepi üdülő nyitva tartását május 18. és szeptember 20. közötti időszakra tették, a férőhelyek számát kilencvenben határozták meg. A beutaltak az üdülő konyháján étkeznek, június 1. és szeptember 20. között a Pamutkikészítő és a Kötszövő beutaltjai is, összesen 48 fő. A siófoki üdülővel együtt 20.000 Ft-ot kaptak fejlesztésre, felújításra.[233]

A Textilfestőgyár részére az üdülőt 1952. április 11-én átvették. A Kötszövőgyár és a Bp. Harisnyagyár[234] a Textilfestő javára lemondott.[235]

Kimutatás a Fonyód-Bélatelepi Népjóléti Minisztérium Kulich Gyula Üdülő[236] férőhelyeiről

Fszt. 5 szoba, 4-4-1-2-2 férőhely
I. emelet 5 szoba, 4-2-3-2-2 férőhely
Összesen: 26.
gondnok: Varga József

üdülő Bélatelep 9.
Fszt. 5 szoba, 3-2-1-2-1 férőhely
I. emelet 3 szoba, 3-1-3 férőhely
Kis épület 3 szoba, 5-2-2 férőhely
Manzárd 1 szoba 2 férőhely
Összesen: 27 férőhely.
Gondnok: Varga József

232 Uo. Rácz Miklós üdülési központ vezetője, 1951. február 27.
233 Uo. 1952. március 13.
234 A Budapesti Harisnyagyárat ezen a néven 1951-ben az 1920-ban létesített Viktória Kötő és Szövőgyár négy telephelyének egyesítésével hozták létre.
235 PIL. SZKL. 9. fond. 299. őe. Közalkalmazottak üdülője azelőtt Textilfestőgyár 117.
236 Korabeli képeslapon látható névtábla alapján a Törley villával beazonosítható.

Martos Flóra[237] Üdülő Bélatelep 14.
Fszt. 4 szoba, 3-3-3-2 férőhely
I. emelet 5 szoba, 2-3-3-3-3 férőhely
Gondnok: Varga József.

Turjanicza Anna[238] Üdülő Bélatelep 20.
Fszt. 1 szoba, 2 fh.
I. emelet 6 szoba, 4–4–4–3–3–2 fh. Összesen 22 fh.
Személyzeti épület 2 szoba, 1–2 fh. Összesen 3 fh.
Gondnok: Varga József.[239]

A Közalkalmazottak Szakszervezete 1962. március 26-án kelt irat szerint a korábban már jelzett hat üdülőépületét és 1 melléképületét átadta a SZOT részére (Bartók Béla u. 42., 44., 48., 50., 52. sz.). Az 5. sz. épület, Csertán-féle villa kivételével.

Az ún. Csertán-féle villát azért nem adják át, mert ebben lakik a szakszervezet Gyermeküdülőjének a telepőre, itt tárolják a Gyermeküdülő textíliáit.[240]

BARTÓK BÉLA U. 54.

Telekkönyvi betét: 740. – Hrsz. 6428. – 1795 m²

1894 | vétel 168 forint **csurgói POLÁNYI LAJOS**

Polányi Lajos[241] (Csurgó, 1840–1911) Kaposvár város főorvosa.[242] Felesége Reichenfeld Mária Anna. A Polányi család síremléke a kaposvári Keleti temetőben van (VII. szakasz szegély 13.). Polányi Lajos mellett itt nyugszik fia, Polányi Aladár királyi főügyész is, (1870–1941).[243] A nemességet 'csurgói' előnévvel 1910. november 27-én, mint Kaposvár város főorvosa kapta.

237 Martos Flóra (1897–1938) kommunista aktivista, vegyésztechnikus.

238 Turjanicza Anna (1910–1943) kommunista aktivista, a kárpátaljai párt- és szakszervezeti mozgalom szervezője volt, 1927-től a Kommunista Párt tagja. In: Magyar Életrajzi Lexikon alapján.

239 PIL. SZKL. 9. fond. 299 őe. OEDSz 115.

240 PIL. SZKL. 9. fond. 299 őe. Közalkalmazottak üdülője, azelőtt Textilfestőgyár 117.

241 Pollák Lajos 40 éves izraelita vallású orvostudor saját és 12 éves fia, Aladár nevét Polányira változtatta. A vallásuk izraelita. In: Névváltoztatási kimutatások 1882. év I. félév 12. oldal. BM 33030-82.

242 „Kaposvár, okt. 6. A főorvos-kérdés. E hó elsején nevezte ki Somogy megye főispánja a dr. Folly Hugó halála folytán megürült megyei főorvosi állomásra dr. Szaplonczay Manó marcalii járásorvost. E kinevezést megelőzőleg egy somogyi tekintélyes és intelligens polgárokból álló küldöttség tisztelgett a főispánnál dr. Polányi Lajos kaposvári orvos mellett, aki közel 25 éve működik Kaposváron s ez időszerint Kaposvár város tiszti főorvosa, megyei tiszteletbeli járásorvos és kaposvári fogházorvos. Polányi mindezen működési körében úgy széles körű magángyakorlatában teljes odaadással hivatásának él; a megye közegészségügyi bizottsága a megyei főorvosi állomásra szintén első helyen jelölte ki. A főispáni kinevezés igen elkedvetlenítőleg hatott mindazokra, akik dr. Polányi Lajos kineveztetésében egy közel negyedszázados munkásság nagyon megérdemelt jutalmazását látták volna." In: Pesti Hírlap, 1891. október 8. 7-8. p.

243 Polányi Aladár Kaposváron született 1870. június 11-én. Első feleségétől, Fekete Máriától 1906-ban elvált és 1919-ben azt a Gank Ágnest vette el, akinek 1912-es házasságánál tanúként működött közre. Tüdőgyulladásban hunyt el 71 éves korában, 1941. november 11-én, s szülei sírjába temették Kaposváron. – In: Kaposvári anyakönyvi adatok, BFL házassági bontóper.

1897.04.07. | vétel 168 forint **DÉPOLD BÉLÁNÉ sz. HERMANN IRÉN**

134. Dépold Béla

Dépold Béla Budapesten született 1862. március 31-én. Építészdiplomáját Budapesten, a Magyar Királyi József Műegyetemen szerezte 1888-ban. Még a diploma megszerzése előtt, 1885. évtől kinevezték Zalaegerszegre a Magyar Királyi Államépítészeti Hivatalba ideiglenes királyi segédmérnökké. 1888. december 16-án – saját kérésére – áthelyezték a Somogyvármegyei Királyi Államépítészeti Hivatalhoz. 1891-ben királyi mérnökké nevezték ki, majd 1899-ben megbízták a győri Magyar Királyi Államépítészeti Hivatal vezetésével. 1904-ben Beregszászra került, az ottani államépítészeti hivatal vezetésével bízták meg. 1905-ben királyi főmérnök, majd mint főmérnököt 1905. szeptember 28. napján visszahelyezték Kaposvárra a Somogyvármegyei Magyar Királyi Államépítészeti Hivatal vezetőjének, egyben megbízták a közlekedési érdekeknek Somogy vármegye közigazgatási bizottságában leendő képviseletével. 1911-ben műszaki tanácsossá, 1919-ben állami műszaki főtanácsossá, 1924-ben miniszteri tanácsossá nevezték ki.

A Magyar Mérnök- és Építészegylet tagja 1919–1922 között, központi választmányi tag. A Kaposvári Zenekedvelők Egyesületének elnöke. 1925-ben megszervezte a városban a szimfonikus zenekart. A Királyi Magyar Természettudományi Társulat és az 1906-ban megalakult Magyar Iparművészet Társulat helyi csoportjának választmányi tagja. 1925-ben hunyt el. A helyi szimfonikus zenekar hangversenyt szentelt az emlékének, amelyen Vétek György polgármester beszélt Dépold Béla érdemeiről.[244]

135. A villa, 2014

Felesége Hermann Irén volt, három lánygyermekük született: Dépold Jolán (fiatalon meghalt), Csorba Józsefné Dépold Erzsébet, akinek leszármazója nem volt és Révy Lászlóné Dépold Gabriella.

244 A kaposvári Takáts Gyula Megyei és Városi Könyvtár szecessziós virtuális kiállítása; Dr. Vicziánné dr. Révy Judit; Magyar Iparművészet, 1906.; Új-Somogy, 1925. június 5.

A villát jelenleg birtokló család tulajdonában van egy tervlap, amelyre a lengyeltóti főszolgabíró 1902-ben kiadta az építési engedélyt. „A fennmaradt tervlapon egy épületrész metszetrajza és az alaprajz látszik: a főhomlokzat síkjából kilépő, a kertből áttört mellvédfalas lépcsővel megközelíthető, nyitott faveranda mögött nyílik az ebédlő, ebből nyílik a három szoba és a konyha, mögötte a cselédszobával. Az alagsorban kiszolgáló helyiségek találhatók. Szerény méretű, egyszerű kivitelű épületről van szó: az ebédlő alapterülete 30 m² és a szobák mérete sem haladja meg a 20 m²-t. Az épület belső terei és külső megjelenése is lényegileg eredeti állapotban maradtak fenn. A főhomlokzat-veranda melletti szakaszát fakonzolokon nyugvó, áttört, fűrészelt oromzat zárja le, a verandán faragott oszlopok, a vakolatlan, rusztikus felületű, sarokarmírozott téglafalakon nagyméretű, vakolatkeretes, szemöldökpárkányos, zsalugáteres ablakok. A vadregényes, burjánzó kertben álló épület az egyik legszebb, eredeti állapotában megmaradt együttes."[245]

136. Dépold Erzsébet és Dépold Gabriella

1919.12.29. | öröklés **DÉPOLD GABRIELLA Révy László** felesége; **DÉPOLD ERZSÉBET szakácsi Csorba József** felesége

Révy László

a kaposvári magyar királyi ügyészség elnöke volt.

Pécsett született 1873-ban. Középiskoláit, valamint egyetemi tanulmányait Budapesten végezte. A jogi doktorátust 1896-ban szerezte meg. 1897. évben először a Budapesti Királyi Ítélőtáblán, majd a Budapesti Királyi Büntető Törvényszéknél volt joggyakornok, majd később büntető törvényszéki aljegyző. 1900-ban nevezték ki az Egri Királyi Ügyészségen alügyésznek. 1905. április 25. napján kelt okirattal – saját kérésére – a Kaposvári Királyi Ügyészséghez kerül ügyészségi alügyésznek. 1908 márciusától ügyész, majd 1921. október 25-i okirat szerint kinevezték a Kaposvári Királyi Ügyészség elnökének. 1938-ban Pécsre helyezték a Pécsi Királyi Főügyészségre főügyésznek, ahonnan 1940. április 30. napján – saját kérésére – felmentették és nyugállományba helyezték. Több mint 40 évig dolgozott az igazságszolgáltatásban. 1959. novemberében halt meg.[246]

245 Csejdy Júlia i.m. 275-276.

246 A kaposvári Takáts Gyula Megyei és Városi Könyvtár szecessziós virtuális kiállítása, Dr. Vicziánné Dr. Révy Judit; Dömjén Miklós: Somogymegye Trianon után. Budapest, 1932. p. 143.

Fiaik: Révy László (1912–1991). Révy György (1917–1971) 1948-ban vette feleségül Pintér Erzsébetet, gyermekeik György és Judit.

137. Révy László

szakácsi Csorba József
m. kir. huszárezredes

1889. szeptember 12-én született, szolgálatát 1908. augusztus 18-án kezdte meg, 1941. május 1-vel vonult nyugállományba. 1943-ban, 55 éves korában halt meg.

Mansfeld Géza[247] egyetemi tanár szeretett volna villát vásárolni Bélatelepen, pécsi egyetemi kollégája, Scipiades Elemér a Dépold-villát ajánlotta neki.248 Matolcsy válaszában azt írta, hogy beszélt Révyvel, a villa nem eladó, de a bérbeadásról tárgyal.

Egy évvel később már az eladásra gondoltak: „Bélatelepi villánkat (Dépold-villa) eladni, esetleg ez évre kiadni szándékozunk. A telep jelenlegi társadalmi színvonalának és családias jellegének fenntartása végett ezt elsősorban t. tagtársainkkal közöljük. A villában teljesen berendezett és felszerelt négy szoba, mindenféle mellékhelyiség (cselédszoba) és egy nagy fedett veranda van vízvezetékkel, villannyal."[249]

A bérbeadott villák után eddig 10%-ot kellett befizetni az egyesült kasszájába, a közgyűlés ezt 1934-ben 5%-ra csökkentette. Az előző évben csak 3 villa volt bérbeadva, köztük a Révy villa. Matolcsy kérte Révyt, hogy a bérbeadott villa után a bérösszeg 10%-át fizesse be az egyesület számlájára. Egy érdeklődő számára ekkor is ajánlja Matolcsy – többek között – a Révy-villát is, mondván: olcsó és értékes villát akar eladni.[250]

247 Mansfeld Géza (1882–1950) fiziológus, farmakológus, egyetemi tanár, az MTA tagja. – Testvére Mansfeld Ottó szintén orvos, akinek felesége Sonnenberg Margit testvére volt Tószeghy Albert feleségének. Tószeghy és Mansfeld Géza volt az esküvői tanújuk.

248 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. Mansfeld Géza egyetemi tanár levele Matolcsynak Pécs, 1932. november 15.; Matolcsy válasza 1932. november 16.

249 Uo. Révy Lászlóné, Csorba Józsefné levele 1933. május 12.

250 Uo. Matolcsy levele Ripkának, 1934. december 27.; Matolcsy levele Révy László kir. ügyészségi elnök részére, 1934. december 11.; Matolcsy levele Major Tibor fiókfőnök részére Lengyeltóti (Dunántúli Bank és Takarékpénztár Rt. Lengyeltóti fiókja) 1934. december 13.

138. Dépold villa, 1939. július 13.

1947.03.31. | vétel 11.000 Ft **KESZTHELYI ALAJOSNÉ**

Keszthelyi Alajos Budapesten született 1905. október 22-én (apja Koschler Ernő, anyja Hyros Mária), s mint városi tisztviselő 1936. április 18-án vette feleségül Újpesten Magyar Emmát (Temesvár, 1911. szeptember 22.), aki 2011. november 14-én hunyt el életének 100. évében.

Keszthelyi László 1942. december 16-án született Budapesten. Az Újpesti Szakorvosi rendelőben nyugdíjas urológus főorvosaként dolgozott. Felesége Horváth Ágnes fogorvos. Öt gyermekük van – Attila urológus, Ilona szemorvos, László sebész, Emma fogorvos, Alajos bíró.

1971 | családtagok közötti ajándékozások **KESZTHELYI család**

139. A villa homlokzata, 2014

140. A villa terasza, 2014

BARTÓK BÉLA U. 56.

Telekkönyvi betét: 741. – Hrsz 6427. – 997 m²

1894 | telek vétel 168 forint **FOLLY JÓZSEF**

szentmargitai Folly József (1822–1904) királyi tanácsos.

Kaposvár első polgármestere. Iskoláit helyben végezte. 1861-ben községbíróvá választották, majd királyi főtanácsos lett. 1867-ben alakult dalárda tagja, támogatója.

83 éves korában hunyt el Kaposváron.

Felesége Vázsony Sarolta (1829–1881); Gyermekei Sarolta (1850–?, Szabó Kálmánné), József ügyész (1852–1919, Fornszek Etelka), Hugó (1853–1891, Gruber Franciska (1861–1942).

1904 / 1918.03.01. | Kaposvári kir. járásbíróság 1904. évi végzése alapján **1/5 – 1/5 részben FOLLY IRÉN (Svastics Elekné), FOLLY ETELKA, FOLLY JÓZSEF, FOLLY SAROLTA, FOLLY HUGÓ**

A villát Folly József fiatalabb fiának, Hugónak a gyermekei örökölték:

– Folly Irén, férje bocsári Svastits Elek. 1970. október 23-án hunyt el 88 éves korában. Leánya Virginia.

– Folly Etelka

– Folly József

Felesége siraki Jaskula Zsuzsanna, fia Gábor. Életének 61., házasságának 30. évében hunyt el Budapesten 1946. október 9-én.

Fonyódfürdő.
Bélatelep — teljesen berendezett **négyszobás villa** mellékhelyiséggel, saját fürdőkabin használattal, a nyári idényre kiadó. Bővebbet Veres Pálné-utca 9. szám. III. em., ajtó 3. 12—3 óra között. 11068

139. A villa hirdetése, 1912

Egy tartozás-rendezési felszólításra válaszul írta azt, hogy anyja, Folly Hugóné, és nem 'Józsefné' (Gruber Franciska) rendezte már és rendezni fogja az az évi tartozását.[251]

– Folly Sarolta

– Folly Hugó

1940. október 6-án hunyt el hosszas szenvedések után 49 éves korában. Gyermekei gyászolták: Mária, Kató, Irénke.

1931.07.30. | árverési vétel Folly Etelka, József és Sarolta 3/5 részére 7.300 pengő; 1932.02.04. vétel Folly Irén 1/5 részére 1.600 pengő; 1932.02.22. árverési vétel Folly Hugó 1/5 részére 810 pengő **POSTÁS TAKARÉK ÉS HITELSZÖVETKEZET**

Az Országos Központi Hitelszövetkezet tagja.

Eladó villa után érdeklődőnek ajánlotta Matolcsy: Folly Hugó volt kaposvári megyei tiszti főorvos-, akkor a Postás Takarék és Hitelszövetkezet villája, az elmúlt évben helyre lett állítva, 4 szobája, praktikus beosztása van. Dépold villa szomszédságában van. A villát még így jellemzi: … legkönnyebben használható, intim jellegű a Postás tulajdonát képező Folly villa.[252] A villa két évvel később is eladó volt.[253]

251 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. Folly József levele Matolcsy Sándorhoz, 1930. június 5.

252 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. Matolcsy válasza Mansfeld Gézának 1932. november 16.

253 Uo. Matolcsy levele Major Tibor fiókfőnök részére Lengyeltóti (Dunántúli Bank és Takarékpénztár Rt. Lengyeltóti fiókja), 1934. december 13.

141. A villa az 1890-es években

1941.06.28. | RUDNÓY KORNÉL

Ripka Ferenc az 1941. évi közgyűlésen jelentette be, hogy a Folly villát Rudnóy Kornél alezredes vásárolta meg.

Rudnóy Kornél 1896. június 9-én született. Tényleges szolgálatát 1915. augusztus 18-án kezdte meg. 1936. november 1-től a Híradó csapat őrnagyai között tartották számon. 1941. március 1-i hatállyal – saját kérelmére – mint alezredest helyezték nyugállományba.[254] 1945. április 15-i hatállyal visszavették a hivatásos állományba a Híradó csapatnál.[255]

Kitüntetései: III. osztályú Katonai Érdemkereszt, Ezüst és Bronz Katonai Érdemérem a Katonai Érdemkereszt szalagján, Károly Csapatkereszt, Sebesültek Érme egy középsávval, Háborús Emlékérem a piros-fehér-zöld színű hadiérem szalagján a kardokkal és sisakkal díszítve, III. osztályú Tiszti Katonai Szolgálati Jel.[256]

Felesége 1927-től Gál Karolina Erzsébet (Sátoraljaújhely, 1905), aki Budapesten hunyt el 1968-ban, mint felsőgödi lakos.

1948.01.08. | SOMOGYI VINCE, PONGRÁCZ EMMA OTTILIA

Somogyi Vince fonyódi jegyző

1962.04.11. | SOMOGY MEGYEI TANÁCS

1991.05.23. | jogutódlás **FONYÓD VÁROS ÖNKORMÁNYZATA**

2012.08.06. | vétel **cég**

142. A villa, 2014

254 Honvédségi Közlöny, 1941. január 20. 21. p.
255 Honvédségi Közlöny, 1945. június 1. 68. p.
256 1938. évi rangsorolás. 394.

BARTÓK BÉLA U. 58.

Telekkönyvi betét: 742. – Hrsz. 6426. – 2.884 m²

1894 | telek vétel 210 forint **DUCHON ÖDÖN**

Duchon Ödön 1854-ben született Pellérden. 1882-től dolgozott Szigetváron mint sikeres és tekintélyes ügyvéd. Az Andrássy féle hitbizományi birtokok ügyésze és a járási székhely közéletének aktív résztvevője. Igazgatta a Szigetvári takarékpénztár Rt.-ot és egyik alapítója volt a polgári iskolának. 1908-tól 1910-ig a Függetlenségi Pár színeiben országgyűlési képviselő. 1912-ban halt meg.

Felesége Hölscher Matild, Gyermekei Szily Ádámné Duchon Márta, Csorba Lajosné Duchon Irén.

143. Duchon villa, 1902

1913.07.09. | öröklés **SZILY ÁDÁMNÉ DUCHON MÁRTA, CSORBA LAJOSNÉ DUCHON IRÉN**

nagyszigethi Szily Ádám 1877-ben született, törvényszéki aljegyző volt, 1905-ben kötött házasságot Duchon Mártával. Gyermekeik Borbála (1907–1987; férje Korompai János), Ádám (1908–1988) és Imre (1912–1978).

Csorba Lajosné Duchon Irén

1961-ben, 85 éves korában hunyt el, gyermekei Eszter, Gizella, Ede.

144. A villa, 2014

1922. június 30-i bejegyzés szerint a budapesti Fischer Vacuum Rt. perelte az ingatlan tulajdonjogát, de annak elutasításáról szóló jegyzet van a birtoklapon. A céget 1910-ben alapították Vámos Bernát és Fischer Lajos poloskaírtó, lakástisztító, szőnyegmegóvó és pormentesítő iparüzlet tulajdonosok, budapesti lakosok. Fischer Lajost és fiát, Györgyöt 1930 júniusában sikkasztás miatt a rendőrség körözte, mire ők Dél-Amerikába menekültek. Végül Fischer Lajost elfogták, és Magyarországra szállították. Felesége Fuchs Szeréna, fiai György (Somogyvámoson született 1902-ben) és Pál (Bp., 1906). Egy újsághír 1900-ból: „Fischer Lajos Somogy-Gamás, eljegyezte Fuchs Szelin kisasszonyt Somogy-Turból."[257]

Móricz Béla kéziratában – tévesen – mint tulajdonos jelenik meg a rt.

257 Pesti Hírlap, 1900. június 6. 9. p.

1943.08.01. | vétel 50.000 pengő **SZENDRŐI ZOLTÁNNÉ SZELLŐ LÍDIA**

Szendrői Zoltán (1917–1991) orvos, urológus.

A Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett orvosi oklevelet 1942-ben, általános sebészi (1946), urológiai sebészi szakorvosi vizsgát tett (1947), az orvosi tudományok kandidátusa (1956), doktora (1964).

Szellő Lídiát (máshol: Ibolya)[258] 1942. december 4-én vette feleségül Budapesten. Két fia és egy leánya született.

Szendrőy Zoltán felszólítást kapott, hogy a fürdőegyesületbe való belépés fejében fizessen 1.000 pengőt. Mint írta, a villát felesége szülei[259] vették és átadták nekik, hogy gondoskodjanak róla. Ő kezdő ember és köztudomású, hogy a fiatal orvos nem sok anyagi haszonban részesül pályája kezdetén. Körülményeihez képest ez az összeg sok, kéri, hogy mérsékeljék. (Matolcsy április 24-én továbbította Szendrőy kérését Jutasi felé és kérte, tájékoztassa a fejleményekről.)[260]

Az 1940-es évek végén Szabó Lőrinc költő volt a nyaraló vendége, ezt egyik leveléből tudjuk: „… Bélatelepen nagyon kedves emberekre bukkantam, Magayékon kívül is; másodszorra (mert kétszer voltam ott) egy urológiai klinikai orvosnak, Szendrői Zoltánnak a vendégeként. Kipihentem magam, s most majd megint dolgozom valamit…”[261]

145. A Fischer-Vacuum hirdetése

146. A Fischer-Vacuum hirdetése, 1922

258 Nagykőrös építészeti emlékei között jelentős szerepet foglal el a „Szellő-ház”, amelyet 1912-ben építtetett Szellő Sándor vendéglős a Kossuth és a Rákóczi út találkozásánál (Rákóczi u. 53.). A piacon árusítással is foglalkozott, az iparengedélyét 1941-ben bevonták, mivel az üzlet tulajdonosa zsidó származású volt. Feleségének a gyászjelentésén (Izsó Juliánna, Nagykőrös, 1942) Szellő Ibolya / Lídia (1918. november 24.), mint unokahúga szerepel vőlegényével, dr. Szendrőy (sic!) Zoltánnal együtt.

259 Szellő Ibolya apja, Szellő László és Szellő Sándor testvérek voltak, mindketten Nagykőrösön születtek. Utóbbi volt az esküvői tanú Szendrői és Szellő Lídia esküvőjén.

260 MNL SML FBFei. Szendrőy Zoltán levele Matolcsy Sándor részére, 1944. április 19.

261 Harminchat év: 1945–1957. Szabó Lőrinc és felesége levelezése. 1949. július 29-30. Kisörsről keltezett levél. – Az Igalról, július 25-én írt levelében ez áll: „[Tatay] Sándor nagyon biztat, hogy nyugodtan állítsak be Magaynéékhez is Fonyód mellett Bétatelepen, három Magay-villa is van, testvéreké, s mind tudnak, mondja, rólam. Majd meglátom.” – Szabó Lőrinc a bélatelepi villasoron írta a Tücsökzene egyik versét „… kilátón…” címmel: „kiviszlek még egyszer a Balaton / fölé, a kilátóra. Arcodon / a szél csókja: én vagyok! Nagy, kerek / hold száll a csorba Badacsony felett, / s vízi fényhídja majdnem ide ér.” [részlet]

1954 | vétel **MAGYAR ÁLLAM**

1954 | vétel **HONVÉDELMI MINISZTÉRIUM**

Mint Honvéd Üdülő volt ismert, állítólag Puskás Ferenc labdarúgó is több alkalommal felkereste.

1994.09.15. | vétel **magánszemély**

1994.09.15. | vétel **magánszemély**

2011.03.23. | ajándékozás **magánszemély**

BARTÓK BÉLA U. 60-62.

Telekkönyvi betét: 743. – Hrsz. 6425. – 5103 m² (a három telek együtt)

1894 | telek vétel 168 forint **SCHOLZ LAJOS**

Scholz Lajos műszaki főtanácsos volt Kaposváron.

Testvérei közül Gyula tervezte a fonyódi mólót, Hermina pedig Németh István kaposvári polgármester felesége volt.

Fiatalon, 46 évesen hunyt el 1909-ben, hátrahagyva feleségét és négy gyermekét.

147. A Péchy villa, 1925

A telket elcserélte Krasznay Miklós telkével.

1897.10.03. | csere **KRASZNAY MIKLÓS**

A Krasznay család ezen ága 1618 decemberében kapta nemesi oklevelét. Krasznay Miklós 1856-ban született. Felesége nemes Grossinger Júlia (1867–1943) volt, gyermekeik Jenő, Mihály és Erzsébet. Pécsett ügyvédként dolgozott, ahol 82 éves korában, 1937 áprilisában hunyt el.

A villát 1910. augusztus 12-én elárverezték.

1910.08.12. | árverési vétel **mindszenti RÁKOSI IMRÉNÉ HEGEDŰS HEDVIG**

Rákosi Imre jogi doktor, kir. ügyész, apja nagykereskedő és osztrák–magyar konzul Bariban, Rákosi Jenő és Viktor unokaöccse.

1868. július 12-én született Triesztben, a jogot Budapesten végezte, 1892-ben avatták jogi doktorrá. Ügyvédi oklevelet 1894-ben szerzett. 1893-ban lépett állami szolgálatba, aljegyzővé nevezték ki a fiumei kir. törvényszékhez; ugyanott 1894-ben jegyzővé lépett elő. 1895-ben Pécsre kir. alügyésszé nevezték ki, 1900-tól fiumei kir. ügyész és 1902 óta Fiume városi képviselőtestületi tag.

148. A villa ablaka és díszítése, 2014

1918.02.27. | vétel 26.000 korona **SCHIEB KÁROLYNÉ SZ. UNGVÁRI NAGY MARGIT**

Schieb Károlyné (1876–1949)

76 éves korában hunyt el, leányai, Margit és Irma (1899. december 26.) gyászolták.[262] Utóbbi férje a Bélatelepen villatulajdonos Csertán Márton fia, László katonatiszt volt, aki 1896. február 23-án született. A házasságot 1919. április 1-én kötötték meg, azonban 1924. július 9-én felbontották. Második férje Sohár Lajos lett 1938-ban.

1918.10.26. | vétel **JUHÁSZ GYULÁNÉ ZÁBORSZKY GABRIELLA**

Juhász Gyula cukrász 78 éves korában, 54 évi házasság után hunyt el 1954-ben. Felesége Záborszky Gabriella 86 éves korában hunyt el 1964. december 23-án.

Fiaik Gyula és György, leányaik Gabriella, Mária, Erzsébet, Katalin.[263]

A zábori Záborszky Turóc megyei eredetű régi család, mely IV. Béla királytól 1263-ban kapott adományt az ezen megyében fekvő Zábor helységben, melyről a család nevét is vette. A család a XVIII. század közepén már igen kiterjedt család volt s tagjai nemcsak a felsőmagyarországi vármegyékben széledtek el, hanem egyes ágai lekerültek Vas, Zala, majd pedig Somogy megyébe is.[264]

1922.04.14. | vétel 250.000 korona – **ZILAH ISTVÁNNÉ SZALAY MÁRIA kiskunhalasi**

Fia –Zilah István orvos – mint tartalékos százados Sopronnál halt meg tüdőgyulladás következtében 1944. november 14-én 52 éves korában. Kiskunhalason 1944 tavaszától kezdte meg működését a 262. sz. légoltalmi kórház az ő vezetésével.[265]

1924.03.07. | vétel 20.000.000 korona **PÉCHY ERZSÉBET, PÉCHY MÁRIA, PÉCHY MARGIT**

Péchy Erzsi (1888–1933) színésznő.

Apja Pleckló Antal a saját és gyermekei családnevét 1893-ban változtatta 'Pécsi'-re.[266]

149. A díszítések, 2014

Rózsahegyi Kálmán színiiskolájában végzett, s énekelni is tanult. 1912-ben az

262 OSZK gyászjelentés.
263 OSZK gyászjelentés.
264 Kempelen Béla: Magyar nemes családok.
265 www.hadisir.hu; Kiskunhalas története
266 Pécsi (Pleckló) Antal és gyerm.: György, Mária, Margit, Erzsébet. Székelyhíd. BM. 66558-93. (Margit és Mária a temetésen is részt vettek, ők is Péchy családnévvel szerepeltek az MTI híradásban). – In: Századunk névváltoztatásai. – Bp., 1895.

újpesti színházban lépett színpadra. 1912–1914 között a Magyar Színházban, 1914-ben a Modern Színpadon, 1915-ben az Uránia, 1916–1917-ben a Víg-, 1917–1919 között, 1928-ban és 1930-ban a Városi, 1920-ban a Revü és Scala, 1920–1921-ben a Király, 1922–1923-ban a Blaha Lujza, 1924–1925-ben, 1928–1929-ben, 1931-ben a Fővárosi Operett-, 1927-ben az Új, 1927-től 1931-ig ismét a Király Színházban játszott. 1923-ban az Operaházban is fellépett. 1923-ban Bécsben, 1926-ban Londonban, 1932-ben Berlinben vendégszerepelt. A korszak egyik ünnepelt primadonnája volt, aki kifinomultan vonzó egyéniségével hatott. Lendületes énekmóddal, stílusos játékkal, tiszta szövegejtéssel tette alakításait teljessé.[267]

Főbb szerepei között volt a Lili bárónő (Huszka Jenő szerzeménye).

Fonyódi vonatkozások

Huszka Jenőhöz már az 1910-es években is többször ellátogatott Bélatelepre, s ezek az alkalmak hozzájárultak ahhoz, hogy megszeresse a villasor környékét és ott magának nyaralót vásároljon. Több alkalommal fellépett bélatelepi műsoros esteken, pl. Huszka Jenő egy Sirály-béli alkalommal ismerte meg második feleségét, Arányi Máriát (a történethez az is hozzá tartozik, hogy Huszka első felesége, Lippich Leona szintén egy Péchy Erzsi-premieren ismerte meg Roszner bárót, későbbi férjét, akivel több alkalommal a bélatelepi közgyűlésen is részt vett és akinek a kutyáját egy alkalommal a bélatelepi erdő-őr lelőtte.).

Péchy Erzsi 1924-ben vásárolt egy Lancia-Lambda típusú autót, s azzal jött le Fonyódra nyaralni.[268] A rákövetkező héten Péchy Erzsi társaságában volt Somogyi Nusi[269] és Rátkai Marci[270] is, „Fonyódra rándultak ki. Nusi vezette a Diatto kocsit, olyan sebességgel, hogy a tachométer egészen elfelejtett 100 kilométernél kevesebbet mutatni."[271]

Schandl Károly földművelésügyi államtitkár 1927-ben Bélatelepen Péchy Erzsi villáját bérelte ki és ott vakációzott.[272]

Péchy Erzsi 1930 augusztusában – Bélatelepre igyekezett – autóbaleset részese lett (neki hajtott az előtte haladó Peugeot autónak), amelyben kulcscsonttörést szenvedett, majd a székesfehérvári kórházba szállították. A bírósági tárgyaláson szakértőként a kórház igazgató-főorvosát, Berzsenyi Zoltán „fonyódi ősfürdőzőt" is meghallgatták, mint aki megvizsgálta Péchy Erzsit és a többi sérültet.[273]

A fehérvári kórházban majd' egy hónapot töltött, azután sem tért vissza a színpadra. Többhetes kórházi ápolása során József Ferenc főherceg és Anna főhercegnő személyes látogatásukkal is megtisztelték (ők feltehetőleg Bélatelepen is találkoztak vele). Kezelőorvosa, a világhírű sebészprofesszor, Verebély Tibor tanácsára azonban nem térhetett vissza a színpadra, hanem Bélatelepre ment néhány hétre

267 Magyar színházművészeti lexikon szócikke.
268 Színházi Élet, 1924. 27. sz. 89. p.
269 Somogyi Anna (1884–1963) színésznő. Huszka Lili bárónőjében Illésházy Ágotát játszotta, az Aranyvirágban Dianát.
270 Rátkai Márton (1881–1951) színész.
271 Színházi Élet, 1924. 28. sz. 85. p.
272 Pesti Napló, 1927. augusztus 8.
273 Korabeli MTI hírek.

felépülni. Dicsekedett, hogy már könnyedén tud úszni.[274]

A Színházi Élet három oldalon, képekkel illusztrálva mutatta be a gyógyult Péchy Erzsit, aki mélységes hálával és hódolattal gondolt József főhercegre és Anna főhercegnőre, akik személyesen is érdeklődtek hogyléte felől. A nehéz kórházi napok után bélatelepi nyaralás következett. Erről így beszélt: „Verebély professzor tanácsára rögtön nekimentem a Balatonnak. Kicsit drukkoltam, hátha most fog kiderülni, hátha meghibbant valamelyik tagom. Szerencsére két perc múlva már úgy úsztam, mint egy kölyök-cet, sőt másnap vízipóló csatám volt Somogyi Nusival, aki első vendégem volt Bélatelepen. Bármilyen szépek voltak azonban a balatoni napok, mégsem volt ottmaradásom. A színésznőnek az első színházi próbatábla az, ami a katonalónak a trombita. Rohantam Pestre, ezúttal azonban – gyorsvonaton. Vass József kegyelmes úr Bélatelepen megfogadtatta velem, hogy nem ülök többet a volán mellé […] Autó rekedt dudája hallatszik, az új, boldog Péchy Erzsi egy pillanatra kinéz a várhegyi virágos villa ablakán. Aztán lassan megfordul és a zongorához ül. A kottatartón az új darab slágere."[275]

150. A villa, 2014

151. A villa az 1950-es években

Péchy Erzsit 1933. július 20-án a Verebély-klinikán érte a halál. Ahogyan akkor írták „Fiatalon, sikereinek teljében távozott az élők sorából a szép, szőke primadonna. Péchy Erzsi ama kevesek és kiválasztottak közé tartozott, akiknek a sikerei túlélik a darabok sorozatos előadásait s szép és felejthetetlen emlékként élnek tovább a szívekben."[276]

Temetésén a koszorúk egyikén a szalag így szólt: „Szeretettel a Béla-telepiek"[277]

1932.12.03. | vétel 14.000 pengő **PRESZLY ELEMÉR,** neje **NIKICS ANNA**

Preszly Elemér (1877–1971) ügyvéd, főispán.

A középiskolát Vácott és Győrött, a jogot a budapesti tudományegyetemen végezte, 1901-ben jogi doktorrá avatták. 1903-ban ügyvédi oklevelet szerzett, Vácott nyitott irodát. A Függetlenségi és 48-as Párt programjával 1909–1918 között a váci kerület országgyűlési képviselője. 1917-ben Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Du-

274 www.szineszkonyvtar.hu alapján

275 Vass József megfogadtatta Péchy Erzsivel, hogy nem ül többé a volán mellé. In: Színházi Élet, 1930. 37. sz.

276 Budapesti Hírlap, 1933. július 20. 9. p. Pécsi (sic!) Erzsi meghalt.

277 MTI híradás, 1933. július 21. 163. sz.

nántúl hadigondozó kormánybiztosa. Az I. világháborúban népfölkelő százados. 1920. május 3-tól Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánja, 1935. március 1-től a Belügymininisztérium politikai államtitkára, lemondása, 1936. november 1. után ismét Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánja. 1935–1939 között a ceglédi kerület országgyűlési képviselője.[278]

1933 márciusi hír: „Péchy Erzsi híres balaton-bélatelepi villája gazdát cserélt. Az utóbbi hónapokban betegeskedő primadonna igen olcsón, 14.000 pengőért Preszly Elemér pestmegyei főispánnak adta villáját."[279]

1939.08.21. | vétel 12.000 pengő **SZABÓ FERENC**

Szabó Ferenc pápai prelátus tököli lakos volt. 1932-ben volt 25 éve annak, hogy pappá szentelték, s ez alkalomból hívei és tisztelői meleg ünneplésben részesítették.[280]

„[1944.] November 22-én reggel még folyt a szentmise. Szabó Ferenc prelátus úr, s a ministránsai a harcok ellenére is kiszolgálták a szentségeket, amikor két német katona lépett a sekrestyébe, s a szentmise félbeszakítására szólította fel a plébános urat. Azonban a misét befejezték, a ministránsokat hazazavarták, így ők, s a hívek már a templomtól távol, biztonságban hallották a robbanást. A németek felrobbantották a templomtornyot. Hosszú évekig állt a csonka torony a háború mementójaként emlékeztetve a tökölieket a nehéz időszakra. […] A közismerten vallásos életű tököli lakosság nem tudta elképzelni életét templom és harangszó nélkül. Az időskorú Szabó Ferenc prelátus-plébános elhalálozása után Pödör László lett a község plébánosa…"[281]

A villát 1948-ban egy üzem öt évre bérbe vette felújításért cserébe.

1952 | MAGYAR ÁLLAMKINCSTÁR

1953 | ORVOS-EGÉSZSÉGÜGYI DOLGOZÓK SZAKSZERVEZETE *kezelésében*

1961 | SZOT Üdülési és Szanatóriumi Főigazgatóság kezelésében
1972 | SOMOGY MEGYEI TANÁCS

1991.02.27. | jogutódlás **SOMOGY MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT**

A Somogy Megyei Ripp Rónai Múzeum művészeti alkotóházaként működött a telken lévő két másik villával (két Verebély villa) együtt. Ezekhez kötődik a Fonyódi Iskola nevű csoport (1972–1985). A festőcsoportot a művésztelepi együttlét és a közös kiállítások szervezése hozta össze. A Fonyódi Iskola alapító tagjai természetelvű festők, munkáikban a színek és a hangulatok központi szerepet játszottak. A Balaton élménye mellett Csontváry Kosztka Tivadar, Gulácsy Lajos és Egry József

278 Magyar Katolikus Lexikon szócikke. – lexikon.katolikus.hu
279 http://www.huszadikszazad.hu/bulvar/aprosagok-20443
280 Budapesti Hírlap, 1932. június 19. 12. p. A tököli plébános negyedszázados papi jubileuma.
281 http://www.tokol.hu/cikkek/1301_toronyrobbantas.php (elérés: 2013.02.21.)

munkássága is hatott művészetükre. A Bráda Tibor, Kovács Péter, Leitner Sándor, Topor András, Szentgyörgyi József összetételű stúdiós (Fiatal Képzőművészek Stúdiója) társasághoz az 1980-as években egy-egy kiállítás erejéig csatlakozott Bodóczky István, M. Novák András, Szabados János és Tölg-Molnár Zoltán.[282]

Az M7-es autópálya építésének időszakában a régészeti feltárásokon dolgozók használták az épületeket.

1999.10.20. | vétel **SOMOGY MEGYEI MÚZEUMOK IGAZGATÓSÁGA**

2008.07.23. | vétel **magánszemély**

A villát panzióként üzemeltetik, a honlapon téves adatokkal hirdetik a szépen felújított nyaralót.[283]

BARTÓK BÉLA U. 60-62.

Telekkönyvi betét: 744. – Hrsz. 6425. – 5103 m² (a három telek együtt)

1894 | telek vétel 168 forint **KAPOTSFFY JENŐ**

Kapotsffy Jenő (1853–1921) ügyvéd, országgyűlési képviselő.

Felesége Kelemen Mariska (1855–1905), gyermekei Aurél, Margit, József, Ilonka Mariska.

1894.09.14. | vétel 712 frt **bolvári ZAHN DÉNESNÉ nárai SZABÓ MÁRIA**

A lengyeltóti községi elöljáróság 1896. május 29-én állított ki olyan bizonyítványt, hogy a telken újonnan épült villa van, bár házszámmal még nincs ellátva.

A Bolváry család itáliai eredetű, a családi hagyomány szerint az 1680-as évek közepén, Savoyai Jenő herceg kíséretében kerültek Magyarországra. A família ekkor már minden bizonnyal rendelkezett nemesi címmel, melyet Mária Terézia királynő erősített meg.

Bolváry szül. Zlinszky Antónia 1872. február 11-én hunyt el életének 36., házasságának 16. évében (1836. május 4-én született). A gyászjelentést férje Bolváry Gellért a pesti Királyi Ítélőtábla pótbírája, valamint Zahn János György földbirtokos, a zlatnói gyártelep tulajdonosa adta ki. Feltüntették még az előbbinek természetes, utóbbinak örökbefogadott gyermekeit Bolváry-Zahn Dénest, Istvánt és Margitot. – Bolváry Gellért 1831-ben született, s Budapesten hunyt el 1886. március 13-án reggel 7 órakor életének 55. évében szívszélhűdésben. Gyermekei: Bolváry Zahn Dénes, István és Margit, valamint második feleségétől, somoskeői Sütő Vilmától – Gellért és Andor.

282 http://artportal.hu/lexikon/muveszeti_iranyzatok/fonyodi_iskola
283 http://fonyodialkotohaz.hu

Zahn György híres üveggyáros volt, több találmány fűződik a nevéhez. Talán nem véletlenül lett Bolváry Zahn Dénes sem üveggyári igazgató. A zlatnói üveggyárat 1830 környékén alapította Zahn J. György, akinek örökösei Bolváry Dénes és István 1880 táján vették át, majd 1893-ban megvette tőlük Dapsy Viktor.

152. A villa, 2014

A Balaton

legszebb pontján **Fonyódon**, a Bélatelepen, bérbeadó az idényre árnyas parkban fekvő szolidan épült, teljesen berendezett, vízvezetékkel ellátott emeletes nyaraló. Hat szoba, cselédszoba, konyha, mosókonyha és kamarából áll, fürdőház és tenniszhely tartozik hozzá. Tudakozódhatni Bolvárynál, Ferenc József-rakpart 21. Telefon 150—97. 22324

153. A Bolváry villa hirdetése, 1912

Bolváry Zahn Dénesnek földbirtokai és bányái voltak Zlatnón (Losonctól 30 km-re északkeletre fekszik, a trianoni békeszerződésig Gömör-Kishont vármegye Rimaszombati járásához tartozott, ma Szlovákia területén található) és a Miskolc melletti Kondón. Bár katolikus volt, segítette a helyi református egyházat és adakoztak a Magyar Tudományos Akadémia és a Parlament felépítéséhez is, Bolváry Gellérttel közösen.

A Budapesti Czím- és Lakjegyzék 1898-as évfolyamában gyárigazgatóként szerepel és a IV. kerületi Papnövelde utca 10. sz. alatt lakott. 1911-ben történt változás, akkor üveggyári igazgatóként szintén e kerületben a Ferenc József rakpart 21. sz. alatt. 1913-tól székesfővárosi hivatalnokként a VIII. kerületi Kisfaludy u. 28/b alatt lakott egészen 1922–1923-ig. Az 1928-as évfolyamban már özv. Bolváry Zahn Dénesné, mint magánzó szerepel ugyanezen a címen.

Felesége nárai Szabó Mária – Náray Szabó Sándor testvére
1862-ben született, 75 évesen, 1937. július 30-án hunyt el, Abán temették el.

Fiaik bohém természetűek voltak. Bolváry Géza (1897–1961) híres filmrendező lett, első felesége Mattyasovszky Ilona ismert filmszínésznő (Abán van eltemetve). Bolváry Ferenc (*1899) a Magyar Nemzeti Bank pengő főosztályának vezetője volt, emellett műgyűjtő, zeneszerző is volt, az 1930-as, ’40-es években több sláger fűződött a nevéhez, mint például: Virágzanak a lila orgonák, Ukrajnában (1942).[284]

284 Az életrajz összeállítása a ’László Gábor 1896-os fonyódi naplója’ c. könyv alapján készült.

1916.02.05. | vétel 15.000 korona **berei PAPP-RAGÁNY ENDRE 1/10 rész, neje TASSY DALMA 9/10 rész** (Papp-Ragány Endre 1916.03.14. 1/10-et feleségének ajándékozta)

Papp-Ragány Endre honvéd huszár ezredes 1872-ben született.

Felesége Thassy Dalma, leányaik Magdolna (1903–1957) és Dalma (1905. szeptember 16.).

Magdolna férje Hertelendy Dénes lett, aki maga is bélatelepi villatulajdonos volt.

Dalma Olga 1928 februárjában lett báró Crailsheim Krafft József felesége. Az anyakönyvi bejegyzés szerint a vőlegény Papp-Ragány Endre nyugalmazott honvéd huszárezredes örökbefogadott fia. A mennyasszony tanúja a kecskeméti Tassy Iván volt,

1925.05.07. | vétel **verebélyi VEREBÉLY TIBORNÉ bókai BÓKAY NADINE**

Verebély Tibor (Bp., 1875–Bp., 1941) sebész, egyetemi tanár, az MTA tagja.

1900-ban a budapesti egyetemen avatták orvosdoktorrá. 1900-tól a kórbonctani tanszéken működött, majd kórházi kórboncnok főorvos, ezután a sebészeti klinikán dolgozott, mint tanársegéd, ill. adjunktus Budapesten. 1906-ban a Stefánia-kórház főorvosa, 1907-ben egyetemi magántanár a fertőzéses sebészeti betegségek tanából A III., majd az I. sebészeti klinika igazgatója, 1938–1939-ben az egyetem rektora. 1939-től az egyetem képviseletében felsőházi tag. Kutatásokat végzett a daganatok, a csontbetegségek, a lép, hasnyálmirigy, gyomor sebészetével, az alkat sebészi vonatkozásaival kapcsolatosan. Tudományos működésének középpontját a sebészi patológia megszilárdítása képezte. Jelentős iskolát nevelt fel. 1938-ban Corvin-láncot kapott.

Felesége bókai Bókay Nadine, gyermekei Judit, Tibor, Pál, Nadine, Erzsébet.

Verebély Judit férje **Andorka Rudolf** tábornok[285] lett, aki spanyolországi követként is dolgozott. Fiának, az ismert szociológusnak a visszaemlékezése:

„Ami az anyagi, társadalmi helyzetet illeti, azt lehet mondani, hogy az akkori felső középosztályba tartoztunk. Apám vagyonnal nem rendelkezett, anyai nagyapám vagyona pedig odáig terjedt, hogy volt egy bérháza a Petőfi Sándor utcában, de a sok gyerek miatt annyi tulajdonos között oszlott meg, hogy az nem számított jelentősnek. Már az anyámnak sem jutott volna egy fél lakás abban a házban. Ezen kívül volt egy nagyon szép nyaralónk a Balaton egyik legelőkelőbb helyén, Bélatelepen. Azt hiszem, nagyapám sokat keresett, de szeretett is költeni, például vadászterületet bérelt, mert nagyon szeretett vadászni. Mindenesetre jobb volt az életszínvonalunk, mint a magyar átlagé, és jobb volt, mint az átlagos középosztályé. Szinte hihetetlennek számított akkoriban, hogy mi nyáron két hónapot nyaraltunk a Balatonnál, de azért mégsem Abbáziába mentünk pihenni. Nagy költekezés sem ruházkodásban, sem például az ékszerek terén nem jellemezte a családot, nem illett bele a felfogásukba sem."[286]

285 Önéletrajzában említi azt, hogy 1942-ben Kállay Miklós miniszterelnök Bélatelepről telefonált neki. In: Andorka Rudolf: A madridi követségtől Mauthausenig (Bp., Kossuth, 1978.). – Az adatot köszönöm Szentkláray Ferencnek.

286 http://andorkaweb.tarki.hu/eletrajz.html. – A Századvég 2006-os számában megjelent interjú.

154. Verebély Erzsébet

155. Verebély Erzsébet

Verebély Erzsébet (1918–1994) férje **Matolcsy Mátyás**[287] volt. Fiúk, Mátyás által írt visszaemlékezésből idézek:

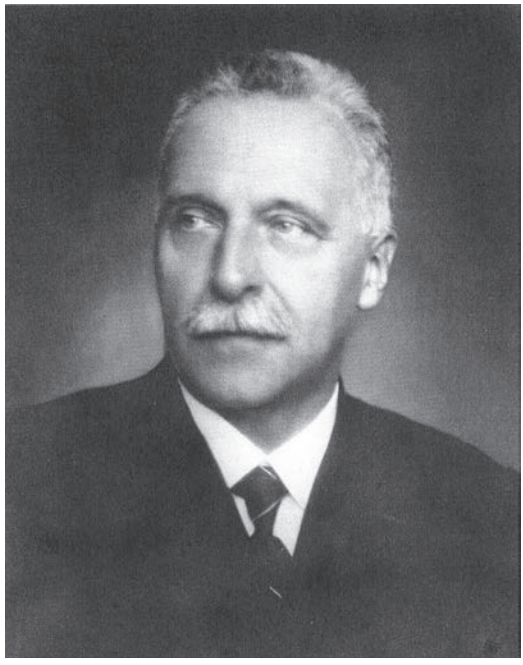
„Két híres orvos dinasztia leszármazottjaként született 1918. január 18.-án. Apja Verebély Tibor sebészprofesszor, anyja Bókay Nadine, Bókay János orvosprofesszor unokája […] Erzsébet volt a legfiatalabb az öt gyerek közül. Gondtalan gyermek és ifjú kora volt a jómódú polgári családban, a nyarakat Bélatelepen, a Balaton melletti családi villában töltötte. Kitüntetéssel érettségizett, de további életét döntően meghatározta, hogy 17 évesen megismerkedett Matolcsy Mátyással, a mérnökközgazdász politikussal. 18 éves korában esküvő (1936) és 1937-ben már megszületik első fiúgyermeke, Miklós. Ezt követően egész életét a gyerekek (még három születik: Mátyás, Tamás, Erzsébet), a család és férje politikai karrierének segítése töltötte ki. Házasságának első 8 évét (1936–1944) a »háromlakiság« jellemezte: a téli időszak Budapesten a Lónyai utca 17-ben, tavasz Farmoson, férje szülőföldjén, nyáron, Bélatelepen a nagycsalád körében."[288]

Ugyancsak ő édesapja, **Matolcsy Mátyás** életéről készített anyagában így ír:

„A család folytatta szüleik kétlaki életét, […] Mátyás esetében a kétlaki élet három lakivá bővült, a család nyaranta mintegy egy hónapot töltött apósa Bélate-

287 Matolcsy Mátyás (1905–1953) politikus. Református családba született, Farmoson 500 holdas birtokuk volt. 1926-ban a budapesti műegyetemen gépészmérnöki oklevelet, 1929-ben közgazdaságtudományi doktori oklevelet szerzett. Az 1930-as évektől a Magyar Gazdaságkutató Intézet mezőgazdasági szakelőadója, több nagyjelentőségű mezőgazdasági szakmunka szerzője. A radikális földbirtokreformot képviselte. 1935-től 1944-ig országgyűlési képviselő. 1939–1940-től a nyilaskeresztes mozgalom híve, 1942-ben kilépett a Nyilaskeresztes Pártból, a kormánypárthoz csatlakozott. 1944-ben a Magyar Gazdaságkutató Intézet igazgatója. 1944 végén Németországba menekült, decemberben amerikai fogságba került. 1946-ban a Népbíróság kényszermunkára majd fegyházbüntetésre ítélte. A gyűjtőfogházban szívrohamban halt meg. – In: Új Magyar Életrajzi Lexikon, Gyurgyák János: A zsidókérdés Magyarországon. Bp., 2001. 462-463., 689-690.

288 www.csaladitemeto.hu – A farmosi Matolcsy család nyughelyéről készített honlapon belül Verebély Erzsébet (Matolcsy Mátyásné) életrajza.

156. Verebély Tibor

lepi villájában a Balaton mellett, ahol ilyenkor nyaraltak a Verebély gyerekek (Erzsébet testvérei) is a maguk családjával. A politika a családon belül komoly konfliktus helyzeteteket idézett elő…: Az ugyancsak konzervatív Verebély professzor, nemzetközi hírű sebész, az orvosi egyetem rektora nem kedvelte a radikális eszméket, s bár nem szólt bele veje politikai tevékenységébe, érezhetően nem örült neki. Klinikájáról száműzte a politikát, így amikor Matolcsy Tamás az 1939-es választásokon öccse radikális földosztó programjával mandátumot szerzett a monori körzetben, nehezen kezelhető helyzet alakult ki. A Verebély család a városi polgári középosztály felső rétegéhez tartozott, nem volt affinitása a parasztság problémáihoz, nem szimpatizált a radikális változásokkal, főleg nem a nyilas primitívizmussal. Verebély Tibor 1941-ben meghalt, felesége egyáltalán nem foglalkozott a politikával, neki csak a család összetartása, a gyerekek segítése lebegett a szeme előtt. Erzsébet testvéreiben azonban volt bizonyos fenntartás férje politikai aktivitásával szemben, ez azonban nem volt látványos, kirekesztő. Ezek a feszültségek azonban, csakúgy, mint az összes többi családi feszültség, a háborúval, a háború után kialakult helyzettel megszűntek, megoldódtak.

[…]

Az igazgatói pozíció, a nyári szabadságok, nyaralás stb. lehetővé tették számára a »rugalmas munkaidőt« ami nem igényelte állandó intézeti jelenlétét. A katonai helyzet gyors romlása nyilvánvalóvá tették a közeli szovjet megszállást, ezért bátyjával közösen elhatározták és el kezdték szervezni a front elől a nyugatra történő menekülésüket. Ez nem volt könnyű dolog, Tamásnak öt gyereke volt (az ikrek másfél évesek), neki pedig három és a negyedik már »útban«. Külön problémát okozott Miklós fia, aki ekkor 7 éves volt, magatehetetlen. A menekülésnek az első fázisa egy hosszabb családi nyaralás volt Bélatelepen a Verebély családdal, ez lehetővé tette a feltűnés nélküli elszakadást Farmostól és a budapesti lakástól. Nem akarták a menekülés tényét, időpontját, irányát nyilvánosságra hozni."[289]

Verebély Tibor halála – 1941. március 28. – után a hagyatéki tárgyaláson 1941. május 1. – az alábbi fonyódi vonatkozású adatok kerültek rögzítésre[290]:

289 www.csaladitemeto.hu – A farmosi Matolcsy család nyughelyéről készített honlapon belül Matolcsy Mátyás életrajza.

290 BFL VII.12.b 1941–564336, dr. Verebély Tibor hagyatéki ügye.

A fonyódi ingatlan 4.060 pengő értékben lett felvéve. Sajnos, a részletes leltár nem került a hagyaték iratanyagába, ezért azt közölni nem tudom (az sem derül ki az iratokból, hogy mind a két villa szerepelt-e a hagyatékban, vagy csak az egyik?). A hagyaték az özvegy és az öt gyermek között osztatott fel. A tekintélyes vagyon ingóságai az özvegy és gyermekek, az ingatlanok a gyermekek között kerültek felosztásra hozzávetőleg a következő értékben: pesti ingatlanok 236 ezer pengő, 300 pengő készpénz, 46 ezer pengő értékpapír, 475 pengő követelés, bútor 3.700 pengő, ún. drágaság 380 pengő, ruhanemű 1.000 pengő, két személyautó 4.500 pengő. A terheléseket levonva a tiszta hagyaték értéke 223.251 pengő volt.

A gyermekek:
Verebély Judit, férj. Andorka Rudolfné m. kir. követ, meghatalmazott miniszter,
Verebély Tibor egyetemi tanársegéd,
Verebély Pál magántisztviselő,
Verebély Nadine, férj. Jobbágyi Zsoltné[291] Nemzeti Bank főtisztviselő,
Verebély Erzsébet, férj. Matolcsy Mátyásné mérnök.

1952 | MAGYAR ÁLLAMKINCSTÁR

1953 | ORVOS-EGÉSZSÉGÜGYI DOLGOZÓK SZAKSZERVEZETE

1961 | SZOT

1972.11.20. | SOMOGY MEGYEI TANÁCS

1991.02.27. | jogutódlás **SOMOGY MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT**

1999.10.20. | vétel **SOMOGY MEGYEI MÚZEUMOK IGAZGATÓSÁGA**

2008.07.23. | vétel **magánszemély**

BARTÓK BÉLA U. 62.

Telekkönyvi betét: 745. – Hrsz. 6425. – 5103 m² (a három telek együtt)

1894 | telek vétel 168 forint **KRAMMER JÓZSEF**

Krámer József törvényszéki bíró 1853-ban született, és 80 éves korában, 1933. március 10-én hunyt el Budapesten. Temetése a kaposvári zsidó temetőben volt, felesége, Steinbok Irma siratta. A Magyar Zsidó Lexikon kaposvári szócikkében, mint a település közéletének kiválóságát említi a ny. kúriai bírót.

1902.10.31. | vétel 1600 korona **IFJ. ÁBRÁNYI KORNÉL**

Ifj. Ábrányi Kornél (Pest, 1849–Bp., 1913) író, újságíró.

291 Jobbágyi Zsolt (1905–1974)

157. A villa, 2014

Tanulmányait Győrött és Pesten végezte. 1868–1875 között különböző minisztériumi hivatalokat viselt. 1876-ban a Kelet Népe, 1878–1881-ben a Magyarország, 1882–1883-ban az Ország-Világ, 1887–1894 között és 1901–1902-ben a Pesti Napló szerkesztője. 1884–1919-ben nemzeti párti országgyűlési képviselő, 1906–1909-ben a miniszterelnöki sajtóosztály főnöke. 1878-tól a Kisfaludy Társaság, később a Petőfi Társaság tagja. Számos regénye (pl. Régi és új nemesek, Nemzeti ideál), több költői, ill. színpadi műve, az egykorú lapokban igen sok politikai cikke és tárcája jelent meg.

1904.10.14. | vétel 1.100 korona **gyöngyösi PETHEŐ MIKLÓSNÉ GYURMÁN ANNA**

A gyöngyösi Pethő család címeres levelét 1694. november 12-én kapta Pethő Pál és gyermekei.

Gyurmán Anna Szaplonczay Manó első feleségének, Gyurman Irmának volt a testvére.

Gyermekeik Józsa, Anna és Miklós (orvos, + 1967). 1945-ben hunyt el.

1919.01.30. | vétel 10.000 korona **csantavéri TÖRLEY JÓZSEFNÉ székási SACELLÁRY IRÉN**

(bővebben lásd a Törley villánál – Bartók Béla u. 44.)

1920.02.11. | vétel 11.000 korona **TASSY IVÁN**

Tassy Iván Kecskeméten született 1885. június 23-án. Szülei Tassy Pál jogtudós, tanár és Sántha Olga voltak. Kiskunfélegyházán érettségizett. Orvosi egyetemi tanulmányait Budapesten és Párizsban végezte. Pályafutását 1908-ban a Bársony klinikán[292] kezdte meg. 1924-től 1928-ig az Erzsébet sósfürdő igazgató főorvosa, azután az OTI főorvosa. Megjelent néhány szakmunkája is.

Budapesten 1929. február 12-én vette feleségül felsőbüki Horváth Erzsébetet (1899). Az esküvői tanúja Verebély Tibor volt. Fiaik Tamás és Olivér.

Tassy Iván 1953. december 22-én hunyt el.

Papp-Ragány Endre feleségének, Thassy Dalmának[293] volt a testvére. Unokahúgának, Papp-Ragány Dalmának az esküvői tanújaként is számon tartjuk.

1925.03.07. | vétel **VEREBÉLY TIBORNÉ**

(részletesen lásd az előző Verebély villánál)

---

292 Bársony János tanár, az I. sz. Szülészeti Klinika 1903–1926. közötti igazgatója.

293 Az 1928-as anyakönyvi bejegyzésben az ő nevét „Tassy Ida Szidónia Dalma”-ként írták, tehát ’h’ nélkül, ahogyan a tanú Tassy Iván nevét is. Tassy Ida Szidónia Kecskeméten született 1880. június 12-én. Az anyakönyvben is Tassy-ként szerepel.

Az 1941. évi bélatelepi közgyűlésen Ripka elnök mély megilletődéssel jelentette Verebély Tibor halálát. Mint mondta, a világhírű tudós, a magyar orvos tudomány büszkesége rajongó szeretettel volt eltelve a Balaton iránt, évek óta Bélatelepen keresett és talált önfeláldozó, embermentő munkája közben néhány heti pihenést. Még nyári üdülése is áldást jelentett erre a vidékre, ahol sok szegény embert részesített orvosi segítségben. Emlékét a bélatelepi közönség legbensőbb kegyeletérzéssel fogja megőrizni. Azt indítványozta, hogy a parti sétány azon a helyén, ahol a megboldogult a naplementében szokott gyönyörködni, Verebély pihenőt létesítsenek.[294]

1991.02.27. | jogutódlás **SOMOGY MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT**

1999.10.20. | vétel **SOMOGY MEGYEI MÚZEUMOK IGAZGATÓSÁGA**

2008.07.23. | vétel **magánszemély**

BARTÓK BÉLA U. 64.

Telekkönyvi betét: 746. – Hrsz. 6423. – 1.114 m²

1894 | telek vétel 168 forint **HORKAY SÁNDOR**

Horkay Sándor (1851–1934) Kaposvári törvényszéki – kúriai bíró.

1918.10.20. | szaplonczai SZAPLONCZAY LÁSZLÓ, neje Péchy Mária

A villaépület is ekkor lett bejegyezve vázlatrajz alapján.

Bélatelep alapítójának fia katonatiszt volt. 1914. augusztus 1-től az 1. lovassági ezredben szolgált századosként, 1927. november 1-től ezredes. Tulajdonosa volt a 3. osztályú Vaskorona Rendnek, ezüst és bronz katonai érdeméremnek, a Katonai érdemkereszt 3. osztályának. 1930-ban megkapta a Magyar Érdemrend tisztikeresztjét.

Horthy kormányzó 1938. júliusában az Országos Vitézi Széknek a miniszterelnök által előterjesztett javaslatára 151 kat. holdat és 89 nöl. vitézi birtokot adományozott neki.[295]

158. Szaplonczay László

294 MNL SML FBFei. Bélatelepi közgyűlés jegyzőkönyve, 1941. augusztus 17.
295 MTI hír 1938. július 15.

159. A villa, 2014

Közéleti szerepet vállalva a német megszállás után kinevezték Máramaros vármegye főispánjának.[296] 1944. május 24-én jelentette, hogy a máramarosszigeti gettóban a zsidóktól deportálásuk előtt 150 000 pengő készpénzt és 200 000 pengő értékű értéktárgyat koboztak el. Három héttel később 1944. június 14-én az Államvédelmi Központban személyesen jelentette: „Máramaros vármegyéből a zsidókat elvitték. A visszamaradt ingó és ingatlan vagyonokat a honvéd, csendőr, rendőr személyek, közhivatalnokok és magánszemélyek fosztogatják."[297]

Szaplonczay László az Imrédy Béla által létrehozott Magyar Megújulás Pártjának az egyik vezéralakja volt. A máramarosi zsidóság gettósításában és deportálásában szerepet vállaló személyeket 1946-ban a Kolozsvári Népbíróságon vonták felelősségre és ítélték halálra, életfogytiglani kényszermunkára vagy hosszú börtönbüntetésre. Az ítélet szerint Szaplonczay László, Máramaros vármegye főispánja távollétében 25 év kényszermunkát kapott. [298]

Ebben az időben ő már nem élt, Németországban halt meg 1945-ben.

Felesége péchujfalusi Péchy Márta (1889–1968) 1951-ben vándorolt ki az Egyesület Államokba, Pensylvaniában telepedett le, s Erie településen hunyt el.

Szaplonczay László – mint nyugalmazott huszárezredes – a Balatoni Kurírba írt egy cikket 1943. július 29-én, „Hogyan történt Fonyód-Bélatelep megalapítása" címmel, amelyben gyermekkori emlékeit felidézve rajzolta meg Béletelep múltját.

1921.05.27. | vétel 150.000 korona **FLEISCHACKER GUSZTÁV**

A villa adásvételi szerződése 1921. május 18-án kelt Budapesten.[299]

A tulajdonosok:

9/50 Fleischacker Gusztáv

18/50 Fleischacker Gusztávné sz. Keill Irma

9/50 Matolcsy Elek százados

9/50 Patzelt Oszkárné sz. Matolcsy Irén

5/50 Matolcsy Sándor ügyvéd

Fleischacker Gusztáv m. kir. honvédezredes

1938. december 3-án hunyt el, élete 85. évében

296 MTI hír 1944. április 26.

297 In: Karsai László: A holokauszt utolsó fejezete. Beszélő, 2005. október 10. szám.

298 In: Randolph L. Braham: A magyarországi holokauszt földrajzi enciklopédiája.

299 Köszönöm dr. Piatsek Máriának és dr. Matolcsy Gusztávnak, hogy rendelkezésemre bocsátották azt a telekkönyvi végzést, amely erről információt ad.

160. A villa, 2014

Felesége nemes Keill Irma (húga férje volt F. Mór Fridolin, akinek a fia Andorka Rudolf Rezső sz. F. madridi nagykövet, akinek a felesége verebélyi Verebély Judit [V. Tibor bélatelepi villatulajdonos leánya], fia A. Rudolf szociológus)

Gyermekeik Matolcsy Sándor, M. Elek, M. Irén (Keill Irma első házasságából), Fleischacker István, Fleischacker Gusztáv (+ Piave, 1918. június 19., 19 éves korában)

Fleischacker Gusztáv az 1926. évi bélatelepi közgyűlésen kifogásolta a bélatelepi közvilágítás minőségét.

Matolcsy Sándor leveleiben időnként felsorolta érdeklődők számára azokat a villákat, amelyeket tulajdonosaik szeretnének eladni. Egy 1934 decemberében kelt levelében azt írta, hogy megfelelő áron édesanyja, Fleischacker Gusztávné is eladná a villáját. Anyja a hátralékosok között is szerepelt, 1935 nyarán – Török Pál gondnoknak írt levelében közli – 211 pengővel tartozott, amiből 28 pengőt fizetett ki. Azt ígérték, hogy havi 70 pengőt fizetnek, de nem tették. Kellemetlen volt ez számára, mert rokonairól volt szó. Abban maradtak, hogy a 70 pengő felét Matolcsy Oszkárné ezredesné fogja fizetni. Matolcsy kérte, hogy Török menjen el hozzá, és kérje el a pénzt.

1952 | MAGYAR ÁLLAMKINCSTÁR

1953 | ÉM PÉCSI TERVEZŐ IRODA

A fonyódi államosítási névjegyzék 26. tételszáma alatt szereplő volt Matolcsy Elek és társa tulajdonát képező Bélatelep 21. sz. villát a hozzá tartozó telekkel együtt 1953-ban igénybe vették és azt az ÉM Pécsi Tervező Iroda részére üdülő céljára kiutalták. Az indoklás szerint a dolgozók üdültetésére szociális szempontból szükség van.[300]

1967.10.07. | vétel 3/6 (törlés 1996.03.14.) **KOVÁCS BÉLA**

Fonyódi tanácselnök. Felesége Bódizs Erzsébet.

1993.05.13. | öröklés

2003.07.25. | vétel **magánszemély**

2010.06.08. | vétel **magánszemély**

300 MNL SML XXIII. 759. Fonyódi Nagyközségi Közös Tanács (iktatott) iratai, 28. doboz. 1953. február 26. Pécsi Tervező Iroda üdülési igénylése.

BARTÓK BÉLA U. 66.

Telekkönyvi betét: 747. – Hrsz. 6421. – 1.698 m²

1894 | telek vétel 168 forint **krasznai KRASZNAY MIKLÓS**

A Krasznay család ezen ága 1618 decemberében kapta nemesi oklevelét. Krasznay Miklós 1856-ban született. Felesége nemes Grossinger Júlia (1867–1943) volt, gyermekeik Jenő, Mihály és Erzsébet. Pécsett ügyvédként dolgozott, ahol 82 éves korában, 1937 áprilisában hunyt el. A Társaság című lap számolt be haláláról az 1937. ápr. 18. számában.

1897.10.03. | vétel **SCHOLZ LAJOS (telek)**

Scholz Lajos műszaki főtanácsos volt Kaposváron.

Testvérei közül Gyula tervezte a fonyódi mólót, Hermina pedig Németh István kaposvári polgármester, fonyódi nyaralótulajdonos (volt Villa [Nyári] Galéria épülete) felesége volt.

Fiatalon, 46 évesen hunyt el 1909-ben, hátrahagyva feleségét és négy gyermekét.

1897.12.20. | vétel 550 frt **pusztakovácsi BIEN DÁVID (telek)**

Bien Dávid a Mezőgazdasági Ipar Rt. volt főintézője, a Kaposvári Kereskedők és Iparosok Takarékpénztára Rt. volt elnöke és vezérigazgatója.

Kaposváron hunyt el 1941. december 11-én, életének 85., házasságának 49. évében, az ottani izraelita temetőben helyezték végső nyugalomra. Felesége Friedmann Irén volt,[301] fia Andor.[302] Nemességet 'pusztakovácsi' előnévvel kapott, mint gazdasági főintéző, 1911. január 12-én.

Balaton
melletti fonyódi Béla-telepen, egy szépfekvésü, körülbelül 400 négyszögöl kiterjedésü villatelek eladó. Fölvilágositást nyujt a tulajdonos: Bien Dávid, Kaposvár. 62580

161. Bien Dávid hirdetése

1918.03.23. | vétel 3.600 korona **özvegy pataki POTOCZKY KÁLMÁNNÉ iglói SZONTAGH JOLÁN (telek)**

pataki Potoczky Kálmán és neje, iglói Szontagh Jolán kisleánya Joluka 10 évesen, 1895 decemberében hunyt el, Kak-Belegrádon (a település ma Hernádkak-Belegrád; Hernád menti magyar kisközség. Zemplén és Borsod megye határterületén, a Cserehát csücskében húzódik; régen volt Külső Kak és Belső Kak, ez utóbbi volt Kakbelegrád). A temetés a családi sírkertben, Berzéken történt (BAZ megye). A berzéki polgármesteri hivatal a Potoczky család egykori kúriájában található.

301 Bien Dávidné (Kaposvár, 1874, anyja Kemény Betti) a holokauszt áldozata lett.

302 Bien Andor 1894. március 9-én született, Budapesten kötött házasságot 1918. augusztus 17-én, felesége Kiesenberg Mária (1886).

Gyermekük Potoczky Dezső törvényszéki orvos Hernádkakon született 1883-ban.

1924.01.04. | vétel 3.000.000 korona **GORDON RÓBERT (telek)**

Gordon Róbert (1877–1928) gépészmérnök.

Zucker Róbert Adolf néven született, családnevét 1907-ben változtatta 'Gordon'-ra.[303]

1900-ban a MÁV szolgálatába lépett. 1909-ben már a legfőbb közlekedési felügyeleti hatóság tagja. Az I. világháborúban a magyar kereskedelmi minisztert képviselte a bécsi hadügyminisztériumban. 1917-ben a Déli Vasút magyarországi vezérigazgatójává nevezték ki. Az I. világháború után a leromlott vasút újjászervezése, pályatestének és gördülőanyagának megújítása, a külfölddel való összeköttetés gyors megteremtése körül voltak érdemei. Tehetsége, tudása és szorgalma jelentékeny emberré tették a magyar vasutak újjászervezésében és Budapest, különösen a Balatonnal való közlekedés javulásában érezhette munkáját.

162. Gordon Róbert

Az ő nevéhez kötődik a bélatelepi vasútállomás 1928-as megépítése.

Márffy Emilhez hasonlóan nagystílű életet élt, 1926 és 1945 között az ő, ill később leányai tulajdonában volt a többszörös Kék-Szalag győztes Tramontana nevű vitorlás hajó.

Felesége csíkszentmártoni Bochkor Terézia, 1907. június 12-én kötöttek házasságot Budapesten. 1956-ban hunyt el 70 évesen. Leányaik Liane,[304] Evelyn[305] és Eszter.

Gordon Róbert 1928. szeptember 8-án hunyt el, végrendeletet nem hagyott maga után.

303 Névváltoztatási kimutatások 1907. év I. félév 63. oldal. 10559/1907. Itt vallását evangélikusnak írják, a házassági anyakönyvben r. katolikusnak. – Apja Zucker János, anyja Pfeifer Mária. – Testvérének, Friderikának (evang. vallású) esküvői tanúja volt 1913-ban.

304 Gordon Liane 1908. március 8-án született, 1929. május 7-én kötött házasságot dr. Tóth Lászlóval, a Nemzeti Újság főszerkesztőjével.

305 Gordon Evelyn 1909. május 24-én született, 1928. február 7-én kötött házasságot dr. Kultsár István miniszteri titkárral. Az egyik esküvői tanú gróf Klebelsberg Kúnó volt.

Az 1928. december 17-én megtartott hagyatéki tárgyaláson306 figyelembe vették a Fonyódon, 1928. november 10-én felvett kimutatást.

A hagyatéki leltárban bútorok 1.190, drágaságok 10, ruhaneműek 800 pengő értékben szerepeltek. A Tramontana nevű yacht és egy csónak 4.200, a lengyeltóti 747. sz. telekkönyvi betétben 712. /b-27. hrsz. alatt felvett és egészben örökhagyó tulajdonát képező ingatlan 4.760 pengő értékű. A halál előtti gyógykezelési és szanatóriumi ápolási költségek közel 8.000 pengőt tettek ki, ezért a tiszta hagyaték értéke 2.984 pengő volt.

A hajó és a bélatelepi ingatlan Gordon három gyermeke, Kultsár Istvánné Gordon Evelin, és az akkor még kiskorú Gordon Liane és Gordon Eszter között került egyenlő arányban felosztásra.

Néhány hónappal később, 1929. április 17-én új tárgyalást tartottak. Az özvegy elmondása szerint időközben folyamatban volt Gordon Liane kiházasítása, ezért közös elhatározásból megváltoztatták az öröklés rendjét oly módon, hogy a bélatelepi ingatlan és minden egyéb ingóság (drágaság, bútor, ruhaneműek) egyedül Gordon Eszter tulajdona lett. A tiszta hagyaték 3.097 pengőre változott.

A fonyódi kimutatás értékelhető új adatot, pl. részletes leltárt nem tartalmazott, az ingatlant 476 nöl. területen vették fel.

1930.06.05. | öröklés **GORDON ESZTER (telek)**

Gordon Eszter és ifj. Koós Ödön 1937. április 24-én házasodtak össze Budapesten, a Bécsi kapu téri evangélikus templomban.[307] Gyermekeik Péter és Krisztina.

Koós Ödönnek[308] a nagyanyja, Bókay Edith testvére volt Verebély Tibor feleségének, Bókay Nadine-nak.

1935.05.23. | vétel **TEUTSCH GUSZTÁV**

Teutsch Gusztáv Segesváron született 1889-ben. Felesége Petris Magdolna volt. Nagykanizsán a Fő u. 2. sz. alatt (Városháza földszintje) volt jól menő drogériája, csemege- ill. fűszerüzlete. Ma „Teutsch-kastély"-nak hívják egykori lakóházát, amelyben a GYIVI működik.

Teutsch 1914-ben lett a korábban alakult, drogériát működtető Geltsch és Graff cég résztulajdonosa. 1918-ban a cég egyedüli tulajdonosává, majd az üzletág vezető képviselőjévé vált a városban. Fele részben birtokolta a világháború után alakult – helyközi autóbusz forgalmat elsőként lebonyolító – Nagykanizsa Vidéki Autóbusz Vállalatot is.

Ripka levélben tájékoztatta Teutsch Gusztávot arról, hogy Gordonné értesítette, hogy meg akarja venni a telkét, a Bélatelepi érdekeltség nem támaszt akadályt,

306 BFL VII.12.b 1928–268511, Gordon Róbert hagyatéki ügye.

307 MTI hír, 1937. április 21.

308 Apja, dr. Koós Ödön (1877–1954) felesége Bókay Edit, Bókay János professzor leánya volt. Megismerkedésük nem lehetett nehéz, mert a Bókayak is a Stefánia Gyermekkórházban dolgoztak. Ödön dr. jogászi végzettségével a kereskedelmi minisztérium segédfogalmazói állásából az államtitkárságig emelkedett. Apja, Koós Ödön államvasúti főfelügyelő volt. – Testvére, dr. Koós Aurél is nyaralt Bélatelepen. Orvosdoktor, az első magyar gyermeksebész volt. Az 1839-ben létesített Stefánia Gyermekkórházhoz került, annak igazgatója lett. – In: Cseglédi Imre: Munkácsy ősei és rokonsága. Röck István: A pesti Röck ág.

nem él elővételi jogával, majd „… ama reményemnek adok kifejezést, hogy igen kellemes és szép nyári otthont fog találni a Bélatelepen, amelynek közönsége szívesen és örömmel fogja körébe fogadni."[309]

A hátralékosok közötti felsorolásban közlik, hogy Teutsch Gusztáv megvette Gordonék telkét. Gordonné tartozik 1930. évből 130 p, 1931. évből 130 p, 1932. évből 130 p, 1933. évből 100 p, 1934. évből 60 p, 1935. évből 50 p., összesen 600 pengővel. A kabinja 4 éven át bérbe lett adva (- 200 p), marad 400 p, az 1935. évet Teutsch fizeti, hátralék összesen 350 pengő.[310]

Ripka mindezzel kapcsolatban Gordonnéval úgy egyezett meg, hogy 200 pengőt fizet a hátralékainak rendezésére. Az új tulajdonos iránt úgy véli, bizalommal lehetnek, Teutsch Gusztáv vagyonos ember és annak a családnak a tagja, amely Erdélynek kiváló evangélikus püspököt[311] adott.[312]

Teutsch Gusztáv május végén közölte Ripkával, hogy május 23-án Gordnonnénak kifizette a telek árát, 4.760 pengőt. Török tantótól befizetési lapot kért, hogy a 3%-ot is kifizethesse az újítási alapba. Az alapszabályt aláírva visszaküldte.[313]

Matolcsy egy általános beszámoló keretében közölte Ripkával, hogy „Teutsch egy fából készült vadászkastélyt vett meg és téglalapokra állíttatja fel Gordonék telkén".[314]

Fonyód 1929-es térképén a villasor ábrázolásánál ezen a telken nincs épület, csak a '30-as években lett beépítve.

1936. december 18-án keltezett az a házfeltüntetési bizonyítvány, amely szerint a telken ház épült.

1942.11.26. | vétel 18.000 pengő **SZELLŐ AMBRUS**

Szellő Ambrus Nagykőrösön született 1917-ben, Budapesten halt meg 1977-ben. Testvére Szellő Ferenc orvos.

1942-ben kötött házasságot, felesége Zs. Tóth Márta lett.

1942-ben szerzett diplomát, röntgen főorvosként dolgozott. A Ferencvárosnál 1945 tavaszától kezdődően 25 éven keresztül sportorvosként is tevékenykedett, főként a labdarúgóknál. „Sok-sok kedves emlék fűz hozzájuk." – nyilatkozta a Népsportnak akkor, amikor (nyugdíjazása miatt) búcsút vett tőlük, majd így folytatta: „Bejártam velük a világot, megismertem más népeket, országokat, városokat. Csodás huszonöt év volt."[315]

Az épületet „favilla"-ként is szokták emlegetni.

309 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. Ripka Ferenc levele Teutsch Gusztávnak, 1935. május 23.
310 Uo. Hátralékosok, 1935. május.
311 Georg Daniel Teutsch (Segesvár, 1817–Nagyszeben, 1893). Erdélyi szász történész, evangélikus püspök.
312 Uo. Ripka levele Matolcsynak, 1935. május 25.
313 Uo. Teutsch Gusztáv levele Ripkának, 1935. május 25.
314 Uo. Matolcsy levele Ripkának, 1935. június 11.
315 Huszonöt év a zöld-fehér színekért. In: Népsport, 1972.

1962.04.01. | vétel ½ rész **özv. SZELLŐ FERENCNÉ**

1965.10.25. | ajándékozás

1971.12.28. | **magánszemély**

1977 | **MAGYAR ÁLLAMKINCSTÁR**

1985.06.03. | vétel **magánszemély**

BARTÓK BÉLA U. 68.

Telekkönyvi betét: 748. – Hrsz. 6420. – 1232 m²

1894 | telek vétel 163 forint **nemesócsai MATOLCSY JÓZSEF**

Matolcsy József az 1870-es évektől dolgozott kaposvári ügyvédként. 1880-tól tiszteletbeli vármegyei főügyészként részt vett a megye jogi képviseletének ellátásában. A századfordulón árvaszéki ülnök, ill. a Kaposvár Városi Erdészet ügyésze. Szerkesztője volt a Somogyvármegye című újságnak is.

1908. március 21-i dátummal jelezték azt, hogy a telken ház épült.

1918.03.28. | öröklés **nemesócsai MATOLCSY LÁSZLÓ**

163. A villa, 2014

Matolcsy László (1878–1943) tanár, költő.

Felesége Keresztes Ilona.

1912 augusztusában ment Debrecenből a Győri Magyar Királyi Állami Felsőbb Leányiskolába a magyar és német nyelv tanárának. 1916–1917-ben katonai szolgálatot teljesített. Terjesztője volt az eszperantó nyelvnek, vezetője Győrött a leventemozgalomnak. Tőle származott a „Szebb Jövőt!" leventeköszönés és a helybéli leventepalota megszervezése. Győr első népművelési titkárának nevezték ki. Számos írása jelent meg a helybéli lapokban: verseit lapok közölték, előadásokon szavalták. 1935-ben ment nyugdíjba. Győrött hunyt el 1943. augusztus 6-án, 65 éves korában, a Szent Imre templomban van eltemetve.

A villája homlokzatán szerepelt a Szebb Jövőt felirat, a villát is sokan csak így hívták.

1942.09.26. | vétel 20.000 pengő **SZELLŐ FERENC; NAGY ILONA**

Szellő Ferenc 1901-ben született Nagykőrösön, az egyetemet Budapesten végezte, 1925-ben avatták orvossá. Tíz évig nőgyógyászként dolgozott, majd a pécsi klinikán a röntgen- és radiológia osztályt vezette, majd a továbbiakban ezen a területen fejtette ki munkásságát. Elsősorban a sugaras diagnosztika és terápia érdekelte, több publikációja jelent meg ebben a témában.

Budapesten, 1932. február 20-án vette feleségül orvoskollégáját, Nagy Ilonát

Budapesten 59 éves korában, 1960 februárjában hunyt el.

Az MTI 1941. novemberi híradása szerint Szellő Ferenc rákospalotai nőorvos ellen feljelentést tettek azért, mert engedély nélkül több mázsa szappant halmozott fel, s a készletet nem jelentette be. Az újpesti rendőrkapitányság kihágási büntetőbírája 20 napi elzárásra (átváltoztatható l000 pengő pénzbüntetésre) ítélte a közel 3 métermázsa szappan elkobzását rendelte el.

Szakszervezeti időszak

A villát Szellő Ferenc az Orvos Egészségügyi Dolgozók Szakszervezetével kötött 1949-es egyezség alapján öt évre a szakszervezet beutaltjainak, főként a pécsi orvos-egyetem dolgozóinak a rendelkezésére bocsátotta. Az ingatlant azonban 1955. január 1-jével visszakérte a szakszervezettől, miután az épületet nem vették állami tulajdonba, csak használatra kapták. Mindez a szakszervezet számára 11 férőhelyet biztosított.[316]

Fonyód Község Tanácsa ugyanakkor 1954 novemberének végén olyan határozatot hozott, amely szerint igénybe vesz Szellő Ferenc pécsi lakos tulajdonát képező Fonyód, Bartók Béla u. 64. sz. alatti épületének magasföldszinti részéből 1 szoba, 1 konyha helyiséget, és azonnali hatállyal kiutalja Nyers Ferenc és családja részére. Az indoklásban azt írták, hogy a tulajdonos házingatlana eddig az Orvos Egészségügyi Dolgozók Szakszervezetének (OEDSz) volt hasznosítva, de az eddigi használó az épületről lemondott, valamint a tulajdonos továbbra is hasznosítani kívánja családok részére, mint kiadó nyaraló. Ezzel szemben az igénylő, mint ácsiparos, családjával együtt a Kossuth erdőben lett volna kénytelen lakni, ha a Kultúrház egyik helyiségébe nem lakoltatják be, amely azonban téli lakásra nem alkalmas. A tulajdonosnak az épületben marad még két szobája, ill. a Bartók Béla u. 62. sz. alatti szintén két szobás nyaralójával együtt négy szobája biztosítja a nyaralását.[317]

Szellő Ferenc és neje a döntés ellen természetesen fellebbezett. Mint írták, az OEDSz Központja az épületről nem mondott le. Eddig sem hasznosították az ingatlant, mert az OEDSz-nek minden ellenszolgáltatás nélkül, teljesen díjtalanul bocsátották rendelkezésére a dolgozók üdültetésének megkönnyítésére. A nyaraló nem szolgált lakóház céljára, erre senki nem adott engedélyt. A szomszédos ingatlan pedig nem az ő tulajdona. Megjegyezték még azt is, hogy az épület jellege soha

316 Politikatörténeti Intézet Levéltár. Szakszervezeti Levéltár 9. fond. 298. őe. Orvos-Egészségügyi Dolgozók Szakszervezete 122. OEDSz levele Szakszervezetek Országos Tanácsának, 1954. szeptember 10.

317 Politikatörténeti Intézet Levéltár. Szakszervezeti Levéltár 9. fond. 298. őe. Orvos-Egészségügyi Dolgozók Szakszervezete 122. 1954. november 29. Nyers Ferenc lakáskiutalása Fonyód Községi Tanács.

nem volt lakóház, hanem a tulajdonos jogosultságát meg nem haladó 3 szobás (+ 2 padlásfülke) családi nyaraló s még akkor sem volna joga a helyi hatóságnak kiutalni a szobákat, ha a tulajdonos saját családja számára tartaná fenn az egész épületet nyaralóként.[318]

A községi tanács még karácsony előtt meghozta véghatározatát. Összefoglalták az ügy részleteit:

1954. november 29-én a Szellő Ferenc tulajdonát képező Bartók Béla u. 64. sz. ingatlan szuterén helyiséget kiutalta Éliás János és családja részére, a magasföldszinti részből 1 szoba, 1 konyha helyiséget Nyers Ferenc és családja részére. A határozatokat helybenhagyták, mert:

- Szellő és a szakszervezet között az üdültetést a tulajdonos megszüntette;
- Éliás és Nyers családja részére lakást kellett kiutalni;
- a lakások megüresedtek, nem voltak kihasználva;

164. A villa, 2014

- Szellő a felszabaduló lakásait a pécsi egyetem orvosainak és dolgozóinak akarta bérbe adni, ez törvénysértő lett volna, mert egyéb célra nem lehet igénybe venni;
- mindkét épületben 2-2 szoba a tulajdonos nyaralási lehetőségét biztosítja.[319]

A döntés ellen az OEDSz óvást nyújtott be. Védelmükbe vették a villatulajdonost, mondván Szellő Ferenc saját maga által helyreállított Bartók Béla u. 64. sz. alatti ingatlanja az 1949. évben kötött szerződés alapján az OEDSz birtokában van. A szerződés nem szűnt meg, sőt, 1954. szeptember 7-én megerősítették újabb időtartamra [ennek ellentmondani látszik a szeptember 10-i levél. – VI megj.]. Az OEDSz Központja az üdülő felhasználójának jelölte ki a Pécsi Orvosegyetem Szakszervezeti Bizottságát.[320]

Egy szakszervezeti feljegyzés szerint a telekkönyvből az derült ki, hogy az „OEDSz-nek volt egy kisebb épülete, amit egy környékbeli orvostól bérelt, de az évben visszabocsátotta."[321]

* * *

318 Uo. Szellő Ferenc és nejének fellebbezése, 1954. december 2.
319 Uo. 1954. december 20. véghatározat.
320 Uo. OEDSz törvényességi óvása a Legfőbb Ügyészség részére Fonyód Község határozatai ellen, 1955. január 3.
321 Uo. 1955. február 11-én kelt irat.

Az OEDSz időszakához tartozik az is, hogy az Ügyészség kért épületet a SZOT-tól, mert a Járási Ügyészséget Lengyeltótiból Fonyódra helyezték, mindez 1965-ben történt. Több épület is felmerült, mint lehetséges ügyészségi székhely. Ilyen volt az ún. Ilona (Ilonka) villa a Bartók Béla u. 86. sz. alatt. Ezt 1965. január 22-én utalták ki az ügyészségnek, az év október 1-én adták át a kulcsot.

Előkerült még egy kimutatás az OEDSz üdülőiről:
III. sz. üdülő Ilonka villa
4 szoba, 3-4-3-2 férőhelyes
II. sz. üdülő Szellő villa
5 szoba, 4-5-4-3-2 férőhelyes
I. sz. üdülő, volt Postás üdülő [Gerlóczy-villa]
5 szoba, 3-3-3-3-2 férőhelyes
Összesen 44 férőhely
Gondnok Szintén János[322]

1993.10.07. | vétel **magánszemély**

1996.01.02. | vétel **magánszemély**

1996.05.06. | vétel **magánszemély**

1996.05.06. | vétel **magánszemély**

BARTÓK BÉLA U. 72.

Telekkönyvi betét: 749. – Hrsz. 6418. – 1495 m²
ún. 'OLGA' villa

1894 | telek vétel 122 forint **KÖRMENDY SÁNDOR**

Körmendy Sándor
(1829–1903) jogász, teológus.

Pápán tanult a református kollégiumban. Amikor kitört a forradalom diáktársaival együtt beállt nemzetőrnek, a somogyi nemzetőrökhöz csatlakozott, akikkel részt vett a Dráva-vonal védelmében. Később honvédnek sorozták. Visszatért Pápára tanulmányainak folytatására és itt szerzett jogi és teológiai diplomát. Lelkész Somogyban, ahol 1869–1872 között a kaposvári kerület országgyűlési képviselője. Életének utolsó évtizedében visszatért Pápára és a Dunántúli Református Egyházkerület főjegyzője lett. Hamvait Hedrehelyen helyezték örök nyugalomra.

Telkét 1903-ban gyermekei örökölték, akik még abban az évben eladták.

322 PIL. SZKL. 9. fond. 298. őe.Orvos-Egészségügyi Dolgozók Szakszervezete 122.

1903.10.21.| öröklés **KÖRMENDY ERZSÉBET MOZSONYI SÁNDORNÉ** (Kadarkút), **KÖRMENDY ILONA KISS JÓZSEFNÉ** (Pápa), **KÖRMENDY LAJOS** (Mezőhegyes), **KÖRMENDY SÁNDOR** (Nagybánya), **KÖRMENDY MARGIT FURMANN ANTALNÉ, KÖRMENDY LENKE FRICK PÁLNÉ, KÖRMENDY JOLÁN** (Hedrehely)

165.A villa, 1910

1903.08.30. | vétel 1.380 korona **SEPÁTZ JÓZSEFNÉ MAYER MÁRIA**

Sepátz Józsefné Mayer Mária Mohácson, 1933-ban halt meg, 81 éves volt (férje 1898 szeptemberében, 56 éves korában ugyanott). Gyermekük nem volt.

A birtoklapra feljegyezték 1911. február 5-i dátummal Török Gyula és társai tulajdonjog iránti bekebelezési kérelmét, amit elutasítottak. Az 1903-as tulajdonosváltást is csak 1911. április 9-i dátummal jegyezték be.

1911.02.02. | vétel 14.000 korona **TÖRÖK LAJOS, TÖRÖK GYULA, FLEISCHMANN MIKSA**

Török Lajos Kaposvárott született 1876-ban, apja Török Mór,[323] anyja Berger Janka. Felesége Steiner Szidónia volt. Leányuk Ilona (1912) Lázár József felesége lett 1933-ban, az esküvői tanú Fleischmann Miksa volt. Fiúk Török László (1919) Kaposváron vette feleségül 1945. november 24-én Gottlieb Zsófiát. Török Lajost és feleségét, valamint leányukat, 10 éves unokájukkal együtt deportálták, a holokauszt áldozatai lettek.[324] **Fleischmann Miksa** kaposvári bor-, sör- és szesznagykereskedő volt, felesége a holokauszt kaposvári áldozata lett, deportálták.

1912.06.23. | vétel 22.000 korona **SZENES EMIL**

Szenes Emil Szigetváron született 1868-ban. 'Spitzer' családnevét már, mint kaposvári üvegkereskedő 38 éves korában, 1906-ban változtatta meg.[325] Kaposváron lámpaárú-, üveg- és porcelán kereskedése volt Weiler Samuval közösen a Korona u. 13. sz. alatt. A „Szenes és Weiler üveg és porcelán üzlet", a lezárt kaposvári zsidó üzletek listájában a 38. pontban szerepelt 1944-ben.[326] Egy, Kaposvár üzleti világát bemutató írás így írt: „… az üveg-szakmában Szenes és Weiler békebeli jó hírnevük révén is a legkeresettebbek."[327]

323 Türk Mór kaposvári bérlő Lajos, Gyula, Pál, Sándor és Henrik nevű gyermekeivel változtatta a nevét 'Török'-re 1890-ben (BM 36189-90). In: Századunk névváltoztatásai. 233. p. – Ismeretes olyan kaposvári képeslap, amelyen Török Mór üzlete látható az Erzsébet téren.

324 Anyakönyvi adatok, kaposvári holokauszt áldozatok jegyzéke (a listán Török Ilona kétszer szerepel, leánykori nevén és férjezett nevén is).

325 Névváltoztatási kimutatások 1906. év II. félév 43. oldal. 77819/1906.

326 Kovács Gábor kaposvári kutató által adott információ.

327 Kaposvári kalauz / összeállította: dr. Thúry Zsigmond. Kaposvár, 1928.

Felesége Klein Hermin, leányuk Olga 1897-ben született Kaposváron (lakhelye Korona u. 12.). Budapesten kötött házasságot Sebők (Stein) Márk kalkulátorral 1919-ben a Dohány utcai zsinagógában. A férj 1936-ban hunyt el, Olgát Kaposvárról deportálták, a holokauszt áldozata lett (a villa több helyütt föllelhető 'Olga' elnevezése talán tőle származtatható).

166. A villa, 2014

1917.05.04. | vétel 16.000 korona **FLEINER SAMU**

A XX. század elején Kaposváron két mozi volt: az Apolló és az Uránia. Tulajdonjoguk három embert illetett: Fleiner Samut, Kozma Sándort és Spitzer Samut. „1909. december 25-től 1921. június végéig ők irányították Kaposvár moziéletét. E tizenegy és fél év alatt sokat tettek Kaposvár mozikultúrájának fejlesztésért. Érdemeiket el kell ismerni még akkor is, ha sok mindent lehet hibájukul felróni. Munkájukkal hozzájárultak ahhoz, hogy Kaposvár időben a mozizás terén a vidékiek között az elsők közt volt."

Az 1919 augusztusi fonyódi események kapcsán egy vallomásban a következőket említik: „Ugyanakkor a kaposvári mozis és annak fia is le volt a laktanyába tartóztatva, akiket ugyanazon tisztek hoztak oda."

Felesége, a 79 éves Fleiner Samuné 1944. május 22-én, a deportálást megelőzően öngyilkos lett Kaposváron. Eddig a napig kellett elfoglalni a kijelölt lakrészt a gettóban.

1920.04.30. | vétel 120.000 korona **nagy- és kisbarkóczi SZMODIS BÉLA**

nagy- és kisbarkóczi Szmodis Béla (Somogyszob, 1886 – Pápa, 1957)

Kaposvári m. kir. honvéd alezredes.

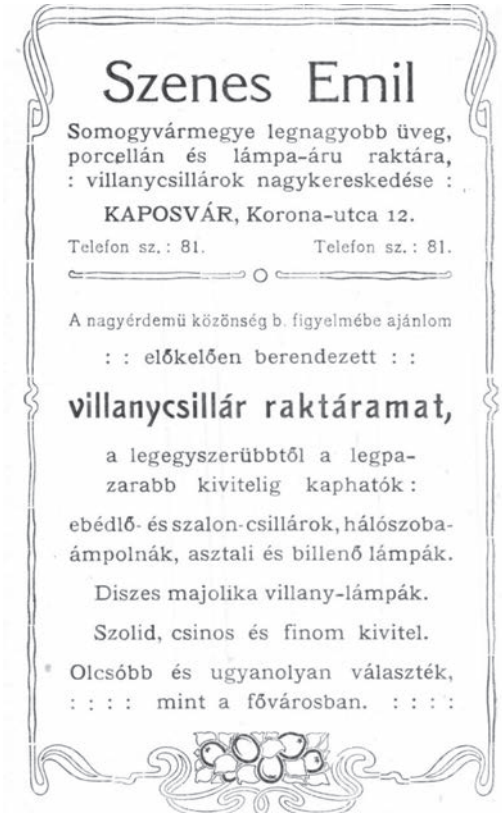
Apja Szmodis Alajos Béla a pécsi vasútállomás főnöke volt.

Felesége 1928-ban halt meg, gyermekei Edit, Magdolna és Tibor (később a Szeghalmy nevet vette fel).

Szmodis Béla felesége Rabe Margit volt, az ő testvérének, Irmának volt a férje **Lengyel József**, aki pl. 1930-ban a villatulajdonosok között szerepel, elviekben ő fizeti a hozzájárulási összeget, s a különféle levelezésekben az épületet Lengyel-féle villának nevezik.

Azonban Lengyelnek anyagi gondjai keletkeztek, s az ügyvédjének küldött levélben Matolcsy azt tudatja, hogy a villatulajdonos tartozása (130 pengő) fennáll, kiegyenlítéséhez ragaszkodnak. Ugyanekkor megjegyzik azt is, hogy Lengyel teljesen tönkrement, a villa kényszereladás előtt áll, nem fog tudni fizetni később sem.[328]

328 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. Levél dr. Piacsek Zoltán ügyvédnek Pécs 1930. augusztus 18.; Hátralékosok, 1930. december 20.

167. Szenes Emil hirdetése

Matolcsy egyik levelében, több eladó villa között közli azt is, hogy „Eladó a Lengyel József kényszeregyezségi tömegéhez tartozó ún. 'Olga' villa, a hitelezőket Piatsek Zoltán pécsi ügyvéd képviseli. A villa emeletes, két 4 szobás traktus van egymás felett, mindegyik fel van szerelve mellékhelyiségekkel, konyhával, és egymástól teljesen elkülönítve használható… A villák be vannak bútorozva és az a bélatelepi szokás, hogy azzal együtt kerülnek eladásra. Legnagyobb a Lengyel-féle…"[329]

Matolcsy az általa vezetett bank Lengyeltóti fiókvezetőjének küldött levelében 1935 nyarán erről írt: „Fonyód Bélatelepen már évek óta lakatlanul áll a Lengyel-féle villa, amely elhagyatottságában és ezzel kapcsolatosan elhanyagoltságában nagyon elcsúfítja településünket. Csupán szépészeti szempontból nagyon kívánatos lenne reánk, villatulajdonosokra nézve, ha ez a villa végre új gazdára akadna. Lengyel teljesen el van adósodva, a villa a Vásárpénztár kérésére árverés alá kerül. Úgy hallottam, hogy ezt a villát Móró járási tiszti főorvos[330] szeretné árverésen megvenni."

Végül nem ő vette meg, bár alig fél év múlva már újra eladóként jellemezte: A következő villák eladók: a Körzeti Mezőgazdasági Hitelszövetkezet-, volt Lengyel-féle 8 szobás villa.[331]

1937.12.09. | árverési vétel 11.500 pengő **ALSÓDUNÁNTÚLI KÖRZETI MEZŐGAZDASÁGI HITELSZÖVETKEZET**

A villa új tulajdonosai a következő év nyarán értesítik Ripkát, hogy egy hátralékos adósuktól kénytelenek voltak az Olga villát megvásárolni. Eladni idén nem tudták, ezért nyáron ellenszolgáltatás nélkül az intézet tisztviselői használják a villát. Kérték, hogy az intézetet az egyesületi tagok sorába vegyék fel. Miután kény-

329 Uo. Matolcsy levele, 1932. november 16.

330 dr. Móró Lajos (1891–1955) orvos. 1915 és 1920 között a Kaposvári Megyei Kórházban dolgozott, ahol belgyógyász, sebész és gyermekgyógyász képesítést szerzett. 1920. december 27-től Lengyeltótiban járási tisztiorvos. Tagja lett a község képviselő-testületének. In: Puskás Béla: Temetők üzenete.

331 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. Matolcsy levele Major Tibor fiókfőnök, Lengyeltóti 1934. június 4.; Matolcsy levele Major Tibor fiókfőnök részére Lengyeltóti (Dunántúli Bank és Takarékpénztár Rt. Lengyeltóti fiókja) 1934. december 13.

szerből vásárolták meg a villát s az első adandó alkalommal azt eladják, kérték a mentesítést a 3%-os befizetés alól és az alapszabályt.[332]

Ripka válaszában jelzi, hogy tudomásul veszik, hogy idén a szövetkezet tisztviselői fognak ott nyaralni. Ha nem akarják a villát megtartani, könnyebb lesz az értékesítés akkor, ha megszűnik a villa elhagyatottsága és elhanyagoltsága. Ha az alapszabályt aláírva visszajuttatják, akkor Török Pál ny. főtanítónál gondoskodnak arról, hogy a vízszolgáltatás beinduljon ill. a kabinok is a rendelkezésükre álljanak. A vételár 3%-át be kell fizetniük a bélatelepi felújítási alapba, erről nem mondhatnak le, az alapszabály kötelezi erre az új vevőt.[333]

168. Szenes Emil hirdetése

A bank válaszában közli, hogy a villát 1934. őszén kívülről tataroztatták, 1935 nyarán belülről is és be is rendezték úgy, hogy annak elhanyagolt állapota megszűnik. Az alapszabályt aláírva visszaküldik. Köszönik, hogy a bérlőkre vonatkozó fizetési kötelezettség alól felmentést kapnak.

A 3%-ot csak mérsékelni szerették volna, mivel árverési vevők voltak, és nem tudják továbbterhelni, és ha ők eladják a villát, újra esedékes lesz, de tudomásul veszik, hogy nincs felmentés, ezért 300 pengőt fizetnek be az újítási alapba. Kérik, hogy utasítsa Török tanító urat, hogy a kulcsokat adja át.[334]

1941.04.05. | vétel 10.000 pengő **SZABÓ ISTVÁN**

Ripka Ferenc az 1941. évi közgyűlésen jelentette be, hogy Szabó István okleveles balassagyarmati gazda vásárolta meg az ún. 'Olga' villát.

1942.05.04. | vétel 13.000 pengő **DEMKÓ ANDRÁS**

Demkó András felsősegesdi lakos.

---

332 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. Alsódunántúli Körzeti Mezőgazdasági Hitelszövetkezet (Kaposvár) levele Ripkának, 1935. június 12.

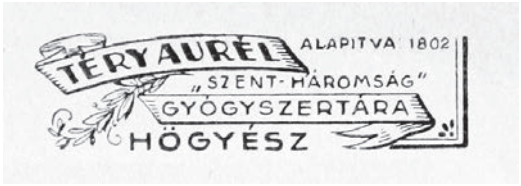
333 Uo. Ripka Ferenc levele az Alsódunántúli Körzeti Mezőgazdasági Hitelszövetkezet igazgatóságának, 1935. június 14.

334 Uo. Alsódunántúli Körzeti Mezőgazdasági Hitelszövetkezet (Kaposvár) levele Ripkának, 1935. június 22.

1943.08.09. | vétel 40.000 pengő
TÉRY AURÉL

Téry Aurél dombóvári gyógyszerész. Apja Téry Imre (1850–1913) gyógyszerész, birtokos, a hőgyészi népbank elnöke, anyja Rábel Anna. Felesége Takács Etelka. Gyermekei Kornélia és Aurél.

Apja hagyatékából 1913-ban került tulajdonába a hőgyészi gyógyszertár.[335]

169. Téry Aurél levélpapírja, 1943

Matolcsy Sándor takarékpénztári kollégájától 1944 tavaszán azt kérte, hogy adjon információt Téry gyógyszerészről. Ha ismeri, tudja meg, mennyiért vette meg a fonyódi 'Olga' villát. A szerződésben 40.000 pengős vételár szerepel, de az a hír járja, hogy 80.000 pengőjébe kerülhetett.[336] Ugyanígy kérte lengyeltóti munkatársát is, akivel először tudatta, hogy Fonyódon gazdást cserélt az 'Olga' villa, majd kérte, hogy nézze meg a telekkönyvet és az ottani szerződésből próbálja megállapítani, hogy mi volt a villa vételára. Úgy informálják őket, hogy 40.000 pengő, de úgy tudják, hogy 80.000 pengőért cserélt gazdát. A szerződésből talán kitűnik a vételár, ezt közölje és az egyéb telekkönyvi adatokat.[337]

Major Tibornak Lengyeltótiban sikerült kideríteni, hogy kié volt és kié lett a fonyódi 'Olga' villa. Benkó András felsősegesdi lakos tulajdona volt, aki eladta Téry Aurél dombóvári gyógyszerésznek, a szerződés szerint 40.000 pengő vételárért. A villa a Sirály alatt van. A szerződést a fonyódi jegyző készítette. Az nem deríthető fel, hogy egymás között esetleg 80.000 pengőért cserélt volna gazdát.[338]

1948.02.11 | vétel 30.000 Ft **PÉCS VÁROS KÖZÖNSÉGE**

1953 | ORVOSEGÉSZSÉGÜGYI DOLGOZÓK SZAKSZERVEZETÉNEK ÜDÜLŐJE

Az épületet a SZOT egy másik villájával együtt (korabeli számozásuk szerint Bartók Béla u. 70., 76.; III. épület 936. tkv. 353, 354 hrsz. 514 nöl., IV. épület 1041 tkv. 347., 348. hrsz. 425 nöl. [volt Krizsanovits villa]) átadta a Fonyódi Járási Tanácsnak 1967. december 1-én. Az indoklás szerint a Fonyódi Általános Gimnázium épületében a kollégiumi elhelyezés nem oldható meg, más épülettel a gimnázium nem rendelkezik, a nagy létszámú és távolról bejáró tanulók elhelyezésének érdekében szükséges és indokolt a fenti épületek diákotthon-kollégium céljára történő igénybevétele. A nyári időszakban a járási úttörő vezetőképzők táborozása is a fenti épületekben megoldható.[339]

335 Belügyi Közlöny, 1913. november 9. 547. p.
336 Uo. Matolcsy Sándor levele Farkas Imre takarékpénztári igazgató részére, Dombóvár, 1944. március 17.
337 Uo. Matolcsy Sándor levele Major Tibor takarékpénztári aligazgató-fiókfőnök részére, Lengyeltóti, 1944. március 17.
338 Uo. Major Tibor levele Matolcsy Sándor részére, 1944. március 23.
339 Politikatörténeti Intézet Levéltár. Szakszervezeti Levéltár 9. fond. 298. őe. Orvos-Egészségügyi Dolgozók Szakszervezete 122.

1961 | SZOT kezelésében

1972.04.19. | FONYÓDI KÖZÉPISKOLAI DIÁKOTTHON kezelésében

??? | SZEPÁCZ; RING VINCE

Egy forrás[340] említi őket, mint az 'Olga' villa tulajdonosait, időhatár és egyéb információ nélkül. Más forrásban (pl. birtoklap, levéltári iratok) nevükkel nem találkoztam.

Ring Vince (Paks, 1882–Paks, 1950) tanár. 1901-től elemi iskolai tanító, 1906-tól a szabadkai községi polgári fiúiskola tanára. 1919-ben a szerb megszállás után elmenekült, 1920–1921-től Pakson beosztott tanár, 1921-től a debreceni katolikus iskola tanára, 1925-tól igazgató helyettese, 1937 és 1942 között igazgatója.[341]

1992.10.30. | Jogutódlás révén **FONYÓD VÁROS ÖNKORMÁNYZATA**

A fonyódi középiskolák (később a szakmunkásképző intézet) fiú kollégiumaként használták.

BARTÓK BÉLA U. 74.

Telekkönyvi betét: 789. – Hrsz. 6417. – 1977 m^2

1898.06.24. | telek vétel 262,50 forint **bánokszentgyörgyi SZEKERES JÓZSEF**, neje **BODA KAROLIN**

170. A villa, 2014

Szekeres József (1883–1921) nagykanizsai kórházigazgató és sebész főorvos.

Szekeres József orvosi diplomáját 1879-ben szerezte meg, 1881-ben visszatért Nagykanizsára. 1882-ben költözött át saját házába, a Batthyány utca 6. szám alá. Szekeres doktor 1885-től 1921-ig, haláláig volt az új kórház első vezetője, amely 2007-ig viselte Szekeres József nevét. Felesége, Boda Karolin a Keresztény Jótékony Nőegylet elnöke volt. Az egyesület 1887-ben alakult kétszáz taggal, Szekeresnét 1906-ban választották elnöknek.

Szekeres 1918-ban a királytól a „bánokszentgyörgyi" előnévvel nemességet kapott.

1913.04.09. | vétel 12.500 korona **BODA JÓZSEF**

Boda József budapesti lakos volt.

340 Csutorás Ferenc László 'Fonyód' című kézirata. 23. p.

341 Magyar Katolikus Lexikon. Internet: http://lexikon.katolikus.hu/R/Ring.html (elérés: 2014.06.24.)

171. Scipiades Elemér

172. A villa, 2014

1920.04.25. | vétel 70.000 korona **GALLY KÁLMÁNNÉ sz. SZALAY ARANKA**

Gally Kálmán Alfréd Gottfried (1878–1929) földművelésügyi helyettes államtitkár.

Több alkalommal Ripka Ferenc társaságában részt vett fonyódi társadalmi eseményeken.

A bélatelepi közgyűlésen felhívta a figyelmet arra a zavarra, amikor egy hétig nem volt vízszolgáltatás.[342]

Felesége Szalay Aranka (1882), Budapesten házasodtak össze 1905. szeptember 16-án. Gyermekeik Kálmán, Aranka és Tibor.

Gally Kálmán rendszeres résztvevője volt a Ripka vendégeként Bélatelepre érkező Habsburg hercegi látogatásoknak.

1931.05.16. | vétel 34.000 (a birtoklapon 16.000) pengő **SCIPIADES ELEMÉR**

Scipiades Elemér (Jászárokszállás, 1875–Pécs, 1944) orvos, egyetemi tanár.

Miután orvosi diplomáját Budapesten megszerezte, külföldi tanulmányutat tett. Hazatérve előbb Kétly Károly mellett gyakornok; majd Tauffer Vilmos szülészeti klinikáján tanársegéd, 1910-ben adjunktus lett. Még ebben az évben magántanárrá képesítették a budapesti egyetemen. 1919-ben a Rókus, majd a Zita Kórház főorvosa. 1922-től a Pécsre helyezett Erzsébet Tudományegyetemen a szülészet és nőgyógyászat tanára, a szülészet és nőbeteg-klinika igazgatója (1922–1943). 1937–1938-ban az egyetem rektora volt. Sokat foglalkozott műtéttani kérdésekkel.

342 MNL SML A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1924. évről és az 1925. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód-Bélatelep, 1925. augusztus 23.

173. A villa, 2014

Szakértekezései magyar, német és angol nyelven jelentek meg.

Scipiades Elemér 1910. augusztus 15-én vette feleségül Budapesten Gecső Irén tanítónőt. Gyermekeik Elemér,[343] Katinka és Nóra.

Scipiades Elemér megküldte Ripkának azon padok tervezetét, amelyeket Matolcsy Sándor készíttetett a Dunántúli Kőipari Rt.-nél Verebély Tibor emlékére. Ő is akar padot csináltatni, nem annyira díszeset és impozánsat, mint a Verebélyé. Neki a bélatelepi vasútállomáson lévők tetszenek, kényelmesebb hát- és ülőrésszel.[344]

Az 1942. évi közgyűlésen az elnök üdvözölte Scipiades Elemért, aki 25 éve igazgatója a pécsi klinikának. Isten áldását kérte további munkálkodására és arra kérte, hogy az érdekeltséget odaadó értékes munkálkodásával továbbra is támogassa. Scipiades hálásan köszönte az üdvözlést, ígérte, hogy a telep érdekeit ezután is a szívén viseli és annak további fejlődését fáradtságot nem ismerve támogatja.[345]

174. A villa Zsolnay-dísze

Scipiades Elemér halála után özvegye arról értesítette Matolcsyt, hogy férje hagyatéki tárgyalásánál a bélatelepi villát 250.000 pengőre akarják értékelni. Matolcsy tájékoztatásul közölte az özvegy ügyvédjével, hogy a kétszer ekkora telken lévő Duchon-villát a konjuktúrák tetőpontján 90-100.000 pengőért értékesítették. A Scipiades villa így kb. 60.000 pengőt érhet reálisan. Az 500 nöl-es telek értéke magasan számolva (30 pengő / nöl.) 15.000 pengő (ilyen áron még nem értékesítettek telket). A rajta lévő épület 1894-ben épült, nem adómentes, bár jó karban van tartva, állandó tatarozásra szorul, magas telepfenntartási díj terheli, mindezért 40-50.000 pengőnél többre nem lehet értékelni. Így 60-65.000 pengőnél nagyobb érték nem jön ki. May főjegyzőnek elküldve ezt az értékelést, ő el fogja fogadni és igazolja.[346]

343 dr. Scipiades Elemér (1911–1989) szülész-nőgyógyász, a pécsi női klinikán volt egyetemi tanár.
344 MNL SML FBFei. Scipiades Elemér levele Ripka Ferenchez, 1941. szeptember 25.
345 MNL SML FBFei. Bélatelepi közgyűlési jegyzőkönyv, 1942. augusztus 16.
346 MNL SML FBFei. Matolcsy Sándor levele dr. Schmidt Vilmos ügyvéd részére (Pécs), 1944. június 2.

175. Bélatelepi villa, 1932 körül

176. Scipiades Elemér a villa teraszán, 1933

1944.09.26. | öröklés, ajándékozás családon belül **PATKÓS GYÖRGYNÉ SCIPIADES NÓRA** *(1917–2004),* **PATKÓS PÉTER**

(A Függelékben olvasható a Patkós Péterrel készített beszélgetés leirata.)

177. A villa, 1933

178. A villa megvásárlása, 1931

BARTÓK BÉLA U. 76.

Telekkönyvi betét: 847. – Hrsz. 6416. – 1621 m²

1899.09.04. | telek vétel 452 forint **FITTLER KAMILL**

Fittler Kamill (Tata, 1853–Bp., 1910) építészmérnök, építészeti és művészeti szakíró. Tanulmányait Bécsben, Zürichben, majd Párizsban végezte (1876–1833). 1888-tól az Iparművészeti Múzeum őre, 1896-tól az Iparművészeti Főiskola első igazgatója s 1897-től haláláig a Magyar Iparművészet c. folyóirat szerkesztője.

Irodalmi tevékenysége kiterjedt a képzőművészetek minden ágára. 1893-tól a Magyar Mérnök- és Építész Egylet titkára, mely 1914-ben pályadíjat létesített emlékére.

A róla szóló nekrológok (Művészet, 1910. 349., Alpár Ignác, Magyar Iparművészet 1910/3 218–219., Alpár Ignác, A magyar Mérnök-és Építészegylet heti Értesítője 1910. július 3. 24. sz. 289.) kihangsúlyozzák, hogy elsősorban elméleti szakember és számos szakmai szervezet tagja volt. Alpár Ignác megfogalmazásában: „Nem tervezett és nem épített sem lakóházat, sem palotát, sem templomot és mégis egyik legnagyobb építészünket veszettük el benne."

179. A villa, 2014

Felesége Vaskó Irén (1873–1959), gyermekeik Irén (1889–1898), Aranka Róza (1891, férje 1919-től Obrist Vilmos mérnök) és Kamill (felesége Hollitzer Erzsébet).

Fonyódi vonatkozások:

Döntő szerepet játszott a bélatelepi Sirály szálloda felépítésében. Koordinálta a Magyar Pályázatok c. lapban megjelent 1903-as pályázatot, a bíráló bizottság irányítója volt.[347]

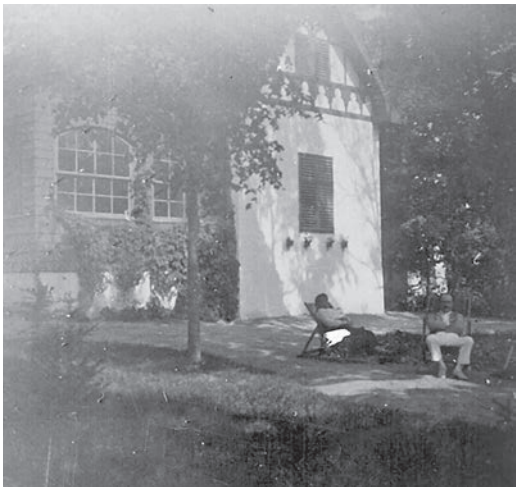
Villatulajdonos-társának, koronghi Lippich Eleknek küldött 1898-as levelében – mintha képregényt látnánk – humoros formában rajzolta meg a bélatelepi villasort hat képben – „Utazás eső után Fonyódra" címmel. Másik küldeményében Goethe „Vándor éji dala" ihlette meg, és itt is képregényt rajzolva tárta elénk a verset – fonyódi helyszínekkel, „Goethe Fonyódon 1898-ban" címmel. Háttérként a fonyódi magaspart, többek között Telepy Károly, Szinyei Merse Pál festményeiről ismert látványával és a Badacsony szolgált.

Szintén Lippichnek küldött 1899-es levelében írt fonyódi utazásairól, ekkoriban vásárolta a telkét, s ennek nehézségeiről is szót ejt.

Az épületről:

„Érdemes megemlékezni arról a nyaralóról is, amelynek tulajdonosa Fittler Kamill építész volt, és valószínűleg maga is tervezett. Bár élete során keveset tervezett – főként művészeti szakíróként tevékenykedett, és mint az Iparművészeti Iskola igazgatója, vagy az 1900. évi párizsi világkiállítás magyar osztályának egyik rendezője, fontos irányító szerepet játszott a művészeti életben, feltehető, hogy nyaralója saját elképzeléseit tükrözi, és nem véletlenül tér el a historizáló, svájci stílusú nyaralóktól. Fittler 1898-ban vette meg a mai Bartók Béla utca 76. szám alatti telket, de a térképek tanúsága szerint 1902-ig nem építkezett. A nyaraló tég-

347 Részletek a Sirály szállóról szóló résznél.

180. A Sebestyén villa, 1930-as évek

lalap alaprajzú, földszintes, kontyolt nyeregtetős, részben beépített tetőterű épület, utcai homlokzatának jobb oldalán Fachwerk motívumos oromzattal lezárt rizalittaL Egyenes és szegmensíves záródású nyílászárói keret nélküliek, jellegzetes a homlokzatot részben borító fazsindely. Egyszerű tömege, a stílusidegen elemektől való mentessége jól tükrözik tulajdonosa preferenciáit, aki egy olyan lapnak – a Magyar Iparművészetnek – volt a szerkesztője, ahol pl. az 1903. évi 6. számban Koronghi Lippich Elek és Kőrösfői-Kriesch Aladár rajzokkal illusztrált, lelkes cikkben mutatta be Kalotaszeg építészetét, közöttük számos fazsindelyes házat, és ahol a következő években gyakran propagálták a legprogresszívebb, egyszerre nemzeti és modern építészetet."[348]

1910.11.19. | öröklés **FITTLER ARANKA, FITTLER KAMILL**

1920.09.03. | vétel 150.000 korona **SEBESTYÉN JENŐ, neje TABÓDY ERZSÉBET**

Sebestyén Jenő (Csuza, 1884–Bp. 1950) református teológiai tanár.

Apja Sebestyén Ádám főjegyző. Tanulmányait a budapesti református teológiai akadémián végezte 1906-ban. 1907–1910-ben az utrechti egyetem hallgatója, 1910-ben a budapesti teológiai akadémián magántanár lett. 1917-ben filozófiai doktorátust szerzett. 1918-tól nyugalomba vonulásáig az elméleti teológia tanára, később igazgatója volt a budapesti református teológiai akadémián. A teológiai liberalizmussal szembeforduló ún. történelmi kálvinizmus képviselője volt. 1920-tól 1931-ig a Kálvinista Szemlét, 1934–1938 között a Magyar Kálvinizmust szerkesztette.

Felesége tabódi és fekésházi Tabódy Erzsébet, gyermekei Sebestyén Ádám és Bugyi Istvánné Sebestyén Eszter Márta (+1994). Utóbbi sebészprofesszor férjével Szentesen élt, röntgenorvosként dolgozott.

Fonyódi vonatkozások:

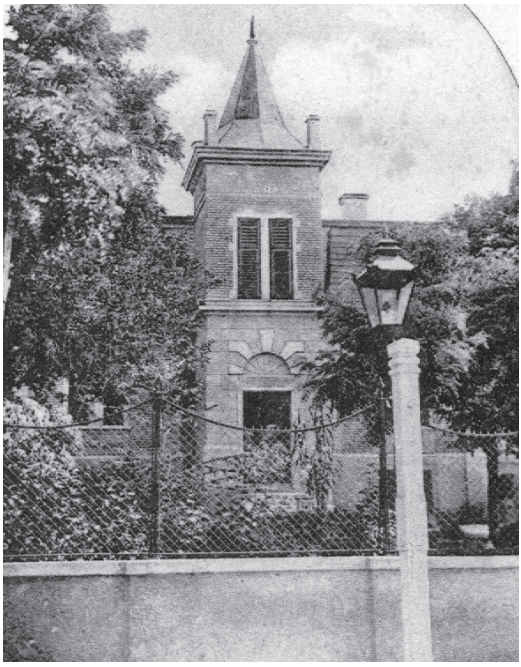
Az 1944. évi bélatelepi közgyűlésen ő méltatta a tavasszal elhunyt Ripka Ferencet (a szöveget Ripka Ferenc bemutatásánál közöljük).

1993.12.16. | öröklés révén **BUGYI család**

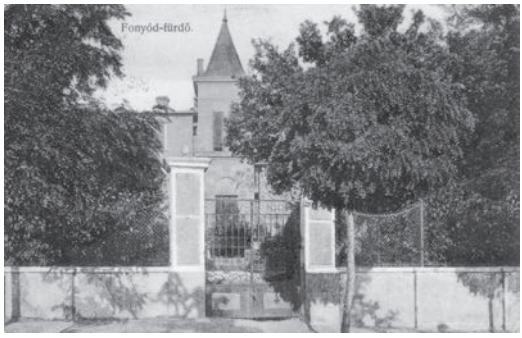
348 Csejdy Júlia i. m. 279.

BARTÓK BÉLA U. 78.

Telekkönyvi betét: 790. – Hrsz. 6415. – 1822 m²

181. Hlatkó villa, 1908

182. A villa, 1923

1898.06.24. | vétel 525 forint **TUBOLY GYULA**

Tuboly Gyula 1853-ban született, Nagykanizsán volt ügyvéd, 1884-ben a Széchenyi téren építtetett magának emeletes házat, amelyben az irodája is volt.

Elnöke volt a Nagykanizsai Takarékpénztár által alapított Önsegélyező Szövetkezet igazgatóságának.

Tuboly Gyula 53 évesen, 1906-ban Kairóban halt meg. Özvegye Belus Paula (1866–1950) 1924-ben lett a Keresztény Jótékony Nőegylet elnöke.

1898.09.10. | vétel 800 forint **JOSIFOVICS MILIVOJ**

Josifovics Milivoj mérnök háza Nagykanizsán ma is áll a Batthyány utcában. Több helyi gyár alapításában játszott jelentős szerepet.

1916-ban öt vonallal, helyi villamos vasút létesítésére kért engedélyt. A világháború következményei a megvalósítást megakadályozták.

183. A villa, 1960-as évek

184. A villa, 2012

185. Tuboly Gyula

1928-ig a Csengery utcában működött a Merkur Vasművek. A gyárat 1893-ban alapította Hirschl Ede és Bachrach Gyula Első Nagykanizsai Gépgyár, Kazánkovács, Vas- és Érczöntöde néven. Nagy tervekkel indultak: mezőgazdasági berendezéseken túl stabil gőzgépek és kisvasúti mozdonyok gyártását is tervezték. A vállalkozás eredeti elképzelései nem igazán valósulhattak meg, az üzem termelése viszonylag hamar leállt. 1902-ben indult újra, miután 1901-ben létrejött a Merkur Vasművek Részvénytársaság és Josifovics (Josipovich) Milivoj és Fasching Károly mérnökök és tulajdonosok helyreállították az üzemet, száznál több munkást alkalmazva. Ekkor az öntödei munkákon túl, malom- és fűrészgépek, szivattyúk gyártásával foglalkoztak.

Josifovics – két helyi gyár (a másik a kávégyár volt) sikeressé tételében játszott szerepéért – a helyi iparosoktól „Dísziparos" címet kapott 1908-ban.

HLATKÓ JÁNOS

uri szabó,

Nagykanizsa, Fő-ut (Korona szálló mellett).

Raktáron tartok mindennemű hazai és angol legjobb minőségű szöveteket. — A ruhák szabását magam eszközlöm. Ennek kifogástalanságáért garantiál 40 éves praxisom.

Kitüntetve a »Magyarországi Szabászok Országos Egyesülete« által.

Egy levelezőlap ellenében vidékre szakérlő utazómat azonnal küldhetem. Pontos és gyors szállitásért kezeskedem.

Kiváló tisztelettel

HLATKÓ JÁNOS

uri szabó.

JUTÁNYOS ÁRAK! SZOLID KISZOLGÁLTATÁS!

Alapitási év 1874

186. Hlatkó János hirdetése

1901.04.02. | vétel 10.000 korona **HLATKÓ JÁNOS**

Hlatkó János 1874-ben kezdte tevékenységét Nagykanizsán, részben szabóként, részben a Hirschler és Hlatkó cég keretén belül (ruházati) kereskedőként.

1915.02.07. | öröklés **özv. HLATKÓ JÁNOSNÉ sz. MALY JOZEFA**

A nagykanizsai járásbíróság 1914. végzése alapján.

1918.05.23. | vétel **HIRSCHSOHN ERNŐ, neje SUGÁR JANKA**

Hirschsohn Ernő (1878–1944) csáktornyai lakos (ma Čakovec, Horvátország). Csáktornyán született 1878-ban, a két világháború között szülővárosában textil-kereskedő üzlete volt testvérével közösen.[349] Korabeli újságokban több hirdetése

349 A Hirschsohn testvérek közkereseti társaság 1906. október 7. napján jött létre, tagjai Hirschsohn F. Viktor perlaki és Hirschsohn Ernő csáktornyai lakos rőföskereskedők. In: Központi Értesítő, 1906. november 11. 1909. p.

Üzletmegnyitás.

Van szerencsém a nagyérdemű közönség b. tudomására adni, hogy helyben a *Pétőfi-utczai Neumann Salamon*-féle házban egy

rőfösárú üzletet

nyitottunk.

Nagy választék, pontos kiszolgálás és jutányos árak által igyekezni fogunk becses vevőink teljes megelégedését megnyerni.

Becses pártfogásukat kérve maradunk

kiváló tisztelettel

Hirschsohn Testvérek.

187. Hirschsohn Ernő hirdetése, 1906

Egy jó erkölcsü fiu

tanulónak

felvétetik.

Hirschsohn Testvérek

rőfös- és divatáru kereskedésében

Csáktornyán.

188. Hirschsohn Ernő hirdetése, 1906

Balaton—Bélatelep

Krizsanovits-penzió

Balaton-Bélatelepen, a Balaton legszebb fekvésű magaslati helyén, árnyas parkban. Modern, komfortos villannyal és vízvezetékkel felszerelt szobák. *Csend és nyugalom.* Pompás magyar, francia és diétás konyha. Napi penzió négyszeri étkezéssel. Mérsékelt árak. Előzékeny kiszolgálás. Az úriközönség otthona.

189. A Krizsanovits-villa hirdetése, 1930

is fellelhető. Felesége Sugár Janka,[350] két fiúk volt, Zoltán és Károly. Auschwitzban halt meg, 1944-ben.

1922.04.01. | vétel 400.000 korona **KRIZSANOVICS JÓZSEF; KRIZSANOVICS JÓZSEFNÉ PETRÁS ANNA** ÖRÖKLÉS

Krizsanovics József építész volt.

Krizsanovics Józsefnné Petrás Anna, mint özvegyasszony (az 1928-as közgyűlésen már ő vett részt) állandóan Fonyódon tartózkodott később, és már az 1920-as években is 11 szobás idénypanziót tartott fenn a villában. Eredetileg volt egy 1922-ben vett telkük a Sándortelepen is, de azt még 1923-ban Fiass Ferencnek adták el

1937.07.13. | öröklés ½ részre **KRIZSANOVICS JÓZSEFNÉ PETRÁS ANNA**

1948.05.26. | vétel 74.000 Ft **ELSŐ PÉCSI BŐRGYÁR Rt**

1951 | MAGYAR ÁLLAMKINCSTÁR | ELSŐ PÉCSI BŐRGYÁR kezelésében

1953 | ORVOS-EGÉSZSÉGÜGYI DOLGOZÓK SZAKSZERVEZETE kezelésében

1961 | SZOT kezelésében

1972.04.13. FONYÓDI KÖZÉPISKOLAI DIÁKOTTHON kezelésében

1995.12.13. | vétel **magánszemély**

1997.03.14. | FONYÓD VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

1999.12.16. | vétel **cég**

2002.07.03. | vétel **cég**

2006.02.03. | vétel **magánszemély**

350 A somogyszili születésű, de fiumei lakos Spitzer Jakab (1863) MÁV felvigyázó saját s leányai – Margit (1891) és Johanna/Janka (1888) – nevét 1898-ban változtatta meg, „Sugár"-ra. In: Névváltoztatási kimutatások 1898. év II. félév 143. oldal 25. sor, 70572/1898.

BARTÓK BÉLA U. 80.

Telekkönyvi betét: 755. – Hrsz. 6414. – 2.251 m²

190. A villa, 1926

1896.08.03. | telek vétel 600 forint **HENDEL LAJOSNÉ sz. CHIMANI MÁRIA –** (karai NEUGEBAUER VIKTOR)

Chimani Mária Püspökladányban született 1867. május 2-án, apja Chimáni Miksa mérnök–építész, ny. MÁV főfelügyelő, anyja csíkdelnei Csathó Arthimézia.[351]

Első férje Hendel Lajos volt.

Második férje Neugebauer Viktor pécsi MÁV igazgató volt, Budapesten, 1903. június 8-án házasodtak össze. Neugebauer Viktor a galíciai Winniki nevű településen született 1852. december 23-án, apja Vince, anyja Prauter Jozefa.

Neugebauer Viktorról a Magyar Zsidó Lexikon a nemesek között írt, mivel 'karai' előnévvel 1907 januárjában kapott nemesi oklevelet (első neje Dvorán Anna 1899-ben hunyt el 39 éves korában, házasságuk 21. évében).

Neugebauer Viktor 1919 februárjában hunyt el 66 éves korában. Katolikus szertartás szerint búcsúztatták el a farkasréti temetőben.

Címei és kitüntetései felsorolásából csak néhányat idézünk: okleveles mérnök, miniszteri tanácsos, az Első cs. kir. szabad Dunagőzhajózási Társaság magyarországi képviselője, a Ferencz József-rend csillagos középkereszt tulajdonosa, a Lipót rend lovagja. A telek 1921-es eladása után a közgyűlési jegyzőkönyvben is, mint „Neugebauer-féle" telket emlegették.

1921.05.14. | telek vétel 20.000 korona **gróf ZICHY BÉLA**

1922.10.09. | telek vétel 40.000 korona **BUZÁTH JÁNOS**

Buzáth János (Battonya, 1870.–Bp., 1936) budapesti alpolgármester.

Jogot végzett a budapesti tudományegyetemen. A főváros szolgálatában a közélelmezési, majd a középítési ügyosztályon dolgozott (1891–1911). Tanácsnok

351 Csathó, (Csíkszentkirályi és Csíkdelnei), csíkszéki székely család, melynek első ismert tagjai: Mihály és Lukács csíkszentkirályi lakosok 1569-ben a lófő-rendhez tartoztak.

191. A villa, 1927

192. A villa újjáépítve, 2014

(1911–1919), nyugdíjazásáig tényleges székesfővárosi alpolgármester (1924–1932).

Közreműködött a fővárosi fiú- és leányárvaházak fonyódi üdülőtelepének létesítésében, a Műcsarnok átvételével a képzőművészeknek adott állandó kiállítási lehetőséget a fővárosban. Nyugdíjazása után a Községi Takarékpénztár elnökévé választották (1934).

Felesége 1903. augusztus 29-én Mezey Margit (1880–1955, apja Mezey Lajos, anyja Rosenberszky Aranka) lett, gyermekei Bandika (1904–1913), János,[352] Imre,[353] Klára.[354]

A bélatelepi közgyűlés 1923. évi jegyzőkönyvéből tudjuk, hogy a régi Neugebauer-féle telket Zichy gróf visszavásárolta, és Buzáth János budapesti alpolgármesternek adta el, aki nyaralót épít rá.[355]

Ripka Ferenc az 1937. évi közgyűlésen fájdalmas veszteségként emlékezett meg Buzáth János haláláról, aki több mint 15 évig volt a Bélatelep életének értékes tényezője.[356] Neki pedig még a gázgyári időkből régi kollégája volt.

A fonyódi katolikus templom egyik Róth Miksa által készített, Szent Andrást ábrázoló díszes üvegablakának felirata:

„Buzáth Bandika emlékére 1925". Az akkor még fővárosi tanácsosként dolgozó Buzáth kisfia hunyt el Budapesten 1913. március 6-án, 9 éves korában.[357] Az ifjabb Buzáth János fia az András nevet viselte, ez talán utalás lehet a korábban elhunyt testvér emlékére.

352 Dr. Buzáth János sebész és ortopéd szakorvos. 1985. augusztus 17-én 78 éves korában hunyt el Budapesten. Felesége Rubio Gitta, később Bakonyi Fatime, gyermeke András.

353 dr. topesti Buzáth Imre a XIV. ker. elöljáróság tanácsjegyzője. 1977. szeptember 3-án hunyt el 69 éves korában. Felesége Kredits Ilona, gyermekei Ilona és Imre.

354 Buzáth Klára Mária Magdolna Margit (1912–1982) férje dr. Pöschl Imre gépészmérnök (1903), 1935. december 12-én házasodtak össze Budapesten. Gyermekeik Péter és János. dr. Pöschl Imrénét az 1942. évi bélatelepi közgyűlésen, mint új vagyonközösségi tagot üdvözölték.

355 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1922. évről és az 1923. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód, 1923. augusztus 19.

356 Uo. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1936. évről és az 1937. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód, 1937. augusztus 25.

357 Pesti Hírlap, 1913.március 8. 15. p., Vasárnapi Újság, 1913. március 16. 216. p.

193. Az eredeti homlokzatdísz

194. Scipiades Elemér és Buzáth Klára

1937.04.29. | öröklés **BUZÁTH JÁNOS, BUZÁTH IMRE, PÖSCHL IMRÉNÉ BUZÁTH KLÁRA**

1963 után | SZERSZÁMGÉPIPARI MŰVEK üdülője

A Szerszámgépipari Műveket (SZIM) 1963. július 1-én hozták létre több – addig is szerszámgépeket gyártó – vállalat összevonásával. Az így létrejött nagyvállalat nyolc gyárral és egy fejlesztő intézettel a budapesti Vezérigazgatóság irányítása alatt működött.

Az összevonásra gazdaságpolitikai határozatok alapján került sor, amelyek elrendelték az ipari nagyvállalatok létrehozását. A Szerszámgépipari Művekkel kapcsolatban a kitűzött feladat: szerszámgépek és szerszámgéptartozékok gyártása és fejlesztése volt.

A SZIM termékeinek jelentős részét a kezdettől fogva exportra gyártotta.

A Szerszámgépipari Művek 1991-ben szűnt meg. Akkor még meglévő gyáregységeit pedig privatizálták.

Az üdülő gondnoka a nyári időszakban Varga Józsefné volt, akinek férje a Közalkalmazottak üdülőjében volt gondnok 1949-től kezdődően.

1992.12.19. | jogutódlás **SZIM LEASING KFT.**, Budapest, Hajdú u. 42-44.

1997.03.07. | adásvétel **SZIM Székesfehérvár Köszörűgépgyár Rt**.

1998.04.29. | adásvétel **magánszemély**

1998.07.07. | adásvétel **magánszemély**

3. fejezet
SÉTÁNY, KERTÉSZET, VÁRHEGY

A villasorhoz tartozó sétány („eszplanád" – ahogy a bélatelepesek hívták) kialakítása már az alapítás után megkezdődött. Zichy Béla kertészete és az általa szerződtetett főkertész gondoskodott arról, hogy a magaspart szélén haladva csodálatos kilátás nyíljék, s a sétány fái, bokrai, cserjéi biztosítsák a Szaplonczay doktor által is emlegetett kiváló levegőt.

Zichy Béla a somogyvári Széchenyieknél kastélykert- és a balatonföldvári nyaralótelep kiépítésénél nevet szerzett Schilhán Józsefet[358] kérte meg, hogy alakítsa ki a megfelelő formára a sétányt és a Várhegy kiránduló útjait.

Az alapítás után három évtizeddel – a villatulajdonosok szerint – megérett a helyzet arra, hogy az érdekeltség saját kertészt alkalmazzon. A leendő kertész sokrétű és összetett feladatait a megfelelő személy megtalálása érdekében írott levél foglalta össze, amelybe a következőket foglalták:

194. A bélatelepi sétány, 1928

„A Fonyód-Bélatelepi érdekeltségnek az ottani mintegy 30 villa előtt van egy kb. 15 kat. hold terjedelmű nagy, 100-150 éves fákkal befásított sétatere és a domb oldalában két útja, amely a vízhez levezet.. Ennek a területnek a gondozására a bélatelepi érdekeltség egy állandó embert szeretne szerződtetni, akinek a feladata volna ezt a sétateret és az azon vezető utakat állandóan rendben tartani, a bokrokat nyesni, a fákat gondozni, a füvet kaszálni, az utakat sarabolni stb. Ez

358 A keresztnév ugyanakkor ellentmondásos, többféle változatban fordul elő, valószínűleg egy és ugyanaz a személy: „[...] a kaposvári villatelepesek vállvetve dolgoztak Bélatelep kiépítésén és szépítésén; kertészetileg Schilhán János Franciaországban is tanult kaposvári park-kertésszel képeztették ki" In: Fekete Gyula 1929. – Schilhán József uradalmi főkertészként a Széchenyi család mellett Földvár fejlesztésében elévülhetetlen érdemeket szerzett, miután több évtizedes munkával Földvár-puszta helyén árnyékos ligetet varázsolt a kopár vidékre. A Széchenyi család somogyvári birtokán és a megye több településén is dolgozott. Az 1874-ben Lengyeltótiban megrendezett kertészeti kiállításon nagy hírnevet szerzett addig ismeretlen facsemetékkel és addig kevésbé ismert zöldségekkel, például a paradicsommal. – In: Berkesné Hegedűs Márta: Híres emberek, híres házak Földváron. – Azt gondolom, hogy a bélatelepi sétány kialakítása Schilhán Józsefhez köthető, hiszen Lengyeltótival ill. gr. Zichy Bélával is volt kapcsolata, innen egyenes út vezetett Bélatelepre, ill. gr. Zichy Béla és a somogyvári Széchenyi család tagjainak a kapcsolatairól is tudunk, tehát feltehetőleg ó volt a fonyódi sétány tervezője, kialakítója.

195. Márffy tér, 1941

196. Márffy tér, 1929

természetesen csak félesztendős munka, amely mellet azután a mi alkalmazottunk szabadon rendelkezne idejével, és csinálhatna azt, amit akar. Megítélésem szerint egy nagyobb családú ember volna erre az állásra alkalmas, aki gyermekeivel nagyon könnyen tudna ott rendet tartani.

197. A bélatelepi sétány, 1922

A 30 villatulajdonos mindegyike fogad állandóan napszámosokat, akikkel a maga villáját és annak kertjét tartatja rendben, télen azokat felügyelteti, nyáron fát vágat, öntöztet, stb. és ha a telepnek egy állandó alkalmazottja volna, úgy valószínű, hogy a villatulajdonosoknak legnagyobb része ezt az állandó alkalmazottat bízná meg – természetesen esetenkénti megállapodás alapján – a saját villa körüli teendők ellátásával is. Ez igen bőséges és nagyon tisztességes mellékkeresetet biztosítana.

Az alkalmazottnak a közös sétány és az utak rendben tartásáért járó járandóságát egy egyszoba–konyhás lakásban, a sétányról kikerülő ág-fa és az ott lekaszálandó fűanyag átengedésében, évi 6 mázsa búza, ugyanannyi rozs és évi cca. 120 pengő készpénzben szeretnénk megállapítani. Legalább ugyanilyen értékűre becsülöm azt az összeget, amit azután az egyes villatulajdonosoktól is kereshet."[359]

Zichy Béla halála után az örökösökkel már nem olyan baráti volt a kapcsolat, mint a névadó gróffal, aki szívén viselte a telep életét, fejlődését. Az örökösök már csak az anyagi haszon reményében kiaknázandó lehetőségnek tekintették a fonyódi Várhegyet, ezért is fordulhatott elő az, hogy Magay Ferenc azt a hírt vitte Matolcsynak, hogy a villák fölött lévő véderdőt a parcellázó mérnökök erősen kitermelik.[360]

Már az alapítás körüli időkben is Fonyód nagy előnyének számított az, hogy meglehetősen nagy erdős terület volt úgy a Sipos-hegyen, mint a Várhegyen. Bár nem a Várhegyi erdőről szól a következő idézet, de mivel szerzője elküldte Ripka

359 MNL SML FBFei. Levél Vásárhelyi Gerőnek m. kir. gazdasági tanácsos, főintéző Cseberki, 1930. augusztus 21. (Nincs arról feljegyzés, hogy ezek után sikerült-e kertészt alkalmazni?)

360 Uo. Matolcsy Sándor levele Ripka Ferencnek, 1933. március 10.

198. „Héthársfa", 1926

199. Szaplonczay sétány, 1927

Ferencnek is, kérve közbenjárását, illetve szorosan kapcsolódik a határos területekkel, szükségesnek tartom közlését:

„A Fonyód Sándortelepi Fürdőegyesület azért, mert keresztény, hazafias meggyőződésétől elválaszthatatlan, mindig azon fáradozott, hogy Fonyód-Sándortelepet a magyar és keresztény középosztály számára megmentse.

A Balaton somogyi partján a Fonyód-Sándortelep az egyedüli üdülőhely, melyet a természet nagy kiterjedésű és szép erdővel áldott meg. A m. kir. kormány ezt a cser- és tölgyfaerdőt véderdőnek nyilvánította. Az erdőnek az a része, amely Fonyód-Sándortelep és Fonyód község között terül el »Basch Fülöp örökösei« tulajdona (képviseli Basch Lóránt ügyvéd, Bp., V., Balaton u. 2.) Ez ellen a véderdő ellen valakik példátlan és szemérmetlen merényletet követtek el.

»Basch Fülöp örökösei« elhatározták, hogy ezt a véderdőt házhelyeknek felparcellázzák. Egész pici, 200 nöl.-es parcellák is lesznek. A véderdőt »Basch Fülöp örökösei« máris keresztül-kasul behálózták több felesleges kocsi és gyalogúttal, és e műveletnél sok fát kivágtak.

»Basch Fülöp örökösei« azután az erdő tisztítási munkálatot bérbeadták a pusztaberényi nagybérlőnek, Herskovicsnak (magyarosított nevét nem ismerem)[361], aki

361 dr. Hajdú Leó és testvére, József. Apjuk Herskovits Jenő (1859-1927). Testvéreikkel együtt az ország több részén voltak érdekeltségeik, pl. Velence, Kisvárda.

azután az erdőt felosztotta részletekre, s ezeket fonyódi polgárokkal felesben vagy harmadosban tisztíttatta.

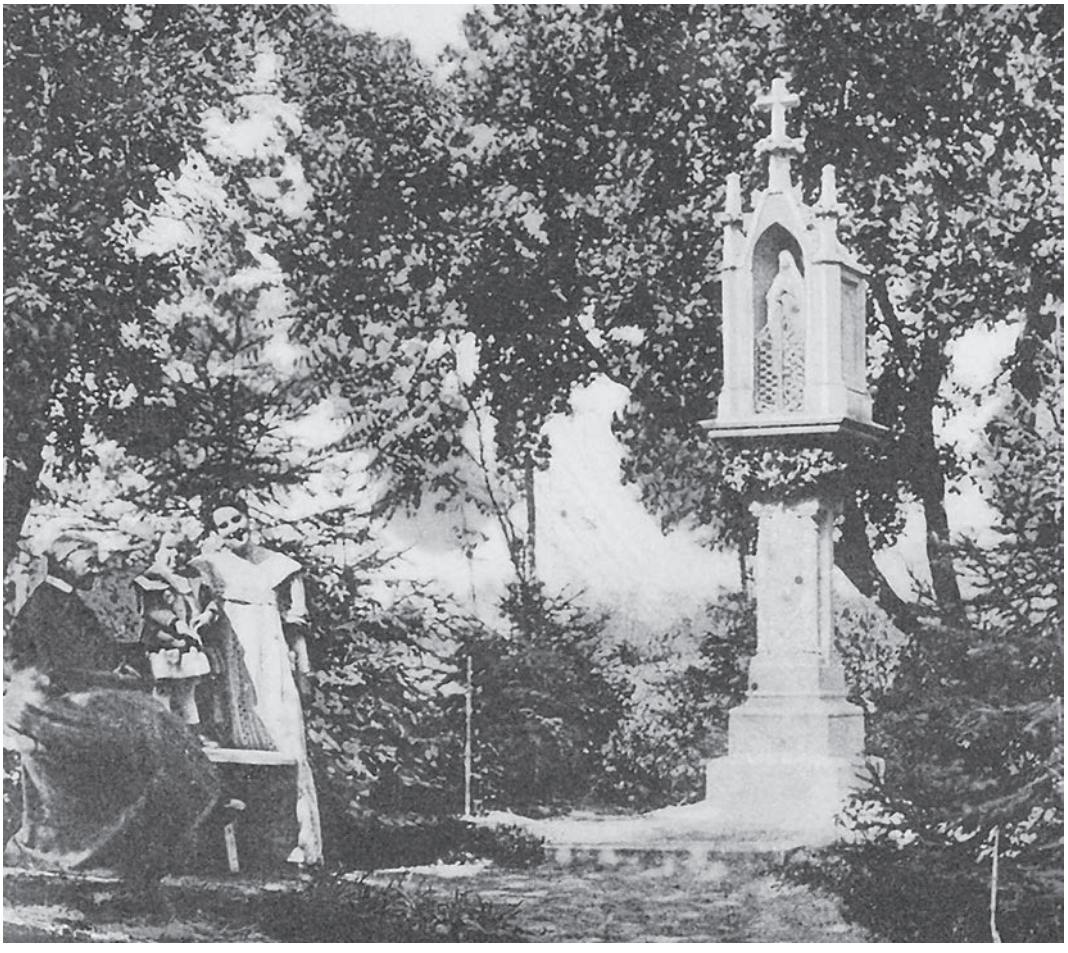
Az erdőtisztítás nagyon kívánatos volt már, de nem ez történt. Az erdő Dreschler körüli része tele van gazzal, bodzaborkorral, stb. Erdőtisztítás leple alatt kivágtak legalább 300 hatalmas tölgyet és csert, a többi tölgyet és csert pedig alaposan lekoronázták.

200. A sétány, 1903

»Basch Fülöp örökösei« kötelezte-ssenek arra, hogy

– a véderdőt ne parcellázzák, vagy ha igen, 600-800 nöl. kisebb parcellákat ne hasítsanak ki;
– a felesleges utakat és hiányokat ültessék be facsemetékkel

201. Mária szobor, 1907

A helyzet a következő:
– a fáknak kb. ¼-ét kivágták
– ha a kis parcellák létesítését engedélyeztetnék, akkor az épülő házak helyén kipusztítanának a véderdő másik, legalább ¼-ét.
– a lekoronázott tölgy- és cserfák 3-6 év alatt kiszáradnak."[362]

Az 1930-ban keresett kertészt 1935-ben megtalálták – Beke Sándor személyében, aki egy részletes levélben vázolta fel tulajdonképpeni munkaköri leírását:

Tudomásul veszi, hogy Ripka őt akarja alkalmazni Bélatelep kertészeként. Az állást szeptember 15-től elfogadja 3 hónapos felmondási idővel.

A következő munkát vállalja:
– mindazt, amit a Bélatelep elnöksége elvégezni parancsol;
– a virágház mindenkori karbantartását, gondozását, és a virágház körüli kertészti terület karbantartását úgy, hogy a virágházból és erről a területről a bélatelepi sétány, a parton tervezett virágosított terület és a villatulajdonosok által igényelt virágszükséglet kielégíthető legyen;
– a bélatelepi sétány és a domboldal mindenkori teljes rendben tartását, a pázsitparancsszerű és időnkénti felújítását, annak állandó tisztántartását, öntözését és az ott létesítendő virágos területek állandó karbantartását, a fák szakszerű gondozását és ápolását;
– a domboldalon levezető út állandó jó karban- és tisztántartását;
– a villák előtti gyalogjárdák megjavítását és karbantartását;
– a domboldalon és a levezető út mellett élő sövény telepítése, ennek gondozása, ápolása, és nyírása;
– a földcsuszamlás területének rendbe hozása, annak újra füvesítése és akáccal beültetése;
– a domboldal figyelemmel kísérése, hasonló földcsuszamlás lehetőség szerinti megakadályozása, az ott lévő növényzet szakszerű ápolása, megóvása és karbantartása.

Tudomásul veszi, hogy e mellett egyes villák gondozását a villatulajdonosokkal történő külön szerződésben vállalhatja, de csak úgy, hogy a kertészeti feladata ne szenvedjen hátrányt.

202. Mária szobor, 1911

362 Uo. Barkóczy Kloppsch Béla levele az Erdőigazgatóságnak, a levelet elküldte Ripka Ferencnek is, kérve őméltóságát, hogy ezt a hallatlan hátrányt a felsőházban szóvá tenni méltóztassék, 1933. június 22.

A járandósága a következő:
– havi 40 pengő készpénzfizetés;
– a gallyazásból kikerülő ágfa, a vihar által kidöntött vagy elszáradt fák olyan mennyiségben, ahogyan azt a téli és nyári tüzelése szükségessé teszi, az így kikerülő mennyiségből el nem adhat;
– a sétányról lekerülő széna, ezt el is adhatja, az árat maga határozhatja meg, de a főszezonban állandóan kaszálnia kell;
– az egyesület évente 100 pengő ára napszámot bocsát rendelkezésére, de ezt csak a sétány és az egyesület területén használhatja fel.

203. Scipiades Elemér a sétányon, kb. 1935

Tudomásul veszi, hogy az egyesület lakást nem ad, de segíti abban, hogy Fonyódon megfelelően elhelyezkedjen. A Magay utcában lévő Törley szőlő területén egy alkalmas egy szoba – konyhás lakás van. A tulajdonosa Törley Dezső ezt évi 75 pengő bérért átengedi (úgy kell elfogadnia, ahogy van, semmiféle javítást, átalakítást nem eszközölhet rajta). Ha megfelelő, akkor felhatalmazza az elnökséget, hogy a 75 pengőt az évi béréből egyenlő arányban levonja és azt Törley Dezsőnek kifizesse.

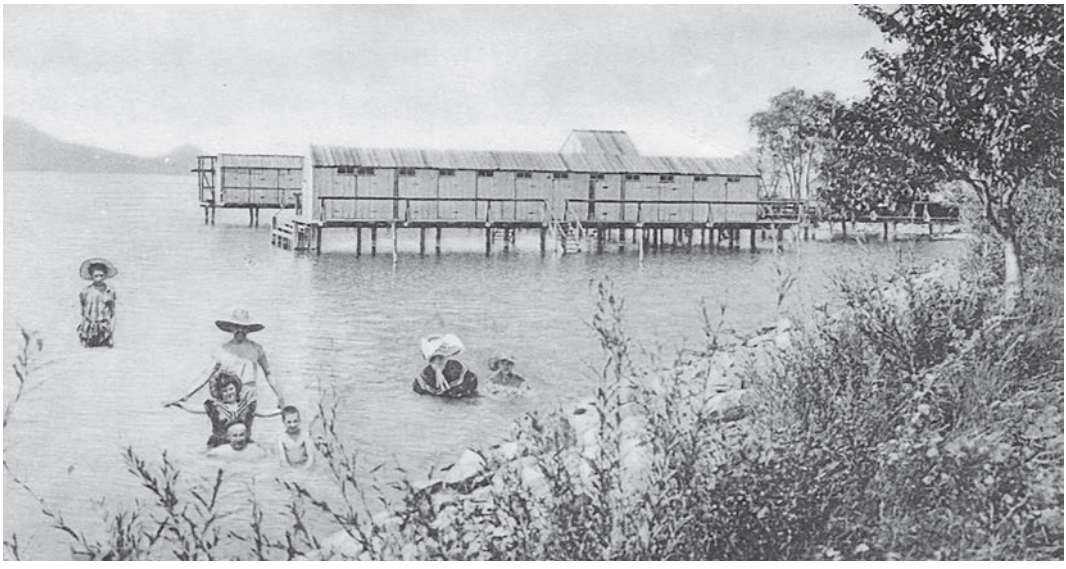
Kiegészítés: a virágeladásból befolyó bruttó bevétel 10%-a a kertészé lesz.[363]

A fonyódi Várhegy fontos séta- és kiránduló helye volt a bélatelepeseknek, ezért nem volt mindegy, hogy ott milyen munkák zajlanak. Abban az erdőrészletben, amely a fonyódi vár és a villák között feküdt a délkeleti részen 1935 tavaszán szálaló vágással cca. 30 db törzs lett kihasználva (átlagos famagasság 16 m, átlagos átmérő 20 cm), összes fatömeg 7,62 m^3. Az előző években évenként ugyancsak 25-30 db törzs lett kihasználva. Körülbelül két évvel ezelőtt az állományt felnyesték. A szálalás és a felnyesés következtében a záródás helyenként ideiglenesen megbomlott és emiatt az egész állomány alatt virágos kőris újulat keletkezett. A fonyódi vár keleti oldalán kisebb homokbányát nyitottak, az erdőben lévő utak homokolásához, a kezelő megígérte, hogy a homokbányászást beszünteti és a talajt elegyengeti. A villákkal szomszédos részen több helyen a villatulajdonosok a szemetet az erdőbe hordatják, annak eltakarítása a kezelő bemondása szerint a bélatelepi fürdőegyesület kötelessége. Magyar István Fonyód bélatelepi lakos kőműves mester (a Törley villa házmestere) egész baromfiállományát az erdőben találta és az állványozáshoz szükséges anyagát is az erdőben raktározta el. Az erdőrészlet északnyugati sarkában teniszpályát építettek.[364]

363 Uo. Beke Sándor / Kázmér kertész levele Ripka Ferencnek, Kaposvár, 1935. augusztus 21.
364 Uo. Dermendzsin József erdőmérnök jelentése, 1935. szeptember 10.

4. fejezet
A BÉLATELEPI STRAND

Az épülő villasor talán legfontosabb „melléklete” a bélatelepi strand volt. Láttuk az Inkey családdal kötött szerződést, amely a strand területét szolgáló Balaton-part megvételét célozta meg, ez volt az első lépés.

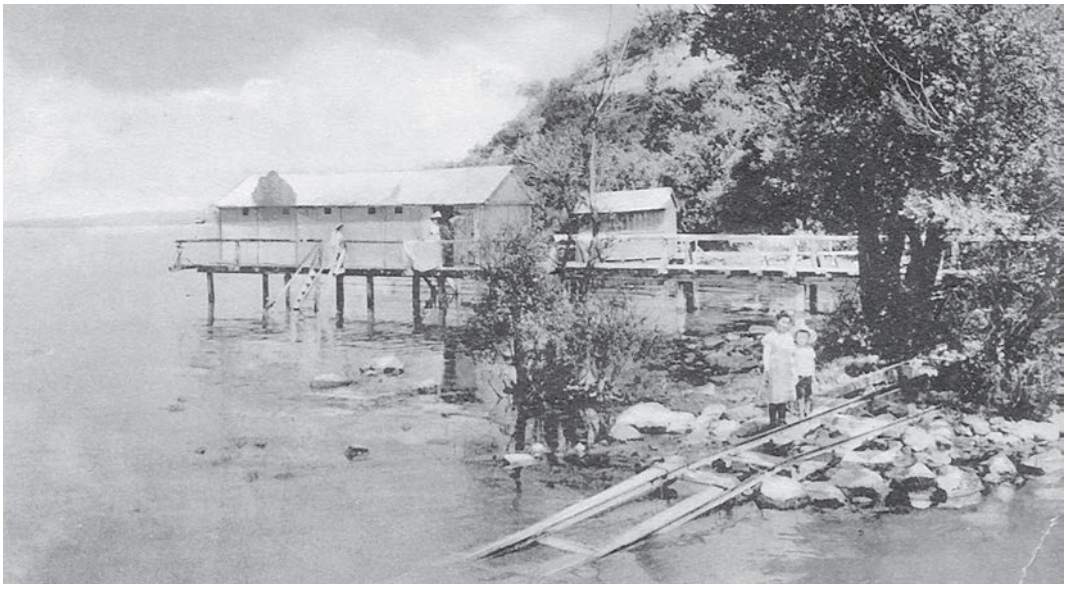

204. Fa kabinok a bélatelepi strandon, 1906

A bélatelepi strandon 1896-ban építették az első fürdőházat. Az egykori 103-as számú vasúti őrházzal szemben a 34 kényelmes kabinból álló fürdőház U alakban épült kabinsor volt, mely cölöpökön állt a víz felett, deszka pallókon, és hosszabb deszkahídon át lehetett megközelíteni. Minden villatelekhez külön kabin tartozott egy kis előtérrel, társalgóteremmel. A kabinnak két ajtaja volt. A belső ajtón át az U alakkal bezárt részbe lehetett lépni, ahol a nők fürödtek, a külső ajtón a férfiak jártak ki s be. Így a két nem még a vízben sem találkozhatott, ami az akkori korszellem követelménye volt. A cölöpökre vízbe épült bélatelepi kabinokat a hullámverés, illetve a jég okozta károk elöl télire mindig szétszedték, s tavasszal újra összerakták, amely igen jelentős összegeket emésztett fel. Tíz év múlva épült meg az első állandó kabinsor.

László Gábor naplójának 1896. június 26-i bejegyzése szerint a fürdőházból akkorra két kabin készült el. Két nappal később így írt: „A fürdőház még nincs kész, még pilotái[365] sincsenek még mind leverve. De egyik végén három fülke, tetejüket kivéve már készen van.”

365 Pilot (német): cölöp, cövek, alul hegyes vassal megvasalva.

205. Kabinok, 1910

A július 1-jei bejegyzés pedig a korabeli fürdőzési szokásokba enged bepillantást: „A délelőtti fürdő igen érdekes, amennyiben rendesen egy csomó fiatal asszony-nyal egy időben jutok oda, ma is pl-ul. Csorbáné, Bolváryné, Ilona. – Aki asszonyok bolondja, az ilyenkor egy pár lábacskába, vagy lábikrába, lábszárba, és többe is belebolondulhat. – Különben egész kedélyesen megy végbe ezen mulatság, bár ma csak 16 R volt a víz. – Bámulatos ez a női nem! – Aki máskor legszemérmetesebben még karját is bő ujjakba rejti, nehogy valaki azon vétkes gondolatra juthasson, hogy ezen kívül más is van testén; az ilyenkor a fürdőben :(tisztelet a kivételeknek): legszívesebben mutogatja hófehér nyakát és domború lábszárait. Nevetséges! Ilyen ellentmondások!”

Szaplonczay Manó 1896-ban a következőket írta a bélatelepi strandról:

„A víz kristálytiszta, kellemes ízű és egészséges, mentes minden idegen alkatrésztől. A fürdéshez egy nagy társalgó teremmel és 34 nagy és kényelmes kabinnal bíró fürdőház áll rendelkezésre. Közvetlen a vasúti síneket védő kőpart mellett. Ezen kőpart mintegy 2 kilométer hosszú és ezen beszorítás által értetett az, hogy a Balaton Fonyódnál a legmélyebb a somogyi parton, a minek a fürdésnél azon előnye van, hogy az ember, különösen szeles időben, mindjárt megfürödhetik és nem kell 100 méterre be és kimennie. Mindazonáltal nem olyan mély, hogy 5-6 éves gyermekek is meg ne fürödhetnének. De miután a múlt fürdőidényben a víz évek óta nem észlelt magasságot ért el, azért a kis gyermekek részére egy kosár is készült. A fürdőháznál praktikusan meg van oldva a férfiaknak a nőktől való elkülönítése. A fürdés rendkívül kellemes itt, mert a víz mindig élénk, mindig hullámzik. A talaj bársony simaságú. Erősebb szélnél pedig ház magasságban jönnek a hullámok és gyönyörű látvány, midőn a ferdén épült kőparton felszalad egyik

206. Az 'U' alakú kabinsor, 1903

207. A kabinsor belülről

208. Szigethy-Gyula Sándor a strandon, 1916

209. A Szigethy-Gyula család tagjai a strandon, 1922

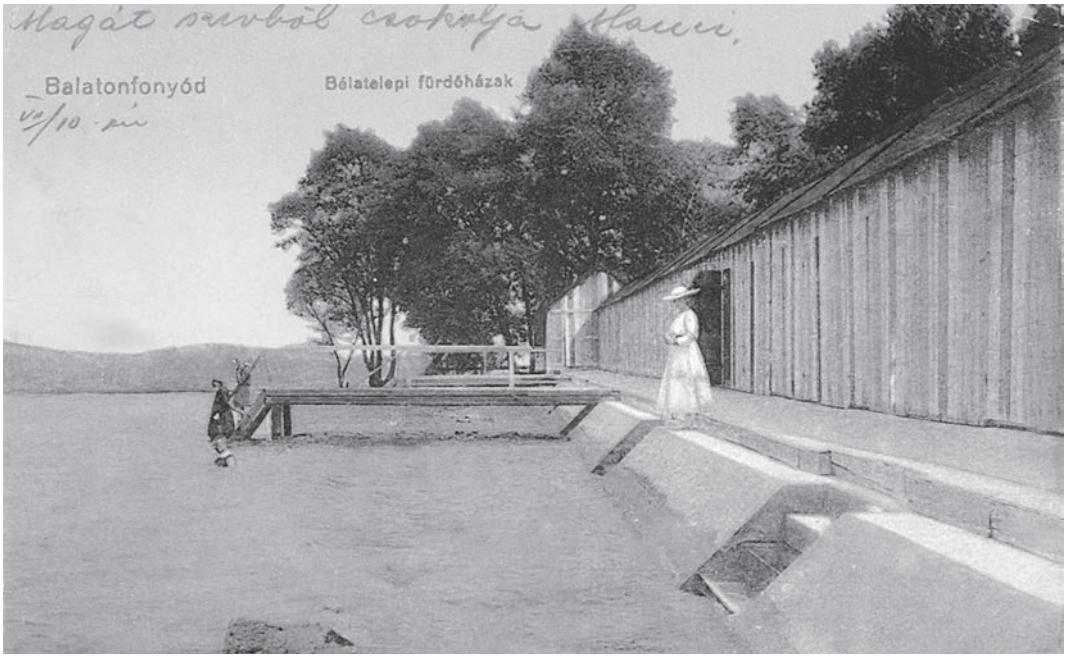
a másik után a vasúti sínekig vagy még azon túl is, hogy azután megtörve essék vissza ismét a hullámsírba."[366]

A strand megközelítése nem volt mellékes szempont, hiszen az egész villasor azért épült, hogy élvezni lehessen a Balaton adta örömöket, leginkább a fürdést, a csónakázást. Szaplonczay fentebb idézett könyvében már arról tájékoztatta az olvasókat, hogy a „társaság múlt évben igen jó lejáró utat csináltatott a hegyről, és ez évben fog elkészülni a második lejáró is." Mindezt megerősíti László Gábor naplójának június 19-i részlete is, amikor a strandra igyekezvén elvesztette pecsétgyűrűjét, s amikor annak keresésére indult, ugyanazt az utat járta be, s a következőket tapasztalta: „azon a helyen utat készítenek, és a

210. A bélatelepi strand kabinsora előtt. Piatsek Mária, Piatsek Gyula (hátul), Tartsay Vilmos (elől), Halmágyi Lilla.

366 Szaplonczay Manó: A somogyi Balaton-part községei mint nyaraló és fürdőhelyek. – Kaposvár, 1896.

211. A kabinsor, 1924

munkavezetőnek (egy német sógor): meghagytam, hogy ha a munkával odaérnek, ahol gyűrűm esetleg lehet, és valaki megtalálná: (ami nem valószínű, de nem is lehetetlen): juttassa nekem, és én gondoskodni fogok a jutalomról."

Néhány év alatt már praktikus szempontokat is figyelembe vettek a lejárók elkészítésénél: „A Béla-telepnek a hegyről három gyalogútja és egy kocsilejárója van a vízhez, illetve fürdőházakhoz. A Márffy-térről kiinduló lejárón 5 percz alatt érjük el a fürdőházat, ezt használják a lemenetelre. A másik kettő kényelmes a felmenetelre és a »Sirály«-szálloda 5 percz távolságra van, míg a Béla-telepi villák bármelyikéhez 15-20 percz alatt érünk el."[367]

Azért, hogy a strandon töltött idő mindenki megelégedésére szolgáljon, s ne legyen vita arról, ki mit engedhet meg magának, lefektették a fürdéssel és csónakázással kapcsolatos szabályokat, amelyeket – dokumentumértéküknél fogva – teljes terjedelmükben közlök:

Szabályok

A.

1. A telep tulajdonát képező csónakok csónakázás céljából a közönség rendelkezésére állanak.

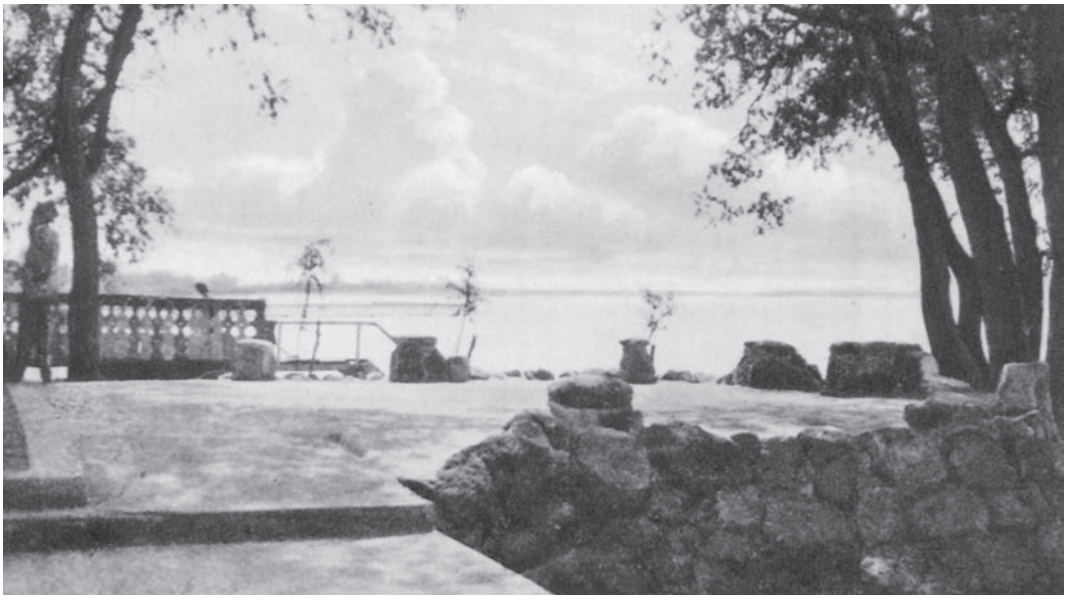
2. A csónakázási idő megállapításánál a fürdőházban levő óra az irányadó. Bármily rövid időre terjedő használatért egy órai díj fizetendő, egy negyed órai késés a teljes órán túl egy óránák vétetik.

367 Fonyód Balatonfürdő. Kiadja a szépítési egyesület – 1907.

212. A kabinsor előtt, 1938

3. A telep tulajdonosai, családtagjaik és hozzátartozóik minden órai csónakázásért a következő díjakat fizetik: a „Sirályért" 10 kr., a „Hullámért" 3-4 emberre 25 kr., a „Fonyódért" 5-6 emberre 40 kr., a „Keszthelyért" 7-8 emberre 50 krt. Más idegenek a fenti áraknak kétszeresét fizetik. Ezen díjak reggeli 6 órától esti 9 óráig érvényesek, ezen időn kívüli csónakázásért minden csónak után külön még egy forint fizetendő.

213. Strandrészlet, 1931

214. Bélatelepi fiatalság a strandon

215. Bélatelepi fiatalság a stégen, 1932

216. Verebély Tibor és Scipiades Elemér

A fürdőháznál van egy könyv, amelybe aki csónakázni akar vagy a társaság egyik tagja tartozik beírni személyesen saját nevét, a csónakázó személyek számát, az indulás idejét, azt, hogy meddig tart a csónakázás, a csónak nevét, az előre fizetett összeget. A csónak csakis a beírás és fizetés után foglalható el. A megérkezés alkalmával a fürdőháznál jelentkezni kell, a csónak átadandó, a könyvbe beírandó a megérkezés ideje és az esetleg utólagosan fizetendő összeg.

Ezen könyv a fürdőháznál lévő szolgánál áll, a fizetéseket ő van jogosítva felvenni, a csónak felszerelések az ő kezelése alatt vannak.

A csónakázók minden hiba és kárért teljes kárpótlással tartoznak, egy evező 5 frt, ez azonnal lefizetendő.

4. Csónakot előre lefoglalni nem lehet. Ha valaki magát előre biztosítani akarja, úgy a lefoglalás idejétől tartozik az egész díjat fizetni a csónak után. Érvényes lefoglalásnak csak az tektintetik, ha a könyvbe a bejegyzés megtörtént, és az összeg kifizetve van.

5. Nagyobb és hosszabb távra a csónakokkal kirándulni nem lehet.

B.

a.) A fürdőház belső részén férfiaknak és 10 éven felüli fiúknak tartózkodniok nem szabad.

b.) a fürdőház belső felére nyíló ajtón csak nők és 10 éven alóli fiúk léphetnek ki a fürdőbe és csak ők jöhetnek ki a vízből és a fürdőház által bezárt vízbe csak ők fürödhetnek.

217. Strand – Várhegy, 1933

c.) A rendre a fürdőházi szolga ügyel fel, panaszokat az igazgatóság bírálja el.

d.) A fürdőruhákra kívánatra a fürdőházi szolga ügyel fel, azok rendbe tartásáért az idegenek őt mérsékelten díjazzák.

e.) Kabinokat havonta 12 frtért lehet bérelni a telep gondnokánál. Akinek tulajdon avagy bérelt kabinja nincs, minden egyes személy a fürdőért 15 krt fizet a fürdőházi szolgánál; a kitől minden személy külön jegyet kap.

C.

A cselédség délutánonkint fürödhet, de a vizet 5 óra előtt elhagyni tartozik.

Az igazgatóság a felelősséget senki személyes biztonságáért nem vállalja.

Az igazgatóság.

A fából készült fürdőház idővel elhasználódott, egyrészt az időjárási viszontagságoktól, másrészt az állandó ki-be szállítástól. Az állandóan fejlődő bélatelepi érdekeltség természetesen foglalkozott a problémával, ezért 1910-ben Szaplonczay Manó a következő levelet juttatta el a tulajdonosoknak:

„1.) Amint méltóztatnak tudni, a 15 év óta használt fürdőház olyannyira rossz karban van, hogy azt felállítani évről-évre nagy nehézségekkel és sok kiadással lehet csupán, p. o. a múlt évben 500 K ára új anyag, ez évben meg 800 K ára új anyag kell hozzá és így a felállítás és kiszedés társaságunknak 2000 K-n felüli kiadást okoz, ami egy lehetetlen dolog.

218. Scipiades Elemér és Verebély Tibor a kabinok előtt

219. Verebély Tibor vitorlása, 1934.

Miután a fürdőházat ez évben még ki tudjuk javíttatni úgy, hogy az ezt a nyarat kiszolgálhassa, azonban arról már szó sem lehet, hogy az még egy évben felállítható legyen, – de ha azt akarjuk, hogy az 1911. évre az új fürdőház kész legyen, már most meg kell kezdenünk az előmunkálatokat.

A közgyűlés meghagyásából felkérem tehát Címet, legyen szíves velem legkésőbb folyó évi június hó 15-éig írásban tudatni, hogy hozzájárul-e az új fürdőház megépítésének költségeihez a villájára (:telek:) eső arányban, illetve építtessünk-e vagy nem az új fürdőházban Czím részére kabint és hányat? Mert akik az építési költségeket viselni nem hajlandók, vagy pedig Június 15-éig írásban nem nyilatkoznak, azok részére kabint nem építtetünk.

2.) A villák előtti térnek rendezését és fenntartását gróf Zichy Béla úr volt szíves végleg átvenni. Éppen úgy a „Sirály" szállodát is átvette saját tulajdonába,

[…]

Kaposvár, 1910. május 10-én

A fonyódi Bélatelep igazgatósága nevében

Szaplonczay igazgató[368]

A szabályzatban láttuk, hogy a csónakázási lehetőség is szigorú feltételek mellett volt igénybe vehető. Mindehhez természetesen kellettek a felsorolt csónakok, ill. később más vízi közlekedésre alkalmas járművek. A meglévő régi csónakok ál-

368 MNL SML FBFei. Szaplonczay Manó levele a villatulajdonosoknak, 1910. május 10.

220. ifj. Scipiades Elemér

landó javításra, karbantartásra szorultak. Mindezért volt szükséges az a szerződés, amelyet egy keszthelyi csónakkészítő mesterrel kötöttek:

Szerződés „gróf Zichy Béla telep" fürdőtársaság és Halász Ferenc keszthelyi csónakkészítő között

Halász Ferenc kötelezi magát, hogy 1914. június 15-ig 4 db szandolint,[369] 4 db kisebb csónakot és 2 db nagyobb csónakot a bélatelepi strandra szállít, valamint saját költségén megjavítja és lefesti, vagyis használható állapotba hozza a Bélatelep tulajdonát képező három csónakot. Mindezeket pedig szeptember 15-ig a bélatelepi nyaralók rendelkezésére és használatára a bocsátja, a Balaton vizén tartja és saját alkalmazottjával kezelteti. A fürdőházban Halász Ferenc kap egy vagy két kabint, ott tarthatja az evezőket, vitorlákat, és azt lakásként is használhatja. Köteles a kabint tisztán tartani, vigyázni arra, nehogy szemét a vízbe kerüljön.

A csónakokat a Medvegy árokban lehet tartani, árnyékban és az északi hullámoktól védetten.

A csónakok használati díja a következő:

– csónakért óránként és személyenként 40 fillér,

– szandolinért 50 fillér,

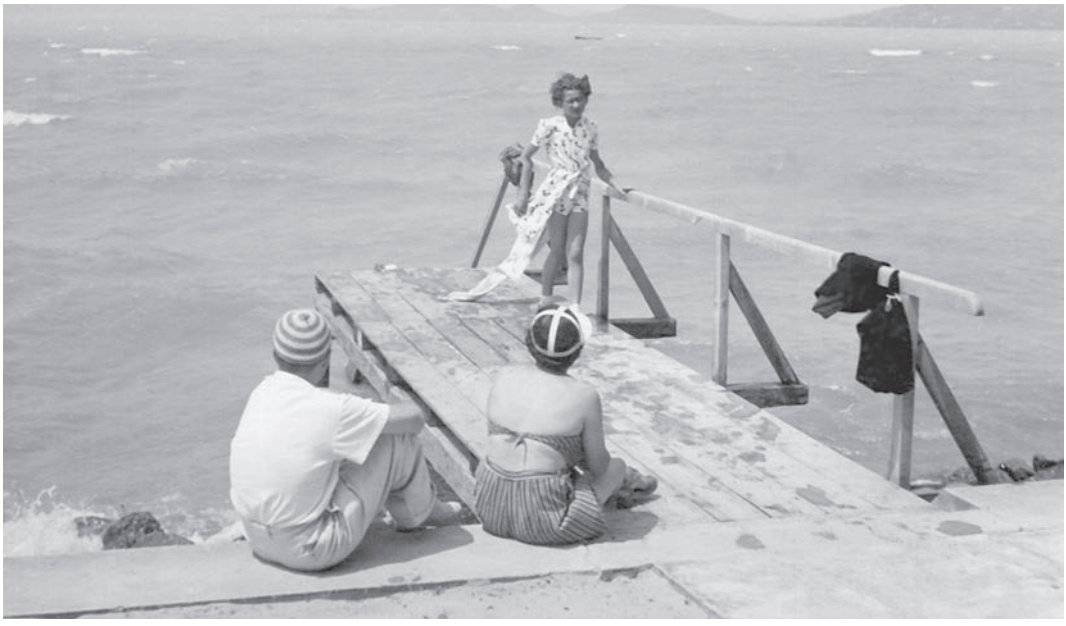
Az evezős díja 80 fillér.

Tíz éven aluli gyerekeknek a felét kell fizetni.

A díjak kizárólag Halász Ferencet illetik.

---

369 Szandolin: olyan csónak, amelyben csak egy ember fér el, aki a középen ül s kettős evezővel kormányoz. Ez az evező egy rúdból áll, amelynek mindegyik végén lapát van. – In: http://www.kislexikon.hu

221. A bélatelepi strandon

Kaposvár, 1913.
Szaplonczay Manó igazgató

Kiegészítés
Ezen szerződés öt, azaz 5 további évre, vagyis 1920-ig meghosszabbíttatik vagyis érvényes.
Kaposvár, 1914. október 24-én.
Szaplonczay Manó, Halász Ferenc[370]

Halász Ferencről írt 1925-ben egy kedves, bélatelepi vonatkozásokat sem nélkülöző cikket[371] minden bizonnyal Gerlóczy Zsigmond orvos professzor. Abban az időben több cikke megjelent az újságban,[372] ezért úgy gondolom, feltételezésem helytálló.

„Bélatelep, 1925. augusztus. A gyönyörű Balaton egyik legszebb fürdőtelepe Bélatelep, nemcsak arról nevezetes, hogy a kaposi középintelligencia fürdőjéből a magasabb highlife üdülőtelepévé avanzsált és hogy tavaly a legaktuálisabb politika színhelye volt, ahol a Budapest nemrég lezajlott választási mozgalmai megindultak, hanem, hogy ott van a Balaton egyik legrégibb, legeredetibb hajósa, halásza, ki maga is, neve is Halász. A deresedő csónakos Halász Ferenc, az öreg időjós, aki nem kisebb

370 MNL SML FBFei.
371 Budapesti Hírlap, 1925. augusztus 5. 4. p. Lóczy Lajos öreg halásza.
372 Pl. Pesti Hírlap, 1925. augusztus 13. 4. p. Fürdőzés-idegenforgalom.

szaktudósunk előtt vizsgázott le, mint Lóczy Lajos előtt. Ott lakik az öreg hűséges felesége és messze-hires fehér fajbaromfiai társaságában, amelyekből még Jankovich-Bésán Endre gróf is elvitt egy szépséges kakaspéldányt tenyészete részére. Büszke is rá Halász bátyó. A telepesek kabinsora mögött, a magafabrikálta kunyhójában él, hogy közel lehessen csónakjaihoz, amelyeket szintén maga alkotott keszthelyi téli pihenése alatt az ő saját hajótipusa alapján. Ezt még az édesapjától tanulta el, de meg is ismeri, bárhová kerüljön el belőle egy is, ha ráesik a »hordják«, azaz ha valami csónakbetyár elkaparintaná, mint az a múlt években is megesett. Ott Füred alatt ismerte fel az öreg a csónakot, hiába volt az másszínűre mázolva és hozta haza Balatonkörüli útjából. Mert hiszen jól tudta, hogy a csónakot innen a »Nagyvizről úgysem viheti el a tolvaj.« Hát ráült a nagyvitorlásra és utánavetette magát. Van is kelete a csónakoknak, mert csak úgy viszik azokat az uracskák és kisasszonykák, hogyha megannyi volna is belőlük, mind elfogyna. De nem csoda, mert biztosan ül azokban az ember, bemehet a Balaton legközepire is, ott sem lesz semmi veszedelem, még ha idő kerekednék is a Balaton felett. De ettől már azért sem kell félni, mert azt az időt Halász bácsi előre megmondja. Minden fürdővendég. aki fél a holnaptól, hogy a pár hetiből nem visz-e el egy szép napot, este felkeresi őt a stereotip kérdéssel:

– Na, Halász bácsi, milyen idő lesz holnap?

Ha a tizedik kérdező is az illető, és már kívülről is ismeri az öreg eget, el nem mulasztaná, hogy komoly arccal meg ne vizsgálná a Badacsony tetejét, végig ne kutatná sasszemeivel a tomai öblöt, Szigligetet és a Gulácsi-hegy ormát s csak azután mondja ki a szentenciát:

– Bizony kérem, holnap megint megjön reggel a szél, és estendére kelve még esőt is kaphatunk.

– Hát aztán honnan tudja ezt olyan jól, Halász bácsi? – elegyedem vele beszédbe.

– Biz én kérem ezt még az édesapámtól tanultam, no meg aztán az ember maga is tapasztal egyet-mást, ha kenyere javát a vizen ette meg.

– Aztán nem szokott tévedni a dologban, Halász bácsi? – incselkedtem vele.

– Hát kérem az is előfordul, de nem gyakran. Mert tetszik tudni, azt mondta a nagyhírű teológus úr, hogy nálunk az elő szokott fordulni, a mi hazánkban.

– Kicsoda? – kérdem.

– Nohát az a nagyhírű teológus ur, a Lóczy Lajos.

– Ja, vagy úgy. – gondoltam magamban – ő tehát a hires geológusunkra gondol.

– Hát aztán hogyan jutott Halász bácsi Lóczy véleményéhez?

– Az bizony egy kicsit régecskén volt, – feleli az öreg. – Tetszik tudni, akkor, mikor a Balaton fenekit vizsgálta ezelőtt 22-23 évvel, úgy kilencszázkettőben vagy háromban.

– Hogy-hogy? – faggattam az öreget tovább. Úgy látszik, beszédes kedvében kaptam, meg aztán rá is ért, mert reggel volt. Szép balatoni reggel. A nagy tó ott pihent előttem. A nap épp akkor lépett föl a fonyódi hegy csúcsára, bearanyozta az ősi Koppány-vár utolsó köveit s első fénysávjaival rőtazur fénynyalábokkal szórta tele a hamvas vizet. A sziklák tetején a kövecsihalak ezrei szeretkeztek az ívás gyönyörében, míg előttük a piroshasúak százai keringtek, hogy egy-egy ikrát elrabolhassanak a kövi-moha rejtekeiből. Fönt pedig a sirályok leselkedtek,

222. A Szigethy-Gyula villa lépcsőjén a család tagjai, 1924

nagyvijjogva a levegőben, hogy a bukdácsoló halacskákból egyet-egyet felkaphassanak sohasem tele bögyükbe. Még se fürdő, se csónakázó sehol. Az öreg sem számított vendégre, hát lassan rákezdte: […] Azóta is tanultam még valamit hozzá – fejezi be az öreg halász a visszaemlékezéseit – különösen most, hogy csónakjaimmal dolgozom. Mert bizony nekem nagyon kell tudnom, mikor kell a csónakokat a partra húznom,

– Jó, jó, – mondom neki, - hát a barométer, az csak jól megmondaná az időt Halász bácsinak.

– De uram, – feleli az öreg, – szokták azt nekem mondani, hogy »de hiszen Halász bácsi, a barométer most jó időt jósol.« Nem volna nekem már egyetlen hajóm sem, ha arra bíztam volna magamat.

Elbúcsúzom az öregtől, aki a világhírű teológus úrnak annyiszor jósolta meg a balatoni szeszélyes idő fordulását - s aki most is apró, pislogó szemeivel látja meg a közelgő időváltozást, »ha füstös a Badacsony teteje.«"

Az évtizedekig szolgált csónakkészítő 1938-ban befejezte bélatelepi munkáját, s az alábbi levéllel fordult az igazgatósághoz:

„Nagyságos Fürdő Igazgatóság
Fonyód Bélatelep

Alul írott azzal a tisztelet teljes kéréssel fordulok a Nagyságos fürdő Igazgatóság színe elé, hogy méltó utódot állíthassak, épp oly szakértelemmel, mint én magam.

Azért határoztam el magam, hogy halálom után is legyen egy megfelelő utódom, akihez bizalommal fordulhatnak tanácsért, mert mindenhez ért.

Van négy középiskolája, gépkezelő, gépszerelő, vitorlás hajóépítő, vezető, mindenféle alakú csónak építő, e tekintetbe már húsz éve Keszthelyen magyar állam szolgál, magam részéről pedig fölajánlom, amíg élek egészségben megtart az Isten minden nyáron mellette leszek, mint kisegítő, hogy még az időjárásban is, teljes tapasztalatokra is kioktassam, hogy méltó utódom legyen.

Én huszonhat évig megőriztem minden fürdőegyesületi tagnak és családjának drága életét, tehát sírna a lelkem, ha nem tudnék egy méltó utódot hagyni vagy ajánlani, aki nem tudná helyemet betölteni."[373]

A strand, a fürdőház, később a fürdőkabinok kérdésköre mindegyik közgyűlésen felmerült,[374] ügyes-bajos dolgok adtak mindig munkát az igazgatóság tagjainak. Mindezek közül egy jellemzőt választottam ki bemutatásra:

Az 1942. év nyarán több bélatelepes jelezte, hogy a strandot ellepték az idegenek, és így annak intim, családias jellegét megváltoztatták. Azok, akik Bélatelepen villát bérelnek, csak a különálló kabinokat használhatják. Ugyanekkor Révy László szóvá tette főleg a hölgyek szemérmetlen fürdőöltözködését. Az elnök intézkedni fog az üdülőhelyi biztosnál, szóvá tette azt is, hogy kutyákat póráz és szájkosár nélkül visznek be a strandra. Úgy tudja, hogy az Akcio Katholika a szemérmetlen fürdőöltözködés ellen lépéseket kíván tenni.[375]

A második világháború utáni kabinhelyzetet a vonatkozó fejezetben bőségesen tárgyalom.

373 Uo. Halász Ferenc csónaképítő levele, Bélatelep, 1938. augusztus 14.

374 A fürdőszabályzat lényeges pontja volt az alapszabály módosításának, lásd ott.

375 MNL SML FBFei. Bélatelepi közgyűlési jegyzőkönyv, 1942. augusztus 16.

5. fejezet
AZ 1919–1920. ÉVI ESEMÉNYEK BÉLATELEPEN

Gyermeknyaraltatás Bélatelepen

A Tanácsköztársaság időszaka alatt a nyári hónapokban kisajátították a balatoni nyaralók, villák, panziók egy részét, s oda budapesti gyerekeket vittek nyaralni. Fonyód is úticélpontja lett a „proletár-gyerekeknek".

A Népszava számolt be az Internacionálét éneklő proletárgyerekek korabeli balatoni, fonyódi nyaraltatásáról, ebből érzékeltetésképpen hosszabban idézek, miután a témához kapcsolódó vonatkozásai megvilágítják a kort:

„Szombaton reggel 9 órakor indultunk el a Keleti pályaudvarról különvonattal a második szállítmánnyal: 700 proletárgyerekkel a Balaton mentén elterülő üdülőhelyekre. […] Mi Fonyód-Bélatelepen szálltunk ki a különvonatból. Ez a hely a Balatonmenti üdülőtelepek legszebbike. Százhúsz gyereket vittek a telepre, akiket a Sirály-szállóban, Lajos-lakban és a különböző villákban helyeztek el. […] Több gyerek jutott Jankovich-Bésán és Törley volt pezsgőgyáros három villájába. Baj csak Ripka volt gázgyári vezérigazgató villájával volt, amelyet az ottani munkástanács mentesített a rekvirálás alól. Másnap, vasárnap kora reggel Szamuely Tibor elvtárs jelent meg Fonyód-Bélatelepen és a munkástanácsot vonta felelősségre, mert 700 gyermek részére is van ezen a telepen hely és csak 350 gyermek részére tettek jelentést és igen sok »nagyúri« villát mentesítettek. Szamuely elvtárs különben Ripka villáját rögtön rekviráltatta."[376]

Ebben az időszakban Szamuely Tibor kb. egy hétig Fonyódon tartózkodott, a Ritter u. 2. sz. alatti (ma Dobó István u.) villát bérelte ki. A tulajdonosa Ritter Ottó volt, aki a környékbeli nyaralótelep – Sándortelep – egyik alapítója volt az 1890-es évek végén. A család visszaemlékezése szerint Szamuely kék pénzzel fizetett, hirtelen távozott, egy fonyódi fiú vitte át csónakon Badacsonyba, ahonnan augusztus 2-án Ausztria területére menekült, ahol elfogták, s végül öngyilkos lett.

Rónai Ödön Fonyódon

Rónai Ödön[377] csemegekereskedő-kávéház bérlő ill. tulajdonos Siófokon és Fonyódon is megfordult ebben az időszakban.

A budapesti IV. ker. karhatalmi parancsnokság nyomozása arra irányult 1919 decemberében, hogy Rónai Ödön[378] Kígyó utcai csemegekereskedő bizalmas érte-

---

376 In: Különvonaton proletárgyermekekkel a Balaton mentén : Budapestről Fonyódbélatelepig 600 gyereket helyeztek el üdülés céljából. Népszava. 1919.aug.1. 4.p.

377 Rónai Ödön 1886. március 7-én született, szülei Rónai Adolf és Fried Gizella. Budapesten vette feleségül 1914. július 26-én Schlesinger Annát (1888, szülei Schlesinger Adolf, Rozenzweig Debora). A budapesti belvárosi r. kat. plébánián keresztelkedtek meg mind a ketten, 1919. június 8-án. Rónai Ödön 1953. február 21-én halt meg. In: Budapest IX. ker. házassági anyakönyv bejegyzései, 1915.

378 Testvére Rónai Miksa (1882. szeptember 27, felesége 1913. Buzbaum Irén, 1919. április 26-án keresztelkedtek meg, Miksa a Miklós nevet kapta.). Együtt bérelték a fővárosi Vigadó Kávéházat 1933 februárjától, évi 45 ezer

223. A bélatelepi strandon, Matolcsy Irén (Babi), 1933

sítés szerint Siófokon fürdőbiztos és mint ilyen, exponált kommunista volt. Mindennek dacára lehetővé tették számára az üzletnyitást. A nyomozás során – mint írták – utána kell járni, hogy milyen tevékenységet fejtett ott ki és mi igaz a bizalmas értesítésből. Rónai néhány héttel korábban tért át a zsidó hitről keresztény hitre, ami azt jelenti, hogy nevezett konjuktúra ember, aki egyszer zsidó hivatalt vállal, máskor meg új vallásával akar híveket szerezni.[379]

A nyomozói jelentés szerint Rónai Ödön volt a Belvárosi kávéház tulajdonosa,[380] de eladta. Lakóhelyének kapusa szerint a kommün időszakában, miután visszatért Siófokról – hogy ott mit csinált, azt nem tudni – kijelentette, hogy „nem kell félni semmit, mert ez a gaz nép nem sokáig fog uralkodni, ismét visszatérhet mindenki lakóhelyére." A házfelügyelőnő azt mondta, hogy Rónai körül semmi gyanúsat nem tapasztalt, vörösökkel nem érintkezett.

A siófoki fürdőigazgató sem tapasztalt semmi rendkívülit Rónaival kapcsolatosan, azt tudja, hogy 1919. július 15-én érkezett a nejével együtt, és a központi szálló

pengőt ajánlottak és azt, hogy 100 ezer pengőt fordítanak az új berendezésre. 1933 májusától a Vigadóban lévő régi kávéház helyiségeit a bérlők vendéglői ipar gyakorlására is használhatták. 1939 decemberében járt le a dunaparti Hangli Kioszk és söröző bérlete, ezt két évre meghosszabbították. – MTI Hírek. – Rónai Miklós 1915-ben született Egon fia 1946-ban Angliába emigrált s ott világhírű ínyenc-művésszé és étterem-kritikussá vált. Rónay Egon 2010. június 12-én, 94 éves korában hunyt el Nagy-Britanniában.

379 BFL VII.18.d 13/1092 – 1920. Rónai Ödön izgatási ügye. - Budapesti IV. ker. karhatalmi parancsnokság nyomozása, Budapest, 1919. december 10.

380 A Magyarországi Szállodák, Vendéglők, Korcsmák és Kávéházak Címtára az 1912. évre. Szerk. Zsovák Károly. (Budapest, 1912.), 38-50. p. című forrás szerint a kávéház (IV. Eskü út 5.) tulajdonosa apja, Rónai Adolf volt.

224. A bélatelepi strand

6. sz. szobájában laktak, majd átköltöztek a 16. sz. szobába. Egy ideig a népjóléti népbiztosság terhére volt ott, aztán saját költségére. Nem tudja, hogy Rónai bármi különöset csinált volna, fürdőbiztos nem volt.

Rónai Ödön 34 éves r. k. vallású kijelentette, hogy június 8-án keresztelkedett ki és vette fel a r. kat. vallást. Valóban volt Siófokon, de semmiféle funkciót nem töltött be. Tagadta, hogy a népjóléti népbiztosság költségére lett volna ott. A kommunistákra állandóan haragudott, mert őt tönkretették, mindig ellenük volt.[381]

Az ügy minket leginkább érdeklő – érintő részlete egy bélatelepi villatulajdonos, Papp-Ragány Endre vallomásából világlik ki:

„Rónai Ödön siófoki működéséről nem tudok semmit, de igen is tudok a fonyódi működéséről. Rónai megjelent Fonyód-Bélatelep fürdőhelyen, hol a gyermeknyaraltatási akció fővezetője volt. Mindjárt oda érkeztekor lefoglalta a Törley-villát, s abban élt az állam költségére egész családjával, még mielőtt csak egy gyermek is látható lett volna a láthatáron, azelőtt már egy hónapja 50-60 alkalmazott, mindenféle mischposche[382] veszélyeztette a közbiztonságot.

Dacára annak, hogy én és Ripka ottani nyaralótulajdonosok kivittük Guth[383] akkori népbiztosnak, ki főnöke volt Rónainak, hogy csak 750 gyermek jöjjön oda,

381 BFL VII.18.d 13/1092 – 1920. Nyomozói jelentés, Bp., 1919. december 29.

382 Mispóche (jiddis): pereputty, az egész rokonság.

383 Dr. Guth Antal orvos 1886-ban született, apja Guth Ede, anyja Mittelmann Eugénia. Budapesten 1915-ben vette feleségül ómoraviczai Heinrich Alice-t. Mint népjóléti és közegészségügyi népbiztos, tagja volt a Forradalmi Kormányzótanácsnak. A kommün bukása után megszökött.

225. A bélatelepi strandon, 1932. Matolcsy Gida, –, Brokés Ferenc, Matolcsy Irén, –

mégis mindenáron 1500 gyereket akart oda hozni. Így bizony nem egy családdal erőszakoskodások történtek, hogy Rónai miképp működött, ezt legjobban megmondhatja Fonyód község elöljárósága, kivel Rónainak erős összetűzései voltak, s mely elöljáróság (direktórium) igazán a helyzet magaslatán állott, s minden tekintetben képviselte a nyaraló tulajdonosok érdekeit.

Speciel velem szemben s Huszkáékkal szemben Rónai igen normálisan viselkedett, s nekünk iparkodott a lehető legkevesebb kellemetlenséget okozni. Ripka Ferenc gázgyári igazgatóval szemben voltak összetűzései, de erre vonatkozólag ő tudna felvilágosítást adni. Rónaival együtt volt még valami Klein elvtárs, az nem sok vizet zavart, hanem Hartmann Miksa teljhatalmú lakásrekviráló politikai megbízott, tipikus zsidó nagy kommunista, rendkívül sok erőszakosságot, s kellemetlenséget okozott, az összes villalakókat el akarta 24 óra alatt kergetni, mi Rónai közbelépésének köszönheti, hogy nem történt meg. Hartmann Miksa budapesti betűszedőt fonyódi nyaralómból kiutasítottam, mire ő karhatalmat kért, s engem összekötözve el akart szállítani Kaposvárra, ez csak azért nem történt meg, mivel négyszemközt rendkívül durva veszekedés közt tudtára adtam, hogy ő lesz az első, akit lelövök. Hartmann ezután is üvöltött, hogy itt minden …. közbelépésemre, s mivel erőszakoskodásai tarthatatlanok voltak, Hartmannt onnét elhelyezték általános megkönnyebbülésre.

Én az államügyésznek feljelentést tettem Hartmann ellen, de hogy mily eredménnyel, az előttem ismeretlen, mindenesetre jó volna bpesti. lakását kikutatni mit Rónai okvetlen fog tudni.

Rónai és társai Törleynével szemben mindenesetre magánlaksértést követett el, mert engedély nélkül lakta villáját, használta összes edényét, felszerelését, még fürdőköpönyegét is. Augusztus 2-án angolosan eltávoztak.

Papp-Ragány Endre alez. [384]

A Papp Ragány Endre által említett feljelentés:

„Rendőrség, Politikai Osztály, Bpest.

Feljelentést teszek Hartmann Miksa vadkommunista bpesti lakos betűszedő volt politikai megbízott ellen, ki Fonyód-Bélatelepi fürdőtelepen a legdurvább módon a villatulajdonosokat kikergette, butorukat elhordatta, s fenn hangoztatta, hogy minden Kun Béláé.

Bpest., Lónyai utca 41. III. 1.

Papp-Ragány Endre"

A nyomozó 1919. szeptember 8-i jelentéséből kiviláglik, hogy mivel a feljelentő pontos lakhelyet, elérhetőséget nem tudott megadni, s az adatbejelentőben sok hasonló nevű személy fordult elő, s a nyomdászok szakszervezeténél sem járt sikerrel, nem tudta megállapítani Hartmann Miksa kilétét, tartózkodási helyét. Mindezek után a nyomozást 1919. október 3-án megszüntették, mivel nem tudták megállapítani Hartmann Miksa bűnösségét.[385]

A budapesti levéltár egy másik bűnügyi aktájában is említik Hartmann Miksát azzal a megjegyzéssel, hogy az ügyet s annak anyagát átküldték a szolnoki ügyészségre, mert a fogvatartottak – köztük Hartmann Miksa – ott vannak letartóztatásban. A szolnoki levéltárban egy irat maradt fenn, ami említi a nevét, ebből kiderül, hogy testvéröccsével, Józseffel együtt Kunhegyesről származtak, ahol a testvérpár a „kommunizmus vezetőjeként szerepelt, megfigyeléseket végzett és mint besúgó működött."[386]

Internetes forrás arról tanúskodik, hogy egy Hartmann Miksa nevű nyomdász 1891-ben született és a holokauszt áldozataként 1945-ben hunyt el. Más adatot róla sajnos nem találtam.

Ungár Géza Fonyódon

Szintén a gyermeknyaraltatás kapcsán került előtérbe Ungár Géza[387] valkányi születésű, 35 éves, izraelita vallású tanár (Andrássy út 33.) tevékenysége.

---

384 BFL VII.18.d 13/1092 – Papp-Ragány Endre / András, Rónai ügyben jelentés, Bp., II. ker. karhatalmi parancsnokság, 1920. január 14.

385 BFL VII.18.d 13/3712 – 1919. Hartmann Miksa politikai megbízott büntetőügye.

386 Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára. XV. 3-a. Munkásmozgalmi Gyűjtemény, Alispáni iratok, 6074/1923. Hartmann József internálása, 1922. március 22. – Ezúton köszönöm a szolnoki levéltár segítségét! (V. I.).

387 Ungár Géza polgári iskolai tanár 1884. szeptember 24-én született, apja Ungár Samu, anyja Lichtenstein Regina. Újpesten vette feleségül Vogel Reginát (1893. augusztus 8., szülei Vogel József, Steiner Theodóra) 1910. november 13-án.

A kihallgatás során Ungár elmondta, hogy a szovjet-uralom alatti tevékenysége az volt, hogy az iskolás gyermekekkel július 26-tól augusztus 7-ig Fonyódon volt nyaralás céljából, azonban neki a tanácskormány kiépítésében semmi része nem volt.

Mindenesetre a székesfőváros tanácsa Ungár Géza polgári iskolai tanárt 1919. július 29-i határozatával állásvesztésre ítélte.

Az ellene izgatás bűntette miatt folytatott nyomozást megszüntették. A fegyelmi vizsgálat anyagaiból ugyanakkor kiderült, hogy gyanúsított a proletárdiktatúra idején az „érvényesülés vágyától elkapatva", mint a Pannónia utcai polgári iskola élére a szovjet uralom képviselői részéről kirendelt iskolavezető oly magatartást tanúsított, hogy ennek kapcsán nem csak méltatlanná vált a tanári állás viselésére, de jelét adta annak is, hogy sok tekintetben híve a társadalom érdekeire, a közrendre és közbiztonságra felettébb veszedelmes kommunista … nak. Arra nézve azonban, hogy akár az állam, akár a társadalom valamelyik osztálya ellen a Btk. 171 §-ban meghatározott izgatást vagy más bűncselekményt elkövetett volna konkrét bizonyíték nem merült fel, miért is a … folyt bűnügyi nyomozást meg kellett szüntetnem. […]

Budapest, 1921. augusztus 13.[388]

226. A bélatelepi kikötőben, 1944, b-j.: Matolcsy Irén, Brokés Ferenc, –

Ripka Ferenc és a kommunisták

Ripka Ferenc konzervatív politikus volt, s mint ilyen, nem szívlelte a kommunistákat. Ez az 1919 körüli időkben különös hangsúlyt kapott. Néhány fonyódi vonatkozású újságcikk-részlettel világítom meg ezt a korszakot, hozzátéve, mindezek valóságtartalmát nem állt módomban ellenőrizni.

„Először is Fonyódon a diktatúra bukása után nem volt dühös a néphangulat sem politikai, sem felekezeti tekintetben. Mindössze az ott nyaraló »proletárgyerekeket« küldték haza. Fonyód a diktatúrától egyébként nem sokat szenvedett. A politikai és vallási gyűlölködés ideje csak akkor kezdődött el, amikor Ripka Ferenc őméltósága, budapesti gázgyári vezérigazgató, akinek itt villája van s aki az itteni villatulajdonosok elnöke és igazgatója, kiadta a jelszót, hogy bosszút kell

388 BFL VII.18.d 13/0611 – 1921. Ungár Géza izgatási ügye.

állani s erre példát is mutatott: Latinka volt kormánybiztost, akit egyébként szerettek és becsültek volt a megyében, a csendőrökkel letartóztatta az itteni vasúti vendéglőben, azután borzasztóan elverette, végül pedig a tisztek agyonlőtték. Ő uszította a község lakosságát arra is, hogy a zsidóktól szabadítsa meg magát, de ezt sose mondta gyűléseken, mindig csak egyenként dolgozta meg az embereket. De a mi községünk béketűrő, kevés az izgága ember, nem sok foganatja volt a heccelődésnek. […] a tiszt urak megállapították, hogy a bélatelepiek között van két zsidó villatulajdonos is. Reggel 10 órakor kiadták a parancsot, hogy a 11 órás vonattal el kell utazniok. El is utaztak, mindenüket hátrahagyva. Rögtön ezután a tiszt urak csendőröket vezényeltek ki a két villához és kidoboltatták, hogy a zsidók vagyona a nép köztulajdonává válik, vigyen mindenki, amit tud. Déli egy órára a két villa teljesen üres volt. Papp százados és a tisztek felváltva inspiciáltak a helyszínén, minden szoba ajtajában csendőrök állottak és a szerencsétlenek egész vagyonát tiszti és csendőrfedezet mellett szállította el az odaszabadított nép. De nem is a tulajdonképpeni parasztság hordta el a holmikat. A Vámos-villa zongoráját és egész élelmiszerkészletét és edényeit például a Lajoslak-szálloda tulajdonosa vitte el. Másnap, vasárnap délelőttre pedig Ripka Ferenc őméltósága gyűlésre hívta össze az összes villatulajdonosokat. Nem azért, hogy tiltakozzanak a rablások ellen! Hanem elhatározták a gyűlésen: hogy el kell kobozni a harmadik zsidó villát is, amelynek tulajdonosa egész nyáron át nem is volt ott, valamint mindazok villáját és berendezését, akik a kommunizmussal bármely csekély mértékig is szimpatizáltak."[389]

Idéznem kell az alábbiakat is:

„A Pesti Izraelita Hitközség vasárnap díszülésen ünnepelte a »Egyenlőség« félszázados jubileumát. Stern Samu udvari tanácsos rövid beszéddel nyitotta meg az ülést, utána Glücksthal Samu felsőházi tag beszélt. A magyar zsidóságnak nincs külön története – mondotta – nincs is külön élete, a magyar zsidóság fölolvadt és beleolvadt a magyar nemzet fogalmába. […] Az ülésen végül Ripka főpolgármester beszélt arról, hogy valahányszor alkalma nyílt, mindig kifejezte nagyrabecsülését és együttérzését a zsidósággal szemben."[390]

Bor Pál festőművész visszaemlékezése[391]

Bár az 1929-es Magyar Zsidó Lexikon elismerő szócikket közölt róla, Bor Pál gyerekkorától kezdve nem szerette a zsidókat, visszaemlékezésében így írt: „Fe-

389 In: Bécsi Magyar Ujság, 1920. május 4. 5.p. A fonyódi gyilkosságok Kik ölték meg Tószegi Freundot és társait? - Ki a felelős a rablásokért? – Volt-e népítélet? (Levél a szerkesztőhöz)

390 In: 1930. február. Klebelsberg kultuszminiszter a numerus claususról beszélt a pesti izraelita hitközség díszülésén. – www.huszadikszazad.hu

391 Bor Pál (1889-1982) festő- és iparművész, szobrász, grafikus. A budapesti József Műegyetemen gépészmérnöki oklevelet szerzett (1911), majd Párizsban tanult festeni. Nagybányán és a budapesti Országos Magyar Iparművészeti Iskola díszítőfestő szakosztályában dolgozott. Rippl-Rónai József fonyódi művésztelepén dolgozott 1919 nyarán, majd rendszeresen Badacsonyban festett (1920–1944).

lekezeti származásomat már kis gyermekkoromban szégyelltem, és ahol lehetett titkoltam." (bátyja Auschwitzban pusztult el.)

Önéletrajzi kötetében Fonyódról is írt, az 1919-es események idején is itt volt:

„[…] [1919] amikor meghallottam, hogy Rippl Rónai vezetésével Fonyódon művésztelep alakul, jelentkeztem, hogy lemegyek Fonyódra. […] Júliusban mentem le Fonyódra. Nem sokat tudtunk a pesti dolgokról, míg egyszer hír jött a Tanácsköztársaság bukásáról. A hírt vádbiztos barátom hozta, kinek ugyan volt hamis néven Jugoszlávia felé szóló útlevele, de nem mert elmenni. A zenészek és festők közül sokan felmentek Pestre. Egy részük velem együtt ottmaradt. Ripka, Bélatelep vezetője marasztalt, és elintézte, ha már van művésztelep Fonyódon, maradjon meg továbbra is, és hogy burzsuj családok patronáljanak egy-egy művészt, és kép ellenszolgáltatásért kosztot kapjunk. Egy kisebb, üresen álló épületbe költöztünk, és odaköltözött Pestről hozzám menekült barátom is. […]"[392]

392 Bor Pál: Emlékezések, elmélkedések – Önarckép (Számadás önmagamnak). - Gesta Könyvkiadó Kft. 2003., szerk.: Bor István. 45. p. – A vádbiztos barát dr. Zilahi László volt. - A visszaemlékezést és Zilahit bővebben lásd Varga István: Zsidók Fonyódon című könyvében.

6. fejezet
A TÁRSADALMI ÉS POLITIKAI ELIT BÉLATELEPEN

Bélatelepre előszeretettel látogattak a nyári időszakban a kor előkelőségei, gondolok itt most elsősorban poltikusokra (közülük is a legmagasabb rangúakra: államtitkárokra, miniszterekre, miniszterelnökre), és az arisztokrácia képviselőire. Közülük idézem meg néhányuk alakját ill. fonyódi látogatását. Ezeket a Bélatelepen eltöltött órákat, napokat, heteket leginkább Ripka Ferenc személye, fonyódi villája „generálta", általában hozzá mentek látogatóba a vendégek. Mivel nem mindenkiről tudom ezt bizonyosan, ill. olyan is van, akiről tudható, hogy nem nála szállt meg, s mivel a téma szálai összetartoznak, ezért egy külön fejezetben tárgyalom, nem Ripka Ferencnél. Néhány témát bővebben a könyv másik részében fejtek ki.

Politikusok Bélatelepen

1924

A megyei lap számolt be arról, hogy 1924 júliusában Rakovszky Iván[393] belügyminiszter Nádossy Imre országos főkapitány kíséretében autón Bélatelepre érkezett és a vasárnapot is ott töltötte.[394] Néhány nap múlva csatlakoztak hozzá miniszter társai is, sőt, maga Bethlen miniszterelnök is. Ahogy a lap írta, „Amolyan kisebb fajta minisztertanácsot rögtönzött ott négy miniszter.

Rakovszky Iván belügyminiszter ugyanis Fonyódon tölti szabadságidejét s nála volt az érdekes minisztertanács." A megbeszélésen részt vett még Vass József és Bud János is.[395]

Miről volt szó a megbeszélésen? Íme a válasz: „A kormány pénteken minisztertanácsot tart, amelynek napirendjén több nagyfontosságú kérdés szerepel. Igy megvitatja a minisztertanács többek között a lakbér és a munkanélküliség ügyét, de valószínűleg sor kerül a tisztviselők lakáspótlékának a megállapítására is. Tekintettel a minisztertanács elékerülő kérdések nagy jelentőségére, Vass József népjóléti miniszter, a miniszterelnök helyettese és Bud János tárcanélküli miniszter ma délután autón Fonyódra utaztak, hogy ott gróf Bethlen István miniszterelnökkel megbeszélést folytassanak a pénteki minisztertanács elé kerülő kérdésekről. Fonyódon tartózkodik Rakovszky Iván belügyminiszter is, aki természetesen szintén részt vesz a tanácskozáson. Vass és Bud miniszterek még az éjjel visszatérnek Budapestre."[396]

---

393 Rakovszky Iván (1885–1960) jogász, politikus, 1922-1926 belügyminiszter a Bethlen-kormányban.

394 Új Somogy, 1924. július 22. 2. p. A belügyminiszter Bélatelepen

395 Új Somogy, 1924. július 26. 2. p. Minisztertanács – Fonyódon. – Lásd bővebben a Walkó kilátóról szóló fejezetben.

396 Vass, Bud és Rakovszky miniszterek Fonyódon tanácskoztak Bethlen miniszterelnökkel a minisztertanács elé kerülő kérdésekről. In: Pesti Hírlap, 1924. július 25. 1. p.

227. A Porkoláb vendéglő előtt, 1920-as évek közepe. Balról jobbra: Krivoss Árpád (Ripka Ferenc veje), –, Ripka Ferenc, Auguszta főhercegasszony, József főherceg, Anna főhercegasszony, József Ferenc főherceg, Ripka Mária, Papanek miniszteri tanácsos, Buzáth János alpolgármester

Bethlen István miniszterelnök és felesége egy fürdővonattal érkeztek Budapestre, de másnap újra elhagyták a fővárost, és visszatértek a Balaton mellé Fonyódra, ahol a miniszterelnök az egész szabadságát töltötte.[397]

Bélatelepen, Zichy Béla birtokán táborozott ugyancsak 1924 nyarán a Ripka Ferenc által patronált és elnökölt budapesti Klotild Szeretetház[398] növendékeiből alakult Szondy Cserkészcsapat. A táborozás befejeztével cserkészünnepet rendeztek, amely délelőtt istentisztelettel kezdődött, erre a szomszédos táborok cserkészei is felvonultak. Délután a táborban megjelent Bethlen István és Rakovszky Iván és más bélatelepi családok. A vendégeket gróf Festetich Pál főparancsnok köszöntötte, aki ismertette a cserkész-intézménynek a gyermekek jellemére gyakorolt jótékony hatását. Ezután Liptay Pál parancsnok vezetésével a cserkészek a közönség tetszésnyilvánításai közepette bemutatták játékaikat. Ezt követően Ripka Ferenc, a csapat védője méltatta Festetich és Zichy Béla érdemeit.[399]

Bélatelep nem csak a nyári sajtó része volt, bár azt idézte meg az a téli beszámoló, amely karácsony után jelent meg. A városligeti jégpályán a riporter fényképezőgépe elé „véletlenül" Rakovszky Iván belügyminiszter korcsolyázott, s az újságíró rögtön lencse- és tollvégre kapta a nem politikai kérdésekre örömmel válaszoló belügyminisztert: „A korcsolyázás csak amolyan mellékesen űzött passzióm

397 A miniszterelnök Fonyódon. In: Új Somogy, 1924. augusztus 7. 2. p.

398 Budapesten, a Budakeszi úton épült intézet, melyben szegény gyermekeket neveltek, tanítottak. Védnökségét Klotild főhercegnő vállalta el. – A Klotild Szeretetház Egyesületnek Ripka Ferenc volt az elnöke.

399 Pesti cserkészek a Balatonon. In: Új Somogy, 1924. augusztus 9. 2. p.

228. Ripka, Buzáth alpolgármester és József főherceg és mások a fiúárvaház bejárata előtt

– mondja – sokkal több időt szentelek az evezésnek, a tenniszezésnek, a vivásnak és különösen a lovaglásnak. […] A nyári hónapokban minden szabad időmet a sportnak szentelem. Fonyódon – ahol Bethlen Istvánnal együtt nyaraltunk – állandóan nagyobb evezőstúrában indultunk, bumerángot dobáltunk, reggelenként pedig Walkó Lajos és Ángyán Béla[400] ellen álltunk ki a teniszpályán. A miniszterelnök talán még nálam is lelkesebb sportférfi; ha nem hiszi el, kérdezze meg tőle, éppen itt jön!"[401]

Vass József népjóléti miniszter

A Vass József életéről szóló könyv Ripka Ferencre vonatkozó fejezetét a Függelékben teljes egészében közlöm, itt most csak egy rövid részletet adok a témához illeszkedve:

„[Vass József népjóléti miniszter] Itt nagyobb politikai ténykedése talán csak az volt, amikor öt esztendő előtt [1924. júl. – VI kieg.] Bethlen István gróf miniszterelnök határozott kívánságára – akkor Bethlen, Rakovszky Iván volt belügyminiszter is itt nyaraltak – Ripka Ferencet megnyerte Budapest székesfőváros kormánybiztosának, azaz főpolgármesternek. A budaiaktól olyannyira szeretett, budai polgár mivoltára oly sokat tartó Ripka sehogy sem akart kimozdulni nyugodalmas, előkelő,

400 Ángyán Béla (1885–1945) ügyvéd, igazságügyi államtitkár, országgyűlési képviselő. Évekig Bethlen István titkára.

401 Ahol a miniszterek nem félnek a bukástól. Pesti Hírlap, 1924. december 28. 34. p.

reá mindenképpen előnyös gázgyárigazgatói állásából, Vass József kellett hozzá, hogy utóbb mégis kimozduljon...”[402]

Ripka Ferenc meggyőzése a fővárosi sajtót is megérintette: „Vass József miniszter szombaton délután a Balaton mellé utazott, Fonyódbélatelepre, ahol Ripka Ferencnek lesz a vendége. Egyébként ott is tárgyalni fog Rakovszky Iván belügyminiszterrel, hogy jövő hét elején megtörténhessék a döntés a főváros új kormánybiztosa ügyében.”[403]

A Budapesten megtartott kormányülésen nem vett részt Rakovszky Iván, mert „tudvalevőleg Fonyódon tölti szabadságát”, azonban a Bélatelepről a fővárosba utazó Vass József a sajtót arról tájékoztatta, hogy a kormány hozzájárult Ripka Ferenc fővárosi kormánybiztosi kinevezéséhez.[404]

Gerlóczy professzor nem csak pihenéssel töltötte a fonyódi nyaralást: a nyári iskolai szünet meghosszabbításáról írt „Bélatelep, augusztus 21.” keltezéssel, amelyben megszólította Vass minisztert is:

„A Balatonnak ezen a felséges szép helyén üdülnek minisztereink, államférfiaink. Ezidő szerint is itt van Vass József népjóléti miniszter úr, aki a maga szemével látja nemcsak az itt fürdőző gyerekeket, de azokon át az ország szerényebb nyaralóhelyein sütkérező, faluzó gyermeksereget is és mint egészségügyünknek ezidő szerint legfőbb őre, meg is érti. hogy az a 8-10 nap, amivel meghosszabbítanák a nyári vakációt, a gyermekseregre, Magyarország jövőjére, olyan haszonnal járna, amely mellett szóba se jöhetne az a néhány iskolai óra, amely ekként elmaradna. Egy jó szót szóljon az egészségügyi miniszter úr kollégájának, a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak és a szülők ezrei s a gyermekek tízezrei áldani fogják őket megértésükért.”[405]

A nyárvég egy kellemetlen eseménye lehetett az az eset, amikor Vass József nem misézhetett a fonyódi templomban. Történt ugyanis, hogy „augusztus 24-én, vasárnap érdekes és nem mindennapos dolog történt a Balaton kies fürdőhelyén, Fonyódon. Fonyód-Bélatelepen nyaral ugyanis Vass József népjóléti miniszter, a ki a fonyódi templomban már mondott szentmisét a nélkül, hogy akár előtte, akár utána szükségesnek tartotta volna oltártestvérét, a templom plébánosát fölkeresni. Egyszerűen odaüzentek, hogy Vass misézni fog. Vasárnap délelőtt 9 órakor Vass miniszter megjelent Ripka Ferenc kíséretében, hogy szentmisét mondjon, de ismét nem ment be a templom mellett közvetlenül fekvő plébániára, hanem beüzentettek. Erre a plébánostól pár sor írás jött, melyben közölte, hogy a fonyódi plébániatemplomban csak személyes bejelentés alapján lehet misézni, az egyházi előírások szerint ugyanis a plébánosnak ellenőriznie kell, hogy ki mond szentmisét templomában. Vass miniszter kísérőivel eltávozott.”[406]

---

402 Móricz Pál: Ottokár püspök szivárványhídján : Vass József nagyprépost-miniszter élete-munkája. Szerző kiadása, Stádium Sajtóvállalat Rt., 1929. 426-438.

403 Miniszterek üdülése In: Pesti Hírlap, 1924. augusztus 17. 6. p.

404 [A mai minisztertanács jóváhagyta Ripka Ferenc kormánybiztosi kinevezését] In: Pesti Napló, 1924. augusztus 23. 1. p.

405 Vége a nyaralásnak, kezdődik az iskola. In: Budapesti Hírlap, 1924. augusztus 27. 2. p.

406 Vass miniszter nem misézhetett Fonyódon. In: Budapesti Hírlap, 1924. augusztus 26. 5. p.

1925

A következő évben – számolt be róla az MTI 1925. szeptember 14-én – Bethlen István gróf miniszterelnök Inke pusztáról Dunántúlra utazott barátainak a látogatására és […] Pénteken a balatonparti Bélatelepen Ripka Ferenc főpolgármestert kereste fel. Szombaton este pedig Budapestre érkezett. A miniszterelnök hivatalát hétfőn veszi át, Vass József népjóléti miniszter pedig átadván a miniszterelnökség vezetését, Ripka Ferenc főpolgármester meghívására Fonyódra utazik.

A sokszor megemlített Rakovszky Iván belügyminiszter néhány heti szabadságát Angliában és – a cikk[407] szerint – fonyódi birtokán töltötte, amelynek kilétéről jelen állás szerint nincs tudomásom.

1926

A „bethleni diktatúráról" író Népszava nyilvánvalóan nem szimpatizált a Fonyódon tárgyaló kormánytagokkal:

„Hír szerint ez a kérdés [a kormány választási tervei] most nem kerül döntésre Inkén, mert Bethlen és Rakovszky belügyminiszter ezúttal csak előkészítik azt a tanácskozási anyagot, amelyet Bethlen elnökletével a Fonyódra tervezett miniszteri értekezleten fognak véglegesen letárgyalni. A fonyódi minisztertanácsot augusztus 5-ére tervezik és ezt megelőzően, még e hét végén Rakovszky belügyminiszter személyesen is meg akarja hallgatni a kormány főispánjait, akiket fölrendelt magához, hogy jelentést tegyenek arról, milyen mérvű terrorral lehetne biztosítani a választások esetén a kormány uralmonmaradását. Az augusztus 5-ére tervezett fonyódi értekezletet illetően Vass miniszter kijelentette, hogy »ezen az értekezleten megbeszélik majd a politikai és gazdasági jellegű kérdéseket és pontosan megállapítják azt is, hogy az őszi parlamenti ciklus során milyen törvényjavaslatokat tárgyal le a nemzetgyűlés.«„ [408]

A bélatelepi miniszteri tárgyalás megihlette az újság[409] költőjét is, bár a mű irodalmi értéke vitatható:

Balatoni nóták

– A fonyódi minisztertanács alkalmára –

I.

Sír a kormány a Balaton partján,
Mert elhagyja a bizalom csalfán.
Ne sírj, kormány, kár a könnyárasztás:
Megsegít egy szuronyos választás.

---

407 Budapesti Hírlap, 1925. augusztus 29. 2. p.
408 Választási terror, vagy: menekülés a választók elől. In: Népszava, 1926. július 27. 3. p.
409 Népszava, 1926. augusztus 5. 10. p.

II.
Azt mondják a társadalomtudósok,
Hogy minálunk egy kicsit a zsidó sok,
Bizonyítja Lipótváros, Siófok
S ezért vagyunk, kedves babám, adósok.
Siófokon meg Fonyódon nyaralnak,
Piskótával habos kávét nyakalnak;
A kormány is ezt csinálja Fonyódon:
Nem csuda hát, hogy ilyen sok adó nyom.

III.
Ragadja el a Balaton
Ezt a kormányt tőlem!
Én bizony nem siratgatom,
Hogy mi lesz belőlem?
Nem kérdezem a haboktól:
Merre fekszik, hol van?
Megnyugtatna, ha tudnám, hogy
Lent a Balatonban...

IV.
Siófoki nádas, gyékényes...
Fonyódon a kormány, de kényes:
Hiszi, hogy a gyeplőt
örökké csak ő tartja –
Nagy ez a Balaton,
de ennek is van partja.

V.
Hullámzó Balaton tetején
A kormány az, aki nagy legény...
Az volna szerencse,
Ha ki nem evezne,
Vizbe' maradna szegény.

A Ripka-villa fontos megbeszéléseknek adott helyet:

„Félórával ezelőtt távozott el innen, Bélatelepről a miniszterelnök úr és kevéssel utána dr. Vass József népjóléti miniszter úr. A miniszterelnök úr már szabadságra menése előtt, amikor Budapesten elbúcsúztam tőle, jelezte, hogy Inke-pusztáról át fog jönni hozzám, Fonyód-Bélatelepre. Ezt a kilátásba helyezett látogatását összekapcsolta tihanyi kirándulásával s szerdán, az esti órákban, megérkezett Béla-telepre, ahol a báró Piret-villában szállt meg hitvesével együtt. Onnan jött át hozzám, ahol találkozója volt dr. Vass József népjóléti miniszter úrral, aki délelőtt fogadta a vasváriak tisztelgő küldöttségét. Szerdán este, körülbelül hét óra tájban, érkezett

meg a miniszterelnök úrral és feleségével a balatoni kikötők felügyelőségének kis motoros hajója s kikötött Fonyódon. Gróf Bethlen István a szerda estét dr. Vass József miniszter úr társaságában nálam töltötte, és behatóan megbeszélték a politikai helyzetet. A tanácskozás a késő esti órákig eltartott s azt a miniszter-elnök és a népjóléti miniszter csütörtökön délelőtt folytatták s pénteken délután körülbelül öt órakor fejezték be hosszas megbeszéléseiket."[410]

A találkozó nem hagyta nyugodni az újságírókat, két nap múlva is megjelent egy cikk, amely a bélatelepi tanácskozással foglalkozott:

„Itt, alig három kilométernyire Fonyódtól, a szépen kiépült Bélatelepen van dr. Ripka Ferenc főpolgármester szerény villája, ahol keddtől csütörtökig gróf Bethlen István miniszterelnök és dr. Vass József népjóléti miniszter tanácskoztak. Kedden este a trieszt–velencei gyorsvonattal megérkezett régi barátjához, dr. Ripkához a népjóléti miniszter, szerdán este hétkor átjött a zalai partról a miniszterelnök s itt volt vacsorán s aztán késő éjfélig tanácskozott helyettesével és a házigazdával. Csütörtökön délelőtt folytatták s délután négy órára befejezték megbeszélésüket az urak s azóta főleg a fővárosi politika nagy rejtélye, a küszöbön álló polgármester választás izgatja a kedélyeket, mert vajmi kevés szivárgott ki a miniszterelnök, a helyettes miniszterelnök és főpolgármester döntő tanácskozásairól."[411]

1928

Az 1928-as év emlékezetes marad Fonyód történetében: ekkor vált nagyközséggé és felépült a bélatelepi állomás épülete. Az esztendő legnagyobb fonyódi szenzációja minden bizonnyal mégis az volt, amikor az egész magyar kormány Bélatelepre látogatott. Az erről szóló tudósítást betűhíven közlöm:

„– A Somogyi Újság tudósítójától – Fonyód, június 11. – Vasárnapra [június 10.] Ripka Ferenc főpolgármester, kinek villája tudvalevően Bélatelepen van, lefoglalta a Sirály szállodát – a kormány részére. Az első csoport már szombaton délután megérkezett. Scitovszky Béla belügyi, Mayer János földmívelésügyi, Bud János pénzügyminiszterek, Szabóky Aladár államtitkár, Dorner Aurél miniszteri osztálytanácsos, Kozma Jenő, a községi polgári párt elnöke voltak a szálláscsinálók.

Vasárnap reggel érkezek meg a gyorsvonattal – kivételesen megállt Bélatelepen – Pesthy Pál igazságügy miniszter, Gally Kálmán államtitkár, Purgly Pál, a Balatoni Halászati R. T. vezetője. Majdnem velük egy időben érkezett meg a miniszterelnök autón. A kocsit Budapesttől maga a miniszterelnök vezette. Tizenegy óra felé érkezett meg az utolsó csoport, Vass József népjóléti miniszter, Dréhr Imre államtitkár. A késés oka: autójuk Székesfehérvárnál defektet kapott.

Fél tizenkettőkor a Szigliget hajón kirándulásra indult a kormány. Először Boglárra mentek, ahol Gaál Gaszton fogadta őket, innen át Révfülöpre és így vissza Fonyódra. Két órakor ebéd a Sirály teraszán, azután fürdés, a miniszterelnök is

410 Pesti Hírlap, 1926. augusztus 27. 4. p. Bethlen, Vass és Ripka találkozása Bélatelepen
411 Pesti Hírlap, 1926. augusztus 29. 4. p. A polgármesterkérdés.

lubickolt a hűs hullámokban. A fürdés után a Szigligetről megtekintették a halászatot, aztuán vacsora és 9-kor a miniszterelnök már az autóján ült és elrobogott Inkére. A kormány többi tagjai pedig tegnap reggel utaztak vissza."[412]

1930

Két év múlva, 1930 nyarán egy fontos politikai kérdést megtárgyalandó Vass József helyettes miniszterelnök telefonon érintkezésbe lépett az Inkén tartózkodó gróf Bethlen István miniszterelnökkel, akivel megállapodott abban, hogy délelőtt Fonyód-Bélatelepen Ripka Ferenc főpolgármesternél az ügyben tanácskozásra jönnek össze. Vass József helyettes miniszterelnök Dréhr Imre államtitkár kíséretében leutazott Fonyód-Bélatelepre, ahol Bethlen István miniszterelnökkel a tanácskozás megtörtént.[413] Ez a tárgyalás azért is jelentős, mert Vass Józsefnek ez volt életében az utolsó fonyódi látogatása (lásd a Függelékben a folytatást).

Albrecht főherceg fonyódi úszása és nyaralásai

A Somogyi Újság számolt be egy nem mindennapi sporteseményről,[414] s ezt részletesen ismertetem, mert Bélatelephez s a fejezet témájához szorosan kapcsolódik.

Az esemény középpontjában Albrecht királyi herceg[415] állott, aki arra vállalkozott, hogy Badacsonyból elindulva átússza a Balatont. Albrecht főherceg Badacsonyban Pető Ernőné született Szegedy Gina volt császári és királyi udvarhölgy[416] vendége volt (villája[417] ma is áll). Egy nagyobb tásasággal lementek a strandra fürödni, majd Albrecht főherceg beugrott a mólónál a Balatonba.

A két kísérő motorcsónak egyikben Albrecht főherceg udvarmestere [Piret de Bihain Gyula] foglalt helyet. A főherceg nyugodt, egyenletes tempóban úszott, célja a fonyódi part elérése volt. Albrecht főherceg már régebb idő óta foglalkozott azzal a tervvel, hogy átússza a Balatont, régóta edzett is rá. A forró augusztusi napsütésben, a 22 fokos Balaton vízében egyre jobban megközelítette a főherceg a fonyódi partot, amelyet három és fél óra úszás után ért el. A hat kilométeres út után aránylag frissen, jókedvűen lépett partra. A cikk állítása szerint „A fonyódi parton is többen várták a főherceget. Éveken keresztül nyaralt itt Albrecht főherceg báró

412 Somogyi Újság, 1928. június 13. A kormány Fonyódon… : Jókedv, kirándulás, fürdés és semmi politika.
413 MTI, 1930. augusztus 27.
414 Somogyi Újság (Kaposvár), 1927. augusztus 11. 1-2. Albrecht főherceg Fonyódnál átúszta a Balatont. – Az eseményről rövidebben, de beszámolt a Pesti Hírlap is (1927. augusztus 10. 11. p. Albrecht kir. herceg átúszta a Balatont)
415 Albrecht királyi herceg, Habsburg Albrecht (1897-1956) földbirtokos, politikus, a Felsőház tagja. Az 1920-as években a legitimisták királyjelöltje volt; hűségnyilatkozatban ismerte el Habsburg Ottó elsőbbségét. 1945-ben Nyugatra menekült, majd Argentínában telepedett le. – In: Új Magyar Életrajzi Lexikon.
416 Pető Ernő (1886-1959) egészségügyi főtanácsos, Vasvármegye és Szombathely város közkórházának igazgató-sebészfőorvosa.
417 Badacsony, Kossuth utca. Ma is álló épület, tulajdonosa német, „Gina-ház"-ként ismert. A Víg Bacchus Fogadó közelében, előtte kemence, a villán hableány faragás látható.

229. Ripka Ferenc

230. Albrecht főherceg

Piret de Bihain[418] villájában,[419] így a fonyódi nyaralók – szintén majdnem kivétel nélkül villatulajdonosok – jól ismerik a főherceget. A fonyódiak is lelkesen ünnepelték Albrecht főherceget, aki rövid pihenő után beült az egyik motorcsónakba és kíséretével együtt visszatért Badacsonyba."

A 206. sz. somogycsurgói cserkészek 1925. július 5. és 20. között Fonyódon táboroztak, s egy küldöttségük felkereste Albrecht főherceget, aki meleg kézszorítással fogadta a táborvezető üdvözlő beszédét, majd lakosztályába invitálta őket, ahol a cserkészéletről folytattak eszmecserét.[420] A herceg szinte az egész nyarat Fonyódon tölthette, hiszen amikor augusztus 16-án, déli 12 órakor Ify Lajos fonyódi plébános megáldotta az alsóbélatelepi fiúárvaház 55 kilogrammos harangját (Slezák László és felesége adománya), akkor a herceg jelen volt a szertartáson, s magát az üdülőtelepet is megtekintette Buzáth alpolgármester társaságában.[421]

---

418 Piret de Bihain: belga eredetű bárói család, mely 1783-ban kapta meg a bárói méltóságot, 1823-ban pedig a magyar indigenátust. In: Pallas nagy lexikona.

419 Piret de Bihain Gyula (br. Piret Gyula, 1874–1956) Habsburg Frigyes és Izabella fhg. asszony udvarmestere; fiuk, Albrecht fhg. udvarmestere, állandó kísérője. Piret Gyula felesége, Lipthay Veronika Izabella fhg. asszony udvarhölgye, leányának, Gabriellának (Albrecht testvére) udvarhölgye, kísérője. – Piret de Bihain Gyula földbirtokos, felsőházi póttag, szül. Alsó-Elemér, 1874. jún. 9. Tanulmányainak befejezése után katonai kötelezettségének tett eleget. Kapitányi rangban szereit le és átvette birtoka kezelését. 1900. cs. és kir. kamarási címmel tüntették ki. Izabella főhercegnő helyettes főudvarmestere. Mint örökösjogú főrend felsőházi póttaggá választatott. In: Magyar társadalom lexikonja. – Fonyódi villájáról – bár több újságcikk is tesz róla említést – nincs tudomásom.

420 Budapesti Hírlap, 1925. július 30. 7. p. A somogycsurgói cserkészek Albrecht. kir. hercegnél.

421 Budapesti Hírlap, 1925. augusztus 18. 13. p. Harangszentelés a fővárosi árvaház fonyódi üdülőtelepén.

231. Bethlen István és Ripka Ferenc

A 35. sz. Jedlik Ányos cserkészcsapat 1924-ben és 1925-ben is Fonyódon táborozott, ahol Bethlen István és felesége meglátogatta őket. Minderről bővebben írok a Jankovich-Bésán Endre villájáról szóló fejezetben.

Ripka és a Habsburg hercegek

Ripka Ferenc apja a Habsburg család gödöllői uradalmában volt erdészsegéd. Halálát munkavégzés következtében szerzett betegség okozta, ezért fiát a család támogatta a tanulmányai elvégzésében. 1896-ban „Gödöllő a királyi család otthona" címmel állított össze albumot, 1901-ben az „Erzsébet királyné Gödöllőn 1867–1897. Emlékkönyv a gödöllői Erzsébet-szobor leleplezési ünnepére" című könyvet adta ki. Mindez azt feltételezi, hogy a családhoz fűződő kapcsolat, barátság évtizedekre nyúlt vissza. A Magyar Távirati Iroda[422] és országos lapok az alábbi hírekben számoltak be a Habsburg hercegek fonyódi látogatásairól:

1925. augusztus 31.

Frigyes Ágost,[423] volt szász király és József Ferenc királyi herceg csütörtökön sínautón Fonyódra utaztak, hol őket Ripka Ferenc főpolgármester fogadta és látta

422 MTI Kőnyomatos Hírek – Az Arcanum és a Magyar Nemzeti Levéltár (volt Magyar Országos Levéltár) adatbázisa alapján: mol.arcanum.hu/mti.

423 III. Frigyes Ágost néven 1904 és 1918 között szász király (1865–1932) József Ferenc fhg. apósa, Anna hg. nő apja.

232. József királyi herceg

vendégül ebéden. Délután a fejedelmi vendégek Tihanyba a kir. herceg villájába utaztak.

A hírt a Budapesti Hírlap kiegészítette azzal, hogy megérkezésük után a király és kísérete a főpolgármester villájába hajtatott, majd a legnagyobb elismeréssel szólt arról a magyaros vendégszeretetről, amelyben részük volt a bélatelepi házában. Elragadással szóltak a Balaton szépségeiről, és nem győztek azon örömüknek kifejezést adni, hogy a Balaton festői látványában gyönyörködhettek. Ugyanakkor a szász király sajnálkozott amiatt, hogy a nagy vihar miatt nem fürödhetett meg a Balatonban. Ebéd után a fejedelmi vendégek a Bélatelepről motoros hajón Tihanyba mentek.[424]

A Pesti Hírlap a kíséretben részt vevőkről több információt közölt, így tudható, hogy ott volt Gordon Róbert, a Duna–Száva–Adria vasút vezérigazgatója, Gally Kálmán földművelésügyi államtitkár, Becsey Antal és Scheuer Róbert mérnökök.[425]

1926. szeptember 3.

Tegnap délben József királyi herceg,[426] továbbá József Ferenc királyi herceg[427] és Anna királyi hercegasszony[428] meglátogatta Fonyód-Bélatelepen Ripka Ferenc főpolgármestert. A fenségek Tihanyból motorcsónakkal jöttek át Fonyód-Bélatelepre. A parton a főpolgármester egyik leánya fogadta virágcsokorral az előkelő vendégeket, A társaság ezután megfürdött, majd Zichy Béla gróf fogatán felhajtatott a Várhegyre, ahonnan sokáig élvezte a Balatonra nyíló gyönyörű kilátást.

---

424 Budapesti Hírlap, 1925. augusztus 28. 8. p. A volt szász király látogatása a Balatonra.

425 Pesti Hírlap, 1925. augusztus 28. 9. p. Frigyes Ágost volt szász király kirándulása a Balatonra.

426 József Ágost főherceg, Habsburg József (1872-1962) tábornagy, kormányzó, az MTA elnöke 1936-tól 1945-ig. 1945 után nyugatra távozott; a Német Szövetségi Köztársaságban telepedett le. – In: Magyar Életrajzi Lexikon.

427 József Ferenc főherceg 1895-ben született, József Ágost és Auguszta bajor hercegnő fia. A Pázmány Péter Tudományegyetemen folytatott tanulmányokat, 1921-ben az állam- és jogtudományok doktorává avatták. 1924. október 4-én kötött házasságot Anna hercegnővel, III. Frigyes Ágost szász király leányával. Házasságukból nyolc gyermek született. 1944 decemberében hagyta el Alcsútot. A háború után szüleivel, több testvérével és családjával az Egyesült Államokba emigrált, de néhány év múlva visszatértek Európába. Portugáliában halt meg, 1957. szeptember 25-én.

428 Anna hg. nő – József Ferenc felesége

József főherceg és családja meglátogatta Ripka Ferenc főpolgármestert Fonyód-bélatelepi villájában. (Balról jobbra): Ripka Ferenc, Papanek miniszteri tanácsos, József főherceg, Ripka Ferenc leánya, Auguszta főhercegasszony, Buzáth János alpolgármester, Anna főhercegasszony, Ripka Ferenc veje, Ripka Ferencné, József Ferenc főherceg (Harsányi felv.)

233. Főhercegek Fonyódon, 1927

Délben a főpolgármester vendégei voltak a fenségek, akik délután 3 órakor tértek vissza Tihanyba.

1927. augusztus 24.

Fonyód, augusztus 24. A Balatonpart egyik legszebb és legkulturáltabb helye Bélatelep előkelő vendégeket fogadott ma körében. József és József-Ferenc királyi hercegek, továbbá Auguszta[429] és Anna királyi hercegnők a Fecske nevű hajón ma délelőtt Tihanyból Bélatelepre érkeztek. Az új kikötőben Ripka Ferenc főpolgármester, Gally Kálmán államtitkár, Buzáth János alpolgármester és a főpolgármester családja fogadta a királyi hercegi családot. Fürdés után Zichy Béla gróf pompás fogatai vitték fel a Várhegyre a vendégeket, akik hosszasan gyönyörködtek Zala- és Somogy vármegyék nagyszerű panorámájában, majd a főpolgármester házában szállottak meg. József királyi herceg és családja délután tért vissza tihanyi kastélyába.[430]

1928. augusztus 31.

József királyi herceg látogatása Bélatelepen. – József királyi herceg csütörtökön Tihanyból Bélatelepre érkezett, ahol Ripka Ferenc főpolgármesternél szállt meg. A királyi herceg a délelőtt folyamán megtekintette a bélatelepi fürdőt, majd

429 Auguszta fhg. asszony – József Ágost felesége

430 Tihany, Habsburg József nyaralókastélya: Árnyas parkerdő közepén, 1924-1925-ben Habsburg József főherceg nyári rezidenciájaként épült, s máig a századforduló hangulatát idézi. A mintegy 2 hektáros parkban álló gyönyörű épületet Kotsis István tervezte, ma magántulajdonban van, korábban szállodaként üzemelt. A kastély megőrzött eredeti architektúrájából adódóan a szobák elrendezése különböző.

234. József főherceg, Auguszta főhercegnő, József Ferenc főherceg és Ripka Ferenc kíséretében a bélatelepi új állomást tekintik meg

a főpolgármester, továbbá Buzáth János alpolgármester, Gally Kálmán államtitkár, Begedy Péter főszolgabíró és Törley Dezső kíséretében a székesfőváros árvaházi üdülőtelepét látogatta meg. A telepen Kurucz Kálmán igazgató és az árvaház tanítótestülete fogadta a királyi herceget, aki részletesen megszemlélte az egész telepet. A királyi herceg a legnagyobb elragadtatással nyilatkozott a székesfővárosnak e jóléti intézményéről és a példásan célszerű berendezésről.[431]

Ripka ezeken a látogatásokon kívül részt vett József Ferenc és Anna hercegnő gyermekeinek korabeli keresztelőin ill. születésük alkalmából köszöntötte a hercegi családot (pl. Ilonka, 1927.; Anna Terézia, 1928.)

* * *

A Színházi Életet is megihlette Fonyód népszerűsége:

„Fonyód-Béla-telepről majdnem el lehet mondani, hogy a magyar Genf. Vagy jobban mondva a nyári Genf. Ide vonul tanácskozni Bethlen a minisztertársaival és bizalmasaival, itt fogadja Ripka a polgármesterkérdésben lihegve érkező futárokat, sőt, úgy látszik, hogy manapság már a főváros művészi életét érdeklő nagy események is itt dőlnek el. Legalább az a kép, amelyet a Színházi Élet fotográfusa Béla-telepen orvul készített, egy a közelmúltban sokat emlegetett konzorcium döntő tanácskozásainak pillanatfölvételét mutatja. Nézzük csak sorrendben a képen szereplő nevezetes egyéniségeket. Balról áll Rátkai Marci, mellette Péchy Erzsi,

431 Budapesti Hírlap, 1928. augusztus 31. 8. p.

235. József Ferenc főherceg és Anna főhercegasszony

Biller [Irén], Bródy István dr.[432] és Huszka Jenő, az operettkomponista. A fotográfus lencséje tökéletlen készülék és nem örökítette meg, hogy miről folyt a szó e nevezetes kvintetben, de meg lehetne rá esküdni, hogy a Fővárosi Operettszínház bérletéről volt szó, amelyet nevezettek igazgatása alatt Huszka Jenő »Nagytakarítás« című operettjével nyitottak volna meg. Ámde ember tervez, Roboz[433] végez s minthogy Béla-telepen nemcsak tanácskozás, hanem víz is van, a konzorcium ügye vízbe esett."[434]

432 Bródy István (1882–1941) rendező, színházigazgató.

433 Roboz Imre (1892–1945) lapszerkesztő, a budapesti Vígszínház két világháború közötti időszakának vezetője.

434 Ne tanácskozzunk a Balaton mellett, mert a tervek a vízbe esnek. In: Színházi Élet, 1926. 39. sz. 25. p.

7. fejezet
ÚJ PARCELLÁK A VILLASOR UTÁN

Gróf Zichy Béla halála után örökösei próbálták pénzzé tenni a megmaradt fonyódi értékeket. Így kerültek sorra azok a földterületek, amelyeket parcellázták, s rajtuk villatelkeket alakítottak ki. A bélatelepieket leginkább érintő terület a Sirállyal szembeni rész volt, hiszen ez közvetlenül a villasor szomszédságában helyezkedett el. Az eladással megbízott cég – nem alaptalanul – arra számított, hogy a villatelepesek nem örülnének a más társadalmi osztályhoz tartozó betelepülőknek, annak, hogy kis területű, és így olcsó parcellákat alakítsanak ki. Ezért mindent elkövettek annak érdekében, hogy a villatelkek minél hamarabb „megfelelő státuszú" gazdára találjanak.

A parcellázó cég felhívása így szólt:

„Tisztelt Cím!

A néhai gr. Zichy Béla Őméltósága Örököseinek Bélatelepi Sirály körüli területeinek parcellázására megbízást nyertünk.

Kötelességünknek tartjuk ezen telkeket elsősorban a régi nyaralótelepeseknek felajánlani, hogy amennyiben akár saját részére, akár valamelyik ismerősének volna azok egyikére szüksége, azok közül még tetszés szerint választható legyen. […]

Midőn ezen vételi lehetőséget mindenkit megelőzve a régi tulajdonosoknak felajánljuk, célunk a telep eddigi magas színvonalának fenntartása.

Reméljük, hogy részben a régi telektulajdonosok hozzátartozói, részben jobb somogymegyei családok fogják a területeket igénybe venni, s a közös óhajnak, Bélatelepnek eredeti struktúrájának megtartását keresztül fogjuk tudni vinni."[435]

Matolcsy Sándor harminc kaposvári barátjának küldte ki a felhívást, amelyben részletesen ismertette Bélatelepet és az általa képviselt nívót.

A levelet többek között a következők kapták meg: Geiszler István vaskereskedő, Gundy Ferenc ügyvéd, Glos Géza orvos, Harsányi Géza építész, Soós János takarékpénztári ig., Nagy Sándor pénzügyi fogalmazó, Szász Béla egyetemi magántanár, Vecsey Lajos főorvos.

A levél így szólt:

„Kedves Barátom!

Közel 40 éve annak, hogy kaposvári lelkes urak, közöttük néha Márffy Emil, dr. Szaplonczay Manó, dr. Szigethy-Gyula János, Folly József, Chernel Gyula, Vaszary János és társaik a Balaton partnak ma is kétségtelenül legszebb fekvésű, legszebb kilátást nyújtó, legjobban kiépített fürdőjű üdülőhelyét, Fonyód-Bélatelepet.

---

435 MNL SML X. 219. FBFei.

A telep eredetileg 31 villatelekből állt és ez 40 esztendő alatt mindössze 1 telekkel bővült, mert a grófi uradalom közvetlen szomszédsága lehetetlenné tette a telepnek fejlődését. A kis telepet a modern kultúra minden eszközével felszerelték az alapítók, azon villanyvilágítás, vízvezetéki berendezés, kitűnően kövezett és olajozott utak, nagyon szép és százados fákkal beültetett park, a villák mögött erdei sétány állott az ott üdülők rendelkezésére, a terjeszkedés lehetetlensége azonban megakadályozta azt, hogy ez a telep szélesebb körök nyaralási igényeit is kielégíthesse. Maradt a telep 40 éven keresztül az, aminek az alapítók tervezték: csendes, jó levegőjű családi üdülőtelep.

Gróf Zichy Béla elhunytával más helyzet állott elő. Az ingatlanok örökösei az ingatlannak jelentékeny részét értékesíteni kívánják és ezzel kapcsolatosan módosítani akarják azt a megállapodást is, amely különböző uradalmi szolgáltatások tárgyában gróf Zichy Béla és a Bélatelep alapítói között létesült.

[…] Az uradalom jelenlegi tulajdonosai tartoznak azt a kb. 5000 nöl. területet, mely terület a telep utolsó villája, tehát Buzáth János budapesti alpolgármester villája után következik, és a Sirály szállóval szemben lévő feljáróig vezet, nöl.-enként legfeljebb 6 pengős áron azoknak a venni szándékozóknak eladni, akiket a jelenlegi tulajdonosok az eladóknak ajánlanak.

Telepünk intenciója ennek a kívánságnak a támasztásával az volt, hogy ezen a területen is hozzánk hasonló gondolkozású és társadalmi állású úriemberek legyenek a villatulajdonosok, hogy így az új települők biztonságot nyújtsanak nekünk arra, hogy telepük eddigi jellege megóvható lesz."[436]

A levélre többen visszajeleztek, hogy sajnos nem vesznek telket, többnyire a gazdasági válság hatásai miatt anyagi helyzetük nem teszi lehetővé:

Vetter Vince, Megváltó Gyógyszertár, Kaposvár; Soós János Kisgazda és Kisiparos Takarékpénztár, Kaposvár; Menter (?) Miklós; Vincze József; Begedy Péter Lengyeltóti főszolgabíró; a kaposvári kapitányság vezetője.

Elkészült egy nyilatkozat-tervezet is a Buzáth-villa utáni területen létesítendő új parcellák felosztásával kapcsolatban. Ezt a megállapodást Bélatelep tagjai és a parcellázó társaság azért kötik, hogy megóvják a Bélatelep mostani jellegét, ezért lekötötték az egész területet, ahol 400 nöl-es telkeket alakítottak ki. Csak annak adják el, akit a Bélatelep igazgatósága kijelöl. Stephaich Pál, Somogy vármegye alispánja is jelezte vásárlási szándékát, és a Bélatelep érdeke is az, hogy ő közöttük letelepedjen és megtiszteltetés is egyben, ezért ő kiválaszthatja magának a telket, a többiek sorsolás útján jutnak hozzá. Lux Rezső,[437] a Magyar Nemzeti Bank Kaposvári fiókjának vezetője – Stephaich sógora – kifejezte azon kívánságát, hogy ő a sógora melletti telket szeretné megvásárolni, bárhol is legyen az.[438]

436 Uo. Levél az új parcellák ügyében barátoknak, 1932. október 20.

437 Lux Rezső felesége Kauschil Mária, leányuk Klára (1913) 1935-ben lett Székely Ferenc csendőr százados felesége.

438 Uo. Nyilatkozat-tervezet – 2 aláíróval, 1932. október 22.

236. A Matolcsy villa kertje

237. A Matolcsy villa kertje

238. A Matolcsy villa kertjében, kb. 1932, b-j.: Kengyel Miklós,, Matolcsy Sándorné, Matolcsy Sándor, Magay Ferenc

239. Matolcsy Sándor a villa teraszán unokáival

240. A Matolcsy villa kertjében Kengyel Erzsi, 1941

Ripka Ferencnél az alábbiak foglaltak le egy-egy telekrészt:

Ripka Ferenc, Buzáth János, Gerlóczy Zsigmondné, Törley Dezső, Weber Sándor, Verebély Tibor (kettőt), Fekete Zoltán, Vollnhofer Ferenc, Stephaich Pál alispán.[439]

Néhány héttel később Matolcsy Kéry Elek kanonoknak küldött levelében már a következőket is említi: Mátéffy József főügyész,[440] Lux Rezső (Magyar Nemzeti Bank kaposvári fiókjának főnöke), Nádasdy Dezső műszaki főtanácsos.[441]

Stephaich Pál angliai cserkészeket látott vendégül, s őket Bélatelepre is elkalauzolta. Köszönőlevelében így fogalmazott:

„Szíves meghívástokért és vendéglátástokért – mellyel lehetővé tettétek, hogy az angol cserkészeknek Magyarország egyik legszebb vidékét, legdrágább kincsét, a Balatont bemutathattam, ezáltal a nagy nemzet fiaival országunk egy részét, a magyar népet, a magyar vendégszeretetet megismertethettem és nekik felejthetetlen élményt szerezhettem – leghálásabb köszönetemet fejezem ki…"[442]

Az 1933. év őszére elosztották a villatelkeket az új területen:

1. Buzáth János, 2. Gerlóczyné, 4. Lux Rezső, 6. Nádasdy Dezső, 7. Stephaich Pál, 8. Törley Dezső, 9. Fekete Zoltán, 10-11. Verebély Tibor. Ripka átengedte a választás jogát a 3. és a 4. közül, az 5. szemben van a Sirállyal, úgy vélte, az nem annyira előnyös.[443]

Major Tibor lengyeltóti fiókfőnök nagybátyja, Dutkay Béla ajánlására Száday Rezső[444] csendőrezredes szeretett volna villát vásárolni a Balaton somogyi oldalán. Major Matolcsy segítségét kérte, aki egyrészt régi villákat ajánlott Bélatelepen, ill. az új lehetőségről is tájékoztatta: A Sirállyal szemben 13 parcella lett kialakítva, még egy van eladó, 450-500 nöl. közötti terület, Lux Rezső bankfőnök már épített villát rajta. 2500 pengő a telek ára. Mint a Lux-féle példa mutatja, 7-8.000 pengő költséggel már szép villát lehet rá építeni, be is kell rendezni bútorokkal, körülötte kultúrát kialakítani, mindennel együtt az is benne van annyiban, mint a régi villák, bár az új után nem kell adót fizetni. Matolcsy Major segítségét kérte annak érdekében, hogy Szádayt Bélatelep részére megnyerjék. Meg kell neki magyarázni – írta,

439 Uo. Ripka levele Matolcsynak, 1932. október 25.

440 Mátéffy József felesége Stephaich Aranka, az alispán testvére volt.

441 Uo. Matolcsy levele Kéry Elek kanonoknak, Attala 1932. november 2.

442 Uo. Stephaich Pál alispán levele Matolcsy Sándorhoz 1933. augusztus 28. – nemesdédi Stephaich Pál (1887-1966) 1928 és 1945 között volt Somogy vármegye alispánja, a Somogy Megyei Cserkész IB elnöke is volt egyben.

443 Uo. Matolcsy levele Vollnhofer Ferenchez 1933. szeptember 5.

444 Száday Rezső 1932-ben magyarosította a nevét, addig Szvoboda Rezsőnek hívták. 1928. szeptember 1-től 1935. május 30-ig a Miskolci VII. csendőrkerület kerületi parancsnokaként szolgált, majd a Magyar Királyi Csendőrség szabályzatszerkesztő és tanulmányi bizottságának elnöke volt 1932. május 30. és 1934. augusztus 1. között. Ezt követően 1935-ig a csendőrtiszti tanfolyamok parancsnokságának parancsnoka. Felesége Krausz Ilona, fiai Rezső és Béla (1918, Kolozsvár). A III. oszt. Magyar Érdemkereszt tulajdonosa volt. Budapesten hunyt el rövid szenvedés után 1943. március 17-én, életének 63., házasságának 31. évében. – In: Szakály Sándor: A Magyar Királyi Csendőrség szervi tagozódása és felső vezetői 1919-1945. Rubicon, 2010.; OSZK Kisnyomtatványtár, Gyászjelentés.

hogy a Balaton legszebb pontja Bélatelep. Ha valamelyik kaposvári villatulajdonossal kell beszélni, szívesen segít. Jöjjön le Száday, megmutatják neki a villasort.[445]

Bélatelephez csatlakoztak a Magay utca nyaraló-tulajdonosai is, pl. Magay Ferenc villája mellett Balthazár Farkas államvasúti főtanácsos épített villát. Ugyanekkor a Lajos lak szállodát a Szent József Hospitium[446] bérelte.[447]

Matolcsy 1935 nyarán egy általános szemlét tartott Bélatelep környékének nyaralóiról: Mint Ripkának írta, négy napot töltött családostól Bélatelepen, pazar nyári időben, élvezték a Bélatelep összes szépségét, de azt is konstatálta, hogy rengeteg a tennivaló. Több villa épült az új parcellákon. A telep folytatásaként a Ráczék villája mellett; az országút mellett a Kringék villája alatt, a Wagnerék villájával szemben egy csinos kis villa; Teutsch egy fából készült vadászkastélyt vett meg és téglalapokra állíttatja fel Gordonék telkén; a Magay utcában Balthazár Farkas építtet egy emeletes villát; az útkereszteződésnél az ún. horogkeresztes villával szemben egy dombóvári járásbíró építtet villát, a horogkeresztes villa mellett pedig egy weekend ház épül. Az új villatulajdonosoknak egy része, pl. Lux és Balthazár náluk bérelt kabint, hozzájuk tartozóknak érzik magukat, a többség viszont a Sirály oldalán bérel kisebb kabint, ezek nem fognak csatlakozni az egyesülethez.[448]

Az új villa-tulajdonosok közül Lux Rezső, a Magyar Nemzeti Bank felügyelője, kaposvári fiókintézet főnöke levélben tájékoztatta Ripkát arról, hogy vállalja, a telep fejlesztési alapjába 1936. évtől három éven át 240 pengőt befizet; mint a bélatelepi 8000 pengő értékű villájának 3%-át, továbbá befizeti az évi hozzájárulási díjat. Kérte ugyanakkor, hogy a telkekből a község javára járda céljára lehasított 3 öles sávot a Buzáth villától egyengessék el.[449]

Balthazár Farkas is kérte az egyesületbe való felvételét. Vállalta, hogy a telep fejlesztési alapjába 1936. évtől három éven át 120 pengőt, évi 40 pengőt befizet; befizeti az évi hozzájárulási díjat, 56 pengőt. Igényt tart az őt így megillető jogokra, pl. sétány, strand használat, ingyenes kabinhasználat, vízvezetéki vízhasználat joga, közgyűlésen való részvétel.[450]

Wagner Károly[451] szóvá tette azt, hogy perben áll Kerékgyártó Tamással, mert 50 pengő helyett 75 pengőbe kerül a víz, nem ezt ígérték szerződéskötésnél.[452]

---

445 Uo. Matolcsy levele Major Tibor fiókfőnök részére Lengyeltóti (Dunántúli Bank és Takarékpénztár Rt. Lengyeltóti fiókja) 1934. december 13.

446 Szentségi Jézus Szolgálói Kis Társasága női szerzetes kongregáció. – Magyarországon 1925 és 1950 között létezett. 1948-ban a klotildligeti (Pest vm.) Szt József Hospiciumban 72 nővér élt.

447 Uo. Matolcsy levele Török Pál főtanítónak 1935. június 4.

448 Uo. Matolcsy levele Ripkának, 1935. június 11.

449 Uo. Lux Rezső levele Ripkának, 1935. november 14.

450 Uo. Balthazár Farkas levele Ripkának M. Kir. Államvasutak fiúnevelő Intézetének igazgatója, 1935. november 15.

451 Wagner Károly (1887-1950) ügyvéd, politikus.

452 Uo. Dr. Wagner Károly ügyvéd, ny. államtitkár levele Ripkának, 1935. november 16.

8. fejezet
EMLÉKEK

BÉLATELEP – SZAPLONCZAY-EMLÉK AVATÁSA – 1934

Szaplonczay Manó 1916-os halála után – emlékét megörökítendő – a bélatelepi érdekeltség közgyűlése létrehozta az ún. „Szaplonczay-alapot", amely arra volt hívatva, hogy az abba befizetett összegből egy emlékművet hozzanak létre. Évente meghatározott összeget fizettek a villatulajdonosok, ill. az alkalmanként rendelkezésükre álló pénzt is oda helyezték el.

Az első pontos adatunk szerint 1922-ben 4.500 korona volt az alapban, aztán 1923-ban utaltak a megmaradó pénzből, és azt a 100.000 koronát is oda helyezték el, amelyet – az éppen ott tartózkodó – Vass József népjóléti miniszter ajánlott fel Ripka Ferencen keresztül Bélatelepnek, egy tetszőleges fejlesztési célra. Matolcsy László azt javasolta, hogy az alapot gyűjtés révén is gyarapítsák. A megtartott gyűjtésnek köszönhetően 240.000 korona gyűlt össze, így akkor 360.000 korona állt rendelkezésre.[453]

A Szaplonczay alap összege 1925-ben 2 millió korona volt, 1928-ban, amikor a villatulajdonosok hozzájárulásának 25%-át is ebbe az alapba fizették be, meghaladta a 2000 pengőt.[454] 1929-ben a zárszámadás szerint 1.206 pengő volt.

A Szaplonczay alapot 1932-ben 3000 pengőre egészítették ki, az emlékmű előkészítésére bizottságot hoztak létre.[455]

A Szaplonczay-alappal kapcsolatban 1933-ban az elnök közölte, hogy a következő évben a 40 éves jubileum alkalmából felavathatják az emlékművet.[456]

Az emlékmű elkészítésének időszaka

Az emlékmű terveit Gerlóczy Gedeon készítette el. A villatulajdonos orvosprofesszor, Gerlóczy Zsigmond első házasságából született fiának 1934 áprilisában keltezett terve az anyagi lehetőségekhez mérten szerény, de méltó emlék felállítására tett javaslatot.

A kivitelezési munkákat a fonyódi Herberth József építési vállalkozóra bízták, aki több alkalommal dolgozott már az érdekeltség részére.

A terv láttán Herberth néhány gyakorlati változtatást eszközölt, pl. süttői kő helyett budakalászi követ rendelt, ill. „…egy önkényes változtatást kíséreltem meg, egyrészt, hogy olcsóbbá tegyem az emlékmű költségeit, másrészt, mert azt hiszem,

---

453 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1922. évről és az 1923. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód, 1923. augusztus 19.

454 Uo. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1927. évről és az 1928. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód, 1928. augusztus 15.

455 Uo. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1931. évről és az 1932. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód, 1932. augusztus 14.

456 Uo. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1932. évről és az 1933. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód, 1933. augusztus 15.

bizonyos tekintetben jobb is lenne. A Műépítész Úr által előírt emlékmű előtti almádi kőburkolat helyett azt ajánlom, tegyen az Építész Úr kavicsburkolatot, a kőnek a kerületén pedig[457] almádi szegélyt. Az almádi kőburkolat ugyanis a leggondosabb megmunkálás mellett sem lesz finom, egyenletes hatású, és ezáltal valószínűleg zavarná az emlékmű finom vonalazását. A kavicsburkolat azonban kellően alárendeli, egyenletes textúrájával előnyösen kidomborítaná az emlékművet és emellett jóval olcsóbb lenne."[458]

Az emlékmű dísze Szaplonczay Manó bronzba öntött képmása volt, amelyet a kor neves szobrásza, Horvay János készített. [459]

Ezzel kapcsolatban írta Gerlóczy Ripkának a következőket: „Van szerencsém megküldeni a Szaplonczay Manó emlék reliefjének bronzba öntését megrendelő szerződés eredeti példányát szíves tudomásul vétel és jóváhagyás végett. A beérkezett ajánlatok közül Krausz Ferenc[460] tette a legelőnyösebb ajánlatot, és Horvay szobrász művész úr is őt tartotta a megbízásra legalkalmasabbnak. […] Van szerencsénk elvállalni a Bélatelepen felállítandó Szaplonczay Manó emlék bronz reliefjének öntési munkáját, szoborbronzból teljesen készen 65, azaz hatvanöt pengőért. Fenti összegben benne foglaltatik adó, csomagolás, szállítás. Krausz Ferenc."

A munka elkezdése után a nyár folyamán időszakosan jelentkeztek már a költségek, ezeket Matolcsy kiegyenlítette, pl:

Turra Adolf budakalászi kőbánya tulajdonos – 350 P

Ripper Vilmos budapesti kőfaragó – 150 P

Herberth József fonyódi építőmester 1.000 P[461]

Az év júliusában Ripka szokásos kúráját töltötte a bajorországi Bad Reichenhall fürdővárosban, innen írta július 18-án levelét Matolcsynak, amelyben részletesen ismerteti az augusztusi ünnepség programját. A teendőket kiadta Török gondnoknak, és Vollnhofer is a segítségükre lesz.

Az emlék felavatását augusztus 15-én Nagyboldogasszony napján tartják. Előző este 9 órától a Sirályban fellép a Budai Dalárda, Scipiades Elemér legyen az est házigazdája. A dalárda tagjainak az elszállásolásáról ő gondoskodik. A Márffy téren 15-én 10 órakor tábori szentmise lesz, Haász István tábori püspök mond beszédet, a Budai Dalárda énekel. Ezt követi az emlékmű megáldása és felavatása. Ő mondana rövid beszédet, majd Gerlóczy Zsigmond méltatná Szaplonczay orvosi munkásságát. Arra kéri Matolcsyt, tudja meg, hogy az illetékes megyei urak közül valaki mondana-e 5-10 perces beszédet, s ha igen, fel fogják őt kérni. A közönséget plaká-

457 Uo. Gerlóczy Gedeon okl. építész levele a Ripka Ferencnek, 1934. június 15.

458 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. Herberth József levele Gerlóczy Gedeon részére, 1934. április 10.

459 Horvay János (1873–1944) szobrász. Munkásságának két fő területe az emlékmű- és a síremlékszobrászat; munkáit a konzervatív beállítottság, akadémikus stílus jellemezte. In: Új magyar életrajzi lexikon.

460 A budai Várnegyed köztéri bronzszobrai közül a legtöbb kiöntése idősebb Krausz Ferenc (1876-1935), és ifjabb Krausz Ferenc nevéhez fűződik. Id. Krausz Ferenc 1923-ban hozta létre saját önálló öntödéjét Angyalföldön, a Babér utca 80. szám alatt, ahol 59 évesen bekövetkezett haláláig dolgozott. 1935-től 1949-ig fia, ifjabb Krausz Ferenc vezette az öntödét. Legtöbb megrendelésüket az 1920-as évek végén és az 1930-as évek elején kapták. - In: Városunk : Budapesti Honismereti Hiradó. 2011. október. 2. p.

461 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. Matolcsy levele Ripkának, 1934. június 26. Szaplonczay emlékművel kapcsolatos kiadások.

tok és nyomtatott meghívók útján értesítik, ezek szövegét elküldi, de átnézésüket, majd további intézkedését is kéri Matolcsytól. A MÁV 15-én Pécsről Kaposváron át Fonyódra filléres vonatot indít. A főispán megígérte, hogy eljön, de újra meghívják és az alispánt is. A vendégek ellátásáról később szóban beszélnek, a püspök úr nála fog megszállni.[462]

Az 1934-es közgyűlésen Ripka Ferenc elnök kegyelettel emlékezett meg a Bélatelep alapítóiról, akik 40 évvel azelőtt szervezték meg ezt a pompás üdülőhelyet, amelynek nyári közönsége hálájának jeléül emléket állított Szaplonczay Manónak, akinek lelkes és önzetlen fáradozása indította el a Bélatelep fejlődését. Az elnök felolvasta az eredeti alapszabályok aláíróinak neveit és kérte a bélatelepeseket, hogy családjaikkal együtt vegyenek részt a Szaplonczay-emlékmű avatóünnepségén. A közgyűlés elvetette Matolcsy László javaslatát, mondván az emlékmű talapzatába vessék bele az eredeti villatulajdonosok neveit.[463]

A megemlékezés:
A megemlékezésről részletes beszámolót adott az Új Somogy című újság, hiszen a nyomdai munkálatokat is ők végezték (meghívók, plakátok).

Szerdán avatták fel Fonyódon a Szaplonczay-emlékművet.
In: Új Somogy. 1934. augusztus 17. 1–2.

Nagy ünnepségek keretében folyt le Fonyód-Bélatelep alapitójának szoborleleplezési ünnepélye.

A boldog emlékezetű dr. Szaplonczay Manónak, Bélatelep alapítójának szoborleleplezési ünnepélye aug. 15-én délelőtt 10 órakor tábori misével kezdődött, amelyet a betegsége miatt meg nem jelenhetett Haász István tábori püspök helyett Krywald Ottó dr. pápai praelátus mondott fényes papi segédlettel. Megelőzte a szobor-leleplezési ünnepélyt kedden este az a szép jubiláris hangverseny, amelyet Bélatelep 40 éves fennállásának örömére, a Budai Dalárda, továbbá Mojzer Margit operaénekesnő és Wagner Károly énekművész közreműködésével, igen sikerülten, óriási érdeklődés mellett tartottak meg.

A virágokkal, zöld gallyakkal és tarka szőnyegekkel kiváló ízléssel gyönyörűen feldíszített tábori oltár a Márffy-tér százados tölgyei alatt állott. A teret megtöltötte Bélatelep, Sándortelep, Fenyves nyaraló közönsége és Fonyód község népe, továbbá a család tagjai. Ott voltak a többiek között: dr. Preszly Elemér, Pest vármegye alispánja, dr. Éhn Kálmán e. ü. főtanácsos (Csurgó), dr. Ripka Ferenc ny. főpolgármester (Bpest), Verebély Tibor dr. budapesti egyetemi tanár, az Országos Szövetség elnöke (Bpest), vitéz Markóczy Antal nyug. altábornagy, Nemestóthy Szabó Béla tábornok, Duttkay altábornagy, Buzáth János dr. bpesti alpolgármester, dr. Gerlóczy Zsigmond egyet. tanár (Budapest), dr. Szigethy Gyula Sándor e. ü.

462 Uo. Ripka Ferenc levele Matolcsy Sándornak, 1934. július 18.
463 Uo. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1933. évről és az 1934. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód, 1934. augusztus 12., a Bélatelepi érdekeltség évi rendes közgyűlésén.

főtanácsos, kaposvári kórházigazgató, dr. Révy László ügyészségi elnök, dr. Matolcsy Sándor kormányfőtanácsos, dr. Kaposváry György polgármester, dr. Lehoczky Brunó főjegyző[464], Vollnhofer Ferenc ny. bankfőnök, Kada Alajos festőművész, Törley József és Rózsa János gyárosok, dr. Gáspár Imre ny. vmi. tisztiorvos, dr. Ittzés Zsigmond vmi tisztifőorvos, dr. Fekete Gyula ügyvéd, dr. Pongrácz Károly reálgimn. igazgató, Lux Rezső, a Magyar Nemzeti Bank kaposvári fiókjának főnöke, Kiss Kálmán árvaszéki elnök, dr. Krieger Pál árvaszéki h. elnök, dr. Halvax Ödön nyug. járásbíró, ügyvéd, dr. Magay Ferenc törv.-széki bíró, dr. Molnár István vmi főlevéltáros, Ify Lajos fonyódi plébános, dr. Krivoss Árpád fővárosi ügyvéd, dr. Begedy Péter főszolgabíró (Lengyeltóti), dr. Erdős Ödön[465], dr. Fárbás Jenő[466], dr. Kürti Dezső, dr. Pogány Jenő[467], dr. Hertelendy Béla orvosok és általában a Bélatelepen nyaralók családjaikkal együtt.

MEGHIVÓ.

A FONYÓDI BÉLATELEP
EZ ÉVBEN TÖLTI BE ALAPITÁSÁNAK
40-IK ÉVFORDULÓJÁT

A Balaton-partnak ezt a kincsét néhai dr. SZAPLONCZAY MANÓ Somogy vármegyének tiszti-főorvosa tárta fel s a fonyódi hegyen, Kupa vezér egykori várának erdős lejtőjén megalapitotta Magyarország egyik legszebb fekvésű, minden kultürigényt kielégitő üdülőhelyét. A Bélatelep nyaraló közönsége emlékművet állitott dr. SZAPLONCZAY MANÓ tiszteletére s ezt FOLYÓ ÉVI AUGUSZTUS HÓ 15-ÉN Nagyboldogasszony napján avatjuk fel. Délelőtt 10 órakor HAÁSZ ISTVÁN tábori püspök ur a Márffy-téren istentiszteletet tart és szt.-beszédet mond. A tábori mise alatt a BUDAI DALÁRDA énekel, ezt követi az emlékmű avatása. Az ünnepélyre, melyen a Balaton-kultusz egyik rajongó úttörőjének emlékét tiszteljük meg, örömmel hivjuk meg a magyar tenger szerető barátait.

A Bélatelep nevében: dr. RIPKA FERENC elnök.

U.I.-SOMOGY, KAPOSVÁR

241. Az emlékmű-avatás meghívója, 1934

A tábori mise alatt az 50 főnyi Budai Dalárda régi magyar egyházi énekeket adott elő nagy művészettel, Ádám Jenő zeneművészeti főiskolai tanár vezetésével. Gyönyörűen énekelte Pusztay János, az Operaház tagja az »Ave Mariá«-t. Krywald praelátus nagyon szép beszédben méltatta dr. Szaplonczay Manó érdemeit Bélatelep megalapítása és egyéb kulturális, meg közegészségügyi kérdések körül, majd nagyboldogasszonynapi szentbeszédét mondotta el.

A szentmise után a mintegy 2000 főnyi tömeg a virágokkal szépen feldíszített emlékműhöz vonult, ahol a Budai Dalárda elénekelte a Himnuszt, majd dr. Ripka Ferenc ny. székesfővárosi főpolgármester lépett az emlékmű lépcsőjére és mondta el szép ünnepi beszédét. Beszédében kiemelte azt a fáradtságot nem ismerő lankadatlan munkát, amivel dr. Szaplonczay Manó minden ellenvéleményt és közönyt legyőzve, megalapította Bélatelepet. Hálásan emlékezett meg gr. Zichy Béláról, Va-

---

464 Lehoczky Brunó a Felvidékről települt át, 1925-ben Kaposvár jegyzője, 1930-ban alpolgármestere lett.

465 Erdős Ödön (1888–1945) Balassagyarmaton született, szülei Erdős Márk és Felschenburg Paula. Orvosi diplomáját 1914-ben szerezte Budapesten, ahol az I. sz. Szemklinika gyakornoka, majd tanársegéde volt. 1924-ben a kaposvári vármegyei közkórház szemészeti osztályának vezető főorvosa lett, ezt az állást 1944-ig töltötte be. Feleségével együtt Kaposvárról deportálták, a holokauszt áldozatai lettek.

466 Fárbás Jenő kaposvári sebészorvos, a kórházban dr. Szigethy-Gyula Sándor munkatársa. Felesége, bárdfalvi Stecz Erzsébet 1935-ben hunyt el 26 évesen, leányuk Julianna.

467 Pogány Jenő fogorvos. 1888-ban született Kaposváron, szülei Pollák József és Schön Irma. Családnevét 15 évesen, 1903-ban változtatta meg. In: Névváltoztatási kimutatások, BM rendelet 63248/1903. 1903. évi I. félév, 39. oldal, 37. sor. – Özvegyen 1945-ben kötött újra házasságot, az esküvői tanúja dr. Fárbás Jenő volt.

242. Az emlékmű, 1939

243. Az emlékmű, 1939

szary Jánosról, dr. Tevely Béláról, Fittler Kamilról, dr. Krisanich Józsefről stb. akik dr. Szaplonczay Manó első követői, illetve Bélatelep első települői lettek. Tartalmas beszéde közben lehullott a lepel az emlékoszlopról, amelyhez 5 lépcső vezet és félkörben kőpad vesz körül. Az emlékművet Gerlóczy Gedeon műépítész tervezte, míg a rajta elhelyezett bronz-dombormű Horvay János szobrászművész alkotása.

Utána dr. Gerlóczy Zsigmond méltatta dr. Szaplonczay Manót, mint embert és mint orvost. Felsorolta azokat a tanulmányokat, melyeket írt az egyke leküzdése, a járványos betegségek, az ivóvíz javítása stb. tárgyában. Rámutatott a tüdővész elleni küzdelem megszervezése és a kaposvári tüdővészes pavillon megépítése érdekében kifejtett munkájára, amely munkát az intéző körök is méltányoltak, amidőn az országos közegészségügyi tanács tagjává, majd a királyi tanácsossá nevezték ki.

Dr. Ittzés Zsigmond vmi tisztifőorvos méltatta még igen jól sikerült, formás beszédben dr. Szaplonczay Manót, ki nemcsak megalapította Bélatelepet, de az általános balatoni kultusznak és fürdőügynek is lelkes katonája volt, aki nagyarányú hivatalos elfoglaltsága mellett minden társadalmi megmozdulásban részt vett, aki minden szép és nemes mozgalmat lelkesen, önzetlenül támogatott, aki a kaposvári Nemzeti Kaszinó székházának megépítésével a társadalmi összetartást, Bélatelep megalapításával pedig a balatoni kultuszt mozdította nagyban elő, oly időben, ezelőtt 40 évvel, amikor erre még, mások nem is igen gondoltak.

Utána dr. Fekete Gyula Sándortelep, dr. Szigethy Gyula Sándor az Orvos Szövetség koszorúját tette az emlékműre, amelyet még megkoszorúztak: Somogy vármegye, Fonyód község, a barcsi járás orvosi köre, Fonyód kertváros, valamint Fenyves kiküldöttei, néhai Szaplonczay Manó unokái és még mások.

A szép ünnepség végén a Budai Dalárda a Magyar Hiszekegyet énekelte el.

Fonyód-Bélatelep jubiláris szép ünnepét a Sirály-szállóban társasebéd fejezte be, amelynek keretében lelkesen ünnepelték dr. Ripka Ferenc nyug. budapesti főpolgármestert, a fürdőtelepi érdekeltség elnökét, aki másfél évtizeden át a legnagyobb kitartással, céltudatosan gyűjtötte a filléreket és pengőket arra, hogy becsületbeli adósság gyanánt leróhassa hálás kegyeletének megnyilvánulását ezzel az emlékszoborral dr. Szaplonczay Manó érdemei iránt.

* * *

Ripka Ferenc ünnepi beszéde a Szaplonczay emlék avatásán[468]

1934. augusztus 15.

Igen tisztelt Közönség!

A nagy Balatoncsalád egyik tagjának, a családfán Béla néven jelölt ágának, amelyhez mi is tartozunk, ünnepe van ma. 40 éve annak, hogy elődeink nyári hont alapítottak ezen a helyen; a Magyar Tenger megkapó szintje fölött, Kupa vezér várának erdős lejtőjén, ahonnan a Dunántúl három vármegyéjének Pazar természeti

468 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai.

244. Az avatás napjára feldíszített emlékmű

szépségeiben gyönyörködhetik látásunk, ahonnan legszebb a szép Zala, ahonnan a legfenségesebb a balatoni napnyugta. Ahol lelke mélyén átérzi a hívő ember Berzsenyi Dánielünk fohászát, amikor azt sóhajtja:

„Téged dicsőít Zenith és Nadir,
Szélvészek bús harca
Égi láng villáma hirdeti
Nagy kezed alkotását."

Mintha a Jóisten is arra szánta volna ezt a helyet, hogy itt nyújtson nyugalmas megpihenést azoknak, akik az élet küzdelmeiben elfáradtak. Itt adjon nekik friss erőt hivatásukhoz, de nem csak testi, hanem lelki erőt is arra, hogy hittel és bizalommal emeljék feléje tekintetüket és lelküket. Azokat pedig, akik zsendülő korban indulnak az élet útjára – itt lássa el a legértékesebb útravalóval: erős és ellenálló szervezettel, melyben szép és nemes lélek lakozzék.

Valóban a természetnek csodálatos gyógytárával ajándékozott meg bennünket itt a Teremtő, ahol az életet sugárzó napfény, a Balatonnak üdülést nyújtó lágy vize s a fonyódi Várhegy öreg fáinak élennyel telített lehelete árad felénk. Ennek a kincstárnak útját nyitotta meg nekünk 40 év előtt Somogy vármegyének egykori tiszti főorvosa, néhai dr. Szaplonczay Manó, akinek megértő támogatója volt gróf Zichy Béla és lelkes segítőtársai voltak Márffy Emil, Dépold Béla, Tevely Béla, Krizsanich János és Fittler Kamill.

245. Az 1944. augusztus 10-i megemlékezés

246. Szaplonczay Manó sírja a várhegyi erdőben

Szaplonczay Manónak, ennek a kiváló hígiénikusnak működése mélyen szántott ennek a vármegyének az életében, de munkájának a legszebb és legértékesebb termése a Bélatelep, mert ezzel igazolta legjobban Rendjének azt a magasztos hivatását, mely az emberiség jótevőjévé avatja a rátermett orvost. Igen, dr. Szaplonczay Manó jótevője ennek a közönségnek, pionírja volt a magyar föld legszebb értékének, a Balaton kultuszának. Ezért érzünk mi mély hálát és köszönetet iránta, s ezért állítunk neki emléket itt ezen a helyen, ahol egy darab magyar földet hódított meg a kultúrának.

Szerény ez az emlékmű, amit a mai nehéz viszonyok között emelhettünk, de nagy a mi hálánk és tiszteletünk, mely azt körülveszi és dicsfénybe övezi. Amint a virágtakaró lehull Szaplonczay Manó bronzképmásáról, itt látjuk abban szimbólumát az alkotó balatoni rajongásnak, mely nem szónoki frázisokban, hanem csendes teremtő munkában teljesített hazafias kötelességet. Jelképe lesz annak a tisztes polgári lelkületnek, mely azt hirdeti, hogy maikor az ember fürdéshez leveti ruháját, nem vetheti le vele az erkölcsi törvényeket is, mert ezek alkotják a tisztességes polgári társadalomnak egyik szilárd alapját.

Jóleső érzéssel hirdetem, hogy Bélatelep meg tudta mutatni idáig s meg fogja mutatni a jövőben is, hogy az ember megfürösztheti testét anélkül is, hogy a lelkét bemocskolná, és hogy az üdülést harmonikusan bele lehet illeszteni a tisztes családi élet kereteibe.

Hálásan köszönöm a bélatelepi családoknak, hogy áldozatkészségükkel lehetővé tették alapítónk emlékének megörökítését. Hálásan köszönöm Gerlóczy Gedeon műépítész úrnak önzetlen tervező munkáját, úgyszintén Horvay János szobrászművész úrnak a bronzplakett megalkotását s köszönöm végül Herberth József építész úrnak a munka végrehajtását.

Midőn átadom az emléket a köznek, azt kívánom, hogy ennek a csonka hazának minden talpalatnyi földje számára támadjon olyan magyar ember, aki a kultúra színvonalára emeli meg és ezáltal gazdagítja szegény hazánkat.

Vegyük le a kőoszlopról és az emlékműről a takarót s áldjuk Bélatelep alapítójának emlékét.

* * *

Szaplonczai Szaplonczay Manó dr., Somogy vármegye egykori tiszti főorvosának emléke
In: Balaton, 1934. október. 75–76.

Fonyód-Bélatelep balatoni üdülőhely 40 éves fennállásának ünnepségén, 1934 aug. 15-én szaplonczai Szaplonczay Manó dr.-nak, a telep megalkotójának emlékezetére létesített emlékmű felavatásán **Gerlóczy Zsigmond dr.** egyetemi tanár, a felsőház v. tagja, a Balatoni Szövetség tiszteleti tagja **a következő ünnepi beszédet mondotta:**

Szeptember 3-án lesz 18 esztendeje annak, hogy Kaposváron meghalt szaplonczai Szaplonczay Manó dr. Somogy vármegye tiszti főorvosa. Bereg vármegye szülöttje volt és Kaposvárnak, sőt az egész Somogy vármegyének egyik legkivá-

lóbb fiává lett, aki nemcsak a városa társadalmában, de megyéjében is, annak határán túl is áldottá tette a nevét azzal a mindhaláláig tartó tevékenységével, amellyel minden nemes ügy, minden szép gondolat szolgálatába állította erejét.

Fiatal korától kezdve Somogy vármegyének szentelte egész munkásságát. Marcaliban telepedett le, mint fiatal orvos, kórházat létesített ott, amelynek igazgatófőorvosa lett, majd Somogy vármegye tiszti főorvosává választván, ebben az állásában 25 éves működésével országos vonatkozásban a vármegyei tiszti főorvosok mintaképévé vált.

247. Gerlóczy Zsigmond beszél az avatóünnepségen

Hivatalát nem tekintette csak olyannak, amely neki megszabja azt a működési kört, amelyet a köztisztviselőkre vonatkozó szabályzat a tiszti főorvos számára előír, s amelyet az állás betöltője lelkiismeretes pontossággal és odaadással tartozik teljesíteni. Őt belső ösztöne a hivatalos kereteken túl sokoldalú tevékenységre, a közjólét javára folytonos munkára hajszolta; szellemét az ő nagy tettereje sohasem hagyta pihenni! Eleme volt az örök mozgás, amely egyrészről abban nyilvánult meg, hogy sok minden üdvös dolgot kezdeményezett, másrészről pedig abban, hogy minden hasznos, szép és jó dolognak az előbbreviteléhez odaadta a képességeit, mindenkit lenyűgöző fascináló erejét.

Élőszóval és tollal a társadalom széles rétegeit mozgásba tudta hozni oly intézmények létesítéséért, amelyek ily lelkes agitálás és meggyőző érvelés hiányában hosszú évek múlva sem létesültek volna.

Kaposvár város ivóvízkérdését hírlapokban is közzétett cikkeivel terelte a helyes megoldás felé. Kezébe vette a tüdővész elleni küzdelem megszervezését nemcsak Kaposvár városában azzal, hogy kitartó munkássága eredményeképpen létesült a városban a tüdőbeteggondozó, hanem kibontotta a tuberkulózis elleni küzdelem zászlaját Somogy megyében és titkára lett a „Somogymegyei tüdővész ellen védekező testület”-nek.

Megyéje közegészségügyével mint vármegyei tiszti főorvos nem sablonosan foglalkozott, hanem gyökerében kerete a bajok okát. Erre mutatnak azok a cikkei, amelyek nem csupán helyi érdekűek. Így sokat cikkezett kórházak létesítése érdekében, sőt 1897-ben nagyobb füzetet is írt „A közegészségügyi közigazgatásról”, amelyben az egyébként nagyon jól bevált 1876. évi XIV. törvénycikk hibáira reámutatva, javaslatokat terjesztett elő a törvénynek az időkhöz alkalmazkodó módosításaira nézve. Nagy harcosa volt az egyke ellen való küzdelemnek, amelynek zászlaját

Somogy megyében Széchenyi Aladár gróf bontotta ki és lobogtatta országszerte, s amely mozgalom komolyságára „Az egyke elleni küzdelem Somogy megyében" c. cikkével iparkodott az illetékes hatóságok és a társadalom figyelmét fölhívni. Cikket írt „A másodrendű bábaképzésről Somogy megyében" és leírta „Az 1830. évi nagy kolerajárvány Somogyban" című cikkében a járvány pusztítását, hogy megismertesse egyben a hasonló járványok terjedése ellen való védekezésnek azokat a fegyvereit, amiket a higiéne ad az emberiség kezébe.

„A vármegye közegészségügyi viszonyainak múltja és jelene" című cikkében pedig képet ad arról, hogy az elmaradottság helyét elfoglaló áldozatkészség miként javítja meg a népesség egészségügyét.

A kitűnő vármegyei tiszti főorvosnak ezt a széleskörű munkásságát észrevették vármegyéje határain túl is, és mindenütt értékelték. Ennek bizonyságául szolgál az, hogy kinevezték az Országos Közegészségügyi tanács tagjává és hogy az Országos Orvos Szövetség somogyvármegyei fiókjának mindhaláláig ő volt az elnöke, valamint elnöke volt az Országos Közegészségi Egyesület somogyvármegyei fiókosztályának.

Érdemei elismeréséül őfelsége már 1904-ben a királyi tanácsosi címmel tüntette ki.

Alkotó elme volt. Amit a kezébe vett, annak sikerét látta nemcsak szorosan vett vármegyei főorvosi munkakörében, hanem mindenütt. Így buzgó igazgatója volt a kaposvári Nemzeti Kaszinónak.

Elmondottam ennek a nagyértékű és végtelenül szerény embernek az élete történetéből dióhéjba szorítva ezt a néhány adatott itt, az oly sok változatban gyönyörűséget nyújtó Balatonnak egyik legszebb, legbájosabb üdülőhelyén, Fonyód-Bélatelepen, amelynek nyaranta itt tartózkodó és most itt üdülő közönsége e mai napon előkelőségekkel, vendégekkel szaporodott meg, mintegy jelezni akarván azt, hogy itt ma ünnepség van. Ünnepség, amelyet a kegyelet avat azzá, hogy hálásan emlékezzék meg arról a poétalelkű orvosról, akit a mi jósorsunk mint máramarosmegyei ősi Szaplonczay-család sarját szülőhelyéről, a hegyes-völgyes Bereg megyei Csetfalváról idevetett Somogy vármegyébe, hogy közelében legyen annak a csodaszép nagy tónak, a Balatonnak, amelynek már, mint marcali körorvos nagy imádója volt. Mert igenis, poétalélek lakozott benne: alkotásra ihlette őt a Balaton fenségessége. Miközben fáradtságos körorvosi munkáját végezte, pihenést nem ismerő agyában valami szépséges balatoni nyaralóhely létesítése forgott. Mikor pedig 1891-ben a vármegye főorvosa lett, hivatalos útjain mindig kutatott megfelelő nyaralótelep után. 1891-ben családjával Bogláron nyaralt s egy alkalommal onnét nagyobb társasággal átrándult Fonyódra. Fürdés után a Várhegyet övező tölgyfaerdőben tett séta s az onnét nyíló remek szép kilátás oly hatással voltak reá, hogy mint Istentől küldött szikra villant föl elméjében, hogy ez az a hely, amit balatoni üdülőhellyé kell fejleszteni. Érintkezésbe lépett a tulajdonos Zichy Béla gróffal, akiben megértő pártfogót talált terve megvalósítására. A vadon erdőt parcellázták és a villatelkek sorshúzás útján kerültek az első birtokosok kezébe. Megalakult a bélatelepi érdekeltség, amivel vízvezetéket létesített és megkezdte az építkezést. Az ezzel kapcsolatos sokféle munkaalkalom teremtette meg Fonyód népének jólé-

tét is. Azután következett az erdő rendezése, a parkozás, utak létesítése, fürdőház megépítése, csónakok beszerzése, közvilágítás létesítése.

A második évben létesült a kaposvár–fonyódi vasút. Ezt is Szaplonczay kezdeményezte, úgyszintén a gőzhajókikötő építését is. E fejlődés láttán az ő tanácsára építette meg Zichy Béla gróf a mai Sirály-szállót és a fonyódi uradalmát úgy rendezte be, hogy az a bélatelepi érdekeltség élelmezését főként tejjel, vajjal ellátását szolgálhassa.

S ha most 40 év elteltével a fonyódi vasúti állomástól portól és sártól mentes pompás autóúton percek alatt jutunk fel Bélatelepre és naplenyugta után villamos lámpák világítják meg az utakat, hálás kegyelettel kell gondolnunk nemcsak a mai napon, amelyen 40 éves fennállását ünnepeljük Bélatelepnek, hanem szakadatlanul nap-nap mellett arra a melegszívű orvosra, Szaplonczay Manóra, aki a közjóért eltöltött élete sok maradandó alkotása mellett nevét a Balaton egyik legszebb üdülőhelyének, Bélatelepnek a létesítésével megörökítette.

Ti gyönyörűséges asszonyok, ti szépséges, fiatal leányok, ti jókedvű, pajkos fiúk, akiknek a világ legpompásabb tóvizében gondtalan kacagás és vidám sivalkodás mellett való úszástok, csónakázástok, lubickolástok teremti meg a Balaton igazi eleven életét és ti mindannyian, akik nap-nap mellett többször is rebegitek, hogy még ilyen kellemes sohase volt a Balatonban a fürdés, mint ma, még ilyen fenségesen szép sohase volt a naplenyugta, mint ma, gondoljatok mindig arra, amikor Bélatelepen üdültök, hogy ezt annak a doktor bácsinak köszönhetitek, akinek az emlékét a mai naptól fogva nemcsak a Szaplonczay-sétány tartja fenn, hanem az az emlékmű is, amelyet Bélatelep nyaraló közönsége állított Szaplonczay Manó emlékére, amely ma ünnepélyes keretek között részévé válik a mi gyönyörű üdülőhelyünknek.

* * *

A megemlékezés után

Az ünnepséget követően az alábbi elszámolások történtek[469]:

Inkler László sütödéje – Fonyód – számla – 1934. augusztus 16.

33 drb cipó – 3,30 P; 70 drb sóskifkli 3,50 P; 1 hordó sör (25 liter) 17 P.
Összesen: 23 P 80 fillér.

Új Somogy Nyomda és Lapkiadó Rt. Számla – 1934. augusztus 17.

150 db meghívó 20 P;
100 db falragasz 15 P;
50 db kísérőlevél 5 P;
Falragasz kiragasztás díj 4 P;
200 db műsor 12 P.
3%.. 1,68 P.
Összesen: 57 P 68 fillér.

469 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai.

Elszámolás a bélatelepi Szaplonczay emlék építéséről

1934. április 16-án kelt elfogadott költségvetés szerint 2.500 P; Relief, a mellékelt pénzesutalvány szerint 65 P; Költség ill. porto 1,30 P, utólag megrendelt betűvésés és aranyozás 24 P; Oltár készítésnél anyag és munka; Bálint Lajos, Gresa Lajos, Tamás Pál ácsok dolgoztak 10-10 órát / ó / 45 fillér, azaz 13,5 P; különféle padló, deszka anyagok, szegek 27,4 P; két kocsifuvar 4 P.

Mindösszesen 2.635,20 P. Fizetve 1.500 P, marad még 1.135 P.

Fonyód, 1934. augusztus 18.

Herberth József építkezési vállalkozó Fonyód

A fenti összeget köszönettel átvettem.

Fonyód, 1934. augusztus 27. Herberth József.

Elismervény

150, azaz egyszázötven pengőről, mely összeget az általam készített Szaplonczay-emlék domborműre elkészítése fejében a mai napon méltóságos Ripka Ferenc dr. úrtól felvettem.

Tisztelettel Horvai János

Budapest, 934. X. 19.

Matolcsy egy 1944-es levelében írt arról, hogy az „emlékek" ugyan megmaradtak, de a Szaplonczay plakett eltűnt.[470] Aztán az 1947-es közgyűlésen még szomorúbb információt adott: „A Szaplonczay emlékmű plakettjét ellopták, bizalmas értesülés szerint egy fonyódi iparos olvasztotta be."[471]

A plakettet évtizedek múlva pótolták csak, nem az eredeti formában került vissza a helyére 1976-ban. Szaplonczay Manó születésének 145., halálának 85. évfordulóján a Fonyód Városvédő és Szépítő Egyesület állított emléktáblával ellátott kővánkosokat az emlékmű mellé 2001. szeptember 1-én. A Fonyódi Múzeumi és Helytörténeti Egyesület kopjafával és kis ünnepséggel emlékezett 2006 októberében a 150.–90. évfordulóról, akkor jelent meg egy emlékkötet is, amely összefoglalta Szaplonczay Manó életét és munkásságát.

BÉLATELEP – BERZSENYI DÁNIEL SZOBOR

A fonyódi Várhegyen lévő mindenkori fa-kilátót különféle dokumentumok (könyvek, térképek) több alkalommal Berzsenyi kilátónak nevezték, nézzük meg ezeket részletesebben. Az 1957-ben megjelent Balaton útikalauz (Dornyay Béla és Zákonyi Ferenc munkája) 258. oldalán így ír: „A fonyódi Várhegy Berzsenyi Dániel kilátótornyából a kilátás és a körkép csodálatosan szép, óriási terjedelmével páratlan az egész Balatonon." Berzsenyi kilátót ír többek között az Agát Kft. által kiadott Fonyód térkép is a 2000-es évek elején.

470 Uo. Matolcsy Sándor levele dr. Sebestyén Jenő részére, 1946. április 20.

471 Uo. Bélatelepi közgyűlés jegyzőkönyve, 1947. augusztus 24.

Lássuk, miért volt a kilátónak a névadója Berzsenyi Dániel?

Ripka Ferenc halála előtt nem sokkal megjelent „balatoni végrendelete" egy 1944-es újságcikkben. Abban – mint bélatelepi fürdőegyesületi elnök – említést tett a következőkről: „… fel akarjuk állítani Berzsenyi Dániel emlékszobrát; ő ugyanis a közeli Niklán lakott és gazdálkodott, ahonnan bizonnyal a régi fonyódi komp igénybevételével kelt át a Balatonon, ha Vas és Zala megyébe akart eljutni, ahová gyakran utazhatott rokoni látogatásra. Az is lehet, hogy az ottani páratlan kilátás ihlette a Balatont dicsőítő gyönyörű költeményeinek megírására…"

Berzsenyi Balaton című verséről van szó, amelyet úton-útfélen idéznek akkor, amikor a Balaton szépségét akarják illusztrálni (részlet):

„Jer: nézd a Balatont, mikor a nap reggeli lángja
Tükrözetén reszket, s mikor a hold fénye alatt ég!
Nézd a kék hegyeket, mint állnak sorba körülte,
Melyeken a nektár csorog és az öröm dala harsog.
Itt meredek sziklák tetein sok régi erős vár
Omladozó falain lebeg a mult hajdani képe,
S elnyeli a döbbent elmét a fényes előkor;…"

Az irodalomtörténet írás mai álláspontja szerint nem tudni pontosan, mikor és hol, konkrétan milyen élmények alapján írta a verset Berzsenyi, keletkezését kb. 1799 és 1802 közé teszik.

Több munka is megjegyzi, hogy Berzsenyi lakóhelye, Nikla közel van a Balatonhoz, s a körülötte álló hegyeket a déli partról lehet kéknek látni. Ellenvetésnek felhozzák ugyanakkor, hogy onnan nem lehet látni az omladozó falakat, viszont a fonyódi Várhegy tetejéről – szép, tiszta időben – bizony lehet, s mi több, 200 esztendővel ezelőtt talán még jobban lehetett. Abban az időben egyébként – korabeli térképek, vízállás-információk bizonyítják – a Balaton s annak berkei majdnem egészen Nikláig értek.

Összefoglalva: mindezek alapján feltételezhetjük, s hihetőnek gondolhatjuk azt, hogy Berzsenyi Dániel járhatott Fonyódon, amely akkoriban kezdett éledezni, benépesülni, tehát lakott hely volt, uradalmi cselédekkel, halászokkal, révészekkel. Gyönyörű balatoni verséhez ihlető élménye lehetett a fonyódi kilátás, járhatott a Várhegyen (ahol akkoriban – Bél Mátyás és Vályi András szerint is – még látszottak a korábbi vár-építmény maradványai), s láthatta a túloldal kék hegyeit, s azokon az erős várakat.

Talán ez a vonzalom az oka annak is, hogy a Berzsenyi család több tagja erős kötődést mutatott településünk iránt, pl. Berzsenyi Zoltán székesfehérvári kórházigazgató, ősfürdőző, Berzsenyi Gerő ügyvéd, Berzsenyi Sándor orvos stb.

Az emlékszobor felállítása nem új keletű terv volt, korábban is foglalkoztak már vele.

Matolcsy 1937-ben számolt be arról Ripkának, hogy kérésére Gády Lajos szobrászművész,[472] kaposvári tanár három vázlatot készített a felállítandó Berzsenyi Dániel emlékművel kapcsolatosan.

---

472 Ő készítette el a fonyódi Vasútállomás épülete előtt 1943-ban felállított – szuronyos, támadó katonát ábrázoló Hősök szobrát. Az I. és II. világháborúban elhunyt fonyódi katonáknak állított emléket.

I. sz. terv

Az imádkozó Berzsenyit óhajtja megörökíteni, az architektúra az alaknak ég felé szárnyalását akarja kifejezni. Ennek a szobornak a felirata lenne Berzsenyi az a költeménye, amely a következő szavakkal kezdődik:

„Isten, kit a bölcs lángesze föl nem ér…"

Bronz mellszobor ez, az architektúra anyaga haraszti kő lenne, az egész mű magassága 2 méter 50 cm-re van tervezve.

II. sz. terv

3 méter magas mű, pihenő és egyben kút. A mű anyaga teljes egészében haraszti kő, még pedig a talapzat durván megmunkált cyklops-kő, oldalt faragott, középen kő dombormű. Felirata lenne az a költemény, melynek szövege a következő:

„Megyek rendeltetésem pályafutásom a jók és igazak útján."

A művész az alapba több lendületet kíván belevinni, alulról a kút anyagát is cyklops-kövekből több természetességgel óhajtja megoldani, hogy egy forrásnak látsszék.

III. sz. terv

2 méter 50 cm magas kőmunka lenne, középen cca. 1 m 20 cm magas és ülő alakot ábrázoló bronz relieffel.

Az I.-es és II.-es 1000 pengőbe kerülne. A III.-as 600 pengőbe munkadíjjal együtt. A terveket látta Merész Gyula festőművész és Weisenbach Iván, a Berzsenyi Dániel Irodalmi Társaság elnöke, és a II-es terv megvalósítását támogatják, de pénzt nem tudnak adni hozzá, a gyűjtésben segítenek.[473]

A tervet a Berzsenyi Társaság is támogatta és üdvözölte, mint Merényi Oszkár tanár, a Berzsenyi Társaság főtitkára írta: „A legnagyobb örömmel tesszük magunkévá a fonyódi Berzsenyi szobor ügyét!"[474] A szobor felállítása sajnos nem valósult meg, s Fonyódon közterület sem idézi meg a költő emlékét.

A VÁRHEGYI SZENT ISTVÁN-EMLÉK ÉPÍTÉSÉNEK TERVEZETE

A Fonyód közigazgatási területén működő fürdőegyesületek (Bélatelep, Sándortelep, Fonyódliget, Kertváros, Fenyves) nevében Ripka Ferenc 1937 nyár végén előadta a következő javaslatát[475]:

„A jövő Szent István év emlékére a Várhegyen olyan művet kívánunk létesíteni, mely ennek a helynek történelmi múltjába kapcsolódva, méltóképpen jelzi a honalapító nagy király életének és munkájának örökértékű hagyatékát: a keresztény

473 MNL SML FBFei. Matolcsy Sándor levele Ripka Ferencnek 1937. január 16. - A rajzok nincsenek a levélhez csatolva, nem ismertek. – VI megj.

474 Uo. Margittay Rikárd levele Ripka Ferenc részére, 1936. január 27.

475 Uo. Ripka Ferenc beadványa, 1937. augusztus 30.

Magyarországot. Hatalmas keresztet akarunk a Várhegyen emelni, mely a csatolt vázlatrajz szerint hat méter magas, bástyaszerűen kiképezett, megkapó kilátást nyújtó alapzatból kiemelkedve kb. 18 méter magasan a Balatonnak igen nagy látókörét uralná. Ez a hatalmas mű esti villamos fényben páratlan látványossága lesz vidékünknek. A kereszt tövében kőoltár is lesz, melynél évente Szent István napján főpapi istentisztelet tartandó.

Ennek az elgondolásnak a megvalósításával olyan műalkotással díszítenénk Fonyódot, melynek vonzereje rendkívüli hatással lesz vidékünk idegenforgalmának s így a községnek fejlődésére is. A terv keresztülvitele gondos számítás szerint kb. 15.000 pengő költséget jelent, amit részben hatósági, részben pedig magánadományokból fogunk összegyűjteni. Az erre vonatkozó felhívástervezetet mellékelten bemutatjuk. Tekintettel az összegyűjtendő összeg nagyságára, úgy véljük, hogy a jövő évben csupán az alapkő letevéséig jutnánk, s további két év múltán kerülne sor a felavatásra. A tél folyamán vitéz Gáthy Zoltán[476] műépítész úr, a dorogi szénbánya főmérnöke, aki a vázlatot is készítette, kidolgozná díjtalanul a részletes terveket, biztosítanánk a területnek átengedését, előkészítjük a magángyűjtés módozatait és a hatóságok hozzájárulásának útjait."

[A község három éven keresztül évente 1.000-1.000 pengővel járulna hozzá az emlékműhöz.]

A felhívás szövege:

„Kereszt a Várhegyen

Szent István ünnepi éve közeledik. Az áhítatos kegyelettel ünneplő magyar lélek előtt különös jelentőségre emelkednek most azok a helyek, melyek a szent király nemzetmentő harcára emlékeztetnek.

A kereszténységnek és pogányságnak első nagy küzdelme István fejedelemnek és Koppány vezérnek harca volt. Ennek a küzdelemnek a kimenetelétől függött, megindulhat-e a keresztény Magyarország megalapítása vagy a pogányság marad itt meg továbbra is, hogy kivívja maga ellen az egész keresztény nyugatot és a keresztény országok elsöpörjék a megsemmisülésbe a magyar nemzetet, mint a hunokat és avarokat.

A Gondviselés a magyarságnak megkegyelmezett. Koppány és vele a pogányság elesett és a kereszt megindulhatott hódító útjára magyar földön.

Ennek a sorsdöntő küzdelemnek emléke emelkedik ma is a Balaton zsongó hullámai fölé: Fonyód felett a Várhegy, Koppány vezér egykori erőssége.

A Balaton mellett Szent István korának ez a legjellegzetesebb emléke. Ezt a helyet kell méltóképpen megjelölni a szent király emlékezetére.

Hatalmas kőkeresztet akarunk emelni a Várhegyen, Szent István győzelmének jelét a pogányság felett. Hirdesse ez a kereszt messzire a keresztény Magyarországot!

476 Gáthy Zoltán (1894-1972) aranyokleveles magyar építészmérnök, Dorog arculatának egyik legfőbb kialakítója.

Aki átérzi azt a hazafias kötelességet, mely minket ennek az emlékműnek felállítására ösztönöz, legyen segítségünkre ebben a törekvésünkben! Adományát küldje el…..

Aláírások"

Fonyód község képviselőtestülete 1937. október 10-én tartott rendkívüli ülésén foglalkozott Ripka Ferenc fent idézett beadványával, minderről May József[477] községi jegyző tájékoztatta Ripkát.[478]

Az ülés kezdetén a jegyző méltatta Ripka Ferencnek a község fejlesztése és felvirágoztatása érdekében önzetlen és fáradhatatlan munkásságát, valamint a fonyódi Várhegyen felállítandó emlékmű megkapóan nemes elgondolását és rámutatott a nagyszabású mű idegenforgalmi jelentőségére, valamint a költségek előteremtésének módozataira. A jegyző azt javasolta, hogy a 16 ezer pengőbe kerülő emlékműhöz a község 1938. évtől kezdődően három éven keresztül 1.000-1.000 pengővel járuljon hozzá. Ennek ellenében a Várhegy tető az emlékművel együtt a község tulajdonába kerülne.

A jegyző vázolta azokat az előnyöket, amelyek az idegenforgalom növekedésével a községre és annak jövedelmére kihatással lesznek. Eszerint a befektetett összeget többszörösen, ha nem is közvetlenül, de közvetve visszatérítik.

Keresztes György azt indítványozta, hogy a keresztet kilátó céljára is fel kellene használni, és ezt rajzban fogja beadni.

Csentei Ferenc azt javasolta, hogy az emlékmű olyan formában legyen megvalósítva, hogy kellemes szórakozást is nyújtó kirándulóhellyé tegye a Várhegyet.

Mayer Béla az emlékmű mellett elengedhetetlenül szükségesnek tartotta volna az egész magyar címer, a Szentkorona és egy országzászló elhelyezését is.

A község határozatában hálás köszönetét fejezte ki Ripka Ferenc felé, amiért önzetlen és áldozatos fáradozásával ismét a község fellendítésén dolgozott, de a végleges döntés előtt kérték a község területén lévő összes fürdőegyesületet és üdülőhelyi bizottságot, hogy véleményezzék a tervet és annak költségeit, és határozatukat juttassák el a községhez, ezek ismeretében fog a község is döntetni.

Ripka csak a következő év januárjában válaszolt, mert Gáthy Zoltán építészmérnök az emlékmű terveit karácsony előtt juttatta el hozzá. Kellemetlen csalódást okozott számára a testület határozata, mert az ő elgondolásának célja az volt, hogy Fonyód a Szent István év alkalmából a honalapító nagy király életével kapcsolatos történelmi emlékek közé álljon. Ezáltal rendkívüli módon emelkedne a község jelentősége a Balaton parti üdülőhelyek között és lényegesen fokozná a község idegenforgalmát. Azt gondolja, hogy az emlékmű vonzerejéből a legközvetlenebb előnyt a község fogja élvezni, hiszen az idegenforgalom várható fellendülése elsősorban a község iparos, kereskedő és termelő polgárságának kereseti lehetőségeit

---

477 May József (1902-1998) Családja felmenői Somogyvámos bírói voltak. Érettségi után Szombathelyen jegyzőtanfolyamot végzett. Annak elvégzése után Lengyeltótiban lett adóügyi jegyző. 1928-ban fonyódi jegyzővé választották. 1992-ben kitüntetésben részesítette tevékenységéért Fonyód városa. In: Puskás Béla: Temetők üzenete.

478 MNL SML FBFei. May József levele Ripka Ferencnek, 1937. november 22.

emeli. Kérte a jegyzőtől, hogy segítse elő a testület pozitív döntését, és az ne akadályozza az emlékmű létrehozását, hanem segítse. A község testülete ugyanis az ülésen kikötötte, hogy a munkát ő adja vállalkozásba. Erre Ripka megjegyezte, hogy „ez esetben nem vállalkozásról lesz szó, mert itt minden közreműködő tényezőnek önzetlenül és ráfizetéssel kell dolgoznia, nem pedig vállalkozói haszonra.". Ripka levelének végén rövidre zárta az ügyet: „… ha valóban örömmel látja a község ezt a kezdeményezést, akkor támogatni is fogja azt, ha pedig erre nem hajlandó, azzal is tisztában kell lenni."[479]

Az emlékmű tervét egyébként Ripka a Balatoni Kurírban is közzétette, megelőzve a községnek írt beadványát:

„[…] Megoldatlan kérdés volt eddig, mi történjék a Várhegy tetejével, ahonnan a legelragadóbb a kilátás úgy a Balaton, mint a déli Somogy vidék felé. Valaha itt Kupa vezér vára állott, igen sok faragott kő és a ma is jól látható sáncárok mutatja azt, hogy itt volt a pogányság utolsó menedéke. Innen indult Kupa Veszprém vára ellen, hogy ott Szent István király hadait megtámadja. A jövő Szent István évvel kapcsolatban olyan koronát akarunk helyezni e Várhegy homlokára, hogy az mint idegenforgalmi attrakció is párját ritkítsa a Balatonvidéken. Tervet dolgoztattam ki egy Szent István apostoli kettős kereszt felállítására, mely a hármas címerhalom fölött kb. 18 m magasan emelkedjék, előtte oltárral, melynél minden Szt. István napon főpapi mise mondatnék. Ünnepélyes alkalmakkor a keresztet reflektorok világítanák meg, melynek fénye az egész Balatonon látszanék. Az egész emlékmű vörösberényi kőből és bazaltból készülne s mintegy 15 000 P-be kerülne. Ezzel az emlékművel is hangsúlyozni akarom, hogy a telep céljához tartozik a nemzeti és keresztény szellem fenntartása. […]."[480]

Erre reagált ugyanott Dornyay Béla 1937. augusztus 11-én:

„Építsük fel Fonyód várát!

Igen tetszett nekem Ripka őméltóságának az a terve, hogy a jövő Szent István-évvel kapcsolatban, olyan koronát akar helyezni, többek között az állítólag (!?) még Kupa vezértől alapított vár hatalmas hegyének homlokára, hogy az, mint idegenforgalmi látványosság is ritkítsa párját a Balatonvidéken. Hosszú évtizedek óta kardoskodnak amellett, hogy ide, a fonyódi Várhegyre, kilátótornyot építsünk! Én azt hiszem, hogy ezt a két szép gondolatot, vagy megszívlelendő eszmét, itt össze lehetne egyeztetni valahogyan, pl. oly módon, hogy az idegenforgalom és turisztika, éppen nem opportunistikus, de valóban fontos és méltányos jogai mellett, a magyarság vallásos és egyben hazafias érzését is reprezentáló, apostoli keresztjét is fel lehetne együtt állítani ide, anélkül, hogy a Szent István királyunk kegyeletes emlékét, vagy az apostoli kettős kereszt szent eszméjét, vagy szimbólumát profanizálnánk, vagy pláne megszentségtelenítenénk! Én ugyanis azt hiszem, hogy ezt a kettőt együtt kellene megvalósítani és hogy ennek a kettős

479 MNL SML FBFei. Ripka Ferenc levele May Józsefnek, 1938. január 14.

480 In: Balatoni Kurír, 1937. aug. 4. Nagyjaink a Balaton mellett: Dr. Ripka Ferenc

gondolatnak a kivitelezése csakis pénzügyi és technikai probléma, azután meg csak idő kérdése lenne.

Ugyanis a fonyódi Várhegy (233 m) tetején, a vársáncok felett emelkedő, lapos várudvarról, – már amennyire azt fáinak és bokrainak gyors növése megengedi, – valóban fenséges körkép bontakozik ki ámuló szemeink előtt.

Elengedhetetlen azonban, ide egy megfelelő kilátótorony építése! Akkor majd nemcsak a somogyi partnak lesz ez a legszebb kilátópontja, de talán az egész Balatonpartnak is, mivel jóformán az egész hatalmas tó, egyedül csak innét tekinthető át Keszthelytől–Keneséig. Hiszen éppen ez a kedvező körülmény teszi páratlanná a fonyódi panorámát és szinte parancsolólag megköveteli itt egy megfelelő, tartós anyagból épült kilátótorony felállítását!

[…] Állítsuk fel tehát a fonyódi Várhegyen, Szent István királyunk emlékére az apostoli kettős kereszt óriási alakját, a nagy király érdemeihez méltó módon, méltó művészettel és kellő nagyságban, de ugyanakkor tegyük lehetővé azt is, hogy az ide nyaranta (esetleg a téli sportlehetőségek miatt télen) elzarándokoló idegenek ezrei, az emlékmű mellett, kellő és megfelelő kilátást is élvezhessenek, ismét a hatalmas Balaton legszebb – mert legnagyobb perspektívát nyújtó – helyéről! Szerintem ez esetleg egy – Szent István tiszteletére építendő kápolna, vagy kisebb templom építésével is, úgy volna megoldható, hogy annak hatalmasra épített tornyából volna a gyönyörű kilátás élvezhető."

Az emlékmű az 1930-as évek végén – nem tudni miért – nem épült meg.

A magyar kormány 1999-ben felhívást tett közzé az önkormányzatok részére, megünnepelendő a Magyar Milleniumot. Erre Fonyód – a városvédő egyesület javaslatára[481] – a Várhegy tetejére építendő Apostoli Kettőskereszttel pályázott, amelyet a Nemeskürty István vezette kormánybiztosi hivatal támogatásra méltónak tartott, s kb. 8 millió forintot ítélt meg. Ugyanakkor a kijelölt bizottság nem tartotta megfelelő helyszínnek a Várhegy tetejét, így kompromisszumos megoldásként az utolsó pillanatban a bélatelepi sétány egy, a magaspart szélétől távolabb eső pontját jelölték ki (az ún. „Héthársfa" közelében). A városvédő egyesület saját költségvetéséből egy millió forinttal járult hozzá az építkezéshez.

A monumentális építményt 2001. szeptember 12-én több daruval emelték végső helyére. A három méteres posztamensre egy 15 méteres, vörösfenyőből készült fa kereszt került Zimonyi László építész tervei alapján. Az alsó kereszt 8, míg a felső 5 méter fesztávolságú. A szárak összeillesztéséhez és azok végeihez egyedileg tervezett acéllemez díszek kerültek.

Az elkészült Millenniumi kettős keresztet ünnepélyes keretek közt avatták fel szeptember 16-án délben, azonban az elődök legfőbb célját – mondván messziről is látható legyen, s hirdesse a szent király dicsőségét – sajnos nem érte el.

---

481 Az egyesület birtokában volt annak az újságcikknek, amelyben Ripka Ferenc a felállítandó kereszttel kapcsolatosan fejtette ki terveit, vagyis a szándék az volt, hogy a kései utódok véghezviszik a főpolgármester szándékát.

BÉLATELEP 50. ÉVFORDULÓJA – EMLÉKTÁBLA ÁLLÍTÁS

Bélatelep alapítása, 1894 óta az eltelt öt évtized alatt a villák többsége gazdát cserélt, alig volt 3-4 villa, amelyben még az eredeti család leszármazottai laktak.

Az ősfürdőzők egyike, Berzsenyi Zoltán, a székesfehérvári kórház igazgató-főorvosa az ötvenedik évfordulóra megemlékezést szervezett. Mindehhez Matolcsy Sándor is segítséget nyújtott és az utolsó hetekben a villatulajdonosok is anyagi hozzájárulásukkal erősítették meg az emlékezés jogosságát.

Berzsenyi állandó levelezésben állt Matolcsyval, igénybe vette kapcsolatait, több alkalommal kérte segítségét, ami abból is adódott, hogy a villatulajdonosok egy része kaposvári volt, maga a bélatelepi villasor gondolata is Kaposvárról indult ki. Így a meghívók nyomtatása, az emléktábla elkészíttetése is Kaposváron csoportosult.

Matolcsy 1944 márciusában aziránt érdeklődött, hogy mibe kerülne egy kemény haraszti mészkőből készül emléktábla, simára faragva és csiszolva 43 x 72 cm nagyságban, 3 cm vastagságban 391 betűs felirattal, azt vésve, sötétvörös lakkal festve, és mibe kerülne ugyanez időtálló bronzzal vagy arannyal? Mennyi idő alatt készül el?[482]

A válaszból kiderült, hogy egy darab 43 x 72 cm fehér márványlap ára 98 pengő, betűk bevésése betűnként 1 pengő, arannyal 2x alapozva 1,50 pengő.[483]

Berzsenyi úgy döntött, hogy ha az államvasutaktól megkapja az engedélyt a régi Novozsanszky-féle őrház helyén történő elhelyezésére, az emléktáblát özv. Márton Istvánnénál fogja megcsináltatni. Aggódott, hogy az akkori viszonyok között meg tudják-e tartani a kegyeletes ünnepségüket?[484]

Az alapító főorvos fia, Szaplonczay László egy időben maga is saját villával rendelkezett. Matolcsynak 1944 májusában küldött levelében köszönte meg a Máramaros vármegye főispánjává történt kinevezése alkalmából hozzá eljuttatott kedves és kitüntető jókívánságokat. Jól estek neki Matolcsy meleg és közvetlen szavai, és kérte, hogy jóindulatában és barátságában továbbra is tartsa meg. Örömmel hallotta kaposvári tartózkodása idején, hogy Matolcsy lett a Bélatelep elnöke. A Bélatelep 50 éves évfordulója alkalmából Berzsenyi Zoltán barátja és rokona emlékünnepséget szervez – ő is ott volt annak idején az alapításnál. Eddig ő is segített a szervezésben, de most már akadályozva lesz, ezért kérte Matolcsyt, vegye pártfogásba és segítse Berzsenyit, akit kaposi diák korából ismerhet.[485]

Válaszában Matolcsy közölte, hogy Berzsenyivel 50 éve a legmelegebb és legbensőségesebb barátságot tartja fenn. Miután ő lett az elnök, kézbe vette az ügy intézését, a kőfaragónál megrendelte az emléktáblát. Ő és a pénzintézete is hozzájárul a költségekhez, hiszen az apja is ott volt Bélatelep alapításánál. Felidézi azt,

---

482 MNL SML FBFei. Matolcsy Sándor levele Varsányi Miklós részére, 1944. március 17.

483 Uo. Özv. Márton Istvánné kőfaragó- és szobrásztelepe, Kaposvár – levele Matolcsy Sándor részére, 1944. március 21.

484 Uo. Berzsenyi Zoltán levele Matolcsy Sándor részére, 1944. március 26.

485 Uo. Szaplonczay László levele Matolcsy Sándor részére, 1944. május 7.

A postabélyeg kelte.

Fonyód-Bélatelep az idén ünnepli létesülésének 50.-ik évfordulóját. E félszázados évforduló alkalmából Bélatelep Közönsége, az ősvilla tulajdonosok, a fonyódi ősfürdőzők és ezek leszármazottjai a MÁV. engedélyével a mai bélatelepi állomás épületén, amelynek helyén az egykori 103-as számu vasuti őrház állott,

f. évi augusztus hó 10.-ikén

déli egy órakor egy emléktáblát és a régi fonyódi időkre vonatkozó documentumokat helyez el és megkoszoruzza néhai Dr. Szaplonczay Manónak, Bélatelep alapitójának a telepen levő emlékszobrát. Van szerencsénk Uraságodat és kedves Családját Bélatelep eme jubileáris ünnepélyére meghivni. Találkozás folyó évi augusztus hó 10.-ikén déli egy órakor a bélatelepi állomáson.

Dr. Berzsenyi Zoltán sk., *az ősfürdőzők-*

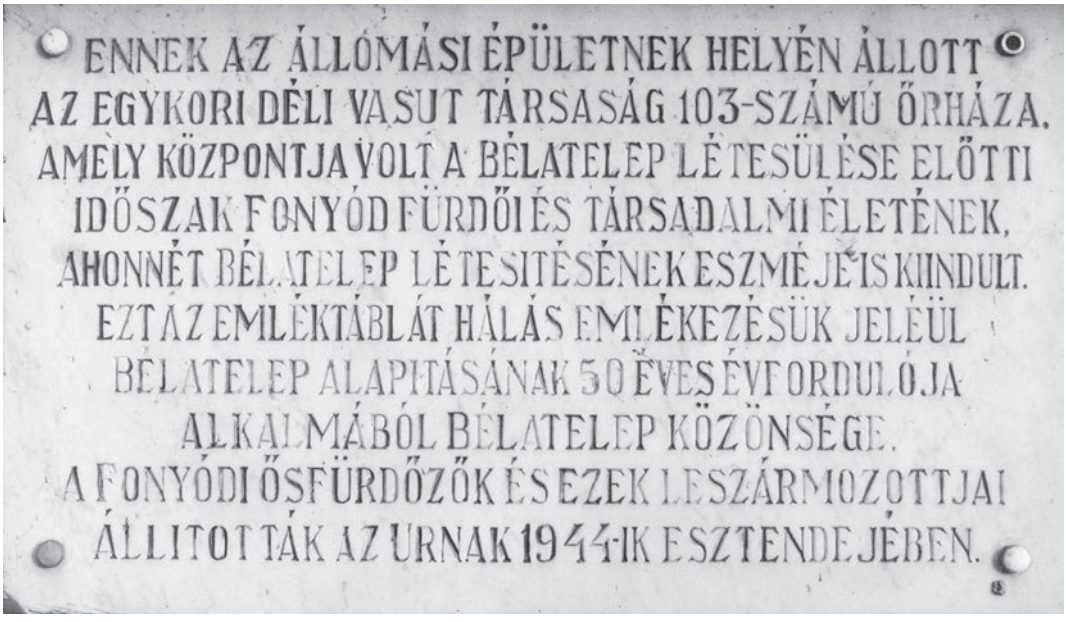
vitéz Szaplonczay László sk., *az ősvillatulajdonosok-*

Dr. Matolcsy Sándor sk., *Bélatelep Közönségének*

nevében.

A közös étkezésen való résztvétel esetén a személyek számának megjelölésével választ Dr. Berzsenyi Zoltán cimére Székesfehérvárra kérjük.

248. A táblaavatás meghívója

249. A tábla fotója

250. Az avatás közönsége

251. Az avatás, Matolcsy Sándor emlékbeszéde

amikor az alapítás után egy-két évvel Szaplonczay-val Sopronból utazott először Bélatelepre, és néhány örökké emlékezetes hetet töltöttek a Szaplonczay-villában.[486]

Nem szabad elfelejteni, hogy már a német megszállás utáni időszakban vagyunk, s ezért Berzsenyi aggódni kezdett. Bár Matolcsy azt írta, hogy az emléktábla hamarosan elkészül, és szállítani fogják, azt kérte, hogy ne tegyék, mert a korabeli viszonyok között biztos, hogy a tábla nem érkezne meg épségben, ha egyáltalán

486 Uo. Matolcsy Sándor levele Szaplonczay László részére, 1944. május 10.

odaérne. Az a kérése, hogy egy megfelelő emberrel a bankból küldesse ki személyesen a táblát a bélatelepi állomásra az ott lakó Horváth László nevű pályamesterhez, akivel ez meg van beszélve. Ha nem tud küldeni senkit, akkor ő megbeszéli Berzsenyi Tiborral, hogy egy szabadnapos megyei hajdúval küldesse Bélatelepre a táblát, amelyet megfelelően be kell csomagolni. Egy nap alatt megjárható az út. Berzsenyi vállalta azt is, hogy a napidíj mellett minden egyéb költséget is megtérít.[487]

Berzsenyi gondosan felépítette az egész rendezvény megszervezését, minden apró részletre odafigyelt. Arra kérte Matolcsyt, miután közeledik augusztus 10., a tervezett bélatelepi ünnepség időpontja, ezért ki kell küldeni a meghívókat az ős-villatulajdonosoknak és az ősfürdőzőknek. Megfogalmazta a meghívót, kérte, hogy Matolcsy olvassa át és adjon felhatalmazást arra, hogy szétküldheti. Kérte továbbá a telep villatulajdonosainak pontos név- és címjegyzékét. Az ős-villatulajdonosok és ősfürdőzők az ebédet a régi Schaller-féle vendéglőben költik majd el. A következő levelében tudatta Matolcsyval, hogy a MÁV Borbola János nagykanizsai mérnököt jelölte ki az ügyben kapcsolattartásra. Azt kérte, hogy a kőfaragó embere szállítsa az emléktáblát Bélatelepre és tegye is fel a falra. Mindezt egyeztetni kell még Borbolával, Berzsenyi szeretné kijelölni a helyet, amit már az alaprajzon előzetesen megtettek.[488]

Matolcsy végül elküldte a bélatelepi villatulajdonosok 1944 nyarán érvényes név- és címjegyzékét.[489] A villák sorrendje néhol nem volt helyes, ezt javítottam, ill. kimaradt a Scipiades-villa – pótoltam, külön levélben írta be a korábban kifelejtett Fekete és a Törley villát – besoroltam a helyükre. Egyébként nem változtattam a szövegen.

„1. Sauer Rudolf orvos, Kula, Bács m.

2. Piatsek Gyuláné gyógyszerész neje, Kaposvár

3. Szigethy-Gyula örökösök (akik közül talán Csejdy László miniszterelnökségi titkárhoz kellene fordulni, aki a telep ügyvezető igazgatója is)

4. Vollnhofer Ferenc kormányfőtanácsos, Szombathely

5. Mihalecz Mátyás földbirtokos, Topolya, Bács megye

6. A Ripka-villának három örököse van, de mert a haszonélvezeti jog az özvegyé, aki Bélatelepen tartózkodik, hozzá kellene fordulni, Ripka Ferencné méltóságos asszony, Bélatelep, Fonyód

7. Rózsa János festőgyáros, Kaposvár

8. Ádám Jenő zeneművészeti főiskolai tanár, Budapest, Széll Kálmán tér 14.

9. Gerlóczy Zsigmondné örökösei: Gerlóczy Pál, Gerlóczy Ferenc, Gerlóczy Erzsébet. Legidősebb közöttük a Pali, de úgy tudom, ez idő szerint katona. Az öccse egyetemi tanársegéd Budapesten Hainiss Elemér professzor mellett a gyermekklinikán dolgozik és ott is lakik VIII: Bókay János út 54.

---

487 Uo. Berzsenyi Zoltán levele Matolcsy Sándor részére, 1944. június 16.

488 Uo. Berzsenyi Zoltán levele Matolcsy Sándor részére, 1944. június 29.

489 Uo. Bélatelepi villatulajdonosok – 1944. július 5. – Név- és címjegyzék a meghívók kiküldéséhez.

10. Régi Náray-Szabó villa tulajdonosa: Fekete Zoltán gyógyszerész, akinek pontos címe: nagyiványi Fekete Zoltán gyógyszerész, Bp. V. Nádor u. 24.

11. Huszka villa. Nem tudjuk ki a tényleges tulajdonos, mert felváltva lakik benne Huszka Jenő a második feleségével, br. Rosznerné Huszka Jenő első felesége és Huszka Jenő férjhez ment leánya. A gyűléseken Huszka Jenő szokott megjelenni, ő fizeti a telepfenntartási díjat is. Címe Bp., II. Batthyány u. 6.

12. Régi Tevely villa tulajdonosa Törley József pezsgőgyáros Budafok. A villában azonban szülei laknak Törley Dezső és neje, azt hiszem ők is értesítendők és meghívandók, Bélatelep 12. sz. házban laknak.

13. Régi Márffy villa. Ez idő szerinti tulajdonosa Kada Alajosné szül. lovag Biedermann Margit, a férje festőművész, az asszony földbirtokos. Állandóan Mozsgón laknak, eddig még nem jöttek ki Bélatelepre, de állítólag a napokban odaérkeznek.

14. Matoltsy Sándor.

15. özv. Csertán Mártonné, református lelkész özvegye.

16. Révy László kir. főügyész és özv. Csorba Józsefné (mint a régi Dépold villa közös tulajdonosai) kaposvári lakosok, kint tartózkodnak.

17. Rudnóy Kornél alezredes. Bp. XI., Ábel Jenő u. 4.

18. A régi Duchon villát Szendrőy Zoltán vette meg, címe Bp., Eötvös u. 28.

19. Szabó Ferenc pápai prelátus, Tököl Pest megye (Krasznay villa)

20.–21. özv. Verebély Tiborné egyetemi tanár özvegye, Bp., Régi posta u. 19., állítólag a napokban lejön.

22. özv. Fleischacker Gusztávné ezredes özvegye, kaposvári lakos, kint tartózkodik.

23. Szellő Ambrus orvos, budapesti címét nem tudom, de ő állandóan lent tartózkodik a telepen.

24. Szellő Ferenc nőorvos, Pécs, Kismakár u. 13-15. lent tartózkodik a telepen.

25. Théry Aurél gyógyszerész, Dombóvár

[26. özv. Scipiades Elemérné orvos, egyetemi tanár özvegye]

27. Sebestyén Jenő ref. theológiai tanár, Budapest, állandóan lent tartózkodik.

28. Családi pensió, tulajdonos Krizsanovich Józsefné, lent tartózkodik.

29. Néhai Buzáth János alpolgármester villája, három gyermeke van, két fiú és egy leány, a leány tartózkodik lent állandóan, akinek a keresztneve Klári, de férjének nevét nem tudom. Az örökösök közül talán Buzáth Imre székesfővárosi fogalmazót kellene meghívni, akinek címe Bp., Sándor tér 2. – azzal, ha ő nem tud eljönni, küldje el valamelyik testvérét.

Ezekből áll a valódi Bélatelep."

Matolcsy nyáron Berzsenyi levelére a tervezett ünnepség részleteire eléggé részletesen válaszolt, vázlatpontokba szedtem az emléktábla-állítással kapcsolatosan folytatott tárgyalások eredményeit:

– az emléktábla helyének kijelölése megtörtént, Márton kőfaragó személyesen fogja azt elhelyezni augusztus 3-án reggel;
– az alkalomból csak a Szaplonczay emlékoszlop lesz megkoszorúzva, koszorút Berzsenyi hoz;

– Matolcsy nem mond beszédet, csak pár szót, majd átadja az emléktáblát a MÁV-nak;
– Vollnhofer Ferencet fogja megkérni, hogy beszéljen az emlékkőnél, ha nem vállalja, Csejdy Lászlót;
– Szendrődy Gábor lengyeltóti főszolgabírót megkérdezi, kell-e engedély az ünnepséghez?;
– Márton kőfaragó a számlát Matolcsynak nyújtja be, aki a számára Berzsenyi által megküldött 600 pengőből kifizeti, ha fent van a tábla;
– a jelenlegi villatulajdonosok örömmel adakoznának a tábla felállítási költségeihez, ha marad pénz, azt más célokra fel tudják használni, Törley Dezső máris felajánlott 100 pengőt.[490]

Tíz nappal később Berzsenyi korábbi leveleire válaszolva az alábbiakat közölte:

– A telepen való szónoklásra Vollnhofer Ferencet kérte fel, aki Szaplonczay Manó iránti nagy tisztelete és hálája kifejezéseként vállalja a beszédet, de csak abban az esetben, ha helyzetük megengedi, hogy a telepre jöjjenek, mert értesülései olyanok, hogy úgy érzi, öreg napjaiban nem tudna megküzdeni az ottani ellátás nehézségeivel. Ha mégse jönne Bélatelepre, akkor Csejdy László mondja a beszédet. Így is jó, mert az ősalapítók leszármazói közül, akiknek villájuk is van a Szaplonczay, a Szigethy, a Vollnhofer és a Matolcsy családokon kívül más nincs, a többi mind gazdát cserélt és idegen kézben van.

– Berzsenyi augusztus 9-én este érkezik, ha a Sirály még nem lesz hadikórházként igénybe véve (az előkészületek már megtörténtek), akkor a Matolcsy villában szálljon meg.

– úgy érzi, hogy a villatulajdonosok jó hangulatban, szívesen adakoznának az emléktáblára, ezért körlevélben kéri őket arra, hogy tehetségüknek megfelelően nagyobb összeget adjanak. Ha megfelelő adomány összegyűlik, akkor az 50. évforduló kapcsán a Márffy téren lévő „Ripka Ferenc kúton" márványtáblát és bronz relief-et helyeznek el.[491]

Közeledvén a megemlékezés időpontja, Matolcsy igyekezett Berzsenyi minden kérését teljesíteni, még attól sem riadt vissza, hogy a Bélatelep archív okmányait postára adja: „Megküldöm az eredeti »kötelező nyilatkozatot«, amely a Bélatelep megalapításának tulajdonképpen eredeti okmánya. Ezt később egy 11 oldalas szerződés követte, amelyen már egészen más aláírások vannak. […] Itt, miután minden valamirevaló fényképész zsidó volt, nem tudom a kötelező nyilatkozat fotókópiáit elkészíttetni."

Kérte, hogy kereteztesse be és készíttessen fotókópiát a kötelező nyilatkozatról ő és küldje el az eredetivel együtt a Bélatelep 14. címre az ő költségére.[492]

---

490 Uo. Matolcsy Sándor levele Berzsenyi Zoltán részére, 1944. július 14.
491 Uo. Matolcsy Sándor levele Berzsenyi Zoltán részére, 1944. július 26.
492 Uo. Matolcsy Sándor levele Berzsenyi Zoltán részére, 1944. augusztus 1.

Egy héttel az emléktábla avatás előtt Matolcsy beszámolt arról, hogy az állomáson a táblát Márton kőfaragó augusztus 2-án délután 5 órakor szakadó esőben az ő és felesége jelenlétében 2 órai munkával elhelyezte. Jól fest a tábla a falon, kicsit talán sok a betű rajta, helyesebb lett volna pár centiméterrel hosszabb és szélesebb táblát rendelni, ami alig okozott volna 25-30 pengővel több kiadást. Igyekezni fog amatőr fényképészről gondoskodni, ha nem sikerül, felrendelik Honti profi fényképészt. A vacsorán 30-40 személy várható. A menü rántott csirke vagy rántott hal lesz, a vendégek tetszése szerint, tovább vegyes rétes. A menüt és a vendégek számát Schallerék tudják és elfogadták.[493]

* * *

Matolcsy Sándor emlékbeszéde 1944. augusztus 10-én a bélatelepi vasútállomás falán állított emléktábla avatásán:

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Az 50. esztendő az egyén életében azt a határkövet jelenti, amikor a tetőre érkezett ember szép csöndesen és lassan elindul hazafelé. A százados, sőt évezredes életre elhivatott közösségek életében az 50 esztendős határkő talán az első megpihenés állomása, az első visszatekintés drága alkalma.

Településünk életében dr. Berzsenyi Zoltán egészségügyi főtanácsos úr Őméltóságáé az érdem, hogy a maga még a tetőn járó életének gyermekkori élményeire emlékezvén, nagy ügybuzgósággal, fáradhatatlan utánjárással, és tökéletes áldozatkészséggel összegyűjtögette, rendezte és kiállításra alkalmassá tette azt az anyagot, amely most ennek az állomásépületnek II. o. várótermét díszíti, s elkészíttette senkinek a támogatását sem kérve ezt az emléktáblát, amelyet íme most a nyilvánosságnak átadunk.

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim, visszatekintve az elmúlt 50 esztendőre, előttünk testvéri, magyar közösségbe összeforrott nagyanyák és édes anyák, apák és nagyapák felejthetetlenül drága és kedves emléke tűnik fel, akik ennek az állomásépületnek a helyén állt 103-as számú őrháznál nyaranta összejövén, a Szaplonczay Manó bölcs irányítása és élete végéig tartó vezetése alatt végül is elhatározták, hogy ezen a helyen és ott fenn a hegyen fürdőtelepet létesítenek. Ezek az ősök fészekrakó, honfoglaló magyarok voltak itt. Egy családba tömörült testvérek voltak, mert az egész, ma is élő berendezkedésük minden jogszabálytól függetlenül patriarchális életformát teremtett itt meg. Gyermekszerető, fajtát szaporító magyarok voltak, mert amit itt létesítettek, az nem a saját, hanem családjuk, elsősorban gyermekeik egészségét, életerejét szolgálta. Az idetévedő vendég ünnepnapok kivételével ma is alig lát ezen a telepen munkaképes felnőtt férfit, a villatulajdonos családapák ma is munkában töltik a nyár legnagyobb részét, akár az alapító ősök, dolgoznak azért, hogy a gyermekeik pihenhessenek, testben-lélekben erősödhessenek és készülhessenek egy boldogabb és szebb magyar jövendőre. És végül az alapító ősök valóban

493 Uo. Matolcsy Sándor levele Berzsenyi Zoltán részére, 1944. augusztus 3.

252. Az avatás, Matolcsy Sándor emlékbeszéde

kultúremberek voltak, akik már 50 év előtt megteremtették ezen a helyen azt a kultúrát: 500 n.öles telkeken, hatalmas közös sétányon, kiépített Balaton parton vízvezetékkel, villannyal, rendezett közlekedéssel, amely a Balaton parti fürdőhelyek nagy részében még mindig hiányzik.

Ez az emléktábla és dr. Berzsenyi Zoltán áldozatkészsége az 50 éves határkőnél emlékeztet, s így kötelezettségeket ír nekünk elő a jövőre is, ezért mondunk neki szívből jövő, hálás, testvéri lélekből fakadó köszönetet. Maradjon településünknek a jövőben is oly lelkes barátja, mint amilyennek nagy örömmel ismertük eddig is. [...]

* * *

Fonyód-Bélatelep létesülésének félszázados fennállását ülte tegnap
Az ünnepi beszédet Matolcsy Sándor mondotta
In: Új-Somogy, 1944. augusztus 11.

Meghatóan meleg és emelkedett hangulatú ünnepség színhelye volt csütörtökön délután 6 órai kezdettel Fonyód-Bélatelep, ahol szép számban jöttek egybe az ősvillatulajdonosok, az ősfürdőzők és a telep közönsége, hogy a telep létesítésének félévszázados fordulóját megülve, kegyeletesen megemlékezzenek arról, aki az azóta legszebb fejlődésnek indult, gyönyörű balatoni üdülőtelepnek, Fonyód-Bélatelepnek alapjait megvetette.

Az emlékezés elsősorban dr. Szaplonczay Manó kir. tanácsos, Somogy vármegye tiszti főorvosának szólott. Ötven esztendővel ezelőtt úgyszólván ő fedezte fel azt a nyaralásra, fürdőzésre alkalmas területet, amelyet ma Fonyód-Bélatelep né-

ven az egész ország ismer, ahol csinos villák, nyaralók gazdag sora épült s ahol a nyár hónapjaiban sok százan találnak pihenést, üdülést, felfrissülést.

Az ünnepség során a bélatelepi állomás épületén márvány emléktáblát helyeztek el, majd a II. osztályú váróteremben az alapításra vonatkozó relikviákat, fényképeket és okmányokat tették le. Az ennek kapcsán elhangzott ünnepi beszédet dr. Matolcsy Sándor kormányfőtanácsos, vezérigazgató mondotta, aki vázolta az alapítás körülményeit, majd emelkedett, szép szavakkal méltatta Szaplonczay Manó dr. főorvos érdemeit, amit a fürdőtelep életrehívása körüli tevékenységével vívott ki.

Az ünnepség alatt az állomással szemben, a tó vízén megjelent a Hungária Yacht Club hat zászlódíszbe öltözött vitorlása, amelyek a beszéd elhangzása után üdvlövéseket adtak le.

Az ünnepségen a MÁV részéről Héeger Árpád műszaki tanácsos és Borbola János főmérnök vettek részt. Somogy vármegyét Begedy Péter dr. vármegyei főjegyző, Szendrődy Tibor és dr. Berzsenyi Tibor főszolgabírák képviselték.

Bélatelep közönsége részéről dr. Berzsenyi Zoltán egészségügyi főtanácsos, dr. Berzsenyi László kir. közjegyző, Berzsenyi István vezérőrnagy voltak jelent, akik az ősfürdőzőket képviselték.

Az ősvillatulajdonosok leszármazottai közül megjelentek a Csorba-család, Szaplonczay-család, Szigethy-Gyula-család és a Folly-család tagjai, míg a jelenlegi villatulajdonosok közül ott láttuk Törleyt, Rózsa Jánost, Matoltsy Sándort, Tamást és Lászlót, Kada Alajost, Révy Lászlót, a Scipiades-családot, Buzáth Jánost, Matolcsy Oszkárt, Magay Ferencet és Bélát és még sokakat másokat Kaposvár és Somogy vármegye előkelőségei közül.

Az állomásnál lezajlott ünnepség után a közönség a Szaplonczay-emlékhez vonult, ahol Révy László dr. kir. főügyész emelkedett szavak kíséretében megkoszorúzta az emlékművet. Itt az ünnepséget a Himnusz hangjaival zárták be.

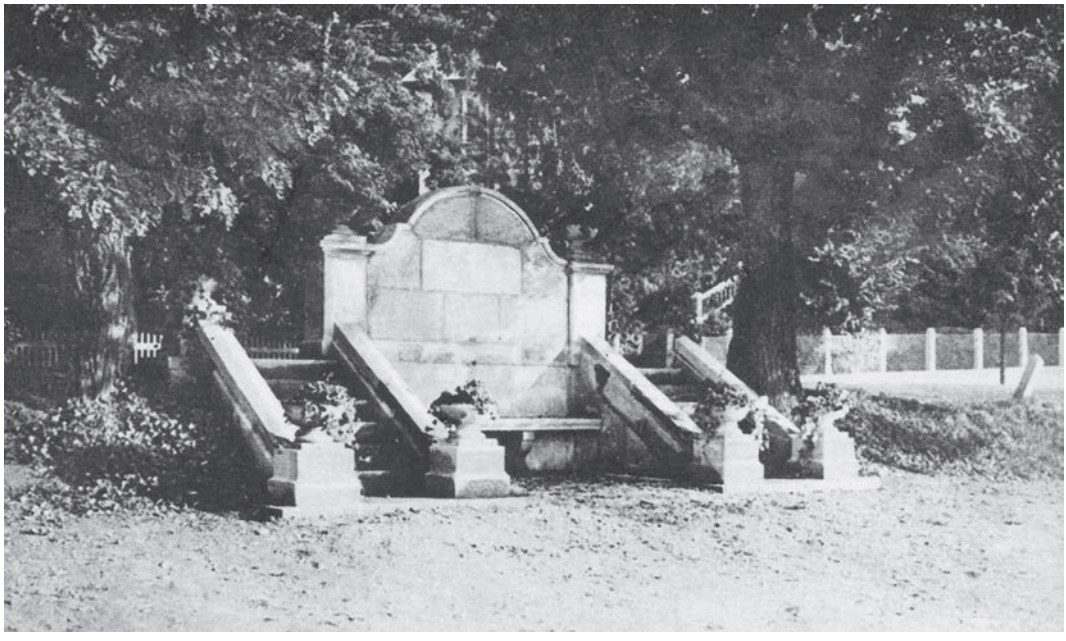
A szép napot társasvacsora fejezte be, amelynek keretében Berzsenyi Zoltán verses visszaemlékezése keltett élénk érdeklődést s váltott ki nagy tetszést. A vacsora során még Csorba Ede dr. szólalt fel, megfogóan kedves beszédben üdvözölte a megjelent közönséget.

A VOLT FŐPOLGÁRMESTER EMLÉKÉNEK MEGÖRÖKÍTÉSE A RIPKA-KÚTON

Amikor 1926-ban elkészült a „balatoni körút" Fonyódot is érintő szakasza – felhasználva az összeköttetéseket – elsőként a hegyre fel- és arról levezető út készült el (mai József és Bartók Béla u., amelyet a korabeli rossznyelvek „Ripka-szerpentin"-nek hívtak). Az útszakaszon az állami beruházás keretében két műtárgy is felállításra került, az egyik az ún. Walkó-kilátó a sportpályával szemben, a másik a villasorral átellenben, a sétány Márffy tér elnevezésű részénél az ún. Ripka kút. Utóbbi egyik fele a műútra nézett, a másik a sétányra. Az elnevezése már a volt főpolgármester idejében is Ripka kút volt, tehát halála után adta magát a lehető-

253. A gróf Zichy Béla út a Ripka emlékkel, 1930 körül

254. Dr. Ripka emlékmű, 1928

ség, hogy azon emléktáblával fejezzék ki hálájukat, elismerésüket a Bélatelepért, Fonyódért végzett munkáért.

Hivatalosan Matolcsy 1944 nyári leveléből értesültek a villatulajdonosok a szándékról, s ezután többen válaszlevelükben már pénzbeli felajánlásaikat is megtették az ötlet támogatása mellett.

Matolcsy 1944 nyarán írott körlevelében ismertette az augusztus 10-i programot, majd közölte, hogy „Egypár barátommal megbeszéltem azt, hogy az 50. évforduló alkalmával meg kellene örökíteni utolsó elnökünk dr. Ripka Ferenc emlékét is, aki odaadó, immár 27. esztendős működésével olyan odaadással intézte telepünk ügyeit és mindnyájunk érdekében annyit fáradt és cselekedett, hogy emlékének megörökítése égető kötelességünk. E kötelességünket akként óhajtanánk teljesíteni, hogy a Márffy téren felállított kúton, amelyet mindig „Ripka-kútnak" neveztünk, szintén egy márványtáblát helyeznénk el dr. Ripka Ferenc érdemeinek rövid megörökítésével és fölötte egy bronz domborművet, amely a Megboldogult arcmását tartalmazná. A mostani körlevelemben csatolt csekklapon beküldendő összegekből előreláthatólag marad akkora pénzösszeg, amely az ezen emléktábla felállításának kiadásait is fedezné, feltételezem ezt azért, mert erre a célra már három, egyenként 100,- pengős adományt tartok nyilván."[494]

Az ezt követő napokban sorra érkeztek a villatulajdonosoktól a válaszlevelek és a felajánlások.

Buzáth Imre az augusztus 10-i ünnepségen elfoglaltságai miatt ugyan nem tud részt venni, de lélekben ott lesz. Helyeselte Ripka emlékének megörökítését, szerény viszonyaihoz képest 20 pengőt ajánlott fel, kérte, hogy Matolcsy belátása szerint használja fel.[495]

Gerlóczy Ferenc az augusztus 10-i ünnepségen és az azt követő társas ebéden húgával együtt részt vesz. A Ripka emlék felállításának gondolatát helyesnek, szépnek tartja, mindannyiuk gondolatát, kívánságát teljesíti, amikor Ripkának emléket állíttat. A legőszintébb örömmel járul hozzá 100 pengővel.[496]

Ádám Jenő az ünnepségen nem tud részt venni, ízületi gyulladással Nagykőrösön – hová családját még tavasszal küldte – áll kezelés alatt. Alig várják, hogy Bélatelepre mehessenek. Pénzt küld a Ripka emlékre.[497]

Verebélyné is 100 pengőt küldött a Ripka-emlékére.

Szabó Ferenc a hadihelyzet miatt nem tudott jelentkezni. Sajnálta, hogy a szép ünnepélyen nem lehetett Bélatelepen, de lélekben ott volt. Az emléktábla és Ripka érdemeit hirdető dombormű felállításának gondolatát szeretettel magáévá teszi, és 100 pengőt küld.[498]

Matolcsy saját édesanyját is kérte, hogy lépjen be az adományozók sorába. Mint írta, kérte villatulajdonos-társait, hogy hozzanak áldozatot a Ripka-emlék felállításához, ezt 15 tagtárs megtette, összesen 1.170 pengő gyűlt össze, a pénzintézete 500 pengőt adott, így 1.670 pengő áll rendelkezésre. Nem illő, hogy csak az önként adakozók járuljanak hozzá, ezért kéri Édesanyját, hogy a mellékelt csekklapon jó szívvel adott adományát beküldeni szíveskedjék.[499]

494 MNL SML FBFei. Matolcsy Sándor körlevele villatulajdonos társaihoz, 1944. július 26.
495 Uo. Dr. topesti Buzáth Imre levele Matolcsy Sándor részére, 1944. július 29.
496 Uo. Dr. Gerlóczy Ferenc levele Matolcsy Sándor részére, 1944. július 31.
497 Uo. Ádám Jenő levele Nagykőrösről Matolcsy Sándor részére, 1944. augusztus 5.
498 Uo. Szabó Ferenc levele Matolcsy Sándor részére, 1944. augusztus 11.
499 Uo. Matolcsy Sándor levele Fleischacker Gusztávné részére, 1944. augusztus 26.

Ripka Ferenc arcképének bronzba öntött másolatát Matzon Frigyes[500] szobrászművésszel készíttette el Matolcsy.

Matzon 1944. augusztus elején jelezte, hogy megkapta az 500 pengőt. Volt Krivoss Árpádnál, akit felkért a dombormű elbírálására, de nem mondta meg neki, hogy hová és kinek a megrendelésére készíti. Siet megcsinálni, kéri, hogy a viszonyokra való tekintettel az összeg felét Matolcsy küldje meg.[501]

A bélatelepi közgyűlésen Matolcsy Sándor indítványozta, hogy a Márffy téren lévő kútra Ripka Ferenc emlékének megörökítésére az ő arcmásának bronz domborművét helyeztessék el, és ezzel kapcsolatosan a kút betonrészeinek tataroztatását is végeztessék el és a kúton egy márvány emléktáblát helyezzenek el. A költségek fedezésére gyűjtést indított a tagok részére, amely már szép eredménnyel járt.[502]

Matolcsy levélben kereste meg Somogy vármegye Alispánját, akivel ismertette az emléktábla állítás tervét. Mint írta, a balatoni körútból kiágazó és Bélatelepen keresztül vezető műút mentén áll egy kút, amit mindig Ripka kútnak neveztek. Ezen a kúton, ami a törvényhatóság tulajdonát képezi, egy márványtáblát és egy bronz domborművet kívánnak elhelyezni Ripka Ferenc emlékére. Ezek költségét, ami kb. 1.700 pengő, viselik, de a kutat rendbe kell hozatni, aminek a költsége 500-1.000 pengő, attól függően, hogy csak lepucoltatják, vagy egy teljes átfaragást kérnek. Mindezt Márton János kaposvári kőfaragó vállalja. A költséget ugyanakkor csökkenti, ha a kiküldendő kőfaragónak a bélatelepesek élelmezést adnak, amit vállaltak, de kérik, hogy mindehhez a Törvényhatóság 250 pengővel járuljon hozzá.[503]

Matzon Frigyes szobrászművész Ripka 73. születésnapján keltezett levelében jelezte, hogy Ripka Ferenc domborművét feladta, reméli, tetszeni fog. Krivoss feleségével és Judit leányával ment el megnézni, és ezt kifogástalannak találták, nem kellett rajta semmit javítani vagy igazítani. Ezek után egy héttel mellékelte a feladóvevényt, miután a dombormű nem érkezett meg. Ha még egy ideig nem érkezik meg, Krivossék biztos felajánlják a saját példányukat, mert annyira tetszett nekik, hogy öntettek egy bronz példányt ők is maguknak, ezért ő nem kért honorálást.[504]

A dombormű egészen szeptember végéig nem érkezett meg Bélatelepre. Matolcsy kérte Matzont, reklamálja meg a postán.[505]

Végül a pótszállítólevéllel érkezett meg a dombormű (az eredeti légitámadás áldozata lett). Az özvegy, a lent tartózkodó unokája és kb. 10 villatulajdonos látták a domborművet, és a végtelenségig el voltak ragadtatva. A munka művészi és kimondhatatlanul élethű. Mindnyájan köszönik a munkát, büszke arra, hogy a munka elvégzését rá bízta. A hátralévő 350 pengőt postára adta.[506]

---

500 Matzon Frigyes (1909–1986) szobrász, művésztanár.

501 MNL SML FBFei. Matzon Frigyes szobrászművész levele Matolcsy Sándor részére, 1944. augusztus 9.

502 Uo. Bélatelepi közgyűlés jegyzőkönyve, 1944. augusztus 20.

503 Uo. Matolcsy Sándor levele Somogy vármegye Alispánjának részére, 1944. augusztus 29.

504 Uo. Matzon Frigyes szobrászművész levele Matolcsy Sándor részére, 1944. szeptember 1.; Matzon Frigyes szobrászművész levele Matolcsy Sándor részére, 1944. szeptember 9.

505 Uo. Matolcsy Sándor levele Matzon Frigyes szobrászművész részére, 1944. szeptember 11.; uaz., 1944. szeptember 20.

506 Uo. Matolcsy Sándor levele Matzon Frigyes szobrászművész részére, 1944. szeptember.

Az emléktábla-állításról nem állnak rendelkezésemre információk, talán különösebb ünnepség nélkül elhelyezték az emléktáblát és a relief-et, de az is lehetséges, hogy végül nem valósult meg. Minden valószínűség szerint a háború és a magyarországi Szálasi-féle hatalomátvétel okozta felfordulás akadályozta meg azt, hogy 1944 őszén méltó módon állítsák fel a domborművet. A relief hollétéről később szűkösen szólnak a források, a mai napig nem tudjuk, pontosan mi lett a sorsa. A bronz dombormű mellé tervezett emléktábla szövegezéséről sem maradt fenn adat. Matolcsy egy 1944-es levelében írt arról, hogy az „emlékek" ugyan megmaradtak, de a Ripka plakett eltűnt.[507] Aztán az 1947-es közgyűlés már bíztató információkat adott: „A Ripka plakett megvan, alkalmas időben az 1944. évi közgyűlés határozatának megfelelően a kijelölt helyen elhelyezik."[508]

A dombormű egy példánya a Ripka család tulajdonában fennmaradt, így lehetőségünk van közölni a fotómásolatát.[509]

* * *

Ripka Ferenc születésének 130. évfordulóján a Fonyód Városvédő és Szépítő Egyesület – e könyv szerzőjének a kezdeményezésére – az eredetileg tervezett helyen állított egy emléktáblát Ripka Ferenc emlékére, amelyen – ha nem is dombormű formájában, de – helyet kapott a volt főpolgármester arcképe is.

A 2001. szeptember 1-én megtartott ünnepség keretében a leszármazók nevében Örkényi Boldizsár dédunoka ekképpen szólt a jelenlévőkhöz:

„Ripka Ferenc kötődése Fonyódhoz egyedülálló volt. A község szépítéséhez a »Magyarok Nagyasszonya« szobor ajándékozásával is hozzájárult, amelyet közterületen a '20-as években állíttatott fel. A fonyódi polgárokat egyenként, külön-külön is jó szívvel védőszárnyai alá vette. A hozzá fordulók gondjaiban osztozott, mindenkin igyekezett segíteni. A kisemberek nagy bizalommal fordultak hozzá; tudták, hogy segítségére számíthatnak akár nyári üdülése folyamán, akár télen, ha budai házában jelentkeztek nála. Aki beüzent hozzá, hogy »fonyódi«, azt sok elfoglaltsága mellett is bármikor szívesen fogadta, egészen 1944. március 9-én bekövetkezett haláláig. A fonyódi polgárok nem felejtették el őt, és a derék leszármazottak a mai napon – Ripka Ferenc 130. születésnapján – emléktáblát adnak át a nagyközönség számára. A család nevében mindenkinek hálás köszönetet mondok, aki fáradtságot, munkát és anyagiakat nem kímélve, lehetővé tette számunkra, hogy e méltó ünnepség keretében részt vehetünk az emléktábla felavatásán. Fonyódiak! Köszönjük, köszönjük, köszönjük!"

Az emléktábla avatóbeszédét a Bélatelepi villatulajdonosok leszármazottainak képviseletében mondta el Csejdy László

507 Uo. Matolcsy Sándor levele dr. Sebestyén Jenő részére, 1946. április 20.

508 Uo. Bélatelepi közgyűlés jegyzőkönyve, 1947. augusztus 24.

509 Nem tudok eléggé hálás lenni Örkényi Boldizsárnak és fiának, Kristófnak azért, hogy rendelkezésemre bocsátották a relief fotóját e könyv kéziratának nyomdába küldése előtt néhány nappal! Köszönöm!

„Tisztelt Alpolgármester úr, tisztelt városvédők, kedves egybegyűltek!

Mint Fonyód-Bélatelep régi elkötelezett híve, akinek családja alapítóként generációk óta nyaral itt, kaptam a megtisztelő felkérést, hogy néhány szót szóljak a kiváló Ripka Ferenc emlékére rendezett ünnepségen. Elöljáróban szeretném elmondani: olyannyira ősnyaraló vagyok, hogy, igaz kisgyerekként. de találkoztam is Ripka Ferenccel, sőt úgy tűnik, emlékeim is vannak róla. Ez 43 nyarán történt, én mindössze 3 és fél éves voltam, de ebből az időszakból már néhány egészen tiszta képet őrzök. Közéjük tartozik a szigorúnak mondott, de a gyermekekhez mindig kedves öregúr, aki bottal és fedett fővel sétálgatott a strandon vagy a sétányon, és akinek hangosan köszöntünk: »Kezicsókolom Ripka bácsi!« Amire komoly arccal elővett egy-egy szem drazsét és a kezünkbe nyomta. Aztán viharos évek jöttek, és amikor legközelebb Fonyódra jöttünk, már nem volt Ripka bácsi. Volt viszont egy nagy fa, amit nem tudni, hogy ki s mikor, elnevezett Ripka-fának. Ettől kezdve azt köszöntöttük. Hogy szülői ösztönzésre-e, vagy sem, azt már nem tudom, mindenesetre vidáman, a saját örömünkre. A vendégeknek, új nyaralóknak is elmondtuk a fa történetét, és ezzel mintegy beavattuk őket a helyi szokásokba. Most pedig, bármily hihetetlenül hangzik, unokáim magyarázzák kis barátaiknak, hogy ez itt a Ripka bácsi fája. Hát ilyen a hagyomány ereje! Ugyanis Ripka bácsi fája most is megvan, talán Önök között is vannak többen, akik tudják, melyik az. Aki lemegy az itt induló strandlejárón, elkerülhetetlenül találkozik vele. Gyönyörű öreg kanadai nyárfa, amelynek hatalmas gyökerei benyúlnak az útra s egy pillanatnyi lassításra késztetik az arra járót.

255. A Ripka Ferencet ábrázoló dombormű, 1944

Ezzel a kis személyes történettel azért mertem fárasztani Önöket, mert nagyon sok minden következik belőle, amit szeretnék Önökkel megosztani. Ebből, s persze a hiteles forrásokból, kirajzolódik egy olyan személyiség képe, aki nyomot tudott hagyni maga után. Ripka Ferenc kiváló szellemi és emberi tulajdonságait maga az életpálya bizonyítja, amit már itt előttem felvázoltak, és amelynek pozitív mérlegét végül is a történelem vonta meg és Budapest főváros fejlődése igazolta. De a közjóért való tevékenységnek az impozáns, hivatalos, főpolgármesteri vonulata mellett volt egy meghittebb, személyesebb oldala, ez pedig a bélatelepi munkálkodás. Ahol villatulajdonos nyaralóként és egyesületi elnökként szeretetteljes gondoskodással tekintett mindenre. Úgy képzelem, hogy a városvezetési és politikai feladatok nyers realitása után a Balatonpart csodálatos természeti tüneményeivel egyrészt a családi meghitt magánszférát, másrészt a szépséget és költészetet képviselhette. Hadd idézzek itt egy egykori emlékbeszédet, amely hírt ad nekünk a túláradó ér-

zelemről, amit Ripka Ferenc e hely iránt érzett és, úgy tűnik, sokaknak ki is fejezett: »őt is megragadta a csodaszép vidék lelke, és így papja és prófétája lett ennek a helynek. olyan szerelmese, aki a földgömb e csodálatos pontjának szépségeitől megittasodva, ennek a szent rajongásnak akart megnyerni mindenkit, akivel csak ezeket a helyeket végigjárhatta. És ha régi nyaralókkal találkozott, azokkal minden nap újra és újra képes volt együtt rajongani mindazokért a szépségekért, amiket Isten ezen a tájon elhintett.« Talán megmosolyogtató ez a pátosz és ez a más korból való nyelvezet, de valljuk meg, valamit megérint az emberben. Legalábbis azokban, akiknek ugyanez az élménye, hasonló az örömük forrása, valahányszor erre a helyre jönnek. Nekem például hatvan éve.

Azóta töltöm itt a nyarakat, amelyek széppé tették az ifjúkoromat, azután a gyerekeimét, és most az unokáimét. Azóta idézem fel barátságtalan téli napokon a fák lombján átcsillogó Balatont, a szemkápráztató naplementéket, a százados nagy fák zúgását a szélben és sorolhatnám tovább. És őszinte hálát érzek azok iránt, akik ezt létrehozták, illetve megóvták számunkra és az elkövetkező generációk számára. Mindezt mondom egyes szám első személyben, de biztosan tudom, hogy sokunk tapasztalatát közvetítem. Barátokét, kedves ismerősökét, akikkel szinte rokoni kötelékké vált a Bélatelepen együtt töltött nyarak élménye. Ezért az ő nevükben is, valamennyi itt nyaraló, a helyet élvező nevében is szeretném leróni tiszteletemet Ripka Ferenc emléke előtt. És újból meghajolni Ripka bácsi fája előtt, de most már nem gondolva szorongva, hogy mi lesz, ha egyszer elkerülhetetlenül kidől, mert ez az emléktábla majd átveheti a szerepét. Vagyis azt, hogy megtartja emlékezetünkben Bélatelep szerelmesének és jótevőjének emlékét."

9. fejezet
AZ EGYESÜLET MŰKÖDÉSE A RIPKA HALÁLÁT KÖVETŐ IDŐSZAKBAN

Ripka Ferenc 1944. márciusi 9-i váratlan halála megdöbbentette úgy családját, mint villatulajdonos-társait. Nem túlzás azt állítani, hogy Ripka saját vállán vitte az ügyek intézését még akkor is, ha Matolcsy sokat besegített. Az ő kapcsolatai lendítették át egy-egy holtponton a megoldásra váró ügyeket. Fájdalmas hiánya arra késztette a bélatelepieket, hogy a lehető leghamarabb átbeszéljék a tennivalókat és azt, ki miben tud az érdekeltség segítségére lenni. A budapesti villatulajdonosok Huszka Jenő Batthyány u. 6. sz. alatti lakásán gyűltek össze 1944. március 12-én.

A tanácskozáson jelen voltak a vendéglátó házigazdán és feleségén kívül özv. Verebély Tiborné, özv. Scipiades Elemérné, özv. Szigethy Gyula Jánosné, Törley Dezső és neje, Fekete Zoltán és neje, Krivoss Árpád, Sebestyén Jenő, Ádám Jenő, Rudnói Kornél, Szigethy Gyula István, Buzáth Imre és Jutasi István.

A vendéglátó szívélyesen fogadta a megjelenteket, akik mélységes megrendüléssel emlékeztek meg Ripka Ferencnek, a bélatelepi fürdőegyesület szeretett és tisztelt elnökének elhunytáról.

Huszka Jenő a Budapesten lakó villatulajdonosok rangban és korban legidősebb tagja, mint korelnök nyitotta meg az értekezletet és megemlékezett a szeretett volt elnök gyászos elhunytáról.

Fekete Zoltán előadta, hogy Bélatelep nem csak egyszerűen elnökét vesztette el, hanem olyan személyt, aki lelkes odaadással, nagy hozzáértéssel egyedül volt az ügyek intézője. Ripka elhunytával olyan feladatok elintézést kell magukra venni, amelyek sok körültekintést, ügyszeretetet és fáradtságot igényelnek.

Matolcsy Sándor társelnök javasolta, hogy a budapesti villatulajdonosok üljenek össze, és a közgyűlésig döntsenek az ügyek intézésének az átvételéről. Ő a betegsége miatt semmiféle tisztséget nem vállal. A budapesti döntésekhez a kaposvári érdekeltek előre hozzájárultak. Piatsek gyógyszerész a kaposvári érdekeltek nevében Matolcsy megbízását kérte.

Az a kívánság jutott kifejezésre, hogy Matolcsy vezesse a közgyűlésig az egyesületet, de egészségi állapotára való tekintettel többen felajánlották segítségüket bizonyos kérdések megoldásában.

Krivoss Árpád vállalta a tej- és tüzelő beszerzés intézését, Szigethy-Gyuláék a távollévő Csejdy László szolgálatát, Verebélyné Pál fiának, Törley és Fekete a maguk közreműködését ajánlották fel. Az az óhaj is elhangzott, hogy olyan ügyvezető igazgató intézze az elnök mellett az egyesület ügyeit, akit a fiatalabb érdekeltségi tagok közül választanak, aki a társelnök mellett beletanul az ügyek intézésébe, így őt később tehermentesíteni lehet.

Törley Dezső Csejdy László szerepvállalását látta volna szívesen, akinek úgy Budapesten, mint Kaposvárott széleskörű ismeretsége van, hivatali állása és fiatalos tettrekészsége teszi őt alkalmassá az ügyvezetői feladatok ellátására.

Jegyzőkönyvileg felkérték Matolcsy Sándort a bélatelepi ügyek irányítására, Csejdy Lászlót az ügyvezető igazgatói teendők ideiglenes ellátására. Megalakult egy háromtagú bizottság, amely tagjai – Törley, Krivoss, Fekete – Csejdy segítségére lesznek a felmerülő ügyekben, igénybe véve Matolcsy utasításait.[510]

Csejdy László másnapi levelében Matolcsynak azt írta, hogy „Szegény Ripka Feri bácsi elhalálozása nekünk bélatelepieknek súlyos csapást jelent, mert az ő szerető gondoskodását és agilitását Bélatelep nehezen pótolhatja." Ugyanakkor Matolcsy személyében az elnökséget olyan személy kezébe látják letéve, akinek felfogása – aki az ügyek irányítását tekintve – biztosítékot nyújt az eddigi szellem fenntartására és egyéni súlya lehetővé teszi a telep ügyeinek további hathatós előmozdítását. A budapesti értekezlet felkérésére Csejdy az ügyvezetői igazgatói tisztet azért fogadta el, mert az áldozatkészséget tettekkel is bizonyítani kell, bár neki súlyos terhet jelent.[511]

Verebélyné három oldalas levélben számolt be a találkozóról (a lényege a fent már vázolt teendők és helyzetek). Szerinte az az általános óhaj, vélemény és kérés fejlődött ki, hogy csak Matolcsy lenne az egyetlen, aki ismerve Bélatelep szerkezetét képes az ügyeket intézni, főleg a Zichy örökösökkel. Mint írta „Felmerült az a kérdés, hogy esetleg pesti segítségnek Csejdi Lászlót, ki az elnöki osztályon van a miniszterelnökségen, s aki a maga utasítására kijárna dolgokat, hogy maga ne fáradjon hiába. – Mindnyájan ígérték, hogy mindent megtesznek, hogy magának ne legyen túl sok dolga, Jutasi is jól végzi dolgát, így talán nem nagy szerénytelenség, ha arra kérem – megelőzve az általános kérelmet – ne hagyjon el minket, legalább addig, amíg elrendeződik minden. Megmondom őszintén, hogy nagyon félek, hogy Bélatelep esetleg nem megfelelő kezekbe kerül, s akkor ez a kedves, ideális hely, tarthatatlanná lesz. Nagy baj az, hogy Krivoss Árpád kijelentette, hogy Ripkáné nem akar Bélatelepre járni többet…"[512]

Matolcsy Verebélyné részére írott válaszlevelében közölte, hogy Verebélyné erkölcsi kötelességévé tette, hogy a bélatelepi üdülőhely elnöki tisztét a közgyűlésig ellássa. Verebélynének nagy hatással volt rá az a mondata, amely így hangzott: „Megmondom őszintén, nagyon félek, hogy Bélatelep esetleg nem megfelelő kezekbe kerül." Az ő véleményére mindig sokat adott, és temérdek munkája közepette Verebélyné szeretete és bizalma nagy erőt fog neki jelenteni.[513]

Matolcsy válaszában megköszönte Csejdynek, hogy segítségére lesz az elnöki munkakör ellátásában. Március 19-én megy Bélatelepre, magával viszi Lux Rezsőt is, hogy Jutasival átvegyék az aktuális bélatelepi ügyeket. Krivoss Árpádot kérte, küldje le Kaposvárra a Ripkánál maradt bélatelepi iratokat, hogy azokat áttanulmányozhassa. Március 16-án Budapesten lesz, találkozik Fekete Zoltánnal, örülne, ha Csejdyvel is tudna, és megbeszélhetnék azt, hogy mi volt a budapesti bélatelepesek ülésének a felfogása, amiről egyébként kérés nélkül Verebélyné tájékoztatta levélben.[514]

---

510 MNL SML FBFei. Jegyzőkönyv a budapesti villatulajdonosok üléséről, 1944. március 12.
511 MNL SML FBFei. Csejdy László levele Matolcsy Sándor részére, 1944. március 13.
512 uo. Verebély Tiborné levele Matolcsy Sándor részére, dátum nélkül.
513 Uo. Matolcsy Sándor levele Verebély Tiborné részére, 1944. március 14.
514 Uo. Matolcsy Sándor levele Csejdy Lászlónak, 1944. március 15.

256. Matolcsy Sándor és unokája, Kengyel Erzsi, 1941

257. Kengyel Erzsi a bélatelepi strandon, 1940

258. A bélatelepi sétány

259. Brokés Ági a bélatelepi strandon, 1942

260. Matolcsy Sándor és unokája, Brokés Ági a bélatelepi sétányon, 1941

261. Kengyel Erzsi, Vilma és Brokés Ági a bélatelepi strandon a kabinok előtt, kb. 1941

262. A bélatelepi strandon, kb. 1931. Matolcsy Bözsi, a háttérben jobbra öccse, M. Gida

Jutasi István – Magyarország német megszállásának napján – sajnálatát fejezte ki Matolcsynak Ripka halála miatt, s egyben üdvözölte Matolcsy elnöki kinevezését. Ígérte, hogy olyan odaadással és buzgalommal fogja támogatni, mint Ripkát.[515]

Szellő Ferenc – neje nevében is – céges levélpapíron[516] az alábbiakat írta Matolcsynak: „Előre is nagy köszönettel és bizalommal vagyunk úgy Méltóságodnak és Csejdy Laci barátunk érdekünkben Bélatelepen kifejtendő áldozatos munkájukat illetőleg." – Igyekezni fognak a vezetők önként vállalt, nagy gondokkal járó, közérdekű tevékenységét megkönnyíteni.[517]

Matolcsy – belemerülve az aktuális ügyek intézésébe – az alábbiakról tájékoztatta Csejdy Lászlót:

263. Kengyel Erzsébet a bélatelepi strandon, 1942

Családja Bélatelepen van, a húsvéti ünnepeket ő is ott töltötte, és a következőket tapasztalta:

- A Ripka villába nem költözködtek be, nem kapta meg a pesti elnöki iratokat.
- Vörösné kapott egy vagon szenet, de szétosztotta a község lakói között, mert erre a célra kapta.
- Skerlecz hentes megkereste, hogy 10 süldőjének és 8 megvásárlandó kanjának eszközöljön ki olcsón megvásárolható takarmányt.
- Vörösnének van nem sok burgonyája, ajánlani kell a bélatelepeseknek, hogy akinek nincs, vásárolja fel a készletet.
- A gépészt kivitték Kárpátaljára, el kell intézni a felmentését, mert mást nem tudnak beállítani a helyére.
- Hajós Dodó a bélatelepi állomástól Fonyód felé vezető műút mellett a hegyoldalból 20 db nagy fát kivágatott. Jutasi ezt annak idején jelentette Ripkának, aki leutazott Fonyódra, beszélt vele, ő azt mondta, hogy Simon Mihály Pál jogán termeli ki a fát. Mindez a kétszeri leomlás miatt veszélyes, az érdekeltség erdősített azután.[518]

---

515 Uo. Jutasi István levele Matolcsy Sándor részére, 1944. március 19.

516 M. Kir. Erzsébet Tudományegyetem Szülő- és Nőbeteg Klinikájának Röntgen- és Rádium Intézete (Főorvos: dr. Szellő Ferenc)

517 Uo. Dr. Szellő Ferenc levele Matolcsy Sándor részére, 1944. április 3.

518 Későbbi levelében Matolcsy azt közölte Csejdyvel, hogy Hajós Dodó, mint a Sirály szálloda bérlője engedélyt kapott arra, hogy a 7-es út jobboldalán 10 darab, az útra kihajló 50-60 éves kanadai nyárfát kivágjon. Ezen

– A telep kezd megtelni. Ott vannak Rudnóyék, egy kibombázott család, anyai örömök előtt álló anya 7 gyermekével, Sebestyénék, nyitva van a Krizsanovich panzió, több villát takarítanak, felkészítenek a tulajdonosok beköltözésére.
– A kiürítési kormánybiztos felmérést készíttetett arról, hogy a község területén lévő házakban, a villákban hány szoba van, s azokból hány vehető igénybe a bombakárosultak részére.[519]

Az utolsó témában – mint érintett – Fekete Zoltán részére írta, hogy a kiürítési kormánybiztos az alábbi szobákat igénybevételre előjegyezte:

Vollnhofer 2, Mihalecz Mátyás 5, Gerlóczy Pál 8, Fekete Zoltán 4, Törley József 2, Kada Alajos 7, Csertán Mártonné 3, Révy László 1, Rudnóy Kornél 2, Szendrőy Zoltán 3, Szabó Ferenc 5, Szellő Ambrus 2, Szellő Ferenc 3, Téry Aurél 3, Scipiades 1, Sebestyén 2, Krizsanovich 10, Buzáth 4.[520]

Csejdy László sokáig nem írt Matolcsynak, mert a háborús viszonyok közepette sok volt a dolga, a miniszterelnökségen a kiürítéssel és hasonló aktualitásokkal foglalkozott, reggeltől estig a hivatalban volt. Közölte, hogy Krivoss Árpáddal lehetetlen kapcsolatot teremteni, nem tapasztalni részéről azt az igyekezet és megértést Bélatelep ügyeivel szemben, amit kilátásba helyezett.

Jankovich-Bésán Elemér hajlandó viszontszolgáltatás ellenében a teljes rendelkezésére álló fakészletet Bélatelepre szállítatni (lásd a Molnár – Jankovich-Bésán villánál). May főjegyzőnek kilátásba helyezte, hogy ő is kap a fából (ő sem kapna könnyen fát máshonnan). May bélatelepi érdekkörbe vonása a telep érdekét szolgálja, hiszen a község menekültek betelepítésével sokat kellemetlenkedhet.

Felesége a gyerekekkel együtt Jákóban van, májusban mennek Bélatelepre, ő az anyjával együtt Pesten van, de Pest környékére költöznek. Megnyugvás lehet Matolcsy számára, hogy a család hölgy tagjai és az unokák biztonságban Bélatelepen vannak és már nem csak menekültek, hanem a szép időnek köszönhetően nyaralók is lettek.[521]

Szellő Ambrus 1944. májusában értesítette Matolcsyt arról, hogy ő katona, családja vidékre költözött, ezért későn kapta meg a levelet, amelyben értesítették a bélatelepi személyi változásokról. Köszönte Matolcsy és Csejdy önzetlen munkáját. Reméli, hogy „a viszontagságos idők a mi szép nyaralónk fölött is mielőbb elmúlnak és alkalmunk lesz még egész évi munkánk fáradalmait a hűs árnyak között és a Balaton frissítő hullámaiban kipihenni."[522]

Somogy vármegye alispánja 1944. április 7-én táviratilag kérte a 7 szobánál nagyobb fonyódi épületek felsorolását. A témánkba vágó épületek az alábbiak voltak a listáról:

---

a területen a lecsuszamlás miatt is mindig a bélatelepesek pótolták a fákat, ezért a kitermelés is őket illette. In: MNL SML FBFei. Matolcsy Sándor levele Csejdy László részére, 1944. április 19.

519 MNL SML FBFei. Matolcsy Sándor levele Csejdy László részére, 1944. április 12.

520 Uo. Matolcsy Sándor levele Fekete Zoltán részére, 1944. április 17.

521 Uo. Csejdy László levele Matolcsy Sándor részére, 1944. április 17.

522 Uo. Szellő Ambrus levele Matolcsy Sándor részére, 1944. május 4.

– Buzáth János: 9
– Gr. Zichy Béla örökösök – Sirály: 26
– Matolcsy Sándor: 8
– Velics Lajos – Lajos lak: 26 + 7
– Bissingen Georgina: 8
– Ripka Ferenc: 8
– Gerlóczy Pál: 10 + 2
– Fekete Zoltán: 8
– Törley József: 9
– Kada Alajos: 11
– Verebély Tiborné: 11
– Krizsanovich Józsefné: 10[523]

Bélatelepi gond(n)ok: Jutasi István rádiója, írógépe, biciklije

A bélatelepi villasor gondnoka 1935–1936-tól kezdődően Jutasi István volt (Török Pál volt főtanító több, mint harminc évi szolgálat után az 1935-ös közgyűlésen jelentette be lemondását egészségügyi okok miatt).

Jutasi István nyugalmazott csendőrtiszt helyettes Polányban született 1899. november 30-án. Fonyódon vette feleségül 1935. február 2-án Fonyódi Piroskát.

Jutasi Istvánt a fonyódi jegyző kész tények elé állította október végén, amikor közölte vele, hogy „Főszolgabíró úr telefon rendelete alapján az 1939. évi II. tc. 97§-a[524] szerint segédmotorját, női kerékpárját teljes felszereléssel, valamint írógépét a fonyódi magyar hadikórház részére bizonytalan időre igénybe veszem. Fenti járműveket és az írógépet azonnal tartozik a községházánál beszolgáltatni."[525]

A hadikórház részére T. Elek orvos főhadnagy, az 532. sz. hadikórház parancsnoka 1944. november 13-án írt levelében a helyi elöljáróssággal tudatta, hogy „A címnél használatban lévő Sonnenschein zsidó írógépét a hadikórház részére igénybe veszem."[526]

Jutasi István levelében jelentette Matolcsy Sándornak, hogy Somogyi Vince községi jegyző felszólítására beszolgáltatta az írógépét, motorkerékpárját és női kerékpárját a hadikórház részére. Naponta sokszor 25-30 azonos szövegű levelet kell írnia, napi 5-6 hivatalos levélnél kevesebbet sose ír, az ügyek intézésénél elengedhetetlen a kerékpár használata. Vannak olyanok Fonyódon, akik csak magánhasználatra használják az írógépüket, nekik nem kellett beszolgáltatni. Valami „jóakarója" szólhatott miatta s hiányzik a jegyző jóindulata, hiszen ő legalább annyit használja az írógépet, mint a jegyző. Legalább az írógépre szüksége lenne,

523 MNL SML Ltóti. főszolgabíró i. 1944. 2171.
524 „1939. évi II. tc. a honvédelemről. 97. § (1.) Mindennemű szárazföldi gépjármű birtokosa kötelezhető, hogy járművét menetképességre felszerelve ideiglenes használatra átengedje. (4.) Bármely kerékpár birtokosa kötelezhető, hogy kerékpárját teljes felszereléssel ideiglenes használatra vagy véglegesen átengedje."
525 MNL SML Fonyód nagyközség iratai 1944. 3428.
526 Uo. 1944. 3707.

télen a biciklit nélkülözni tudja. Kéri, hogy a főszolgabírónál vagy az alispánnál próbáljon intézni valamit.[527] (Matolcsy novemberi válaszlevelében írta, hogy az ügyben lépéseket tett.)

Jutasi tíz nappal később Matolcsy feleségének azt írta, hogy korábbi leveleire Lux Rezső válaszolt, írván, hogy Matolcsy nem tartózkodik Kaposváron és nem áll módjában válaszolni, s ő aggódott érte. Jutasit is nagy csapás érte, feleségét október 29-én elvitték Boglárra, ő ottmaradt két kisgyerekkel. Nem tudja mi lesz felesége sorsa, bízik Istenben, hogy meg fogja őt védeni, hiszen „mostoha születésén kívül egyéb bűne nincs."[528]

Matolcsy a lengyeltóti főszolgabírónak írt levelet, amelyben kifejtette, hogy Jutasi úgy Bélatelepnek, mint Alsóbélatelepnek is tótumfactora, munkáját ellátni kerékpár és írógép nélkül jóformán képtelen, legalább az írógépre volna szüksége. Nem tudja megítélni az ügyet, talán közrejátszik az, hogy Jutasinak zsidó kapcsolatai vannak. Ezekről ő nincs tájékozódva, Jutasiról csak azt tudja, hogy igen használható munkaerő. Mindezt bizalmasan hozta Szendrődy tudomására, intézkedést csak az esetben kér, ha ez neki nem kellemetlen, ha Jutasinak tényleg lennének zsidó kapcsolatai és az intézkedése ezért történtek, akkor tekintse levelét tárgytalannak.[529]

Jutasi november elején megköszönte Matolcsy közbenjárását, ő már járt személyesen a Főbírónál, aki nagy megértéssel kezelte az ügyet, és intézkedett, hogy a kerékpárt és az írógépet visszakapja. A jegyző nem tudja, hogyan adja vissza, amikor még más írógépeket is kért a katonaság. Ő azt mondta, hogy Fonyódon többeknek van írógépük és kerékpárjuk, akik csak magáncélra használják, vegyék igénybe azoktól. Jelenleg kölcsönkért írógépet használ.[530]

A főszolgabíró próbálta visszaszerezni az írógépet és a kerékpárt, de a katonai kórház nem volt hajlandó visszaadni, sőt, a község két írógépe közül az egyiket is igénybe akarták venni. A kórház parancsnoka Szaplonczay Oszkár, vele kell egyeztetni. Jutasi felesége zsidó származású, de nem emiatt történt az igénybevétel, hanem azért, mert Fonyódon nem találtak más írógépet és kerékpárt.[531]

Matolcsy kérte Szaplonczaytól, hogy adassa vissza a kerékpárt és az írógépet. Jutasi szerint Fonyódon sok olyan írógép van, amely a tulajdonosnak magán- és kényelmi céljait szolgálja, és nem közérdekből használják, mint ő. Ha ez igaz, és Jutasi feleségének zsidó származása nem játszik szerepet, akkor kéri, hogy a telep érdekében, amelyhez Szaplonczayt is a szeretetnek annyi szála fűzi, bírálja el a kérelmet kedvezően. Ha azonban zsidóügyről van szó, tekintse a levelet meg nem írtnak.[532]

---

527 MNL SML FBFei. Jutasi István levele Matolcsy Sándor részére, 1944. október 21.
528 MNL SML FBFei. Jutasi István levele Matolcsy Sándorné részére, 1944. október 31.
529 Uo. Matolcsy Sándor levele Szendrődy Gábor lengyeltóti főszolgabíró részére, 1944. november 8.
530 Uo. Jutasi István levele Matolcsy Sándor részére, 1944. november 9.
531 Uo. Szendrődy Gábor levele Matolcsy Sándor részére, 1944. november 15.
532 Uo. Matolcsy Sándor levele Szaplonczay Oszkár részére, 1944. november 17.

Szaplonczay Oszkár a Hadikórház[533] Parancsnokságáról azt írta Matolcsynak, hogy

Jutasi írógépét, motorkerékpárját és kerékpárját a hadikórház honvédelmi érdekből vette igénybe a vonatkozó rendelkezések értelmében, tekintettel zsidó feleségére. Az írógépet és a kerékpárt nem nélkülözhetik, a motorkerékpár visszaadásáról intézkedik, várja Jutasit, ezeket vele is közli.[534]

533 A M. kir. 532. sz. Hadikórházat 1944 első hónapjaiban Bonyhádról telepítették Balatonfüredre, a Balatoni Szövetség üdülőházába. Balatonfüredről még ugyanabban az évben Fonyódra helyezték, a kórházat 1945-ben Passauban oszlatták fel.

534 MNL SML FBFei. Szaplonczay Oszkár (M. kir. 532. sz. Hadikórház Parancsnokság) levele Matolcsy Sándor részére, 1944. november.

10. fejezet
BÉLATELEP AZ 1945 UTÁNI ÉVEKBEN

A Szaplonczay család iratai között maradt fenn az a tulajdoni lap–másolat, amely alapján áttekinthetjük a korszak tulajdonos-változásait.[535]

Az 1940. február 17-én felvett tulajdoni lap alapján az alábbi ötven tulajdonosa volt a bélatelepi érdekeltségnek, a villák sorrendjében (tényleges birtoklás alapján).

Közös tulajdonként sorolták fel a következőket: Út, Díszkert, Homokfürdő és kőfal Béla-telepen, udvar és gazdasági épület 15. sz. a Béla-telepen, gróf Bethlen István úton,[536] legelő Felső-Fonyódon a Magay Ferenc utcában.

A villák tulajdonosai:

[Vaszary villa nincs feltüntetve]

– Özv. Szaplonczay Manóné sz. Halmágyi Lilla, Piatsek Gyuláné Szaplonczay Irén, Halmágyi Lilla kiskorú (Halmágyi Kálmán leánya),
– Özv. Csejdy Gáborné Szigethy Gyula Sarolta, Özv.Takács Jánosné Szigethy Gyula Irén, Özv. Mikó Gyuláné Szigethy Gyula Jolán, Özv. Kováts Sebestyén Gyuláné Szigethy Gyula Vilma, Özv. Petry Pálné Szigethy Gyula Ilona, Ravazdy Györgyné Szigethy Gyula Erzsébet, Szigethy Gyula István, Szigethy Gyula Marion kiskorú, Szigethy Gyula Johanna kiskorú, Szigethy Gyula Miklós kiskorú (mindhárman Sz-Gy János ügyvéd gyermekei),
– Wolnhoffer Ferenc (W. Ferenc fia),
– Özv. Schaffer Ignácné Englisch Anna,
– Ripka Ferenc nős Lipcsey Ludovikával,
– Rózsa János, és neje Dohring Ida,
– Ádám Jenő, és neje Rőmer Olga,
– Postás Takarék és Hitelszövetkezet,
– Fekete Zoltán nős Bernolák Jankával,
– Huszka Jenő nős Arányi Máriával,
– Törley József (T. Dezső fia),
– Kada Alajosné toronyi Bidermann Margit,
– Matolcsy Sándor, és neje Jamrich Vilma,
– Csertán Márton, és neje Bubla Gizella,
– Révy Lászlóné Dépold Gabriella, Csorba Józsefné Dépold Erzsébet,
– Szily Ádámné Duchon Márta, Csorba Lajosné Duchon Irén,
– Szabó Ferenc plébános,
– Verebély Tiborné bókai Bókay Nadina,
– Fleischacker Gusztáv, és neje Keill Irma, Matolcsy Elek, Patzelt Oszkárné Matolcsy Irén, Matolcsy Sándor,
– Teutsch Gusztáv (nős volt Petrics Magdolnával),
– Matolcsy László (nős Keresztes Ilonával),

---

535 Köszönöm dr. Piatsek Máriának és dr. Matolcsy Gusztávnak az irat közlésének lehetővé tételét.

536 Ma Vitorlás u. (7. sz. főút)

– Alsó-Dunántúli Körzeti Mezőgazdasági Hitelszövetkezet,
– Scipiades Elemér (nős Gecső Irénnel),
– Sebestyén Jenő, és neje Tabódy Erzsébet,
– özv. Krizsanovits Józsefné Petrázs Anna,
– Buzáth János (nős Höger Annával), Buzáth Imre (nős Kredics Ilonával), Pöschl Imréné Buzáth Klára

A folytatásban a későbbi bejegyzéseket olvashatjuk, amely képet ad az elhalálozások, adásvételek utáni változásokról:

- 1944. május 25. (Ripka Ferenc halála után)
  Krivoss Árpádné sz. Ripka Mária
  Gáthy Béláné sz. Ripka Erzsébet
  Kürthi Lászlóné sz. Ripka Ludovika
- 1944. május 26. (Scipiades Elemér halála után)
  Dániel Ernőné sz. Scipiades Katalin
  Patkós Györgyné Scipiades Nóra
  Scipiades Elemér
- 1947. március 31.
  Révyné–Csorbáné nevén álló villa vétel: dr. Keszthelyi Alajosné Magyar Emma
- 1947. április 28.
  Ripka örökösök: Csorda Róza[537] (Ranolder Intézet)
- 1947. július 17.
  A július 3-án és 10-én kelt adásvételi szerződés alapján Wolnhoffer villa: Miasszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek fonyódi Rendháza
- 1947. május 23.
  Sebestyén Jenőné sz. Tabódy Erzsébet 1946. évi hagyatéki végzése értelmében: Sebestyén Ádám, Bugyi Istvánné sz. Sebestyén Eszter
- 1947. december 28.
  Halmágyi Lilla neve mellől a 'kiskorú' jelzőt törölték.
- 1948. március 8.
  Február 26-i nyilatkozat alapján a Postás Takarékpénztár és Hitelszövetkezet nevén álló villa: Rudnóy Kornél és neje Gál Karolin Erzsébet
- 1948. március 8.
  Január 8-án és 29-én kelt adásvételi szerződés alapján a Rudnóy Kornél és neje nevén álló villa: Somogyi Vince és neje Pongrácz Emma Ottilia fonyódi lakosok
- 1948. január 3.
  1947. június 14-én kelt ajándékozási szerződés szerint Rózsa János villája: Rózsa János Leó (nős Szigethy Erzsébettel), Szörényi Emilné sz. Rózsa Irén, Gyenes Lászlóné sz. Rózsa Erika
- 1948. május 20.
  A Rózsa Jánosné sz. Döring Ida nevén álló rész átírva gyermekei nevére

537 Csorda Róza Romána (1887–1974) vincés nővér. A budapesti Randolder Intézetben szerzett tanítói képesítést (1905), 1940-től az intézet tanítóképzőjének igazgatója. In: Magyar Katolikus Lexikon.

- 1948. augusztus 24.
  Tényleges birtoklás és vétel jogcímén a Csertán Márton és neje Bubla Gizella nevén álló rész Nagyné Csertán Ella és Csertán Kálmán tulajdonjoga mellett a Kötőszövőművek Rt. javára.
- 1949. január 21.
  1948. szeptember és 1949. január 15. napján kelt nyilatkozat alapján a Huszka Jenő nevén álló tulajdonrész vétel jogcímén Pécs thj város közönsége
- 1949. január 21.
  1949. január 6. és 15. napján kelt nyilatkozat alapján a Fekete Zoltán nevén álló tulajdonjog vétel jogcímén Pécs thj. Város közönsége
- 1951
  Öröklés: Bugyi Istvánné sz. Sebestyén Eszter
- 1951
  B 24 (Törley) alatti rész Magyar Állam (Megyei Tanács Kaposvár kezelésében)
- 1956
  B 19 és B 20 (Ádám Jenő) Magyar Állam: az ingatlan kezelője Országos Villamostávvezeték Vállalat
- 1957
  B 4 (Szigethy-Gyula villa) öröklés Csejdy László javára

* * *

A második világháború végén több fonyódi épületet hadicélokra vettek igénybe.

A Sirály szálló 26 szobájában a német „Feldlazarett 137. Fonyód" (Hadikórház) költözött. Az október derekén a községbe települt 532. sz. magyar hadikórház foglalta el pl. a Dreschler Szállodát, a fővárosi Erzsébet leányárvaház üdülőjét. A hadikórházat 1944. december 2-án ürítették ki és a bajorországi Passauba vitték.[538]

A Fonyódon létesített 137. Feldlazarett (Hadikórház) a fürdőegyesület vízvezetékét vette igénybe. Amikor a kórház befejezte a működését, akkor a gondnok – a kórház kérésére – a felmerült fogyasztásról benyújtotta a fonyódi körjegyzőhöz a számlát 2.753 pengőről. A fonyódi jegyző elküldte a számlát a Pécsi IV. Honvédhadtesthez, akik visszaküldték, mondván nincsen rá fedezet. A vízmű egyébként is ráfizetéssel működött, ekkora vízfogyasztás kiegyenlítésének elmaradása felborította volna a költségvetésüket. Kérdezte a parancsnokságot, hogy kihez forduljon abban az ügyben, hogy a vízszámla ki legyen egyenlítve.[539]

A német katonai kórház november 4-ig fogyasztott vizet az általa igénybe vett öt épületben, az augusztus–szeptemberi számlákat leadta, az októbertől fogyasztott víz értéke pengőben: Sirály szálló 825, Sirály szálló mosókonyhája 27, Lajoslak szálló 330, Szabó Ferenc villája 213, Mihalecz Mátyás villája 39. Kérte ezek kifizetését is.[540]

---

538 Andrássy Antal: Fonyód története (1848–1944). In: Fonyód története. Szerk. Kanyar József. Fonyód, 1985.
539 MNL SML X. 219. FBFei. Matolcsy Sándor levele a kaposvári Ortskammandatur részére, 1944. november 10.
540 Uo. Matolcsy Sándor levele M. kir. Honvéd Állomás Parancsnokság Gazdasági Hivatalának, Kaposvár, 1944. november 16.

A szovjet csapatok 1944. december 4-én foglalták el teljesen Fonyódot.

A háború után Matolcsy megkérte Jutasit, hogy a Várhegy tetejéről kezdve az összes villát és egész Bélatelepet szemrevételezze, és számoljon be annak állapotáról. A beszámolót megküldte mindenkinek, kivéve a Piatsek családot, amelynek minden tagja külföldön volt, és az elszakított területeken élő Sauer Rudolfot és Mihalecz Mátyást.

Beszámolt még arról, hogy a kabinsor teljesen tönkrement.[541]

„Jutasi István beszámolója

Várhegy csúcsáról kiindulva szemrevételezem Bélatelep és közvetlen környékét és ez alkalommal a következő helyzetkép tárul szemeim elé:

A várhegyi erdő Isten különös kegyéből teljesen sértetlen maradt annak ellenére, hogy a front közvetlen közelünkben állt néhány nap eltérésével négy hónapig.

A villasor előtt elterülő parkban a háború mély nyomokat hagyott. A gyönyörű fenyőfáink túlnyomó részét letarolták és törzseikből bunkereket építetek. Ilyen bunkerek állanak jelenleg is a 6-os, 8-as, 16-os és 19-es villák előtt. A bunkerekben a bélatelepi villákból kihordott szekrények és egyéb bútordarabok – paplanok, matracok, szőnyegek – láthatók, részben beépítve, szétszedett állapotban, részben a bútorok rendeltetésszerű használatban voltak. Ki tudja még, hogy ezek a bunkerek miket rejtegetnek magukban? A korlát mellett elhúzódó sétány, egész Bélatelep hosszában, sőt tovább folytatólag egy lövészárok.

[…] Minden villa Istennek hála lakható, csak a megrongált ablakokat és felszakított ajtókat kell rendbe hozni.

Villák állapotának ismertetése

- 1-es (Szauer villa)
  Egy nagy tükör összetörve, néhány öreg szék hiányzik. Egy nagy aranykeretes tükör, egy nagy szőnyeg, két ágybetét hiányzik.
- 2-es (Piatsek villa)
  Veranda ajtó megrongálva, többi ablak kitörve. Veranda üvegezése ép. Edények részben összetörve. Ebédlőben egy padlódeszka felszakítva hiányzik. Manzárd szobában néhány fejvánkos és néhány dísz vánkos is megvan. A padlón kieresztett toll hever.
- 3-as (Szigethy villa)
  Hall terasz felöli bejárati külső ajtaja megrongálva. Hallban könyvek, iratok szétszórva, villanyvezeték leszakítva. Szobákban a bútorok, matracok megvannak, néhány díszvánkos is van. Zománc és porcelán edények vannak. Konyha felöli hálóban a toll a huzatokból kieresztve. Éléskamra ajtó közepén kivágva. Ablakok az épület többi helyiségében kitörve.
- 4-es (Vollnhofer villa)
  Veranda bejárati és lépcsőház ajtó megrongálva. Ugyancsak megrongálva a veranda szekrények is. Bútorok, amint láttam megvannak. Egy ágy részben meg-

541 Uo. Matolcsy Sándor a villatulajdonosoknak, 1945. május 18. Mellékelve Jutasi István beszámolója.

rongálva. Edények hiányoznak. Az emeleti keleti hálószobában lévő bőrrel bevont dívány hátrészéből egy darab hiányzik.

- 5-ös (Mihalecz villa)
  A tulajdonos bent lakik a villában s így a károkról és hiányokról tudomással bír.
- 6-os (Ripka villa)
  Verandán a csillár összetörve, néhány ablakfiók hiányzik. Ebédlőben a porcelán edények túlnyomó része összetörve. Hallban a világos huzatú dívány huzata is leszakítva. Függönyök nincsenek. Fürdőszoba rendben van. Az ágyak a szobában részben szétszedve megvannak. Zongora megvan. Néhány paplan is megvan. Iratok és könyvek az egész lakásban szétszórva. Szőnyegek és díszvánkosok is vannak.
- 7-es (Rózsa villa)
  Kertben elől 7, hátul 8 fa kivágva. A fák felső törzsrésze és ágai megvannak. Veranda és ebédlő ajtók betétei kiszakítva. Ebédlőben a porcelán edények túlnyomó része összetörve. Úgy látom, a bútorzat az összes szobákban sértetlenek. Néhány fejvánkos is van. Iratok, könyvek a lakásban szétszórva. Egyik utca felöli spaletta hiányzik.
- 8-as (Ádám villa)
  Üvegezett veranda keleti bejárata megrongálva. 13 ablakfiók hiányzik. Egyik hálószobában lévő hármas ruhásszekrény ajtói hiányoznak. Tudomásom szerint ezek is a bunkerokban vannak. Hall külső bejáratai és belső ajtói erősen megrongálva, egyik hálószobában néhány fejvánkos is van. Szuterénben egyik kert felöli szobában két vaságy betétekkel, a másik kert felöli szobában egy faágy betéttel, 1 éjjeliszekrény megvan. Harmadik szobában úgy látom minden bútor megvan. Szuterén egyik szobájában egyik spaletta letörve. Ablakok a szobákban túlnyomórészt épek.
- 9-es (Gerlóczy villa)
  Nagy villa földszinti helyiségeinek bútorai, a szobák ajtói, ablakai rendben vannak. Hall bútorai, zongora, stb. rendben van. Nagy tükör összetörve, ajtók, ablakok általában jók. Hálószobák bútorai épek. Kis villa konyhabútorai rendben vannak. Edényeket nem láttam mást, mint néhány porcelánedényt összetörve. Az üvegezett veranda ablakai épek. Veranda bútor megvan. A többi lakrészt nem tudtam megtekinteni, mert zárva volt.
- 10-es (Fekete villa)
  Verandán sok porcelán és üvegedény, valamint a falióra összetörve, kredenc és íróasztal megrongálva. Szalonban a nagy falitükör összetörve. Veranda melletti szobában a nagytükör szintén összetörve. Lépcsőház felöli ajtó egyik betétje beszakítva. Fürdőszoba rendben, csak a tükör van összetörve. Fürdőkádban kieresztett toll, Cselédszoba rendben van. Emeleti szobákban úgy látom minden bútor megvan. Ablaküveg kevés hiányzik.
- 11-es (Huszka villa)
  Konyha. Éléskamra kevés rongálástól eltekintve rendben van. Edény igen kevés van. Fürdőszobából a kályha hiányzik. Egyik villanylámpa hiányzik. Egyik villanylámpa összetörve. Verandán két cementlap felvéve, bútorzat, ablakok rend-

ben vannak. Ugyancsak rendben vannak a többi földszinti szobák bútorai és a zongora is, csupán a hálószoba szekrények tükre van eltörve. Emeleti szobák bútorai is megvannak. Az emeleti terasz ajtajának üvegjei be vannak tördelve. Sok egyéb edény és több tükör össze van törve.

- 12-es (Törley villa)
  Konyhabútor megvan, csaknem minden edény hiányzik. Ebédlőbútor, zongora rendben van, több porcelánedény és pohár hiányzik. Szalonbútor rendben, íróasztal megrongálva. Emeleti szobák bútorai rendben vannak, csak egyik ruhaszekrény ajtaja van megrongálva. Fürdőszoba rendben van. Az egész épületen 27 ablakfiók hiányzik.
- 13-as (Kada villa)
  Hallban minden kiszórva, edények részben összetörve, bútorok megvannak. Hall melletti szobában több edény összetörve, bútorok halomra szórva. Lépcsőházban az agancsok és vaddisznófejek megvannak. A lépcsőházban lévő egyik sezlonról a huzat le van tépve. Iratok, levelek minden helyiségben szétszórva. A szobákban a képek és festmények megvannak. Az emeleti teraszon az ablaküvegek egy kivételével épek. Az emeleti többi szobák bútorai is úgy látom megvannak.
- 14-es (Matoltsy villa)
  Hall bejárati ajtaja megrongálva, hallban az iratok, könyvek szétszórva. Hálószobák bútorai rendben vannak. Az egyik földszinti szobában elraktározott edények nagy részben összetörve. Manzárd szobában két ruhaszekrény ajtaja megrongálva. Fürdőszobában rend van. A harmadik manzárd szobában áttekinthetetlen, hogy mi van megrongálva és mi hiányozhat. A szobákban néhány vánkos is van. Manzárd fürdőszoba melletti szobában két ruhásszekrény ajtaja hiányzik.
- 15-ös (Csertán villa)
  Kis villa bútorzata ahogy az az ablakon át látható megvan. Egy nagy fotöj huzata le van szakítva. Nagy villában konyhaajtó nincs. Cselédszobából a szekrényajtó hiányzik. Az éléskamrában szalma van. Úgy látszik, itt munkások aludtak, a szobákban a bútorok megvannak, két sezlon huzata le van véve. Kis éléskamra ajtó ki van vágva. Manzárd szobában a bútorok megvannak. Könyvek, iratok szétszórva, toll kieresztve.
- 16-os (Révy és Csorba villa)
  Le van zárva, nem tekinthettem meg.
- 17-es (Rudnóy villa)
  Le van zárva, egyébként a tulajdonos már látta.
- 18-as (Szendrői villa)
  Házmester lakik benne, akitől megtudtam, hogy a villából a porcelán edények nagy része elveszett. Zománc edényekből nem sok hiányzik. Három ágy, egy asztal hiányzik, egyik dívány huzata le van szedve.
- 19-es (Szabó villa)
  Verandán egy szétszedett szekrény, 1 vaspad, 3 vasszék, 1 nyugágy, 1 gyékény asztal. Más semmi sincs. Ablakok, két fiók kivételével jók. Az utca felöli szobá-

ban egy kétszemélyes rekamié huzat nélkül, 1 vasszék, 1 barna szekrény. Második szobában egy márványlap, 1 állvány, harmadik szobában 1 fehér szekrény, 1 kis fehér és barna kerek asztal. 1 tükör keret, 1 fotel huzata megrongálva, falvédő huzata is leszaggatva. Kis szobában a bútorok megvannak. Konyhában alig van valami.

- 20-as (Verebély villa)
  A kertben 9 fenyőfa levágva, koronája az udvaron hever. Lépcsőház bejárati ajtajának bal szárnya alul kiszakítva. Ebédlőbútor valószínű mind megvan. Szalonban egy sezlon huzata levágva, nagy tükör összetörve. Piróczky bemondása szerint egy nagy fotöj hiányzik. Szalon melletti szobákban lévő matracokról a huzat is le van vágva. Két szék hiányzik, faltrapéz leszakítva. Emeleti utcai szoba bútorzata megvan, de a sezlon bőrhuzata is le van vágva és egyik ágyból a matracok hiányoznak. Fürdőszobában csak az egyik mosdó sarka van letörve, de ez is használható. Déli szoba bútorzata megvan, fotöjök és dívány huzatai megrongálva. Északi szoba bútorjai megvannak, sezlon huzata levágva, tükör összetörve. Konyhabútor megvan, edény alig van.
- 21-es (Fleischacker villa)
  Veranda ajtószárfája megrongálva, ajtó nyitva. Verandán egy asztaltető hiányzik. Szalonban és a szobákban valamint a konyhában a bútorzat valószínűsíthetőleg megvan. Edények vannak. Több porcelánedény összetörve. Honfoglalási kép üvegje összetörve.
- 22-es (Szellő Ambrus villája)
  Az üvegezett veranda bejárati ajtajának bal szárnya alul kiszakítva. Szalon és többi szobák bútorzata megvan. Hálóban toll kieresztve a padlóra. Konyhabútor megvan, fürdőszobakályha hiányzik.
- 23-as (Szellő Ferenc villa)
  Ebédlőben a rekamié huzatja részben le van vágva. Konyhában 1 konyhaszekrény, 1 kis fehér szekrény, 1 kis asztal, 2 kis szék, 2 szék és 1 faláda van. Takaréktűzhely megvan. Edények nincsenek. Utca felöli hálószobabútor – matracokat kivéve – megvannak. 2 fotöj huzata leszakítva. Befőttes üvegek az asztalon és padlón szétzúzva. Keleti hálószoba ruhaszekrényének ajtaja hiányzik. Falitükör és két ablakfiók kitörve, tekercs piros szőnyeg is van. Nyugati manzárdban alig van bútor.
- 24-es (Olga villa)
  Úgy a földszinti, mint az emeleti szobákban a bútorok megvannak, egy-két darab összetörve. Edények alig vannak, részben elhordták, részben összetörték. Konyhabútor megvan. Toll a huzatokból kieresztve.
- 25-ös (Scipiades villa)
  Szalonban, szobákban a bútorok sértetlenek. Egy sezlon huzata leszakítva és egyik ágyból 3 matrac hiányzik. Zongora sértetlen. Konyhabútor megvan. Cselédszobában a rekamié huzata leszakítva. Porcelán és zománc edény alig van. Szuterénben minden bútor – kerti bútor – is megvan. A szuterén üvegajtajából 4 fiók hiányzik.

- 26-os (Sebestyén villa)
  A villát kiürítés alatt is lakták, így egyetlen bélatelepi villa, mely sértetlen maradt.
- 27-es (Családi panzió)
  Konyhabútor megvan, edény alig van. Földszinti szobákban a bútorzat megvan és igen sok matrac van felhalmozva, valószínűleg nem mind idevaló. Emeleti szobákban a bútorok valószínűleg mind megvannak. 3 sezlon huzata leszedve. Fürdőszoba rendben van. Egy szekrény ajtaja meg van rongálva.
- 28-as (Buzáth villa)
  Veranda rendben levőnek mondható. Szalonban egy nagy tükör el van törve, egy kerek kis asztal fél teteje hiányzik. Ebédlőben egy szekrény kicsit meg van rongálva, egy sezlon huzata le van szakítva. A többi földszinti és manzárd szobákban a bútorok hiánytalanok. Konyhabútor és a konyha melletti szobákban a bútorok megvannak.

Fonyód, 1945. május 12."

A levél és a beszámoló után sorra érkeztek a válaszok is a villatulajdonosoktól.

Vollnhofer Ferencné szomorú hangulatú írásában a következőket közölte: „Levelét megkaptam és a villákról szóló tudósítást. Az én drága jó Uram már nem bírta elolvasni, mert március 29-én az oroszok bejövetele napján reggel meghalt. Elaludt. Én is úgy akartam, de nekem nem sikerült, és itt kell maradnom ezen a szörnyű világon. […] A villára nézve nincsen semmi kívánságom. Azt hiszem, az életben többé nem megyek oda. Írok a Jutasinak, mert nála volt egy láda fehérneműm, ha azt is elvitték, úgy igazán a világon mindenből ki vagyok fosztva. Mire hazajöttem, semmim, de a világon a bútorokon kívül semmim nem maradt. […] Úgy látom Fonyód […] vánkosokat mind elvitték, ott se lenne mire a fejem lehajtani, jobb itthon."[542]

A Szigethy-Gyula családból Ravazdy György köszönte meg a tájékoztatást. Mint írta, egészségesek, a családból Petri Pál[543] hunyt el, a szíve nem bírta a bombázásokkal járó izgalmakat és „testi strapát". Sajnálják, nagyon jó ember és családapa volt. Csejdy László 1944 karácsonyának első napján ment vissza kötelékébe Iregi Imre ezredessel, azóta nincs hír felőle, remélik, a Jó Isten haza vezérli egészségben.[544] Szigethy Miklós márciusban fogolyként keresztül masírozott Pesten, azóta nem tudnak róla. Ők öt hetet töltöttek az óvóhelyen, házuk épen maradt. Ingóságaikból nem sokat vittek el. Aztán fonyódi témára tért át: „Sajnos, Fonyódon az ősszel 3 nagy bőröndben […] hagytuk összes nyári ruhánkat, ágy–asztal nemű jó részét, és még sok más ingóságot. Az eddigi hírek szerint nyoma veszett. Reméljük, hogy a Jutasi gyűjtő akció révén valami megkerül. Tervünk július elején lemenni Bélatelepre és a villát lakhatóvá tenni. Ez esetben teljes mértékben segítségetekre

542 Uo. Vollnhofer Ferencné levele Matolcsy Sándornak, 1945. május.
543 Petri Pál: Szigethy-Gyula Ilona férje, kultuszminisztériumi államtitkár.
544 Csejdy László: Orosz hadifogságból 1947-ben tért haza.

leszek a tekintetben, hogy a telepet, parkot, fürdőt stb. mielőbb rendbe hozhassuk, ha lesz hozzá munkás kéz, ha másként nem, a nyaraló közönség összefogott munkája révén."[545]

Téry Aurél Fonyódon próbálta átvészelni a nehéz időket: „[…] december 16-án elrendelt kiürítéskor kis leányommal a rajtunk lévő ruhával és élelmiszerrel gyalog elindultunk és Fehér Bézseny pusztán szálltunk meg több fonyódival, a hol február 15-ig voltunk, ezt el kellett hagyni és innen Karádra mentünk, a honnan március 14-én elindultam Hőgyészre fiamhoz, ki gyógyszertáramat vezeti. Az utat részben kocsin, részben gyalog tettük meg, hála Istennek minden baj nélkül… Mintegy két héttel ezelőtt elmentem Fonyódra a villa megtekintésére, bizony szomorú látvány fogadott. Az összes ruhaneműnk, ágynemű, ágytakaró, edények, konyhaberendezés, kályha, varrógép és sok más apróság hiányzik, de Piróczky bemondása szerint, sok minden van a községnél, talán nekem is van közte valami holmim."[546]

Huszka Jenő köszönte a tájékoztatást a villák állapotáról. Az ostromot – anyósa kivételével – túlélték. Január 17-én az óvóhelyüket bombatalálat érte, a ház összedőlt, minden bútoruk és ingóságuk odaveszett, ők kisebb-nagyobb sérüléseket szenvedtek. Mindhárom leányuk az ostrom előtt, novemberben férjhez ment. Kérte az értesítést, lehet-e Fonyódon fát vásárolni és mennyiért, ha nyáron szeretnének lemenni. Új címe: Bp., Fő u. 15. II. em.[547]

Matolcsy Sándor a villák, s különösképpen a saját nyaralójának a kifosztásával kapcsolatosan küldte meg információit a gondnoknak, eszerint Takács lakatos (a Nemzeti Bizottság titkára) jelen volt, amikor a villáját először feltörték. Egy orosz katona egy skatulya szivart hozott ki, amit megosztott egy orosz tiszttel. Ezután […] egy nagyobb társaság a Buzáth villánál kezdve végigment az egész telepen, és kifosztották a villákat. A Magay utcában lakó H. V. visszaadott egy sárga kis szekeret, amin az öccsét akarta a kiürítés alkalmával Karádra vinni. Az ő anyja mondta, hogy a Fő utcai keresztnél lakó K. I.-né vitte el a legtöbb mindent a villából. Ő mindezt tagadta, de H.-né szerint egy sárga vödörben vitt el különféle dolgokat, többször fordult és majd összetört a nagy súly alatt (fürdőköpeny, konyhaedény, stb.). A varrógép a Szigethy-villából került elő, a gramofont a Törley villába menekítette ki annak gondnoka. H. J. (Fő utcai keresztnél lakik), K. F. (Temető utca) és egy Ibolya utcai férfi is több tárgynak a boldog tulajdonosa lett. A községházába behordtak több olyan tárgyat is, amit a fonyódiak vittek el a villákból, ezeket szerdán és szombaton nézhetnék meg a valódi tulajdonosaik, de miután ők nincsenek Fonyódon, az egymással összejátszó, nem károsult egyének viszik el a villatulajdonosok holmiját. Kérte, hogy a Nemzeti Bizottság akadályozza meg azt, hogy a tárgyak illetéktelenek tulajdonába kerüljön. Írják fel azok nevét, akik bármit is elvittek a községházáról.[548]

---

545 Uo. Ravazdy György (aláírás: Gyurka) és felesége, Szigethy-Gyula Erzsébet levele Matolcsy Sándor részére, 1945. május 23.

546 Uo. Téry Aurél levele Matolcsy Sándor részére, 1945. május 25.

547 Uo. Huszka Jenő levele Matolcsy Sándor részére, 1945. május 29.

548 Uo. Matolcsy Sándor levele Jutasi István részére, 1945. június 1.

Matolcsy a Fonyód-bélatelepi vízműtelep hiányosságairól írt, miközben említést tett egy eredetileg 80 x 70 cm-es márványtábláról, amely darabokban van.[549]

Kada Alajos megköszönte – fia elvesztése kapcsán – Matolcsy részvét-sorait, mint írja: „Rajtunk segítség úgy sincs, a mi életünk összetört, annál már öregebbek vagyunk, hogysem ezt ki tudnánk heverni. Az Isten elhagyott bennünket. Drága Sándor fiúnk volt reménységünk minden eshetőségben. Egyik tanárja meghívta asszisztensének, azon kívül volt neki príma ajánlata egy nagy céghez, de mindezt nem engedtük, mert terveink mások voltak. Nagyon jó gyerekünk volt. Feleségem idegileg teljesen összeomlott, úgyhogy majd alkalmilag Endersz barátunkkal őt is és kis leányomat meg akarom vizsgáltatni. […] Fonyódról Piroczky írt (Törley házmestere), hogy több villába betörtek, így Ádámnál is, ezek új betörések."[550]

Matolcsy levelet írt a Nemzeti Bizottságnak 1945 nyarán, mondván, „a Fonyód-bélatelepi nyaralólakoknak kifosztása akként történt, hogy Fonyódon közismert emberek vezetése mellett egy nagyobb társaság a bélatelepi Buzáth villánál kezdte el a fosztogatást, s azután villáról villára hatolva az összes villákat kifosztották." Matolcsy hosszasan sorolja fel a saját villájából eltűnt értékeket, pl. 50 kg zsír, 80 kg szappan, 1 mázsa lekvár, liszt, vásznak, szőnyegek, fürdőköpenyek, ruhanemű, vánkosok, stb.[551]

A Balatonvidéki Villamosművektől közölték június közepén, hogy Bélatelepen az energiaszolgáltatást előreláthatólag csak 4-5 hét múlva kezdik meg. A Boglár–Fonyód-Bélatelep nagyfeszültségű vonal súlyos sérüléseket szenvedett, a helyreállítási munkálatokkal hamarabb nem végeznek.[552]

Jutasi próbálta vázolni a lehetőségeket, amelyek a nyárra vonatkoztak: A fürdőkabinok azon részét, amiket kis költséggel meg lehet javítani, azokat helyrehozzák, de nagy beruházást nem eszközölnek, mert az egész kabinsort újjá kell építeni. Ha néhány család lemegy fürdeni, nekik lesz kabinjuk. A sétányon a hiányzó padokat nem érdemes pótolni, mivel az aktuális jogrend és biztonság nem olyan szilárd. A Bélatelepen készített bunkerek és árkok betemetését – a korábbi álláspont szerint – az érdekeltségnek kellene megoldani, de a Főjegyzőhöz kell egy beadványt készíteni, amelyben kérik, hogy azt a község közmunkával csinálja meg, mondván sehol közterületen annyi rongálást nem végeztek, mint Bélatelepen, és azt a 36 tagú érdekeltség nem tudja megszüntetni saját erőből. Éjjeliőrt nem könnyen találnak, akivel tárgyaltak, kiderült, hogy Bélatelep „főzabrálója" volt. [553]

Sebestyén Jenő is meglátogatta a bélatelepi villát, s megállapította, hogy a kivágott faanyagot nem találta sehol, azt mások már elvitték, más fog vele tüzelni, főzni. A ház állagában nincs nagy károsodás, csak az ajtókat rongálták meg alaposan. Belül is sok a kár, de nem végzetes. A családdal nem valószínű, hogy le tud

549 Uo. Matolcsy Sándor levele Welzl Béla villany- és vízvezetékszerelő mester részére, 1945. június 5.

550 Uo. Kada Alajos levele Matolcsy Sándor részére, 1945. június 6. (fejléces levélpapír: Kada Alajosné Mozsgó-Endrőci gazdasága Endrőc, telefon Teklafalu, vasút Vitézi puszta, lakás: Mozsgó)

551 Uo. Matolcsy Sándor levele a Nemzeti Bizottságnak, 1945. június 6.

552 Uo. Balatonvidéki Villamosművek Rt. Üzletvezetősége levele Matolcsy Sándor részére, 1945. június 15.

553 Uo. Jutasi István levele Matolcsy György részére, 1945. június 24. [Jutasi ebben az időben Lengyeltótiban rendőrfelügyelőként dolgozott, a bélatelepi teendőket helyettese, Zóka György látta el úgy, hogy Jutasitól kapott utasításokat.]

menni, az utazás rettenetes. Az ellátás – bár olcsóbb, mint Pesten – problematikus. Úgy érzi, rövid távon nem is fog javulni a helyzet. Bízik abban, hogy a Jó isten megadja, hogy a következő évben örülhetnek a napfénynek, víznek, szabadságnak, pihenésnek.[554]

Szellő Ferenc levelezőlapon a pécsi takarékról és a Hitelbankról írt, utóbbi vezetésébe visszatért a deportálásból Boros igazgató. Szendrőy Zoltánékról még semmi híre nem volt, kisgyerekkel együtt Sopronban voltak. Szüleik kétségbe vannak esve.[555]

Matolcsy szerint szó volt arról, hogy a Vörös Hadsereg parancsnoksága több épülete igénybe vesz nyaralás céljaira, de csak középületekről volt szó, pl. árvaház, szállodák, stb., de ezeket olyan szétdúlt állapotban találták, víz, villany nélkül, hogy eltekintettek Fonyódtól és a jobban megkímélt Bogláron, Lellén és Földváron biztosítottak számukra helyet. Az a körülmény, hogy a telepet a háború nagyon megviselte, teszi számukra is lehetetlenné a nyaralást. Nincs víz, villany, élelmiszer, a telepen lövészárkok tátonganak, még fürdőkabinjaik sincsenek.[556]

Rudnóy Kornél a háború viharában eltűnt bélatelepi vízvezeték motorja helyett tudna szerezni másikat, ha a műszaki paramétereket megkapja. A vízhiány miatt nem mennek Bélatelepre, a családja Lellére megy, ő pedig Pesten dolgozik, mint írja: „Szabadságra a mai időkben nem ildomos elmenni."[557]

Matolcsy izgató jelentéseket kapott Bélatelepről: minden ingóságukat, összes bútorukat a pusztaberényi üdülőtábor felszerelésére elszállítják (csak a bélatelepi villákét, a fonyódi, szintén üresen álló villákat megkímélték). Az éjjeliőr állást Sz.-nel töltötték be, ha ezt Jutasi jónak látja, nyugodtan veszi tudomásul.[558]

Matolcsy a saját, megmaradt értékei után kutatva azt remélte, hogy a Rudnóy-villában összegyűjtött szőnyegek között ott lesznek a saját szőnyegjeik is. Értesülése szerint egy hete a Pusztaberényben létesített üdülőtábor berendezésére az összes bélatelepi villából nap-nap után viszik a teljes berendezést. Viszont egyetlen villából sem vittek el semmi, ahol valaki is lakott.[559] Rudnóy válaszában írta, hogy szabadságot kapott azzal a céllal, hogy a villáját rendbe hozza (a kémény belövést kapott). Semmit nem tudott intézni, mert akkor volt ott, amikor az oroszok a villában lévő bútorokat vitték el. A feleségével nem akart ennél a gyászos munkánál ott lenni, ezért ott hagytak mindent és eljöttek. Öt–hat darab különböző nagyságú szőnyeg száradt kiterítve a padlásán, sorsukról nem tud.[560]

Jutasi írta Matolcsynak, hogy Bélatelepet igénybe vették üdülőtábor céljára. Ami a bútorok igénybevételét illeti, a jegyző az alispánnak jelentette, aki azt mondta, hogy nem lehet megakadályozni, mert felsőbb rendeletre történik. Az éjjeliőr

554 Uo. Sebestyén Jenő levele Matolcsy Sándor részére, 1945. június 25.
555 Uo. Szellő Ferenc levelezőlapja Matolcsy Sándor részére, 1945. június 28. A pécsi „Erzsébet Tudományegyetem Szülészeti Klinikájának Scipiades Elemér igazgató" fejléces levelezőlapja.
556 Uo. Matolcsy Sándor levele Sebestyén Jenő részére, 1945. július 3.
557 Uo. Rudnóy Kornél levele Matolcsy György részére, 1945. július 5.
558 Uo. Matolcsy Sándor levele Jutasi István részére, 1945. július 17.
559 Uo. Matolcsy Sándor levele Rudnóy Kornél részére, 1945. július 17.
560 Uo. Rudnóy Kornél levele Matolcsy Sándor részére, 1945. augusztus 4.

személyét nem találja megnyugtatóan megoldottnak Sz. személyével, mert az az érzése, hogy Sz. csak a 100 pengőt veszi fel, de nem csinál semmit.[561]

Verebély professzor veje, Andorka Rudolf szomorúan olvasta a Bélatelep pusztulásáról szóló híreket. Próbálkozott azzal, hogy tegyen valamit ellene, de „egy bizonyos" ponton túl majdnem lehetetlen eredményt elérni. Azért tovább „tapossa" a dolgot, valami talán még menthető. Mint írja: „Az én szívem fáj talán legjobban Bélatelepért. Tudom kedves Sanyi, hogy sok a családi gondod, azért kívánom tiszta szívből, hogy mielőbb rendeződjék nálatok is minden. Mi jól vagyunk, feleségem és gyermekeim egészségesek, engem a jó Isten hazahozott. A többi már nem nagyon érdekel, majd csak kidolgozom magamat a többi bajból. Rudi"[562]

Ádám Jenő jelezte, hogy nagyjából ismeri a helyzetet, t. i. azt, hogy lezárták a telepet a betelepedettek. Tudja, mivel jár ez, mégis szeretne közelebbit tudni. Pl. azt, hogy az-e a látszat, hogy ott maradnak télire is? Érdeklődik, miként tudhatná meg, hogy esetleg elmentek-e már? Ha elmentek, miként szögeztethetné be az ajtókat (ha ugyan marad rajtuk ajtó-ablak), hogy csapokat, kilincseket stb. meg lehetne menteni.[563]

Somogyi Vince vezető jegyző tájékoztatta Matolcsyt, hogy Bélatelep lezárása még mindig tart. Bár már jóval kisebb a létszám, mint a nyár folyamán volt, visszaköltözni, vagy ott járni még mindig nem lehet. Bélatelep siralmasan néz ki. Az ingóságok nagy része elveszettnek tekinthető. Sokat elégettek, sok más módon tűnt el. Az épületek ablakai és ajtói sincsenek teljes biztonságban. A nyár folyamán Pusztaberénybe elvitt ágyak és egyéb bútorok kivétel nélkül elvesztek, abból semmit sem kaptunk vissza. Az épületekben volt edények és egyéb felszerelési tárgyakra is hasonló sors vár, mert már újból járnak edények után, így nyilvánvaló, hogy az ott talált rengeteg edény már nincs meg. A károk aránytalanul súlyosabbak, mint a téli kiürítés után voltak. Akkor legalább a bútorok és edények nagy része megmaradt, most azonban ezekhez sincs sok remény. A villák környéke rendkívül elhanyagolt és piszkos. Sok épületen belső átalakítási munkákat végeztek. Egybefoglalva az általános kép sokkal rosszabb, mint a tavasz folyamán volt. A lakosság is sokat szenved a napirenden lévő túlkapások és fosztogatások miatt. A helyzet napról-napra romlik, a helyi őrség sem jár el már azzal az eréllyel ezekben az ügyekben, mint korábban, mint korábban, így a lakosság megfelelő védekezésre alig képes. Nehezen várja mindenki a közbiztonsági viszonyok gyökeres megjavulását.[564]

Egy héttel később ismét ő jelentkezett, Bélatelepet érintő ügyben fordult Matolcsyhoz kéréssel. Egyik rendőrének sikerült bejutnia és ő jelentette, hogy ott úgy az utak mentén, mint a telkeken levő fákat napok óta irtják, mióta a hidegebb idő beköszöntött. Így attól kell tartani, hogy ha ez a pusztítás folytatódik, az ott lévő fákat mind letarolják és Bélatelepet teljesen tönkreteszik. Állítólag hasonló a helyzet a villákban lévő bútorokkal is, azokat is eltüzelik és így a tulajdonosoknak

561 Uo. Jutasi István levele Matolcsy Sándor részére, 1945. augusztus 7.
562 Uo. Andorka Rudolf levele Matolcsy Sándor részére, 1945. augusztus 12.
563 Uo. Ádám Jenő levele Matolcsy Sándor részére, 1945. október 22.
564 Uo. Somogyi Vince vezető jegyző levele Matolcsy Sándor részére, 1945. november 6.

helyrehozhatatlan károkat okoznak. Ezekkel a dolgokkal szemben teljesen tehetetlenek. Próbálja valami módon tudomására hozni az ellenőrző bizottságnak ezeket a pusztításokat, és ott kieszközölni, hogy az itteni alakulatot a fák, stb. kiírtásától és eltüzelésétől tiltsák el.[565]

Ezek után Matolcsy Tildy Zoltán[566] miniszterelnökhöz fordult segítségért: a Balaton legszebb pontján, Fonyód község határában fekvő ősi Bélatelep fürdőhelyet, amelyen mindössze 32 villa épült, amely villák mindegyike 1-1 tisztviselő család tulajdonában van, a háború utáni események tökéletesen tökre tették. Közel egy fél esztendeje a vörös hadsereg vérbajos katonái telepének rendezték be. Több ezer katona van a villákban, akik nem csupán a bútorokat tüzelték el, de az ajtókat, ablakokat is leszedték, az épületek fa alkatrészeit is eltüzelték és az ott lévő 150-200 esztendős fákat is kivágják. A telepet, mint fürdőtelepet egyszer s mindenkorra tönkreteszik. A községi elöljáróság, a vármegye és a 32 villa tulajdonosa kétségbeesve nézi azt a borzasztó pusztítást, és kérésünk sehol sem talál meghallgattatást. Most már a község könyörög azért, hogy a kórház helyeztessék át máshová.

A levél utolsó részének hangvétele azt feltételezi, hogy az eredetileg református lelkész Tildyt jól ismerhette a református egyházközségben jelentős feladatokat vállaló Matolcsy: „Somogy megyének Bélatelep egyik legszebb természeti kincse volt és így ami ott elpusztult az egyike legértékesebb nemzeti vagyontárgyaknak. Kérlek arra, hogy légy olyan szíves illetékes helyen óriási súllyal bíró személyed minden tekintélyét latba vetni, hogy a mi településünkön lévő kórházat szállítsák máshová, és a rajta lévő villákat adják vissza jogos tulajdonosaiknak."[567]

Ádám Jenő szomorúan állapította meg levelében: „ott maradnak hát télire is, nem nehéz elképzelni, mi marad nyomukban…"[568]

Kada Alajos 1946 első napjaiban számolt be arról, mi mindent tapasztalt Bélatelepen: „1945 nyár végén eljöttem Fonyódról, hol két napig a plébánián tartózkodtam, miután a villa felé sem engedtek, én magam meggyőződtem, de még jobban feleségem és Pista fiam, hogy villánk milyen karban van, úgy külsőleg mint belsőleg, nem is beszélve a bútorokról, aminek nagy részét úgy belföldiek mint mások szanaszét hurcolták illetve eltüntették… Azóta még jobban el van pusztítva minden, mert Piróczki, Törleyék házmestere bent járt az ő villájukban és elborzadt amit ott látott, azután átment a mi villánkba, ahol már be sem mert menni, mert amit kintről látott, elég volt, hozzá a konyhán nyitva hagyták a vizet, tele volt az egész ház vízzel, ő csak ideiglenesen bedugaszolta a csapot. […] Még egy hold földet sem, se a malmot nem kaptuk vissza. Mondanom sem kell, hogy egész könyvtáramat ellopták, volt egy művészeti könyv gyűjteményem, amit egész életemben gyűjtöttem, mind elvitték, hozzá régi rámáimat és képeimet."[569]

---

565 Uo. Somogyi Vince vezető jegyző levele Matolcsy Sándor részére, 1945. november 15.

566 Tildy Zoltán (1889-1961) református lelkész, politikus, miniszterelnök (1945) majd köztársasági elnök (1946-1948).

567 Uo. Matolcsy Sándor levele Tildy Zoltán miniszterelnök részére, 1945. december 20.

568 Uo. Ádám Jenő levele Matolcsy Sándor részére, 1945. december 21.

569 Uo. Kada Alajos levele Matolcsy Sándor részére, Mozsgó, 1946. január 5.

Somogyi Vince fonyódi jegyző számolt be arról, hogy a helyi orosz kórház parancsnokság a Lajos laktól kezdődően nyolc villát adott át, egész a Gerlóczy villáig. Ettől a villától az özv. Csertánné villájáig pár villa kivételével szintén nem lakják oroszok. Az átadott villák ingóságaiban nagy hiányok vannak. Pár rossz vagy nagyon használt szék, asztal, szekrény, ágy vagy esetleg egy-két kályha volt található. Rengeteg ajtó és ablak hiányzik és van összetörve.[570]

Az 1946. év tavaszán Matolcsy körlevélben számolt be arról villatulajdonos-társainak, hogy a fonyódi jegyző február 23-án kelt levelében közölte, hogy megkezdődött Bélatelep kiürítése. Nádasdy István főjegyző két orosz tiszt társaságában végigjárta a Balaton partot és Bélatelepet is megnézték. Akkor a telep a Sirály szálló kivételével üres volt. A telep villáiból a bútorokat elszállították Pusztaberénybe, majd Balatonboglárra, az ott létesített orosz katonai kórház berendezésére. A kórház parancsnoka ígéretet tett, hogy amikor a kórház eltávozik, a bútorokat vissza fogja adni. Nádasdy főjegyző megállapította, hogy a villákban sok kár keletkezett, a legtöbb a volt Vaszary villában. Itt tetten értek egy orosz katonát, aki az ajtókat és ablakokat feszítette le. Elfogták és Lengyeltótiba szállították. Az orosz hadbíró azt mondta, hogy háború volt, és nem lehet az embereket féken tartani. A bajnak forrásai a magyarok is, mert pálinkát adtak az oroszoknak, és így nem lehet nekik parancsolni. Április 1-én telefonált a fonyódi jegyző Rózsa Jánoséknak, hogy az oroszok elmentek Bélatelepről. Jutasi utánajárt a dolgoknak és azt jelentette, hogy Magyar László községi irodatiszt egy bizottsággal végigjárja a villákat, jegyzőkönyvet vesz fel, és leltárt készít, majd leszegezi a villákat. Azt tanácsolja, hogy a tulajdonosok menjenek le és nézzék meg, mi maradt, majd a villagondnokokat hívják fel fokozott ellenőrzésre.[571]

Jutasi Bélatelep őrzésére Hóhn József fonyódi lakost fogadta fel, napi 15.000 adópengő fizetéssel. Kioktatta, hogy minden esetben, amikor valamit észlel vagy bélatelepi üggyel kapcsolatban vele valaki valamit közöl, azonnal jelentse a rendőrségnek, és Zóka gondnok-helyettesnek. Április 28-án jelentette a telepőr, hogy Sebestyén Jenő villájának beszegezett ablakáról Cserpes Antal fonyódi lakos leszedte a deszkákat, és hazavitte. Otthonában felkereste Cserpest, és visszavitette vele a deszkákat és felszegeltette. Az apácák a Lajos-lakból ágybetéteket vittek el, elismervény fejében.[572]

Somogyi Vince közölte 1946. április 1-én Matolcsyval, hogy a bélatelepi orosz katonai kórház március hó 30-án a telepet elhagyta. Ezt erősítette meg egy ismeretlen feljegyzés szerzője is, aki, beszélt Horovitzzal,[573] aki Fonyódról jött s közölte, hogy Bélatelep felszabadult, a sorompót eltávolították és szabadon lehet közlekedni. A villákból az oroszok kimentek, csupán a Sirályban vannak még. A bútorok általában nincsenek meg, ajtók, ablakok hiányosak.[574]

---

570 Uo. Somogyi Vince fonyódi jegyző levele Matolcsy Sándor részére, 1946. február 14.

571 Uo. Matolcsy Sándor körlevele a villatulajdonosok részére, 1946. április 2.

572 Uo. Jutasi István levele Matolcsy Sándor részére, 1946. április 29.

573 Horovitz Lajos (1908–1981) fonyódi szikvízgyáros (Bartók Béla u.)., felesége Sonnenschein Magdolna (Jutasi feleségének a testvére).

574 Uo. Somogyi Vince fonyódi jegyző levele Matolcsy Sándor részére, 1946. április 1.; ismeretlen feljegyzés szerzője is, aki, dátum nélkül (kb. 1946. március 30.)

Sebestyén Jenő villájában a nagy padlás–gerendák (kereszt–gerendák, amelyek a tetőt tartják) közül minden másodikat kifűrészelték.[575]

A budapesti villatulajdonosok értekezletet tartottak Fekete Zoltánnál. Ott volt Verebélyné, Andorka Rudolf, Ripka Ferencné, Ripka Erzsébet, Krizsanovichné, Magay Kálmánné, Dörre Jenő, Törley Dezső, Szigethy István, Ravazdy György, Gerlóczy Erzsébet, Fekete Zoltán és családja, Sebestyén Jenő, Scipiades Elemérné.

A legnagyobb bajnak azt tartották, nem tudni, hogy azok az elemek, akik a kárt csinálták, nem jönnek-e újra vissza? Többen – Ripkáék, Scipiadesék, Verebélyék, stb.) mindenképpen Bélatelepen akartak már nyaralni. Fekete Zoltán és még néhányan húsvétkor lemennek Bélatelepre a helyzetet megvizsgálni, és emberekkel tárgyalnak.

Azt hallották, hogy rendőrségi emberek a Lajos lakot és a Velics villát nézték ki maguknak nyaralás céljából. A villatulajdonosok annak örülnének, ha a Sirály szállót is igénybe vennék, mert akkor a telep közbiztonsága jobb lenne. Bélatelep tele van temérdek szeméttel (szennyes vatták a villákon kívül is, stb.), szeretnék ezt – általuk fizetett – közmunkával eltávolíttatni.[576]

Matolcsynak mesélte a Bélatelepről érkező Patkó Gyula, hogy a villájukban nem maradt más, mint két kályha és egy idegenből hozott asztal. A budapesti villatulajdonosok közül többen Bélatelepen akarnak nyaralni még akkor is, ha szalmazsákon kell aludni. Fürdőkabinok ajtajai hiányoznak, a vízvezetéki berendezésből elvitték a motort, az utak el vannak rombolva, a fák egy részét kiirtották, a villákban nincsen bútor, a kertekben latrinák bűzlenek, amelyek messzire megfertőzik a levegőt. Mindez távolt tart mindenkit, aki pihenni akar. Ki az a nő, aki a jelenlegi viszonyok között férfiak nélkül a telepen éjszakákat mer tölteni?[577]

Matolcsy áprilisban Bélatelepen járt, s az alábbiakat tapasztalta:

A tulajdonosok többsége járt már Bélatelepen, a villák többsége le volt zárva. Az ajtók és ablakok nagyjából megmaradtak. A zsaluk mindenfelé hiányoznak. Ezeket vagy elvitték, vagy eltüzelték. Bútor jóformán sehol nincs, ami van, az legnagyobb részt nem a tulajdonosé, hanem máshonnan oda hozott értéktelen festett bútor.

A telepen meglehetősen sok fa van kivágva, de azért a helyzet ezen a téren nem kétségbeejtő, a telep szép fás jellege megmaradt és a kivágott fákat pár esztendő alatt pótolni lehet.

Kerítéseink legnagyobb részben hiányosak. Az emlékek megmaradtak, de úgy a Ripka mint a Szaplonczay plakett eltűnt, mint ahogyan eltűntek a rézkilincsek is.

Az ellenőrző bizottság vezetője kijelentette, hogy a telepet helyrehozhatják, mert újabb csapatok nem fogják igénybe venni.

A boglári kórházat feloszlatták, az épségben maradt bútorokat részben Oroszországba szállították, ill. a kiskőrösi hadikórházba. Ami bútordarabok megmaradtak, azokat a boglári Mabi üdülőben őriztetik.

---

575 Uo. Sebestyén Jenő levele Matolcsy György részére, 1946. április 7.
576 Uo. Sebestyén Jenő levele Matolcsy György részére, 1946. április 14.
577 Uo. Matolcsy Sándor levele dr. Sebestyén Jenő részére, 1946. április 16.

Az alsó út mentén a Lányi villában fog nyaralni az orosz katonai parancsnok. A szomszédos villában egy másik orosz tiszt. Bútorokat Lelléről hoztak az épületbe.[578]

Rudnóy Kornél is volt Bélatelepen, s mint írja „csak a mi villánkban voltam bent, hát elintézte a sors! No de nem baj! A Hangya volt segédje mindjárt odajött, úgy látszik, tényleg utána néz a dolgoknak."[579]

Scipiades Nóra húsvét előtt volt lent Bélatelepen. Érzékletes beszámolóját érdemes idézni: „Hála Istennek a mi villánkat annyira kielégítő állapotban találtam, hogy azt határoztuk, ha csak egy lehetőség is lesz, lemegyünk a gyerekekkel nyaralni: ennek csupán 2 akadálya van, egyik a vízhiány, másik pedig a villák mögött a kertekben levő, betemetetlen pöcegödrök.

A pöcegödrök betemetése már azt hiszem nehezebb ügy, mert ezeket először le kell meszezni, és csak azután lehet behányni. […] amíg ezek szabadon vannak, a járvány veszély miatt Bélatelepre lemenni nem lehet. Többekkel beszéltem bélatelepi utam óta, pl. Verebély, Törley, Huszka, akik mind azt mondták, hogy mint ahogy ők, úgy bizonnyal az összes villások szívesen fedezik az ezekkel járó költségeket.

Az idő igen szalad, és június egy kettőre itt lesz és bizony […] igen jó volna, ha a gyerekekkel minél előbb le tudnánk menni."[580]

Matolcsy körlevélben tájékoztatta tulajdonost-társait arról, hogy az a vérbajos betegeket kezelő orosz katonai kórház, amely Bélatelepet elfoglalta, 1946. március 30-án a telepet elhagyta. A különféle álláspontok alapján azt javasolják, hogy a villákon sem külső, sem belső helyreállítást nem szabad végeztetni, mert ha újra igénybe veszik a villákat, akkor a helyreállításra fordított teljes költség kárba veszne. A telep lakói általában szegény embereknek mondhatók.[581]

Szellő Ferenc és családja sem tartotta alkalmasnak Bélatelepet a nyár részleges eltöltésére, egyelőre a rendbehozatalnak sem hívei. Ugyanakkor szándékunkban van Bélatelepen szétnézni.[582]

Matolcsy Scipiades Nórának vázolta azt a tervet, hogy meghívnák három környékbeli középiskola nagyobb fiútanulóit nyaralni, kb. 300 gyereket, akiket úgy szállásolnánk el, hogy azért 1-2 szoba a tulajdonosoknak is megmaradna. Így a telepnek gyermeknyaraló jellege lenne és előreláthatólag senki sem bántaná. Ha ez megmarad, akkor sürgősen meg kell kezdeni a villák rendbehozatalát.[583]

Scipiades professzor özvegye Matolcsynak a következőket írta: „Jól jegyezte meg, hogy Bélatelep lakói ma szegény emberek! Sajnos a háború bennünket nagyon megviselt. Itt is, ott is kiraboltak, itt nagy bombát is kaptunk, a mai drágaságot már alig bírjuk – hiszen a gyerekeim kötött fizetést élveznek – a mi az én nyugdíjammal együtt – csak éhbér! […] Még Andorkát sem tudtuk fölkeresni, hogy az őrzési díjat befizessük, talán ezen a héten, ha ugyan a beígért 200 százalékos emelésből nekünk is jut valami. Én nem kívánok lemenni Bélatelepre ilyen viszonyok között! Nóra leá-

578 Uo. Matolcsy Sándor levele dr. Sebestyén Jenő részére, 1946. április 20.
579 Uo. Rudnóy Kornél levele Matolcsy Sándor részére, 1946. május 2.
580 Uo. Patkós Györgyné Scipiades Nóra levele Matolcsy Sándor részére, 1946. május 3.
581 Uo. Körlevél a villatulajdonosoknak, 1946. május 3.
582 Uo. Szellő Ferenc levelezőlapja Matolcsy Sándor részére, 1946. május 16.
583 Uo. Matolcsy Sándor levele Patkós Györgyné Scipiades Nóra részére, 1946. május 18.

nyom a kis gyerekei miatt szeretne lejutni július 1-én. Nagyon sok pénzbe kerülne a villa rendbehozatala – a javítások, nagytakarítás, amit ma szintén nem bírunk."[584]

A korábban már jelzett leltár a bélatelepi villákban maradt egyes ingóságokról a következőképpen nézett ki:

- 1.) Ripka Ferencné – Bélatelep 6.
  7 drb. vaságy, 4 drb. szék, 1 drb. faágy, 1 drb. éjjeli szekrény, 2 drb. asztal, 1 drb. szekrény.
- 2.) Rózsa János – Bélatelep 7.
  Az épület zárva, leltározni nem lehetett.
- 3.) Ádám Jenő – Bélatelep 8.
  1 drb. asztal, 1 drb. nagy szekrény
- 4.) Gerlóczy Pál és testvérei – Bélatelep 9.
  3 drb. vaságy, 1 faágy, 3 drb. szekrény, 3 drb. asztal, 10 drb. szék, 1 drb. vaskályha, 1 drb. kredenc
- 5.) Fekete Zoltán – Bélatelep 10.
  Az épület zárva, leltározni nem lehetett.
- 6.) Huszka Jenő – Bélatelep 11.
  Az épület zárva, leltározni nem lehetett.
- 7.) Törley József – Bélatelep 12.
  Semmi bútor.
- 8.) Kada Alajos – Bélatelep 13.
  Üres, semmi bútor.
- 9.) Matolcsy Sándor – Bélatelep 14.
  3 drb. nagy szekrény, 6 drb. vaságy, 1 drb. mosdó, 12 drb. szék, 9 drb. asztal, 6 drb. éjjeli szekrény, 3 drb. faágy, 2 drb. fotel.
- 10.) Csertán Mártonné – Bélatelep 15.
  4 drb. ágy, 3 drb. szekrény, 12 drb. szék, 9 drb. asztal, 3 drb. éjjeli szekrény, 2 drb. pad.
- 11.)Révy Lászlóné – Bélatelep 16.
  5 drb. asztal, 15 drb. szék, 5 drb. ágy, 7 drb. nagyszekrény, 1 drb. edénytartó, 3 drb. tükör, 2 drb. pad, 1 drb. vaskályha, 4 drb. éjjeli szekrény, 2 drb. éjjeli szekrény vasból.
- 12.) Rudnóy Kornél – Bélatelep 17.
  1 drb. nagy szekrény, 2 drb. íróasztal, 3 drb. asztal, 8 drb. szék.
- 13.) Szabó Ferenc – Bélatelep 18.
  7 drb. szék, 3 drb. ágy.
- 14.) Szendrőy Zoltán – Bélatelep 19.
  6 drb. asztal, 1 drb. íróasztal, 11 drb. szék, 1 drb. pad, 1 drb. ágy, 1 drb. szekrény.
- 15.) Verebély Tiborné – Bélatelep 20.
  15 drb. szék, 3 drb. asztal.
- 16.) Fleischacker Gusztávné – Bélatelep 21.

584 Uo. Özv. dr. Scipiades Elemérné levele Matolcsy Sándor részére.

2 drb. asztal, 7 drb. szék, 3 drb. ágy, 2 drb. szekrény, 1 drb. jégszekrény, 1 drb. vaskályha.

- 17.) Szellő Ambrus – Bélatelep 22.
  4 drb. szekrény, 11 drb. szék, 3 drb. ágy, 2 drb. éjjeli szekrény, 1 drb. nagytükör, 5 drb. asztal, 1 drb. íróasztal, 1 drb. sezlon, 1 drb. könyvszekrény, 1 drb. virágállvány, 1 drb. nagy kép.
- 18.) Szellő Ferenc – Bélatelep 23.
  1 drb. szekrény, 2 drb. asztal, 1 drb. éjjeli szekrény, 1 drb. kis bádog sparhelt, 6 drb. szék, 3 drb. ágy.
- 19.) Téry Aurél – Bélatelep 24.
  6 drb. ágy, 5 drb. szék, 1 drb. pad, 4 drb. asztal, 1 drb. éjjeli szekrény, 4 drb. ágybetét.
- 20.) Scipiades Elemérné – Bélatelep 25.
  7 drb. szék, 3 drb. asztal, 1 drb. ágy.
- 21.) Sebestyén Jenő – Bélatelep 26.
  2 drb. asztal, 10 drb. szék, 2 drb. éjjeli szekrény, 7 drb. ágy, 1 drb. vaskályha.

Huszka Jenő a fonyódi éjjeliőr költségeire májustól augusztusig megküldte a rá eső összeget, 60.000 adópengőt. Családjával pár hétre készül Fonyódra, de nem a saját villájukba, hanem a faluban fognak lakni. Reméli a nyár folyamán a viszontlátást.[585]

Matolcsynak azt jelentette Hohn József fonyódi telepőr, hogy a Bélatelepre költöző és ott beszállásoló rendőriskola néhány tagja 1946. július 17-én az 1-es és 2-es sz. villát nyitották fel, 18-án a 3-as, 4-es, 6-os és 7-es sz. villát nyitották fel és a benne lévő holmikból egyes dolgokat magukkal vittek. A rendőriskola parancsnoka megígérte, hogy a kárt helyrehozzák, a bútorokat visszaadják a tulajdonosoknak.[586]

Ifjabb Scipiades Elemérnek Budapesten és környékén volt egy-két telke, azokat el akarta adni és a pénzből Bélatelepen szándékozott villát venni. Kérte a tájékoztatást, van-e eladó villa? Matolcsy válaszában a 16. számú, Révy László kaposvári főügyész feleségének és Csorba József huszárezredes feleségének közös tulajdonát képező villát ajánlotta, amelyet összes berendezésével együtt 12.000 forintért adnának el.[587]

Matolcsy felhívta Jutasi figyelmét egy intézkedésre, amely a balatoni villákra egyes esetekben igénybevételi jogosultságot ad, különösen akkor, ha az elhagyott. A Vasasok két bélatelepi villára igényjogosultságot akartak támasztani. A földrendező bizottság nem hagyta jóvá a kérést.[588]

Özv. Scipiadesné Matolcsy figyelmébe ajánlotta Hohn Józsefet, aki a bélatelepi villákat éjjel-nappal becsülettel őrizte. Ennek júliusban Nóra leánya, augusztusban Elemér fia volt a tanúja. Hohn éjjel a Gerlóczy villában lakik, hogy a körútját jobban el tudja látni. Az egyik éjjel – miközben a körútját járta – ellopták egyetlen

585 Uo. Huszka Jenő levele Matolcsy Sándor részére, 1946. július 7.
586 Uo. Matolcsy Sándor levele Jutasi István részére, 1946. július 22.
587 Uo. Scipiades Elemér levele Matolcsy Sándor részére, 1946. szeptember 1.; Matolcsy Sándor válasza 1946. szeptember 6.
588 Uo. Matolcsy Sándor levele Jutasi István részére, 1946. szeptember 2.

télikabátját. Azt is mesélte, hogy május elején kapott 10 napra bért, azóta egy fillért sem. Van egy házaspár házmesterük, akik a villában laknak, a férfi szerelő.[589]

Vollnhofer Ferenc azért nem tud 1946. augusztus 1-től havi 5 forintot fizetni, mert nincs állása, foglalkozása, keresete; özvegy édesanyja nyugdíjából öten élnek; az Elhagyott Javak Kormánybiztosa a villára vonatkozó adatokat kért.[590]

Jutasi elvesztette Lengyeltóti rendőrfőnöki állását, B-listára került, korábbi nyugdíjától is megfosztották, ezért vállalta el az éjjeliőri állást is. A korábbi telepőrrel el kellett számolni, Hohn Józsefet kifizették, 540 forint díjat kapott 1946. májusától októberig (a bankszámlán gyűjtött pénze részben elértéktelenedett).[591]

Jutasit 1946. október 31-i hatállyal bocsátották el az államrendőrség kötelékéből azért, mert korábban csendőr volt. Amikor ezt nem hivatalosan megtudta, Kaposváron felajánlotta szolgálatait Matolcsynak, hiszen tíz évig a legjobb igyekezete szerint látta el a feladatait. Remélte, Bélatelep ezt méltányolja és visszafogadja. Hozzá kell fogni az újjáépítéshez, és jól tudná hasznosítani a korábbi tapasztalatait. Tudja, a tulajdonosok anyagi lehetőségei is szűkösek, ezért a gondnoki teendők mellett az éjjeliőri állást is elvállalná, a figyelme úgy is kiterjed mindenre. Az sem kellemetlen, hogy éjjelenként kisétáljon a telepre. A fonyódiaknál az a tudat, hogy újból átvette a telepet, visszatartaná a bűnözőket attól, hogy oda járjanak tolvajkodni. A gondnoki és telepőri szolgálatokért összesen havi 300 forint fizetést kér.

Két gyermeke és felesége szerény eltartásához ez az összeg lenne a minimum, amelyből szűkösen megélhetnének. Ha a villatulajdonosok tataroztatni akarnak, forduljanak hozzá, és ő ellenőrzi a munkálatokat. A felügyeleti munka díja a vállalt összeg 10%-a.

Aki el akarja adni a villáját, az is forduljon hozzá, a törvényes 2% jutalék fejében kiközvetíti a villát.[592]

A Kaposváron lakó bélatelepi villatulajdonosok is tartottak összejövetelt az aktuális ügyek megbeszélésére. Az 1946 novemberében tartott beszélgetésen jelen voltak Piatsek Gyula gyógyszerész, Lux Rezső, a Magyar Nemzeti Bank ny. főfelügyelője, Szörényi Emil (Rózsa János festőgyáros veje), Matolcsy Oszkárné, Magay Béla, Révy László, Matolcsy Sándor.

Ezen szóba került az, hogy Jutasi Istvánt október 31-vel a rendőrség kötelékéből elbocsátották, a régi, csendőr-tiszthelyettesi nyugdíját is elveszítette. Állás és kereset után kell néznie. Felajánlotta, hogy a gondnoki és telepőri feladatokat is ellátná, havi 300 Ft fizetésért, két gyermeke és felesége szerény ellátásához ennyire feltétlenül szüksége van.

A tulajdonosok tárgyaltak arról, hogy milyen formában építsék újjá Bélatelepet. Az egyik változat az, hogy mindenki kezdje a saját villájával, a közös vagyont képező közművekre pedig egy külső vállalkozót keresnek, akit valamilyen formában kompenzálnak (pl. kiadó villa bérbeadása, befolyó bevételek, stb.). A másik változat az, hogy kezdjék a vízvezeték és a fürdőkabinok helyreállításával. Jutasi

589 Uo. özv. dr. Scipiades Elemérné levele Matolcsy Sándor részére, 1946. szeptember 29.
590 Uo. Vollnhofer Ferenc (Szombathely) levele Matolcsy Sándor részére, 1946. október 5.
591 Uo. Matolcsy Sándor levele Lux Rezső részére, 1946. november 3.
592 Uo. Jutasi István levele Lux Rezső részére, 1946. november 7.

felajánlotta, hogy a telep minden ügyes-bajos dolgának az intézését magára vállalja, ha valaki el akarja adni a villáját, 2% jutalékért kiközvetíti. A villák tatarozási munkálatait is felügyeli és ellenőrzi a vállalt összeg 10%-áért. A havi telepfenntartási díj 12 Ft.[593]

Matolcsy tájékoztatta Jutasit arról, hogy a kaposvári villatulajdonosok megbeszélésén vállalták azt, hogy havonta 12-12 forintot beadnak azért, hogy Jutasi megkapja a havi 300 Ft fizetést, de csak 264 Ft jön össze, mert a Magay utca lakói csak 6 Ft-ot fizetnek. Matolcsy megbízta a saját villájának felújítási munkálatainak az intézésével, ezért a bekerülési összeg 10%-át fizeti, Csényi adjon árajánlatot. A többi villatulajdonos: Révynek eladási szándéka van. Rózsáék rendbe hozatják a villát. A Piatsek és Lux villát, valamint a Fleischacker villa örököse, Matolcsy Oszkárné tavasszal akarja rendbe hozatni. A két Magay villa rendben van. Jutasi végül a 264 forintos fizetést – Matolcsy iránt érzett hálája és nagyrabecsülése miatt – elfogadja, bár ebből a családot eltartani nem tudja, amikor a nagyfiát taníttatnia kell. Két állást is felkínáltak, de visszamondta őket, mert biztos volt abban, hogy a Bélatelep megadja neki a 300 forintot. Úgy gondolta, ez az állás előnyösebb lenne neki, mert tíz évig dolgozott benne, és tisztában van a bélatelepi viszonyokkal. Matolcsy villáját Csényi megnézte, de csak tavasszal érdemes hozzáfogni a helyreállításhoz az időjárás miatt.[594]

A Budapesten lakó bélatelepi villatulajdonosok megbeszélésén kiderült az, hogy azt szeretnék, ha Jutasi újra intézné a telep ügyeit. Egy tagtárs (Scipiades Elemér) szerint az eddigi őr sorsát is figyelembe kell venni, s miután Jutasi nem bírná egyedül az összes teendő intézését, Józsit segéderőként lehetne alkalmazni. Törley Dezső azt javasolta, hogy az egész villasort egy vállalkozó újítsa fel. A havi 12 forint járulékot Scipiadesné kivételével megszavazták. Náluk lakik egy őr, ezért csak 6 forintot fizetnének. Díjtalan árajánlatot kérnek vállalkozóktól a teljes telep restaurálási munkálataira villánként a főbb munkákra (padlásszerkezet, tető, vízvezeték, villany, bútorzat), a kabinokra és a fürdőtelepre. A renoválásra kölcsönt szeretnének igénybe venni, elsősorban a Dunántúli bank és takarékpénztártól. A társaság tagjainak egy része attól sem idegenkedik, hogy a villát egy nagyobb vállalatnak bérbe adja annak fejében, hogy azt helyreállítja a tisztviselői részére. A vállalattal még arról is megegyezhetnek, hogy egy szobát saját használatra is kapnak. A renoválás fejében többen hajlandók komoly, szolid cégnek bérbe adni több évre a villát, mint pl. a Hutter és Lever cég. Eladásra senki sem gondolt. Fekete Zoltán a kollektív bérbeadást tartaná a legjobb megoldásnak (ha mindenki kapna egy szobát a villájában), mert akkor a helyreállítás kérdése is megoldódna. Meg kellene állapítani, hogy mennyit érnek a bélatelepi villák, eladás esetén mennyit lehet értük kérni. Szerinte kb. 10.000 forintnál többet nem, de az ő birtokán disznóólat kell készíttetnie, és az 2.500 forintba kerül, A további értekezleteket a Centrál Kávéház emeleti termében tartják.[595]

---

593 Uo. Feljegyzés, 1946. november 11. Kaposváron lakó bélatelepi villatulajdonosok összejöveteléről.
594 Uo. Matolcsy Sándor levele Jutasi István részére, 1946. november 11., Jutasi válasza, 1946. november 14.
595 Uo. Budapesten lakó bélatelepi villatulajdonosok megbeszélésének anyaga, 1946. november 24.

Scipiades Elemérnek a budapesti összejövetelen szóba került Jutasi-üggyel kapcsolatban a következő a véleménye: A volt bélatelepi gondnok az ostrom után érvényesülési okokból a legnehezebb időkben cserbenhagyta a villatulajdonosokat és a rendőrségnek lett a tagja. Nem tudván a karrierjét megalapozni, megvált a rendőrségtől, és állás nélkül maradva, régi érdemeire hivatkozva kéri az érdekeltséget, hogy tegyék meg gondnokká. A telep szempontjából legsúlyosabb időkben, az ostrom után bízták meg a teendőkkel a fonyódi bába fiát, aki a feladatot, sokszor személyes biztonsága veszélyeztetése mellett becsülettel ellátta. Ez a fiatalember valószínűleg azért nem vállalt másik állást a konjuktúrálisnak mondható időszakban, mert gondolta, ha megelégednek a munkájával, a továbbiakban is számítanak rá. A szociális elveket valló időszakban igazságtalanul járnak el, ha ezt a fiatalembert elbocsátják Jutasi kedvéért.[596]

Bélatelepi bútorokkal kapcsolatosan jött egy hír, miszerint a Reiser Lajos tulajdonát képező Szent István u. 3. sz. alatti emeletes ház 14 helyiségből álló lakrészét a Vízi Rendőrség 1945. június 15-ől igénybe vette. A helyiségeket Bélatelepről származó bútorokkal rendezték be, amiket nem adtak vissza a tulajdonosoknak.[597]

Jutasi megköszönte Matolcsynak, hogy visszahelyezték az állásába, a belé helyezett bizalom arra ösztönzi, hogy a munkát a villatulajdonosok még nagyobb megelégedésére végezze,

Azért vállalta a telepőri állást is, mert ő is szét tud nézni a telepen, és maga az a tudat, hogy ő visszatért Bélatelepre, a tolvajlásra hajlamosaknál nagyobb hatással van, mint más telepőr.

Szerinte egy vállalkozó nem tudna annyi munkaerőt alkalmazni és minden szükséges anyagot beszerezni, és a munkával haladni, hogy tavaszra készen legyenek a villák, akikre nem jutna idő, zúgolódnának. Ha mégis egy vállalkozó mellett döntenek, az asztalosmunkákat már a télen meg kellene csinálni, hogy tavasszal a tetőzet és a falazat javítási munkáival lehessen foglalkozni. A strandon teljesen új kabinokat kell építeni. A kollektív bérbeadás azért nem jó, mert egy évi nyaralás fejében nem hozzák helyre a villát a cégek, és bútorokat sem szállítanak oda. Több évre pedig a tulajdonosok nem hajlandók lemondani a nyaralás lehetőségéről. Minden villát a tulajdonos hozasson rendbe, aztán, ha akarja, bérbeadhatja.[598]

Matolcsy 1946 végén úgy döntött, hogy lemond az elnöki tisztségről, mert kérése ellenére a két kaposvári jogász-villatulajdonos (Révy László, Magay Ferenc) nem volt hajlandó segíteni az érdekeltség ügyeinek az intézésében, pedig idejükből kitelne. Révy azzal tért ki, hogy ő büntetőjogász, Magay Ferenc pedig azzal, hogy ha hivatali elfoglaltsága nincs is sok, egyéb teendői azért vannak.[599]

A Karácsony előtti szombatra virradóra kivágtak Matolcsy kertjéből egy nagy ezüstfenyőt. Kadáék kertjén keresztül a Márffy térre húzták, majd a szerpentin

596 Uo. Dr. Scipiades Elemér levele Matolcsy Sándor részére, 1946. december 4.
597 Uo. Takács Károly rendőr őrmester jelentése, 1946. december 8.
598 Uo. Jutasi István levele Matolcsy Sándor részére, 1946. december 10.
599 Uo. Matolcsy Sándor levele Sebestyén Jenő részére, 1946. december 28. - Egyik azt is mondta nyeglén, hogy ha nem bírja, mondjon le. Most megteszi, mert a többiek nem utasították vissza ezt a hangnemet, nem álltak ki mellette.

úton a bélatelepi állomás felé vonszolták tovább. A nyomozás során Jutasi kiderítette, hogy a fát a Szinesi Gusztáv szeszfőzdéjében dolgozó Bihálovics nevű munkás vágta ki. Egy másik napon a Törley villa kertjéből is kivágtak egy ezüstfenyőt, azt Herberth Jánosnak adták. Jutasi a lengyeltóti rendőrségen intézkedett, és a két fenyőfát lefoglalták. Később a Magay utcában is elfogott két fiatalt, akik a Goy villa kertjében vágtak ki fenyőfát. Négy suhanc a favilla kertjéből 10 fát vágott ki, elszaladtak, de felismerték őket. Sajnos nem sikerült a fakivágásokat megakadályozni. Matolcsy válaszában azt kérte, hogy ifj. Szinesi Gusztáv – mint a fakivágások értelmi szerzője – fizesse ki a kárt, amely 500 forint.[600]

Sebestyén Jenő bizalmas forrásból azt az információt kapta, hogy a fővárosi leányárvaház üdülőtelep épületének padlásán sok, feltehetőleg Bélatelepről származó bútor van. Ezek még az előző gondnok ideje alatt kerültek oda.[601]

Matolcsy szerint a bélatelepi vízvezetéket a tulajdonosok egy része – egy 1943-ban hozott határozat értelmében – átadná a községnek ingyen, hogy az tartsa karban, javíttassa, viselje gondját. Matolcsy ezzel akkor sem értett egyet, szerinte maradjon meg a tulajdonjog, mert a felújítás után hasznot hozhat az egyesületnek.[602]

Révy László tájékoztatta Matolcsyt, hogy Bélatelep 16. sz. villájukat az anyagi körülmények kényszerítő hatása alatt el kellett adniuk. A villa vevője Keszthelyi Alajosné szül. Magyar Emma újpesti lakos, városi tanácsos neje. Révy kérésére 200 forintot utaltak Jutasi címére, illetve a fizetését, 250 forintot. Azonban nem tisztázták azt a kérdést, hogy a Révy-Keszthelyi szerződés kapcsán az eladót és a vevőt terhelő jutalékot ki fizesse be Bélatelep javára. Jutasi a Révy villa új tulajdonosának a figyelmét felhívta arra, hogy a vételár 3%-át (330 Ft) köteles befizetni az egyesület részére, küldött neki csekket 342 forintról, amiben már az áprilisi 12 forintos tagdíj is benne van. A vevő ígérte, hogy megfizeti az összeget.[603]

Matolcsy beszélt budapesti villatulajdonosokkal, és a csapatmozdulatokról elterjedt hírek miatt nem tervezik, hogy a villájukat rendbe hozatják. Amennyiben Csornokyék megvennék a Buzáth-villát (a tárgyalások folynak), akkor többen megkezdenék a villák rendbehozatalát. A villák őrzése nem eredményes, rendszeresen tűnnek el felszerelési tárgyak a villákról (ablak, zsalu, kilincs stb.). Hohn József idejében ilyen nem nagyon történt, pl. amikor ő ott járt, felelősségre vonta, hogy mit keres ott, mivel nem ismerte, vagyis ténylegesen őrizte a villatelepet. Ripkáné értesítette, hogy a villát nem a Ranolder Intézetnek, hanem annak igazgatónőjének, Csorda Rózának adta el. Krizsanovitsné villáját panzió részére szeretné bérbe adni, vagy életjáradékért cserébe eladni. Piatsek Gyula nem akarja a villát eladni. Belányi Ferenc a Magyar Szellőző Művek Rt.-nek adta el a villáját. Téry Aurél el akarja adni a villáját. Révyék özv. Keszthelyi Alajosnénak adták a villát, de a 88 forint villaőrzési hátralékot nem akarják kifizetni, mondván, nekik nincs szükségük a villa őrzésére.[604]

600 Uo. Jutasi István levele Matolcsy Sándornak, 1947. január 3.; Matolcsy válasza, 1947. január 8.
601 Uo. Sebestyén Jenő levele Matolcsy Sándornak, 1947. január 21.
602 Uo. Matolcsy Sándor levele Jutasi Istvánnak, 1947. február 17.
603 Uo. Révy László levele Matolcsy Sándornak, 1947. április 14.; Matolcsy Sándor levele Jutasi Istvánnak, 1947. február 17.; Jutasi István Matolcsy Sándornak, 1947. április 8.
604 Uo. Matolcsy Sándor levele Jutasi Istvánnak, 1947. február 22.

Matolcsy úgy tudja, hogy a Szigethy-villa után érdeklődik Jékely László.[605] Megoldás lehetne, hogy Szigethyék megveszik a Ripka villát, Jékely pedig a Szigethy-villát. A Buzáth villa után pedig a köztársasági elnök veje, Csornoky[606] érdeklődött.[607]

Ripka Ferencné 1947 tavaszán nehéz döntéséről tájékoztatta Matolcsy Sándort: „Néhai jó uram halálával családunk helyzetében bekövetkezett változás arra kényszerített, hogy annyira szeretett bélatelepi villánktól megváljunk. A múlt nyarat ott töltöttem, de minden bokor, minden fa reá emlékeztetett s megnyugvás helyett fájó emlékekkel tértem haza.

Az idők sem alkalmasak arra, hogy nagyobb, s olyan népes családok, mint a mienk, a nyaralási költségeket előteremthessék. Megsemmisült a villa egész berendezése, a helyreállítás is igen nagy összegeket igényelne, úgy hogy mindezt mérlegelve nem volt más választásunk, mint megválni attól a helytől, amelyhez a múltnak annyi szép emléke fűz, ahol gyermekeinknek, unokáinknak és dédunokáinknak annyi kellemes időtöltést és üdítő szórakozást tudtunk nyújtani. A villát tehát eladtuk. A vevő Csorda Róza,[608] a Ranolder Leánynevelő Intézet igazgatónője, lakik Budapesten (XII. Patkó u. 10-12.). Ezt az alkalmat használom fel arra, hogy elbúcsúzzam bélatelepi nyaraló társainktól, akikhez immár 40 éves barátság láncai fűznek.

Kérem, tolmácsolja mindnyájuk előtt őszinte köszönetemet, amiért néhai jó férjem elnöki munkáját támogatták s néki olyan sok örömet szereztek a telep felvirágoztatása érdekében kifejtett támogatásukkal. Önnek külön is őszinte köszönetem." Matolcsyt Ripkáné levelének tartalma mély meghatottsággal és szomorúsággal töltötte el. Elképzelte, hogy „Feri bácsi", aki oly igen-igen szerette Bélatelepet, odaát értesül erről a hírről, akkor mélységes fájdalommal szorítja össze az ő jóságos szívét. Ripkáékkal a legjellemzőbb színfolt tűnik el Bélatelepről, amely Ripka Ferenc egyéniségének és sok munkájának számos jelét viseli. Bízik abban, hogy az Úristen megfogja még adni a Ripka családnak, vagy a család egyik másik sarjának, hogy útja Bélatelepre visszavezessen. Amíg ő Bélatelep ügyeinek mindenese, nem szűnik meg Ripka emlékét ápolni.[609]

Téry Aurél levelében arról tájékoztatta Matolcsyt, hogy a villa számára túl nagy, el szeretné adni 30-32 ezer forintért, ami szerinte a korabeli árak mellett sem túl sok.

---

605 Jékely László (1906–?) ügyvéd. 1946. február l-jétől 1947. június 20-áig Tildy Zoltán mellett az elnöki hivatal vezetője. 1947 júniusában külföldre távozott. – Az irodáját dr. Fekete László vezette, aki Fekete Zoltán villatulajdonos fia volt, a levelekből is kiderül, hogy ő volt az összekötő kapocs a villa-vétel kiajánlásoknál, az ő közvetítésével jöttek volna létre a vásárlások (Csornoky, Jékely).

606 Dr. Csornoky Viktor (1919-1948) ügyvéd. Anyja Klein Stefánia, felesége Tildy Erzsébet, Tildy Zoltán leánya. Koncepciós perben halálra ítélték, majd felakasztották. – Tildy Zoltánt 1948. július 31-én mondatták le veje, Csornoky Viktor hazaárulás vádjával való letartóztatása miatt (Tildy köztársasági elnöki tisztsége formálisan csak augusztus 4-én szűnt meg). Ezután a volt köztársasági elnököt egészen 1956 májusáig - közel nyolc évig - házi őrizetben tartották.

607 Uo. Matolcsy Sándor levele Szigethy Gyula Istvánnak, 1947. április 8.; Matolcsy Sándor levele Buzáth Imrének, 1947. április 8.

608 Csorda Róza Romana, SC (1887–1974) vincés nővér, igazgató.

609 Uo. Dr. Ripka Ferencné levele Matolcsy Sándornak, 1947. április 14.; Matolcsy Sándor Ripka Ferenének, 1947. április 22.

Jutasi tájékoztatta Matolcsyt, hogy Ripkáék a villát a sándortelepi vincés nővéreknek adták el 23.000 forintért. Jutasi is küldött rá vevőt, a Pénzügyminisztérium elnöki osztályának főnökét, de egy nappal lekéste. Nem mondott le tervéről, hogy Bélatelepen villát vásároljon magának, továbbra is keresi a megfelelőt, már a nyáron ott akar nyaralni. A villáján a zsaluk már akkor sem voltak meg, amikor ő került a telepőri pozícióba. A villákat addig fogják fosztogatni a tolvajlásra hajlamosak, amíg nem látják, hogy ott nyaralnak. Téry Aurél „Olga" villájára van eladói megbízása, de a kért ár, 30.000 forint a leromlott állapotú villáért nagyon sok.[610]

Szaplonczay Manó Irén nevű leánya, Piatsek Gyula felesége egyelőre nem foglalkozik a villa eladásának a tervével. Pénzhiány miatt nem tudja jelenleg a villát tataroztatni és újra berendezni, de a vagyon- és közbiztonsági helyzet nem is tenné ezt lehetővé. Nem akarja bérbe adni, mert a bérösszeget adóba kivetnék, és utána más valaki akarnak beköltözni oda.[611]

Matolcsy Sándor szinte mindent egy lapra tett fel: szerinte a telep nyara attól függ, sikerül-e értékesíteni a Buzáth-villát (a már korábban említett Csornoky Viktornak – tudjuk, nem sikerült), mert akkor megtelik a telep. Ha nem, akkor senki sem mer befektetni további pénzösszegeket, mert nem múlt el a veszély, hogy a rendbe hozott villatelepet ismét elveszik. Közbiztonság még nincs Bélatelepen. A Matolcsy-villáról is tűnnek el épület-alkatrészek. Vererbélyné a kertészházba keres valaki lakónak.[612]

Verebély Tiborné a villát szeretné megtartani, mert legszebb emlékei oda kötik. Nagyon kifosztott állapotban van, sok munkával lehetne félig-meddig lakhatóvá tenni. A Sirállyal szemben van két telke, legalább az egyiket szeretné eladni, hogy annak bevételéből a helyreállítást finanszírozni tudja. Egy megbízható házaspárnak ingyen adná a kertészlakást lakhatásra, ha vigyázna a villára, és rendben tartaná a környékét.[613]

Szabó Ferenc a Tökölön élő pápai kamarás, esperes plébános Matolcsynak számolt be megpróbáltatásairól: rendezni fogja a tartozását, 63 forintot, eddig 45 Ft-ot küldött. A villáját valószínűleg a főispán, Fekete Tibor szeretné megvásárolni, hallott már szép, hitvalló, kiálló lelkéről, ismeretlenül is meleg szeretettel öleli. Nincs mása, mint a „nagy szeretete Bélatelep iránt", mégis ragaszkodik a diszkrét, templomi csendet nyújtó helyhez, Bélatelephez, amely életében igaz, eddig csak négyszer, a földön a földiekből a legkedvesebbet nyújtotta (vagyis: nem akarja eladni a villát). Nem volt lelke megnézni a pusztulás undokságát a helyszínen, de közölték vele a villa kifosztottságát és tönkretételét. Nem tudja, mi lesz a villájával, de jobban szereti, mint valaha. Szolgálati helyén, Tökölön nagy megpróbáltatásai voltak a háború alatt, az orosz katonáktól sokat szenvedett híveivel együtt. Matolcsy válaszában jelezte, Fekete Tibor főispánnal együtt kívánják, hogy további élete nyugodt, csendes, megbékélt és Isten gazdag áldásával teljes legyen. Adja meg az

610 Uo. Jutasi István levele Matolcsy Sándornak, 1947. április 15.
611 Uo. Piatsek Gyula levele Matolcsy Sándorhoz, 1947. április 16.
612 Uo. Matolcsy Sándor levele dr. Verebély Tiborné részére, 1947. április 24.
613 Uo. Verebély Tiborné Matolcsy Sándornak, 1947.

Isten neki azt a lehetőséget, hogy bélatelepi szép kis villáját mielőbb helyrehozathassa, és azt teljes erőben és egészségben még sokáig élvezhesse.[614]

Matolcsyval közölte Szellő doktor, hogy a község a villák kertjeit legelteti az állatokkal. Azt a választ kapta, hogy a községi legelő víz alatt van, ott kell legelni, ahol fű van.[615]

Bélatelepen megkezdték a lövészárkok, bunkerek betemetését, az elhullott levelek összegereblyézését, a munkások napszámbére 10 forint, nagyon sok a munka. A Ripka villa új tulajdonosai, az apácák és a Vollnhofer villát kiigénylő pécsi szakszervezet vizet kér. A vízvezetéki hálózatot meg kell csináltatni, mert a villákban lévő mellékvezetékek hibája nem tenné lehetővé a vízszolgáltatás megindítását a telepen. A Ripka villát már nagyjából rendbe hozták és a vezető nővér közölte, hogy állandóan 50 gyermeket fognak ott nyaraltatni. A pécsi szakszervezet is 50 munkást fog ott egész nyáron át üdültetni.[616]

Az új vevők közül csak Keszthelyiék fizették meg a 2%-ot, 342 ft-ot, Belányiék, a Ranolder Intézet, Pécs városa még nem.[617]

Matolcsy körlevélben tájékoztatta az aktuális ügyekről a bélatelepi villatulajdonosokat, ennek lényegi pontjai a következők voltak:

– A fonyódi 2356. sz. telekkönyvi betét, amelybe a villák előtt elhúzódó út és díszkert, az eszplanád, a motorház és a hozzá tartozó terület van felvéve (ebben a villatulajdonosok 600/37800 arányban társtulajdonosok) telekkönyvileg helytelen állapotot tüntet fel a tulajdonosokat illetőleg, mert a tulajdonosváltások nem lettek átvezetve. A tulajdonosoknak nem csak a villa képezi a tulajdonát, hanem a fent felsorolt ingatlanok is, melyek igen jelentékeny értéket képviselnek, ezek képezik alapját a fürdőegyesületnek. Rendezetlen a tulajdonjoga a Schaffer villának, mert a közös ingatlan még mindig Schaffer Ignácné nevén van, a Gerlóczy villánál, ahol a tulajdonos még mindig Postás Takarék, Pécs város villájánál, ahol a tulajdonos még mindig Fekete Zoltán, Nagyné Csertán Ella villájánál, ami még szülei nevén van, a Szendrői villának még mindig a Duchon nővérek, a két Szellő villának Teutsch Gusztáv és Matolcsy László, a Téry villánál a tulajdonos még az O. K. H., a Révy villánál, ahol a tulajdonos még mindig Révy Lászlóné és Csorba Józsefné, a Ranolder Intézet által megvett villánál még a Ripka nővérek a tulajdonosok.

Helyes volna, ha a telekkönyvi állapot helyreállításához szükséges lépéseket a tulajdonosok megtennék.

- A villák tulajdonjogában az alábbi változások történtek:
  Ripka villa – Randolder Intézet,
  Fekete Zoltán villája – Pécs városa,
  Révy Lászlóné-Csorba Józsefné villája –Keszthelyi Alajosné Újpest,
  Lux Rezső villája – Belányiék
  Belányiék villája – Redőnygyár, Budapest,

---

614 Uo. Szabó Ferenc pápai kamarás, esperes plébános Matolcsy Sándornak, 1947. április 25., Matolcsy Sándor Szabó Ferencnek, 1947. május 2.
615 Uo. Matolcsy Sándor Jutasi Istvánnak, 1947. május 10.
616 Uo. Jutasi István Matolcsy Sándornak, 1947. május 13.
617 Uo. Matolcsy Sándor Jutasi Istvánnak, 1947. május 29.

– Lakhatóvá teszi a villáját, és a fürdőszezon nagy részét ott tölti. Ezzel a családjának is nagy örömet okoz, másrészt az elnöki teendők lelkiismeretes ellátása is arra ösztönzi, hogy a nyár jelentékeny részét Bélatelepen töltse. A kormány a balatoni villákra akkor adja ki a használhatási engedélyt, ha azokat a nyárra használható állapotba hozzák, egyébként igénybe fogják venni. Csak a legsürgősebb javításokat csináltatja meg, ahogy anyagi lehetőségei engedik, megállítja a tetőzet rongálódását, 3 szobát és egy konyhát kimeszeltet, az egész épületet kitakaríttatja, az ajtókat, ablakokat megjavíttatja, a legszükségesebb bútorokkal beerendezteti, így alkalmas lesz arra, hogy családja 2-3 hónapot ott töltsön.

Nyáron lakott lesz a Schaffer, Ripka, Rózsa János, Törley Dezső, Pécs város, Matolcsy, Keszthelyi Alajosné, Matolcsy Oszkár, Scipiades Elemérné, Sebestyén Jenő, Szellő Ferenc, Szellő Ambrus, Krizsanovits Józsefné, Buzáth Imre.

A Velics villában a Somogymegyei Közkórház dolgozói vannak.

– Hitelből rendbe hozatták a sétányt, a strandot is rendbe fogják, a kabinok megmaradt anyagából 10-12 kabint csinálnak, ezeket kabinonként 2-3 család fogja majd használni. A strandon két lejárót is csinálnak, egyet a kabinsor közepén, egyet a „kisvíz"-ben, a móló és a strand sarkán.[618]

A Buzáth-villa eladása a korábban már jelzett prominens személy részére nem sikerült, így az alábbi megállapodás jött létre 1947 nyarán:

A 28. sz., ún. Buzáth-villát a papírgyár munkásjóléti alapjának 1947. június 15-től szeptember 30-ig a dolgozók részére üdültetés céljából a rendelkezésére bocsátja.

Tudomásul veszi, hogy ezen időszak alatt kb. 50 dolgozó, változó létszámmal üdülés céljából veszi igénybe a villát és annak tartozékait.

Ezen használatért a gyár vállalja a villa lakhatóvá tételét (javítási, tisztítási, és egyéb szükséges munkálatok elvégzését). A villa épületéhez tartozó 600 négyszögöles területen fekvő díszkertet és gyümölcsöst az üdülő dolgozók a természetes gondosság mellett szabadon használhatják. A gyümölcsöket leszedhetik a diót kivéve.

Kiköti magának azt a jogot, hogy a kisházban lévő szoba-konyhát a család használja, ha bútort nélkülözni tud, leltár szerint használatra átengedi.

A villa után járó évi adót, kb. 100-150 Ft a gyár viseli. A használat idején fogyasztott víz és villany díját a gyár viseli.

Ha az 1948. évben a villa tulajdonjoga megmarad, és használatra való átengedésre sor kerül, akkor azt elsősorban a papírgyárnak köteles felajánlani.

Szabadosné elnök, Buzáth örökösök nevében.[619]

A szezon végén aztán Pöschl Imre bizalmasan kérte Matolcsy Sándort tanácsát az ügyben, hogy a Kerma képviselői felkeresték, és azt akarják, hogy az 1948. évben is adja oda a villát, mert a 2.200 forintra tervezett költségeik 8.500 forintra rúgtak. Igaz, hogy ebben benne vannak olyan tételek is, amik az ő tulajdonuk maradt. A helyrehozatali munkák (kevés kőműves munka, festés, zárak rendbe hozása, ki-

618 Uo. Körlevél a bélatelepi villatulajdonosokhoz, 1947.

619 Uo. Dr. techn Pöschl Imre Kerma Papírárúgyár Munkásjóléti Alapjának, 1947. június 13.

lincsek, villanykapcsolók és foglalatok szerelése, kevés vízvezeték javítás, takarítás) költsége nem volt ekkora, pl. a takarítás után összegyűjtött szemetet egy kupacba hordták a padláson és az udvaron, de el nem szállíttatták.

1948-ban is jönnének más vállalatok üdülői, hogy a költségek megtérüljenek. A Kerma dolgozói létszáma 60-70 fő, 2 x 2 hétig lennének ők, a nyár többi részében másokat üdültetnének.[620]

Szellő Ferenc egyik öccse[621] kőművesmester (orosz fogságból került haza), nagy állami építkezéseknél volt főmunkavezető. Ácsmester barátjával a napokban fognak hozzá a volt 'Szebb jövőt' villa helyreállításához. Ambrus öccsével együtt szeretne kölcsönt kapni az épület helyrehozatalához, ami kb. 6-8000 forintba kerül. Öccse szerint a favillát körös-körül le kellene bontani, és a fagerendák helyett felfalazni.[622]

Huszka Jenő azt szeretné, ha a kabinok megmaradnának úgy, ahogy vannak, és évente csináljanak 2-3 új kabint. Akit zavar, hogy nincs rajta ajtó, csináltasson rá, ő ajtó nélkül fogja használni. Elég lenne egy lépcsőlejáró a strandra. Nyáron, ha lent lesz, eldönti, rendbe tudja-e hozatni a villáját, július közepétől a nyarat Fonyódon tölti, a faluban bérelt szobát.[623]

Matolcsy Sándor év eleji lemondása nem volt végleges, viszont nyáron már komolyan gondolta, s az alábbi levélben tájékoztatta az igazgatóságot, s rajtuk keresztül a villatulajdonosokat:

„Igen tisztelt Igazgatóság!

A Bélatelep életének talán legválságosabb korszakában arra kényszerít a magam élete, korom és egészségi állapotom, hogy megköszönve a személyem iránt eddig megnyilvánult bizalmat, elnöki állásomról lemondjak és ezt az állást a telep közgyűlésének rendelkezésére bocsássam. Indoka ennek az elhatározásnak nagyon egyszerű: megszoktam a magam életében azt, hogy rendszerint akkor kerül egy-egy közület vezetése, gazdasági életének irányítása az én kezembe, amikor ez az élet változás elé kerül, eddigi alapjai meginogtak, azok helyett újakat kellett építeni és ezeken az új alapokon a közület életét újra meg kellett indítani. Tisztán látszanak előttem Bélatelep élete új korszakának új alapjai is, s tisztán látom ennek az új életnek lehetséges új útjait is. Családok élete és ereje helyett a telepen megtelepedett közületek erejébe is kell a mi településünket újra felépíteni akként, hogy a régi élet szépségeiből, intézményeiből át kell hozni mindazt, amit ez az új élet is szépnek, jónak és hasznosnak ítél. Ezt a munkát már elkezdettük a múlt évadban s a kezdő lépéseket zavartalanul megtéve, most már adva vannak az újjáépítés lehetőségei, csupán az állam, s a Balatoni Intéző Bizottság támogatása lenne ehhez megnyerendő, amihez ígéreteink is vannak. S ha én mégis szükségesnek látom a visszavonulást, akkor annak kijelentése mellett, hogy nagyon nagy kedvem lenne ehhez a munkához, amelyet – úgy érzem, sikerrel is tudnék megoldani – be kell hogy jelentsem, hogy lemondásomnak két olyan oka van, amely elhatározásomat szükségessé, véglegessé és megmásíthatatlanná tette: az egyik anyagi helyzetem,

620 Uo. Pöschl Imre Matolcsy Sándornak, 1947. szeptember 19.
621 Szellő László vagy Sándor.
622 Uo. Szellő Ferenc Matolcsy Sándornak, 1947. július 4.
623 Uo. Huszka Jenő Matolcsy Sándornak, 1947. július 16.

amely arra kényszerít, hogy minden kis maradék erőmet a családom és magam mindennapi kenyerének előteremtésére fordítsam, – a másik korom és egészségi állapotom, amely két adottság ma már nem teszi lehetővé azt, hogy többet dolgozzam, mint amennyi dolog a megélhetés eszközeinek előteremtéséhez szükséges. Én, aki életem munkájának nagyobb részét mindig a köz önzetlen szolgálatába állítottam, az idő fölöttem történt múlásának ezt a következményét mélységes alázattal, s a valóság tiszta meglátásával veszem tudomásul. Kérem az igen tisztelt Igazgatóságot, lássák meg ezt Önök is, lássa meg ezt az i. t. közgyűlés is, engedjen engem távozni és adja át helyemet valaki olyannak, aki a mi kis Településünket éppen úgy szereti, mint én, de aki még fiatal, munkabíró és tetterős.

Őszinte szeretettel és tisztelettel köszönti mindnyájukat dr. Matolcsy Sándor."[624]

Matolcsy Csejdy Lászlónak személyesebb hangvételű levélben indokolta a lemondást: Véglegesen lemond a Bélatelep elnöki tisztségéről. Fájdalmas ez az elhatározás, de nincs más lehetősége. Ferit[625] nyugdíjazták, Miki[626] félholtan jött meg az orosz hadifogságból, talán esztendőkig nem lesz keresőképes állapotban, az ő állása is hajszálon lóg, fia[627] 3.000 km-re van tőlük, Bözsi bőszénfai gazdasága is problematikus. Halálra kell magát dolgoznia azért, hogy 12 embernek kenyeret tudjon adni. Ő, aki mindig a köznek dolgozott, vissza kell, hogy vonuljon az ilyen természetű munkától. Kenyérkeresete mellett csak az egyházi vonalat tartja meg.[628]

Csejdy László úgy gondolta, hogy a Szigethy villa egyike a legjobban szenvedett nyaralóknak, nagy gondot okoz a lakhatóvá tétele. A villához továbbra is ragaszkodnak, a kilenc tulajdonos 36 üdülésre szoruló családtagot reprezentál. Egy-két héten belül megejtik azokat a legszükségesebb javításokat, amik lehetővé teszik a villa legprimitívebb módon való használatát. Colette és Szigethy Miklós mennek le leghamarabb, majd Ravazdyék, augusztus közepe után ő is lemegy a családja ott maradt részével.[629]

A háború utáni korszak tagdíjfizetési kimutatását azért érdemes teljes egészében megnézni, mert összefoglaló képet ad a villatulajdonosokról.[630]

Név	Évi tagdíj Ft	Befizetés Ft	Hátralék Ft	Megjegyzés
Matolcsy Sándor, Kaposvár	144	144	–	
Ranolder Intézet, Budapest	144	119,80	24,20	Befizetés 08.05.
Matolcsy Oszkárné, Kaposvár	144	51	93	
Nagyné sz. Csertán Ella, Bp.	144	152	Túlfizetés	
Piatsek Gyula, Kaposvár	144	60	84	Befizetés 08.05.

624 Uo. Matolcsy Sándor a bélatelepi Igazgatóságnak, 1947. július 19.
625 Veje, Brokés Ferenc (felesége Matoltsy Irén).
626 Veje Kengyel Miklós (felesége Matoltsy Erzsébet).
627 Matoltsy Sándor Gedeon.
628 Uo. Matolcsy Sándor Csejdy Lászlónak (miniszteri tanácsos, Köztársasági Palota), 1947. július 20.
629 Uo. Csejdy László Matolcsy Sándornak, 1947. július 22.
630 Uo. Kimutatás Fonyód-Bélatelep fürdőegyesület tagjai által befizetett tagdíjakról 1946. augusztus 1.–1947. augusztus 1.

Név	Évi tagdíj Ft	Befizetés Ft	Hátralék Ft	Megjegyzés
Özv. Szigethy-Gyula Jánosné, Ravazdy Györgyné és Csejdy László	144	120	24	
Vollnhofer Ferenc	144	144	–	
Rózsa János, Kaposvár	144	144	–	
Ádám Jenő, Budapest	144	30	114	
Pécs város, Pécs	144	108	36	
Huszka Jenő	144	108	36	
Törley Dezső, Budapest	144	204		Túlfizetés 1947.12.31.
Keszthelyi Alajosné	144	20	124	
Rudnóy Kornél, Budapest	144	108	36	
Szabó Ferenc, Tököl	144	132	12	Befizetés 08.04.
Szellő Ferenc, Pécs	144	108	36	
Téry Aurél, Dombóvár	144	101	43	Befizetve 12,– 08.09.
Özv. Scipiades Elemérné, Pécs	144	86	58	Befizetve 12,– 08.12.
Sebestyén Jenő	144	144	-	
Belányi Ferenc, Fonyód Lux villa után	144	99	45	
Özv. Tarján Antalné és Bubregh Emilné, Sellye	144	144	-	
v. Magay Béla	114	38	76	Befizetés 26,– 08..08.
Dörre Ernő	114	15	99	
Özv. Prilisauer Adolfné, Budapest	144	-	114	
Magay Ferenc	144	30	84	Befizetés 74,– 08.05.
Özv. Magay Kálmánné	114	–	114	
Sauer Rudolf, Kula	144	–	144	
Mihalecz Mátyás, Fonyód	144	–	144	
Gerlóczy Pál, Budapest	144	–	144	
Kada Alajos	144	–	144	
Szendrői Zoltán, Budapest	144	–	144	
Özv. Verebély Tiborné, Budapest	144	–	144	

Név	Évi tagdíj Ft	Befizetés Ft	Hátralék Ft	Megjegyzés
Szellő Ambrus, Budapest	144	–	144	
Özv. Krizsanovits Józsefné, Bélatelep	144	–	144	Befizetés 08.04.
Pöschl Imréné és Buzáth Imre, Budapest	144	–	144	

Kada Alajos illuzórikusnak tart minden bélatelepi tervet. Ha kellő nyugalom és vagyonbiztonság lesz, talán a választások után. A Mozsgón létrehozott dinnye telepéről három dinnyét tudott eladni, a többit ellopták, egyetlen lovát is elvitték, éjjel egykor találták meg a rendőrök és kötötték be hozzá. „Hát még Bélatelepe, ahol mindég szerző nép élt, akármit is megcsináltathatnék, télire újra elvinnék, az őr kérdése teljesen felesleges, míg ilyen a helyzet." A villa helyrehozása csak hosszú amortizációs kölcsönnel lenne lehetséges, ő és családja a legnagyobb nehézségekkel küzd, viszont elkótyavetyélni, míg valami felső kényszer nem jön, nem akarják, mert ha kényszerrel válnak meg tőle, akkor van remény arra, hogy idővel visszaszerzik, pl. Mozsgón nagy divat a kiigénylés.[631]

Csertán Kálmán (Szécsisziget) el akarta adni a villájukat, aminek leánytestvére Ella és ő a tulajdonosa. Kérte Matolcsyt, hogy küldjön érdeklődőt, ha komoly a szándéka.[632]

Kimutatás készült azokról a közületekről és vállalatokról, akik Bélatelepen alkalmazottaikat üdültették, és üdülőhelyi díj kiegyenlítése nélkül távoztak:

– Kerma Budapest (Buzáth villa): 540,60 Ft
– Randolder Intézet, Bélatelep 6.: 1.479 Ft
– Pécs város, Bélatelep 10.: 1.228,50 Ft

Összesen: 3.248,10 Ft[633]

Bélatelep helyreállítási munkálatai között többek között a következő tételek szerepeltek:

A bevételek között egyrészt a Matolcsy igazgatta Dunántúli Bank által juttatott összegek lettek feltüntetve, mint pl. 650 ft a lövészárkok és bunkerek betemetésére, 498 Ft a vízművek javítására, 500 Ft a kabinok javítására, gondnoki fizetés május és június hónapokra. Mindezen összegek a kiadások között is majdnem teljes egészében szerepeltek. Tovább a kiadások között számolták el az alábbi munkákat:

– Bali Józsefnek a strandfürdő rendebehozataláért 165 Ft,
– Zsinkai Rudolfnak a garázs szétbontásáért 80 Ft,
– Csizmadia Lajosnak a sétányon (eszplanád) fűkaszálásért 60 Ft,

631 Uo. Kada Alajos Matolcsy Sándornak, 1947. augusztus 28.
632 Uo. Csertán Kálmán Matolcsy Sándornak, 1947. augusztus 28.
633 Uo. Kimutatás, 1947. szeptember 15.

– A sétány útjának és a Márffy tér sarabolása, seprése 250 Ft,
– Ádám Jánosnak garázsanyag elfuvarozásáért 150 Ft,
– Fazekas Gyula ácsnak kabinok javításáért 100 Ft,
– Ádám Jánosnak 10 kocsi homokfuvarért 150 Ft,
– Takács János vaskereskedőnek vegyesárukért 198 Ft,
– Szován György ácsnak kabinajtók és bejáróhíd készítésért 625 Ft,
– Magyar Lászlónak Balatoni Szövetség írásbeli munkadíja 30 Ft,
– Fazekas Gyula ácsnak 1 db híd, 4 kabinajtó, 5 db pad 550 Ft,
– Németh Gyulának Magay utcában végzett útmunkáért 40 Ft
– Szintén Jánosnak 4 napi napszámért 60 Ft
– Ádám Jánosnak kocsifuvarért 60 Ft,
– Takács János kereskedő vegyes vasárúkért 55 Ft,
– Fazekas Gyula ácsnak híd javításért 20 Ft,
– Túri László gépésznek kabinok és hidak vasalásáért 158 Ft,
– Bali Józsefné kabinkezelőnek kabinbérek 30%-a 316 Ft,
– Szedlacsek Lajosnak II. szivattyú javítási hozzájárulás 240 Ft,
– Gondnoki fizetés július-augusztus hóra 600 Ft,

Bevételként jelentkezett:
– Ranolder Intézet villavételi 3%-a 690 Ft,
– Belányi Ferenc villavételi 3%-nak részlete 250 Ft,
– Kabinbérletek, többek között papírgyár (Buzáth villa), Prilisauer Adolfné, Matolcsy Oszkárné, VAOSZ pécsi üdülő (volt Fekete villa), Szellő Ferenc és Ambrus, Belányi Ferenc, Scipiades Elemérné, Pöschl Imréné, Szigethy örökösök, üdülőhelyi díj részesedés.

Az összes bevétel 5.500 Ft, a kiadás 5.478,05 Ft, a fennmaradó 21,95 Ft különbözetet Jutasi István befizette a Dunántúli Bank számlájára.[634]

Kada Alajos azt panaszolta, hogy a Törley és Matolcsy villa bérlőinek kecskéi átjárnak a villa-kertjébe, és lerágják a gyümölcsfák kérgét. Vigyázni kell, mert kártérítési per lehet a vége. Jutasi Kada Alajos panaszát kivizsgálta, és azt tapasztalta, hogy a kecskék egy-két fa törzsét rágták meg, gyümölcsfáét nem. Felszólította a Matolcsy és Törley villa házmesterét, hogy jobban ügyeljen a kecskékre. Éjjeli őrt akar felfogadni december 20–24. közötti időszakra a fenyőfa tolvajok kiküszöbölésére.[635]

Szellő Ferenc családjával a karácsonyi ünnepeket Bélatelepen töltötte. Ottlétük dacára szenteste elvitték egyik szép ezüstfenyőjük koronáját. Jutasi helyett ajánlja a villájában lakó Tapsonyi Imrét gondnoknak, akit alkalmasnak vél a feladat ellátásra.[636]

Jutasi 1948 elején bejelentette, hogy a belügyminiszter utasítására újra szolgálatba helyezték, Barcson lesz rendőrkapitány. Kéri, Matolcsyt, hogy a korábban

634 Uo. Jutasi István gondnok : 'Bélatelepi elszámolás' : Bélatelepen helyreállítási munkák költségei, bevételek, kiadások (1947. szeptember 5.)
635 Uo. Matolcsy Sándor Jutasi Istvánnak, 1947. november 29.
636 Uo. Szellő Ferenc Matolcsy Sándornak, 1947. december 27.

felajánlott segítségét most tegye meg, hátha Lengyeltótiba kerülhetne, amely járást és annak lakosságát jól ismeri, ott nagyobb haszonnal is tudna dolgozni. A lengyeltóti kapitány ellen vizsgálat indult, nőtlen ember, őt akárhová el lehetne helyezni. Matolcsy Sándor Németh József belügyi államtitkárnak írt, s Jutasi rendőrkapitányi kinevezését támogatja a Lengyeltóti járásba, mert reaktiválták és Barcsra osztották be szolgálatra.[637]

Rózsa Leó összefoglalta Matolcsynak a befizetések helyzetét. A villatulajdonosoknak az 1947. évre 144 Ft hozzájárulási díjat kellett fizetniük, akár havi 12 Ft-os részletekben is. Ezt a következők nem fizették be:

– Szauer Rudolf
– Mihalecz Mátyás
– Gerlóczy örökösök
– Kada Alajosné
– Keszthelyi Alajosné (befizetett 342 Ft-ot, de nem tisztázott, hogy ebben van-e hozzájárulási díj?)
– Szendrőy Zoltán
– özv. Verebély Tiborné

Hátralékosok:
– Piatsek Gyuláné 28 Ft
– Szigethy-Gyula örökösök 15 Ft
– Ranolder Intézet 21,80 Ft
– Ádám Jenő 6 Ft
– Pécs város 51 Ft
– Matolcsy Sándor 39 Ft
– Rudnóy Kornél 51 Ft
– Matolcsy Oszkár 15 Ft
– Szellő Ferenc 30 Ft
– Téry Aurél 8 Ft

Túlfizetések:
– Irgalmasnővérek 59 Ft
– Rózsa János 9 Ft
– Huszka Jenő 40 Ft
– Törley Dezső 9 Ft
– Nagyné Csertán Ella 5 Ft
– Szabó Ferenc 35 Ft
– Scipiades Elemérné 15 Ft
– Sebestyén Jenő 19 Ft.[638]

637 Uo. Jutasi István Matolcsy Sándornak, 1948. január 15.; Matolcsy Sándor Németh József államtitkárnak Belügyminisztérium, 1948. január 21.
638 Uo. Rózsa Leó Matolcsy Sándornak, 1948. február 6-án

Jutasi István azt írta Matolcsy Sándornak, hogy Dreschler Karolin az államtitkár úr[639] és családja részére lakást és kosztot is tud biztosítani, négy fűthető szobája van. A Kötszövőművek igazgatója a villavételi 3%-ot, 900 Ft-ot már átutalta. Február 12-én utazik Barcsra.[640]

A Barcsra helyezett Jutasi helyett az alsóbélatelepi fürdőügyeket koordináló Simon István látta el a felsőbélatelepi gondnoki feladatokat is. Ő azt hallotta, hogy Pécs város már három villa tulajdonosa, állítólag megvették az Olga villát. A Sirály szálló tulajdonosai, Vladár és Tsai. megtudták, hogy a község igénylés útján meg akarja szerezni a szállót. Vladárék ezt megtudva azonnal felajánlották a szállót megvételre az amerikai követségnek, s két hete már a követségről el is jöttek, hogy megnézzék.[641]

Matolcsy Sándorban felmerült az a gondolat, hogy a bélatelepi villát esetleg eladják. Aziránt érdeklődött Simonnál, hogy lenne-e rá vevő és milyen árat lehetne kérni a berendezés 80-90%-ának átengedésével.[642]

Matolcsy Ádám Jenő április 15-i levelére válaszolva részletes helyzetképet adott a telepről:

Bélatelepen viszonylag rend van. Ha villája félig-meddig helyre van hozva, akkor nyugodtan elfoglalhatja. Ezt a szándékát írja meg Somogyi Vince fonyódi jegyzőnek, úgy is, mint villatulajdonosnak, hogy a villáját semmilyen körülmények között ne vegyék igénybe.

A bélatelepi helyzet a következő:

- Piatsekék úgy ahogy rendbe hozták villájukat, és kint akarnak nyaralni.
- Szigethyékről ugyanez az értesülés.
- A Vollnhofer és Lux villa apácakézben van.
- Rózsáék kimennek nyaralni.
- Gerlóczyékról nem tud semmit.
- Feketéék tavaly eladták a pécsi VAOSZ-nak (Városi és Megyei Alkalmazottak Szabad Szakszervezete).
- Huszka is eladta a villát, csak titokban akarta tartani.
- Törleyék nincs semmi értesülése.
- Kada Alajosék villáját a tatarozás fejében a Magyar Vigogne Szövőgyár bérbe vette öt évre.
- Csertánék egy budapesti szövő és kötőüzemnek adták el villájukat.
- Rudnóyék villáját Somogyi Vince községi főjegyző vette meg, aki azt most tataroztatja.
- Szabó tököli plébános villáját egy üzem vette bérbe öt esztendőre a tatarozás ellenében.
- Verebélyéknek különféle szándékaik vannak.
- A Krizsanovits féle villát egy református gimnázium vette meg.

---

639 Az nem derült ki a levélből, milyen államtitkárról van szó, talán a belügyiről?
640 Uo. Jutasi István Matolcsy Sándornak, 1948. február 10.
641 Uo. Simon István gondnok Matolcsy Sándornak, 1948. február 29.
642 Uo. Matolcsy Sándor Simon István gondnoknak Alsóbélatelep, 1948. március 9.

Sok villa közösségi tulajdonba ment át, ennek következtében zsúfolt lesz a strand a nyáron, amelynek rendbehozatalával semmit sem haladtak előre. Ő is foglalkozik a gondolattal, hogy az ilyen körülmények között gyermeküdültetésre egyre kevésbé alkalmas villáját eladja. A nehéz gazdasági körülmények is erre kényszerítik.

1948. május 3-án azt írta, hogy Huszkáék 30-40.000 Ft-ért adták el a villát és alaposan letörték az árakat. Az Ádám-villa értéke kb. 50.000 Ft. Ez csak a forgalmi érték, mert a reális ennél sokkal nagyobb.[643]

Egy 1948. augusztus 25-i feljegyzés arról tájékoztat minket, hogy a bélatelepi érdekeltség működése egyre nehezebb, hiszen nem egyesületi formában folytatja tevékenységét, tisztikarának a határozatai sem érvényesek jogilag. Egy korszerű és megfelelő megoldást kellett találni az ügyek vitelére: a közös ingatlanokat (strand, vízmű, sétány, stb.) bérbe adják az Alsóbélatelepi Fürdőegyesületnek, oda tagként belépnek, az egyesület módosítja a nevét és működési területét kiterjeszti Bélatelepre is. Az egyesület a kormány által elfogadott alapszabállyal rendelkezik.[644]

643 Uo. Matolcsy Sándor Ádám Jenőnek, 1948. április 19., május 3.
644 Uo.

11. fejezet
ADALÉKOK BÉLATELEP TÖRTÉNETÉHEZ

Források a Magyar Nemzeti Levéltár Somogy Megyei Levéltár Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai anyagából

A vízvezetéki hálózathoz kapcsolódó téli vízfogyasztók az 1930-as években:

- Nap utca
  Altman György, Varga József, Kardos Pál, Komáromi Lajos.
- Várhegy utca
  Szintén János, Teklics Miklós, Takács Ferenc, Kardos Ferenc, Beke Sándor.
- Magay utca
  Szentpáli János, Horváth István, Molnár József, özv. Prilisauerné, Törley vincellérház, Szedlacsek József, Szentpáli Gyula, Milkovics István.

Országos Társadalombiztosító Intézet kaposvári kerületi pénztára, 1937. február 3.

Az intézet nyilvántartása szerint a Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület, mint munkáltató 1932. évtől 1937. szeptember 30-ig 1447,58 pengő járulékot nem fizetett meg. A fellebbezés után 1056,38 pengő követelést töröltek. A következő alkalmazottakról volt szó:

Beke Sándorné és férje, Beke Sándor bélatelepi kertész, Jutasi István gondnok, Kabai-Klema Jánosné kabingondozó, Matics Ferenc kertésznél napszámos, Török Pál főtanító gondnok, Zsiborács József éjjeliőr hat hónapon át, Éliás András vízvezetéki gépkezelő.

Új bélatelepesek névjegyzéke

A fürdőegyesületi időszakban, az 1930-as években tágabban vették a klasszikus Bélatelep határait, bele számították a mai Magay és József Attila utca és környékének nyaralóépületeit is.

- Aigner Gusztáv
- Bucsy János
- Balthazár Farkas
- Goy András
- Héger Árpád
- Korenyi Imre
- Kring Jenő
- Lux Rezső
- Magay Ferenc
- Magay Béla
- Prilisauer Adolfné
- Rácz Béla
- Szebeni Dezső
- Wágner Károly
- Özv. Nemes Istvánné
- Tarján Antalné
- Gebhardt Antal
- Endersz Frigyes
- Kricsfalussy
  Hrabár Endre

Fenti listában az összes Bélatelepesek szerepelnek, akár tagok, akár nem.

Ripka Ferenc felhívása a fonyódi gróf Zichy Béla-telep tagjaihoz

Igen tisztelt Tagtársaim!

A protestáns hívők templommal akarják díszíteni Fonyódot. A Balatonpart valláskultúrájának tesznek szolgálatot ezzel, mert minden új templom hálaadás a Mindenhatónak, hogy ezt a gyönyörű természeti kincset nekünk ajándékozta.

A protestáns hívők a maguk lelki szükségletét elégítik ki, mikor templomot emelnek. De ha munkájukhoz segítséget kérnek azoktól is, akik nem az ő templomukba járnak, adjanak nekik szívesen, mert magyar lelkek vallásos életét segítik meg vele. A protestánsok se zárkóztak el akkor, amikor nem a számukra épült itt az Isten háza. A fonyódi róm. katholikus templom telkét evangélikus úrnő ajándékozta.

Kéréssel fordulok tehát igen tisztelt Tagtársaimhoz: Támogassák adományaikkal a templomépítő fonyódi protestánsokat! Szolgálják vele Istent, a felebaráti szeretetet és a magyar lelki békességet.

Ripka Ferenc
a Béla-telep elnöke.

* * *

A gróf Zichy Béla-telep nemeslelkű elnökének fenti, Isten által sugalmazott körlevelét azzal a tiszteletteljes kéréssel küldöm szét a gróf Zichy Béla-telep, valamint az alsó Béla-telep villatulajdonosaihoz, hogy legyenek kegyesek az abban foglalt kérelemnek eleget tenni és a szent célra szánt adományaikat a mellékelt postatakarékpénztári befizetési lap felhasználásával beküldeni.

Kaposvár, 1937. február 22.

Mély tisztelettel:
Matolcsy Sándor

Nyugta, 1937. augusztus 6.

A Ripka Ferenc szőlőjében végzett munkáért Jutasi István gondnok adott 40 pengőt Borbély Mártonnak.

Herberth József levele Ripka Ferenc részére, 1941. február 21.

Előzménye: Virányi Egon[645] fonyódi földbirtokos 13.000 pengő értékű részvényt ajánlott fel Fonyód községnek kultúrházépítésének a céljára. Csak erre lehet felhasználni.[646]

A községnek nincsen annyi pénze, hogy új kultúrházat építsen, mert ennyiből nem lehet, ami pénzük van, az pedig a strandépítéséhez kell, az elengedhetetlen.

645 A név helyesen: Virány Egon.
646 Előzményét lásd Varga István Adalékok a zsidóság fonyódi történetéhez c. könyvében (Veszprém, 2005.)

264. A Matolcsy villa kertjében, kb. 1933. M. Bözsi, előtte M. Gida, Brokés Ferenc, M. Babi,

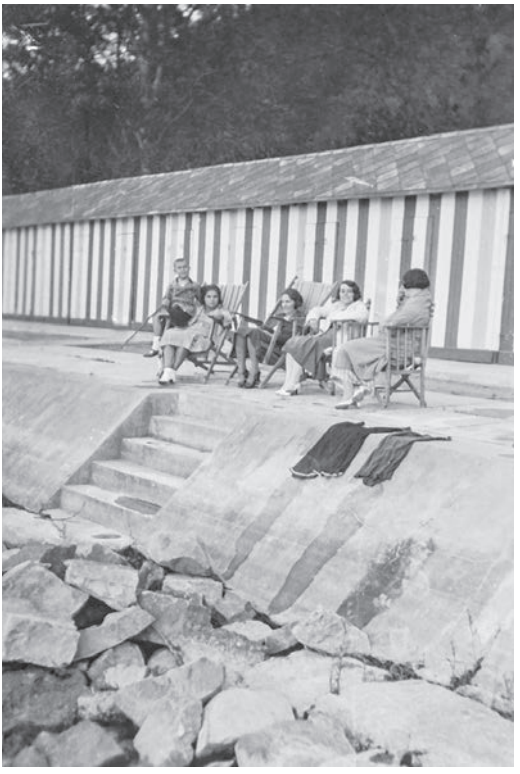
265. A bélatelepi strandon, kb. 1933. Brokés Ferenc

266. A bélatelepi strandon, 1932. július 4.

267. A bélatelepi strandon, kb. 1932. Matolcsy Irén (Babi)

268. A bélatelepi strand kabinja előtt, 1930 k., b-j: –, Matolcsy Bözsi. M. Sándorné, –, M. Babi

269. Matolcsy Sándor a bélatelepi villa kertjében

270. A Matolcsy villa

A 13.000 pengőt ki kellene egészíteni legalább 30-40.000 pengőre, ha telket is vásárolni kell hozzá, annyi pedig nincs. Az a terv, hogy megvásárolják a Szarvas szállót, mert annak tulajdonosa beszámítaná 8000-9000 pengő értékben a község egy másik épületét, amit megvásárolna. A Virányi-féle pénzből kiegészítenék a Szarvas vételárát, a maradékból pedig az épület felújítását, átalakítását tudnák finanszírozni. Ha pedig lesz több pénzük, akkor befejezik. Így nem kellene a strand-pénzhez nyúlni. Ilyen előnyös vételi lehetőség nem lesz több a közeljövőben, kár lenne elszalasztani.

Virányi arra hivatkozik, hogy egy építész ismerőse azt mondta, hogy tömésházat nem szabad megvenni. A falak valóban tömésből vannak, de az alap és a lábazata tégla és kő, az épületen egy repedés sincs. Ha sikerülne a terv, a következő ötven évben nem lenne gond a kultúrház ügye.

Azt kéri May főjegyző és a képviselő-testület nevében, hogy Ripka beszéljen Virányival, ismertesse vele a község helyzetét, értesse meg vele, hogy ebben a helyzetben ez az egyedüli lehetséges megoldás, ha ehhez nem járul hozzá, akkor nem lesz kultúrház, mert kérdés, hogy később lesz-e a községnek erre pénze.

Fáradozását előre is köszönik.

Kimutatás a bélatelepi tagok tartozásáról
(a név után a felszólítás után fizetett, zárójelben a jelenlegi tartozás pengőben)

Magay Ferenc 40 (60), özv. Schaffer Béláné 40 (52), Hertelendy Dénes 56 (172), Sebestyén Jenő 56, özv. Buzáth Jánosné 70, Fleischacker Gusztáv 73, Teutsch Gusztáv 73, Matolcsy László 56, Kada Alajos 100 (236), Waágner Gusztáv 8,50, Szigethy

örökösök 56, Csertán Márton (78), Huszka Jenő (115,50), özv. Prilisauer Adolfné (96), Gebhardt Antal (192).

Utólagosan befolyt 628,50 pengő, összes hátralék 1001,50 pengő.

Fonyód, 1938. aug. 5.
Teljes tisztelettel Jutasi István gondnok

Hátralékosok (pengő)

Jónak látszik

Balthazárné 58, Pöschlné (Buzáth) 158, Szendrőy 158, Fleischackerné 79, Gerlóczy 158, Magay Ferenc 154, Szabó Ferenc 158, Prilisauer 44. összesen: 967 pengő

Kétes hátralék:

Kada Alajos 856, Matoltsy László 26, Théry Aurél 158. Összesen: 1.040 pengő.

Belépési díj:

Théry Aurél 1.000, Szendrőy cca. 1.000. összesen: 2.000 pengő.

Bélatelep újságcikkek és könyvrészletek tükrében

Somogyi Újság, 1894. december 15. 2. p.
Új posta hivatal.

Dr. Szaplonczay Manó vármegyei főorvosnak s a fonyódi „Béla fürdőtelep" igazgatójának kérelme folytán, mint értesülünk, a pécsi postaigazgatóság Fonyódon postahivatalt fog felállítani.

Somogy, 1895. június 23. 3. p.

Fonyódról írják lapunknak, hogy kilenc villa teljesen készen van a nyaralásra s még ez év őszéig legalább négy elkészül; most építettnek Dr. Vaszary János, Pál József; Sz. Fehérvárott a Vértessy consortium telepén 40 villa számára van hely s ezek jó része is lefoglalva. A vízvezetéket hivatalosan felülvizsgálták és a gépezet gyengének bizonyult; az idén ugyan megteszi, de a jövőre nagyobb géppel lesz kicserélve. Az idén már itt nyaralnak többek közt: Folly József, Szaplonczay főorvos, Krisanich ügyvéd stb. családjaikkal. Lencz építész rövid idő múlva két villa építésébe kezd bele. A berkekben sok a víz; a Balaton pedig olyan magas még a part közelében is egy m. és 40-50 cm. magas, hogy a gyermekek nem is fürödhetnek.

Somogy, 1896. június 14. 25. sz.

A milleniumi kiállítás. II. Somogy megye kiállítása

[…] Érdekes látvány és kiváló szorgalom, értelem műve a fonyódi fürdőtelep mintázása a természet után; villái, erdeje, földrétegei, fürdőház, régi kikötő, a löszpart az indóházzal, stb. Sok nézője van, készítette Frick Lajos.[647] Nagyon szép munkák ugyan ő tőle a csökölyi ősi ház; a gulya állás.

647 Frick Lajos a mikei óvoda vezetője, r. kat. tanító. Felesége Molnár Ilka (1865-1901) a mikei temetőben nyugszik.

Somogy, 1896. július 5. 3. p.
Balaton–fonyódi fürdőtelep

A Balaton–fonyódi fürdőtelep nemcsak folyvást élénkül, emelkedik, hanem mióta a vasút elkészült, kirándulási hellyé vált, ami igen természetes is. Már megemlékeztünk róla, hogy egy kirándulási társaság megy Fonyódra, ami 26-án meg is történt; Kaposvárról indulva ki a rendkívüli vonat s úgy innét, mint a vidékről is nagy és szép társaságot vitt magával s az itt állomásozó katonai tisztikar ezredesének vezetése alatt majd teljes számban jelent meg, magával víve a Kaposvárott tartózkodó pécsi katonai zenekart is. Igen szép gondolat volt s a fürdőéletnek nagy élénkséget adott az exczellens társaság, melyben sok szép nő is volt. Itt társasebéd volt, délután pedig táncz volt a villákat környező erdőség egyik szép pontján. Felséges kedv uralkodott az igéző kilátású szép helyen, midőn este hazautazott a társaság.

A villatulajdonosok is ott voltak a délutáni mulatságon, kikhez pár órára vendégkép érkeztek meg 25-én Tallián Gyula főispán és az alispán, kiket a fürdőközönség nevében Folly József m. ügyész és Szaplonczay Manó főorvos fogadtak. A kedves vendégeknek alig találták helyüket, oly szíves fogadásban részesültek; s Folly J. villájában szálltak meg. Megnézték a telepet s délután nagy és szép mulatságot rendeztek a két ünnepelt vendég tiszteletére, kiknek nagyon sokat köszönhet a fürdőtelep.

De hát hiába hozták meg a villatulajdonosok az áldozatot; hiába minden iparkodásuk; míg a fogadó ki nem épül, míg a kellő berendezést meg nem nyeri a telep, addig sok vendégre nem számíthat, mert hiszen még lakás sincs, ahol meghúzhassák magukat. E tekintetben azonban megnyugtató felvilágosítást adott közelebb a lengyeltóti uradalom kormányzója, hogy a fogadó egy év alatt kiépül; működik is a közelben levő téglagyár egész erővel.

Somogyi Újság, 1898. május 31. 2–3. p.
A Fonyódi kirándulás

[A cikk az 1898. május 30-án megnyitott fonyódi kikötőhöz szervezett kaposvári kirándulásról szól.]

A közebéden azután megeredett a felköszöntők egész áradata. Felköszöntőt mondott Scholcz Gyula főmérnök a lelkes közönségre, dr. Szigethy Nep. János Scholcz Gyulára, dr. Vaszary János dr. Szaplonczay Manóra, dr. Berzsenyi Gerő a vármegyére, majd ismét dr. Szigethy Nep. János ifj. Ábrányi Kornélra, mint a lengyeltóti választó kerület országos képviselőjére, mire azután ifj. Ábrányi Kornél válaszolt oly remekbeszédben és oly szónoki tehetséggel, a melyhez hasonló még Fonyódon nem hangzott el, minden egy szava egy-egy gyöngyszem volt, kihalászva a nagytehetségű szónok által a magyar remek irodalom tengeréből, beszédje végén éltetve a somogyi nőket.

Somogy, 1898. június 5. 3. p.

A fürdőkből. Fonyódról írják lapunknak: […] Több építkezés van folyamatban, sőt rövid idő múlva bevégezve. Ilyenek a Márffy, Csorba, Duchon-villák; az elsőé olyan méretű s akkora kényelemmel lesz ellátva, minő még nincs Fonyódon.

Somogy, 1898. július 10. 2. p.
Fonyód, 1898. július 6.

[…]

Van itt már több fővárosi nobilitás! Ludvigh, az államvasutak elnök-igazgatója, neje és bájos szép leányával, a budapesti országos zene-akadémia igazgatója családjával, Rökk pécsi kir. táblai bíró családja stb. Szóval kezdik már észre venni a mi szegény Fonyódunkat is, melyet a természet pazaron ajándékozott meg szépségeivel. – ifj. Ábrányi Kornél s két fővárosi előkelő kereskedő most választottak telkeket s a jövő tavaszon már állni fog azon nyaralójuk, ifj. Csorba Ede kaposvári ügyvéd már a napokban családjával együtt benépesíté újonnan épült díszes szép villáját s így lassanként majd csak halad előre a mi ügyünk s a kultúra versenyre kel a természettel nálunk is, mint már több helyen a Balaton mentén.

[…]

Somogy, 1899. június 25. 3–4.
Fonyód-fürdőtelep

[…]

Fürdőtelepünk folyton emelkedik, a villák egymásután épülnek széltében-hosszában minden felé!... Egyik szebb mint a másik. Ez idő szerint itt Márffy Emil-é dominál mind nagyság, mind külcsíny és belső berendezésével! – Ez már nem villa többé, hanem ez egy kis fejedelmi palota! A mint halljuk most egy többszörös milliomos budapesti nagykereskedő keres telket és contrat akar adni a Márrfy-palotának egy százezres villa építésével... Csak rajta, előre uraim e nemes versenyben s tíz év alatt Fonyód az ő pazar természeti szépségeivel világhírű fürdőhellyé emelkedik. Kár, hogy a fürdőházakhoz vezető homokparton a culturának eddig semmi nyoma sincs! Ott se fa, se egy kis parkírozás, ott ős-állapot van még, mint volt ezelőtt száz évvel, pedig hát a tulajdonos úr, kinek birtokának értéke megkétszereződött a vasút és telep felállításával, áldozhatna valamit a közjóra is!

Somogyi Újság, 1898. július 26. 3-4.
A fonyódi Béla-telepen időző vendégek névsora a következő:

Csorba Ferenc min. oszt. tanácsos és családja Bpest, Duchon Ödön ügyvéd és családja Szigetvár, Szabó Miklós a kir. Curia elnöke Bpest, Bolváry Záhn Dénes és családja Bpest, Dr. Krizsanich József és családja Kaposvár, Dr. Katona Mór[648] jogakadémiai tanár és családja Kassa, Brannsperger Nándor és családja Bpest, Mergenthaller Lajos[649] és családja N.-Kanizsa, Ullmann Elek és családja, Dr. Szekeres József és családja, Herceg Flóra N.-Kanizsa, Sztrilics József honvédszázados és családja Pancsova, Horváth Blanka Szabadka, Dr.Vaszary János és családja Kaposvár, Marton Béla és családja, Marton Ödön és családja Bpest, Vollenhoffer Ferenc és családja Győr, Lemethy Béla tanár és családja Bpest, Mirnsec Ferenc és családja Győr, ifj. Folly József és családja Ötvös-Kónyi, Dr. Szabó Sándor minist. titkár

---

648 Katona Mór (1845-1927) jogász, egyetemi tanár.
649 Az Osztrák–Magyar Bank helyi fiókjának volt a vezetője, mielőtt Bécsbe helyezték volna.

és családja Bpest, Dr. Lippich Elek minist. titkár és családja Bpest, Darnay Béla és családja Kaposvár, Darnay Károly és családja Kassa, Kajter Lajosné és családja Szombathely, Darnay Kejetán és családja Sümeg, Dépold Béla és családja, Csorba Ede és családja Kaposvár, özv. Folly Hugóné és családja Kaposvár, Dr. Folly József, Hermann Manó családja Kaposvár,[650] Csorba József családja Keszthely, Fittler Kamil és családja Bpest, Matolcsi József és családja, Dr. Szaploncay Manó és családja, Dr. Fehér Henrikné és családja Kaposvár,[651] Dr. Badics Ferenc és családja, Csihál Józsefné és családja, Szalay Bertalan és családja Bpest. Ludwig János[652] főrendiház tag és családja, Schlesinger Adolfné és családja, Lingauer Sándorné és családja, Szandtner Zsigmond és családja, Mérő János és családja Bpest, Dr. Tevely Béla és családja Kaposvár, Paál József és családja Dombóvár.

Balatonvidék, 1899. július 30.
Fonyód

[…]

Ma már a Balatonra néző oldalon szebbnél-szebb, ízlésesebbnél ízlésesebb villák és nyaralók emelkednek és ékesen hirdetik, hogy van a magyarban vállalkozó szellem, csak legyen aki irányítsa, vezesse.

Szerencsére Fonyódon akadtak olyanok, kik felismerték a helynek Istenadta szépségét s belátták, hogy vakációi pihenésre nemcsak a Balatonnak, hanem az országnak is kevés pontja olyan alkalmas, mint éppen ez.

Az alapvetés nehéz munkája három derék úr nevéhez fűződik, kik megérdemlik, hogy nevük feledésbe ne menjen, mert olyan fürdőtelep keletkezett az ő nemes vállalkozásuk nyomán, mely sok tekintetben páratlanul áll egész hazánkban.

Csorba Ferenc, Nárai Szabó és Lipics urak mindenha tiszteletet érdemelnek azért.

De nemcsak azért! mikor ők az első kapavágást megtették, azon az elhagyott hegytetőn, nemcsak Fonyódnak, hanem az egész tóvidéknek nagy szolgálatot tettek.

[…]

Somogy, 1902. július 27. 2. p.
Fonyód-fürdőtelep 1902. július hó 21-én.

[…]

Telepünk három főrészre oszlik a nagy területen:

A 3-ik telep az ú. n. „Bélatelep” gyönyörű villasora, sétánya és szerpentinjével. Itt nyaralnak a villatulajdonosok s dominálják a helyzetet. Pompás innét a kilátás az egész Balatonra; van vízvezeték, kényelmes fürdőház, árnyas sétány az erdőben, - szóval teljes kényelem mindenben!... Rendelkezésre áll itt gróf Zichy kertészete, tehenészete, van itt minden, csak társas-élet nincs s éppen ezért vendéglő sincs,

650 Fia Hermann Sándor (1890, Kaposvár) és felesége Lukács Rózsa szerepelnek a holokauszt kaposvári áldozatainak a listáján. Hermann Manó felesége Rosenstein Anna volt.

651 Dr. Fehér Henrik orvos volt Kaposváron. Feleségét deportálták, a holokauszt áldozata lett.

652 Ludwigh János (1835–1907) közigazgatási bírósági alelnök, főrend.

mert itt visszavonulva él ki-ki és csendben üdül és nyaral. Fonyódnak minden estre hátrányos az, hogy nagy területre oszlik el a közönség s egymást alig látja és így élénk fürdőélet nem fejlődhetik ki; ezen azonban – azt hisszük – segít majd az idő és természeti ösztön az emberekben, hogy t.i. egymást megközelíthessék, majd kialakul minden magától, a szükséglet szerint. Hiszen a világeseményeket, a történelmet se csinálja senki, de csinálódik az magától…

Somogy, 1902. július 20. 2. p.
Fonyód / özv. Bogyay Kálmánné[653]

Ha a vicinálison, mely most gyorsabb tempóban kocog, mint a múlt években, eljutunk Fonyódra, piszkos, poros úton haladunk gyalog, vagy kocsin, ahogyan kedvünk, vagy bugyellárisunk engedi, föl a fürdőtelepre. Elhagyva az első dombot, a faluhoz, a Schaller-vendéglő, turistaházhoz érünk, s hol a többi fürdővendégen kívül, a nagybányai festőiskola egy része itt lakik és étkezik ; mennyiben jól, vagy rosszul, azt ők tudják. Vannak nemcsak magyarok, de külföldiek is, nők, férfiak vegyesen; érdekes jelenségek – ők inkább néptípust festenek, mint tájképet, de úgy hallom, valamelyest azt is.

A második domb után következik a szép villák. Elsőnek kacér piros redőnyeivel János úr villája ; bájos, összhangzó úgy belül, mint kívülről is, körülötte szép öreg tölgyfák, csinos park, sok ciklámen, minden szeretettel ültetve, gondozva.

A bútorzata bécsi piros kendőkből, minden darabja kiváló ízléssel megválasztva, és sok virág a szobákban, helyes polcok, mindez úgy illik fehér falához, mahagóni piros ajtai, ablakaihoz, olyan jóízű magyaros, aranyos.

Következik az I. doktorvilla, egyszerű, csinos; azé, kinek főérdeme, hogy a fürdőtelep létrejött. Utána II-ik doktorvilla, lapos, olasz tetejével, tágas verandájával, rendkívül kényelmes szobáival, olyan a külseje, mintha Pompejből csöppent volna ide. A boldogult jó doktor bácsi szívesen nézte naphosszat a Balatont, Badacsonyt ; itt pihent szeretett és szerető családjával, fáradságos hivatása közben.

Utána jön a többi szebbnél-szebb, tornyos, erkélyes villa; előttük csinos kert, az idén a sok eső következtében, csoda szép vegetációval. A telep közepe táján, a legmagasabb ponton, nagy parkkal, legnagyúribb villa, különféle erkélyeiről legelragadóbb a kilátás. Ezt Olympnak nevezhetnék, mert a legmagasabb, impozáns berendezése nagyúri; – falai tele aggatva a legszebb metszetekkel. Ebédlője falán mitológiai képekkel; itt reád mosolyog Flóra, a virágok istennője, Vénusz és a bevederi Apolló, Ganymed és sok más pogány Istenség. Méltó keret az Olympban. Ezt követi még egy nagy sor nyárilak, csinosak, kényelmesek.

Az előbbinek erkélyéről látjuk a Badacsonyt, oldalán a fehér kereszttel, melyet boldogult Ranolder püspök állitatott oda. Szigliget, Csobánc, Tátika, Sümeg, menynyi édes-bús emlék fűződik hozzá! Kisfaludy Sándor élete, szerelme, boldog házassága a szép Szegedy Rózával, jut eszünkbe s' habár ma másként verselnek, kevésbé

653 Várbogyai Bogyay Kálmán (1844–1899) kir. ítéltőtáblai bíró felesége, Henfner Mathild. 85 éves korában, 1931. augusztus 24-én Budapesten hunyt el.

émelygősen vallanak szerelmet, mégis ideális korszak lehetett az, amidőn annak a vidéknek azért a nőért ily Trubadúrja születhetett.

Somogy, 1904. november 20. 3. p.
Fonyód kisközség

Már annak idején megírtuk, hogy a fonyódiak kérvényezték, miszerint községük önállósíttassék és a 13 kilométernyire fekvő Lengyeltótitól szakíttassék el. Ezen kérvény folytán a lengyeltóti főszolgabíró f. hó 12-ére tűzte ki az összejövetelt. Ezen napon a fonyódi adófizetők legnagyobb része megjelent Lengyeltótiban és ismételten kérte Fonyód önállósítását, illetve kisközséggé alakítását.

A főszolgabíró a jelenvoltak kérésére kimondta a határozatot, hogy „Fonyód fürdőtelep" név alatt Fonyód kisközséggé alakíttatik és remélhető, hogy a belügyminiszter ezen határozatot jóvá is hagyja. Ez ügyben Szaplonczay Manó t. megyei főorvos és Márffy Emil voltak a kezdeményezők, amiért is Fonyód önállósítása ügyében őket illeti az oroszlánrész.

Somogyvármegye, 1906. október 27. 5. p.
Betörés a fonyódi villákba

A minap néhány kaposvári villatulajdonos kellemetlen hírt kapott Fonyódról. Ugyanis Darnay Béla és Tevely Béla dr. kaposvári lakosoknak a fonyódi fürdőtelepen levő nyári lakásukon betörtek. A betörő a Darnay-villa egyik ablakát kifeszítette és azon át behatolt az épületbe. Ugyanilyen módon jutott be a Tevely-villába is. Mindkét villában összeszedett, amit csak lehetett és aztán továbbállt. A Darnay-villából ágyneműeket lopott el. A lopott vánkosokat és egyebet a betörő a pamlag viaszkosvászon borításába csomagolta, amit bicskájával hasított le a divánról. Bizonyára kevesellte a zsákmányt, mert az aranykeretű olajfestmények vásznát is összehasogatta. Távozásakor pedig kivilágítást rendezett. Talált ugyanis, a szekrényben egy csomag gyertyát, amelyben 7 gyertya volt. A gyertyát rácsöpögtette az ebédlőasztalra és köröskörül valamennyit odaragasztotta. Mikor mind égett, szépen elvonult. – Szerencsére a gyertyák eldűltek és így elaludtak. Ami pedig nem dőlt el, az vagy elaludt, vagy szépen tövig égett és kihamvadt. Holott az asztal könnyen tüzet foghatott volna és a láng elhamvaszthatta volna az egész épületet.

A betörést csakhamar észrevette Bogyari gépész, aki Fonyódon a villák fölügyeletével meg van bízva. Látta, amint az egyik villából a betörő kijött. Rögtön körülnézett a nyári lakás körül és megtalálta a betört ablakot. Azonnal értesítette a fonyódi csendőrséget és mivel a betörő Boglár felé indult, az ottani csendőrséget táviratilag keresték meg. A kétfelől megindult csendőri nyomozás két tűz közé szorította a betörőt, akit a csendőrök Tóth Ernő József csavargó személyében elfogtak. A betörőt a fonyódi csendőrőrsre kisérték, ahol a félreeső helyen öngyilkossági kísérletet követett el. Fölakasztotta magát, de idejekorán észrevették és levágták. A betörőt, aki teljes beismerésben van, a csendőrök beszállították Kaposvárra a kir. ügyészség fogházába.

Balatonpart, 1907. augusztus 1. 3-4.
A fonyódi Anna-bál

Szombaton, 27-én volt a fonyódi Béla-telepen a Sirály-szálló nagytermében a szokásos Anna-bál. Természetesen sikerült fényesen, ahol oly előkelő és egymással összetartó, egymást megbecsülő közönség van, mint a Béla-telepen, ott fényesen kell sikerülniök a mulattságoknak. Ott voltak Márffy Emilék, Chernel Gyula és Várady Károly orsz. képviselőék, Szabó min. tanácsos, a kaposvári és a lengyeltóti járás legelőkelőbb közönsége, élükön Szaplonczay Manóval, Somogy-megye főorvosával. És e névnél meg kell állnunk. Vannak emberek, akik tudnak lelkesedni minden szépért, jóért, hasznos emberi és kulturális célért, akik e célok érdekeiért, és ezek szolgálatának szentelik életüket és ily fontos társadalmi missziót önzetlenül képesek teljesíteni; emberek, akik nem ütik a nagy dobot, nem csapnak lármát, hanem egész csendben, dolgoznak és – elérik a legszebb eredményeket. És ilyen ember Szaplonczay is. Egész életét az emberiség igaz érdekeinek szentelte, embertársai valódi jólétét és boldogságát igyekezett előmozdítani. Van is becsülete mindenütt, tiszteli és szereti mindenki. Béla-telep megteremtése is jórészben az ő érdeme. De meg is látszik rajta az ő keze munkája, az ő agyának alkotása. Ilyen telepet csak alapos, gondos és – önzetlen munkával lehet megteremteni. Mert ez az új fürdőtelep, amely a maga nemében egy „fiatal óriás" valóban egyik gyöngye isteni szép Balatonunknak. A Balatont látogató közönség előtt javarészt még ösmeretlen; de aki egyszer ott volt az el van ragadtatva a vidék szépségétől. A fonyódi hegyoldalról végignézve az előtte elterülő víztömegen s az innen legszebb zalai hegyvidéken, megbámulva egy napfölkeltét, naplementet s élvezve fürdőjét, mely az egész Balaton körületén a legjobb s a legbársonyosabb talajjal bír, az oly élvezetben részesült, melyet el nem feled soha. Az erdőborította hegyen sétálva mindenfelé egy-egy kedves villához érünk, ahol virágillat és madárdal mellett kedves kis angyalok pajzán nevetése s az igazi családi boldogság hangjai hallatszanak s hamisítatlan megelégedettség és jólét jelei mutatkoznak. S ezt javarészben Szaplonczay teremté. Itt megemlítjük még, hogy a telepnek élelmiszerekkel való ellátása is mintaszerű. Zichy Béla gróf, kitől nyerte nevét is a telep, szerződésileg kötelezte magát a telep egész közönségét minden élelmiszerrel ellátni, s ezt közeli majorjából pontosan teljesíti is. Hol vannak ettől többi balatonparti nagybirtokosaink!? Vagy ők erről nem tudnak? És ha nem, miért nem?

Új-Somogy, 1920. augusztus 10. 2. p.
Villatulajdonosok gyűlése.

A Fonyód Bélatelepi érdekeltség folyó hó 8-án tartotta rendes évi közgyűlését. A tárgysorozat főpontját a tiszti kar újjá választása képezte, melynek során elnökké dr. Ripka Ferencet, t. b. elnökké id. Volnnhoffer Ferencet és Dépold Bélát, alelnökké dr. Szigethy Sándort, igazgatósági tagokká Folly Hugót, Rózsa Jánost és Vollnhoffer Ferencet választották meg. – Az elnök a Bélatelep megalakulásának 25. évfordulója alkalmából kegyeletes szavakkal emlékezett meg azokról, akik elsőknek ismerték fel a Balaton eme gyönyörű helyének előnyeit, s fáradtságot és áldozatot nem kímélve tették Bélatelepet azzá, ami az napjainkban, a keresztény közé-

posztály családias, intim pihenőhelyévé. Meghatódva parentálta el a közelmúltban elhunyt Márffy Emilt. Indítványozta, hogy a telep első elnökének dr. Szaplonczay Manónak sírjára koszorút helyezzenek. – Majd az alapszabály módosítások és a finánciális kérdések részletes megvitatására került a sor s az elnökség e tárgyban tett indítványait a közgyűlés egyhangú lelkesedéssel tette magáévá. Minden remény megvan ekképp arra, hogy Bélatelep a mai nehéz idők megpróbáltatását rázkódtatás nélkül fogja túlélni, s marad a jövőben, ami volt a múltban: a nyaralóközönség kellemes és üdítő pihenőhelye.

Új-Somogy, 1921. július. 27. 3. p.
Anna–bál Fonyódon.

Fonyód – Bélatelep ifjúsága f. hó 24-én nagyszabású táncmulatságot rendezett. A mulatság annyira sikerült, a vendégek s a meghívottak oly jól érezték magukat, amire még nem volt példa. A rendezés már előre gondoskodott mindenről. Hiszen ha mást nem is írunk, csak azt, hogy az ünnepség védnöke gróf Hunyady Ferencné, díszelnökei gróf Zichy Béla, gróf Hunyady Ferenc, gróf Jankovich Bésán Endre, dr. Ripka Ferenc, Rózsa János és Ify Lajos voltak, akkor már elmondtunk mindent. Vasárnap este 10 órakor a Sirály-szálló feldíszített termeiben megkezdődött a bál. Megjelentek: gróf Hunyady Ferenc Jenő, gróf Jankovich Bésán Endre, gróf Mikes és neje, gróf Norman Hipolit, báró Szegedy Sándor, báró Piere és neje, báró Schober Béla, báró Szentkereszthy, báró Rémy-Berzenkovitz, báró Thann Károly és még sok más előkelőség. Gróf Hunyady Ferenc kedves és közvetlen megjelenésével igen kellemesen hatott s a víg társaságot elragadtatta. Rózsa János, mint a rendezőség elnöke vezette és mutatta be a telepeseknek, akik között igen jól és kellemesen érezte magát. Szeretetre méltó modorával szinte beleférkőzött a jelenlévők szívébe, reggelig kitartott velük, úgy, hogy alakja kitörölhetetlenül belevéződött emlékezetükbe. Az összes bevétel 11,661 koronát tett ki, amelyből a templom oltárának javára, mint tiszta jövedelem maradt 13000 korona. A rendezésben Rózsa Jánosé a fő érdem, akinek fáradtságot nem ismerő buzgólkodása meg is hozta a kívánt eredményt. Nagy, őszinte erkölcsi és anyagi sikerrel végződött a bál, amihez igazi őszinteséggel gratulálunk.

Fonyód, Kaposvár külvárosa
In: Fekete Gyula: Az ötven év előtti Kaposvár és Fonyód.
Kaposvár, 1929. 69–82. (részletek)

Fonyódot nekünk, kaposváriaknak voltaképpen dr. Szaplonczay Manó a múlt század utolsó évtizedében fedezte fel, aki a felvidékről került a marcali járási közkórház élére és onnét Tallián Béla akkori főispán hozta be Kaposvárra megyei főorvosnak. Mint felvidéki embernek, újság volt a Balaton tava és szépsége.

Akkor még nem volt meg a Kaposvár–fonyódi helyiérdekű vasút és Fonyódnak állomása, sőt, megállóhelye sem volt a Déli vasútnak ezen a pontján és a vonatok egymást a Boglár és Szentgyörgy közti hosszú vonalon, a később Mária-telepnek nevezett hely körül „Balatonszentgyörgyi kitérőnek" nevezett helyen kerülték ki s így nekünk, kaposváriaknak, alkalmunk sem volt Fonyódon megfordulni s ha

talán abban az időben még, amikor a Kelenföld–fiumei vonal nem létezett és az akkori Zákányon, mostani Gyékényesen át a Déli vasúton utaztunk Budapestre és a vonat ablakán át kitekintve, véletlenül az átellenes felséges badacsonyi panorámát láttuk, – nem voltunk tudatában annak, hogy Fonyódnak nevezett ponton haladtunk keresztül.

Szaplonczay vadászember volt, aki sokszor megfordult e minőségben a Marcali és Lengyeltóti közt elterülő ún. Bozótban, illetve Nagyberekben, mely akkor még távol állott a mostani nagyszabású állami lecsapolási műveletektől és gazdag volt vízimadarakban (vadréce, szárcsa, kócsag stb.) de jóbarátságban és társadalmi érintkezésben állott a lengyeltóti értelmiséggel, nevezetesen dr. Berzsenyi Sándor főorvossal, Plachner Sándor főszolgabíróval, Berzsenyi Gerő, Riczinger János, Németh István ügyvédekkel stb., akik azon túl, hogy vadászok is voltak, – vendégeiket fonyódi kirándulásra szokták meghívni halpaprikásra.

Ezek szolgáltak alkalmul Szaplonczaynak, hogy megismerje Fonyódot, megismerje a Balatont, annak felséges vizét, fürdőjét, homokját és halát; azon a ponton bájolta el az átellenes zalai part páratlan látképe, a sötét szfinx-szerű Badacsonnyal középen, a tőle jobbról őrt álló és elcsendesedett szelíd, kúpalakú vulkánnal, a gulácsi heggyel, balról pedig a szigligeti tetőn a bájos váromladékkal, melynek éles körvonalait a júliusi nap glóriával veszi körül.

Szaplonczay azonban nemcsak érezni, élvezni tudta a természet szépségét és érzését nem zárta magába, hanem lelkesedését átöntötte környezetébe, ebben tért el Fonyód imádásában attól az elődjétől, aki Szaplonczayval együtt, de évtizedekkel korábban Fonyód iránti szeretetből szintén Fonyódon temettette el magát.

Ez a Fonyód-imádó elődje az a Wodianer Rudolf „pesti nagykereskedő és pusztaberényi birtokos" volt, aki 1856. májusában temetkezett sírfelirata szerint abba a csendes völgybe, mely a mostani vasútállomástól a Bélatelepre vezető út mellett fekszik és sírját a gyalogfenyő és bodza ma annyira benőtte, hogy a kutató turista is alig tud ráakadni.

Szaplonczay a tett embere volt és lelkesedésével magával ragadta Márffy Emil földbirtokost, akivel együtt utóbb a kaposvári Nemzeti Casinót is életre hívta, Csorba Ede, Vaszary János, Tevely Béla, Krizsanits József, Matolcsy József kaposvári ügyvédet; Folly József főügyészt, dr. Szigethy Gyula János kórházi igazgató főorvost, Chernel Gyula földbirtokost, Darnay Béla kereskedőt stb. és alig egy évvel azután, hogy ezek Szaplonczay vezetése mellett hosszú kocsisorokban indulva, Fonyódon közvetlen szemlét tartottak és magukba szívták Fonyódnak és a Balatonnak szépségét és megittasultak attól, – megindult a villaépítkezés a fonyódi hegy hosszú vonalán, melyet ma Bélatelepnek neveznek és ahol a telkeket gróf Zichy Béla lengyeltóti földbirtokostól szerezték meg kapcsolatosan az élelmezésre vonatkozó kedvező megállapodásokkal.

A Kaposvár–fonyódi helyiérdekű vasút elkészültéig a fonyódi Bélatelep ezen első és ősi villatelepesei még éveken át kocsikon jártak oda és szállították társzekereken holmijaikat.

Már a Kaposvárról oda induló Hév. kiépítése előtt a kaposvári villatelepesek vállvetve dolgoztak Bélatelep kiépítésén és szépítésén; kertészetileg Schilhán János

Franciaországban is tanult kaposvári park-kertésszel képeztették ki; szelíd hajlású szerpentinutakat vezettek a hegyről a tóhoz, ahol a strandot kellemes lejáratú kabinokkal látták el; utakat, tereket létesítettek a villák előtt, közvilágítást és nagy tartályú vízvezetéket a hegyoldalban.

Így született meg a mai szép Bélatelep.

Volt természetesen egy kis kilengés és magyaros paszománt is a lelkesedésben és a parádés tornyok a legtöbb villán a szelek miatt éveken át sok foltozó munkát adtak a kaposvári bádogos iparosoknak és csak elvétve épült oly okos és gyakorlati előrelátással, mint a dr. Szigethy János villája.

Hogy Bélatelep virágoskertként kinőtt a földből, azzal együtt megváltozott Fonyódnak egész képe is.

[…]

Ezt elősegíti az a körülmény is, hogy megcsonkított hazánk egyetlen nagyobbszabású fürdő- és nyaralótelepe a Balaton vidékére zsugorodott s ennek következtében aránytalanul nagyobb számban keresi fel a közönség, mint az eddigelé történt s akadnak edzett lelkű s energiájú férfiak, akik felveszik a zászlót ott, ahol az elődök kezéből kiesett és Ripka Ferencben, a főváros kormánybiztosává kinevezett gyárigazgatóban Fonyód méltó utódját látja Szaplonczaynak, gróf Jankovics Bésán Endre öreglaki földbirtokosban pedig Márffy Emilnek.

Ripka átvette a Bélatelep igazgatását és ezzel visszatért oda a rend, a gondozottság és a szépség. Amint velünk, a kaposváriakkal Szaplonczay, úgy ismertette és szerettette meg Fonyódot Ripka a budapestiekkel. Az ő révén került oda Gordon, a Déli-vasút igazgatója, Törley Dezső és építtette Buzáth alpolgármester finom ízlésű villáját a Sirály közelében, sőt nem vélünk csalódni, hogy Bethlen miniszterelnök, Rakovszky belügyminiszter fonyódi nyaralása és Vass miniszter lejövetele is őreá vezethető vissza; legalább erre enged következtetni a főváros kormánybiztosává történt későbbi kinevezése, ami talán éppen a fonyódi miniszteri tanácskozásoknak eredménye volt. Nem szokásunk bárkit is gyanúsítani, de nem térhetünk ki azon gyanú kifejezése alól, hogy Vass miniszter autójának a Balatonboglár és Fonyód közti úton való elakadása és bivalyokkal Fonyódra vontatása alkalmat kívánt adni arra, hogy az ottani utak járhatatlansága kitapasztalásával a népjóléti miniszternek okvetlenül nyújtson módot közmunkával való felépítésére, ha már erre a helyi hatóságok nem gondoltak. Ripka hozta össze a veszprémi Balatonérdekeltséget a hosszú feszültség után Fonyódon, amikor az almádiak Óváry vezérlete alatt 120 tagból álló társaságban e nyár folyamán ismét nálunk megjelentek. Ripkának köszönhető a fonyódi plébánialak ízléses felépítése, a plébánia javadalmának biztosítása és egyelőre adminisztrátorral való betöltése. Az ő körültekintését és tárgyilagosságát dicséri, hogy a legutóbbi községi képviselőválasztáskor összehozott többséggel sikerült neki a község vezetéséből az oda nem illő túlkapásokat kiszorítani és evvel is Fonyód egész közönségének szeretetét kiérdemelni, amiről az a lelkes üdvözlőirat is tanúskodik, amelyet Fonyód község elöljárósága névnapja alkalmából intézett hozzá és a napokban az Új-Somogy hasábjain is közöltetett.

Így vált Ripka méltó utódjává Szaplonczaynak.

Gróf Jankovics Bésán Endre öreglaki földbirtokos ugyanolyan fajta grand seigneur *(bőkezű),* mint Márffy volt. Autót, motorhajót, sőt hydroplánt tart ott magának és szárazon, vízen és víz felett a levegőben viszi kirándulásokra előkelő vendégeit és kedvelteti meg velük a Balatont. De itt nem áll meg, hanem van szíve és érzése is mások baja iránt éppen úgy, mint Márffynak. Öreglaki birtokán fűrésztelepet, asztalosműhelyt, húsfeldolgozó üzemet létesített, úgy hogy olcsó bútorokat, fűtőanyagot stb. bocsájt a közönség rendelkezésére. Fonyódon egy reggelre modern hűtéssel és tisztasággal húsüzemi kirendeltséget állított úgy, hogy a marhahús árát máról-holnapra nem kevesebb, mint 12 000 koronával süllyesztette le, ami maga után vonta a baromfiak árának csökkenését is.

* * *

Balatoni Kurír, 1943. július. 29.
Hogyan történt Fonyód–Bélatelep megalapítása

Lapunk f. hó 15-i számában röviden megemlékeztünk arról, hogy Siófokkal egyidőben Fonyód–Bélatelep az idén ünnepelheti megalapításának félévszázados jubileumát. Ezzel kapcsolatban vitéz Szaplonczay László ny. huszárezredes úrtól, a nagyérdemű alapító, dr. Szaplonczay Manó fiától érdekes levelet kaptunk, mely úgyszólván a balatoni kultúra egyik értékes dokumentumának tekinthető és ezért azt teljes szövegében, alantiakban adjuk át lapunk olvasóközönségének:

»Édesatyám, dr. Szaplonczay Manó 1882-ben került a somogymegyei Marcaliba, mint orvos. Ekkor ismerte meg a közeli Balatont, amelynek lelkes rajongója lett, nemcsak mint természetimádó, de mint orvos is felismerve annak szépségeit és különösen a gyermekekre vonatkozó gyógyító hatását. Családját minden évben, míg Marcaliban lakott, Balatonberényben és Balatonkeresztúron nyaraltatta, ahol természetesen akkor még csak a parasztházak „tisztaszobái" voltak erre alkalmasak. Így történt, hogy amint a család szaporodott, már nem is egy, de két házban bérelt lakást. Édesatyám 1891-ben lett Somogy vármegye főorvosa, amikor is Kaposvárra költöztünk. Ekkor már Berény és Keresztúr távol volt tőlünk és nyaralásra a közelebbi Balatonboglárt választotta, hol 1892 és 1893-ban a nyarat töltöttük. Innen csinált édesatyám családjával és Lengyeltótiban lakó atyafiaival: dr. Berzsenyi Sándor körorvossal és Berzsenyi Gerő ügyvéddel, valamint ezek barátaival gyakorta Fonyódra kirándulásokat, elsősorban azért, hogy a lengyeltótiakkal, akiknek ez volt a kedvenc kirándulóhelye, találkozzék. A jelenlegi bélatelepi vasútállomás, amely akkor még csak a 103. sz. vasúti őrház volt, volt a lengyeltótiak kirándulásainak a célpontja, ahol az őrházat használták fürdőkabinul, annak a tornácán pedig étkeztek és tarokkoztak, ha a fonyódi hegyen levő erdőt megjárva és megfürödve szieszẗáztak. Az erdő, melyben jelenleg a bélatelepi villák állanak, akkor még birkalegelő volt, így tehát nem annyira az erdő vonzotta a kirándulókat, mint inkább a Várhegyről kitáruló és az egész Balatonparton egyedülálló kilátás. Ez a páratlan panoráma és a 103. sz. őrháznál levő fürdőlehetőség – hol is nem kellett kilométernyire begyalogolni a vízbe, hogy az ember rendesen megfürödhessen, hanem a felnőttek – mindjárt kötésig érő vizet találtak, de emellett a gyermekeknek is volt megfelelő mélységű fürdőhe-

lye – terelte atyám figyelmét erre a helyre és érlelte meg benne azt a gondolatot, hogy itt egy nyaralótelepet kellene létesíteni. A fonyódi hegyen levő erdő gróf Zichy Béla tulajdona volt, s ezért, hogy a tervből való lehessen, előbb az ő hozzájárulását kellett megszerezni, Ez azonban nem ment simán, mert a gróf állandóan Párizsban tartózkodott, gazdatisztjei pedig hallani sem akartak arról, hogy ők nyaralókkal való bajokat vegyenek a nyakukba. Atyámnak azonban végül mégis csak sikerült a gróffal érintkezést találnia és az erdő egy részének nyaralók építéséhez való felparcellázásához hozzájárulását – nemcsak megszereznie, de vele olyan megállapodást is kötnie, hogy a fonyódi uradalom elvállalta a nyaralók tejjel, vajjal és zöldségneműekkel való ellátását is. Ennek megtörténte után össze kellett hozni a társaságot, telkek átvételére. Ez is nehezen ment, tekintve, hogy akkor még Kaposvár és Fonyód között nem volt vasúti összeköttetés, tehát kocsin kellett a kb. 60 km-es utat megtenni. Ennek dacára, mint első alapítókat, sikerült atyámnak kaposvári baráti köréből összehozni annyi részvevőt, hogy a komoly munka is megindulhatott, 1893-ban.

Első társai voltak: Vaszary János ügyvéd, Krizanich József ügyvéd, Folly József ügyész, dr. Szigethy Gyula János orvos, özv. Folly Hugóné, atyám elődjének özvegye, Chernel Gyula földbirtokos, Duchon Ödön szigetvári ügyvéd, Krasznai Miklós pécsi ügyvéd, Szekeres József nagykanizsai orvos. – Ezenkívül voltak még mások is, akik azonban rövidesen vagy visszaléptek, vagy továbbadták telkeiket. Ennyi komoly vállalkozó is elég volt azonban ahhoz, hogy a terv valóra válhassék. Ahhoz, hogy az építkezések is megkezdődhessenek, elsősorban is vízre volt szükség, amihez meg kellett a vízvezetéket építeni. Ez 1894-ben el is készült és egyidőben felépült elsőnek édesatyám villája, amelybe már 1895-ben be is költöztünk. E nyáron épült azután a fent említettek villáinak legnagyobb része, úgy, hogy 1896-ban már egész kis társaság volt együtt, viszont 1894-ben csak mi egyedül nyaraltunk még ott és a faluban bérelt néhány későbbi villatulajdonos lakást, onnan figyelve nyaralója felépülését.

1896-ban atyám néhány pesti barátját is sikerült csatlakozásra bírnia, így Lippich Elek min. tanácsost, Náray-Szabó min. tanácsost, Csorba József min. tanácsost és Bolváry Zahn Dénest. Ezek is gyorsan építkeztek, úgyhogy 1894–1900-ig terjedő időben a mostani Bélatelep, mely elnevezését a volt gavalléros tulajdonos után nyerte, – mai formájában már majdnem ki is alakult.

Az építkezések ideje alatt a villák előtti teret atyám, ki a telep első igazgatója lett, Schilhán kaposvári kertésszel parkíroztatta. Ehhez ültetett díszfák legnagyobb része gróf Zichy Béla lengyeltóti faiskolájából adományoztatott és bizony a mai terebélyes díszfák és égbenyúló fenyőket látva, senki sem hinné, hogy ott valamikor, – 50 évvel ezelőtt – juhok által lelegelt kopár erdő, vagy kiégett legelő volt.

A fürdőkabinok a 103-as őrháznál állíttattak fel. Jó ideig ez egy vízben cölöpökön álló, U-alakú faépítmény volt, minden villához 1-1 kabinnal és egy váróteremmel. A fürdőházhoz hídon kellett bejárni. Minden kabinnak két ajtaja volt és amíg a nők csak a belső ajtón közlekedhettek és csak a belső vízben fürödhettek, addig a férfiak csak a kifelé nyíló ajtókat használhatták és csak a külső vízben fürödhettek. Nők és férfiak még a vízben sem találkozhattak és persze a mai strandolásról szó sem lehetett. Ezt a faalkotmányt minden ősszel ki kellett emelni és tavasszal újból felállítani, ami igen nagy költséggel járván és ezért – egyben haladva is a korral, –

épült meg az 1900-as években a mai fürdőház. A Bélatelepen levő Sirály szállodát emlékezetem szerint 1900-ban *(1905-ben)* a gróf építtette és adta bérbe arra alkalmas vendéglősnek. Az építés ideje a szálloda homlokzatán található.

A bélatelepi nyaralók családias közösségben éltek. Együtt szórakoztak és egész nap együtt voltak. Atyám villája volt a legtávolabb fekvő a fürdő felé, így mikor mi délelőtt 10–11 óra között megindultunk fürdeni, – minden villába bekiabáltunk és azok lakói csatlakoztak. A hazamenetel is körülbelül együtt történt. Ellátásunkról az uradalom gondoskodott, amelynek embere minden este felvette a másnapra szóló rendelést minden villában és azt másnap kihordták, házhoz szállították, kezdve a jégtől a petrezselyemig. Húst a faluban nyíló mészárszékben vásároltunk, ahol rövidesen több fűszerkereskedés is létesült.

Patriarkális és kedves idők voltak ezek. Száműzve volt minden fényűzés, minden nyerészkedés és aki ott nyaralt, igaz pihenést és üdülést talált. Fonyódnak, illetve Bélatelepnek akkor még sem vasútállomása, sem kikötője nem volt. A postát Boglárról hozta gyalogpostás, ha pedig Zalába akartunk kirándulni, akkor evezős halászcsónakok vittek bennünket Badacsonyba, Szigligetbe, Boglárra pedig nem egyszer gyalogosan rándult át az, ki templomba kívánkozott, vagy – zsidót akart látni, amikből Bélatelepen egy sem volt található.

[…]

De hol vannak ma már ezek az első telepesek? Bizony elmúltak és ma már valamennyien porrá váltak. 1916. szeptember 3-án atyám is elhalt és kívánsága szerint a Bélatelep feletti erdőben van eltemetve. Az egyenes leszármazottak közül ma már csak kevesen bírják a szülők hajdani tanyáját. Eredeti családi kézen van még a Szaplonczay villa, a Szigethy Gyula villa, a Wollnhofer villa, a Depold és a Duchon villa. A többi már gazdát cserélt. Az új villatulajdonosok közül a legrégibb Ripka Ferenc ny. főpolgármester, aki ma a bélatelepi fürdőegyesület elnöke és annak igazgatásában atyám utóda. Nála megvannak a hiteles és dátumszerű adatok, jegyzőkönyvek, amik vagy megerősíthetik, vagy helyesbíthetik az én visszaemlékezéseimet, amelyek a legrégibb időkre nézve nekem gyermekkori emlékeim és a felnőttek beszélgetéseit hallgatva, a lehetőséghez képest híven igyekeztem azokat visszaadni, még megjegyezve azt, hogy Balatonfüred és Siófok kivételével – Fonyód–Bélatelep volt az első nyaralójellegű település, mert Földvár, Szemes, Lelle, stb. mind azután és mondhatnám, Bélatelepet utánozva alakult meg...«

[…]

Szesztilalom Bélatelepen

In: Noszlopy Aba Tihamér: Somogyország lantosai.
Kaposvár, 1943. 164–167.

Nagyalásonyi Barcza Elemér[654] az igazi, vérbeli, régivágású magyar urak fajtájához tartozott. Olyan jellemtulajdonságok egyesültek úri lényében, amilyenekre

654 Barcza Elemér (1869-1937) Jogász végzettséggel Bélatelepen gróf Zichy Béla tiszttartója, a fonyódi major gazdatisztje, intézője. Húgát, Barcza Jolánt Oeconomo György vette feleségül, aki gróf Zichy Béla jószágigazgatója volt. Felesége Körmendy Aranka (1877-?). Gyermekei Elemér (1907-1977), István, Sándor. - 1937. január 16-án budapesti otthonában öngyilkos lett, szíven lőtte magát egy revolverrel. Néhány évvel

BÉLATELEPEN kiadó két szoba, üvegezett verandával, 4—6 személyhek teljes ellátásra, megegyezés szerint. Fürdő és állomás közvetlen közelében. Barcza Elemér, Fonyód. 99029

271. Barcza Elemér hirdetése, 1925

a mai időkben csak nagyritkán akadnak. A nemzeti társadalom történetének egy egészen külön állomása volt az az időszak, mely ilyesfajta magyarokat szült. Sem jó, sem rossz szakásaikat, sem példatmutató, sem kárhoztatásraméltó tulajdonságaikat, magyar lelkiségük különös megnyilatkozásait nem szabad a jelen idő szemüvegén keresztül megfigyelni és boncolgatni, mert akkor történelmi arckép helyett értéktelen giccset mázolunk.

Barcza Elemér a magyar férfiszépség prototipusa. Olyan szép férfi, aki határozottan csúnya, mint például Apponyi Albert, Tisza István, Thaly Kálmán, Bartha Miklós, Fejérváry Géza, Marjay Péter, Sárközy Béla, Madarász apó és sok más markáns férfi arca a múlt század utolsó évtizedeinek. Kemény, tatár koponya, vastag, erős, tömött szemöldök., nemesen hajlott orr, vörös színben pompázó, barnapiros arcbőr, puha bajusz, egyenes, határozott fellépés, katonás megjelenés, finomritmusú járás. Kéken erezett kézfej formás kis lábak. Ezek a külső ismertetőjelei a mult századvég eme fajtiszta magyar alakjainak. A közös belső tulajdonságok: istenhit, hazaszeretet, lovagiasság, bátorság, férfiasság, emberszeretet, jó szív, tiszta lélek, tiszteletreméltó becsületesség, jószándék, önérzet, büszkeség, tekintélytisztelet.

Ezek mellett a ragyogó, tündöklő, magyar úri tulajdonságok mellett a Barcza Elemérekben ott találjuk az áldozatrakész barátságot, szerelmi hűséget, szinte korlátlan vendégszeretet és szeretetreméltó könnyelműséget, a borban keresett igazságot, a mámors boldogságot és búfelejtést.

A zalai Barczák egy szálig született tisztafajtájú magyar nemes urak. Akárhová állítja őket a nemzeti sors, alakjuk tiszteletet parancsol. Az ősi birtok ringó kalásztengere között, a rét virágai közt, az erdő üde tiszta levegőjében, a politika bűzhödt, poshadt légkörében egyaránt igazi urak.

Barcza Elemér szerette a földet, de nem volt rabja a földnek s ha kellett, fájdalommal bár, de lemondott a magáéról és elment dolgozni a más földjére – gazdatiszt lett a lengyeltóti gróf Zichy Béla bélatelepi birtokán. Amikor még a maga nemesi koronával díszített lószerszámaival felkantározott almásszürkéin hajtatott Boglárra, háztűznézőbe a szép és kedves Körmendy Arankához, éppoly büszke, egyenes tartással ült a bakon és hajtotta arabs lovait, mint amikor a gróf tulajdonát képező bricskán kocogott végig a dűlőkön.

Feleségének, Körmendy Arankának a boglári birtok és udvarház örökrészéből gyönyörű villája, szőlleje és tenniszpályái voltak s a boglári Sándor-domb tetején az a kicsiny pavillon, melynek oszlopai közül a Balaton csodás panorámájában

korábban azért költözött feleségével a fővárosba, hogy súlyos betegségét gyógyíttassa, az Üllői út. 55. sz. alatt laktak egy ház negyedik emeleti lakásában. Barcza hónapok óta panaszkodott hozzátartozóinak arról, hogy a betegségével járó súlyos fájdalmakat nem bírja elviselni. Szombat délután felesége a konyhából hallotta a szobában eldörrenő fegyvert. Férjét a padlón találta, melléből vér szivárgott. A házban lakó orvos már csak a halál beálltát tudta megállapítani. Búcsúlevelet hiába kerestek, nem találtak. In: Szíven lőtte magát Barcza Elemér földbirtokos. Pesti Napló, 1937. január 17. 15. p.

annyit gyönyörködtem gyermekkoromban s melynek zöldrefestett kis padján egy tündökletes júliusi éj holdvilágos, csillagtengeres, álomba ringató mámoros órájában kérte meg szépséges Aranka néném kezét a daliás Barcza Elemér.

A Barcza-birtok és a Körmendyek sasfészke már régen urat cserélt s Elemér bátyám Bélatelepen új urat szolgált, de gazdatiszti lakában mindenki meleg, barátságos otthonra lelt, aki mint rokon vagy barát átlépte a vendégszerető úriház küszöbét. A barnapiros arcú, mindig barátságos és jószívű házigazda családjának, barátainak s a vendégeinek élt. Nem vette észre az idők múlását homokóra lassú, de konok pergését, a világ arcának elkomorulását, a viszonyok változását. Elviharzott a feje fölött a világháború s Ő talán nem is tudta, hogy határainkon túl dühöng a vihar, bömböl az ágyú, kattog a géppuska, vérben fürdik a huszárkard és a bakaszurony. Nem vett tudomást az októberi forradalomról s a proletárdiktatúráról. A kommunista uralom gazdatisztből termelőbiztossá degradálta. Ezt sem vette észre.

Élete épp úgy folyt derűsen, napsugarasan, mint azelőtt a béke nyugalmas éveiben. Újságot nem olvasott s úgy azt sem tudta, hogy mi történik a vörösre festett fővárosban. Viszont a pesti szovjetház urai határozott tudomással bírtak arról, hogy a bélatelepi termelési biztos kutyába sem veszi a tanácskormány intézkedéseit, különösképpen a szesztilalmat. A bélatelepi gazdatiszti lakban a Balaton mentének nyaralói üdítő oázisra leltek a vörös sivatag közepén. Míg a pesti ember boldog volt, ha a fehérhasú szovjetbankóért egy kis káposztalevet, tökfőzeléket, avagy gerstlit ehetett, Bélatelepen tejben, vajban, borban, kacsa- és libazsírban úszott a fürdőzők serege s a Barczáék asztalánál naponta vidám hangulatban egyesültek a vörös pokolból menekült atyafiak és jóbarátok.

A pesti szovjet nagyságai leküldötték tehát biztosukat, bizonyos Szabados[655] nevű „elvtársat", hogy a legerélyesebb fellépéssel csináljon rendet a bélatelepi mulatozó burzsujok között.

* * *

Barcza Elemér az irodaszobájában ült a délelőtti üdítő Balatonfürdő után, nyugodtan tízóraizott. Orrcsiklandazó malacpörkölt dús zaftjába mártogatta a fehér cipó belét, közben szorgalmasan töltögette a látrányi fehérbort. Így érte Szabados elvtárs, aki megnevezte magát, rámordult Elemér bátyánkra:

– Mit iszik maga?

– „Bort iszik a magyar, nem pediglen vizet" – idézte a Lővi Árpád[656] álnév alá rejtőzött versfaragó sorait.

– Nem tudja, hogy szigorú szesztilalom van?

– Tuggya a rosseb!

---

655 Feltehetőleg Szabados (Freaystadtl) Sándor újságíróról (1874-1939) van szó. 1919-ben csatlakozott kommunista párthoz, a Tanácsköztársaság idején közoktatásügyi népbiztos (-helyettes), júniusig a Szellemi Termékek Országos Tanácsának vezetője, a propaganda és a Népnevelési ügyek vezetője. A Tanácsköztársaság megdöntése után életfogytiglani fegyházra ítélték a népbiztosok perében, a fogolycsereakció keretében a Szovjetunióba került, ahol kulturális területen dolgozott. A sztálini tisztogatások áldozata lett. – Lásd később a szöveg azon részét, ahol „pesti népbiztos elvtárs" szóösszetétel szerepel. - In: Új Magyar Életrajzi Lexikon, Magyar Zsidó Lexikon.

656 Réthy László (1851–1914) etnográfus, numizmatikus, polgárpukkasztó verseit Lőwy Árpád álnéven írta.

– Nahát vegye tudomásul, hogy a mai naptól kezdve nem iszik sem sört, sem bort, sem pálinkát, s ha ezt a parancsot megszegi, forradalmi törvényszék elé kerül.

– Nyugodjon meg kegyelmes uram, nem eszik olyan forrón a levest, ahogyan tálalják.

– Nem vagyok kegyelmes úr, kikérem magamnak! – ordította mellét kidüllesztve az öntudatos proletárvezér.

Barcza Elemér azonban nem tágított. Megadta ő a tiszteletet mindenkinek, még Szabados elvtársnak is.

Azonnal intézkedett, hogy a vendégszobát készítsék elő az „elvtárs úr" számára, azután előzékenyen előre engedve végigvezette az uradalmi épületeken, majd befogatott és körülvitte a gazdaságban.

Ezalatt Aranka néném olyan ebédet rittyentett, amitől kétfelé állt még jobban a pléhfülű elvtárs hallószerve: csirkerakott leves, kacsamáj rizottó, sült kacsa uborkasalátával, sertéskaraj párolt káposztával, túrós- és almásrétes, dióstorta, sajt, gyümölcs.

– Erre aztán nem lehet vizet vedelni! – állapította meg Elemér bátyám s a pesti elvtárs – miután eresztett egyet a nadrágszíján, – kegyesen belátta, hogy a termelési biztos elvtársnak tökéletesen igaza van. Ment is bele a látrányi aranysárga borital, mint Gadányba a ménkű. Feketekávé és szivar után kártyaparti, majd gazdag ozsonna, este bőséges vacsora: paprikáscsirke, túrós tejfeles, tepertős csusza, mind aláhúzták a „termelési biztos elvtárs" amaz állítását, hogy Bélatelepen a szesztilalom kivihetetlen.

Éjfélre be is rúgott alaposan a pesti népbiztos elvtárs. Olyan részeg volt, hogy maga kérte a háziasszonyt, hagy üljön a zongorához és játssza el a kedves nótáját, hogy aszongya: – Káka tövén költ a ruca.

Izzó, forró hangulat lett úrrá a bélatelepi gazdatiszti lak vendégseregén. Az állomásfőnök felemelkedett a helyéről és pohárköszöntőt mondott a házigazda és kedves feleségére. Elemér bátyám vendégeit éltette, közöttük az illusztris „népbiztos úr önagyméltóságát", aki meghatottan válaszolt. Ömlött belőle a szó és a borszag.

Mit szaporítsam a szót. Hajnalra előkerült a nemzetiszínű zászló a padlásról. Valamennyien megcsókolták. – Szabados elvtárs is. A Himnuszt is elénekelték mind. – Szabados elvtárs is...

* * *

A vendégszoba puha vánkosain fujtatva katzenjammerben[657] fetrengett a népbiztos elvtárs. Barcza Elemér kínálgatta emberségesen valódi kisüstön főtt pálinkával.

A gyengéd ápolás láthatóan jól esett a szovjetbiztosnak. Elemér bátyám megígérte, hogy a zászlójelenetről s a Himnuszról senkinek nem szól sem ő, sem a felesége, sem úri vendégei, viszont az „elvtárs úr" megköszönve a páratlanul szívélyes, magyaros vendéglátást, kijelentette, hogy Bélatelepen betartják a szesztilalmat, aki az ellenkezőt állítja, az hazudik.

---

657 Katzenjammer = macskajaj = másnaposság.

BÉLATELEPI KÖZGYŰLÉSI JEGYZŐKÖNYVEK
1922–1944

MNL SML
(a könyv más részében idézett jegyzőkönyvi részeket itt nem közöljük)

1922
A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1921. évről és az 1922. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve

Felvétetett 1922. augusztus 20., bélatelepi érdekeltség 27. évi közgyűlésén.

Jelen voltak:

Ripka Ferenc elnök, Dépold Béla tiszteletbeli elnök, Szigethy Sándor alelnök, Rózsa János és Vollnhofer Ferenc igazgatósági tagok, Fleischacker Gusztáv, Matolcsy Sándor, Csorba Lajosné, Papp-Ragány Endre, Tassy Iván, Gally Kálmán, Szmodiss Béla, Huszka Jenő, Matolcsy László, nemestóti Szabó Béla, Krizsanovits József.

Meghatalmazottak útján képviseltették magukat:

özv. Törley Józsefné –Varró Indár, özv. Szaplonczay Manóné – vitéz Szaplonczay László, Zilah István –Zilah István, özv. Folly Hugóné – Dépold Béla, özv. Kriegler Miksáné – Ripka Ferenc, özv. Schaffer Béláné –Wagner Viktor, Sebestyén Jenő – Gally Kálmán, Hertelendy Dénesné –Huszka Jenő.

Ripka Ferenc idézi az érdekeltség hosszú éveken át fáradhatatlan, lelkes elnökének, boldogult Szaplonczay Manónak emlékét, kinek sírjára a közgyűlés alkalmából koszorút helyeztetett.

Javaslata: a villatulajdonos családok ezentúl évente díszítsék fel a sírt, ne kertésznél készíttessenek koszorút, így tegyék bensőségesebbé iránta érzett kegyeletüket.

A közgyűlés táviratban üdvözölte gróf Zichy Bélát, aki állandóan meleg érdeklődéssel Bélatelep ügyeit, s a legnagyobb jóindulatot tanúsítja a bélatelepesek iránt.

Villatulajdonosok között változások:

Hirschsohn villát megvette Krizsanovits építész

Vámos villát Hertelendy Dénes orvos

Juhász villát Zilah István földbirtokos (a villa eladásakor gróf Zichy Bélának az elővételi jogot a régi tulajdonos nem ajánlotta fel, pedig az alapszerződésben ezt kikötötték, a jövőben nem fogja engedélyezni, most utólag, kivételesen ezt megtette.)

A villaeladásokból befolyó 3%-os illetékből újítási alapot hoznak létre, amelyből a telep berendezéseinek pótlását ill. új beruházásokat finanszíroznak.

Az uradalmi igazgatóságnak az érdekeltség évente 65.000 korona vízvezetéki, közvilágítási, parkfenntartási átalányt fizet három éven keresztül (1922, 1923, 1924). Ez villatelkenként 2000 koronát jelent. Emellett villatelkenként 300 korona általános fenntartási költséget kell fizetni, továbbá az éjjeliőr járandóságaira ugyancsak villatelkenként 300 koronát (az üres telkek tulajdonosainak nem).

Felkérik gróf Zichy Bélát, hogy gondoskodjék a bélatelepi utak és parkok rendben tartásáról a szerződés alapján, mert – biztosan nincs erről tudomása – a villák előtt vezető gyalogút és a parkok elhanyagoltsága szembeszökő.

A villamostársaság magas lámpánkénti átalánydíjat szabott meg a bélatelepesek számára, ezt kifogásolják, és kérik ennek rendezését az 1913. februári 27-i szerződés értelmében.

Gróf Jankovich-Bésán Endre az igazgatóság engedélyével saját költségén két kabint épített az érdekeltség kabinsorához, ezt a kérdést is rendezni kell.

Huszka Jenő javaslatára úgy határoznak, hogy a kabinok az érdekeltség tulajdonába kerülnek, s a beállítás engedélyéért, azok későbbi használatáért a gróf évente 5000 korona hozzájárulást fizessen, és szívesen vennék, ha bekapcsolódnak az érdekeltségbe.

További kabinokat kell egyébként építeni, mert már elégtelen a számuk. Meg kívánják oldani azt is, hogy idegenek ne járhassanak a fürdőházakhoz.

Az 1921. évi szárazság kipusztította a Bélatelep fenyőállományát, ezt pótlandó, a villatulajdonosok között fenyőcsemetéket osztanak ki.

A bélatelepi gondnok, Török Pál főtanító évi munkadíját 1500 koronában határozzák meg.

1923
A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1922. évről és az 1923. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve

Felvétetett Fonyód, 1923. augusztus 19.

Felen voltak: Ripka Ferenc elnök, Szigethy Sándor alelnök, Rózsa János és Vollnhofer Ferenc igazgatósági tagok, Spur István a balatoni magyar kir. Kormánybiztos, Zichy Béla gróf úr őméltósága uradalmának képviseletében: Bárány Ferenc jószágfelügyelő, Barcza Elemér uradalmi intéző, a bélatelepi érdekeltség részéről Papp-Ragány Endre, Hertelendy Dénes, Matolcsy Sándor, Matolcsy László, Törley Dezső, Gally Kálmán, Fleischacker Gusztáv, Huszka Jenő, Buzáth János, Krizsanovits József villatulajdonosok.

Megbízott útján: özv. Kriegler Miksáné, Nemestóti Szabó Béla, özv. Csorba Lajosné és Dépold Béla –Ripka Ferenc, Tassy Iván – Papp-Ragány Endre, Szmodiss Béla, Sebestyén Jenő –Gally Kálmán, özv. Schaffer Béláné –Wagner Viktor.

Elnök méltatta Spur István balatoni kormánybiztosnak a balatoni kultusz fejlesztése érdekében végzett céltudatos és kitartó munkásságát.

A közgyűlés alkalmából feldíszíttette Szaplonczay Manó sírját, kegyeletteljes szavakkal emlékezett meg a fáradtságot nem kímélő, Bélatelep fejlődését hosszú időre biztosító tevékenységéről, mindezért soha nem múló hálás kegyelettel őrzik meg emlékét.

A hála és a köszönet hangján emlékezett meg gróf Zichy Béláról is, aki főúri nagylelkűséggel támogatta az alapítókat nehéz munkájukban és ma is meleg szeretettel viseltetik Bélatelep iránt. Táviratban üdvözölték őt.

Változások:

A régi Neugebauer-féle telket Zichy gróf visszavásárolta, és Buzáth János budapesti alpolgármesternek adta el, aki nyaralót épít rá.

Elhunyt özv. Törley Józsefné, három bélatelepi villája közül az egyiknek a tulajdonjoga Törley Dezső, a másik Huszka Jenő birtokába került. A harmadikról a hagyatéki tárgyalás dönt.

Elnök üdvözli Törley Dezsőt, kéri, hogy Bélatelep fejlesztési munkálataiban közreműködni szíveskedjék.

A vízellátásért, közvilágításért, és parkfenntartásért az uradalomnak az 1924. évben nem a tervezett 65000 koronát, hanem 162500 koronát fizetnek átalányban. Az általános hozzájárulást a 2000 korona mellett még 10.000 koronával megemelik villatelkenként.

Az, aki a villáját bérbe adja, többet fizet. A bérbeadási árból 10%-ot be kell fizetni az érdekeltség kasszájába, amit a közös létesítményekre és fejlesztésekre fordítanak.

A villák eladása után eddig a vevő 1%-ot, az eladó 2%-ot fizetett, ezentúl a vevő fizet 3%-ot, aki nem fizet, nem használhatja a közös intézményeket és megvonják a közös ellátást is tőle.

A korábban létrehozott Szaplonczay alap részére utalnak a megmaradó pénzből, és azt a 100.000 koronát is, amelyet – az éppen ott tartózkodó – Vass József népjóléti miniszter ajánlott fel Ripka Ferencen keresztül Bélatelepnek.

Matolcsy László azt javasolja, hogy az alapot gyűjtés révén is gyarapítsák. A megtartott gyűjtésnek köszönhetően 240.000 korona gyűlt össze, így már 360.000 korona áll rendelkezésre.

A Jankovich-Bésán Endre által állíttatott 2 kabin ugyan Bélatelep tulajdon, de a gróf és családja használhatja addig, míg el nem adja a nyaralóját. A fürdőberendezések használatáért kabinonként és évenként 1 mázsa búzát ad az érdekeltségnek.

Az egyik villát szálloda venné bérbe, a szálló vendégei nem vehetik igénybe a fürdőkabint. A sétányon kitesznek egy táblát, amelyen a falu szállóinak vendégeit figyelmeztetik, ne korlátozzák a bélatelepeseket abban, hogy a magántulajdonukat használják.

A kabinokat le akarják festeni, nehogy tönkremenjen a faanyag.

Kérik a balatoni kormánybiztost, hogy a balatoni körút építésénél a fonyódi vasútállomástól Bélatelepig építsék meg az utat, mert az év egy részében járhatatlan.

Az elnökség 3 éves megbízatása lejárt, Ripka Ferenc kéri, hogy az elmúlt hat év után hadd legyen ő is egyszerű nyaraló. A közgyűlés továbbra is őt választja meg elnöknek.

Felhívja a villatulajdonosok figyelmét arra, hogy a baromfitartásra vonatkozó szabályokat tartsák be, mert a jövőben nem nézik el a kihágásokat. Ugyanakkor Huszka Jenőt és Hertelendy Dénest megkéri arra, hogy fedessék be a szennyvíz gödröt, mert a jelenlegi állapot egészségtelen és tűrhetetlen.

Bárány Ferenc uradalmi jószágfelügyelő biztosítja az érdekeltséget arról, hogy az egész tisztikar – a lehetőségekhez képest – mindent megtesz a bélatelepi igények kielégítése érdekében.

1924
A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1923. évről és az 1924. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve

Felvétetett Fonyód-Bélatelep, 1924. augusztus 24., a Bélatelepi érdekeltség 29. évi rendes közgyűlésén

Jelen voltak: Ripka Ferenc elnök, Dépold Béla tiszteletbeli elnök, Szigethy Sándor alelnök, Gally Kálmán, Rózsa János, Vollnhofer Ferenc igazgatósági tagok, az uradalom képviseletében Bárány Ferenc jószágfelügyelő, Barcza Elemér uradalmi intéző, továbbá Fleischacker Gusztáv, özv. Kriegler Miksáné, Törley Dezső, vitéz Szaplonczay László, Szmodiss Béla, Buzáth János, báró Rosner István és báró Rosner Istvánné.

Meghatalmazott útján: Sebestyén Jenő, Matolcsy Sándor, özv. Hanny Béláné, Papp-Ragány Endre, Tassy Iván, özv. Schaffer Béláné, Gordon Róbert és Krizsanovits József –Ripka Ferenc, Csorba Lajosné –Szigethy Sándor.

Elnök kegyeletes szavakkal emlékezett meg a tél folyamán elhunyt Szigethy Gyula Jánosnéról, akit Bélatelep közönségének mély tisztelete vett körül életében, emlékét tisztelettel fogják megőrizni. [az 1924. áprilisában elhunyt Lippich Elekről nem tettek említést, pedig leánya is jelen volt a közgyűlésen – VI megj.]

Szaplonczay Manóról is megemlékezik, s közli, hogy a Budai Dalárda hangversenyt rendezett az egykori elnök emlékoszlopa javára.

A közgyűlés nevében Dépold Béla üdvözli Ripka Ferencet abból az alkalomból, hogy kinevezték Budapest székesfőváros kormánybiztosává.

Tárgyalták az uradalommal kapcsolatosan a kabinok mázolását és tatarozását, amely összesen 24,512.695 koronába került. Más egyéb kiadásokkal együtt villatelkenként 1,000.000 koronát követelt az uradalom, nem járult hozzá, hogy kevesebbet fizessenek, csak az özvegyeknek járt kedvezmény (6 villatelek). Összesen 1,800.000 koronát kellett fizetni, a kedvezményeseknek 1,200.000 koronát.

Felkérik Zichy Béla grófot, hogy a villák előtt vezető utat a következő év tavaszán hozassa rendbe, mert sok helyen járhatatlan. Mindezt az 1913. évi pótszerződésben vállalta.

A közvilágítással kapcsolatosan panaszt emeltek, mert kritikán alulinak tartják a magas átalánydíj mellett.

Báró Rosner István panaszt emelet azért, mert egy luxuskutyáját az erdőőr lelőtte. Az elnök válaszában kitért arra, hogy kutyát csak szájkosárral és pórázon lehet vezetni, a fürdőben pedig sehogyan. A sétányon kóborló baromfiakat pedig a vadőr fogja lelőni.

Úgy határoz a közgyűlés, hogy villát Bélatelepen kívül lévő szállodának nem lehet bérbeadni, ha ez mégis megtörténik, lekapcsolják a vízvezetékről és a közvilágításról és a fürdőt sem használhatják.

Dépold Béla drágállotta az uradalom által termelt jeget.

Vollnhofer Ferenc köszönte a Jankovich-Bésán Endre gróf által felállíttatott fonyódi húscsarnokot, mert ezáltal csökkent a hús ára.

Táviratban üdvözölték gróf Zichy Bélát.

1925

A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1924. évről és az 1925. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve

Felvétetett Fonyód-Bélatelep, 1925. augusztus 23., a Bélatelepi érdekeltség évi rendes közgyűlésén.

Jelen voltak: Ripka Ferenc elnök, Gally Kálmán, Rózsa János, Szigethy Gy. Sándor, özv. Kriegler Miksáné, Révy László, Fleischhacker Gusztáv, Buzáth János, Verebély Tibor, Törley Dezső, Matolcsy Sándor, Matolcsy László.

Az uradalom részéről Fleischer Gyula főintéző.

Meghatalmazott útján: Szmodiss Béla, Sebestyén Jenő –Gally Kálmán, özv. Csorba Lajosné, özv. Folly Hugóné – Révy László, özv. Schaffer Béláné, özv. Szaplonczay Manóné –Ripka Ferenc, Vollnhofer Ferenc – ifj. Vollnhofer Ferenc.

Elnök megemlékezett Szaplonczay Manóról és munkatársairól, akik Bélatelep szervezését, berendezkedését és fellendülését nagy körültekintéssel és szeretettel végezték. Megemlékezett az év elején hirtelen elhunyt Dépold Béláról, méltatta érdemeit.

Matolcsy László indítványára üdvözölték id. Vollnhofer Ferencet közelgő 90. születésnapja alkalmából, mint bélatelepi alapítók egyikét.

Ripka Ferencet azért köszöntötték, mert budapesti főpolgármesterré nevezték ki.

Ripka Ferenc bejelenti, hogy a balatoni körútnak nevezett állami út boglári–fonyódi szakaszát szeptemberben kezdik el építeni, s ez – Zichy Béla intézkedéseit követően – érinteni fogja a bélatelepi villasort is, vagyis, rendeződik az áldatlan úthelyzet. Az uradalom igazgatósága közölte, hogy a villasor folytatásaként elhelyezkedő területből újabb villatelkeket fog kihasítani és eladni. Az érdekeltség kérte, hogy az utolsó villa után legalább egy 4 méteres hely maradjon meg útnak, amely összeköttetést képez a villák mögött vezető úttal [mai Magay köz – Edison u. – VI megj.]

A bélatelepi csónakkikötő építéséről esett szó, amelynek tervei már 12 éve elkészültek, csak az I. világháború megakadályozta annak megépítését. Az Állami Kikötők Építésvezetőségével közösen építenék meg, felhasználva a fejlesztésekre fordítható összegeket.

Rózsa János a fürdőt az eliszaposodástól féltette, Révy László szerint hosszú távú kölcsönből kellene a kikötőt megépíteni, mivel nem minden villatulajdonos érdekeit szolgálja az, valamint a jövő nemzedéke is osztozzon az építés költségein, vállalva az előnyökkel járó terheket is.

Papp-Ragány Endre villáját Verebély Tibor egyetemi tanár vette meg.

Változás történt az uradalom vezetésében: Barcza Elemért nyugdíjazták, helyette a lengyeltóti főintéző, Fleisher Gyula látja el a bélatelepi ügyeket. A közgyűlés

köszönetét nyilvánítja Barcza Elemérnek, aki a legnehezebb időben előzékenyen viseltetett a bélatelepesek iránt [lásd Szesztilalom Bélatelepen c. elbeszélést, 1919. – VI megj.].

Ismételten téma volt a sertéstartás tilalmának betartatása, három villatulajdonos érintett az ügyben. Sertést egyáltalán nem lehet tartani a villasoron, baromfit is csak ketrecben.

Az 1925. évi általános hozzájárulás villatelkenként 1,100.00 korona, 1926. évre 1,200.000 korona.

Gally Kálmán az egyhetes vízszolgáltatási zavarra hívta fel a figyelmet, amikor nem volt víz Bélatelepen.

Özv. Kriegler Miksáné javasolta, hogy a fürdőkabinoknál helyezzenek el egy órát, így a vízből is látják az idő múlását.

Révy László azt javasolja, hogy a Várhegy tetejére építsenek kilátót, mert a Várhegy oldalába ültetett fák már korlátozzák a kilátást. Özv. Kriegler Miksáné – férje emlékére – támogatja az ötletet, hozzájárulna az építési költségekhez.

Rózsa János aggályát fejezte ki azokkal a hiresztelésekkel kapcsolatosan, amelyek szerint az uradalom el akarja adni a Várhegyet. Az elnök megnyugtatta a kedélyeket.

Kérni fogják egy postaszekrény elhelyezését Bélatelepen.

Gróf Zichy Bélát táviratban üdvözölték.

1926
A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1925. évről és az 1926. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve

Felvétetett Fonyód-Bélatelep, 1926. augusztus 15., a Bélatelepi érdekeltség évi rendes közgyűlésén.

Jelen voltak: Ripka Ferenc elnök, Szigethy Gy. Sándor alelnök, Buzáth János, Fleischhacker Gusztáv, Huszka Jenő, özv. Kriegler Miksáné, Matolcsy László, Matolcsy Sándor, Rózsa János, Sebestyén Jenő, Törley Dezső, Verebély Tibor, Vollnhofer Ferenc.

Meghatalmazott útján: özv. Csorba Lajosné – Szigethy Gy. Sándor, Nemestóti Szabó Béláné, özv. Szaplonczay Manóné, Gordon Róbert –Ripka Ferenc, Huszka Jenőné, Péchy Erzsi –Huszka Jenő.

Uradalom részéről: Baunok István intéző.

Elnök feldíszíttette Szaplonczay Manó sírját, megemlékezett azokról, akik vele együtt lelkes buzgósággal fáradoztak a telep meglapítása és fejlődésének biztosítása érdekében.

Szóba kerül a balatoni hajózás nagyarányú fejlesztése, a bélatelepi kikötőt a földművelésügyi miniszter már engedélyezte, 1927-ben megvalósul. Az érdekeltség – különféle konstrukcióban – 75 millió koronát fizet a minisztériumnak a beruházásért.

Kérik azt, hogy a csendőrparancsnokság a közbiztonság növelése érdekében növelje a létszámát.

Fleischhacker Gusztáv kifogásolta a bélatelepi közvilágítás minőségét.

Vollnohofer Ferenc indítványozta, hogy az érdekeltség tagjai érdeklődjenek Fonyód történeti múltja iránt és az erre vonatkozó adatok gyűjtése után ismertető füzetet adjanak ki, amelyet az ott megforduló idegenek között tudnak majd terjeszteni. Azt is indítványozta, hogy a Héthársnak ismert helyet Ripka Ferencről nevezzék el. Ez utóbbit az elnök kérésére nem támogatták, előbb javaslatot igen.

1928
A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1927. évről és az 1928. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve

Felvétetett Fonyód, 1928. augusztus 15., a Bélatelepi érdekeltség évi rendes közgyűlésén.

Jelen voltak: Ripka Ferenc elnök, Vollnhofer Ferenc, Gally Kálmán, Rózsa János igazgatósági tagok, Buzáth János, Kada Alajos, özv. Kriegler Miksáné, Sebestyén Jenő, Szabó Béláné, Törley Dezső, Verebély Tibor.

Meghatalmazott útján: Szaplonczay Manóné – Piatsek Gyula, özv. Folly Józsefné, Csorba Lajosné, Révy Lászlóné – Révy László, Krizsanits József –Ripka Ferenc.

Elnök megemlékezett Szaplonczay Manóról, sírjára koszorút helyeztetett.

Mély megilletődéssel jelenti a közgyűlésnek gróf Zichy Béla elhalálozását, „aki mint Fonyód földesura a Balaton iránt érzett rajongó szeretetével és főúri nagylelkűségével támogatta a Béla-telep megalapítóit nehéz munkájukban, s akinek megértő és jóindulatú közreműködése nélkül ez a szép telep nem épülhetett volna meg. Az elhunyt grófot méltán tekinthettük telepünk patrónusának és iránta érzett hálánkat és ragaszkodásunkat már életében azzal róttuk le, hogy telepünket az ő nevéről neveztük el. A megboldogult életében is mindig büszke volt a nevét viselő szép telepre s minden alkalmat megragadott, hogy annak fejlesztése érdekében közreműködhessék. A Béla-telep az elhunyt főúr halála alkalmából külön gyászjelentést adott ki, a temetésen megjelent a telep elnöksége és ravatalára koszorút helyeztünk. Az elnök azzal fejezi be a Zichy Béla grófról való megemlékezését, hogy fel fogja kérni az örökösöket, hogy tennék lehetővé a megboldogult gróf emlékének Béla-telepen leendő méltó megörökítését."

Súlyos veszteség érte Fonyódot és Bélatelepet Kovács Lajos körjegyző elhunytával, aki 28 évig volt a község jegyzője, és mint a pontos és lelkiismeretes tisztviselő példaképe kedves előzékenységével és szeretetteljes törekvéseivel szolgálta Fonyód és Bélatelep fejlődését. Emlékét a Bélatelepesek szeretetteljes kegyelettel fogják megőrizni.

Az 1929. év hozzájárulást villatelkenként 150 pengőben határozták meg. A Szaplonczay alap (1928-ban a villatulajdonosok hozzájárulásának 25%-át is ebbe az alapba fizették be) összege meghaladta a 2000 pengőt.

Szabó Béláné arról érdeklődött, hogy a gróf halálával a telep vízellátása, és a közvilágítás kérdése változik-e? Az elnök megnyugtató választ adott, a szerződés, amelyet a gróffal kötöttek az örökösöket is kötelezi. Az közgyűlés felhatalmazta az elnököt arra, hogy a hagyatékkal szemben az érdekeltség jogait minden törvényes eszköz felhasználásával érvényesítse.

Mint új villatulajdonost köszöntötte Kada Alajost, azt kívánta, hogy ő és családja is érezze jól magát Bélatelepen, és szeretettel működjenek közre a telep fejlesztése érdekében.

Az elmúlt év nagy költségekkel terhelte meg az érdekeltséget, de a kikötő és a garázs építése elkerülhetetlen volt, fontos a haladás. Fedezetet a garázs és csónak használóinak külön fizetése szolgáltat.

Hét darab új kabint építtettek, a nagyobbak bére a nyári idényre 70 pengő lesz, a kisebbeké 50 pengő.

Gally Kálmán szóvá tette azt, hogy a villák mögötti út nem tiszta, és a sétányra szórják a szemetet.

A közvilágítással ismét probléma volt.

Szabó Béláné kifogásolta, hogy a különféle cserkész- és leventecsapatok nagy számban lepték el Fonyódot. Kérte az elnököt, gondoskodjék arról, hogy a fiatalság úgy viselkedjen, hogy ne zavarja a nyaralóközönséget.

Az elnök megígérte a közbenjárását, azt tervezi, hogy bizonyos rendszer alapján jöjjenek ide a csapatok, egyszerre ne legyenek többen, mert nehéz megoldani az élelmezésüket is ilyenkor. Figyelni kell a táborozáskor a közegészségügyi és tűzrendészeti állapotokra is a villák közelében.

Verebély Tibor felhívta a figyelmét a csónakkikötő kotrására, mert már nagyon eliszaposodott. A kikötőbe üvegcserepeket dobáltak, amelyek veszélyeztetik a fürdőzők testi épségét.

Piatsek Gyula említette, hogy a zalai oldalon álló hegyek lebontásával veszélyeztetik a somogyi oldalon lakók gyönyörű panorámáját. Elnök szerint ezt a kérdést már kormányszinten vizsgálják.

Kérték Baunok István uradalmi intézőt, hogy amíg nem rendeződik a birtok sorsa, a régi figyelemmel és jóindulattal kezelje a Bélatelep ügyeit.

1929
A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1928. évről és az 1929. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve

Felvétetett Fonyód, 1929. augusztus 15., a Bélatelepi érdekeltség évi rendes közgyűlésén.

Jelen voltak: Ripka Ferenc elnök, Vollnhofer Ferenc, Szigethy Gy. Sándor, Rózsa János igazgatósági tagok, Fleischhacker Gusztáv, Gerlóczy Zsigmond, Gerlóczy Zsigmondné, Kada Alajos, Matolcsy László, Matolcsy Sándor, Sebestyén Jenő, Szabó Béla, Törley Dezső, Verebély Tibor.

Meghatalmazott útján: özv. Schaffer Béláné, özv. Folly Hugóné, Krizsanovits Józsefné –Ripka Ferenc, özv. Szaplonczay Manóné – Piatsek Gyula.

Uradalom részéről Baunok István főintéző.

Elnök megemlékezett Szaplonczay Manóról ill. sírjára koszorút helyeztetett.

Fájdalommal jelentette, hogy két nagyon értékes tagja hunyt el az érdekeltségnek az elmúlt évben, elvesztésük súlyos vesztesége Bélatelepnek.

Gordon Róbert, a déli vasút igazgatója sokat tett a telep fejlesztése érdekében. Az utókor számára megörökítette emlékét az új bélatelepi vasútállomás épülete.

Gally Kálmán földművelésügyi államtitkárnak szintén nagy érdemei voltak Bélatelep utóbbi években elért sikeres fejlesztése körül.

Az irántuk érzet hálát e jegyzőkönyv örökítette meg.

Az érdekeltség 1929. április 24-én rendkívüli közgyűlést tartott a gróf Zichy Béla-féle hagyaték megtárgyalásáról.

A csónakkikötő egy része beomlott, az állam feladata lenne annak helyrehozása.

A kabinok tetőzete korhadt, a mázolás az északi oldalon lekopott, rendbe kell hozatni, hogy időelőtt ne menjen tönkre.

A száraz idő miatt takarékoskodni kell a vízzel, pl. a locsolás tekintetében.

A villák eladása esetén eddig Zichy Bélát illette meg az elővételi jog, elhunyta után ez a jog az érdekeltségé lesz, az igazgatóság fogja gyakorolni.

A kutyákat nem szabad a fürdőterületre vinni, bár ezt a szabályt több villatulajdonos megsérti. Azt határozták el, hogy a csónakkikötő területére egy év próbaidő tartamára megengedik, hogy kutyát vigyenek pórázon és szájkosárral, de a kabinok környékére ezután sem szabad kutyát vinni.

Tisztújítás után Ripka Ferencet elnöknek, Szigethy Gy. Sándort és Vollnhofer Ferencet társelnöknek, Matolcsy Sándort, Verebély Tibort, Rózsa Jánost és Szabó Bélát igazgatósági tagnak, Matolcsy Sándort pénztárosnak választották meg.

1930
A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1929. évről és az 1930. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve

Felvétetett Fonyód, 1930. augusztus 10., a Bélatelepi érdekeltség évi rendes közgyűlésén.

Jelen voltak: Ripka Ferenc elnök, Matolcsy Sándor, Rózsa János, Vollnhofer Ferenc igazgatósági tagok, Buzáth János, Fleischhacker Gusztáv, Kada Alajos, Matolcsy László, Révy László, Szabó Béla, Törley Dezső, Verebély Tibor, meghatalmazott útján Gerlóczy Zsigmond, özv. Gally Kálmánné, Krizsánovits Józsefné, özv. Schaffer J. Béláné –Ripka Ferenc; özv. Szaplonczay Manóné – Labek Kálmán; Sebestyén Jenő, Csorba Lajosné –Matolcsy Sándor; özv. Folly Hugóné – Csorba József; May József fonyódi főjegyző, mint vendég.

Ripka Ferenc koszorút tétetett Bélatelep egyik lelkes alapítója, Szaplonczay Manó sírjára, aki mindig hálával fognak emlékezni.

A fürdőkabinok megrongált tetőzetét rendbehozatta és a költségvetésből az északi oldal festését is megcsináltatta.

A csónakkikötőt az állam átvette, további fenntartásáról is gondoskodni fognak.

Matolcsy Sándor javaslatára a belső partrészen lévő területet homok- és napfürdő céljaira fenntartják.

Gróf Zichy Béla halála után az örökösökkel tárgyalnak az uradalmi szolgáltatások fenntartásáról, a Sirály szálloda alatt és felett lévő 20-22 holdas területről, esetleges megvételéről annak érdekében, nehogy felparcellázva idegenek kezébe kerüljenek.

Kifogásolják Huszka Jenő eljárását, aki nem jelentette be az érdekeltség elnökségének egyik villájának eladását, illetve a vevőt nem tájékoztatta a vétellel járó érdekeltségi kötelezettségekről sem.

Rózsa János azt javasolta, hogy a Bélatelep számozása – eltérően a községi gyakorlattól – 1-28 számig legyen megvalósítva.

Kada Alajos szóvá tette, hogy neki három villatelke után háromszoros hozzájárulást kell fizetni. Ripka válaszában az alapszabályra hivatkozott, és nem tette lehetővé Kada kérését, mondván, csökkentsék a díjat.

Verebély Tibor felhívta a figyelmet a vízhiányra. Azt javasolta, hogy délelőtt és délután ne locsolják a kerteket, csak kora reggel és késő este.

Az 1931. évre a villatelkenkénti hozzáárulást 130 pengőben határozták meg.

Szabó Béla érdeklődött a Szaplonczay-emlék felállításáról. Buzáth János beszélve több budapesti művésszel azt gondolta, hogy 4-5000 pengős költséggel felállítható.

1932
A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1931. évről és az 1932. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve

Felvétetett Fonyód, 1932. augusztus 14., a Bélatelepi érdekeltség évi rendes közgyűlésén.

Jelen voltak: Ripka Ferenc elnök, Szigethy-Gy. Sándor és Vollnhofer Ferenc társelnökök, Matolcsy Sándor, Rózsa János, Verebély Tibor igazgatósági tagok. Buzáth János, Fekete Zoltán, Fleischhacker Gusztáv, Gerlóczy Zsigmond, Gerlóczy Zsigmondné, Révy László, Törley Dezső. Meghatalmazott útján özv. Szaplonczay Manóné – Piatsek Gyula; Kada Alajos – Rózsa János; özv. Schaffer Béláné – Ripka Ferenc; Scipiadesz Elemér, Sebestyén Jenő – Buzáth János, nemestóthi Szabó Béláné – Vollnhofer Ferenc.

Ripka Ferenc megemlékezett Szaplonczay Manóról, sírjára koszorút helyeztetett.

Elnök beszámolt a Zichy-örökösökkel folytatott tárgyalásokról, parcellázásokról és a telepet érintő egyéb kérdésekről.

A gróf Jankovich-Bésán villa bérlőjének magatartásával kapcsolatosan több kifogás érkezett. A gróf által építtetett kabinok az érdekeltség tulajdonai, a gróf bérleti díjt fizet érte, erre fel kell hívni a gróf figyelmét. A kabinokat csak a gróf és családja használhatja, a villa bérlője nem.

Több panasz érkezett azzal kapcsolatban, hogy egyes villák késő éjszakába nyúlóan hangos rádió- és gramofonhasználattal zavarják a többiek nyugalmát, ill. kifogásolták a hiányos fürdőruha viseletet is. Felhívják a villatulajdonosok figyelmét az alapszabályban foglaltak betartására.

Buzáth János azt kifogásolta, hogy az ügyeletes csendőr a fürdőzők között intézkedett több alkalommal.

Az 1933. évi hozzájárulási díjat 100 pengőben határozták meg.

Több villatulajdonos nem fizette meg a hozzájárulást, hátralékban van. Az elnökséget felhatalmazták, hogy erélyes eszközöket vegyen igénybe azok behajtásával kapcsoaltban.

Lehetővé tették azt, hogy Kada Alajos ne 3, hanem csak 2 villatelek után fizessen hozzájárulást, így 2 fürdőkabin illeti meg. Kada azt hozta fel, hogy hiába van 3 telke, csak egy villa után élvezi a tulajdonost megillető jogokat.

A Szaplonczay alapot 3000 pengőre egészítették ki, az emlékmű előkészítésére bizottságot hoztak létre.

1933

A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep jegyzőkönyve az 1933. június 18-án megtartott rendkívüli közgyűlésről

Ripka Ferenc ismerteti azokat a megállapodásokat, amelyeket a gr. Zichy Béla örökösökkel kötött.

Ezek alapján az érdekeltség tulajdonába kerül a vízvezetéki berendezés, az elektromos közvilágítási berendezés, a sétány egy része, opciót nyer a Várhegyi erdőre is, ha eladásra kerül. Az örökösök 100 nöl. területet adnak jégverem céljára, ajándékba adják a csónakház területét és az ahhoz vezető utat, és adnak 400 nöl. területet sport célokra.

A közvilágítási berendezést átadják a községnek azzal a kikötéssel, hogy Bélatelepen is saját költségén lássa el a nyári időszakban a közvilágítást 28 izzólámpával az esti szürkülettől hajnali 1 óráig.

A sétányt is átadják a községnek, azzal a kikötéssel, hogy az mindenkor fürdőpark maradjon, melyet beépíteni nem szabad, s a sétáló közönséget még árusító vagy mutatványos bódékkal se zavarják, fákat kivágni nem szabad, s a kiszáradt fák nyomban pótlandók. A sétány kerítése és pihenőpadjai karbantartandók, a sétány maga parkszerűen és tisztán tartandó, úgy, hogy az a községnek és a Bélatelepnek jó híréhez mindenkor méltó legyen.

1933

A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1932. évről és az 1933. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve

Felvétetett Fonyód, 1933. augusztus 15., a Bélatelepi érdekeltség évi rendes közgyűlésén.

Jelen voltak: Ripka Ferenc elnök, Szigethy-Gy. Sándor és Vollnhofer Ferenc társelnökök, Buzáth János, Fekete Zoltán, Fleischhacker Gusztáv, Gerlóczy Zsigmond, Gerlóczy Zsigmondné, Kada Alajos, Matolcsy Sándor, Sebestyén Jenő, Törley Dezső, Verebély Tibor; Czanyó László a kaposvári vízművek igazgatója; meghatalmazott útján özv. Szaplonczay Manóné – Piatsek Gyula; Matolcsy László – ifjú Matolcsy László; özv. Csorba Lajosné – Szigethy-Gy Sándor; Scipiades Elemér –Buzáth János; Hertelendy Dénes – Fekete Zoltán; nemestóti Szabó Béláné, Postás Takarék és Hitelszövetkezet –Ripka Ferenc.

Ripka Ferenc kegyeletes szavakkal emlékezett meg Szaplonczay Manóról, aki 39 évvel ezelőtt Bélatelepet megalapította és előrelátó bölcs gondoskodásával a telep fejlődését bizos alapokra helyezte. Megilletődéssel emlékezett meg Péchy Erzsi haláláról aki a bélatelepi érdekeltségnek közkedveltségű tagja volt, és akire a bélatelepesek mindig szeretettel fognak gondolni.

Bejelentette, hogy Péchy Erzsi nyaralóját Preszly Elemér Pest vármegye főispánja vette meg.

Június 18-án rendkívüli közgyűlést tartottak, ahol az alakulóban lévő fürdőegyesület alapszabályát tárgyalták, és azt jóváhagyás céljából illetékes helyre felterjesztették. Ha jóváhagyják, akkor összehívják a fürdőegyesület alakuló közgyűlését.

Az elhasznált víz után a villatulajdonosok átalányt fizetnek, mert a felszerelt vízmérők tetemes költséggel jártak. A csónakkikötő hozzájárulását a földművelésügyi minisztériumtól kérik elengedni.

Törley Dezső kérdésére elnök közölte, hogy az évi rendes vízfogyasztási időszak június 1.–szeptember 30. között van, az ezen kívül fogyasztott víz árát az igazgatóság határozza meg.

Matolcsy Sándor indítványára az 1934. évi hozzájárulás összegét 60 pengőben határozták meg, tekintettel a felszerelt vízmérőkre.

Szabályzatot készíttetnek a vízmű kezelésével megbízott gépész számára (vízmérők leszerelés, téli víztelenítés, stb.)

Matolcsy László írásbeli kérésének megfelelően a közgyűlés azt kérte az érdekeltség tagjaitól, hogy a fürdőkabinok kezelőjének villánként 10 pengőnél több borravalót ne adjanak.

Halász Ferenc csónakmester kérte, hogy a csónakok téli raktározásának költségeit mérsékeljék. A közgyűlés az eddig 100 pengő összeg felére csökkentik az összeget, de azt kérték a csónakmestertől, hogy a bélatelepesek számára ő is lényegesen mérsékelje a csónakok használati díját.

Kada Alajos nem fogadta el a közgyűlés elmúlt évi határozatát a hozzájárulási összeggel kapcsolatosan (a 3 villatelek után 2 részt kellene fizetni, így csak 2 kabint használhatna).

A közgyűlés visszavonta jelzett határozatát, és Kada Alajost arra kötelezte, hogy 3 villatelek után fizesse meg a hozzájárulási összeget. Az igazgatóság bíró úton hajtsa be a hátralékait. A közgyűlés így határozott nemestóti Szabó Béla hátralékaival kapcsolatban is.

Verebély Tibor szóvá tette a villák kertjében elszáradt fenyőfákat, amelyek veszélyeztetik a szomszédok kertjeit is, kéri ezek kivágatását.

Elnök kérte a bélatelepeseket, hogy legyenek segítségére az ügyek zavartalan ellátása érdekében és közös összefogással munkálkodjanak Bélatelep rendjének biztosítása érdekében.

A Szaplonczay-alappal kapcsolatban elnök közölte, hogy a következő évben a 40 éves jubileum alkalmából felavathatják az emlékművet.

Elnök megemlékezett Vollnhofer Ferenc buzgó tevékenységéről, amelyet az erdei utak rendbe hozása körül fejtett ki.

1934
A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1933. évről és az 1934. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve

Felvétetett Fonyód, 1934. augusztus 12., a Bélatelepi érdekeltség évi rendes közgyűlésén.

Jelen voltak: Ripka Ferenc elnök, Vollnhofer Ferenc társelnök, Matolcsy Sándor, Rózsa János, Scipiades Elemér, Verebély Tibor igazgatósági tagok, Buzáth János, Csorba Ede, Fekete Zoltán, Fleischhacker Gusztáv, Gerlóczy Zsigmond, Gerlóczy Zsigmondné, Révy László, Sebestyén Jenő, Szabó Béláné, Törley Dezsőné; Török Pál gondnok. Meghatalmazott útján: özv. Szaplonczay Manóné – Piatsek Gyula, özv. Schaffer Béláné, Krizsanovits Józsefné – Ripka Ferenc, Hertelendy Dénes – Csorba Ede, Szigethy-Gy. Sándor – Matolcsy Sándor.

Ripka Ferenc elnök kegyelettel emlékezett meg a Bélatelep alapítóiról, akik 40 évvel azelőtt szervezték meg ezt a pompás üdülőhelyet, amelynek nyári közönsége hálájának jeléül emléket állított Szaplonczay Manónak, akinek lelkes és önzetlen fáradozása indította el a Bélatelep fejlődését.

Elnök felolvasta az eredeti alapszabályok aláíróinak neveit és kérte a bélatelepeseket, hogy családjaikkal együtt vegyenek részt a Szaplonczay-emlékmű avatóünnepségén.

A közgyűlés elvetette Matolcsy László javaslatát, mondván az emlékmű talapzatába véssék bele az eredeti villatulajdonosok neveit.

Elnök rendbehozatta a vízmű egyes részeit, zavartalanul működik. Meghatározták a víz árát köbméterenként.

Buzáth János azt javasolta, hogy csak a villatulajdonosok használhassák a vizet, ezzel szemben a közgyűlés úgy döntött, hogy azt a folytatódó parcellák tulajdonosai és a Magay utca lakói is használhatják.

Matolcsy Sándor ismertette a vízmű szabályzatát.

Scipiades Elemér javaslatára az új parcellákon építtető villatulajdonosok a vízmű fejlesztésére 50-100 pengőt kötelesek fizetni.

Elnök felkérte a villatulajdonosokat, hogy május közepéig hordassák ki a villák mögötti útra a tavasszal felgyülemlett hulladékot, hogy gondoskodhasson azok elszállításáról.

Megállapodást kötöttek Kada Alajossal és Szabó Bélánéval a hátralékok fizetése tárgyában.

Elnök felkérte a kutya-tartó villatulajdonosokat, hogy a fürdőzők közé ne vigyenek kutyát, azt a kabinba elzárva tartsák. Azt is kérte, hogy éjjel 11 óra után már a rádió és a gramofon zajával ne zavarják a Bélatelep csendjét, mások nyugalmát.

Elfogadták a Postás Takarék és Hitelszövetkezet azon kérését, hogy – mivel saját tisztviselőit nyaraltatja a villában – ne kelljen 10%-os díjt fizetniük.

Özv. Schaffer Béláné kérte hátralékainak törlését. A régieket elengedték, a folyó évi díj kifizetéséhez ragaszkodott a közgyűlés.

Scipiades, Gerlóczy, Rózsa és Sebestyén villatulajdonosoknak köszönhetően szóba került a közvilágítás megjavítása a garázs használata, az Öreglaki út kiépítése, az orvosok üdülődíja, a közgyűlések vasárnapi időpontja (ne ütközzön az istentiszteletek időpontjával), a vízórák évenkénti leszereléséről.

1935
A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1934. évről és az 1935. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve

Felvétetett Fonyód, 1935. augusztus 18., a Bélatelepi érdekeltség évi rendes közgyűlésén.

Jelen voltak: Ripka Ferenc elnök, Vollnhofer Ferenc társelnök, Matolcsy Sándor, Rózsa János, Scipiades Elemér, Verebély Tibor igazgatósági tagok, Buzáth János,Fekete Zoltán, Fleischhacker Gusztáv, Hertelendy Dénes, Langhardt Gusztávné, Révy László, Sebestyén Jenő, Teutsch Gusztáv, Törley Dezső; Török Pál gondnok; meghatalmazott útján: Matolcsy László, Alsódunántúli Körzeti Hitelszövetkezet –Matolcsy Sándor, Gerlóczy Zsigmondné, Szigethy-Gy Sándor –Ripka Ferenc, özv. Schaffer Béláné –Wagner Viktor, özv. Szaplonczay Manóné – Piatsek Gyula, Vojnich Tibor őrnagy, mint vendég.

Elnök megemlékezett Szaplonczay Manóról, sírjára koszorút helyeztetett.

A tagok sorában történt változtatások: az Olga-villa az Alsódunántúli Körzeti Hitelszövetkezet, a Gordon-telek Teutsch Gusztáv tulajdonába került.

A csónakkikötő mólóján öt, a Márffy térre felvezető úton egy pihenőpadot állítottak fel.

A Szerpentin utat egy váratlan partomlás eltorlaszolta, de gondoskodnak a meredek hegyoldal csuszamlásának a megakadályozásáról.

Elnök a hátralékos villatulajdonosokkal szemben történő cselekvésről szólt, Révy és Rózsa villatulajdonosok a bírói behajtást szorgalmazták.

Az új parcellákon több villatulajdonos a Bélatelep engedélye nélkül csatlakozott a vízvezetéki hálózatra, nem fizettek csatlakozási díjat.

A dorogi szénbánya Hertelendy Dénes villáját akarta megvásárolni és ott dolgozóit üdültetni.

Az angolkisasszonyok kecskeméti intézete a Zichy-örökösöktől a Várhegyi véderdőből egy saroktelket akartak vásárolni, hogy ott üdülőházat és kápolnát építsenek. A közgyűlés hozzájárult ahhoz, hogy a Várhegy ÉK-i lejtőjén, a Szaplonczay-villa mögötti 400 nöles saroktelken építsenek. Ezzel a döntéssel nem akar-

tak precedenst teremteni a véderdő további érinthetése tekintetében. Az üdülőház vízellátását is engedélyezték.

Török Pál gondnok – egészségügyi okokból – felmentését kérte, több mint három évtizedig látta el ezt a tisztséget. A közgyűlés hálás köszönetét és elismerését fejezte ki és tiszteletbeli gondnokká nevezte ki.

1936
A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1935. évről és az 1936. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve

Felvétetett Fonyód, 1936. augusztus ., a Bélatelepi érdekeltség évi rendes közgyűlésén.

Jelen voltak: Ripka Ferenc elnök,

…

A vízvezetéki hálózathoz csatlakoztak volna a Lajos-lak mellett megnyílt új utca lakói (valószínűleg a Szent László utcáról van szó). A villatulajdonosok megosztottak voltak a tekintetben, hogy engedélyezzék-e? Elsősorban az új bélatelepi parcellák lakóinak engedélyezik a csatlakozást.

Örömmel és köszönettel vették tudomásul azt, hogy a Várhegyen egy kő- és több fapadot állíttatott az elnökség. Sebestyén Jenő azt javasolta, hogy a Várhegyen állítsanak fel egy táblát, amely a Balaton-partnak a Várhegy látókörébe eső fontosabb részeit mutatja be.

Az üdülőhelyi bizottság felhívta a község lakóit, hogy házuk előtt ültessenek virágokat. Akiknek a legszebb volt a portájuk, jutalmat kaptak.

A kaposvári Berzsenyi Dániel Társaság felkérte a Bélatelep elnökségét, hogy legyen segítségére abban, hogy a nagy költő emlékére azon a helyen ahol örök értékű költeményeihez benyomásait szerezte, szerény emlékmű állíttassék.

1937
A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1936. évről és az 1937. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve

Felvétetett Fonyód, 1937. augusztus 25., a Bélatelepi érdekeltség évi rendes közgyűlésén.

Jelen voltak: Ripka Ferenc elnök, özv. Csejdy Gáborné (a Szigethy-család képviseletében), Fekete Zoltán, Lux Rezső, Magay Béla, Magay Ferenc, Matolcsy Sándor, Matolcsy László, Piatsek Gyula (özv. Szaplonczay Manóné képv.), Révy László, Scipiadesz Elemér, özv. Tarján Antalné, Teutsch Gusztáv, Törley Dezső, Verebély Tibor, Vollnhofer Ferenc. Meghatalmazott útján: Fleischhacker Gusztáv, Alsódunántúli Körzeti Mezőgazdasági Hitelszövetkezet –Matolcsy Sándor, özv. Buzáth Jánosné, Rózsa János, özv. Schiffer Béláné, Postás Takarék és Hitelszövetkezet –Ripka Ferenc.

Elnök megemlékezett Szaplonczay Manóról, sírjára koszorút helyeztetett.

Fájdalmas veszteségként emlékezett meg Buzáth János haláláról, aki több, mint 15 évig volt a Bélatelep életének értékes tényezője, emlékét kegyelettel fogják megőrizni.

Az új parcellatulajdonosok közül heten csatlakoztak az érdekeltséghez, külön köszöntötte azokat, akik már a közgyűlésre is eljöttek.

A Bélatelep kertészete beváltotta a hozzá fűzött reményeket a Bélatelep virágosításával, díszítésével kapcsolatban.

A közelgő Szent István évben egy hatalmas kőkeresztet akartak állíttatni a Várhegyen. Ez a hazafias cél mellett idegenforgalmi érdekeket is szolgálna.

Magay Ferenc a véderdővel kapcsolatban tett megjegyzést, a hatóságok intézkedni fognak az erdő megmentése és az engedély nélküli erdő írtás megakadályozása érdekében.

A Balaton Társaság vándorgyűlése Bélatelepen zajlott és Berzsenyi Dániel emlékéről szólt, József Ferenc főherceg elnökölte az ülést, amelyre impozáns közönség gyűlt össze.

A közgyűlés Matolcsy Sándort társelnökké, Lux Rezsőt a pénzügyek intézőjévé, Törley Dezsőt igazgatósági taggá választották.

1938
A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1937. évről és az 1938. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve

Vollnhofer Ferenc alelnök sajnálkozással jelenti be a közgyűlésnek, hogy Ripka Ferenc elnök betegségéből kifolyólag nem vehet részt a közgyűlésen.

Matolcsy bejelenti, hogy az OTI az elmúlt évben hátralékos díjak címén 1.427 pengő 68 fillért vetett ki Bélatelepre. Mivel annak indoklása vitatható volt, elnök terjedelmes fellebbezésben kérte a budapesti központtól annak törlését, és ezt Lux Rezső tagtárs a kaposvári intézetnél támogatta. Ennek az eljárásnak eredményeként a kirótt összeget 371 pengő 30 fillérre mérsékelték azzal, hogy azt részletekben törleszthetik.

Éliás András gépész egészségi állapotára és nehéz megélhetési viszonyaira való tekintettel havi 15 pengő fizetésemelést kért. Alelnök azt javasolta, hogy emellett 100 pengő jutalomban részesítsék, mert kötelességét nagy buzgalommal látja el, a csőhálózaton többbrendbeli olyan munkát végzett, ami lényeges megtakarítást eredményezett. A közgyűlés mindkettő javaslatot megszavazta.

Magay Kálmán az új parcellázott terület villatulajdonosa kéri a belépését, 120 pengő a belépési díj.

Verebély Tibor azt kifogásolja, hogy a Csorba és a Duchon villák táján az ecetfák elveszik a kilátást, ezt megerősíti Révy László is. Célszerűnek tartanák a fák megnyesetését.

Az 1939. évi hozzájárulási díjat 56 pengőben állapították meg.

1941
A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1940. évről és az 1941. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve

1941. augusztus 17.

Megemlékezett Szaplonczay Manóról, sírjára koszorút helyeztetett, a bélatelepi ifjúság a Szaplonczay emlékművet díszítette fel virágcsokorral.

Elhunyt Éliás András gépész 13 évi szolgálat után, özvegyének 50 pengő segélyt szavaztak meg. Az új gépész 1 éve Túri László, akinek már az apja is gépész volt Bélatelepen.

A Folly villa új tulajdonosa Rudnóy Kornél alezredes, az Olga villáé pedig Szabó István okleveles gazda.

Törley Dezső azt kérte, hogy a Velics villa is bekapcsolódhasson a vízvezetéki hálózatba. Ripka méltányosnak tartja a kérelmet, de meg kell újítaniuk azt a kérést, hogy a Velics villa előtt elhaladó lezárt sétány-szakaszt – amelyen keresztül a bélatelepi sétányról a katolikus templom felé lehet haladni – nyissák meg, mert lezárták a bélatelepesek elől.

Scipiades Elemér azt javasolta, hogy a bélatelepi ifjúság épülésére létesítsenek a strandon két teniszpályát és tornaszereket állítsanak fel. Ádám Jenő azt mondta, hogy az ifjúság a strandon labdarúgással szórakozik és ezzel zavarja a fürdőzőket. A nehéz időkre való tekintettel nem javasolja a teniszpálya kialakítását. Magay Ferenc a Sirály teniszpályájának az átvételét javasolta. A közgyűlés megbízta Scipiadest egy bizottság megalakításával, amely a kérdést rendezné.

1942
Közgyűlési jegyzőkönyv, 1942. augusztus 16.

Új nevek: Rudnóy Kornél, Pöschl Imréné, Mihalecz Mátyás vagyonközösségi tagok.

Elnök megemlékezett az egyik legrégebbi tag. Vollnhofer Tibor leányának, Vojnich Tiborné korai elhunytáról. Elhunyt Balthazár Farkas és Prilisauer Adolfné vője.

Villatulajdonosok körében történt változások, új villatulajdonosok: Mihalecz Mátyás, Dörre Jenő, Rudnóy Kornél (az elmúlt évben csak jegyzőkönyvileg üdvözölte).

A bélatelepi csónak-kikötőt és a mólót állami kezelésbe kívánják adni, így mentesülnének a később fenntartással kapcsolatos magas költségektől.

A fürdőházakat 500 pengő költséggel rendbe hozatták, később nagyobb ráfordítás lesz szükséges.

Tornaszereket szereztek be és állítottak fel 600 pengő költséggel.

A kertész fizetését 100 pengővel emelték. Egy másik kertész évi 2800 pengős ajánlatot tett.

Az 1943. évi hozzájárulási díj 10 pengő lesz, a villák őrzési díj 6 pengő villánként.

Lux Rezső ismertette az egyik villatulajdonos beadványát, amely szerint nem hajlandó megfizetni a villaőrzési díjat és a hozzájárulási díjból csak 50 pengőt kíván fizetni. Révy László a hátralékok kíméletlen, ha kell, per útján való behajtását kérte.

Több bélatelepes jelezte, hogy a strandot ellepték az idegenek, és így annak intim, családias jellegét megváltoztatták. Azok, akik Bélatelepen villát bérelnek, csak a különálló kabinokat használhatják.

Révy László szóvá tette főleg a hölgyek szemérmetlen fürdőöltözködését.

Az elnök intézkedni fog az üdülőhelyi biztosnál, szóvá tette azt is, hogy kutyákat póráz és szájkosár nélkül visznek be a strandra. Úgy tudja, hogy az Akcio Katholika a szemérmetlen fürdőöltözködés ellen lépéseket kíván tenni.

1944

Bélatelepi közgyűlés jegyzőkönyve, 1944. augusztus 20.

Matolcsy Sándor elnök nyitotta meg a közgyűlést.

Elnök megemlékezett Scipiades Elemér haláláról is, akinek emlékét a jegyzőkönyvben örökítették meg. Részvétüket nyilvánították Gerlóczy Zsigmondné hozzátartozóinak (1944 márciusában halt meg), és mélységes sajnálkozását fejezték ki Törley Dezső és családja részére, miután bombatámadás miatt súlyos anyagi káraik keletkeztek.

Új villatulajdonosként üdvözli Téry Aurélt és Belányi Ferencet.

A közgyűlés köszönetet mond Berzsenyi Zoltánnak a Bélatelep 50 éves évfordulója alkalmából általa olyan nagy áldozatkészséggel megrendezett kedves, felejthetetlen ünnepségért.

Velics Lajos azzal a kéréssel fordult az érdekeltséghez, hogy engedélyezze a vízvezetéki hálózathoz való kapcsolódását. A közgyűlés 300 pengő csatlakozási díj ellenében hozzájárul, ill. kérik, hogy Velics legyen tagja az érdekeltségnek.

Az 1943. évi zárszámadás 11.769 pengő bevételt és 10.575 pengő kiadást mutat.

Az aktuális pénzügyi helyzet szerint 701 pengő megtakarított pénzük van a Dunántúli Banknál. Ezen felül 967 P a jó kintlévőségük, 1047 pengő a kétes kintlévőség, 2.340 pengő a hátralékos belépési díj, 1000 pengőt várnak az üdülőhelytől, 1000 pengő a vízdíj hátralék.

Tisztújítás során elnök lett Matolcsy Sándor, alelnök Vollnhofer Ferenc és Huszka Jenő, igazgató Csejdy László, igazgatósági tag külön megbízás nélkül Törley Dezső, Fekete Zoltán, Sebestyén Jenő, Rózsa János; külön megbízással igazgatósági tag Lux Rezső vagyonjogi ügyek, Ravazdy György telep karbantartási munkálatainak irányítása, Pöschl Imre vízművek irányítója, Törley József horgászati ügyek, Csejdy László közellátási ügyek. Révy László vegye fel a kapcsolatot a község jegyzőjével a villák kiigénylésével kapcsolatban.

1947
Bélatelepi közgyűlés jegyzőkönyve, 1947. augusztus 24.

Jelen voltak Matolcsy Sándor, Ravazdy György, Téry Aurél, Pécs város képviselője, Szellő Ferenc, Scipiades Elemér, Rózsa Leó, Belányi Ferenc, Ranolder Intézet képviselője, Piatsek Gyuláné, Ludvigh Dénesné, Bubregh Emil, Magay Ferenc, Ádám Jenő, Rudnói Hédi, Huszka Jenő, Pöschl Imréné, Magay Béla, Csejdy László, ifj. Törley Dezső.

Meghatalmazott útján: Matolcsy Oszkár, özv. Verebély Tiborné, Sebestyén Jenő, Csertán villa örökösei –Matolcsy Sándor; Szellő Ambrus –Szellő Ferenc; Magay Kálmánné – Magay Béla.

Elnök megemlékezett Szaplonczay Manóról és az időközben elhunyt villatulajdonosokról és családtagjaikról: özv. Fleischacker Gusztávné, Vollnhofer Ferenc, özv. Tarján Antalné, Kada Sándor, Csertán Mártonné, Lux Rezsőné.

Tulajdonosok személyében történt változások, köszönti az új tagokat: Pécs város, Ranolder Intézet, Miasszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek, Keszthelyi Alajos. Ugyanakkor Mihalecz Mátyás és Balthazár Farkasné kilépett az egyesületből. Kada Alajos kikapcsolódott az egyesület kebeléből.

Lux Rezső eladta villáját Belányi Ferencnek, egyúttal lemondott pénztárosi tisztségéről.

A Szaplonczay emlékmű plakettjét ellopták, bizalmas értesülés szerint egy fonyódi iparos olvasztotta be. A Ripka plakett megvan, alkalmas időben az 1944. évi közgyűlés határozatának megfelelően a kijelölt helyen elhelyezik.

A felszabadulás utáni időkben, a villák felnyitásakor jelentéktelen tárgyak tűntek el, 1945-ben, amikor a Bélatelep a Vörös Hadsereg kórházává lett kiigényelve, a kórház feloszlatása után a villákat teljesen kifosztották.

Az 1948. évre költségvetés tartalmazni fogja a gondnok, gépész, kertész, éjjeliőr, kabinkezelő fizetését, OTI díjat, MÁV urijog elismerését.

A Bélatelepi Kft. bekebelezte magának az eszplanád, a hegyoldal és a strand egy részét, amelyek pedig a bélatelepi érdekeltség tulajdonában voltak.

Tisztújítás után Matolcsy Sándor elnök, Huszka Jenő és Sebestyén Jenő alelnökök, Rózsa Leó pénztáros, Csejdy László igazgató, Jutasi István gondnok lett.

Az esetleges igénybevételek felügyeletével és a községgel való kapcsolattartással Jutasi István gondnokot bízták meg.

Ádám Jenő kérte, hogy a telep csendjét az új időkben is őrizzék meg, mert Bélatelep nem annyira a szórakozás, mint inkább a lelki pihenés helye.

III. rész
BÉLATELEP KÖRNYEZETE

1. fejezet
BARTÓK BÉLA U. 3.

Hrsz. 6699. – 2.932 m²

A FONYÓDI VELICS-VILLA

272. A Velics villa felújítás előtt

A régi Fonyódon „falusor"-nak hívták a mai Fő utca környékét. A falusor északi, felső része és a Bélatelep körüli erdős terület a Basch család birtoka volt. Baschék Zichy várhegyi parcellázásával egyidejűleg maguk is eladták az ehhez csatlakozó erdőrészeket, azonban nem parcellázták fel, hanem egy tagban adták el 1894. december 31-i dátummal azt a 29 hold 746 négyszögölnyi területet, amelybe a hegyen a falusor torkolt, és amely a Bélatelep villasorától, lényegében a mai protestáns templomig terjedt erdős parti részt foglalta magában.

A három vevő Major Ferenc székesfehérvári orvos, lászlófalvi Velics Antal tudós, orientalista, és Bihar József Budapesten lakó alezredes hadbíró és felesége Küttel Lenke voltak. A konzorcium 21.021 forintot fizetett összesen az ingatlanért, ami a Zichy féle parcellázáshoz viszonyítva magasabb árat jelentett, amit talán a 60 éves fákkal beültetett erdő indokolt, a Bélatelep akkor fiatalos erdejével szemben. Zichy ugyanis a bélatelepieknek 35 krajcárjával, azaz 70 fillérrel számolta a telkek négyzetölét, míg Baschék egy négyzetölet 44 krajcárért, azaz 88 fillérért adtak.[658]

A vétel viszonteladás céljából történt. Amint a fonyód-kaposvári vonal kiépült, s a nyaralótelkek árai emelkedtek, az erdőrészt parcellázták s abból 1897-ben mintegy kilencven 150-500 négyzetöles telket mérettek ki. Ennek a parcellázásnak az eredménye a máig is ismert utcahálózat. Így a falusor végéhez csatlakozó szép erdős liget – ma Kossuth erdő – sétányaival, és a falusor meghosszabbításában lévő mai Fő utca az iskolával, és a templomhoz tartozó utca is. A két hegycsúcs közötti és a falu főutcájával érintkező lapos területet eleinte Major-telepnek nevezték, majd az új tulajdonosáról Velics-erdőnek.

A területhez partrész is tartozott, melyhez a parcellázást követően szerpentin utat vágattak, és ennek alján létesítették e faluvégi terület fürdőhelyét. Ennek a

---

658 MNL SML Nagyberki (lásd bélatelepi villák).

Major-telepi fürdőháznak 1900-ban 20 kabinja volt. 1957-ben feltöltés eredménye lett a községi strand, és 1958-ban épült a strandépület.

Noha a parcellázás megtörtént, eladásokra az első években nem került sor. Közcélokra azonban áldoztak belőle. Így Major Ferenc, aki néppárti képviselő és hívő katolikus volt, létrehozta 1902-ben Fonyód első kápolnáját az ő telkük Balaton felöli szakadékos oldalának egyik szélső pontján. A templomépítés után, 1903-ban Major meghalt. Nem lévén családja, telekrészén 1904-ben másik két társa megosztozott úgy, hogy a Bélatelep felé eső ligetrész Velicsnek, a Sipos hegy felé eső rész pedig Biharnénak jutott. A megosztás kiterjedt a vízjogra is és a Balatonpartra is.[659]

1906 | lászlófalvi VELICS ANTAL

273. Velics Antal

Velics Antal (Szécsény, 1855–Bp., 1915) orvos, orientalista, földbirtokos.

Apja idősebb Velics Antal Turóc vármegyei ügyvéd volt, anyja Haynald Teréz (91 éves korában hunyt el 1915. szeptember 2-án).

Testvérei László jezsuita szerzetes, Lajos cs. és kir. követ Münchenben.

Első felesége tápiógyörgyei és füzesmegyeri Bencsik Sára házasságuk 12. évében, 38 éves korában hunyt el 1893. október 8-án. Gyermekeik Mária, Fanny (Franciskának anyakönyvezve, 1885–1926), Lajos, Valéria és Antónia (irgalmas nővér).

Második felesége lipóczi Keczer Ida 85 éves korában, 1944-ben hunyt el.

A továbbiakban idézem a Vasárnapi Újságban megjelent nekrológjából életrajzi adatait:

„Atyja, lászlófalvi Velics Antal már 1859-ben elhalt; anyja szül. Haynald Teréz és nagybátyja, Haynald érsek gondoskodott a gyermekek neveltetéséről, kik közül az egyik, Lajos ma bajorországi követünk, a másik, László, ismert jezsuita páter. Gimnáziumi tanulmányait Selmecen, Kalksburgban és Kalocsán végezte. Mérnöki pályára készült, de önkéntesi éve alatt tífuszba esett és ennek következtében egyik szemének látóképességét elveszítette s le kellett mondania a technikai tanulmányokról. Erre az orvosi pályára lépett, a budapesti, párizsi és bécsi egyetemeket látogatta és 1879-ben Budapesten orvostudorrá avattatott. Hat évig dolgozott a Rókus-kórházban, főleg az idegbajo-

659 Móricz Béla: Fonyód településtörténete. Gépirat, 1956. alapján.

kat tette tanulmány tárgyává. Orvosi szaklapokban több értekezést tett közzé. A '80-as évek közepén meggyöngült egészsége a rendszeres orvosi gyakorlat abbahagyására késztette, de azért még évekig nagy tevékenységet fejtett ki jótékonyságból a szegények gyógykezelése körül. A nyelvtanulmányok iránt ifjúkorától kezdve nagy vonzalmat érzett, mint kezdő egyetemi hallgató már 10 különböző nyelven olvasott. Az idegen nyelveket rendkívüli gyorsasággal sajátította el. Nyelvismereteit folytonos utazgatással gyarapította, bejárta jóformán egész Európát, Palesztinát, Egyiptomot, Algériát, később Indiát, Japánt, Kínát és Észak-Amerikát. Az orvosi gyakorlat abbahagyása után főleg a keleti nyelveknek szentelte idejét. Arab, perzsa és török nyelvtudását a »Magyarországi Kincstári Defterek« lefordításánál értékesítette. Ezek Magyarország török közigazgatására vonatkozó hivatalos okiratok, melyek a rendkívül nehezen megfejthető sijáket vagy kirma írásban vannak szerkesztve. A két kötetes munkát a Magyar Tudományos Akadémia adta ki 1886-1890-ben. Hozzáfogott az Ebers-féle papirusz lefordításához is, mely az ó-egyiptomi orvostudományt foglalja össze hieroglif írásban, de Joachim berlini orvos megelőzte e mű közzétételében. 1897-ben kezdett foglalkozni a kínai nyelvvel. A kínai és japán nyelv kutatása összehasonlító nyelvi tanulmányokra vezette s legismertebb művei, melyek magyarul, németül, franciául, angolul és japánul jelentek meg, erre vonatkoznak. Velicsnek, habár orvos volt, nyelvi tanulmányai, utazásai és a nyelvek eredetére vonatkozó teóriái voltak mindig érdeklődése előterében, egészen haláláig. Nem nyelvésznek készült, csak Vámbéryra emlékeztető ritka nyelvtehetsége vezette a nyelvészetre."[660]

Velics Antal 1915. február 14-én 12 órakor öngyilkos lett, az anyakönyvi bejegyzés megfogalmazása szerint „magasból történt leugrás által."[661]

A korabeli újságok részletesen írtak az esetről:

„Értékes emberélet ért tragédiás véget vasárnap délben az Erzsébet-körút 37. számú házban. A bérkaszárnya tulajdonosa, Velics Antal orvos és földbirtokos fölment első emeleti lakásából a harmadik emeletre és onnan levetette magát az udvarra, amelynek kövezetén összetört tagokkal terült el. A tompa zuhanásra riadtan futott össze a ház népe, mindenkit elfogott a döbbenet ereje, mikor látták, hogy ott fekszik az ő házigazdájuk az udvaron, vértócsában. Hívták a mentőket, de már késő volt. A szerencsétlen ember meghalt. Sötét kétségbeesését gyötrő betegsége okozta, amely már megőrölte egész szervezetét. Éjszakánként nem jött a pilláira álom, súlyos ideggyöngeség kínozta és testi-lelki elcsigázodottságához utóbb egy baleset is járult: a lábát törte és azóta csak mankón tudott járni. Sorsának ez az elsivárulása érlelte meg benne a szomorú elhatározást, amelyet aztán valóra is váltott. Érdekes alakja volt Budapestnek ez a hatvanéves öreg úr. Hosszú ideig folytatott orvosi gyakorlatot, amelyet ember-szerető, meleg szívvel jórészt a szegény sorsúaknak szentelt, de legörömestebb foglalkozott egyes tudományágazatok, kivált a keleti nyelvészet kérdéseivel. Nagy vagyonából – hat háza volt a fővárosban és több kiterjedt birtoka – jelentékeny összegeket áldozott tanulmányaira. Sokat utazga-

660 Vasárnapi Újság. 62. évf. 9. sz. 1915. február 28. 142. p. Velics Antal nekrológ.
661 Budapest Főváros VII. ker. Halottak anyakönyve. 1915. 49. oldal. 289. bejegyzés.

274. A Velics villa teraszán a Szinyei-Merse család, 1917

tott. Járt Mexikóban, Chinában és Japánban. Később, amikor megroncsolódott az egészsége, már csak ez a rajongó, tudományos kedvtelése tartotta benne a lelket, majd teljes unottság vett rajta erőt és végső elkeseredését egy elborult percben követte most a halálugrás."[662]

Életének további részleteibe enged bepillantást egy másik megemlékezés: „Velics Antal földbirtokos Erzsébet-körút 37. szám alatt levő házában. Vasárnap délben leugrott a harmadik emeletről és szörnyethalt. Velics László müncheni követünk testvéröccse, Hajnald Lajos egykori kalocsai érseknek pedig unokaöccse volt. Atyját négy éves korában elvesztette s további neveltetéséről érsek-nagybátyja gondoskodott. Az orvosi pályára készült és 1879-ben a budapesti egyetemen orvosdoktorrá avatták. Sokáig praktizált Budapesten. Szentkirály-utcai házában nagy rendelő-intézete volt, melyben mindenkit ingyen gyógyított, sőt betegeinek az orvosi szereket is díjtalanul adta. Utóbb azonban megbetegedett. Azóta felhagyott az orvosi gyakorlattal és kizárólag vagyonának kamataiból élt. Több földbirtoka s a fővárosban hat háza volt. Beutazta úgyszólván az egész világot. Évekig lakott Kínában, Japánban és Mexikóban. Közben keleti nyelveket tanult, ő fordította le azokat a török kincstári deftereket, amelyek valószínűleg gróf Marsigli révén kerültek a bécsi császári könyvtárba, s amelyeket magyar nyelven a Tudományos Akadémia két kötetben adott ki. Utazásai alatt betegségéhez újabb baj is járult. Egy katasztró-

662 A tudós háziúr halálugrása. In: Pesti Hírlap, 1915. február 15. 7. p.

fa alkalmával kitörte a lábát. Fél szemére is megvakult, s a másik szemét az utóbbi időben szintén az elhomályosulás veszedelme fenyegette. Ez végképp elkeserítette. Abba hagyta tanulmányait s az utóbbi időben már úgyszólván egyáltalában nem dolgozott. Gyakran hangoztatta, hogy véget vet életének. Hozzátartozói nagy gonddal ápolták s mindenképen igyekeztek lebeszélni végzetes szándékáról. Ez azonban nem sikerült. Az elkeseredett ember vasárnap felment házának harmadik emeletére és onnan az udvarra vetette magát. Összetört tagokkal terült el a kövezeten. Mire a mentők kiértek, már halott volt. Velics ötvennyolc éves volt; 1857-ben született a Nógrád megyei Szécsényben. Halálát előkelő rokonsága gyászolja."[663]

Velics Antal 1906-ban építtette fel azt a nagyszabású, hat szobás, melléképületes családi nyaralót a Bélatelep bejáratánál, melyet 1957-ben kultúrházzá, mozivá, majd 2003-ban múzeummá alakítottak át. A megosztást megelőzően a Velics részen kis parcellát adtak el Simonyi-Semadam Sándor[664] ügyvédnek, aki három szobás épületet emelt rajta.

A villát több nyáron át bérbe adták, s így nyaralt ott például 1916-17-ben Szinyei Merse Pál, a nagy festőművész is, ott festett balatoni képeivel új tárgykört talált művészetének. Az építkezésekkel egyidejűleg a Balaton parton fürdőkabinok is készültek az ún. Velics-strandon. Ezeket eleinte fából készítették, de miután Herberth a part közelében cementtégla gyárat létesített, ebből az anyagból állandóbb jellegű kabinokat emeltek és egy mólót is építettek. Ezeket a Balaton ismételten megrongálta.

Velicsék évtizedeken át voltak Fonyódon telekbirtokosok. Telkeiket apránként értékesítették. A Velics szerzemény utolsó részét – 6583 négyszögölet – 1931-ben parcellázták örökösei: Velics Lajos, Mária, Valéria és Antónia.

Partrészeit Velics strand céljára adta át, amelyet róla neveztek el.[665]

1915 | lászlófalvi VELICS LAJOS (és testvérei)

Velics Lajos

Budapesten született, a józsefvárosi plébánián 1887. október 15-én anyakönyvezték, anyja Bencsik Sára. Felesége verebi Végh Mária (1884–1965).

Leányuk Velics Ilona Mária (Bp., 1923–Santiago de Chile, 2003), férje Lipthay Antal (1923–2001), gyermekük Lipthay Antal[666] (1946–).

Velics Lajost 1935. július 9-én a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium miniszteri tanácsosává, 1937. október 2-án miniszteri osztályfőnökké nevezték ki. A kormányzó 1938. május 13-án buzgó és értékes szolgálata elismeréséül a Magyar Érdemrend középkeresztjét adományozta neki. Hóman Bálint 1940 áprilisában

663 Egy tudós földbirtokos tragédiája. In: Pesti Napló, 1915. február 15.

664 Simonyi-Semadam Sándor (1864–1946) politikus, ügyvéd, miniszterelnök. Életét, fonyódi jelenlétét részletesen tárgyalom e fejezet későbbi részében.

665 A terület történetének a bemutatásához Móricz Béla 1956-ban írott munkáját használtam fel.

666 Róla és feleségéről szól a Nők Lapja 2014. július 16., 29. számának „Édesanyja kívánsága, hogy végül itthon él" című cikke, valamint A Mi Otthonunk című folyóirat 2006. decemberi számában a „Modern múltidéző" című írás.

átvette a minisztérium vezetését, és átalakította annak szerkezetét. Az igazgatási főcsoporthoz tartozott az Elnöki főosztály, amelynek a vezetője volt Velics Lajos. Ő vezette ugyanitt a Költségvetési osztályt is. Az 1942. évi átszervezés után az Általános Igazgatási Főcsoportot Velics már, mint államtitkár vezette. Ez év júliusában – államtitkári címmel felruházott miniszteri osztályfőnökként – a Magyar Érdemrend Középkeresztjéhez a csillagot kapta az igazgatás terén kifejtett és értékes munkásságáért. Ebben a tisztségében 1944. október 15-ig teljesített szolgálatot, majd nyugdíjazták.[667] Az 1940-es évek elején rendre tagja volt a fonyódi községi képviselő-testületnek, mint a legtöbbet adózók egyike.

Az 1941. évi bélatelepi közgyűlésen Törley Dezső azt kérte, hogy a Velics villa is bekapcsolódhasson a vízvezetéki hálózatba. Ripka méltányosnak tartotta a kérelmet, de meg kell újítaniuk azt a kérést, hogy a Velics villa előtt elhaladó lezárt sétány-szakaszt – amelyen keresztül a bélatelepi sétányról a katolikus templom felé lehet haladni – nyissák meg, mert azt korábban lezárták a bélatelepesek elől.[668]

Nem sikerült a csatlakozást megoldani, mert az 1944. évi közgyűlés alkalmával Velics Lajos azzal a kéréssel fordult az érdekeltséghez, hogy engedélyezze a vízvezetéki hálózathoz való kapcsolódását. A közgyűlés 300 pengő csatlakozási díj ellenében hozzájárul, ill. kérik, hogy Velics legyen tagja az érdekeltségnek.[669]

Velics Lajos Kápolnásnyéken hunyt el 1964. július 21-én.

667 A pályafutást MTI Hírek alapján vázoltam fel.

668 SML FBFei. Bélatelepi közgyűlés jegyzőkönyve, 1941. augusztus 17.

669 Uo. Bélatelepi közgyűlés jegyzőkönyve, 1944. augusztus 20.; Matolcsy Sándor levele Velics Lajos Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumi államtitkár részére, 1944. augusztus 25.

2. fejezet
BARTÓK BÉLA U. 20.
Hrsz. 6442. –

LAJOS LAK SZÁLLODA – PANZIÓ

Velics építette fel 1913-ban a Bélatelephez csatlakozva a fiáról elnevezve a Lajos-laknak keresztelt panzió-rendszerű emeletes szállodát is, mely zöldre festett, deszkából készített körerkélyeivel harmonikusan illeszkedett be az akkor divatos nyaralóépületek stílusába. Az erkélyt 1956 őszén bontották le, az épületet megnagyobbították és évtizedeken keresztül az Egyesült Izzó (Tungsram) GE üdülője volt.[670]

275. Az épület, 1913

A Lajos-lak 22 szobás 2 melléképülettel rendelkező épület volt, melyet 2-3 szobás apartmanokra tagozva családoknak adtak ki nyaralni. Később az egész épületet egyben bérelték szálloda vagy penzió céljára, illetve iskolai üdülőtelepnek.[671] Ezért vált szükségessé egy újabb melléképület építése egy nagy ebédlőteremmel

---

670 A Lajos lak bérlője egy időben Straub Gyula volt. Az 1919-es fonyódi „fehérterror" időszakában, augusztus 28-án „… este kidobolták a faluban, hogy a Vámos-féle villából a zsidók elmenekültek, a nép menjen oda és vigyen el mindent. Itt aztán a tisztek maguk osztogatták szét a nép között a villa bútorait, berendezését. A zongorát, egész élelmiszerkészletét és edényeit például a Lajos lak szálloda tulajdonosa vitte el." In: Bécsi Magyar Újság, 1920. május 4. 5. p. A fonyódi gyilkosságok.

671 1935 nyarán a Szent József Hospitium bérelte.

és konyhával. Az eredeti épületet Velics Antal elgondolása szerint Kreisz János lengyeltóti építőmester, az ebédlőépületet Herberth József fonyódi építész építette. Az asztalos, bádogos, lakatos munkákat, valamint a belső berendezést a legnagyobbrészt fonyódi iparosok készítették.

276. Hirdetés 1931-ből

277. Az épület, 2012

A Lajos-lak panzióban nyaralt Katona Nándor (1864–1932) is, aki több balatoni tárgyú képet festett itt. Például „Esti napsugarak a Balatonon, 1913" (technika: olaj, fa; méret: 29x39 cm jelzés: j. k. l.: Katona N. Fonyód 1913. VIII. 19.); „Balatonpart" (Pasztell, papír, 47x61 cm, j.j.l.: Katona Nándor).

Az I. világháború után a Budapest Székesfővárosi Gázgyár bérelte az alkalmazottai számára, akik 2-3 hetes turnusokban az egész nyarat itt töltötték. A Gázgyár szerződésének lejárta után a II. világháborút megelőző években a Miasszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek bérelték ki kollégium céljára.

A II. világháború utáni időszakban sok minden megváltozott.

A Magyar Bőripari Munkások Országos Szabad Szakszervezete 1949 novemberében azzal a kéréssel fordult a Népjóléti Minisztériumhoz, hogy a Fonyód Zichy Béla utcában lévő Velics (az iratban: Valits) Lajos, Mária, Valéria és Antónia veledi és szécsényi lakosok tulajdonában lévő 40 fő befogadására alkalmas üdülőt dolgozói üdültetése céljából sajátítsák ki. A nekik juttatott üdülőket nagy üzemek között osztották szét, egy van már csak, amely még nem kapott – Duna Cipőgyár (Újpest) –, dolgozóinak létszáma 1.275 fő, nekik akarják az üdülőt juttatni.[672]

672 Móricz Béla gépirata és Politikatörténeti Intézet Levéltár Szakszervezeti Levéltár 9. fond 298. őe.

3. fejezet
FŐ U. 1.

Hrsz. 6716. – telek 19.968 m², épület 88 m²

SIMONYI SEMADAM SÁNDOR FONYÓDI NYARALÓJA

A Velics család fonyódi kapcsolatainak bemutatásánál részletesen ismertettem egy folyamatot, hogyan került felparcellázásra az a terület, amely a gróf Zichy Béláéval keletről volt határos. Ezt itt és most nem teszem meg még egyszer, hanem onnan folytatom a történetet, hogy a katolikus templom felépítése után Major Ferenc meghalt 1903-ban. Telekrészén 1904-ben két társa úgy osztozott meg, hogy a Bélatelep felé eső ligetrész Velicsnek, a Sipos hegy felé eső rész pedig Biharnénak jutott. A megosztás kiterjedt a vízjogra és a Balatonpartra is.

278. A Simonyi Semadam villa rajza, 1917

279. Az épület manapság, 2014

A megosztást megelőzően a Velics részen kis parcellát adtak el Simonyi-Semadam Sándor ügyvédnek. Biharné parcellázásának első vevői közt is ott volt Simonyi-Semadam Sándor, aki a Velicstől vett 451 négyszögöles nyaralótelke mellé, 1907-ben 221 négyszögölet, majd 1909-ben még 430 négyszögölet vásárolt 800 koronáért Biharnétól jeléül annak, hogy Fonyód fürdőhelyi ázsiója mind feljebb szökőben volt ekkor már.[673]

1905.04.18. | telek vétel 7000 korona SIMONYI-SEMADAM SÁNDOR

Cseszneken született 1864. március 23-án. Egyetemi tanulmányait Budapesten és Németországban végezte, majd ügyvédi vizsgát tett, s irodát nyitott. Ezzel párhuzamosan több lapnak politikai tárgyú cikkeket is írt. Ifjúkorában sokat utazott, Európa nagy részét bejárta, de eljutott Afrikába, Amerikába és Ázsiába is. 1901-ben néppárti politikusként országgyűlési képviselővé választották Németújvároon. A Károlyi-kormány alatt visszavonult a politikai élettől, a Tanácsköztársa-

673 Móricz Béla 1956 és SML kutatási eredmény.

ság idején ellenforradalmi tevékenység vádjával letartóztatták és egy ideig túszként fogva tartották. Csak a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának megalakulását követően tért vissza a politikai életbe. 1920-ban nemzetgyűlési képviselőnek választották, s a nemzetgyűlés első alelnöke lett 1920. február 18-án. Horthy kormányzóvá választása után 1920. március 15-én miniszterelnökké nevezte ki, április 19-ig ideiglenesen a belügyi és külügyi tárcát is ő töltötte be. Miniszterelnökké történő kinevezésében nagy szerepet játszott az, hogy a számba jöhető jelöltek (pl. Bethlen István neve is felmerült a potenciális miniszterelnök között) közül senki sem akarta vállalni a küszöbönálló békeszerződés elfogadásának ódiumát. Kormányának tagjait kizárólag a KNEP és a Kisgazdapárt emberei közül vá-

280. Simonyi Semadam Sándor

281. Simonyi gyerekek a fonyódi községi strandon, kb. 1955. Tamás, Károly, Ernő, és Sándor
(A képet Mayer Miksáné sz. Simonyi Semadam Erzsébet készítette)

gatta össze. A diktátum aláírását követően nem sokkal, 1920. június 26-án benyújtotta a lemondását, miniszterelnöksége július 19-én ért véget. Ezt követően újra megnyitotta ügyvédi irodáját, illetve a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja egyik vezetőjeként tevékenykedett, majd 1921 tavaszán, az első királypuccsot követően belépett a Kisgazdapártba. 1922-ben visszavonult a politikai életből. 1922–1924 között a négytagú Országos Pénzügyi Tanács tagja, 1932–1945 között pedig a Magyar Jelzálog Hitelbank kormánybiztosa. 1936-ban Horthy Miklós kormányzó titkos tanácsossá nevezte ki.

A balatoni hajózás kedvelői sorra alakítottak klubokat a partmenti településeken, így kezdtek el Fonyódon is szervezkedni, s ennek érdekében látogatták meg itt Simonyi Semadam Sándor országgyűlési képviselőt, hogy segítségét igénybe vegyék a nemes cél érdekében.[674]

Simonyi-Semadam Sándor felesége Kovács Szidónia Budapesten hunyt el 1911. január 26-án, élete 45., házasságának 19. évében. Gyermekeik Erzsébet, Margit, Sándor.

Simonyi-Semadam Sándor a trianoni béke évfordulóján, 1946. június 4-én halt meg Budapesten.

1946 | öröklés SIMONYI-SEMADAM ERZSÉBET (ÖZV. MAYER MIKSÁNÉ); SIMONYI-SEMADAM MARGIT (ÖZV. MAYER GÉZÁNÉ)

Simonyi-Semadam Sándor halála után július 19-én megtartott hagyatéki tárgyaláson[675] leánya, Erzsébet (özv. Mayer Miksáné[676]) és Margit (özv. Mayer Gézáné[677]) nevében annak Miklós fia vett részt. Simonyi Semadam Margit egy Fonyódon, 1946. július 16-án keltezett meghatalmazásban jelölte meg fiát a hagyatéki tárgyalás résztvevőjeként.

Az ingó és ingatlanvagyont fele-fele arányban örökölték a leányai, ezek együttes értéke 410 milliárd 831 millió háromezer-hatszáz adópengő volt. A budapesti ingatlan mellett felvették a fonyódi 331 és 3562 sz. telekkönyvi betétekben 285, 286 és 269/2 helyrajzi számok alatt foglalt és egészében az örökhagyó nevén álló ingatlanokat is. A hagyatéki kimutatásban 3. pontban szerepelt a fentebb megnevezett számú fonyódi ingatlan, amely „kert, lakóház, legelő” címen lett felvéve 573 nöl. területen, 1 milliárd 680 millió adópengő értékben.

---

674 Budapesti Hírlap, 1913. augusztus 27. 14. p. Jatt-élet a Balatonon.

675 BFL VII.6.a 1946–05496. Simonyi Semadam Sándor hagyatéki ügye.

676 Mayer Miksa gépészmérnök 1879. január 5-én született (szülei Mayer Miksa [1842–1886, titkár a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban]; Csiszár Anna [1852–1913]). Budapesten, 1914. augusztus 14-én vette feleségül Simonyi-Semadam Erzsébet Szidónia Vilmát, aki 1892. május 2-án született. Oklevelét 1900-ban szerezte a budapesti Műegyetemen, ahol később a műszaki technika magántanára volt. 1941. április 10-én halt meg, 63 évesen.

677 Dr. Mayer Géza kir. törvényszéki bíró 1880. január 20-án született, Budapesten vette feleségül 1914. május 14-én Simonyi-Semadam Margitot, aki 1893. július 6-án született. A Szabadalmi Bíróság alelnöke volt. 1943. május 20-án halt meg.

Adalékok a Simonyi Semadam család fonyódi vonatkozásaihoz

Fonyód egy országgyűlési felszólalásban

Simonyi Semadam Sándor miniszterelnöki időszakában az egyik országgyűlési felszólalásában is megemlítette fonyódi kötődését. A felszólalás előzményét is idézem, annak fonyódi vonatkozásai miatt:

Gaal Gaszton:

T. Nemzetgyűlés! Méltóztassék megengedni, hogy egy nagyon sürgős és nagyon fontos ügyben, amelyben ártatlan polgárok szabadságáról van szó, néhány percre igénybe vehessem a mélyen tisztelt Nemzetgyűlés figyelmét. Tegnap éjjel hazaérkezvén, a következő tartalmú levelet kaptam:

»Most érkezett hozzám Fonyódról egy ember, akit a polgárok küldtek ide a következő sürgős ügyben. A fehérvári Ostenburg-különitmény 3-4 tisztje érkezett tegnap, azaz 9-én Fonyódra s a tisztek este 11 órakor letartóztatták[678] a következő polgárokat: Herberth József építőmestert, Keresztes Gyula balatoni vízmestert, Vass Lajos és Zsinkai kisgazdákat, továbbá Sonnenschein Pál kereskedőt, s még további letartóztatások várhatók. A letartóztatások valószínűleg aknamunkának következménye s a fonyódiak sürgős intervenciót kérnek tőlem.

Mint községünknek nemzetgyűlési képviselőjét arra kérlek, légy kegyes ebben az ügyben illetékes helyen azonnal interveniálni, mivel tűrhetetlen állapot az, hogy olyan emberek, akik a kommunizmus alatt mindent elkövettek a polgárság érdekeinek védelmére, s akikkel én, midőn Budapestről menekülnöm kellett, tavaly együtt dolgoztam a kommunizmus ellen, ilyen üldöztetésnek legyenek kitéve minden komoly ok nélkül.

Én az előbb felsorolt polgárokat jól ismerem és kizártnak tartom azt, hogy olyan bűnük legyen, amiért ilyen eljárást lehetne ellenük foganatosítani, és erre való tekintettel vagyok bátor szíves és sürgős intervenciódat kérni az illetőknek azonnali hazabocsátása érdekében.«

T. Nemzetgyűlés! Távol áll tőlem a gondolata is annak, hogy ezt a deliktumot, amelyről ilyen úton szereztem tudomást, a nemzeti hadsereg rovására kívánjam írni, annak a nemzeti hadseregnek a rovására, amelyre minden jó magyar embernek csak a legnagyobb szeretettel, a legnagyobb áldozatkészséggel és a legnagyobb tisztelettel kell felnéznie, amellyel szemben minden néven nevezendő áldozatot meg kell hoznunk, mert csak az a nemzet életképes, amely a nemzeti gondolat kicsúcsosodását, nemzetének hadseregét, a szívére, a keblére öleli és azzal szemben az áldozatkészség legmesszebb határáig is kész mindenkor elmenni. Távol áll, mondom, tőlem a gondolat, hogy ezt a nemzeti hadsereg rovására írjam, sőt meg vagyok róla győződve, – s azért hoztam ezt az esetet a t. Nemzetgyűlés elé – hogy éppen a hadsereg fog mindent elkövetni abban a tekintetben, hogy minden félreértést eloszlatva, amennyiben itt – amint meg vagyok róla győződve – csak egy egyéni vállalkozásról van szó, ez az egyéni vállalkozás megtoroltassék. Tekintettel

678 Az esettel foglalkozott a Minisztertanács is. Lásd: Magyar Nemzeti Levéltár. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1920. június 12. 28. pont. Fonyódon letartóztatott kisgazdák ügyében vizsgálat (HM).

arra, hogy itt egyesek részéről – törvény ellenére – történtek letartóztatások, s olyanokat tartóztattak le, akiket magam is személyesen ismerek, s akiket tudtommal semmi néven nevezendő bűn nem terhel, azzal a tisztelet teljes kéréssel fordulok itt a Nemzetgyűlés színe előtt a mélyen tisztelt kormányhoz, szíveskedjék intézkedni aziránt, hogy egyfelől ezek az ártatlan emberek azonnal szabadon bocsáttassanak, s amennyiben mégis bármiben bűnösök lennének, illetékes bírájuk elé állíttassanak, az az egyéni vállalkozás pedig, amelynek eredménye ez a letartóztatás, megfelelő törvényes megtorlásban részesíttessék.

Elnök: A miniszterelnök úr kíván szólni.

Simonyi-Semadam Sándor miniszterelnök:

T. Nemzetgyűlés! A kormány mindent meg fog tenni, hogy ezek a teljesen jogtalan beavatkozások megszűnjenek. Én is ismerek a letartóztatott egyének közül egynehányat, mert magamnak is van Fonyódon nyaralóm; ismerem ezeket az embereket és magam is meg vagyok győződve arról, mert a kommunizmus alatti viselkedésüket is ismerem, hogy teljesen korrektül viselkedtek a kommunizmus alatt.[679]

* * *

Simonyi Károly fizikus és Fonyód

A Nagy magyar tudósok című összeállításban Staar Gyula beszélgetett Simonyi Károly fizikussal:

– A húszas évek derekán Magyarország ilyen kis településéből, mint Egyházasfalu, miként indulhatott el valaki az értelmiségi pályán? Ki figyelt a felcsillanó értelemre?

– A mi iskolánk felügyeletét az egyház látta el, a helybéli plébánosnak nagy beleszólása volt a dolgok menetébe. […] A plébánosunk gyakran látogatta az iskolát, és amikor befejeztem az elemit, megjelent édesanyámnál. – Isten és ember ellen való vétek lenne ezt a jóeszű gyereket itt hagyni parasztnak. Taníttatni kell – mondta. Közölte, már be is íratott Győrbe, a bencésekhez. Édesanyám aggódott: És a tandíjat ki fogja fizetni? – kérdezte a paptól. Akkor már kilencen voltunk testvérek. A plébános nem hagyta egykönnyen lebeszélni magát. Tovább érvelt. A gyerek rendes iskolába fog járni, de papi diákotthonban lakik, nem kell fizetni érte, majd kisinasként megszolgálja a bérét. Édesanyám azonban makacsul ragaszkodott hozzám, féltett, mert gyönge egészségű voltam. Vigyázni kell rá, mondta, ki ad majd enni neki, Isten tudja, mi lesz vele a szülői háztól távol. Becsületére legyen mondva, a plébános nem hagyta annyiban az ügyet. Fölkutatta ágas-bogas családfánk távoli hajtását, egyik, addig általunk csak hírből ismert rokonunkat, aki Budapesten élt. Levelet írt neki az érdekemben, kérte, segítse továbbtanulásomat. Nemsokára ismét megjelent nálunk, boldogan mutatva a válaszlevelet, melyben az állt, szüleim küldjenek Budapestre...

– Ki volt ez a távoli rokon?

---

679 Nemzetgyűlési napló. 1920. III. kötet. Nemzetgyűlés 58. ülése. 1920. évi június hó 11-én, pénteken. – In: http://mpgy.ogyk.hu/

– Simonyi-Semadam Sándor... Látom, meglepődsz. Pedig jól hallottad, igen ő az, aki 1920 márciusában kormányt alakított, miniszterelnök lett. Igaz, csak egészen rövid ideig vállalta ezt a megbízást, a politika nem érdekelte igazán. Visszavonult kedvenc területére: a keleti nyelvekkel foglalkozott, a Keleti Társaság elnöke lett. Kiderült, családunknak ez az ága már régen a fővárosban él, két generációval előbb elindult az értelmiségi úton. Simonyi-Semadam Sándor ügyvéd volt, országgyűlési képviselő, igen művelt ember. […] Az öreg kegyelmes úr – így neveztük akkor – természetesen nem törődött külön velem, ő csak fizette a taníttatásom költségeit.

[…]

Másfél év elteltével gyökeresen megváltozott a budapesti családi környezetem. Simonyi-Semadam Sándornak volt egy leánya. Férje a Ganz gyár mérnöke volt. Gyermektelenek lévén magukhoz vettek, ők lettek a nevelőszüleim. A rózsadombi villájukba kerültem, meleg családi légkör vett körül, saját fiúkként szerettek. Időközben Elek bácsi, felbuzdulva a sikeren, újabb levelezésbe kezdett, van itt egy másik nagyon tehetséges gyerek, a bátyám, s ahol egy gyerek elfér, elfér ott kettő is. Így került a bátyám ismét mellém, harmadiktól ugyanabba az osztályba jártunk az Árpád Gimnáziumban: nagyszerű volt így, majdnem ikerként együtt tanulni. A tíz parasztgyerekből ketten elindultunk az értelmiségi pályán.[680]

* * *

A fentebb idézett Simonyi Károly testvérének, Ernőnek a fia kérésemre 2012 februárjában összegyűjtötte emlékeit a családról és a fonyódi nyaralóról, nyarakról. Szíves hozzájárulásával közlöm most sorait. A szögletes zárójelben lévő dőlt betűs szövegrészek az akkor 90 éves Mayer Géza kiegészítései.

* * *

Simonyi Sándor

Fonyódi história

Fel kell sorolnom a szereplőket, hogy mindenkit azon a néven nevezhessek, ahogy megszoktam, ahogy mástól hallottam.

Már nem ismerhettem Simonyi Semadam Sándort, de a nagymamámtól és szüleimtől sokat hallottam róla, ezek és a számos fénykép alapján Sándor bácsi számomra éppoly emlék, mintha közösen megélt éveink is lettek volna. Sándor bácsinak három gyermeke volt. Erzsébet (1892–1975), Margit (1893–1977) és az ifjabb Sándor (1898–1918). Utóbbi az első világháború végén olasz hadifogságban halt meg.[681] A lányokat egy testvérpár vette el. Mayer Géza Margit nénit, Mayer Miksa a Mamát. Miért hívom Erzsike nénit Mamának? Nekik nem lehetett gyermekük, így özvegy nagymamám hét árvájából kettőt örökbe fogadtak. Édesapám (Simonyi

680 Staar Gyula: „Iszonyú rendet vágtam" – Beszélgetés Simonyi Károllyal. In: http://mek.oszk.hu/03200/03286/html/tudos1/simonyi.html (elérés: 2013.01.25.)

681 1920. április 10-i bejegyzés a Budapest, IV. ker. halotti anyakönyvbe: Bellagió községben (Olaszország) 1918. évi december hó 1. napja és 1918. évi december hó 31. napja közötti időben a hazáért hősi halált halt Simonyi-Semadam Sándort r. kath. 21 éves a m. kir. 1. honvéd tábori tüzérezredbe tartozó hadnagy halálesete bejegyeztetik. Az elhalt atyja: dr. Simonyi Semadam Sándor. A haláleset napja ismeretlen.

Ernő ügyvéd) és Kari bácsi (Simonyi Károly, atomfizikus, egyetemi tanár) Mama nevelt gyermekei voltak, és nekem – az „igazi", tőlünk távolabb élő nagymamám mellett – a nagymama szerepét töltötte be.

Sándor bácsi a fia halála után eladta a legkisebb magyar pusztát, a Fejér megyei Szénavölgyet és ez után Fonyód volt a családi nyaralások helyszíne. A Fő utca 1. egy igen szép tölgyes, a mai Kossuth erdő sarkán lévő telek, amelyen egy három és fél szobás, részben pincézett kőépület, és a személyzetnek (cselédségnek) szolgáló faházak voltak. A parton a mai községi strand csaknem fele, a patakátfolyás és a strand keleti vége közötti terület is a család birtoka volt.

Sándor bácsi azzal is törődött, hogy a páratlan kilátású, utca végén lévő kis templomba a család ajándéka, egy diófa padsor kerüljön. Én még láttam a réztáblát az ajándékozó nevével.

A család természetesen tartotta a kapcsolatot a néhány környező nyaraló hasonló társadalmi helyzetű tulajdonosaival. Ezek közül már csak Lenke nénire emlékszem, akinek a nevét az egykori Lenke köz örökítette meg.

[Bihar Józsefné Küttel Lenke.[682] Minden nyáron azzal fogadta a Mayer családokat, hogy ő 15 kg-ot fogyott a télen és most 31 kg!]

Kedvelték Fonyódot, hetekre, hónapokra is maradtak. Pestről vonattal utaztak Fonyódra, ott fogadtak egy talicskás embert, aki házhoz szállította a bőröndöket és egyéb csomagokat. Az ellátás akkor még másként festett. Ma őstermelőknek hívnánk azokat a Fő utcai falusiakat, akik terményeiket: zöldséget, gyümölcsöt, tejet, csirkét stb. hordtak házhoz. A sarkon lévő kocsma a Schaller családé volt. Rokonaim (később magunk is) házon kívül ott étkeztek és itták a sört.

[Fejes Mihály helyi gazdálkodó volt, neki volt szekere is és hintója is. A cselédeket és a csomagokat szekérrel vitte fel a házhoz a vasúttól, és amikor pedig a Mayer-Simonyi Semadam házaspárok és gyermekeik leérkeztek, akkor hintóval vitte fel őket. A cselédek előző nap utaztak le, ők intézték az ágyneműket, és vitték le a ruhaneműket. Később Dedek József volt az, aki autótulajdonos lévén fuvarozott Fonyódon belül. Ser Lajos később Bujka István voltak azok a szabadalmi bírósági hivatalszolgák, akik a csomagokat a Déli pályaudvaron feladták a vonatra.]

[A helyi és környékbeli gazdáknak voltak a családoktól rendelései, így a reggeli piac után elmentek a házakhoz és ott is értékesítették a termékeiket. Elmentek egészen a Bélatelepi villákig.]

Bonyolultabb volt az ivóvíz kérdése. A mosáshoz, mosogatáshoz elegendő volt a Balaton akkor még tiszta vize, a nagyobb mosdásokra is a tóban került sor. Az ivóvizet a paplak, vagy a sarki hentes 50-60 m mély kútjából hordták.

---

682 Küttel Lenke (szülei Küttel János és Nagy Magdolna) 82 évesen 1944. január 15-én hunyt el Fonyódon. Férje Bihar József nyug. m. kir. honvédezredes hadbíró életének 61., házasságának 29. évében hosszas szenvedés után hunyt el 1912. június 30-án Fonyódon.

[Lóval húzható lajtos kocsi jött. A kertben volt leállítva, és néhány napig a kocsiból kapták a vizet, mely Balaton víz volt. Ezt a vizet csak mosáshoz használták. Ivó és mosdóvizet Biharné és Velicsék kútjából húztak. 1960 körül vezették be a vizet.]

Sándor bácsi jómódú ember volt, neves ügyvéd, pénzügyi szakember, bankok igazgatótanácsának tagja. Vagyona a háború és az államosítás áldozata lett, kivételt képzett a fonyódi két ingatlan. Margit néni és Mama 1946-ban örökölte meg ezeket.

A szezonon kívül üresen álló ház ingerelhette a tanácsot, mert a ház egy részét kiutalták egy fölöttébb bizonytalan egzisztenciájú családnak, akik évtizedekig lakták és lelakták a ház erdő felé eső részét. A Fő utca neve átmenetileg Rákosi Mátyásra változott, aztán ismét Fő utcává.

[Fő utca: Mielőtt Fő utca lett volna, előtte Ripka Ferenc utca volt. Ripka Ferenc Bp. főpolgármestere volt és Bélatelepen volt neki is villája.]

Mama és Margit néni szinte halálukig a nyaraikat Fonyódon töltötték. Margit néni gyerekei és unokái (Mayer Margit és Andrea) alkalmi vendégek voltak, Mama a négy unokáját (Simonyi Ernő, Sándor, Károly[683] és Tamás) fogadta, és adta nekik mindazt, ami a nyaralás kelléke: pompás kertet, a „nagycsúszdán" megközelíthető, alig 200 m-re lévő Balatont, az erdő és a löszfal felfedezhető titkait, a felejthetetlen badacsonyi, hévizi, sümegi, tihanyi kirándulásokat.

Ekkorra már strand céljára kisajátították a parti telket, helyébe egy csereingatlant adtak Fonyódligeten. Az értékarányokra talán jellemző, hogy a telket a család eladta, és a pénzen a Fő utcai házra került új palatető.

Fonyód fürdőélete lassan fejlődni kezdett. Már nemcsak talicska, de egy taxi is volt az állomáson, a hegyen keresztül Bélatelepig buszjárat is lett. Megépült az áruház, a „lenti" posta. A vállalati üdülők számos családnak adtak vonzó nyaralási lehetőséget. A Tungsram gyárnak külön partrész is jutott, sajnos pont az, ahol mi mint kölykök oly zavartalanul – és főleg ingyen – fürödhettünk. Velünk csaknem szemben épült meg a szabadtéri színpad, egy kis iskola helyett egy jóval tekintélyesebb iskola, volt már vezetékes vizünk és ezzel szükségtelenné vált a nagyon fárasztó vízhordás.

Gyerekkorunk fonyódi élményeiben helyi vásárok, cirkuszosok, sőt, az olykor az erdőben gyakorlatozó katonaság is változatosságot hozott. Meg lehetett mászni a Sipos hegyet, imádtuk mozit, ahol filmélményeken kívül bolhát is lehetett kapni. A lángos 80 fillérbe került és a helyi tanár csak azért árulta, hogy a szülei csemegekukorica termésének árulásával igazi kasszát csinálhasson a strandon.

Féltünk a kagylók okozta sebektől, a döglött halaktól, de imádtuk a nádast, a vizet, a bazaltköveket, a balatoni hajókat, a vasútállomást, ahol olyan szép mozdonyokat lehetett látni.

---

683 Simonyi Károly / Charles Simonyi (1948–) szoftverfejlesztő. Második magyarként kétszer is járt a világűrben.

Schallerék az étterem mellett lakatosműhelyt is működtettek. Biciklijeink állandó javítása rájuk hárult, pár forintért mindig meg is javították.

Mama a korának előrehaladtával szinte intézmény lett Fonyódon, mindenki ismerte és szerette. Botra utalt járásával a fájdalmakat nem nélkülözve naponta járt le és főleg fel a szerpentinen fürödni. A községi strandon jussa volt, hogy mint helyi lakosnak ne kelljen fizetnie.

Mama még életében az édesapámra íratta tulajdonrészét. Az akkori anyagi és építőipari lehetőségek mellett csak egy szedett-vedett fürdőszoba, vízöblítéses WC és kerítés építésére volt mód. A lehetőségeket a telket sújtó építési tilalom is korlátozta. A Kossuth erdőt ugyan tönkretették a már születése pillanatában halálra ítélt Panoráma vendéglővel, amelynek nevével ellentétben egyáltalán nem volt kilátása a Balatonra. A védett erdő szélén álló házunkat nem lehetett fejleszteni.

A nyaralónk végül is a talajeróziónak és tanácsi emberek mesterkedéseinek esett áldozatul. A Fő utcáról és a Kossuth erdőről lezúduló esők erodálták a telek végén lévő szakadékot, az én életemben jó 20 métert került beljebb a ház vonalában a szakadék széle. A tanács a vízelvezetés megoldására, a hordalék megfogására a kertünk Balaton felőli oldala elé tervezett létesítménye magával hozta a „közérdekből történő kisajátítást". Igaz, hogy sem a munkálatok, sem az esővíz elvezetés nem érintette a mi telkünket, de a környezetvédelmi célokra kapott pénzt el kellett költeni. Nem alaptalan a gyanúnk, hogy a telket valaki kinézte magának, nagy tervei voltak vele, amit aztán sohasem tudott megszerezni. Az ingatlanunkért pont annyit adtak, amiért Bélatelepen egy negyedakkora (!) telken lévő rissz-rossz nyaralót tudtunk venni.

[Kisajátítás: A városi tanács tagja volt Dióshegyi Ernő szakemberként, aki már évekkel előbb mondta Margit és Erzsike néninek – mint a család barátja bizalmasan –, hogy a Fő utcát ki fogják szélesíteni. Emiatt vettek el kb. 2 m-t a kertből a Fő utca felől. Évekkel később már tudni lehetett, hogy nem adnak építési engedélyt sem új épületre, sem az eddigi épület kibővítésére.]

Utolsó ott töltött nyarunk alatt már a fél éves fiunk is velünk volt, a továbbiakban Bélatelepre jártunk nyaralni.

[A ház sorsa később: A házat a tanács arra használta, hogy nyáron, akik ott az utat építették, azokat szállásolták be.]

* * *

Fonyódi Simonyi-Semadam képeslapok

A Simonyi-Semadam család tagjai több alkalommal képeslapon üzentek az éppen távol lévő családtagnak. Ezek közül néhányról tudok e helyütt beszámolni:

1.

Fonyódon, 1905. augusztus 3-án adták postára a következő szövegezésű lapot:

„Édes Apa! Kérlek el ne felejts madzagot hozni a függőágy számára. Sokszor ölel és csókol Sándorka, Anya, Erzsike szerető leányod Margit."

(Üdvözlet Fonyód fürdőtelepről, Várhegy és Balaton; Nagyságos Simonyi Semadam Sándor orsz. képviselő úrnak, Budapest, II. ker. Kacsa utca 29.; Kiadja a Fonyódi Önsegély Fogyasztó Szövetkezet)

2.

Felesége 1906. augusztus 8-án Fonyódról a következőket írta:

„Kedves Sándor! Ne felejtsd el elhozni Szénavölgy kulcsát és az etuibeli kést [tokban lévő kés], melyről beszéltünk, az én éjjeliszekrényem fiókjában van egy. Isten veled!

Gyors viszontlátást remélve, sokszor csókol és ölel a gyermekekkel együtt szerető feleséged Szidi."

(Fonyód-fürdő, Kápolna; Tényi Lajos kiadása; Nagyságos Dr. Simonyi Semadam Sándor képviselő úrnak; Budapest, II. ker. Kacsa utca 29.)

3.

A lap feladója 1912 nyarán Feri bácsi és felesége Ilonka néni.

„Kedves Erzsikém!

Igazán megörültünk kedve soraidnak Feri bácsival együtt. Nem tudtuk elképzelni, miért nem írtok nekünk, mikor tudjátok, mennyire szeretünk Benneteket édeseim. Már előre örülünk, hogy nemsokára jöttök Fonyódra, de azt nem írtad meg, hányadikán jöttök? Fonyódon kevés a fürdővendég a mi nem is csoda, mert eddig nagyon kedvezőtlen volt az időjárás. Isten veletek, a legközelebbi viszontlátásig ölel őszinte szeretettel Ilonka néni

Szívélyes üdvözletet küld Feri bácsi."[684]

(Fonyód-fürdő; Simonyi Semadam Erzsike úrnő Ő nagyságának Simonyi Sem. Sándor képviselő és ügyvéd úr leveleivel; Baracska Fehérvármegye Szénavölgy; 1912. július-i bélyegzés; kiadja Özv. Tényi Lajosné, Fonyód-fürdő)

684 Minden bizonnyal Vollnhofer Ferencről (1873–1945) és feleségéről, Szathmáry Ilonáról (1874–1930) van szó, más ilyen nevű házaspár Bélatelepen nem volt. Ők aránylag közel is voltak, hiszen a harmadik villa volt az övék, kényelmesen összejárhattak, pár perc séta csak a távolság.

4. fejezet
BARTÓK BÉLA U.
Hrsz. 6031/1. – 8.996 m²

A SIRÁLY SZÁLLÓ

A bélatelepi villák közelében nagy szükség volt egy szállodára, erről tudósít egy 1898-as hír is: „Fonyódon is minden szállás el van foglalva még a faluban is. Az új fogadó kiépítése most már egészen biztos. Az építkezés a hegy egyik legszebb nyugoti pontján lesz, gyönyörű kilátással; Fitler Camil a b.pesti iparmúze-

282. A szálló, 1927

um igazgatója maga csinálja a tervet, mely impozáns lesz. Negyven szobát, nagy ét- és táncztermet terveznek az épületben villanyvilágítással; s utóbb lifttel; s minden vonat itt is pár pillanatra, 100 ezer korona erejéig 200 korona névértékű 500 darab részvényt bocsátottak ki; a felhívásnak alá vannak írva: Márffy Emil, dr. Gosztonyi Mihály, Csorba Ede, ifj. Folly József, dr. Szaplonczay Manó, dr. Vaszary János, Duchon stb."[685]

A 20. század elején ugyanakkor azt olvashatjuk, hogy a „forgalom ma már oly élénk, hogy a telep nyugoti oldalán jövőre 20-25 szobás, elegáns szállodát építhet-

685 Somogy, 1898. augusztus 7. 3. p.

283. A szálló, 1981

nek. A tulajdonos gróf Zichy Béla e czélra 2 ingyen telket és 40,000 K. készpénzt adott. A hiányzó összeget részvények kibocsátásával teremtik elő."[686]

A századforduló után néhány évvel „gróf Zichy Béla és a fonyódi Béla-telep birtokosai között oly megállapodás jött létre, hogy a fonyódi hegy nyugati oldalán a Josipovich villa szomszédságában a Béla-telep fürdője mellett levő őrháztól mintegy 100-150 lépésre egy a modern kívánalmaknak megfelelő kényelmes szállodát fognak építeni."[687]

Zichy Béla ügyvédje az alábbi levelet továbbította Szaplonczay doktornak:

„Igen tisztelt Doktor Úr! A fonyódi vendéglő ügyét jelen stádiumában előterjesztettem Őméltóságának és azokat a feltételeket, amelyeket kilátásba helyeztem, jóváhagyta, vagyis fenntartja már tett írásbeli ajánlatát, amely szerint készpénzben 30.000 azaz harmincezer koronával és téglában 10.000 azaz tízezer Koronával járul a hotelhez, ez utóbbit úgy értve, hogy a tégla a gyárban átvéve 18 koronával számoltatik. A hotelnek további maximális 40.000 korona költségére nézve pedig hajlandó Őméltósága a Béla telep részére olyan nyilatkozatot adni, amelyben feltétlen kötelezettséget vállal, hogy legkésőbb a hotel építésétől szá-

686 Sági János 1903.
687 Fonyód fürdőhely... In: Somogyi Újság, 1903. szeptember 8. 2. p.

mított 10 év múlva a hotel másik felét is magához váltja ezen maximális 40.000 korona erejéig. A hotel tulajdonjoga a telekkel együtt a gróf úr nevére kerül, de szívesen beleegyezik a gróf úr, hogy a Béla telep ezen 40.000 korona részesedése a hotelra követelés alakjában bekebeleztessék. A kiállítandó nyilatkozat ezen felül lehet olyan, aminőt a financirozó pénzintézet kíván, ezt tehát tessék előterjeszteni nekem. A 10 év alatti administratió közös lenne a majd megállapítandó részletek szerint és a fenntartás után mutatkozó tiszta jövedelem feleztetnék meg a gróf úr és a Béla telep között. Így tehát az ügy rendben volna, a terv is el van fogadva, most még csak bérlőt kell keresni legalább 3 évre, mert bérlő nélkül megépíteni nem lehet, ugyanis annak nem tehetjük ki magunkat, hogy üresen maradjon. Méltóztassék tehát már sokszor tapasztalt érdeklődésével oda hatni, hogy alkalmas bérlőt találjunk, mert Őméltóságának ez határozott feltétele, vagyis akkor megy bele az építés megkezdésébe, ha legalább 3 évre egy jó bérlő biztosítva van. Annak idején eziránti szíves értesítését kérve, kiváló tisztelettel. Budapest, 1903 évi deczember hó 14-én. dr. Goszthony Pál s. k. Nagyságos dr. Szaplonczay Manó úrnak vármegyei főorvos. Kaposvár."[688]

A bélatelepi érdekeltség megtárgyalta a felvetést, s a következő nyilatkozatot tette:

„Nyilatkozat. A fonyódi Béla telep alulírott villatelkesei ezennel nyílt belegyezésüket adják arra nézve, hogy hogy a gróf Zichy Béla úr által telepünkön építendő hotel építési költségeihez felveendő 40.000 korona, azaz negyvenezer korona kölcsön évi 5 ½ % kamatai a Béla telep közös költségeihez számítassanak legfellebb 10 egymás után következő éven át s illetőleg mind addig a míg a gróf Zichy Béla tíz éven belül ezen tartozást a hitelező intézetnek ki nem fizeti. Világosan kiköttetik azonban, hogy a hotel jövedelme pontos elszámolás alá veendő és a hotel tiszta jövedelmének fele része a Béla telep jövedelmei közé számítandó, úgy, hogy a telep villatelkesei a fentebb jelzett 5 ½ %-nak csak azon részével legyenek végeredményben megterhelve, a mely rész a hotel fele jövedelméből nem kerül ki. Kelt Kaposvárott 1904. február ...-n. [Olvasható aláírások:] Darnay Béla, dr. Horkay Sándor, Fittler Kamill, dr. Szaplonczay Manó, Márffy Emil, Csorba Ede, dr. Szigethy Sándor, dr. Folly József, Nárai Szabó Sándor, Bolváry Zahn Dénesné, Hlatkó János, Vollnhoffer Ferenc, Depold Béláné, Duchon Ödön, Chernel Gyula."[689]

A Magyar Pályázatok c. kiadványban Fittler Kamill a bélatelepi szállodára és vendéglőre 1903-ban kiírt pályázat bíráló bizottsági tagja.[690] A pályázatot és a kiviteli megbízást Fischer József és Scheer Izidor[691] budapesti építészek nyerték meg. A pályázati kiírás így szólt:

688 MNL SML X. 233. FBFi. 1. doboz.
689 MNL SML X. 233. FBFi. 1. doboz.
690 Magyar Pályázatok, 1904. 12. sz. 17-29.
691 Fischer József (1874–1942) 1893-ban végezte a felső építőipar iskolát, 1897-ben kapott építőmesteri oklevelet Budapesten. 1897–1901 között Párizsban tanult. 1901 és 1905 között dolgozott együtt Scheer Izidorral, nyaralók, bérházak, gyárak tervezésén. Scheer Izidor 1872-ben született, nevét 1907-ben 'Gondos'-ra változtatta. Az 1904-ben alapított közös cégben Fischer építőmesterként, Scheer „kömívesmester"-ként szerepel.

„Tervezési programm.

Fonyódon, a „Béla" telepen, a mellékelt helyzetrajzban megjelölt helyen egy szálloda és vendéglő építkezése terveltetik. – Az erre rendelkezésre álló építési költség kerek összegben, 60,000 korona.

Ezen összegnek szemmeltartásával a szálló és vendéglő külön épületnek terveztessék. – A szálloda teljesen szolidan, legalább is 0.45 m.-es körítő falakkal és – hacsak a költségek engedik – 0.15 m.-es belső válaszfalakkal terveztessék, míg a vendéglőhelyiség favázas épület is lehet.

A szállóban, amennyire a rendelkezésre álló költség engedi, legyen 16-20 részint kétágyas, részint egyágyas vendégszoba, akár egy földszinten és egy emeletsorban, akár egy földszinten és két emeletsorban elhelyezve. Alul tágas vesztibüllel, valamelyik emeletsorban legalább is 2 fürdőszobával, egyébként a mindenütt szokásos mellék-, kiszolgáló- és tisztogatási helyiségekkel.

A restaurátió egy tágas éttermet (amely tánczteremül is legyen használható), egy olvasó-termet, egy terasszt, konyhát, kamrát, tálalót és az egyébként szükséges mellékhelyiségeket foglalja magában. Ugyancsak az előcsarnok mellett 1 vagy ha lehet 2 szobából álló postahivatal tervezendő.

Tervező különös figyelemmel legyen a szálló és étkező fekvéséből kifolyó előnyöknek kihasználására és a hátrányoknak lehető orvoslására. A leginkább szemmel tartandó előny a magas fekvés nyújtotta szép kilátás; a hátrány az, hogy a kilátás felén van az egész délutáni nap, azonkívül az uralgó nagy északnyugati szeleknek és esőnek a járása is.

Legyen a vendégszobák többségének kilátása a Balatonra, míg a restaurátió étterme és terassza föltétlenül ügy legyen disponálva, hogy a kilátást az étkezők élvezhessék úgy, hogy a nap a terasszt és éttermet a szokásos déli étkezési idő befejezte előtt ne érje. Az étkező helyiség, nagyobb kiránduló társaságok számára, provizórikus intézkedésekkel könnyen legyen megtoldható.

Az épületeknek homlokzati kiképzése a lehető legegyszerűbb legyen, az uralgó nagy szelek és esők minden fölösleges czifraságnak ellenségei lévén. Ugyanezen okból azonban egy kiugró, de teljesen lekötött eresznek alkalmazása kívánatos, míg balkonok lehetőleg kerülendők, vagy ha alkalmaztatnak, csak megfelelőn szilárd, az idő viszontagságainak ellentálló szerkezetűek építhetők, Kívántatnak a szükséges alaprajzok, egy homlokzat és egy metszet l centim. méter léptékben, azonkívül egy költségvetés.

Mindezek f. év szeptember 30-ikáig adandók be Fittler Kamillnál, Budapesten Kinizsy-utcza 31. A tervek egy 3 tagú bíráló-bizottság által bíráltatnak el, melynek tagjai: Márffy Emil, Dr. Goszthony Mihály és Fittler Kamill.

A pályázat jutalma a kivitellel való megbízás. Amennyiben e jutalmazásra alkalmas tervezet nem találtatnék, a bíráló-bizottságnak 600 korona áll rendelkezésére, hogy a viszonylag legjobb tervet megjutalmazza, vagy ha több jó találtatnék, azok között az összeget arányosan felossza.

Fonyód, 1903. aug. 22.

A bírálati jegyzőkönyvből.

Fölvétetett 1903. október 27-ikén Budapesten és folytatólagosan 1903. év deczember 8-ikán Kaposvárott, a fonyódi szálloda és vendéglő pályatervei ügyében.

1. A bíráló-bizottság konstatálja azt, hogy a fölhívott négy pályázó mind a kellő időben és kellőleg felszerelve adta be pályaterveit. A költségvetések árai azonban – egy pályatervet kivéve – aggályokra adtak okot, hogy az építkezés egyáltalán kivihető-e avagy sem, minélfogva azokat egy tüzetesebb áttanulmányozásnak kellett alávetni.

Ez megtörténvén és megbizonyosodván a felől, hogy bizonyos egyszerűsítésekkel az építkezés kivihető, a bíráló-bizottság a következőleg döntött.

1. Első díjjal jutalmazza s Fischer József és Scheer tervét, annak egyszerű gyakorlati és világos dispozitiója és használhatósága miatt. A homlokzatnak egyoldali kiképzését ajánlatosabb volna egy szimmetrikus architektúrával helyettesíteni, egyebekben azonban a tervezet ügy amint van, teljesen elfogadható.

Ha a szálloda financzirozása perfektté lesz, a terv szerzője fog a kivitellel megbízatni. Ha a financzirozás nem sikerülne, Fischer és Scheer 400 koronát (négyszáz koronát) kapnak tervezetükért.

2. Szilágyi János tervezetét külső architektúrája és teljesen reális költségirányzata miatt, nemkülönben a belefektetett igyekezet következtében a jury szintén honorálni akarván, számára 200 (kettőszáz) koronát állapított meg.

3. Kopecek György és Stróbl Miksának terveit a bíráló-bizottságnak nem volt módjában honorálni.

Kelt Kaposvárott, 1903. deczember 8-án.

Márffy Emil s. k., Dr. Goszthony Mihály s. k., Fittler Kamill s. k."[692]

A villasorral átellenben 1905-ben megnyílt a 24 szobás Sirály szálló.[693]

Két évvel később elkészült a szerződés is, amelyben lefektették a Sirály szállóra vonatkozó közös elképzeléseket:

„Szerződés

egyrészről Gróf Zichy Béla úr mint a Balatonfonyódi Béla telepen épült Sirály szálló tulajdonosa, másrészről a Balatonfonyódi Bélatelep érdekeltsége képviseletében annak igazgatósága közt következőkben köttetett.

1.) Gróf Zichy Béla úr, mint a Sirály szálló tulajdonosa belép a Bélatelep érdekeltségének tagjai közé és pedig a Sirály szálló 7 (Hét) villatelekkel egyenlőnek számítva 1907 évi Január 1-től kezdve: ez időtől kezdve kötelezőnek elfogadja magára illetve a Sirály szálló bármikori tulajdonosára a Bélatelep érdekeltségének 1906. évi Július ... tartott közgyűlésén megalkotott alapszabályokat s azok összes rendelkezéseit, viszont élvezi az azokban a tagok részére birtokolt jogokat és előnyöket az évi hozzájárulás arányában.

---

692 Magyar Pályázatok, 1904. 12. sz. 17–29.

693 A lakhatási engedélyt ebben az évben adták ki a szállodára. MNL SML, Lengyeltóti főszolgabírói hivatal mutatója. 1905. 2800. szám. Az épület ma a felismerhetetlenségig átépítve, pusztuló állapotban.

2., Kötelezi magát Gróf Zichy Béla úr, hogy a Balatonfonyódi Bélatelep érdekeltségének évenkénti rendes közgyűlése által megállapítandó évi hozzájárulási összegeket 7 arányban az érdekeltség pénztárába félévi utólagos részletekben befizeti; érintetlen maradván a gróf Zichy Béla úr és a villatelepesek egy részéből alakult szállodai érdekeltség közt fennálló szerződéses viszony.

3., Kijelenti az igazgatóság, hogy az eddigi létesítményekből felmerült költségeknek a szállodára eső részét a múltba nézve megtéríteni nem kívánja s így az alapszabályok 6 §-ában előírt villatelkenként 1320 koronára rúgó beruházási összeg fizetése alól a Sirály szálló mentesül.

4., Jelen megállapodás a Sirály szálló és étterem eddigi létesítményeire érvényes.

5., Miután a Bélatelep számadásainak évi zárlata minden év július 1-ére esik, a Sirály szálloda pedig 1907 évi Január 1-én lép be az érdekeltségbe az 1906 évi hozzájárulási összeg a víz fogyasztás... úgy mint az 1905-ik évben is, a Sirály szálloda terhére 490 Korona (Négyszázkilencven koronában) állapíttatik meg, mely összeget köteles Gróf Zichy Béla úr 1906 Deczember 31-ig a Bélatelep érdekeltségének pénztárába befizetni. 1907 év I. felére azonban már az 1906/7 évre villatelkenként megállapított 150 korona hozzájárulás felét 7 arányban, tehát 525 koronát köteles 1907 évi Július 1-ig a pénztárba befizetni, ezentúl pedig fizeti az évről-évre megállapítandó hozzájárulási összegeket és élvezi a velük járó összes jogokat.

Minek hitelére aláiratott ezen a felek akaratának megfelelő, megértett és elfogadott szerződés.

Kelt Kaposvár, 1906. november 30-án

Gróf Zichy Béla

Az igazgatóság nevében és megbízásából Dr. Szaplonczay Manó igazgató

Előttünk: Márffy Emil, Folly József"[694]

Tehát megépült részben Zichy Béla finanszírozásában a Sirály szálló 1905-ben, ennek bérletét Schaller Alajos kapta: „25 szoba, teniszpálya, nagy park és gyönyörű kilátás a Balatonra" – állt a vendégcsalogató reklám szövegében. Ezen kívül posta- és távírda-hivatallal is büszkélkedhettek, valamint a bélatelepi strandon saját fürdőkabinokkal. A Vasúti Szálloda mellett a Sirály is helyet adott a korabeli Anna-báloknak.

Szaplonczay Manó 1907-ben így írt a Sirályról: „a Béla-telepi villák mellett épült, a hegy nyugati lejtőjén, százados fák között, van benne 25 fényesen berendezett szoba. A szálloda mellett emelkedik egy igen szép restauráció nagy termekkel és körül fedett terasszal. A Sirálynak minden szobájából és a restauráció minden helyiségéből páratlan kilátás nyílik az alsó Balatonra."

Nyár elején, 1905 júniusában helyezett el hirdetést Schaller (ott és akkor „Saller"-nak írva nevét) a Somogyi Újságban,[695] amelyben értesíti a közönséget a szálló átvételéről.

694 MNL SML X. 233. FBFi. 1. doboz.

695 Értesítés. In: Somogyi Újság, 1905. június 14.

A lap egyik fürdőlevele aztán közvetlen hangú tudósításban számol be a Sirályban történt látogatásról: „Itt vagyok! Megérkeztem a Balaton regényeket termő, bájos partjára, Fonyódra. Balaton-parton levén, a legregényesebb nevű szállóban a »Sirály«-ban ütöttem föl főhadiszállásomat. Ez a szálloda a körülötte villogó sirályoktól nyerte; amely víz madárból, egy példányt a szálloda homlokzatára le is festettek. [...] Jó magyar ételek, kitűnő hazai borok és első minőségű sör áll rendelkezésre, úgy annyira, hogy még a világtól elvonult »Béla-telepes«-ek, sem állhatják meg, hogy nap-nap után el ne látogassanak. Egy-egy kellemes estély sikerében közre ne működjenek."[696]

Érdekes egyébként Schaller hirdetése, amelyben a Sirályról szólva így írja: „Éttermemben...", ill. az aláírás után: „a Bélatelepi vendéglő-, kávéház- és a Hullám szálló tulajdonosa".

A szálló első évében igen illusztris vendégei voltak a szállónak, több földbirtokos, gyárigazgató mellett a gróf több közeli rokona is ott töltötte az időt, pl. Zichy Antal[697] Hörcsökről, Zichy István[698] Zichiujfaluból, s természetesen maga Zichy Béla is a szálló lakója volt.[699]

A szállóban zajlottak az éves bélatelepi közgyűlések, bálok, mulatságok, zenés összejövetelek.

Az egyik ilyen mulatság Bélatelep fénykorában a következőképpen zajlott: a Budai Dalárda tagjai magyar szerzők műveit énekelték 1926 nyarának vége felé közeledve, de a legnagyobb sikert ezután Huszka Jenő és Péchy Erzsi kettőse aratta: a zeneszerző zongora kísérete mellett a művésznő „bájosan énekelt el néhány dalt, melyekért az előkelő közönség virágesővel árasztotta el mindkettőjüket." [700] A villatulajdonosok mellett a hangversenyt végighallgatta Kálmán Gusztáv[701] és Förster Aurél[702] is.

A Színházi Élet beszámolt több Anna-bálról is, az 1927-esről ezt írták:

„[…] Az elmúlt szombaton pótolták ki Bélatelepen az eddigi mulasztásokat. Az ottani Sirály-szállót tarka lampionokkal díszítették fel és ifj. Buzáth János, Binder Béla, ifj. Gally Kálmán és ifj. Verebély Tibor olyan Anna-bált rendeztek a terasszon, hogy azt soká fogják emlegetni a Balaton körül.

– Jelenvoltak? Jelenvoltak?

– Pardon, előbb végezzünk a tánc-versennyel. Tehát első díjat nyert a Verebély Juci és Kertész László pár, második díjat Papp-Ragány Dalma és Crallsheim Krafft báró, harmadik díjat Csejdi Mimus és Schreiner János. Különben a nyaraló előkelőségek és a Pestről lerándulok közül a következők vettek részt az Anna-bálon:

---

696 Fürdő levél. Tekintetes szerkesztő úr! In: Somogyi Újság, 1905. július 12.

697 gr. Zichy Antal (1859–1921) gróf Zichy Nep. János testvéröccsének, Ferenc Pálnak fia, vagyis GZB unokatestvére.

698 gr. Zichy István (1865–1921)

699 Fürdő kimutatás. In: Somogyi Újság. 1905. július 19. 4. p.

700 Budapesti Hírlap, 1926. augusztus 19. 12. p.

701 kisoci és szentandrási Kálmán Gusztáv (1859–1937) ny. kereskedelmügyi minisztériumi államtitkár, országgyűlési képviselő.

702 Minden bizonnyal Förster Aurél (1852–1932) országgyűlési képviselő.

284. Villatulajdonos vacsora a Sirályban, 1930–35

Kálmán Gusztáv és felesége Sári leányukkal, dr. Verebély Tiborné két leányával és Verebély Eszterrel, Schandl Károly dr. feleségével és leányuk Tesza, Törley Dezső és felesége, Gally Kálmán feleségével és leányuk Anci, báró Rosner Istvánné, Huszka Évi és Huszka Lili, Szegedi-Maszák Aladár[703], Angyal János dr. és felesége, Zsedényi Manyi, Papp-Ragány Endréné és leánya Dalma, özv. Csejdi Gáborné és leánya Mimus. Krivoss Árpád dr. és felesége, Ripka Babó és Ripka Antónia, Buzáth Jánosné és leánya Klári, Szigethy János és felesége, Petry Éva, Ravaszdy György és felesége, Konkoly-Thege Aladár és felesége,[704] Karbuly Domokos dr. és felesége, Hertelendy Dénes és felesége, Spett Elek[705] és felesége. Lukácsy Józsefné, Papp Oszkárné, Dudosits Józsefné, Késmárki Putty, vitéz Mányai Emilné. Kálmán Lajos dr. és felesége. Táncosok: Buzáth Imre, Csejdi László, Szaplonczay Gábor, Késmárky Zoltán, Bacsák János, Binder László, Lumitzer Sándor dr., Moldoványi Béla, Tevely Lásdó dr., Cziczer László dr., Verebély Pali, Jobbágyi Zsolt, Skublits János, Móricz Gábor. Szigethy Péci, Nagy Ferenc. Pridafka Ernő, Majer-Guary Guido, Zsedényi Gábor, Kürthy László dr., Kürthy István, Kürthy Lóránt, Piller Arthur, Adler-Rácz Péter, Plósz Endre, Ambrózy Ferenc, Próbáld Sándor, Nászay Kálmán, ifj. Kálmán Lajos stb.[706]

Az 1928. évi bálon a következők vettek részt: Verebély Tibor és családja, Buzáth János és családja, Csejdy Gáborné és leánya, Koós Aurél és családja, Korbuly Ká-

703 Szegedy-Maszák Aladár (1903–1988) diplomata. Felesége Kornfeld Hanna. Leányuk, Marianne könyve: Csókolom a kezét! Bp., 2014.

704 Konkoly-Thege Aladár (1894–1958), felesége Krasznay Erzsébet, gyermekeik Aladár, Miklós, István, Erzsébet.

705 Spett Elek (1909-1993)

706 Színházi Élet, 1927. 34. sz. 72-73.

285. A szálló hirdetése, 1931

286. A szálló hirdetése, 1907

roly[707] és családja, Huszka Éva és Lilly, Jónás Juci, Bacsák Lia, Kálmán Sasi, Vértessy Matild, Csorba Józsefné, Sárközy Géza és felesége, Bókay Árpád és felesége, Májay Dezsőné. Táncverseny is volt, amelyen az első díjat Verebély Judit – ifj. Wahlkampf Henrik, a másodikat Podhradszky Kitty, a harmadikat Verebély Nadinka nyerte meg.[708]

Zichy Béla halála után a szállót az örökösök eladták, s azt 1931-ben „egy erdélyi földbirtokos vásárolta meg, aki alaposan rendbe hozta. A szobákban vízvezeték, emeletenként fürdőszobák és garázs áll a vendégek rendelkezésére. Pompásan érzi majd magát itt a vendég."[709] A tulajdonost Brunner Károlynak hívták, és az év nyarán már hirdetést is adott fel.

707 Korbuly Károly (1873–1944) gépészmérnök, a Weiss Manfréd gyár műszaki igazgatója. Leánya Korbuly Lili, Bókay Árpád felesége.
708 Színházi Élet, 1928. 34. sz.
709 Színházi Élet, 1931. 26. sz. 119. p.

5. fejezet

MAGAY U. 46.

Hrsz. 6211. – 3.855 m²

A MAGAY CSALÁD FONYÓDON

Alább közlöm Magay Ferenc törvényszéki bíró visszaemlékezését, amelyet 1982 novemberében vetett papírra. Az iratot fia, Magay Tamás[710] adta át Csutorás Lászlónak (1925–2014), a Fonyód Városvédő és Szépítő Egyesület elnökének, aki azt az 1990-es évek végén rendelkezésemre bocsátotta. Ezúton is köszönet mindannyiuknak.

Mielőtt azonban az írást közzé tenném, röviden említést teszek a Magay család vonatkozó ágának néhány tagjáról.

A család 1573-ban kapta birtokadományként a Zala megyei Szentgyörgyvölgye és Asszonyfalva településeket. Innen származik a család nemesi előneve is: szentgyörgyvölgyi és asszonyfai.

Magay Ferenc édesapja Magay Béla ny. pénzügyi tisztviselő 95 éves korában, 1948. január 31-én Kaposvárott hunyt el (apja Magay Károly ügyvéd volt, Kunszentmiklós főbírája, 69 éves korában, 1886. április 1-én halt meg, anyja Atzél Terézia). Édesanyja urbanói Benyó Anna – 62 évi házasság után – 1943 novemberében 84 éves korában hunyt el. Gyermekeik Béla, Kálmán, Ferenc, Pál.

Vitéz Magay Béla ny. honvéd ezredes 87 éves korában, 1972. augusztus 13-án hunyt el. Felesége Réczey Piroska volt, gyermekei László (aki 1944-ben hadnagyként hősi halált halt), András és Mária.

Apósa, Réczey Ödön[711] 1929-ben verset írt a villasorról.

---

710 „[Magay Tamás] Pályafutása nehezen indult: nem tartozott a korábbi rendszer kedvezményezettjei közé. 1928-ban Kaposváron született, és ugyanott érettségizett. Angol–magyar szakra iratkozott be 1946-ban a Pázmány Péter Tudományegyetemre és felvették az Eötvös József Collegiumba is. Itt nem sok időt tölthetett: mind az Eötvös Collegiumból, mind az egyetemről eltávolították, származási, világnézeti és politikai okokból. Skóciában töltött két évet nyelvtanulási célból, majd teológiai tanulmányokat folytatott a Ráday Kollégiumban; 1955-ben református lelkészi oklevelet szerzett. 1957-től kezdve kapcsolódott be szótárszerkesztési munkákba az Akadémiai Kiadónál. Eleinte Országh László asszisztense, majd munkatársa, végül vezető szerkesztő és főszerkesztő. Közben az ELTE-n elvégezte az angol–magyar szakot. 1962 óta házas, két lánya és hét unokája van. A rendszerváltás után a Károli Gáspár Református Egyetemen megszervezte az angol szakot és a lexikográfia oktatását; 1996-ban itt egyetemi magántanárrá nevezték ki. Mintegy 40 szótárt szerkesztett, beleértve a folyamatos átdolgozásokat és frissítéseket, valamint az internetes és online szótárakat, a nyelvi változások állandó figyelembevételével. […] A napi munka, a gyakorlati lexikográfia mellett szakcikkeiben, egyetemi doktori, kandidátusi és habilitációs dolgozatában az elméleti lexikográfia kérdéseivel foglalkozott. Számos hazai és nemzetközi publikáció és előadás fűződik a nevéhez." – Az MTA Szótári Munkabizottságának újraindulása, és ezen belül a „Lexikográfiai füzetek" sorozat elindítása, annak első köteteként „A magyar szótárirodalom bibliográfiája" szintén az ő nevéhez fűződik. – In: Heltai Pál egyetemi docens (Szent István Egyetem, Gödöllő) a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete választmányi tagja laudációja Magay Tamás tiszteleti taggá választása alkalmából. Gödöllő, 2006. április 11. (forrás: www.kjf.hu/manye/magay3.doc; elérés: 2013. január 27.).

711 Réczey Ödön 1945. október 4-én hunyt el élete 68., házassága 35. évében. Felesége Hanzély Irén volt (1880–1977).

Gróf Zichy Béla telep[712]
Írta Réczey Ödön (Magay Béla ezredes apósa)

Méltóságteljes fekvés, partja előkelő
Diszkrét rajta minden, susogó a szellő...
Partról vadregényes háttér s hegytetőről:
Panoráma! – nagy alkotás a Teremtőtől.

Balaton partján alig van szebb telep,
Gyönyörűsége minden halandót meglep.
Virágos erdő, árnyék, merre a szem elnéz,
Szavakkal leírni – mondhatom – igen nehéz.

Gondozott utak, légiója százados fáknak,
Fenn a magasban romjai egy dicső várnak.
Századokkal ezelőtt itt harc dúlt és folyt a vér,
A vár ura vala a lázadó s hatalmas Kupa vezér.

Szemben – túl a másik parton – Szigliget vára,
Gulács, Csobánc s köztük a Badacsony lapos háta.
Amott Keszthely, távolban a tihanyi félsziget,
Tiszta időben még a kenesei part is integet.

A háttérben Somogy hegyes-völgyes része,
S szemlélő a Várhegyről akármerre nézze:
Valóságos kleiderszkóp, fenséges egy kép,
Nincs diszharmónia, minden gyönyörűen szép!

Lennt a Balaton partján elegáns szép fürdő,
S a mi e divatvilágban igen szembetűnő,
Diszkrét megjelenés, tisztelet, hódolat a női nemnek,
Komoly társalgás s nemesen szép, a mi a szemnek.

A társaság disztingvált, középosztály clouja[713]
A telepnek nincs kaszinója, se klubja.
Sportot űz mindenki s a pihenésnek él,
Amazoknak hódol, ha beköszönt a – tél.

712 Az írógéppel készült, eredetiben fennmaradt versben előforduló nevek közül a könnyebb beazonosíthatóság végett jobbára azokhoz fűztem jegyzeteket, akik a könyvben egyébként nem fordulnak elő a villatulajdonosok között ill. egyéb módon.

713 clou (ejtsd: klú) fr. valaminek a fénypontja, csattanója, kiemelkedő része.

Társaság tagjai különben évről-évre egyek,
El-el maradnak csupán, kik jobb hazába mennek…
Rokon és baráti kötelékről változnak az arcok,
Tradíció, hogy kívül maradjanak a – sznobok.[714]

Előkelő és nem előkelő, ily fogalom nincsen,
A ranglétra sem igen imponáló itten!
Ki idejő s marad, tisztában van vele,
Hogy a bélatelepi nagy családban, van-e helye?!

Megkülönböztetett tisztelet, csak azoknak jár ki,
Kik a bentlakók jövő-menő illusztris vendégi.
De ők is olyan közvetlenek, ceremóniát nem tűrnek,
S a strandon legfeljebb: szűkebb körben ülnek.

József királyi herceg csaknem évente eljő,
Ripka Ferenc főpolgármester vendége ő.
Most e családnál Vass József van éppen:
Vitorlás és motoroson hajókáznak szépen.

Bethlen István gróf s az ország több nagyja,
Ha főváros nagy melegét nem bírja, unja,
Bélatelepre jön s nemcsak hogy üdül,
Hanem fontos tanácsokat is itt ül.

Itt vannak: Somogy s Baranya vitéz Főispánja,[715]
A Szigethy családból: Csejdyné és a lánya.
Verebély Tibor az orvosi kar büszkesége,
Vele három lánya, két fia és bájos Felesége.

Petkó-Szantnerné[716], nyomában Zsigmondy bácsival,[717]
Fiával Jobbágyiné, kit örökké kézimunkánál látni.
Csorba Jóskáék, Pongrácz doktor és neje,[718]
Ripka főpolgármester lánya s barnára sült veje.

---

714 A „sznobok” szó Magay Ferenc kézírásával betoldva, az eredeti gépelt szó előtte lesatírozva, nehezen elolvasható, talán: Schwarczok.

715 Ebben az időben Somogy és Baranya főispánja Keresztes-Fischer Ferenc volt (1881–1948).

716 A családnév helyesen: Pettkó-Szandtner. Ebben az időszakban felsődriethomai Pettkó-Szandtner Aladár (1876–1950) magyar kir. népjóléti és munkaügyi miniszteri tanácsos, a Gyermekvédelmi Ügyosztály vezetője volt a Népjóléti Minisztérium helyettes államtitkára (anyja Pettkó Irén, apja Szandtner Ágost, felesége lehotkai és bisztricskai Lehoczky Márta [1882–1943]). A székesfővárosi árvaházak gróf Zichy Béla üdülőtelepének megnyitásán, 1925. július 5-én ő képviselte a Népjóléti Minisztériumot.

717 Minden bizonnyal Zsigmondy Géza (1854–1930) mérnök, ny. miniszteri tanácsos, a Fővárosi Közmunkák Tanácsának tagja, a hazai korcsolyasport megszervezője, a városligeti műjégpálya létrehozója, a Budapesti Korcsolyázó Egylet igazgatója. Leányának, Lenkének a férje Szandtner Béla volt.

718 Dr. Pongrácz Károly (1874–1943) tanügyi főtanácsos, kaposvári gimnáziumi igazgató, Magay Ferenc apósa.

Bankvezér Matolcsy Sándorék, Cziglerné a nyúlánk Juttával,[719]
Sárközy Gézáék[720] és Ludwighné Piroska az édes Anyjával.[721]
A Gerlóczy és Csertán család, no meg a Magay Feriék,
Kik, hogy utcát neveztek róluk, szerfölött büszkék.

A pezsgőgyáros Törley Dezső és Tóniék,
Kiknek három leány után most már fiú kék.
Bob herceg világhírű szerzője, Huszka Jenő,
Lány s nővérével Péchy Erzsi, a nagy művésznő.

Polgármesterek közül nejeikkel Vétek[722] és Buzáth,
Hogy otthon is mesterek-e?! – Őket ezzel húznád.
Rittmeister Vojnich[723] s az ezredesek közül:
Szaplonczay és Fleischhacker, ki évek óta őszül.

Patzelték,[724] Magay Béláék az alezredes rangból,
Feleségével Kömley százados a vezérkarból,
Agglegénysorsra ítélt őrnagy az Andorka Rudi,
Mióta lengyel attasé, csínyeiről nem tudni.

A szilfid Réczey, s felesége a boldog Nagymama,
Ki nem bánná, ha unokáiból több is akadna.
Kada festőművészék, s a ref. theológiáról:
Sebestyén director, ki ismert nagy tudásáról.

Piros hajtókás tábornok Szabó és vitéz Németh,
Feleségeik képviselik nőben a kedves és szépet.
Rózsáék a gyárosok negyed s többedmagukkal,
Koósné,[725] Lengyel és Sebeszthéné,[726] – apró fiúkkal.

719 Cziegler Gusztáv (1885–1966) altábornagy. Felesége Fleischacker Ilona (apja F. Mór Fridolin, anyja Keil Ilona, testvére F. Rezső = Andorka Rudolf).
720 Feltehetőleg: Sárközy Géza (1860–1933) királyi pénztárnok, a Somogy vármegyei közkórház gondnoka.
721 Ludvig Dénes Lajos (1893–) középiskolai tanár. Apja Ludwig Lajos 1853–1896, anyja Prilisauer Irma Mária. Felesége Prilisauer Piroska (1897–1982, apja Prilisauer Adolf, anyja Fleischacker Erzsébet). Lányuk Éva.
722 Kaposváry-Vétek György (1886–1954) Kaposvár polgármestere
723 Német: kapitány. Vollnhofer Ilona férjéről, bajsai Vojnich Tibor huszár-ezredesről van szó.
724 Patzelt Oszkár és neje, sz. Matoltsy Irén (M. Sándor testvére). Családnevét „Matolcsy”-ra változtatta, fiúk Gusztáv, Szaplonczay Manó unokáját, Piatsek Máriát vette feleségül.
725 Koós Ödönné sz. Gordon Eszter.
726 Lengyel és Sebeszthéné: Lengyel József (lásd Bartók Béla u. 72. villánál) feleségének testvére Rabe Jolán (1895–1966) volt Sebesztha Imre (1884–1958) felesége.

Labek Kálmán,[727] Nicsovics Sándor[728] és vője,
Kiket nem hagyott magukra az após nője. –––
Matolcsy tanárék, s a Magay K. apja s anyja,
Piacsek, ki nejének a Szaplonczay lányt vallja.

Szebb és szép lányok! – kritikusnak vagyok gyönge,
Verebély Babyka[729] azonban Bélatelep GYÖNGYE!
Mielőtt leírnám, tiltakozott és igen korholt…
De igazolta a legkompetensebb: Jobbágyi Zsolt.

Az úrlovasok Magay Laci és Matolcsy Gida,
Ki bakfiskoron alul a legnagyobb szimpátiát bírja.
A bájos lánykák közt a virgonc Ludwigh Évike,[730]
S Magay Tika, – Ő női ágon unokahúgom szegényke.

És még sokan, egész légiója a futó vendégnek,
Kikről névleg alig szólhat ez a kis ének.
Ma a Haggenmacher család,[731] Izsákék és Pekár Imre,[732]
Koós Aurél[733] az orvos, – több család vendége.

Nincs az a kleiderszkóp, a mely így változna,
Felsorolnék Mindenkit, de vég s hossza nem vóna.
Szép társaság! Urak! Zsentlemennekből egy véka,
Így lett, mert úgy akarta: néhai gróf Zichy Béla!

És ez a szép társaság békés együttlétben,
Fegyelmezetten él a NYÁR kilenc-tíz hetében.
Szórakozása a vitorlázás, séta és hegymászás,
Hullámverte parton strand és horgászás.

---

727 Labek Kálmán 1888. április 24-től kinevezett kaposvári kir. alügyész, 1911-től a kaposvári kir. törvényszéken vizsgálóbíró.

728 Feltehetőleg: dr. Nicsovics Sándor (1879–1950) kaposvári ügyvéd. Felesége Kindl Etel, leányai és férjeik: Melinda (dr. Vetter Ambrus), Ella (dr. Lemhényi Dezső).

729 Verebély Nadine, férje Jobbágyi Zsolt.

730 Ludvigh Éva. Apja L. Dénes, anyja Prilisauer Piroska.

731 A Haggenmacher család a malom- és söriparban volt érdekelt a II. világháború előtti időkben. – Pekár Imre egyik leánya, rozsnyói Pekár Marianna (1902–1991) 1921-ben kötött házasságot Haggenmacher Henrikkel (Harry, 1898–1972). Ő 1921-től lett tagja a sörgyár igazgatóságának, 1943-tól a Gyáriparosok Országos Szövetségének az elnöke volt. – Másik leánya, rozsnyói Pekár Emma (1900–1979) férje Haggenmacher Ottó (1899–1979) volt (leányukat, Máriát Verebély Tibor fia, Pál vette feleségül). – Harmadik leányuk, rozsnyói Pekár Zsuzsanna* (1909–2002) házastársa Haggenmacher Sándor (1903–1977). Az esküvő 1929. május 18-án volt, a tanúk: Dréher Jenő, Verebély Tibor. – In: PIM adatbázis – Gudenus János József gyűjtései. – * Pekár Zsuzsa A túlélés epizódjai című könyve a család történetéről 2002-ben jelent meg a Püski Kiadónál (A Magyar Nemzetben megjelent könyvismertetést Jobbágyi Gábor írta, akinek az apja Jobbágyi Zsolt volt, édesanyja Verebély Nadine).

732 rozsnyói Pekár Imre (1865–1939) ügyvéd, kormányfőtanácsos. Felesége 1899-től Verebély Margit, az orvos V. Tibor testvére. – Testvére volt Pekár Gyula (1867–1937), aki a politikai életben Ripka Ferenccel kerülhetett kapcsolatba.

733 Lásd a Gordon villánál (BB. 66.).

Este pedig, ha a víz mögött ezer színbe játszva
Lemegy a Nap s a Hold az eget kússza-mássza,
Ki-ki ambitusa előtt mereng Zala hegyein…
S rágódik újabb s régmúlt – emlékein…

Bélatelep, 1929. augusztus 11.

287. A Magay villa

Magay Kálmán okl. gyógyszerész, budapesti gyógyszertár tulajdonos 57 éves korában hunyt el 1943. november 7-én. Felesége Senyca Stefánia volt, gyermekei György és Ferenc, már szintén nem élnek.

Magay Ferenc ny. törvényszéki tanácselnök, a Képcsarnok Vállalat jogtanácsosa, a somogyi református egyházmegye és a dunántúli egyházkerület tanácsbírája és világi főjegyzője 1891-ben született. Gazdag és másokat gazdagító életének 92. évében hunyt el 1983. május 9-én. Felesége Pongrácz Mária, gyermekei Márta (1924–2013) és Tamás.[734]

734 Fenti adatok egy része az OSZK Kisnyomtatványtárában őrzött gyászjelentésekből származik, ill. dr. Magay Tamás kiegészítései.

Kaposvárott 2006-ban állítottak emléktáblát neki, életútjának ismertetéséből idézünk:

Magay Ferenc 25 éven keresztül dolgozott büntetőbíróként, az igazság és az emberség maximális figyelembe vételével. A II. világháború idején zsidó embereket úgy mentett meg az elhurcolástól, hogy enyhe fogházbüntetéseket szabott ki számukra.

1945. után sem volt partnere a kommunista „igazságszolgáltatásnak", nem vállalta például az akkoriban alakult „népbíróság" elnökségét, s emiatt (is) bíróként kényszerű nyugdíjba kellett vonulnia.

288. Magay Ferenc

Azután több évtizedig jogtanácsosként dolgozott. Magay Ferenc 25 éven keresztül a Nemzeti Casinóban tevékenykedett különböző vezető funkciókban. A kaposvári sportéletnek is aktív szervezője és szereplője volt. Országosan az elsők között létesített füves (gyeptéglából épített) labdarúgópályát a hozzátartozó atlétikai pályával. Külön meg kell említeni a református egyház keretében a gyülekezet főgondnokaként végzett munkásságát.[735]

* * *

Amikor a Bélatelepi Fürdőegyesület jogilag is megalakult (1930-as évek eleje), központilag határozták meg határait, így az egyesület vezetősége levelet írt az alábbi villatulajdonosoknak, mert a Bélatelep határai közé estek a villáik, kérték őket, lépjenek be az egyesületbe, fizessenek 10 pengő belépési díjat, továbbá 60 pengő évi hozzájárulást:[736]

– Ibolya lak (Korányi Imre őrnagy)
– Intéző lakás
– sarkon lévő tanító lakás
– Magassyné
– Hajós villa
– Szentkereszthy báróné
– Magay Ferenc
– Magay Béla

735 Előterjesztés a Kaposvárért Közalapítvány által tervezett emléktábla állításáról. 2005. november 4.
736 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. Matolcsy Sándor levele Ripka Ferencnek, 1932. szeptember 5.

– Prilisauer Adolfné
– Velicsné
– Simonyi-Semadam.

A bélatelepiek életében nagyon fontos volt a Várhegyi erdő állapota, ezért érthető, hogy minden apró, bár fontos hírnek jelentőséget tulajdonítottak. Például Matolcsy azonnal jelezte Ripkának, amikor „Magay Feri azon hírt hozta, hogy Fonyódon a villáink fölött lévő véderdőt a parcellázó mérnökök erősen kitermelik."[737]

Mint a későbbi visszaemlékezésben majd olvashatjuk, Magay Ferenc szívén viselte az utcában lakó szegényebb sorsú állandó lakok sorsát. Erről tesz tanúbizonyságot az a levél is, amelyben azt kéri, hogy a vízvezetékhez csatlakozó Magay utcában lakó szegény földműves embereknek ne kelljen a téli vízhasználatért 45 fillér helyett 1 pengőt fizetniük, mert nem bírják kigazdálkodni. Nagy megpróbáltatások árán hozták eddig föl a vizet, Zichy Béla gróf hét évvel azelőtt azért engedélyezte a vezetékhez való csatlakozást, mert látta, hogy mekkora szükség van nekik rá. Ő és testvére, valamint Prilisauerné természetesen fizetik a drágább árat, de a szegény embereknek ne kelljen.[738]

* * *

MAGAY FERENC
Egy új utca keletkezésének története Fonyódon az 1927 évtől kezdődően

Tulajdonosai lettünk feleségemmel együtt a mai Lenin utca 46.[739] szám alatti házas ingatlannak, b. e. Apósomék haszonélvezeti jogával terhelten, név szerint Magay Ferenc törvényszéki bíró és neje, született Pongrácz Mariska, – míg a haszonélvezők neve: Pongrácz Károly[740] a kaposvári főgimnázium igazgatója és neje, született Preisz Mária

A lakóház a vétel idejében a Frank család tulajdonában volt, legalább öt családtag osztozott benne, és mert fenntartani a közös tulajdont anyagilag nem bírták – ezért áruba bocsátották. Az ingatlan eladására, testi-lelki jó barátom Matolcsy Sándor hívta fel a figyelmemet, mert ő a családjával együtt a bélatelepi villasorban lévő nyaralójukban nyaraltak akkor már több, mint tíz esztendeje és azt szerették volna, hogy a nyári szabadidőnket a ragyogó bélatelepi fürdőtelepen is együtt tölthetnénk.

A tervből valóság lett és mi megvásároltuk az ingatlant 80 millió koronáért, mely összeg egész rövid időn belül 6.400 pengőre változott át. Matolcsy Sándor a Dunántúli Banknak volt az igazgatója, – így könnyen ment a pénz felvétele, megállapodtunk a részletfizetésben, és mert Apósom akkor már magas fizetési osz-

737 Uo. Matolcsy levele Ripkának, 1933. március 10.
738 Uo. Magay Ferenc levele Ripka Ferenchez, 1933. október 6.
739 Az utca 1990 után visszakapta régi „Magay" nevét.
740 Pongrácz Károly (1874–1943) 1903-ban kapta meg a tanári oklevelet, pályáját Zalaegerszegen kezdte meg. 1908-ban a Gyergyószentmiklósi Főgimnázium igazgatójává nevezték ki. Ebből a munkaköréből került a Kaposvári Főgimnázium élére. – In: Puskás: Temetők üzenete.

tályban volt, mint tanügyi főtanácsos, de az én kezdő bírói fizetésem is tekintélyes összeget tett ki – s ezt a tartozásunkat 3 év alatt ki is fizettük.

A telek területe 1200 n.öl volt és abból a telekből átengedtem 200 n.ölet testvérbátyámnak, Bélának, aki ekkor már őrnagyi rangot viselt és b. e. Apósának R[éczey]. Ödönnek segítségével a telken egy szép kétszobás verandás villalakást építettek, míg nem sokkal később Kálmán nevű bátyám, aki igali gyógyszerész volt, velünk szemben vásárolt egy nagyon szép telket és azon épített magának, illetve családjának ugyancsak egy szép kétszoba-hallos nyaralót és így a család együtt nyaralhatott.

Szerény igényű emberek voltunk, különösebb kívánságaink nem voltak, örültünk, hogy biztosíthattuk családjainknak, akkor kicsiny gyermekeinknek a nyaralási lehetőséget. Igen ám, de le kell írnom azt is, hogy abban az időben milyen képet mutatott az „utca"?

Ez csak egy dűlő út volt, amelybe alulról is, felülről is csak gyalogösvényeken lehetett bejutni, csak egy oldalon voltak házak, összesen kilenc tulajdonos volt a kb. 800 m hosszú utcában, villanynak nyoma sem volt, az aránylag hosszú utcában két kút volt, és pedig az egyik a szép, modern „Piroska" villa udvarán, amelynek tulajdonosa néhai Priliszauer Adolf kaposvári gimn. tanár – igazgató helyettes volt, de éppen abban az időben a 44 méteres kút beomlott és maradt egyetlen kútként a három tulajdonos közös használatában a Milkovics István, az én tulajdonomhoz és Német Jánosék telkén levő 34 méteres kút, elmondhatatlan finom vízével.

Ivóvízért idejárt tehát az egész utca és minél többen használtuk, annál finomabb volt a kút forrásának a vize.

Az állandó lakosok a kis jószágainak vizét az alattunk lévő uradalmi major vízvezetékéből hordták fel csacsi vagy tehén és ló fogattal hordókban a szükségnek megfelelő vizet úgy, hogy a magtár közelében lévő vízcsapból egy átlós úton, amely az utcánk közepébe torkollott hordták fel.

Bizony nekünk városi embereknek szokatlan volt ismét visszatérni a petróleumlámpához, vizet hordani a 34 méteres kútból a kis gyermekek szükségleteinek kielégítésére, mosáshoz stb., az udvar és konyhakert locsolásához. De hát azért voltunk fiatalok, a mindig szebb jövőben reménykedők, hogy ezeket a hátrányokat, a mai szemmel nézve is könnyen elszenvedtük.

Berendezkedtünk a szép háromszobás lakásban apósomékkal együtt és annak örültünk, hogy a Balaton déli partján levő legtökéletesebb-legrendezettebb, eléggé zártkörű társaságban élvezhettük az akkor még tökéletes, szép tiszta Balatont.

Az első nyár feladata közé tartozott, hogy villany legyen az utcában, ezért megismerkedve a lakótársakkal, megkérdezve őket, hogy én eljárok az illetékeseknél, hogy az utcánkba bevezessék a villanyt, csak ahhoz az szükséges, hogy az itt lakók bevezetik lakásaikba a villanyt. Készséggel és örömmel vették, hogy akad valaki, aki törődik velük és boldogan adták beleegyezésüket.

Nem részletezem, de nem telt el két (kettő) hét és kilenc villanyoszlopot állítottak fel az utcának nevezett (az utca megjelölése: Újhegy utca volt) dűlőúton és mind a kilenc házba bevezették a villanyt, én pedig személyesen felkeresve a villanyműveket – hálás köszönetemet fejezve ki a gyors és igen eredményes mun-

káért – pedig csak eljárnom kellett, mert akkor még nem ismerték a csúszópénzt, és ezzel megszűnt a sok munkával járó petróleum lámpa világítás.

Fiatal, ahogyan mondták, nagyon agilis ember voltam, bírói munkásságom mellett volt szabadidőm ahhoz, hogy egy további nagy munkához fogjak. Már említettem, hogy a nyaralónkhoz csak gyalog lehetett feljönni, az alattunk elterülő gyönyörű évszázados tölgyfákkal teleültetett, mintegy hat holdas uradalmi legelőterületen.

Jól ismerve a terepet elhatároztam, hogy én a községi elöljárósággal illetve annak segítségével, hogy hivatalos színezetet adjunk az ügynek, utcát, utat nyittatok.

Felkerestem Molnár János[741] akkori községi bírót – mert a község jegyzője még Lengyeltótiban székelt, mint körjegyzői székhelyben – és megkértem a bíró urat, hogy egy kitűzött napon keressen fel engem a lakásomon, és megtárgyaljuk az „utcanyitás" ügyet. Meg is jelent az én kedves Molnár barátom és elsétáltunk az akkor éppen befejezett, a villasorban levő utolsónak épített villához, ez volt az utolsó, amely a második világháború előtt épült és amelyet Buzáth János Budapest akkori alpolgármestere építtetett.

Elmondtam tervemet, amely abból állt, hogy a villa mentén felfelé menve kiszakítunk egy nyolc méter szélességű területet akként, hogy jobbról és balról egy-egy méter gyalogjárónak, míg a maradék hat métert kocsiútként fogunk felhasználni, de azután tovább mentünk és az akkor már meglévő aszfaltozott műúton egy hat méteres utat szakítunk felfelé úgy, hogy ez bekötő út lesz a most Kisfaludy utcának nevezett és az új temetőhöz vezető úthoz, az Inkler-Német féle házhoz, ahol a már említett ragyogó vizű közös és a most már az egész utca által használt kitűnő vizű kutunk volt és ma már sajnos használaton kívül, de még meg van.

Kértem ehhez a bírón keresztül a község segítségét és a szükséges földmunkák elvégzését. A lépés úgy jött ki, hogy az általam megjelölt területeken egyetlen egy élőfát sem kell kivágni, de még az uradalmi legeltetést sem akadályozzuk.

E most ismertetett tervemhez a bíró készségesen hozzájárult és a földmunkák elvégeztetését is vállalta, de nagy aggodalmát fejezte ki, hogy a grófi birtokhoz – engedély nélkül – hozzányúlunk. Most már az én bírói tekintélyemre hivatkozva megnyugtattam, hogy ha ezért felelősségre vonja bárki is, néki nem kell mást mondani, csak annyit, hogy „mindenért dr. Magay Ferenc törvényszéki bíró úr vállalta a felelősséget."

Az áldott jó körjegyző barátomban bíztam, hogy ő nem gátolja meg ezt a község javát szolgáló tervemet, ami pedig az uradalmat illeti: nagyon jó barátom volt az uradalmi ügyész: Gerlóczy budapesti ügyvéd,[742] de jó kapcsolatom volt az uradalmi jószágigazgatóhoz, Oeconomóhoz is és szent meggyőződésem volt, hogy ők ennek a részükre jelentéktelen területnek az igénybevételét nem fogják megakadályozni.

---

741 A mai Domb utca az 1929-es fonyódi térképen Molnár János nevét viselte. Az utca területének nagy részét a Sonnenschein család adományozta a községnek.

742 Gerlóczy Endre (1884–?) ügyvéd. Első felesége Tömöry Paula. Második felesége Takács Mária (1891–1974) Leányaik Éva, Gabriella és Mariann.

Így is volt, a községi elöljáróság a földmunkákat elvégezte és most már több mint ötven esztendő is eltelt, de senki ezt az önkényes kisajátítást nem rosszallotta, fel lehetett tehát járni a most már valóban az utcánkba, igaz, hogy csak földes úton.

Az utcát úgy szabályoztuk, hogy egy kanyarral becsatlakoztunk az ún. műútba. Meg kell említenem, hogy az egész művelet lebonyolításához – ne sértődjenek meg – egyetlen mérnököt sem vettünk igénybe, hanem a magunk természetes eszünk módján végeztünk el minden munkát.

Bevallom utólag, hogy egy hibát mégis elkövettem, mert a feljárókat csak hat méter szélesre mérettük ki, jó lett volna azokat is nyolc méterre szabni, de azt is bevallom, hogy akkor az egyik leggyönyörűbb tölgyfa áldozatul esett volna, most pedig még a mai napig él és virágzik.

Megvolt tehát az utca, de ha véletlenül esős nyár volt, akkor bizony sárba kellett járni és ez is sok nehézséget okozott. Abban az időben az utak fenntartása a Megyék hatáskörébe tartozott és annak hivatala – az Államépítészeti Hivatal – a megyei székhelyen, Kaposváron volt.

A vezető mérnök, Nádasdy Dezső[743] nagyon jó barátom volt, nyomban megígérte segítségét, de az Alispán engedélye nélkül nem teljesítheti azt a kérelmemet, hogy azt a mintegy nyolcszáz méter utat kiköveztesse. Kérjem meg tehát az Alispánt, aki akkor be. Tallián Andor volt és mindig tudtam és éreztem, hogy engem becsül és szeret.

Jártam tehát hozzá, kértem-könyörögtem, hogy adjon engedélyt a makadám út elkészítéséhez és nem telt el egy esztendő, Nádasdy barátom közölte velem, hogy megkezdik a munkát, hordják már közelesen az alapot képező bazalt köveket, csak a községi elöljáró adja hozzá ismét a földmunkát. Ez már nem volt nehéz feladat, kiásták a megfelelő mélységet, behordták a köveket és az első adandó alkalommal megjelent mindnyájunk, de a gyerekesek külön örömére is a gőzhenger, azután következett az apró és még apróbb kövek hordása és hengerlése és a nagy mű elkészült nem csak a mi utcánk, de az egész község örömére is.

Én voltam talán a legboldogabb, nem vártam érte se hálát, se köszönetet és a legnagyobb öröm az volt, hogy önzetlen munkát végezhettem a Köznek. Dicséretére legyen a Nagyközségi Tanács VB-nek, hogy az akkor már jól megrongálódott makadám utat bitumennel vonta be. De még mindig nem volt teljes az utcánk rendezése!

A vízvezeték főcsöve a Várhegyről, az ott lévő tartályokból ott szegi az utcánk nyugati szélét, csak csöveket kellene lefektetni és csatlakoztatni a fővezetékhez. De ez már tényleges kiadást jelentett számunkra és evégből ismét végig kellett járnom az utcánk minden lakóját: a Szentpály testvéreket, akik hárman is voltak szép kis házaikkal; Molnárékat (MÁV-dolgozó); Rácz jogakadémiai tanárt; Milkovics Istvánékat; Priliszauerékat és a három Magay családot. Tudtuk, hogy a családonként valamivel több, mint 700 pengőbe kerül, de boldogan csatlakoztak és vállalták a költségeket. Tudtam, hogy az utcatesthez nem kell hozzányúlni, mert a házak előtt

743 Nádasdy Dezső is vásárolt egy telekrészt az 1932 után végzett parcellázásból, amely a villasor folytatásaként valósult meg, lásd külön erről szóló fejezetünket.

volt annyi hely a csövek elhelyezéséhez, az árkokat kiáshatják az utcatest megsértése nélkül .

El kell azonban mondanom, hogy az egyik szegény özvegyasszony nem járult hozzá, azzal, hogy ő majd magának megépít egy kutat. Nyomban hozzáfogott a kútásáshoz. A megrendelt kútásó szegény Kelemenné udvarán háromszor is kiásta a megrendelt kutat, de nem találta meg a forrást, legalább háromszor annyiba került neki az elutasító magatartás, mintha ő is belement volna a vízvezetékhez való csatlakozáshoz. Eladta kis házát és máshová ment lakni, az utód pedig csatlakozott a társulásunkhoz. No, de most jött egy nem várt akadály leküzdése!

A Bélatelepi Fürdőegyesületnek igazgatója volt, természetesen a villasorban lakó Ripka Ferenc Budapest főpolgármestere, aki – előrebocsátom, hogy – nagyon sok mindenben valóban igaz jótevője volt az akkor már önálló községnek és nagy tekintélyével, a hozzá barátilag is igen közelálló Bethlen István és Vass József miniszterelnök, illetve miniszterek segítségével az utak modernizálása stb. fel sem sorolható ügyekben nagy segítséget jelentettek a községnek.

A strandon nagyon egyszerű volt a vele való érintkezés és mint az Egyesület vezetőjéhez, illőnek tartottam, hogy a csatlakozáshoz való hozzájárulást megadja.

Ez pedig ekként történt: „Feri bácsi kérem, a mi utcánk elhatározta, hogy a saját költségén szeretne hozzácsatlakozni a bélatelepi vízvezetékhez, ami annál egyszerűbb, mert az utcánk elején megy el a Várhegyről lemenő fővezeték és ahhoz szeretnénk csatlakozni." A felelet: „Édes öcsém, hiszen akkor nekünk nem lesz vizünk! Nem járulok hozzá!" Ezt nem hagytam szó nélkül és azt feleltem, hogy bizony, ha én rendelkeznék a vízvezeték felett, már régen bevezettem volna a községbe, lementem volna legalább Balatonmáriáig, sőt még Boglárt is ellátnám vízzel és akkor fedezve lenne a Bélatelepi Fürdőegyesület fenntartási költsége. De hát ha nem kapok hozzájárulást, kénytelen leszek Zichy grófot felkeresni és tőle kérni az engedélyt a csatlakozáshoz.

A feleletemet tett követte, felutaztam Budapestre, ott a Ferenc József intézetbe mentem, ahol Apósom testvére a gimnáziumnak, illetve az intézetnek volt a főigazgatója. Beszélgetés közben – egészen spontán – csak megkérdeztem, hogy nem ismeri-e Oeconomót,[744] a Zichy uradalom jószágigazgatóját, mire a felelete az volt: „de mennyire ismerem, rengeteg bajom van a két rossz tanuló fiával."

Éppen ez kellett nekem! Kérésemre mindjárt felhívta telefonon és megkérte, hogy unokahúga férjének, vagyis részemre kérjen kihallgatást a gróf úrhoz. Másnap már be is voltam jelentve és délelőtt megjelentem, hogy előterjesszem kérelmemet.

Előadtam, hogy ebben az ügyben bőven magam is érdekelve vagyok, s mert Bélatelepen szeretnénk mi is vízhez jutni és becsatlakozni a saját költségünkön a gróf úr tulajdonát képező vízvezetékhez, de ezt a kérésemet a Főpolgármester Úr, mint a Bélatelepi Fürdőegyesület igazgatója mereven elutasította azzal az egyál-

744 Oeconomó György Bécsben született 1867. február 10-én (szülei O. Sándor és Emanuel Polixénia). Első felesége nagyalázsonyi Barcza Jolán (1873–1921), gyermekeik György (1899–1973), Elemér (1900–1957), Phaedra (Schmidt Lászlóné, 1903–1987)), Miklós. Feleségének testvére volt a fonyódi intéző, Barcza Elemér. Másodszorra 1922-ben nősült, ekkor vette feleségül Marks Margit Irént (1897).

talán nem indokolt kifogással, hogy akkor a villasornak egyáltalán nem lesz vize, mire a további beszélgetés során elpanaszoltam azt is, hogy a mi utcánknak csak egy 34 méteres mélységű kútja van. De nemcsak mi, akik ott nyaralunk, hanem az állandó ott lakók, akik legfeljebb csak egy kis csacsival vagy egy tehénkével esetleg egy lóval rendelkeznek, s mert erre a célra, de pl. a szőlők permetezéséhez is több mennyiségű vízre van szükségük, ezért lemennek az ottani intéző engedélyével a nagy uradalmi tehénistálló mellett levő uradalmi vízvezetékhez vízért; de ha valami okból az uradalmi gazda megharagudott rájuk, akkor elzárta a legelőterületen levő feljáró utat, mely pedig a mi utcánk közepéhez vezetett. ennek következtében azok a szegény emberek a 600 méteres út helyett kénytelenek voltak a kis fogataikkal elmenni a villasor előtt, azután befordulni a Fő utcába, onnan a Temető utcába és így jutottak el mintegy két kilométer megtétele után otthonaikba.

Ezt a bejelentésemet valósággal felháborodva fogadta a gróf úr, de megdöbbent a főpolgármester úr magatartásán is és nekem – még ma is fülembe cseng – a következő feleletet adta: Bíró úr! Azt a vízvezetéket – ez a kilencvenes évek közepén történt, amikor még a megyeszékhelyen, Kaposváron sem volt vízvezeték – nem annak a 28 villának építettem, hanem a KÖZNEK! Behívatta a titkárnőjét és utasításba adta, hogy nyomban állítsanak ki egy igazolást, hogy dr. Magay Ferenc törvényszéki bíró úr szóban előterjesztett kérelmére hozzájárulását adja ahhoz, hogy az általa megjelölt utcában csatlakozhatunk a vízmű fővezetékéhez.

Pár hét elteltével a vízvezeték elkészült – fejenként és családonként – 730 P-be került, később még, az új idetelepülők csatlakoztak a vezetékhez és befizették a hozzájárulási összeget, ami visszatérült az eredeti megrendelőknek.

Most, hogy ezzel az utcánk az urbanizációs követelményeknek már majdnem mindenben megfelelt – elsősorban is hálával kell gondolnunk arra a nemes lelkű Úrra, aki ezt lehetővé tette és erre kérem is gyerekeimet–unokáimat, most már dédunokáimat is, de a közvetlenül érdekelt barátaimat–ismerőseimet, hogy erről a nagy humanista férfiről így emlékezzenek, róla nevezték el ezt a ragyogó fürdőtelepet Bélatelepnek.

Az akkoriban sokunk által végrehajtott igazán önzetlen cselekményeket, utánajárásokat, fáradozásokat azután az abban az időben működött Községi Elöljáróság azzal hálálta meg, hogy Bethlen Istvánról, Vass Józsefről, Ripka Ferencről, Begedy Péter főszolgabíróról és még több arra érdemes férfiakról utcát nevezett el, többek között a Felsőfonyódot illetve az Újhegyi dűlőt, tréfás néven „bárnevónát" – szerény személyemről nevezték el és ez az utca is a demokratikus változás során Lenin utcára cserélődött fel, – de Istennek legyen hála – ennek a kis családi üdülőingatlannak áldásaiban ma már dédunokáim is részesednek.

Mindenesetre tárgyi emlékként őrizzük a nevemet feltüntető utcatáblát, amely időtálló vasöntvényből készült, de őrizzük a térképet is, amely Fonyódot az akkori utcanevekkel tünteti fel.

De ha már az utcaneveknél tartunk és annak korábbi elnevezéseinél, nem mulaszthatok el egy, az elnevezéshez fűződő tréfás megjegyzést sem.

A Felsőfonyód, illetve az Újhegyi dűlőút tulajdonképpen egy szép kis szőlőhegy volt, 165 méter magasságban a tengerszint felett és ez a magasság nekünk éppen

elég volt ahhoz, hogy mikor az augusztusi napokban, az alattunk elterülő Alsóbélatelep már a reggeli ködben úszott és az ott levő villákból semmi sem látszott, nálunk tiszta napsütés volt.

Eredetileg ez a kis domb a Balatonkeresztúriaké volt, ahol szőlőt műveltek s mert jómódú kisgazdák voltak, szép kétlovas kocsijaikkal jöttek fel a szőlejükbe, ugyanakkor az Újhegyi dűlőben lakó kisparasztok a berekszélen juttatott kis krumpliföldjeikre mentek lefelé és a következőként üdvözölték egymást:

Köszön az újhegyi: „Adjon Isten" – a választ erre ekként adja vissza a keresztúri gazda: „Arra főnek bárnevóna" – mert sajnálta a szép lovait is, hogy emelkedőnek kellett azokat hajtani. Ezért is nevezték ezt a dűlőutat tréfásan „bárnevónának".

Egy kis szőlőterületet létesítettem, fehér rizlinggel és vörös nagy burgundival és a 30-31-es években az első termésemet „bárnevóna fehér" és „bárnevóna vörös"-nek neveztem el – sok-sok élcelődésre adott alkalmat, de azóta is sok idő telt el és Köteles István igazgatóm az ősi nevet „cudar lőrére" változtatta át.

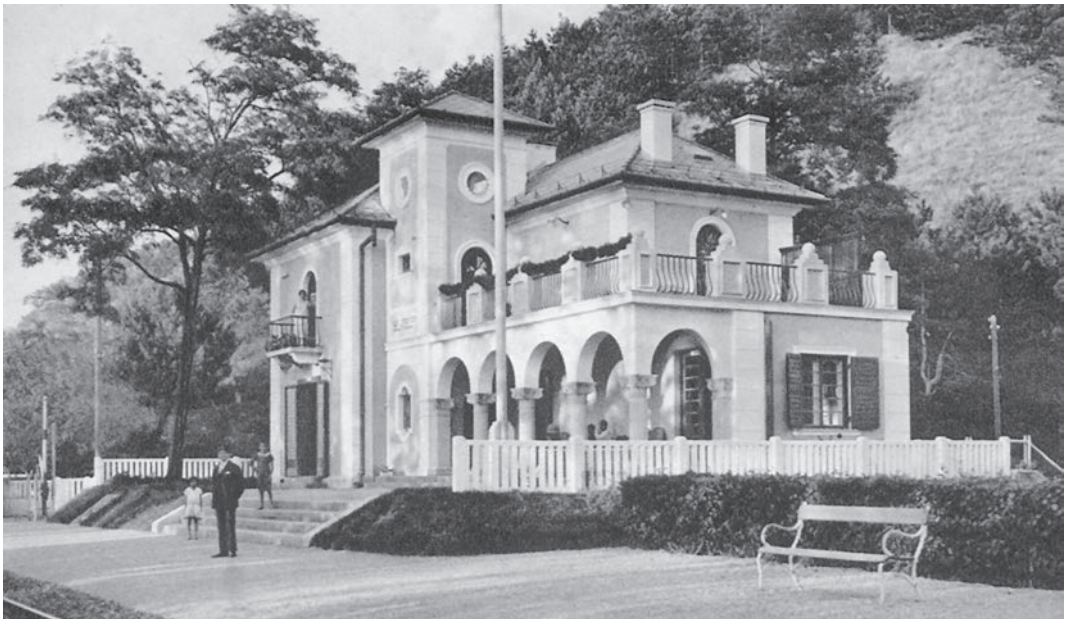
Ma már az eredetileg kilenc őslakó helyett, akik ott átlagosan 800 n.öles telkeiken, kis házacskáikban éldegéltek – az általam megterveztetett területek – a volt legelőn azoknak sokszorosa építtetett meg, most már emeletes házakat.

De nagyon hálátlan lennék, ha a Várhegy alján elterülő, a Balatonra az egyik világszerte elismerten legszebb kilátást nyújtó, az én odatelepülésemkor még csak 28 villából álló településnek megalapítójáról, dr. Szaplonczay Manó vármegyei tisztifőorvosról meg ne emlékeznék, akinek emlékoszlopa ma is ott díszlik a hegy partján. Ő volt az, aki Zichy Bélát megnyerte annak a megálmodott tervnek, hogy ennek a gyönyörű tízholdas tölgyesnek az alján a meredek parttól 30-40-50 méter távolságra húzódó földes kocsiút mentén egy szép villasort lehetne megépíteni, erre ő beszervezné a kaposvári és megyei különböző tisztségeket viselő barátait-ismerőseit, de ehhez szükséges lenne, ha a tulajdonos gróf engedélyt adna ahhoz, hogy a területet felparcellázhatnák 400 n.öles telkekre és azon épülnének a villák.

Zichy Béla a tervet magáévá tette, igen jutányos áron azt rendelkezésre bocsátotta, de létrehozta a Kaposvárt is megelőző vízvezetéket, konyhakertészetet, tejgyárat–vajgyárat–jéggyárat létesített úgy, hogy a termékeket az uradalmi kocsi házról-házra járva hordták ki a nyaralóknak.

Csak megemlítem, hogy az én jelenleg is meglevő – nem a villasorban – lakásom volt az uradalmi intézői lakás mindaddig, amíg az új uradalmi tiszttartói lakás fel nem épült. A gyönyörű villasor felépülése most már közeledik a 100. évéhez és ezidő alatt az eredeti, tehát az őslakó tulajdonosok sokat változtak, de igaz örömünkre még ma is szép számmal vannak a villasorban az utódok, így elsősorban ott nyaral még a Szaplonczay, a Szigethy Gyula család, Scipiades professzor és családja, Patkós doktorék.

Az 1944-es esztendőt megelőzőleg nyaralóval rendelkeztek: a híres Verebély professzor családjával együtt két nyaralóban, és itt mindjárt azt is meg kell említenem, hogy ebbe a családba nősült be, feleségül véve a legidősebb Verebély lányt Andorka Rudolf, a kiváló vezérkari tiszt és itt kell azt is elmondanom, hogy ő volt az, aki mint katonai attasé Madridban, az egyik magyar ünnepség alkalmával nem hívta meg a német nagykövetet, Hitler emberét, amiből nagy kavarodás támadt, s

289. A bélatelepi vasútállomás

Andorkát vissza is hívták, de az nem változtatott azon a tényen, hogy ő volt az a gerincesen viselkedő magyar tiszt, aki az első komoly figyelmeztetést adta, hogy a készülő német elnyomással szemben óvatosnak kell lenniök a felsőbbségeknek.

De ott volt a nyaralója a Gerlóczy prof. családnak, dr. Matolcsyéknak, Patzelteknek, Kada festőművésznek (a volt Márffy villában), dr. Sebestyén Jenő ref. theol. igazgatónak, Törley pezsgőgyárosnak, a Csorba és Révy családoknak stb. akik ily hirtelen eszembe jutottak.

De el kell azt is mondanom, hogy kik voltak azok, akik a mi utcánkba jöttek. Közvetlen szomszédságomba jött dr. Balthazár Farkas[745] és neje Ancika és a kedves Mária, akiknek a részére én bonyolítottam le a telekvételt és akik megépíttették a nagyon szép emeletes villát a híres kitűnő építésszel, Csényi Istvánnal. Ma már egyikük sem él, de még Ancika életében sikerült a villát jól eladni és most ugyancsak az én közvetítésemmel azok lettek az új tulajdonosok és igazán jó szomszédaink: Mikei Lajos és felesége, a Rozika, akik mindketten valóságos jótevői lettek családomnak.

De idejöttek dr. Endersz[746] főorvosék, akik azonban csak pár évig maradtak ott, majd jöttek Dörre Jenőék,[747] aki a MÁV igazgatója volt Budapesten és pl. neki

745 Balthazár Farkas ny. MÁV főtanácsos, a kaposvári MÁV nevelő intézet és árvaház volt főigazgatója, a Nemzetvédelmi Kereszt tulajdonosa életének 57., házasságának 29. évében Kaposvárott hunyt el 1942. február 19-én. Felesége Könling Antónia Anna.

746 Endersz Frigyes (1899–1947) Apja Endersz Frigyes, anyja Eisner Paulina. Budapesten 1924-ben vette feleségül Metter Irént (1903), fiúk Frigyes. Somogy vármegye kaposvári közkórházának ideg- és elmegyógyász főorvosa és egyetemi magántanár.

747 Dörre Jenő (1884–1946) Özvegyként vette feleségül Budapesten 1936-ban Dragos Máriát (1896). Elhunyt feleségétől gyermekei Magdolna és Pál. – Anyakönyvi adatok és gyászjelentés.

köszönhettük azt, hogy a bélatelepi állomáson még a gyorsvonat is megállt, most meg már a személyvonatok is alig állnak meg.

E most elmondottakat kívántam rögzíteni elsősorban is a család részére.

Budapest, 1982. év november havában
Aláírás: Dr. Magay Ferenc

* * *

Az ingatlan tulajdonosa később, miután Magay Ferenc fia, dr. Magay Tamás kiszállt a tulajdonból, Zsoldos Gézáné Magay Márta lett, majd egy 1975-ös ajándékozás révén az ő leányai: Zsoldos Katalin (1949) és dr. Zsoldos Márta (1950) anyjuk holtig tartó haszonélvezeti joga mellett. Az 1996-os évben tulajdonrészt szerzett a nyaralóban Zsoldos Márta gyermeke, Knébl Ferenc Antal (1981), valamint Zsoldos Katalin gyermekei, Varga Fanni Orsolya (1981) és Varga Flóra Ágnes (1981). Részbeni tulajdonos még Zsoldos Géza (Magay Márta harmadik gyermeke).

* * *

Dr. Magay Tamás visszaemlékezése a Függelékben olvasható.

6. fejezet

JÓZSEF ATTILA U. 6.

Hrsz. 6022. – 2.221 m²

A MOLNÁR NYARALÓ

Molnár Endre, később Jankovich-Bésán Endre villája

A Bacsák György-féle Balaton-parti telek és a bélatelepi hegyoldal közti mély fekvésű ligetes rész parcellázására Zichy Béla már 1903-ban kísérletet tett, 40.000 négyszögöllel. De az ekkor parcellázott részeken – melyek a bélatelepi akkori vasúti őrháztól nyugatra eső vasút menti területet ölelték fel – nem volt számottevő érdeklődés. 1906-ban azután a vasúti őrháztól a Máriatelep felé vezető országút mentén jelölt ki újból egy 3.021 négyszögöles területet. amely az új Sirály szálló alatti részen terült el, a szivattyúteleptől a major felé vezető út elágazásáig. Ez utóbbi parcellázásból vettek azután általában 600-600 négyszögöles parcellákat 1906-ban Hajós Fanni székesfehérvári, Révai Adolf[748] és Fülöpp István[749] marcali lakosok, továbbá Molnár Endréné Major Vilma és Mestrovics Jenőné Major Aranka. A Hajós-féle villát 1933-ban Hajós Etelka[750] Várady Géza ezredes[751] felesége és Hajós Erzsébet Gruber Ferencné[752] örökölték testvéreikkel, akik ezt éveken át lakták is.[753]

1906 | háromszéki, alsócsernátoni[754] MOLNÁR ENDRE

Molnár Endre életéről kevés adat maradt fenn. Esterházy Miklós herceg építésze volt az 1890-es években, ekkor kezdődött Kaposvárhoz való kötődése. Tag-

---

748 Révai Adolf ügyvéd a Marcali Takarékpénztár Rt. ügyésze volt Lehner Sándor igazgatósága idején (neki szintén Bélatelepen volt nyaralója). – Marcali ügyvédi tevékenységének több hírlapi nyomát találtam az 1900-as évek legelejéről (hirdetésben keresett munkatársat). – Budapesten is találtam egy Révai Adolf ügyvédet, bár azonosságukról nem tudtam meggyőződni. Ő 91 évesen 1943. június 12-én halt meg. Szülei Lederer Lipót, Gussmann Rézi, felesége Morgenstern Janka. Családnevét 1881-ben ügyvédjelöltként változtatta meg.

749 Fülöpp István (1863–1949) marcali közkórház igazgató-főorvos. Bécsben végezte az orvosi egyetemet, majd 1892-től Marcaliban dolgozott.

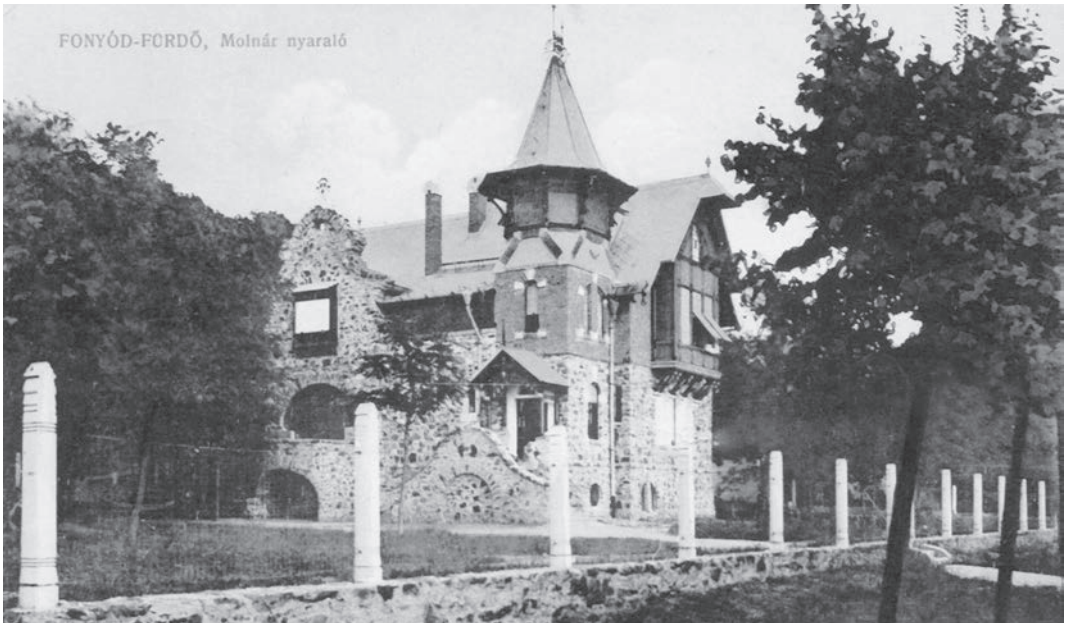
750 Kutatásaim során találtam egy Marcaliban 1879. március 28-án született Hajós Etelkát, akinek az édesanyja Hajós Franciska volt.

751 sárosi Várady Géza ny. á. honvédezredes, több háborús kitüntetés tulajdonosa élete 70., házasságának 39. évében Szombathelyen, 1940. május 28-án hunyt el. Felesége Hajós Etel és fiai, Géza és Ferenc gyászolták.

752 Gruber Ferenc 1915. március 12-én hősi halált halt az I. világháborúban. Felesége – fonyódi, József Attila u. 35. sz. alatti lakosként – hadiözvegyi nyugdíjban részesült. Ekkor életben volt, havi jövedelme 212 Ft volt. Öregségére és betegségére hivatkozva fizikai munkát végezni nem tudott, és megélhetését sem tudta biztosítani a nyugdíjából. Ezért a község elöljárói javasolták, hogy az 1952-ben megvont özvegyi nyugdíját (mint katona tiszti nyugdíjat) újra folyósítsák. In: MNL SML Fonyódi Nagyközségi Közös Tanács (iktatott) iratai. 29. doboz. Fonyód községi tanács VB. 1955. március 18. Nagy Gyula vb titkár, Kiss Ferenc vb elnök h.

753 Móricz Béla 1956 alapján.

754 Fejedelmi adományt az Alsó-Csernátonban (Románia, Erdély, Székelyföld, Kovászna megye Sepsiszentgyörgytől ÉK-re, a Bodoki-hegység K-i lábánál, a Háromszéki-medence peremén 576 m. magasan, a Csernáton patak mindkét oldalán a 11-es nemzeti főúttól északnyugati irányban fekszik) lévő részjószágokra 1609. október 18-án Molnár Benedek nyert. – In: Kempelen.

290. A Molnár villa, 1922

ja volt a Magyar Iparművészeti Társulatnak és 1906-ban alakult kaposvári csoportjának. Igazgatósági tagja volt a Borovitz-féle azbesztpala- és cementárugyárnak, és 1895–1918 között a Kaposvári Kereskedelmi és Ipari Bank Rt.-nek, a Kaposvári Gőzmalom és Műjéggyárnak, az Erzsébet Gőzfürdőnek. A tüdőpavilon tervrajzait készítette el 1912-ben. 1907-ben az Eszterházy herceg Dombóvárra helyezte. 1914 novemberétől feleségével Lamping József építész Szent Imre utca 6. szám alatt levő házát bérelte 1928-ig.

Somogy megyében tervezett épületei:

– Református templom (1908, Kaposvár)

– Molnár-nyaraló (1909, Fonyód-Bélatelep)

– Nemzeti Kaszinó (1909, Kaposvár)[755]

291. Molnár Endre építész nyaralója

755 http://www.mvkkvar.hu/kiallitas/szecesszio/muveszek/molnarendre.php (elérés: 2013.01.11.)

292. Légfürdőző gyerekek

293. A Márffy kikötő bejárata

294. A Márffy kikötő

295. Gyalogpalló

A Balaton című folyóirat 1914-es évfolyamában[756] jelentek meg fonyódi fotói a következő címekkel:

Molnár Endre építész nyaralója; A Bélatelepi új fürdőház nyugati fele (Háttérben a kisörsi, révfülöpi hegyek); Légfürdőző gyerekek; A Márffy kikötő bejárata; A Bélatelepi új fürdőház; A Márffy kikötő; Gyalogpalló; Gémeskút; A major alatt; Kápolna.

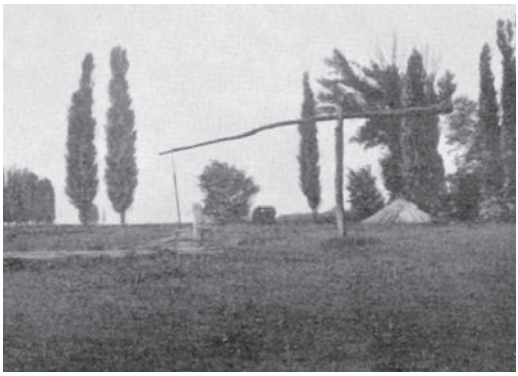
Molnár Endre a pécsi református egyház műszaki tanácsosa is volt. Pécsett hunyt el 1928. május 31-én életének 63. évében, hosszú szenvedés után. Felesége nemes Major Vilma (+ 1932. május 14.) volt.[757]

Az épületről:

„Nem a villatelep részeként de szintén a tárgyalt korszakban, a Várhegy lábánál, az egykori Wekerle Sándor (ma József Attila) utcában épült fel a Molnár-villa, amelyet Molnár Endre kaposvári építész a maga számára épített 1909-ben. Ö tervez-

756 Balaton, 1914. június 1. VII. évf. 6. sz. 65–69.

757 OSZK gyászjelentések alapján.

296. Gémeskút

297. A major alatt

298. Kápolna

te Kaposvárott a Nemzeti Kaszinót és a Kossuth Lajos utcai református templomot. Később a villa Jankovich-Bésán Endre öreglaki földbirtokos vadászlaka, majd a háború után SZOT üdülő lett, az eredetileg kéthektáros telket ekkor felparcellázták. Az épület megközelítően eredetei állapotát őrzi, tömege, tetőformája változatlan, megvannak egyedi kiképzésű, míves nyílászárói és szerelvényei, üvegezett zárt erkélye és tornya, csak egy hatvanas évekbeli erkély csúfítja egyik oldalhomlokzatát és belül átalakították az üdülő funkciónak megfelelően. 2001-ben felújították az épületet, színezése ugyan hagy némi kivetnivalót maga után, de még így is reprezentatív darabja a Balaton-part villaépítészetének, A Fonyódon nyaralni vágyó megrendelők konzervatív szemléletére jellemző, hogy az a nyaraló épülhetett az általánosan elterjedt svájci villa stílustól eltérően, ahol az építtető és a tervező személye azonos volt."[758]

2/3 1918.12.02.; 1/3 1920.09.12. vétel | zágoni gróf SZENTKERESZTY ERZSÉBET

A villa – bár sógornője nevén volt – gróf Jankovich Bésán Endre öreglaki földbirtokos tulajdonaként ismeretes.

Jankovich-Bésán Endre gróf földbirtokos, országgyűlési képviselő.

1884-ben született Terezovácon, Szlavóniában. Ősrégi Somogy megyei család sarja, Öreglakon volt kastélya és földbirtoka.

758 Csejdy Júlia i. m. 279.

Középiskoláit a budapesti piaristáknál, jogi tanulmányait[759] Kolozsvárott végezte. Magyaróváron elvégezte a mezőgazdasági akadémiát.

Az első világháborúban Vilmos-huszárként (7. „II. Vilmos német császár és orosz király" Huszárezred) szolgált a fronton. A háború utolsó évében hat dunántúli megye élelmezési biztosa volt, Veszprém székhellyel.

A kommün után ismét bevonult, a Lajta-bánsági harcokban vett részt tiszti különítményesként. Az általa szervezett különítmény az ún. „fehérterror" ideje alatt kegyetlenkedéseiről volt híres.

Az országgyűlésbe 1922-ben és 1926-ban a Veszprém megyei Ugodon választották meg legitimista programmal. 1931-ben Lengyeltótiban alulmaradt Gaal Gasztonnal szemben, de a képviselő halála után kiírt 1932-es pótválasztásokat Gaal Olivérrel szemben megnyerte.

Budapesten vette feleségül zágoni báró Szentkereszty Johannát / Jankát (1880–1933)[760] 1906. október 3-án, fia Elemér (1908–1982).

A gróf 1936. december 13-án a Szent János Kórházban hunyt el, feltehetőleg szívbénulásban. Két évvel korábban volt már neki agyvérzése, ezt kezeltette éppen a kórházban. Földi maradványait a Kerepesi temetőben szentelték be, és az öreglaki családi kriptában helyezték végső nyugalomra. Mint a nekrológja írta: „… a gróf jótékonysága köztudomású volt, nagy vagyonát nem önös céljaira, hanem mások megsegítésére fordította. Nem egy ember köszönheti neki boldogulását…"[761]

Megítélése többféle, igyekszem bemutatni sokoldalúan. A mérleg serpenyőjében vannak az 1919–20-as események, és a későbbi jótékony cselekedetek is.

Különítményes idők

A korabeli sajtó beszámolt az 1919-es fehérterror időszakában viselt dolgairól. A Prónay-különítmény egyik szakaszának, a baloldali sajtó szerint „véreskezű" parancsnoka volt.

Az egyik cikkben pl. a következőket olvashatjuk:

„Gróf Jankovich Bésán Endre Magyarország leggazdagabb főurai közül való. Több mint százezer hold földje van a Dunántúlon és Szlavóniában. Tartalékos huszárhadnagy, aki a nagy világháborút jó messze a front mögött magasabb parancsnokságoknál dőzsölte végig. A negyven év körüli nemes gróf közlegényi uni-

759 A grófról szól Nagy Lajos: A tanítvány című regénye: „A Tanítvány Nagy Lajosnak önéletrajzi jellegű regénye, egy szegény fiatalember nyári instruktorkodásának története egy földbirtokos grófi családnál. Nagy Lajos huszonegy éves korában jogi alapvizsgára készíti elő a dúsgazdag Jankovich-Bésán Endrét, ennek az ifjúkori élménynek remek irodalmi megformálása ez az 1944-ben írt regény. A regény tökéletes szociográfiai pontossággal feltérképezi a grófi család életét, az uradalom viszonyait, az arisztokraták gondolatvilágát, előítéleteit és megmutatja azt a mérhetetlen és áthidalhatatlan távolságot, ami a gróffiú és az instruktor között, a két világ között tátong. Pompásan megrajzolt figurák, a grófi család és a nevelő környezetének tipikus alakjai népesítik be a regényt.[…] Itt is – mint minden művében – nem indulatokkal, hanem tényekkel, nem felháborodással, hanem a leplezett logikai és főleg társadalmi ésszerűtlenségekkel győz meg. Írói alaphangja is csak ezt támogatja. Hiányzik belőle minden szónokiasság, pátosz, szentimentális elérzékenyítés, tömör, szűkszavú mondataiban az értelemre akar hatni. Nem maga indulatoskodik – a közlés módja lázít." (a regény fülszövege)

760 Társaság, 1933. okt. 22. Szentkereszthy Johanna / Janka nekrológja

761 Csütörtökön délben temetik el Öreglakon Jankovich Bésán Endre grófot. In: Somogyi Újság, 1936. december 16. 2. p.

formisban, félrecsapott sapkával a fején, egy kopott városi hajdúval téveszthető össze. Bozontos hajú, felfelé kunkorodó bajuszú, lomha, esetlen testű egy terrorvezér, Horthy véreskezű csatlósai között híres nevezetesség. A Nemzeti Kaszinóban Jankovich gróf összeszedte uradalmainak katonaviselt cselédségét, tiszttartóit és gazdatisztjeit, 300 embert és 30 tisztet. Elnevezte Jankovich-különítménynek és parancsnokává saját magát nevezte ki."[762]

A Bécsi Magyar Újság is több alkalommal foglalkozott tevékenységével. Mint írták, „a diktatúra bukása után gróf Jankovits tartalékos százados, akinek Öreglakon és Somogymegye egyéb részein vannak nagykiterjedésű birtokai, elhatározta, hogy a saját nevéről elnevezett katonai különítményt fog alakítani. Az engedélyezett létszámot hamar összehozta, még pedig saját béreseiből és földjein dolgozó parasztjaiból…" A cikk kitér még arra is, hogy a gróf saját birtokain dolgoztatta az államzsoldon fizetett különítmény tagjait.[763]

A különítményt három évig tartotta fenn.

Közéleti szerepe

Jankovich-Bésán arról is híres volt, hogy hydroplánt tartott.

1923 áprilisának budapesti szenzációja a Junkers hydroplánok megjelenése volt a Gellért szálló előtti Duna szakaszon. A zárt utasterű, tiszta alumínium gépek 5 utas ülésesek voltak, korabeli híradások szerint feketéllett a Műegyetem előtt rakpart az érdeklődőktől, néhányan sétarepülésre ki is próbálták a hydroplánokat. Gróf Jankovich-Bésán Endre 1922 augusztusában Budapest–Zágráb, Budapest–Prága és Budapest–Bukarest légi útvonalakra kért és kapott 5 évre engedélyt és kizárólagossági jogot. A gróf az engedély birtokában tárgyalásokat folytatott Junkers professzor vállalatával, amely elsőként épített tiszta alumíniumból repülőgépeket, és létrehozták az Aeroexpress Részvénytársaságot. A gróf kilobbizta a kormánynál, hogy a vonalengedélyeket kiterjesztették a Budapest–Balaton útvonalra, és a Balaton melletti helyiségek közötti forgalomra, és egyben hozzájárultak a nem menetrendszerű alkalmi és sétarepülésekhez is. Az engedély kiterjesztésből egyértelművé vált, hogy a gépeket elsősorban vízi úszótalpakkal felszerelve hydroplánokként kívánják üzemeltetni. Sikk lett nyáron a Junkersekkel a Balatonra légitaxizni, illetve megkezdődött a rendszeres balatoni körrepülés a Siófok–Almádi–Füred–Keszthely–Földvár–Siófok útvonalon. Előtte megnyitották a balatoni nyári repülési idényt, az ünnepség Siófokon táncestéllyel, tombolával zárult. [764]

Elnöke volt a Balatoni Yacht Klubnak. Hagyományt teremtettek azzal, hogy évente körbehajózták a Balatont. Az 1925-ös túrán – amely hét napig tartott – a hajók a siófoki kikötőből indultak és az útirány Almádi–Csopak–Tihany–Lelle–Révfülöp– Fonyód–Badacsony–Győrök–Keszthely és vissza. Fonyódon a hajósokat Jankovich-Bésán Endre gróf, a BYC elnöke látta vendégül, a háziasszonyi tisztet

762 Az Ember, 1920. április 18. Gróf Jankovich-Bésán és az ő bandériuma. – Fölmerül a kérdés, mit kerestek az uradalmi cselédek és tiszttartók a Nemzeti Kaszinóban?

763 A gróf Jankovits-különítmény rablásai, zsarolásai és kínzásai. In: Bécsi Magyar Újság 1920. november 7. 3. p.

764 Tarcsai Miklós írása. http://repulnijo.hu/2007/11/13/repulo-csonakok-a-dunan (elérés: 2013.01.11.)

Szentkereszthy Erzsébet bárónő töltötte be.[765] A bárónőnek egyébként, miután befejezte fonyódi nyaralását és átköltözött a hévízi Park Szanatóriumba, eltűnt a három méter hosszú, igazgyöngyökből álló, 300 millió korona értékű nyakláncának egy 30–40 cm-es része. Később a nyomozók megtalálták azt egy elbocsátott szobalány lakásán, de korábban Fonyódon is nyomoztak.[766]

Jótékonykodás

Ahogy említettem, Jankovich-Bésán anyagi lehetőségeit jótékony célra is felhasználta. Budapest és környékének szomorú megélhetési viszonyai megindították a gróf nemes szívét, és elhatározta, hogy segít a szenvedőkön. 1920 májusában szervezett egy nyaraltatási missziót, amelyet a szegény tisztviselők leányainak ajánlott fel, akiknek a többsége hivatali alkalmazott, s életük legszebb éveit szürke falak között, íróasztalok fölé hajolva töltik. Pihenésre nincs idejük s mire a meleg eléri Budapestet, nagyon kimerülnek, s ha nincs lehetőségük egy kis üdülésre, erőgyűjtésre, akkor sokan belepusztulnak. A gróf lelkét „ez meghatotta, és saját költségén Fonyód-Bélatelepen egy villát bérelt, hol állandóan 25 ily üdülő leány van elhelyezve. Jó ellátásban részesülnek, mindenük meg van és felügyelet alatt élnek s így a legjobb családok is nyugodtan adhatják ide leányaikat. A gyengék és betegesek orvosi segélyben és gondos ápolásban részesülnek. Az élelmiszereket a gróf öreglaki uradalmából szállítják… Nagy hálával tartoznak a nyaraló leányok a gróf sógornőjének, Szentkereszty Erzsébet[767] bárónőnek is. Ő szintén Bélatelepen lakik és igazán nagylelkű a leányokkal szemben; különösen a betegeseket kiváló szeretettel karolja fel, mindennel ellátja és oly szakértelemmel gondozza,[768] hogy az minden képzeletet felülmúl."[769]

Nagy vitorlázóként 1922-től a Balatoni Yacht Club elnöke volt.

Fekete Gyula kaposvári ügyvéd, sándortelepi nyaralótulajdonos könyvében így írt róla:

„Gróf Jankovics Bésán Endre öreglaki földbirtokos ugyanolyan fajta grand seigneur (bőkezű), mint Márffy volt. Autót, motorhajót, sőt hydroplánt tart ott magának és szárazon, vízen és víz felett a levegőben viszi kirándulásokra előkelő vendégeit és kedvelteti meg velük a Balatont. De itt nem áll meg, hanem van szíve és érzése is mások baja iránt éppen úgy, mint Márffynak. Öreglaki birtokán fűrésztelepet, asztalosműhelyt, húsfeldolgozó üzemet létesített, úgy hogy olcsó bútorokat, fűtőanyagot stb. bocsájt a közönség rendelkezésére. Fonyódon egy reggelre modern hűtéssel és tisztasággal húsüzemi kirendeltséget állított úgy, hogy a marhahús árát máról-holnapra nem kevesebb, mint 12 000 koronával süllyesztette le, ami maga után vonta a baromfiak árának csökkenését is."[770]

---

765 Budapesti hírlap, 1925. június 13. 8. p. A Balaton körülhajózása.

766 Fővárosi Közlöny, 1925. szeptember 18. 952. p.; Pesti Hírlap, 1925. július 26. 12. p.

767 Zágoni báró Szentkereszty Erzsébet (Árkos, 1884–Bp., 1969)

768 Báró Szentkereszty Erzsébet a Magyar Vöröskereszt Egyesület Csík vármegyei tagozatában is tevékenykedett. A székelyföldi kerület fővédőnője volt. In: MTI hír, 1943. október 16.

769 Leány-nyaraltatás Fonyód-Bélatelepen : Jankovich-Bésán gr. és Szentkereszthy bárónő nemes akciója. In: Új Somogy. 1920. augusztus 4. 2. p.

770 Fonyód, Kaposvár külvárosa. In: Fekete Gyula: Az ötven év előtti Kaposvár és Fonyód. Kaposvár, 1929. 69-82.

A bélatelepi érdekeltség és Jankovich-Bésán Endre

A bélatelepi strandon 1922-ben kapott arra engedélyt a közgyűléstől, hogy két kabint építsen saját használatra a már meglévő épületegyütteshez. Miután magántulajdon ezen a területen nem lehet, ezért a kabinok az érdekeltség tulajdonát képezték. A kabin felállításának az engedélyéért és a fürdőhasználatért évenként 5.000 korona díjat kértek. A közgyűlés szívesen és örömmel látta volna, ha a gróf bekapcsolódott volna az érdekeltségbe.[771]

A következő évi közgyűlésen megállapították, hogy a Jankovich-Bésán Endre által állíttatott két kabin ugyan Bélatelep tulajdona, de a gróf és családja használhatja addig, míg el nem adja a nyaralóját. A fürdőberendezések használatáért kabinonként és évenként 1 mázsa búzát ad az érdekeltségnek.[772]

Vollnhofer Ferenc 1924-ben megköszönte a Jankovich-Bésán Endre gróf által felállíttatott fonyódi húscsarnokot, mert ezáltal csökkent a hús ára.[773]

Jankovich-Bésán gróf 1927 végén írt levelében közölte Ripkával, hogy Bélatelepen lévő villatelkeit el akarja adni, több érdeklődő van már, de elsősorban Ripkának ill. az általa protezsált közcélú intézménynek kívánja értékesíteni. A telkek kiterjedése 33389 nöl., nöl.-enként 6 pengőt kér értük.[774]

A gróf Jankovich-Bésán villa bérlőjének magatartásával kapcsolatosan több kifogás érkezett 1932-ben. A gróf által építtetett kabinok az érdekeltség tulajdonai voltak, a gróf bérleti díjat fizet értük, erre fel kell hívni a gróf figyelmét. A kabinokat csak a gróf és családja használhatja, a villa bérlője nem.[775]

Ezután két évvel a kabinok használatával még mindig gond volt. Jankovich-Bésán Endre gróf sógornője, báró Szentkereszty Erzsébet augusztus 29-én levelet írt Matolcsynak, ő erre válaszolva közölte az alábbiakat:[776]

Jankovich-Bésán a bélatelepi érdekeltségtől az 1921. évi közgyűlésen azt kérte, hogy az addig a Bacsák villa mellett lévő kabinjait a bélatelepi strandon állíthassa fel a meglévők mellé. Azt kérték a gróftól, hogy lépjen be az érdekeltségbe. Az 1922. évi közgyűlésen arról számoltak be, hogy a kabinok az érdekeltség tulajdonába kerültek, a gróf a felállításukért és a fürdőhasználatáért évente 5.000 koronát fizet. 1923-ban ismét felszólították a grófot, hogy lépjen be az érdekeltségbe, ettől kezdve úgy határoztak, hogy a kabinok az érdekeltség tulajdonát képezik, használatukért kabinonként 1 mázsa búzát fizet a gróf. Csak ő és családja használhatja őket.

---

771 MNL SML X. 219. Fonyód-Bélatelepi Fürdőegyesület iratai. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1921. évről és az 1922. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett 1922. augusztus 20., bélatelepi érdekeltség 27. évi közgyűlésén.

772 Uo. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1922. évről és az 1923. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód, 1923. augusztus 19.

773 Uo. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1923. évről és az 1924. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód-Bélatelep, 1924. augusztus 24., a Bélatelepi érdekeltség 29. évi rendes közgyűlésén.

774 Uo. Gróf Jankovich-Bésán Endre levele Ripka Ferencnek, 1927. december 14. A levélben jelzi, hogy térképet is mellékel a telkekről, de sajnos ez nem került elő.

775 Uo. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1931. évről és az 1932. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód, 1932. augusztus 14., a Bélatelepi érdekeltség évi rendes közgyűlésén.

776 Uo. Matolcsy Sándor levele Perall Gusztáv öreglaki jószágigazgatónak (Jankovich-Bésán Endre gróf kabin-ügye), 1934. szeptember 3. (báró Szentkereszty Erzsébet levele nem ismert.)

Ha a gróf és családja használná, nem kérnének mást érte, mint amiben megállapodtak (később kabinonként 20 pengőben határozták meg a díjat), de a villát bérbe adták, és vadidegen emberek járkálnak át a telepen és a strandon.

A következő évben báró Szentkereszty Erzsébet úrnő 260 p kabindíjjal tartozott, kilátásba helyezték, hogy ha nem fizet, perlik, és nem kap többet kabint.[777] Ez év nyarán arról született döntés, hogy a gondnok a Szentkereszty-féle kabinok kulcsát ne adja ki, akadályozza meg minden oldalról azt, hogy a kabinokba bejussanak.[778]

Jankovich-Bésán Elemér az 1930-as évek végén szerette volna eladni – nyilván az apjától két évvel korábban megörökölt – bélatelepi telkeit, ezért ügyvédje megkereste Ripka Ferencet, mondván, hogy a gróf elsősorban Ripkának és a bélatelepi érdekeltségnek ajánlja fel azokat. A levélben azt is írta, hogy úgy tudja, telkei iránt a bélatelepi fürdőigazgatóság érdeklődik.[779]

Ripka halála után az egyesület adminisztrációs ügyeinek intézésbe bekapcsolódott Csejdy László is, aki 1944 tavaszán arról értesítette az egyesület elnökét, hogy Jankovich-Bésán Elemér – tekintettel a háborús viszonyokra – hajlandó viszontszolgáltatás ellenében a teljes rendelkezésére álló fakészletet Bélatelepre szállítatni. Meglátása szerint azt kell elérni, hogy a vármegye a megfelelő kontingenssel vegye fel Bélatelepet a megyei szükségletbe és ez a kontingens Somogy vármegyéhez kerüljön. A Jankovich-féle faanyag előnye a közelség, ill. az, hogy a közelben lévő fát biztos, hogy megkapják. Berzsenyi Tibornál kell az ügyben megfelelően eljárni, hogy a faanyag Bélatelepre kerülhessen. A viszontszolgáltatás abban állt, hogy Jankovich-Bésán volt villáját, amely abban az időben nagynénjéé, Bissingen Gina[780] grófnőé volt (lásd később), Csejdy, mint miniszterelnökségi titkár a jegyző útján mentesíttette az igénybevétel alól.

Cserkészek a Jankovich-Bésán birtokon

Az ország különböző részeiből kirándulásra induló cserkészek előszeretettel keresték fel Fonyódot. Ebből már probléma is kerekedett, mert oly nagy számban táboroztak Bélatelepen, hogy az már zavarta a villatulajdonosokat. Az 1928. évi közgyűlésen mindezt Nemestóthy Szabó Béláné vetette fel, kifogásolva, hogy a különféle cserkész- és leventecsapatok nagy számban lepték el Fonyódot. Kérte az elnököt, gondoskodjék arról, hogy a fiatalság úgy viselkedjen, hogy ne zavarja a nyaralóközönséget. Az elnök megígérte a közbenjárását, azt tervezte, hogy bizonyos rendszer alapján jöjjenek ide a csapatok, egyszerre ne legyenek többen, mert nehéz megoldani az élelmezésüket is ilyenkor. Figyelni kell a táborozáskor a közegészségügyi és tűzrendészeti állapotokra is a villák közelében.[781]

---

777 Uo. Hátralékosok, 1935. május.

778 Uo. Matolcsy Sándor levele Török Pál tanító részére, 1935. július 2. Hátralékosokkal kapcsolatos kérések, megjegyzések.

779 Uo. Walton Ágoston ügyvéd levele Ripka Ferenc részére, 1938. március 22.

780 Sajnos eddig nem sikerült feltárni a rokonsági fokot közöttük.

781 Uo. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1927. évről és az 1928. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód, 1928. augusztus 15., a Bélatelepi érdekeltség évi rendes közgyűlésén.

A győri „35. sz. Jedlik Ányos cserkészcsapat 50 tagja Laky Vilmos dr. és Fojtényi Emil parancsnokok vezetésével 1924. július 15-től augusztus 3-ig Fonyód-Bélatelepen volt táborozni. Itt nyílott alkalmunk egész évi munkálkodásunk gyümölcsét élvezni. Itt mutatták meg cserkészeink, hogy tudnak az idő viszontagságaival dacolni, hogy tudnak a maguk erejéből, munkásságából és ügyességéből megélni. Táborunkban megtisztelt magas látogatásával: Albrecht királyi herceg Ő fensége, gr. Bethlen István miniszterelnök és neje, Rakovszky Iván belügyminiszter és neje, Piret Gyula báró és neje. A tábortűz mellett másfél óráig időztek és a legteljesebb megelégedéssel távoztak. Albrecht főherceg, mint a cserkésznagytanács (Cs. N. T.) elnöke külön is tartott szemlét táborunkban. Megdicsérte az ott talált rendet és tisztaságot, külön emlékezvén meg a fiúk fegyelmezettségéről. Többször tiszteltek meg látogatásukkal jótevőink és házigazdáink: Jankovits-Bésán Endre gróf és Jankovits-Bésán Endréné grófné.[782] Az ő birtokukon volt a táborunk, kenyeret, lisztet, zsírt, húst és kerti veteményeket a táborozás ideje alatt tőlük kaptunk. Fogadják e nagylelkű kegyes adományukéit e helyen is leghálásabb köszönetünket."[783]

A következő nyáron a cserkészcsapat ismét Fonyódon táborozott, 1925. július 20. és augusztus 9. között. „E helyen is újból köszönetet mondunk jótevőinknek és vendéglátó gazdánknak: Jankovich-Bésán Endre gróf úr Őméltóságának, akinek áldozatkész vendégszeretetét ez idén már negyedszer élveztük. […] Régi vágyunk teljesült, amikor az idén a csapat számára egy új disz-zászlót szereztünk. Zászlónkat Pannonhalmán pünkösd ünnepén áldotta meg dr. Bárdos Remig főapát úr Őméltósága. Zászlóanya Jankovich-Bésán Endréné grófnő őméltósága volt. A zászló is az Ö ajándéka. A legszebb köszönet ezen fejedelmi ajándékért az lesz, ha megígérjük e helyen is, hogy ezen zászlót elhagyni soha nem fogjuk és ezen zászlóval fogunk küzdeni azért, hogy mentől előbb teljesedjék a zászlóanya szalagján levő felírás: „Lesz még feltámadás! […] Hogy csapatunk ilyen szépen tudott a múltban szerepelni és a mai nehéz időkben ilyen szépen tudta magát felszerelni, jótevőinek köszönheti. így köszönetet kell mondanunk Győr szab. kir. város tek. Tanácsának huszonegymilliós adományáért, azonkívül Jankovich-Bésán Endréné és Jankovich-Bésán Endre grófok őméltóságának."[784]

1942.08.28. | vétel 40.000 pengő **gróf BISSINGEN-NIPPENBURG GEORGINA**

A grófnő Temesvajkócon, anyja, foeni Mocsonyi Georgine családi kastélyában született 1897. szeptember 21-én.

Egyetlen általam ismert forrás (rokonság gyászjelentései, családi leszármazási táblázatok, korabeli társasági hírek-tudósítások, stb.) sem utal arra, hogy férje, családja, gyermekei lettek volna.

---

782 Egy magyar nagyasszony : Jankovich-Bésán Endréné grófné sz. Szentkereszty Janka bárónő élete : 1880–1933. Gerely Jolán. – Rákospalota : Szalézi Művek, 1934.

783 A Győri Szentbenedekrendi Czuczor Gergely Kath. Főgimnázium Értesítője az 1924-25. iskolai évről. Közzéteszi : Dr. Molnár Szulpic igazgató. Győr, 1925. p. 6–7.

784 A Győri Szentbenedekrendi Czuczor Gergely Kath. Főgimnázium Értesítője az 1925-26. iskolai évről. Közzéteszi : dr. Komonczy Gáspár igazgató. Győr, 1926. p. 19–20.

Ugyanakkor élénk társasági életet élt, amely talán annak is köszönhető volt, hogy nővérét, Johannát (1889–1942) a későbbi miniszterelnök, Teleki Pál (1879–1941) vette feleségül 1908-ban, s így bejáratos lett a miniszterelnöki palotába.

Lássunk néhány beszámolót:

– 1928 májusában Bethlen miniszterelnök egy angol vendége számára vacsorát adott, amelyre illusztris társaság gyűlt össze, többek között Teleki Pál és felesége, utóbbit elkísérte húga, Gina is.[785]
– 1930 május végén szintén Bethlen adott estebédet a miniszterelnöki palotában. Egyházi méltóságok, követek mellett főként a kormány tagjai és magas társadalmi tisztet birtokló urak és feleségeik vettek részt az eseményen – hogy csak a Fonyódon is jártakat említsem –, mint pl. Ripka Ferenc főpolgármester, Mayer János földművelésügyi miniszter, Rakovszky Iván, báró Piret de Bihain Gyula. Természetesen a két Bissingen nővér is hivatalos volt a vacsorára.[786]
– 1939 májusában már Teleki Pál adott ebédet a miniszterelnöki palotában Róma kormányzójának tiszteletére, amelyen szintén részt vett Bissingen Gina és nővére, Johanna is.[787]
– 1941 februárjában szintén részt vett a miniszterelnöki palotában rendezett ebéden.[788]

Bissingen Gina a németországi Dachauban hunyt el 1976. április 5-én.

1948.04.26. | vétel **DR. MÁNDI MÁRTA**

1952 | MAGYAR ÁLLAMKINCSTÁR

1958 | KÖZALKALMAZOTTAK SZAKSZERVEZETE kezelő

??? | KŐVILLA PANZIÓ

??? | magántulajdon

785 MTI hír, 1928. május 18. 10. kiadás.
786 MTI hír, 1930. május 27. 39. kiadás, A miniszterelnök ebédje, Pesti Napló, 1930. május 28. 7. p.
787 MTI hír, 1939. május 6. 24. kiadás.
788 MTI hír, 1941. február 26. 23. kiadás.

7. fejezet
WALKÓ KILÁTÓ
József utca

299. Walkó kilátó, 1928

Az 1925. évi közgyűlésen Ripka Ferenc közölte, hogy a balatoni körútnak nevezett állami út boglári–fonyódi szakaszát szeptemberben kezdik építeni, s a tervek bizottsági tárgyalásánál bejelentette a Bélatelep kívánságait, melyeket a bizottság jegyzőkönyvbe foglalt. Az állami útépítéssel egyidejűleg fog megtörténni a bélatelepi villasor előtt elvezetendő útnak a kiépítése is, amire nézve gróf Zichy Béla már intézkedett.[789]

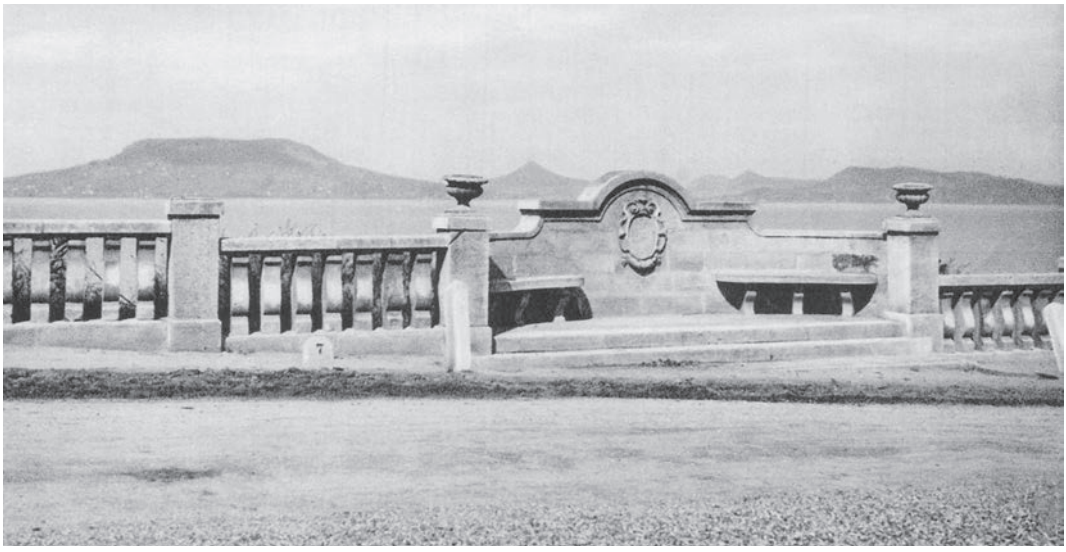
Az előzményekhez tartozik az 1924. évi bélatelepi miniszteri találkozó, amelynek következményeiről így számolt be a megyei lap:[790]

„Az a miniszteri értekezlet, amelyet az elmúlt hét csütörtökjén Fonyód-Bélatelepen tartottak,[791] egyebek között arra is jó alkalmat nyújtott, hogy a kormány tagjai személyes tapasztalataik útján szerezzenek meggyőződést a Balaton somogyi partjának szinte hihetetlen útviszonyairól, amikről eddig csak hallomásból, vagy hivatalos

789 MNL SML FBFei. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1924. évről és az 1925. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód-Bélatelep, 1925. augusztus 23.

790 Uj-Somogy, 1924. július 29. Somogyban a Balaton körüli utakat javítják meg a munkanélküliség enyhítésére.

791 Bélatelepen járt Bethlen István miniszterelnök, Rakovszky Iván belügyminiszter, Vass József és Bud János. In: Uj-Somogy, 1924. július 25. Minisztertanács Fonyódon.

300. Walkó kilátó, 1929

előterjesztések adataiból volt közvetett tudomásuk." Vass József népjóléti miniszter kimondottan azért jött Budapestről autón, s hozta magával Bud János tárcanélküli minisztert, hogy saját maguk is megtapasztalják az utak járhatatlanságát, amely tény leginkább a Földvár és Boglár közötti szakaszt érinti.

„– Balatoni kultuszról beszélünk – mondotta a miniszter, – fürdőkultúrát emlegetünk, pedig mindkettő teljesen kilátástalan, minden jóakarat meddő és eredménytelen mindaddig, míg kitűnően járható országutakkal nincs a Balaton teljesen körülvéve."

És – témánk szempontjából – a lényeg ezután jön: „Vázoltam ezeket az útviszonyokat a kereskedelemügyi miniszter úr előtt is, aki a maga részéről a legmeszszebbmenő megértéssel fogadta a propozicióimat. […] az összes rossz utak között a legrosszabb a Balatonföldvár–Balatonboglár–Fonyód szakasz… Szinte hihetetlen, hogy éjjel fél 11 órától reggeli 5 óráig tartson egy olyan rövid út, mint Fonyód–Budapest. Ezeken az állapotokon segíteni kell és fogunk is segíteni." A cikk tovább fényt derít arra is, hogy a miniszterek autójának egyik rugója Fonyód és Boglár között eltörött, ami egy órás késedelmet jelentett.

A Kereskedelemügyi Minisztérium – amely akkor az állami közutak ügyeit is intézte – 1925-ben elhatározta, hogy a fokozódó közúti közlekedési igények kielégítésére a Balatont körülvevő közutakat egységes elvek szerint kiépítteti. A program megvalósítására az államépítészeti hivatalok mérnökeiből létrehozták a „Balatoni Körutat Építő Kirendeltséget." A „körút" 1929-ben készült el. Összesen 220 km pályát építettek, s így a partot mindenütt kiépített 4 – 4,5 m széles makadámpálya ölelte körül. Néhány igényesebb szakaszon – főleg községi átkeléseken – kátrányos vagy bitumenes felületi bevonással igyekeztek pormentessé tenni a burkolatot.[792]

792 Dr. Kovács Árpád: A balatoni úthálózat kiépítésének története. In: Honismeret. 1982. 2. sz. 26-32.

301. Walkó kilátó, 1928

Az 1926. évi bélatelepi közgyűlésen hangzott el az, hogy elkészült a Balaton-menti állami út [„Balatoni körút"] Boglár és fonyódi szakasza és ezzel együtt gróf Zichy Béla elkészíttette a villák előtt gyalogutat. Mindezért táviratban üdvözölték Walkó Lajos[793] kereskedelemügyi minisztert és gróf Zichy Bélát, megköszönve nekik a Balaton fejlesztéséért végzett munkájukat. Bejelentette az elnök továbbá, hogy az állami út építésvezetősége az út hegyen át vezető szakaszán [akkoriban: Vass József u. – Zichy Béla körút; ma: József u. – Bartók Béla u.] két kilátót építtetett, egyet a Wodianer síremlék közelében [mai Walkó kilátó], a másikat a Márffy téren [ún. Ripka kút].[794]

Az Országgyűlés 1927. évi ülésén Gaál Gaszton szólalt fel az út fonyódi szakaszával és annak Walkó-kilátónak nevezett részével kapcsolatban. A szónoklatot és a rá adott válaszokat, fonyódi vonatkozásait érdemes közölni, mert szereplői miatt témánkhoz szorosan kapcsolódik.

Az országgyűlés képviselőházának 13. ülése 1927. évi február hó 18-án, pénteken.
Gaal Gaszton[795] első felszólalása[796]

[…] Ami az útépítés körül folyik, az is figyelemreméltó.

A múlt évben épült a balatoni körút, azon a bizonyos Balatonboglár–szentgyörgyi szakaszon,[797] Ebbe a szakaszba beleesik a fonyódi hegy. A természetes és magától értetődő régi állapot, miután az út irányától a hegy oldalt esik, az volt, hogy, aki a régi járhatatlan rossz úton ment, az ment a hegy alatt parthosszat, szépen végigvezető egyenes útvonalon. Igen ám, csakhogy a fonyódi hegyen igen befolyásos uraknak vannak villáik. (Zaj a Ház minden oldalán. – Neubauer Ferenc: Ott van a község is!) Kérem képviselő úr, az a község már ezer esztendő óta ott van, azt a községet nem vették észre ezer évig s őket az út most is kikerüli, de rögtön észrevették, amikor ott tisztviselők telepedtek le és villákat építettek. Nekem képviselő úr erről ne beszéljen, mert én odavaló vagyok és ismerem jól az ottani viszonyokat. Méltóztassék jól megérteni, hogy ezt az országutat, amikor el-

793 Egyetlen apró jelzést találtam eddig arra, hogy Walkó Bélatelepen nyaralt, lásd a Rakovszky Iván korcsolyázásáról szóló hírt.

794 MNL SML FBFei. A balatonfonyódi gróf Zichy Béla-telep számadása az 1925. évről és az 1926. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. Felvétetett Fonyód-Bélatelep, 1926. augusztus 15.

795 Gaál Gaszton (1868-1932): nagybirtokos, politikus. A Tanácsköztársaság bukása után Somogy, Tolna és Baranya vm. kormánybiztosa, majd Somogy vm. főispánja lett. 1920-ban kisgazdapárti képviselőként került be a nemzetgyűlésbe, amely 1921-ben elnökévé választotta. – In: Magyar Életrajzi Lexikon.

796 Képviselőházi napló, 1927. I. kötet (1927. január 28. – 1927. március 11.) 1927–13 (1927–I–182)

797 1926 tavaszán-nyarán

éri a fonyódi hegyet, egy méregdrága szerpentinnel felvitték a hegyre és a másik oldalon egy másik méregdrága szerpentinnel levitték a hegyről megint. Ennek a szerpentinnek – amely magában is kitesz talán több kilométert – megépítése költségekben kiteszi legalább tizenöt-húsz kilométeres egyenes útnak költségeit. Megcsinálják azért, mert odafent befolyásos urak laknak, akiknek részére utat kell építeni.

Most jön a legszebb. (Zaj a Ház minden oldalán. Egy hang a jobboldalon: Halljuk a neveket!) A képviselő úr nagyon jól tudhatja, hogy én még itt neveket sohasem mondottam, mert nem személyek ellen harcolok, ellenben a miniszter úrnak, ha kíváncsi rá, mindig készséggel szolgálok még a nevekkel is. (Fábián Béla: Úgyis tudja mindenki!) Most jön a java. Utóbb az útépítési bizottság – nem tudom ugyan, hogy egy bizottság, vagy minisztérium csinálja-e ezt, mindenesetre van egy külön útépítési kirendeltség, de hogy kinek, hogyan és miképpen dolgozik, a közelebbi bürokratikus összefüggéseket nem tudom – mégis rájött arra, hogy a nagy balatoni kőrútnál, amely autóversenyzésekre van építve – mert arra számítanak, hogy a jövő fejlődésben ezt is szolgálni fogja – mégis csak abszurdum azt az autótulajdonost vagy egyik utast felkényszeríteni a hegy tetejére, hogy a másik felén újból lesétáljon a kocsi, és kisütötték, hogy mégis meg kellene csinálni egyenesnek is, és megcsinálták most már a hegy alatt is egyenesnek. (Zaj és mozgás a Ház minden oldalán.) Előbb az érdekeltségnek csinálták meg fenn az utat, s amikor megvolt, akkor azt mondották, hogy mehet egyenesen is, és meg lett csinálva egyenesen. (Derültség és taps a baloldalon. – Neubauer Ferenc: Azzal az alsó úttal védték a villatulajdonosokat!)

Különben is figyelmébe ajánlom a mélyen t. miniszter úrnak ezt az utat. Megjegyzem, hogy ez nekünk nagyon kedves, mert hiszen a világtól el voltunk zárva, a Balatonnak somogyi partja egy pokol volt, egy Ázsia, tehát ez az út nekünk isteni jótétemény, nehogy azt higgye a miniszter úr, hogy én ezen út miatt teszek szemrehányást. Azért teszek szemrehányást, hogy egy ilyen útépítés kapcsán mi szükség van azokra a haszontalan luxuskiadásokra, amelyek közül egyet már az előbb megemlítettem, amely protekciógyakorlás; mi szükség van ezen a fonyódi szerpentinen egy legalább száz-százhúsz méter, faragott kőből gyönyörűen megcsinált ballustradera,[798] amelynek közepén van egy képkeretes tábla s abba bele van írva, rá van vésve: »Walko[799] kegyelmes úr!« (Nagy derültség a baloldalon.) Engedelmet kérek, a szolgaiságnak olyan mértéke ez, hogy ilyet csinálni egy koldusországnak nem szabad. Annak a ballustrade-nak árán legalább egy egykilométeres új utat lehetett volna valahol megépíteni. […]

---

798 A balusztrád (mellvéd) eredetileg könyökmagasságig emelkedő, többnyire áttört kő–, vas– vagy fakorlát, ami a leeséstől óv. Teraszokon, erkélyeken, lépcsőknél és a főpárkányok fölött az attika díszítésére alkalmazzák. Magassága többnyire 85–125 cm.

799 Walko Lajos (1880–1954): politikus, miniszter, pénzügyi szakember. Weiss Fülöp bankár veje. Jogot végzett. Többféle kormányzati tisztség mellett 1922–1926 között kereskedelemügyi miniszter a Bethlen-kormányban. Bethlen István mellett jelentős szerepet játszott az ország pénzügyi szanálásában,, s 1924-ben a stabilizáció alapját megteremtő kölcsön megszerzésében. 1938-1944 között a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank elnöke volt. – In: Új Magyar Életrajzi Lexikon.

Az országgyűlés képviselőházának 15. ülése 1927. évi február hó 23-án, szerdán. Bud János[800] pénzügyminiszter válasza[801]

[…] Igen t. képviselőtársam kifogásolta a balatoni körutat is. (Gaal Gaston: Nem a körutat, csak a szerpentint! – Malasits Géza: A Ripka-szerpentint!) Azért építtetünk utat a Balaton körül, hogy mindenkinek kedvét felélesszük a Balaton iránt, hogy felkeressék a Balatont. (Helyeslés a jobboldalon.) Én magam is nagyon jól ismerem a Balatont. Méltóztatik tudni, hogy ha valaki körül akarja járni a Balatont, akkor meg kell állnia Fonyódnál és vagy repülőgépen kell felszállnia, vagy fel kell gyalogolnia, hiszen a fürdőtelep is, meg a község is fent van a hegytetőn. A világon mindenütt úgy építik meg az utakat ilyen esetben, hogy azokat a helyeket is megközelíthessék, amelyeket azelőtt nem lehetett megközelíteni. T. képviselőtársam kifogásolta azt is, hogy ballustrade épült. Tessék csak megnézni azt képviselő úr. Olyan szörnyű dolog az, hogy oda egy kilátót, egy kis korlátot építettek. A képviselő úr tiltakozott az ellen, hogy oda az egyik miniszter úr neve be van vésve. A mai napig sincs bevésve! Nem tudom, hol látta azt a képviselő úr? (Gaal Gaston: Bele lesz!) Akkor rendben van, de azt méltóztatott mondani, hogy bele van vésve. Megjegyzem, nem is hiszem, hogy a képviselőtársam is kifogásolhatná azt, ha ott egy kis táblát állítanak fel, amikor a miniszter olyan nagy problémát oldott meg, mely egy ilyen nagy terjedelmű vidék fellendülését célozza. Azt méltóztatott mondani, hogy ebből egy kilométer utat is megépíthetnénk, (Gaal Gaston: A ballustrade belekerül annyiba!) Én azt mondom, hogy egy kilométer út még nem nagy tényező.

Az országgyűlés képviselőházának 32. ülése 1927. március 31-én, csütörtökön. Gaal Gaszton második felszólalása

[…] A miniszter urnak ez a válasza nem csak épen nekem magamnak szól, mert hiszen többen is voltunk, akik a törvényjavaslatot, különösen annak a vármegyei autonómiára vonatkozó részét bíráltuk. Nem tudom mármost, hogy ebből az általam itt felolvasott szövegből mennyit adresszál a t. miniszter úr az én személyemre. A miniszter unnak ezen felolvasott szavaival szemben csak azt kívánom konstatálni, hogy mindazokból, amiket én itt tényként akkor felhoztam, a t. miniszter úr egyetlen egyet sem cáfolt meg, kivéve azt, hogy a fonyódi balüsztrádra még nincs rávésve Walkó kegyelmes úr neve. (Derültség.) Meglehet, hogy én egy kicsit túlbecsültem a bürokrácia gyorsaságát, mert a múlt év augusztusában jártam Fonyódon és akkor már kész volt a balüsztrád és ott volt a márványtábla. Amikor érdeklődtem, hogy mi történik evvel, kompetens tényezők azt mondották, hogy ebbe lesznek belevésve azok a bizonyos emléksorok Walkó Lajos őnagyméltóságáról. Ez a múlt év augusztusában volt és én januárban hoztam fel. Feltételezem, hogy az a négy vagy hatsoros szöveg azóta már a márványtáblára került. A minisz-

800 budfalvi Bud János (1880–1950) statisztikus, miniszter, egyetemi tanár. 1921-től többféle pozíciót töltött be a Bethlen-kormányban. – In: Új Magyar Életrajzi Lexikon.

801 Képviselőházi napló, 1927. I. kötet (1927. január 28.–1927. március 11.) 1927–15 (1927–I–226)

ter úr azonban – kénytelen vagyok elhinni, mert nem mentem el meggyőződni, hogy így van-e – kijelentette, hogy még nincsen felírva Walkó miniszter úr neve. Tehát tényleg ért cáfolat, amennyiben tényként állítottam valamit, ami nem tény. De ugyanakkor beismerte a miniszter úr, hogy igenis fel lesz a balüsztrádra írva Walkó neve, sőt azt is mondotta a miniszter úr, hogy megérdemli ezt az, aki egy ilyen utat csinál az ország pénzén.

* * *

A „fonyódi kitérő" megépítése (hozzávetőleg 3,5 km hosszan) abban az időben nem volt különleges, más településeknél is jellemző volt. Walkó Lajos miniszter – segítségül híva egy munkatársát – személyesen tájékoztatta a balatoni körút építéséről az újságírót, s ebből kiderült az is, hogy „[…] a körútnak leggyönyörűbb részei lesznek a még ezután kiépítendő úgynevezett kiágazásai, a györöki, szigligeti, tihanyfélszigeti, aliga-világosi, szántódi és fonyódi fürdőkiágazások, amelyek összesen 37 kilométerhosszat tesznek ki."[802]

A Walkó kilátó – hiszen a mai napig így hívják – kedvelt pihenő pontja a hegyre igyekvőknek. A Fonyódra látogatók rendszeresen megállnak gyalogosan, kerékpárral, autóval azért, hogy az onnan látható kilátásban gyönyörködjenek. Az emlékmű pihenő padjának közepére természetesen a mai napig sincs beleírva „Walkó kegyelmes úr" neve, jellemzően nem is tudják az emberek a kilátó építésének történetét, s az ahhoz kötődő nevekről sincs ismeretük. A Fonyód Városvédő és Szépítő Egyesület javaslatára az 1990-es évek elején Benedek György fonyódi nyaralóval rendelkező szobrászművész (a Kossuth erdőben lévő I.-II. világháborús emlékmű alkotója) Fonyód város címerét mintázta meg s jelenleg is az díszíti a kilátót.

802 Nagy Emil: A magyar könnyek tengere. In: Budapesti Hírlap, 1926. május 9. 1-2.

IV. RÉSZ
FÜGGELÉK

A villasorhoz kapcsolódó
hosszabb írások, könyvrészletek, visszaemlékezések

EGYED JULISKA NÉNI

A kézirat írása során több visszaemlékezésben is említették a nevét és a fonyódiak is számon tartják Egyed Józsefné Juliska nénit, aki friss zöldséggel, gyümölccsel látta el a villasor lakóit, üdülőit, ezért külön részben emlékezem meg róla.

A Szigethy-család visszaemlékezésében írta Szentkláray Máté:

„Itt ragadom meg az alkalmat, hogy emléket állítsak Egyedné Juliska néninek, a Fő utcai parasztasszonynak, aki kivételes intelligenciájú, rendkívül karakán, félelmet nem ismerő, ugyanakkor végtelenül kedves asszony volt, egy különleges jelensége Fonyódnak. Már a két háború között is ő látta el a villasort zöldséggel és gyümölccsel szamárkordéjával meg-megállva a villák előtt, amíg unokaöccse, Jancsi beszaladt a kertekbe „itt van Juliska néni!" kiáltással – pedig ekkor még hamar megözvegyült fiatalasszony volt, 1905 körül született. A Szigethy-villa megmaradt eredeti bútorait neki köszönhetjük: ő mentette ki és tárolta háza padlásán őket az oroszok és néhány magyar fosztogató elől, hogy a villa visszaadásakor ezek is visszakerülhessenek eredeti helyükre. Juliska néni, akinek már kisgyermekkoromban, a hetvenes évek elején is csak egy barna foga volt, bár ritkán beszélt róla, de nagyon vallásos asszony volt. Minden vasárnap ott volt a reggel 8 órai misén, soha nem volt hajlandó belépni a TSZ-be és a Fő utcai háza mögötti 1 holdnyi földjén gazdálkodott, csirkéket és disznókat tartott és egészen a nyolcvanas években bekövetkezett haláláig ellátta a nagyrészt üdülővé átalakított villasort friss gyümölccsel és zöldséggel."

302. Egyed Juliska néni

Juliska néni

A fonyódi villasoron a II. világháborút megelőző években elképzelhetetlenek voltak a reggelek Egyed Józsefné (nekünk fonyódiaknak Juliska néni) közkedvelt szamara által húzott apró zöldséges kocsija nélkül. Tavasztól késő őszig reggelenként rendszeresen járta Bélatelepet s látta el a nyaraló vendégeket szebb-

nél-szebb áruival. Friss zöldséget, gyümölcsöt, tojást mindig kaphattak nála a főleg városi emberek által lakott villasor üdülői. A legjobban azonban a gyerekek várták őt, hiszen a munkája mellett alkalmanként kocsikáztatta is őket. Sokszor mesélt nekik érdekes–tanulságos történeteket s ami talán a legfontosabb volt számukra, mindig megkínálta őket almával, barackkal vagy éppen szezonját érő finomságokkal.

Igazi földműves asszony volt, aki abból élt, amit megtermett neki a földje. Mélyen hívő emberként, határtalan szeretettel embertársai iránt, tisztességgel, szorgalommal s egy veleszületett csodálatos intelligenciával élte életét a Fő utca középső részén, a valaha volt Sonnenschein tejbolt szomszédságában.[803]

VASZARY VILLA

Tartsay Vilmos a Szerző részére levélben küldött visszaemlékezése – Budapest, 2001. május 1.

1927-es születésű vagyok, tehát most 74 éves. Gyerekkorom csodálatos éveit Fonyód-Bélatelepen töltöttem. Családomnak anyai ágon tulajdonában volt a bélatelepi villasor 1. sz. háza, amely jelenleg is létezik, és zeneiskola van benne. Édesanyám Nemestóthy-Szabó Ilona volt, nagyanyám pedig zsédenyi Vaszary Ilona, aki ős-kaposvári családból származik, nagyapám Nemestóthy Béla tábornok. A jelenlegi zeneiskola kapujával szemben, ott ahol az út lekanyarodik a község felé, a kilátó mögötti fás-parkos rész kissé kiszélesedik, itt a bokrok között eldugva áll egy Boldogságos Szűz Mária emlékszobor: ezt áldott emlékű nagyanyám állíttatta valamikor a húszas évek elején.[804] Családunkat számos szál fűzte a fonyódi Egyed családhoz, Annuska sok-sok éven keresetül nálunk volt alkalmazva házvezetőnőként. Ő, ha még él, most már úgy 85 körül lehet. Én elemi iskolámat is Fonyódon kezdtem, sajnos azonban nem sokkal később családom Pestre költözött, és így iskoláimat azután már a fővárosban folytattam. A bélatelepi strand kabinsorán az öltözők a villasor számozása szerint helyezkedtek el, így tehát miénk volt az 1. sz. kabin. Ez a kabinsor cementalapon fából készült, vízszintesen futó borítóléceit tarka színekkel festették be, így nagyon kedves, vidám látványt nyújtott. Édesanyám egy időben a harmincas évek elején engedélyt kapott arra, hogy a bélatelepi vasútállomás sorompója mellett egy kis trafikot létesítsen. Ez így is volt kb. tíz éven keresztül. A strandon nagyon kulturált körülmények között folyt a strandélet, számos stég lépcsőin keresztül lehetett vízbe menni, a parton a fiatal generáció csapatai töltötték a napfényes délelőttöket és délutánokat vidám szórakozásokkal. A strand bejáratától nézve jobb kézre is hasonlóan hosszú kabinsor húzódott, itt azok strandoltak, akik Bélatelepen megállva ezt a helyet választották. Mi bal oldali „őslakók” büszke lenézéssel tekintettünk ezekre a „jöttmentekre”.

---

803 Lehel László (1961) fonyódi gimnáziumi tanár közlése.

804 A Mária szobor talapzatának felirata: Istennek Szent Anyja / könyörögj érettünk / 1900. Az előtte lévő térdeplő belső részébe a következő szöveg van vésve: Ripka Ferencné 1921.

303. Tartsay Vilmos és édesanyja, Nemestóthy-Szabó Ilona a bélatelepi strandon, kb. 1930.

304. Idősb és ifj. Tartsay Vilmos a bélatelepi strandon, kb. 1930.

Fenn Bélatelepen a Várhegy tövében az egyes üdülőházak lakói igen jó kapcsolatban voltak egymással, hiszen a villatulajdonosok nagy része Kaposvárról illetve Nagykanizsáról már régen ismerte egymást. A nyaralók az akkori társadalom felső rétegeihez tartoztak. Nálunk a szomszéd villa a Szaplonczay családé volt, a velem egykorú kislányokkal, Máriával és Lillával együtt játszva töltöttük el a nyári vakációk felejthetetlen idejét. A további villákban Scipiadesék laktak, kissé tovább Verebély orvosprofesszor családjával stb.

Napos nyári délelőttök elteltével dél felé Bacsák bácsi szállította rozoga autóbuszával a fürdővendégeket vissza a községbe. A Balatonon a hajózási társaság zászlóshajói, a Kelén és a Helka szállították az utasokat Badacsonyba, vagy Keszthely illetve Siófok felé, de én még a Kisfaludyt is láthattam, mint kisgyerek, a tavon. Kissé később állították üzembe a Csongort és a Tündét, ezek már nem voltak olyan elegánsak, mint fent nevezett korosabb társaik, amelyek kecses, hegyes orrukkal hasították a vizet. Bacsák bácsi egyébként emlékeim szerint a bélatelepi strand felső végén lévő csónakkikötőt is kezelte, itt sok horgászladik mellett néhány vitorlás is volt, a kis kikötőt azonban állandóan kotorni kellett, mert a hullámverés egy évad alatt mindig újból és újból telehordta balatoni homokkal, amelyben egyébként a kis kagylók (kecskekörmök) milliárdjai voltak találhatók, és néha kellemetlen vágásokat okoztak a vízben lubickoló gyerekek talpán, hogy azután a mamák és nagymamák jóddal kezeljék le azokat. A fonyódi kettőshegyet körülvevő berek számunkra gyerekek számára valamilyen misztikus, szinte félelmetes hely volt. A Várhegy tetején lévő hatalmas vulkáni sziklák között nagyszerű kilátás nyílt a környékre, mert a hegy csúcsa akkoriban nem erdővel volt befedve, hanem füves, kopár hegycsúcs volt, ahol a nagy sziklák között árvalányhajat lehetett gyűjteni. Az idősebb gyerek-generáció már cserkészcsapatokba szerveződött, mi pedig, kisebbek, nagylelkű engedélyt kaptunk, hogy a számháborúkban mi is részt vehessünk. Ugyancsak felejthetetlenek számomra a Várhegy csúcsa alatt, szélvédett helyen lezajlott éjszakai tábortüzek szalonnasütéssel, ezeken is a környék lakosai, a gyerekek és fiatalok nagy számban vettek részt, nem volt ritkaság, hogy 80-100 felnőtt és gyerek szórakozott közösen és békésen egy-egy langyos nyári estén.

A főutca sarkán, abban a kis házban, amelyben jelenleg a postahivatal működik, annakidején egy rőfösüzlet (vegyesbolt) volt, számomra titokzatos és örvendetes rejtelmekkel. A bejárati ajtó felett lógó harang minden ajtónyitásra megcsendült, az ajtó üvegje mögött különböző színű bőrökből készült ostorok lógtak, a hosszú szálakon érdekes csomókkal. Bent az üzletben a legfontosabb hely az a pult-rész volt, ahol nagy kerek szájú üvegekben különböző színes cukorkák voltak megbámulhatok. Ezek között kedvencem a Stollwerck karamella volt, és valahányszor Egyed Annuskát elkísérhettük bevásárló útjaira, addig nyaggattuk, amíg nekünk is „leesett" néhány szem cukorka. A villasor családjai számára a boltos bácsi bevásárló könyveket vezetett, a számlát egyszer kellett kifizetni, hónap végén. Amikor beírt valamit, az akkori kor szokása szerint tintaceruzájának hegyét a nyelvével megnedvesítette, majd pedig a rövid ceruzacsonkot (ceruzája mindig csak egy kis csonk volt) a füle mögé szorította. A boltos bácsi (akinek a nevére sajnos már nem emlékszem) vevőivel mindig tréfás beszélgetésekbe bonyolódott, különösképpen, ha azok helybéliek voltak. Minekünk gyerekeknek olyan kiszólásai maradtak emlékünkben, mint például „szardínia dínia nélkül".

Nagyapám azokban az években fiatal nyugdíjas volt, kitűnő egészségnek örvendve. Hetente egyszer-kétszer gyalog átsétált Boglárra, ahol a dohányelosztó volt található, és itt lánya illetve a trafik számára bevásárolt. Én is nagyon gyakran elkísértem úgy, hogy bicikliztem mellette, és előre karikázva, majd hátrafelé messze elhajtva legalább háromszor annyi utat tettem meg, mint ő a két lábán.

Nagyanyám ezzel szemben szenvedélyes úszva fürdőző volt. Visszaemlékszem számos késő délutánra, amikor a vízbe szállva messze kiúszott a tó közepe felé, úgy, hogy már csak kis fekete pontként volt látható a partról. Én nagyon sokszor vele úsztam, és ezeket az órákat is rettenetesen élveztem.

SZAPLONCZAY MANÓ

Matolcsy Gusztáv
Szaplonczay Manó (1856–1916) : **„A Balaton nagy rajongója, Bélatelep alapítója emlékének"**[805]

Szaplonczai Szaplonczay Manó – keresztlevelében az Emánuel név olvasható, de élete során mindvégig a Manó nevet használta – Somogy Vármegye egykori tisztifőorvosa 1856. október 11-én született a Bereg vármegyei Csetfalván. Honfoglaláskori monda szerint Árpád hű szolgájának, Csetnek a nevét viseli a falu. A színmagyar település a kanyargó Tisza jobb partján, közvetlenül a mai magyar határ túloldalán található, Kárpátalján – jelenleg Ukrajna területén. Édesapja szaplonczai Szaplonczay László (elhunyt 1880) nemzetőr főhadnagy, édesanyja bölcsi Buday Rozália (1829–1881). Csetfalva és környékét egykoron a bölcsi Buday család birtokolta. A helyi iskola régi jótevőjeként emlegették, Buday István alispánt, aki 1847-ben római katolikus

805 Matolcsy Gusztáv írásának (megjelent: Szaplonczay Manó élete és munkássága / szerk. Varga István. Fonyód, 2006.) rövidített változata.

létére a református szegény tanulókat bőven ellátta írószerekkel és könyvekkel. A Szaplonczay családra vonatkozó első okmány I. Lajos király idejéből, 1360-ból való, mely szerint Gerhes (Gerhardus, Gellért) a Máramaros vármegyei Szaploncára adományt nyert fiaival, mere nobilitatis titulo, vagyis teljes nemesi jogokkal, és birtoka után vette fel családnevét. A szaplonczai Szaplonczay család Gerhes fiától Ladomértől származik (1388), aki Máramaros vármegye alispánja volt. Szaplonczay Manó Máramarosszigeten töltötte kisdiák éveit, majd később a debreceni református kollégiumba került, ahol Tisza István (1861–1918), későbbi magyar miniszterelnök iskolatársa és jó barátja lett. A gimnázium elvégzése után a budapesti egyetemre iratkozott be, ahol 1882-ben avatták orvosdoktorrá. Ugyanebben az évben feleségül vette Budapesten Gyurman Irmát, házasságlevelükön „Manó bácsi" még, mint Csetfalva, Kun utca 4. szám alatti lakos szerepel.

305. Bacskay Béla festménye Szaplonczay Manóról

Ezt követően Marcaliba került községi orvosnak, de ellátta a fél évszázados gyűjtés eredményeként 1861-ben megnyitott helyi ispotály betegeit is. 1883–1890-ig a marcali járás tiszti főorvosaként tevékenykedett. Az ő nevéhez fűződik a marcali járási közkórház megalapítása.

Szaplonczay ambíciózus, fiatal, vidéki orvos, nemcsak hozzáértően indokolta meg a kórház szükségességét, de mindent megmozgatott annak érdekében, hogy az létre is jöjjön. Közben első feleségének hirtelen halála után, Bodajkon, 1884. február 4-én házasságot kötött a szegedi születésű szoboszlói Halmágyi Lillával (1860–1939). Két házasságából összesen öt gyermeke született, Gyurman Irmától: Mária, míg Halmágyi Lillától: László, Oszkár, Erzsébet és Irén. A kórház körüli buzgalom nagy sikert hozott, mégpedig igen rövid idő alatt. 1890 végére elkészült, a Liget (Kossuth) utca közepén két telken épített, kifogástalanul kivitelezett létesítmény.

Az 1890-ben felépített kórház 1891-ben már betegeket fogadott, és ekkor elismerték közkórházi jellegét. Az új intézmény első igazgató főorvosa 1891. január 1-től 1891. október 31-ig Szaplonczay Manó orvosdoktor, belgyógyász, sebész, szülész és közegészségügyi tisztiorvos volt, ki egyben a helyi közélet lelke, a „marczali társasélet egyik legkedveltebb alakja, akit megszoktak élén állni minden mozgalomnak, mely szép és nemes."

Nem sokáig gyönyörködhetett a buzgalma által létrehozott kórházban. Kilencévi marcali szolgálat után Kaposvárra került. 1891. november 1-jén kinevezték Somogy Vármegye tiszti főorvosává. E tisztségében – amelyet 6 pályázó közül, fi-

atalon, 35 éves korában nyert el –, dolgozott 25 éven keresztül, 1916-ban bekövetkezett haláláig. Kaposvárott a Fő utca 55. szám alatti tiszti főorvosi szolgálati lakásban lakott családjával, és a megye köztiszteletben álló tagja, valamint a kaposvári Nemzeti Kaszinó igazgatója (1907–1916) lett. Legfiatalabb gyermekét, Irént, a megyeszerte szintén tisztelt és ismert herési és oláhsági Piatsek Gyula (1889–1953), kaposvári gyógyszerész, az egykor patinás „Igazság" gyógyszertár (Fő utca 60.) tulajdonosa vette feleségül, aki a Gyógyszerész Egyesület Somogy Vidéki Kerületének és a megyei vadásztársaságnak volt az elnöke.

Orvosi törekvése elsősorban a népbetegségek, fertőző betegségek leküzdésére irányult, a védőoltások megszervezésére különös hangsúlyt fektetett. Ő vezette be a századfordulón Somogyban a himlő, a veszettség, a diftéria elleni védőoltásokat. Igen nagy gondot fordított az „egyke" kérdésre – mivel meggyőződése volt, hogy „Somogyországban" kevés gyermek születik –, és az elmebetegségekre, továbbá a tuberkulózisra.

Megyei főorvosként hozzáértésének és tekintélyének egész súlyával támogatta a bábaképzést. Szigethy-Gyula János kaposvári kórházigazgató vezetésével, „Manó bácsi" kezdeményezésére nyílt meg 1891-ben hazánk első ún. másodrendű bábaképző iskolája.

Szaplonczay hivatása a gyógyító és szervező orvostudomány, szenvedélye pedig a Balaton volt.

Fonyód-Bélatelepen elhelyezett emlékoszlopán ez áll: „A Balaton nagy rajongója, Bélatelep alapítója emlékének 1934."

A panorámát Keszthelytől Tihanyig fogja be a szem és ott áll a félköríves emlékoszlop, melyet 1934. augusztus 15-én színpompás, nagy ünnepség keretei között lepleztek le. A háború viharában a Szaplonczay plakett eltűnt, majd 1976. augusztus 20-án avatták fel újra, mikor Kiss László René szobrászművész alkotását, a jelenleg is látható dombormű képmást helyezték el az emlékoszlopon.

„Fonyód szépen elterülő erdeje már régóta kedvelt kirándulóhelye volt a közeli környéknek. Ide jártak fürödni, itt rendeztek majálisokat. A kétcsúcsú hegy alakzata, a rajta elterülő 150 holdnyi remek erdő, a hegy lábánál hullámzó Balaton vize, az onnan nyíló elragadó kilátás a zalai hegycsoportozatra: Badacsonyra, Szigligetre, Gulácsra, Csobáncra nagy vonzóerőt gyakoroltak mindazokra, akik ott megfordultak. Innen nézni a nap fölkeltét és a nap lenyugtát, nappal nézni a víz színjátékát, feledhetetlen azoknak akik látták és hihetetlen azoknak, akik azt nem látták. Ez maga megérdemli, hogy Fonyódot a nyaraló és kiránduló közönség fölkeresse."– írta Szaplonczay végtelen elragadtatással a hőn szeretett vidékről 1905-ben. Ennek széles körű megismertetése és a természeti kincsek kiaknázására való törekvés adták meg a gondolatot arra, hogy a fonyódi hegyen levő erdőben nyaraló- és fürdőtelepet alapítsanak. 1893-ban kezdték el a munkát, és 1894-ben már együtt is volt egy 29 tagú társaság, élén Szaplonczayval. Így alakult meg a Fonyódi Fürdő Társaság 1894. június 24-én.

Gróf Zichy mérsékelt áron engedte át a területet, 32 telket kiparcelláztatott, és az érdekeltségnek ajándékozott 70 holdnyi erdőt, 16 holdnyi parkosításra szánt részt. Először megépült a kövesút és a vízvezeték, s ezt követték a villaépítkezések.

Egy év leforgása alatt 8 nyaraló készen állt, mely hamarosan 29-re emelkedett, s felépült a Sirály szálló. Az elsőként felépült villa Szaplonczayé volt, mely a Bartók Béla út 24. szám alatti telken, felújított állapotban ma is látható.

Miként Szaplonczay írja: „A fonyódi-hegyi telep nem egyszerű balatoni fürdőhely, hanem klimatikus gyógyhely is, melynek tiszta levegője, enyhe éghajlata, nagy erdeje és erdei sétaútjai nemcsak az elgyengült szervezetűeknek, hanem a tüdőbajos betegeknek is kiválóan alkalmas. A hegyen fekvő telepre való feljutást kell még megkönnyíteni, és akkor Fonyód lesz a somogyi parton a legszebb és legtökéletesebb nyaraló- és fürdőhely." Utóbbi kívánsága a technika fejlődése révén teljesült.

Régi szívbaja 1916 tavaszán oly nagy mértékben lépett föl nála, hogy abba kellett hagynia orvosi tevékenységét. Pár hónapig Balatonfüreden keresett gyógyulást, majd bélatelepi villájába ment pihenni, ahol azonban állapota rosszabbra fordult. Családja hazahozatta Kaposvárra, ahol 1916. szeptember 3-án, 60 éves korában hunyt el, s kívánságának megfelelően, az általa alapított Bélatelepen, a Várhegy oldalában helyezték örök nyugalomra, ahol fehér, carrara-i márványból készült síremléke ma is áll az erdő csendjében.

Milyen is volt valójában „Manó bácsi"? Köztudott szerénységén kívül ismert volt fáradhatatlan munkabírása, a közösségért való áldozatvállalása, egyedülálló szervezőkészsége és tenni akarása. Gondolatait nemcsak megfogalmazta, hanem rendkívül nagy buzgalommal meg is valósította. Igazi vezető alkat volt, kinek szigorúsága mögött meleg szív lakozott. Családját szerető, mély humanizmussal, derűvel megáldott személyiségként ismerték. Arca szelíd, tekintélyt parancsoló, idősebb korában kopasz, bajuszt viselő férfiúról tanúskodik. Szabadidejében szívesen tarokkozott. Már Bélatelep megalapítása előtt, nyári délutánokon midőn az asszonyok és gyermekek a vízben lubickoltak, a 103-as számú őrháznál a mai bélatelepi „vasútállomás, ill. strand helyén" a férfiakkal ezt a kártyajátékot játszotta. A köztisztelетben álló komoly ember rajongott a természetért, gyakran kirándult a környék erdeiben. Ahogy a fonyódi tájról és a Balatonról írni tudott, az igazi romantikus költői lélekről vall.

* * *

Piatsek Mária visszaemlékezése

2014. július 17-én Fonyódon felidézte emlékeit Matolcsy Gusztávné sz. Piatsek Mária, Szaplonczay Manó unokája. Az alábbiakban foglalom össze az elhangzottakat:

Piatsek Mária 1927. május 13-án született. Édesanyja Szaplonczay Irén (1896–1973), édesapja Piatsek Gyula (1889–1953) gyógyszerész (Kaposváron az 'Igazság' nevű gyógyszertár volt a tulajdona). Három gyermekük született: Irén (Alle Lászlóné, 1920–1991), Gyula (1923–1997) és Mária.

306. Piatsek Mária, Dancsházi Erzsébet és Halmágyi Lilla a bélatelepi strandon

307. Piatsek Mária a bélatelepi strandon

Szaplonczay Manónak az első házasságából született Mária[806] nevű leányának nem lett családja.

Második feleségétől született Erzsébet[807] nevű leánya korán elhunyt, az ő Lilla nevű leányát, aki 1927 áprilisában született, tulajdonképpen Mária és mostohaanyja nevelte fel.

Mária örökölte a kaposvári Tallián Gyula utcai házat, ahová Szaplonczay Manó halála után költözött a család a szolgálati házból (akkoriban Fő u. 57.). Itt az özvegy, Mária és Lilla élt.

Szaplonczay Lászlónak Budapesten a Németvölgyi úton volt szép háza, Piatsek Mária gyermekkorában járt ott unokatestvérével, Lillával. László vitézi birtoka Tiszalúcon volt.

László testvérei javára lemondott az édesapja által Bélatelepen építtetett családi nyaralóról. Másik, saját tulajdonú bélatelepi villáját 1921-ben Fleischacker Gusztáv vásárolta meg. Piatsek Mária még emlékszik Fleischacker Gusztávra, kisgyermek korában az öregúr gyakran a bélatelepi villa teraszán üldögélt. László fiát Gábornak[808] hívták, 1945-ben az oroszok lelőtték. László, mint Máramaros vármegye 1944-ben kinevezett főispánja menekülésre kényszerült, és feleségével együtt a bajorországi Landshutban kötött ki, ott béreltek házat. 1945-ben ott halt meg betegségben, s ott is temették el. Amikor 1993-ban a család a helyszínen járt, a temető vezetője a nyilvántartásban megtalálta a temetés tényét, de a sírra azóta már mást temettek, de Szaplonczay László vál-

806 Szaplonczay Mária 1883. július 8-án született Marcaliban, édesanyja Gyurman Irma.

807 Halmágyi (Labek) Kálmánné sz. Szaplonczay Erzsébet életének 43., házasságának 9. évében 1934. december 7-én délelőtt 10 órakor halt meg Kaposváron. A családi sírboltba temették a Keleti temetőben.

808 Vitéz Szaplonczay Gábor huszárfőhadnagy Pécsett született 1909. szeptember 11-én. Felesége Henriques De Ben Wolsheimb Magdolna Mária (Győr, 1910, első férje 1930-tól Zichy Domokos János). Az MTI 1934. április 24-i száma a diplomások között tette közzé a nevét. In: PIM és Arcanum MTI adatbázisai. – „1936. I. l-én tartalékos hadnaggyá léptették elő. 1941. X. 18. és 1942. VI. 18. között ukrán területen a magyar megszálló csapatoknál frontszolgálatot teljesített. 1942. I. l-én tartalékos főhadnaggyá léptették elő. 1943. VI. 9-től szintén Ukrajnában a VIII. hadtestparancsnokság hírszerző tisztje volt. 1943. VIII. 25-én Bobrujszknál megsebesült." In: Bene János-Szabó Péter: A magyar királyi honvéd huszár tisztikar 1938-1945. (Magyar királyi tartalékos huszártisztek). Nyíregyháza, 2003. 514.

tozatlanul ott nyugszik. Felesége ezután Amerikába emigrált.

Szaplonczay Oszkár Elek Marcaliban született 1887. október 20-án, nőtlen maradt, nem volt családja. Az első világháborúban mint tartalékos hadnagy szolgált a m. kir. budapesti 1. honvédhuszárezrednél. 1926-ban – mint gázgyári tisztviselő – kötvényhamisítási ügybe keveredett,[809] melynek következtében László testvére – a családot ért szégyen miatt – vadászfegyverével mellbe lőtte magát, s a súlyos sérülését a Pajor szanatóriumban ápolták.[810]

1949-ben hunyt el.

308. Szaplonczay László

Piatsek Mária és Lilla gyermekkorukban a tanítás végeztével Kaposvárról Bélatelepre költöztek nagymamájukkal, édesanyjukkal, Szaplonczay Máriával és a személyzettel együtt, s az egész nyarat ott töltötték egészen az iskolakezdésig. Apjuk minden hétvégén vonattal ment Kaposvárról Fonyódra és vissza.

Gyermekkori játszópajtásai leginkább unokatestvére Lilla, a Lux villa tulajdonosának fia, János, és Bubregh Emil sellyei gyógyszerész leánya, Marika voltak.

Sokszor a Szaplonczay villa kertjének hátsó részében játszottak délután ötig. Eddig a szabályzat szerint a villák személyzete fürödhetett a Balatonban, ezután mentek le a villatulajdonosok és családtagjaik, vendégeik. Délelőtt a személyzet elkészítette az ebédet, feltálalta, majd lementek a strandra. Az ebéd utáni órákat a nyaralók pihenéssel töltötték, majd 5 óra után mentek fürödni.

Piatsek Mária testvérének, Gyulának (Öcsi) a barátai között voltak Fekete Zoltánnak a fiai, László és Balázs, ill. Szigethy-Gyula Miklós, valamint Törley Antal.

---

809 „Múlt év márciusában leplezték le Szűcs Ferencet, aki egy magánbankházban nyolcvankilenc darab hamis felülbélyegzésű hadikölcsönkötvényt akart elhelyezni. Dr. Szűcs Ferencet letartóztatták és ugyanekkor letartóztatták Szaplonczay Oszkárt is, aki ott volt, amikor az ügyvéd a bankban a papírokat el akarta helyezni. A vádtanács később mindkettőjüket szabadlábra helyezte és Szűcs hamarosan megszökött. Elfogatóparancsot adtak ki ellene és megállapították, hogy az ügyvéd Törökországba szökött Ilyképen csak Szaplonczay Oszkár ügyében tarthatta meg a törvényszék a tárgyalást, aki azzal védekezett, hogy a hamisításról semmit sem tud, mindent Szűcs Ferenc követett el. Elnök: Azonban ön ellen is súlyos adatok merültek fel a nyomozás során. Itt fekszik előttem egy detektívjelentés. Eszerint ön, aki a Somogymegyei Takarékpénztárban volt tisztviselő, 1915-ben sikkasztott a takarékpénztárából. Amikor bevonult huszárönkéntesnek, az apja kifizette ezt az összeget, azonban a dolog annyira lesújtotta, hogy csakhamar meghalt. Vádlott: Mindebből egy szó sem igaz. […] A bíróság rövid tanácskozás után Szaplonczay Oszkárt felmentette, azzal a megokolással, hogy nem nyert bizonyítást, hogy a hamisítási ügyben bármiféle szerepe is lett volna." In: Pesti Hírlap, 1927. december 10. 21. p. Vádlottársak találkozása a fogházban.

810 Népszava, 1926. május 1. 15. p.

Néhány gyermekkori emlék Bélatelepről:

A strandon volt a keszthelyi Halász bácsi (lásd a strandos fejezetben a csónakokkal kapcsolatos részt), aki mindig rendreutasította a viháncoló, rosszalkodó gyerekeket. Mária és társai a csónakokból ugráltak ki és be, s ezzel sokszor felboszszantották Halász bácsit. Egy ilyen alkalommal úgy megsérült Piatsek Mária egyik ujja, hogy a sebet az éppen ott tartózkodó Verebély professzor kötözte be. A seb nyoma mind a mai napig látszódik.

A villával átellenben a sétányon lévő hársfán üldögéltek Lillával sokat, s az arra sétálók nem is vették észre, hogy ők fentről figyelik a sétány életét.

Ripka Ferencet a fiatalok nem igen kedvelték, mert az egész Bélatelepen megkövetelte a szigorú fegyelmet és a strandon is a teljes öltözetet kívánta meg, nem engedte a férfiaknak a felsőtestet nem takaró úszónadrágot. Ennek is volt a következménye, hogy ifj. Piatsek Gyula és Szigethy-Gyula Miklós[811] a Ripka Ferenc által minden szezon kezdetén kihelyezett mozgatható fapadot minden nyáron ledobták a sétány széléről a mélybe.

Testvére, Öcsi szenvedélyes horgász volt, ebédre így sokszor halat ettek. Ennek volt a következménye, hogy egyszer szálka akadt a torkán, amit nagyon ügyesen az akkor már orvostanhallgató Matolcsy Sándor Gedeon vett ki.

Piatsek Gyula szeretett vadászni, társa ebben leginkább Matolcsy Oszkár volt, aki Révy László mellett a vasárnapi Sirály béli, ill. az alsóbélatelepi Bors csárdában zajló sörözésekre is elkísérte. A hölgyek bridzseztek, később tarokkoztak, ebbe a társaságba Szaplonczay Irén, Matolcsy Irén, Révyné és Szaplonczay Mária tartoztak.

A családnak a Magay utca tetején, az erdő mellett volt egy nagy telke, ami gyümölcsfákkal volt beültetve. Ennek a művelője a telekszomszéd Szentpáli János volt, aki Szaplonczay Manó sírját és a villa kertjét is gondozta.

Idősebb Piatsek Gyula a kaposvári hadikórház vezetője volt, és hivatalból 1943 decemberétől 1944 novemberéig a németországi Landshutban teljesített szolgálatot. Ide követte családja is, leánya Mária, Szaplonczay Mária és annak nevelt leánya, Lilla is. Itt találkoztak egészen véletlenül Szaplonczay Lászlóval, amikor ő a feleségével együtt oda menekült.

Piatsek Mária fiatal korában a bélatelepi társaságban több alkalommal találkozott Matolcsy Gusztávval, akinek az édesanyja testvére volt a bélatelepi érdekeltség pénzügyi vezetőjének, a későbbi elnök Matolcsy Sándornak. Később aztán ő lett a férje.

A kaposvári ügyvéd id. Matolcsy Sándornak Keill Irmával kötött házasságából három gyermeke született: Sándor (szintén ügyvéd, a Dunántúli Bank igazgatója, a későbbi bélatelepi elnök), Elek (1889–1960) katonatiszt, altábornagy és Irén (férje Patzelt [később Matolcsy] Oszkár; gyermekeik Gusztáv (1919–2009, felesége Piatsek Mária), Oszkár és Mária).

Keill Irma második férje Fleischacker Gusztáv lett, akitől még két fia született: István (1901, családnevét 1930-ban 'Andorka'-ra változtatta) és Gusztáv (+ 1918).

---

811 Apja Szigethy-Gyula János ügyvéd. Meghalt Kaposváron, 1934. december 1-én 53 éves korában. Felesége belatini Belatiny Colette volt, gyermekei Marion, Hanna és Miklós.

A Szaplonczay villát az ötvenes évek elején – a volt Vaszary, Szigethy-Gyula és Scipiades villákhoz hasonlóan – nem államosították, hanem „igénybe vették". Az épületben kosárfonó is működött, ill. pedagógusok laktak ott, majd 1970-ig a pécsi MÁV Hídépítő üdülője lett. Ezután vehette birtokba újra a család.

SZIGETHY-GYULA CSALÁD

Szentkláray Máté:[812] **A Szigethy-villa és építtetőjének története**[813]

A mai Bartók Béla utca 26. szám alatt található villa sajnos az utolsó épület a fonyódi Várhegy Bélatelepnek nevezett XIX. század végi villasorában, amely a terület kiparcellázása és a Fürdőegylet megalapítása óta folyamatosan az építtető

309. Szigethy-Gyula család tagjai a villában

család tulajdonában van. A villa építtetője Szigethy-Gyula János, 12 gyermek atyja, aki a kaposvári vármegyei kórház igazgató főorvosa volt 1870-től haláláig, 1900-ig. Róla és leszármazottairól szól az alábbi írás.

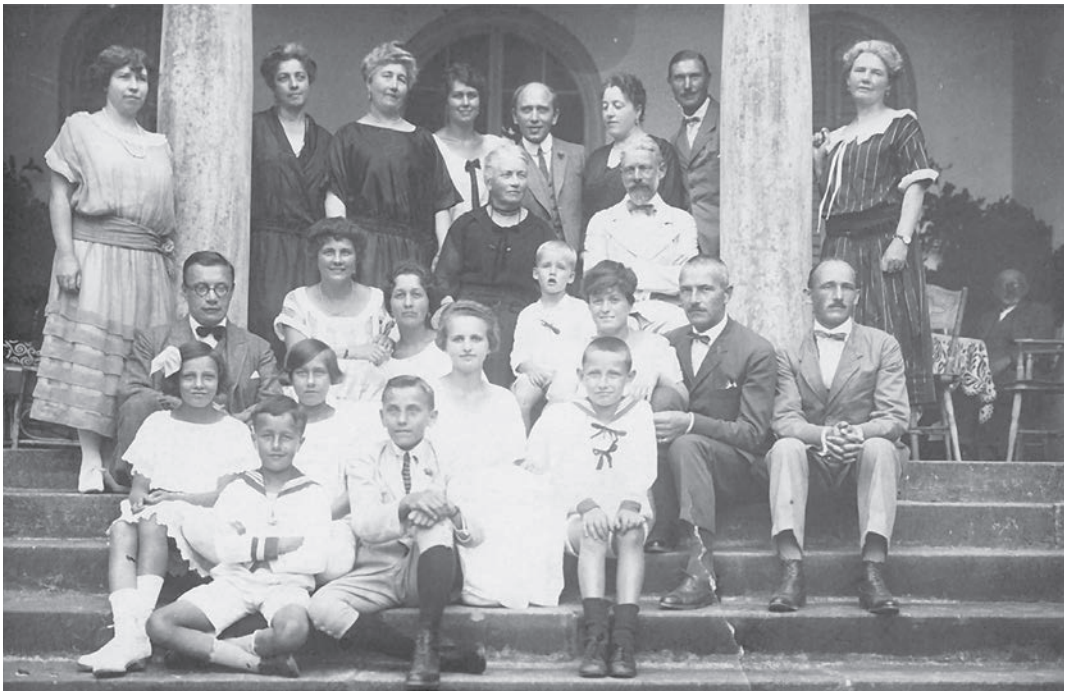
„Atyuska", ahogy gyermekei nevezték, 1840-ben látta meg a napvilágot az erdélyi Verespatakon Szigethy-Gyula István bányatiszt és Vida Julianna második

812 Szigethy-Gyula János ükunokája, dédanyja Szigethy-Gyula Sarolta, dédapja Csejdy Gábor. Csejdy László és Bogya Gizella unokája, apja Szentkláray Ferenc, anyja Csejdy Sarolta.

813 A Fonyód-Fürdőtelep c. folyóirat 2004. évi számában megjelent tanulmány javított változata.

310. A bélatelepi villa

311. A Szigethy-Gyula család tagjai a verandán, 1923

fiaként. A házasságból még további két gyermek, két kisleány született a szintén erdélyi Zalatnán, ahová az ottani királyi aranybányát vezetni került édesapjuk. […]

A nyolcéves Jánost egy nagybátyja fogadta örökbe, s a Nagyenyedi Kollégiumba adta be, ahol kitűnő tanuló vált belőle. A VII. és VIII. osztályt a kolozsvári református kollégiumban végezte el, ahol több későbbi közéleti személyiséggel került kapcsolatba, pl. báró Bánffy György miniszterelnök tanulótársa, Gyulai Pál pedig irodalomtörténet tanára volt. Érettségi után Pestre költözött és beiratkozott az orvosi egyetemre. Ezekben az években már teljesen magára utalva, a tanulás mellett óraadásból és napilapok számára francia és angol nyelvű hírek fordításából élt.

312. Szigethy-Gyula Marion a strandon, 1934

Az egyetem elvégzése után a Szent Rókus Kórházba került a nagyhírű Lumnitzer sebészprofesszor mellé tanársegédnek. Hamarosan azonban súlyos tífuszon esett át (ne feledjük: a Rókus akkoriban még járványkórház volt a város szélén), mely után Lumnitzer azt tanácsolta neki, hogy egy időre menjen vidékre pihenni.

„Ekkor elfogadja az Inkey család somogymegyei felsőbogáti birtokán az uradalmi orvosi állást. (…) Miután Bogáton nem volt annyira elfoglalva, mint Budapesten, teljes erővel felébredt benne a rég nélkülözött otthon utáni vágy s midőn egy alkalommal találkozott édes anyánkkal, elhatározta, hogy megnősül."

1870. július 25-én váratlanul elhunyt a kaposvári kórház igazgatója, Töltényi János. Ekkor a báró Inkey család segítségével az alig 30 éves Jánost választotta a megyegyűlés Töltényi utódjául a kórházigazgatói székben. Újdonsült feleségével, Bélaváry Emíliával, beköltöztek a kórházigazgató számára fenntartott szolgálati lakásba és ezzel megkezdődött a Bodosy Mihály, a közel száz évvel későbbi igazgató főorvos, a kaposvári kórház történetének legelkötelezettebb és legszakavatottabb kutatója által a kórház „aranykorának" nevezett 65 éves Szigethy-korszak, melynek második felét 1901-től 1935-ig (szintén haláláig) János legidősebb fia, Szigethy-Gyula Sándor akadémikus, miniszterelnöki titkos tanácsos, a Magyar Sebészeti Társaság főtitkára „jegyzi."

1872 és 1890 között 12 gyermek, 6 fiú és 6 leány született az igazgatói lakásban, kiket nagy szeretetben neveltek szüleik. Közülük a legidősebb a már említett Szigethy-Gyula Sándor.

[Sarolta húga így írt Bélatelep alapításához kapcsolódó emlékeiről]:

„Ez évben [1894] létesült Fonyódon a bélatelepi fürdő, melynek alapítói között atyus is szerepel. Érezte, hogy pihenésre van szüksége s a Balaton e bájos

pontját választotta ki e célra. Kikeresett ott egy olyan telket, mely épp Badacsonnyal szemben van s oda építtetett egy kényelmes családi villát. Néha voltak anyagi gondjai atyusnak, hisz egy ily nagy család fenntartása nem csekélység, de mi erről soha nem tudtunk, mert ami okvetlen kellett, ami a gyerekek nevelésére szükséges volt, arra mindig tudott pénzt szerezni. Számtalanszor mondta, hogy ily nagy családnak vagyont gyűjteni lehetetlen, de ha jó nevelést ad gyermekeinek, avval maradandóbb kincshez juttatja őket, mintha pénzt gyűjtene számukra. (…) Ilyen gondolkodásmód mellett szeretettel építette fel a fonyódi villát, mihez a terveket anyuska választotta ki. Az első évben, mely a milleneumi kiállítás éve volt, egész idényre bérbe adtuk a villát, de azután minden évben egy hónapot kint töltött az egész család. Békés, vidám, boldog idők voltak ezek, Szigethyék az egész telepen népszerűek voltak, mindenki szerette őket s a szülőket nagyra becsülte. Mi pedig, kik most is élvezzük a fonyódi villát, áldjuk jó szüleink emlékét, kik e kedves hely birtokába juttattak bennünket."

Mi pedig a kései déd-, ük-, és szépunokák, akik azóta is élvezzük a bélatelepi villát, áldjuk és életben tartjuk emlékét és próbálunk felnőni a kölcsönös szeretetre épülő családi összetartás általa beállított mércéjéhez.

* * *

Szigethy-Gyula János fia szakmai képzése tekintetében nem elégedett meg a pesti orvosi egyetem elvégzésével: a legjobbat akarta nyújtani elsőszülött fiának, mindent, amit ő árván nevelkedve nem kaphatott meg a sorstól. Apja segítségével Sándor a lehetőségekhez képest a legalaposabb felkészítést kapta és tapasztalatainak bővítése végett külföldre mehetett neves orvosok mellett dolgozni, külföldi kórházi gyakorlatot szerezni:

„1898. őszén vált esedékessé Sándor külföldi utazása. A stipendium csak felerészben volt elégséges, atyuskának ugyanannyival kellett azt még pótolni, ha az ő tervei szerint utazik Sándor. A külföldről érkező levelek voltak ez év legnevezetesebb mozzanatai, miket mindnyájan nehezen vártunk. Ha a remélt időben nem jött levél, atyus a szobában fel s le sétálva mondotta: »Látod Emília, milyen haszontalan fiad van néked!« Ha pedig jó hírrel érkezett meg a levél, azt mondta: »Látod, ilyen fiam van nékem!« A hírek pedig többnyire jók voltak. Mire augusztusban Fonyódra megérkezett Sándor, már biztosítva volt számára Réczey professzornál az első tanársegédi állás, melyre ugyan koránál fogva nagyon fiatal volt, de komolyságánál s kitűnő képzettségénél fogva teljesen rátermett. Így kedves jó atyuskánknak meg engedte érni az Isten, hogy az ő »öreg fiára« büszke lehetett. Karácsony után Sándor hirtelen nagy beteg lett, infekciós tünetek között nagy lázban feküdt. Atyust felsürgönyözték, mert az állapot súlyos volt s a professzorok nem tudtak diagnózist csinálni. Atyus azután megvizsgálta a fiát s megállapította, hogy maláriája van. A rókusi fiatal orvosok látva, hogyan vizsgálja Sándort, azt mondták, hogy úgy szeretnének kopogtatni tudni, mint

az öreg Szigethy, ki szerintük többet tud belgyógyászatból, mint a pesti professzorok mind. A konzílium után, látva Sándor súlyos állapotát, maga írt fel néki orvosságot, amitől egyszerre jobban lett és pár nap múlva munkaképes volt. A jó Isten segített és a mi kedves Sándor bátyánk meggyógyult. Még egy boldog nyarat töltött együtt a család Fonyódon, de atyuskánk úgy búcsúzott el mindentől, mint aki tudja, hogy nincs viszontlátás. (…)

A karácsony mindig nagy ünnep volt családi körünkben s a sok gyermek örömének látása odavonzotta még azokat is, kiknél vagy egyáltalán nem, vagy már felnőtt gyermek volt. Így Psikék, Vaszaryék, Csorbáék, Maár Gyula minden karácsonyestet nálunk töltöttek. Ez évben egész gyermekes örömmel készült atyuska a karácsony estére, hisz megjönnek az ő gyermekei: három fia és két leánya Pestről. Különösen Sándornak örült, ki az ő büszkesége volt. December 14-én valami nagy izgalom érte kórházi ügyben s úgy látszik, ez végzetes volt rá nézve. December 15-én éjfél tájban anyuska kétségbeesve jött be szobánkba, hogy keljünk fel, mert atyus nagyon rosszul van, vért hányt. A hálószobába menve ott találtuk őt halványan s aléltan az ágyban fekve. Közben orvost hívtak, ki természetesen teljes nyugalmat ajánlott. Szegény atyuskánk, úgy látszik, első perctől tudta, hogy itt a vég és segítség nincs. Nem akarta, hogy Sándort haza hívjuk, de mi rögtön sürgönyöztünk érte, meg is jött, de a folyton megújuló vérzés által oly elgyengülten találta, hogy minden reménye eltűnt. 19-én éjfélkor örökre megszűnt dobogni az a nemes szív, mely annyira szerette övéit. Leírhatatlan az a szomorúság, mi erőt vett rajtunk, hisz a mi szeretett, kedves, jó atyusunk, jóságos gyámolítónk nincs többé. Az Írás szavaival élve, valóban leesett a mi fejünk koronája. Elvesztettük a legjobb atyát, ki csak gyermekeiért élt s boldogságukon fáradozott. A részvét vármegye szerte óriási volt, hisz természetes is, mert olyan derék ember dőlt ki az élők sorából, kinek nemes szíve s tettei általánosan ismeretesek voltak. Szegény atyuskánk régebben arra kérte dr. Szaplonczay tiszti főorvost, hogyha ő meghal, Sándor legyen az utóda. Lehet, hogy később nagyobb karriert szánt a fiának, de a megdöbbentő katasztrófa alkalmából Szaplonczay tudtára adta Sándornak atyuska akaratát. A megboldogult iránti tisztelet a vármegyében is azt a véleményt váltotta ki, hogy csak Sándor lehet apja utóda. A jó testvér vállalta az állást, otthagyva esetleg fényes pesti pályát, melyen országos hírnévre tehetett volna szert. Felvette édesanyja s tizenegy testvére gondját s lehetővé tette, hogy a régi családi otthonban éljünk, s onnét menjenek férjhez a leányok. A jó Isten áldása kísérte útjain s tisztelet és szeretet vette körül, bármerre ment."

* * *

Most térjünk vissza Bélatelephez. A századvégen magasra csapó Balaton-láz lendülete segítségével az 1894-ben alapított villasor szinte a földből nőtt ki néhány év leforgása alatt: 1896-ra elkészült 17 villa, 1900-ban ez a szám 23-ra emelkedett, miközben a fürdőegylet tagjai (kik közül sokan már korábbról ismerték egymást) családias közösséggé alakultak. […]

A Szigethy család fenntartásának és összetartásának terhe az elhunyt doktor feleségére és (a családfenntartás anyagi oldalát tekintve) legidősebb fiára, Sándorra maradt. Ő zokszó nélkül viselte a rá háruló feladatot: támogatta mind erkölcsileg, mind anyagilag testvéreit, iskoláztatta, férjhez adta őket, négy korán megözvegyülő húga gyermekeinek apjuk helyett apjuk volt,[814] eközben vezette a kórházat, szakmailag folyamatosan képezte magát és praxisa során több mint 30 000 (!) műtétet hajtott végre. Mai terminussal élve „háziorvosként" megszámlálhatatlan beteget gyógyított néha nem lévén gyógyszer, kezelési mód a bajra, csak az odafigyelésével, néhány jó szóval.

Ezekben az években sokszor gyerekzsivaj töltötte be a villát: immár a harmadik generáció vette birtokba a szobákat és az 1910-től vezetett Vendégkönyv tanúsága szerint – bár a házat eredetileg nyaralásra szánták – télvíz idején is tartottak itt baráti összejöveteleket. Közben történtek szomorú események is: ahol tizenkét gyerek van ott nemcsak keresztelőből, és esküvőből van sok, de több a temetés is, mint kisebb családokban. Amikor 1935-ben meghalt Szigethy-Gyula Sándor, már négy öccse halott volt. Ekkor a család doyenje legidősebb húga, Sarolta lett, aki két gyermeket nevelt és már tizenöt éve elveszítette férjét, Csejdy Gábor nyugalmazott orvos-tábornokot. Az ő fiuk volt Csejdy László (a szerző nagyapja), aki családi kötődései ellenére nem orvos lett, hanem a jogi egyetemre ment és a köztisztviselői pályát választotta. A villa történetének harmadik generációjában, a második világháború után ő vált a család elismert fejévé.

* * *

Csejdy László szerette a sportot: ha csak tehette lovagolt, vitorlázott. Egyetemi évei alatt huszár önkéntesi kiképzése után tartalékos alhadnagyi rangot kapott. Nagybátyjától, a Pesten ügyvédkedő ifj. Szigethy-Gyula Jánostól megkapta annak Bucus nevű svertes jolléját, amellyel vitorlás versenyeken több díjat is nyert.

A világháború csatái és a légitámadások szerencsére megkímélték Bélatelepet. Az orosz hódításról és a vele együtt járó zűrzavarról és felfordulásról sajnos ez már kevésbé mondható el. A villákat feltörték, kirabolták, majd a Vörös Hadsereg – talán felismerve a hely nyugalmas, elszigetelt voltát – lezárta a területet és katonai kórházat rendezett be a villákban. A Szigethy-villa lett a kórház nemibeteg „osztálya." A 12 gyermekes családra méretezett hatalmas ebédlőasztal műtőasztallá „avanzsált", azon műtötték a higiénikus viszonyairól hírhedt hadsereg katonáit. Hogy hány embert kezeltek és milyen betegségekkel, erről semmiféle hivatalos adatunk nincsen, de a család egy alapos fertőtlenítést követően újra használatba vette azt, és azóta is ennél, a villa eredeti, Villachban készített cseresznyefa bútorzatához tartozó ebédlőasztalnál étkezik.

A villasor orosz megszállásakor sok egyéb patinás berendezési tárgy mellett a bélatelepi kikötőben horgonyzó Bucus sem kerülhette el sorsát: mivel elvenni,

814 Csejdy László (Szigethy-Gyula Sarolta fia) visszaemlékezése a Magyar Tudományos Akadémia által Szigethy-Gyula Sándor halálának ötvenedik évfordulójára rendezett emlékülésén.

elvinni, felhasználni nem tudták, csak a burzsoá játékszert látták benne, és mint ilyent elpusztítandónak ítélték – beledobtak egy köteg kézigránátot, ez éppen elég volt hozzá, hogy akkora lyukat szakítson a hajófenéken, amelyet már nem lehetett befoltozni.

1946-ban, amikor az oroszok kiürítették Bélatelepet és a villatulajdonosok közül azok, akik túlélték a háborút, valamint elkerülték a hadifogságot is, újra bejuthattak házaikba, sok helyütt siralmas állapotokat találtak. De az ország többi területéhez hasonlóan azonnal beindult az élet, az emberek reménykedtek a szebb jövőben, kitakarították, rendbe tették a villákat és a villasor újra megtelt nyaralókkal.

Nem sokáig tartott azonban ez az állapot: […] nemcsak a földeket, gyárakat vették el eredeti tulajdonosaiktól, hanem a nem lakáscélú ingatlanok nagy részét is. A Szigethy-család számára szerencse volt a szerencsétlenségben, hogy a rendelet szövege szerint a legalább hat szobával rendelkező ingatlanokat államosították, a Szigethy-villában pedig csak négy szoba és egy cselédszoba van, így 1950-ben nem elvették, csak „igénybe vették" közcélokra. Milyen jól jött most, hogy a villa építtetője nem volt gazdag ember és bár tizenkét gyermeke volt, csak négy szobára futotta! A villában először a szomszédos Szaplonczay-villához hasonlóan DISZ-tábort rendeztek be, majd 1954-ben ideiglenesen itt nyitotta meg kapuit a Fonyódi Járási Könyvtár azzal az ígérettel, hogy mikor felépül a faluban az új könyvtár, visszaadják a villát a családnak.

* * *

Alig több mint száz évvel azután tehát, hogy a Szigethy-villa későbbi építtetője árvaságra jutott a zalatnai erdőben, újabb kataklizma érte a családot, megint elölről kellett kezdeni felépíteni mindent. 1951 és 1953 között a DISZ-tábor éveiben az osztályidegennek minősülő családot a villa közelébe sem engedték.

A könyvtár megnyitását követően Csejdy László – felesége, Bogya Gizella (a család Ankája) ötletétől vezettetve – egy régi ügyvéd barátja, a budapesti 1. számú Ügyvédi Munkaközösségben dolgozó Zalán Kornél segítségével egy hatósági személy társaságában „rajtaütésszerűen" ellátogatott a villába. A látogatás során megállapították, és jegyzőkönyvbe vették, hogy a könyvtár a hátsó épületet, amelyben a konyha, a cselédszoba, a kamra és a személyzeti WC van nem használja másra, mint a téli fűtéshez szükséges szén tárolására, valamint szemétdombként a kiselejtezett újságok, folyóiratok számára. Ekkor kérvényezték, hogy a nyári hónapokban Csejdy László háromgyermekes családja, valamint özv. Szigethy-Gyula Jánosné, Colette néni (a család kisgyermeket nevelő tagjai) két unokájával együtt használhassák a hátsó épületet. A Tanács az engedélyt azzal a feltétellel adta meg, hogy minden nyár végén a család köteles üres állapotban visszaadni az épületet. Ez azt jelentette, hogy minden nyár elején be kellett rendezni egy konyhát és egy szobát, amit hazatérésük előtt az utolsó lábosig el kellett szállítani a helyszínről.

A felemás visszatérés első nyarán, 1954-ben Anka Budapestről vonattal hátizsákban vitte le Bélatelepre a WC-kagylót, mert a személyzeti WC-t az államosítás után csirkeólnak használták. Még Pesten zsákokat varrtak, majd Fonyódon megtöl-

tötték őket szalmával, hogy legyen min aludni. A kamrában szemétdombot találtak, a cselédszobát disznóólnak használták, a disznók kirágták az ajtót, a konyhában a télről megmaradt szenet kupacokba hányva; volt tehát elég tennivaló, hogy lakhatóvá tegyék legalább azt a részt, amire újra feljogosították őket.

A család korábban elképzelhetetlen szegénységben élt, de a gyerekek egész nyarukat Bélatelepen töltötték, és hogy könnyítsenek szüleik terhein, a helyszűke ellenére időnként elvállalták mások gyerekeinek nyaraltatását. Így töltött a villában 1958-ban egy nyarat a költő–műfordító Devecseri Gábor fia is, akinek – minőségi ellátását biztosítandó – szülei szalámit és más olyan finomságokat küldtek, amiket a háború alatt illetve után született Szigethy leszármazottak még életükben nem láttak. De ő – minő paradoxon – hallani sem akart a szalámiról és a többi otthonról hozott ínyencségről! Minden reggelinél, uzsonnánál, vacsoránál csak annyit mondott: „Lekváros kenyeret kérek! Vékony kenyeret vastag lekvárral!"

* * *

A tizenkét Szigethy-gyerekből a háború vége után már csak öten voltak életben, a következő generáció egy része szétszóródott a világban: volt, aki Amerikába került, volt, aki Ausztráliába, de minden nehézség ellenére mindvégig tartották a kapcsolatot az itthon maradottakkal.

Szigethy-Gyula Sarolta fia, Csejdy László, 1947-ben hazatérve az orosz hadifogságból mindjárt munkához látott, hogy összefogja a villasor ügyeit. Fiatal, energikus ember lévén, aki ráadásul 1941 óta a Miniszterelnökségen dolgozott, mindjárt megválasztották a Fürdőegylet első háború utáni elnökének. Munkáját egészen a kommunista hatalomátvételt követő államosításig, a fürdőegylet feloszlatásáig folytatta. A Szigethy-villa, de az egész villasor története is, a korábbi fél évszázadhoz hasonlóan szervesen összekapcsolódott, párhuzamosan futott a villatulajdonos családok életével.

Csejdy Lászlót az Elnöki Hivatal osztálytanácsosi állásából a villák államosításával nagyjából egy időben elbocsájtották és folyamatos önképzéssel átment műszaki területre, ahol megfelelő műszaki végzettség nélkül mérnökök számára kiírt organizációs tervpályázatot nyert. Ezután azonban származására való tekintettel innen is elbocsájtották és hogy családját eltartsa, segédmunkás, kocsikísérő lett (*„Felejtse el a diplomáját! Úgysem használhatja soha többet!")*. Otthonról hozott erős protestáns hite (fiatal korától a legsötétebb éveken át szinte haláláig presbitere volt a budapesti Kálvin téri református templom világi testületének) és rendíthetetlen magyarságtudata segítségével a legnagyobb megaláztatások, intrikák sem tudták megtörni és elvenni életkedvét és derűs optimizmusát. Felesége, Bogya Gizella gyakran mondta, hogy mindig hitt benne, hogy ő még megéri, hogy hazamennek Magyarországról az oroszok és megbukik a kommunizmus. Minden erejével azon volt, hogy nyugalmat és biztonságot teremtsen családjának az elnyomás, a jogtiprás, a nemzetellenesség és a hivatalos politikává emelt ateizmus éveiben.

Az ötvenes-hatvanas években a majdnem folyamatos nyári bélatelepi jelenléttel nemcsak a gyerekek nyaralását „oldották meg" szüleik a lehető legkisebb költséggel, hanem ezzel is demonstrálták azt, hogy nem mondanak le a félig-meddig már

elvett családi nyaralóról. Miután 1964-ben megnyílt az új Fonyódi Járási Könyvtár, Csejdy László fáradhatatlan levelezésbe kezdett minden szóba jöhető hatósággal a villa visszaszerzése érdekében, emlékeztetve őket korábbi ígéretükre.

Végül egy évvel azután, hogy a villában nyaraltak ötödik generációjának első tagja, Csejdy Júlia megszületett, 1965 nyarán újra használatba vehette a család a villa főépületét. No nem mindjárt az egészet: a négy szobából kettőbe a fonyódi gimnázium egy-egy fiatal tanárnőjét költöztették az újabb ígéret szerint egy évre. A tanárnők kedvesek, jó természetűek voltak, az egész család szerette őket, de az alaphelyzet, a társbérletben való együttlakás–nyaralás mindkét fél számára megalázó volt. Az egyik tanárnő a következő évben, a másik pedig három évvel később ment férjhez és költözött el az amúgy egész éves tartózkodásra a szigetelés hiánya miatt alkalmatlan nyaralóból.

* * *

[…]

A kisebb villák eredeti tulajdonosaiknak való visszaadása után meglehetősen vegyessé vált a villasor képe: egyrészt voltak az állandó nyaralóvendégek, másrészt a különböző beutalókkal hazai és egyéb vasfüggöny mögötti országokból (elsősorban Csehszlovákiából és az NDK-ból) érkező turisták hetenként–kéthetenként változó csoportja. Ez az időszak az 1980-as évek közepéig, végéig bezárólag tekinthető a villasor második aranykorának is, hiszen elkészült a szennyvízcsatorna, újra karban tartották a strandot és a régiek által Eszplanádnak nevezett sétányt, ahonnan a világ legszebb naplementéje látható. Ugyanakkor ehhez a korszakhoz kapcsolódik a Sirály szálló és jó néhány villa szocreál stílusú átépítése (inkább elrondítása).

A rendszerváltás után lassan újra beindult a klubélet, újjáalakult a fürdőegylet és remélhetően hamarosan ugyanolyan bensőséges családias hely válik Bélatelepből, mint amely a villasor alapítását követő évtizedeket jellemezte. A Szigethy-villába időközben megérkezett a hatodik generáció is: Szigethy-Gyula János magyarországi leszármazottai közül immár nyolc szépunoka tölti nyarait a Balaton e legszebb pontján.

A külön nem jelölt idézetek Csejdy Gáborné, szül. Szigethy-Gyula Sarolta 1928 karácsonyán írott „Szüleimről” című visszaemlékezéséből származnak. A kézirat a szerző birtokában.

RIPKA FERENC

Ripka és Vass József[815]

Vass József a Balaton szerelmese

Vass Józsefnek: az embernek, a főpapnak, az államférfinak, a miniszternek, a magát megszakítás nélkül továbbképző tudósnak az életében napjainak minden perce munkával van megterhelve. Az egész esztendőből tulajdonképpen csak az az egy-két

815 Móricz Pál: Ottokár püspök szivárványhídján : Vass József nagyprépost élete. – Szerző kiadása, Stádium Sajtóvállalat Rt., 1929. 426–438. (A Ripka Ferenccel és Fonyóddal foglalkozó rész)

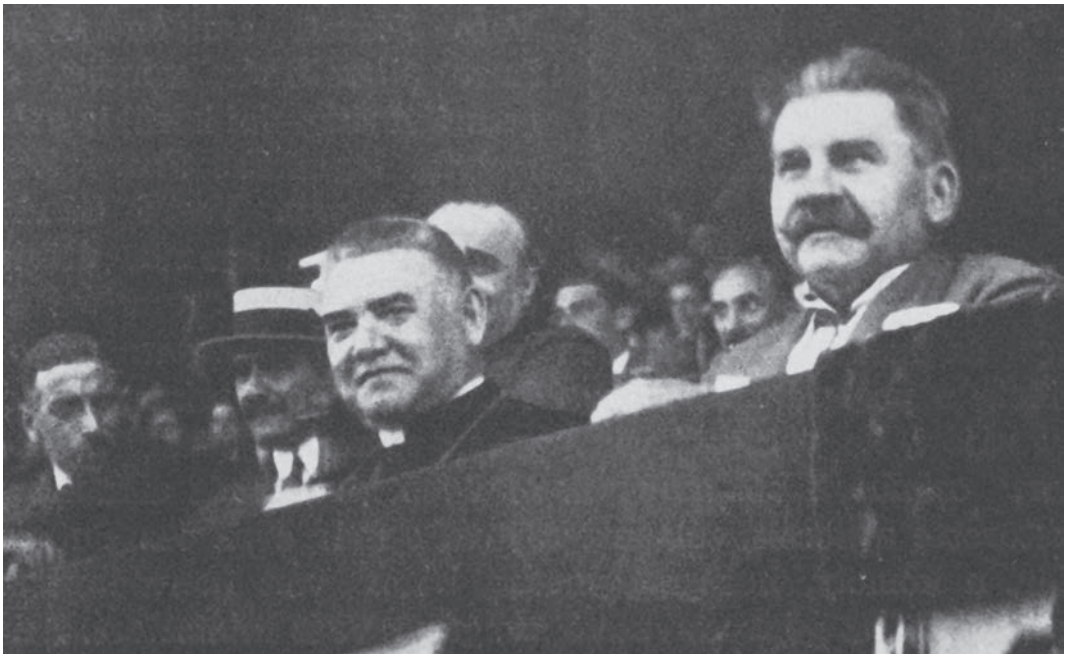

313. Katolikus templom

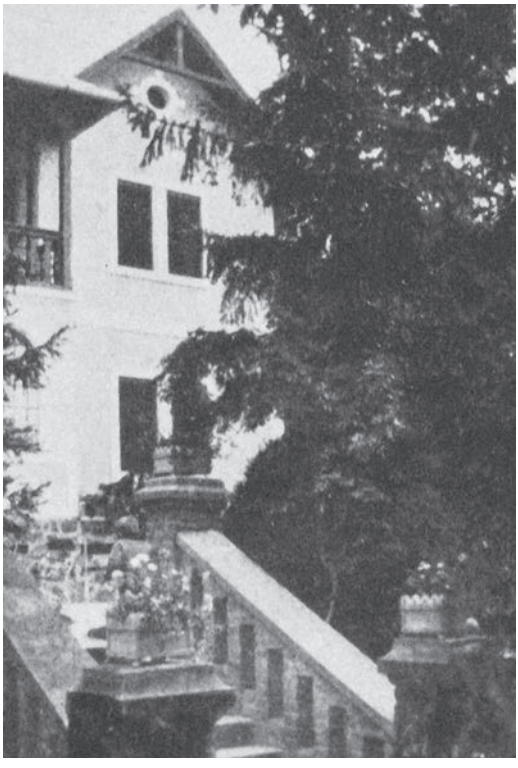
314. Vass József arcképe

rövidrefogott hét az övé, amelyet a nyáridő valamelyik szakában a szépséges Balaton mellett pihenésre és felfrissülésre szokott engedélyezni magának. Már évek óta az ő hű jó barátjának, Ripka Ferenc budapesti főpolgármesternek – gyermekzsivajtól derűs, nagyképűsködéstől mentes családi körében – Fonyód-hegyvillájában szokott – nyaralni... Hiszen mehetne, szállhatna messze túl a Csonka-országhatárokon. El húzódhatnék a „külföld" valamelyik fényes üdülőhelyére, vagy akár költőies rejtek-zugolyába; ám mint a földnek, a fajnak jó fia, a szép Balatonnál tovább, messzebb nem kívánkozik, nem bolyong el az egykori „római diák". Évek óta megállapodik, elpihen a Balatonnál, a gróf Zichy Béláról elnevezett, a gróf Zichy Béla által alapított kies, gyönyörű Fonyód-Béla-telepen Ripka Ferencéknél; mert a magyarszívű, művészlelkű Vass doktor is a Balaton szerelmesei közé tartozik. E kis tenger változó, beszédes tükre neki a természet csodaszépségeinél jóval többet, mélységesebb képeket és életet mutat, mesél. E varázsos tükörképben az a fájdalmasan édes, gyönyörű magyar múlt megelevenedik Vass József lelki szemei előtt, melyről e táj, e víz hárfapengető, ódon dalokat dúdolgató költője: a gárdista Kisfaludy Sándor oly gyermekiesen egyszerű és őszinte magyar történeteket költött „kandallója" felszított tüzénél, avagy balatonparti szőlőskertje felsziporkázó venyigezsarátjainak titokzatos erejű lángja mellett. S így már megérthető az is, hogy amikor évekkel ezelőtt a keszthelyi Festetics Tasziló herceg Festetics György gróf ősapjának és régi költő barátjainak emlékezetére, a hajdanvaló „Keszthelyi Helikon"–ünnepek felelevenítésével rendezett helikoni ünnepséget, a vazsi Vass József miniszter miért éppen Kisfaludy Sándornak a nevéről és emlékezetével ültetett – hársfát... A Balaton szerelmese hódolt a Balaton legmagyarabb érzésű, édesszavú, romantikus poétájának...

315. Vass népjóléti miniszter és Ripka főpolgármester futballmérkőzésen

Ami azt illeti, hát csodaszép, gyönyörű is onnét a fonyódi hegyről, a Ripka-villából nézve óriásként nyújtózkodó víztükrével, túlsóparti kihamvadt tűzhányó hegykúpjaival a mesés Balaton ... A sirályszárnyú tekintet az óriási vízfelületen egész Tihanyig elcsaponghat... Badacsony, Csobánc, Gulács, másrészről Szentgyörgyhegy, Szigliget, Keszthelyig mutogatják Kisfaludy hárfájának húrjain ringatódzó ormóikat, emlékeiket. Maga Fonyód-telep is olyan körülbelül kétszázholdas cser-, bükk-, fenyőerdős, pompás sétautas hegyen fekszik, amelyen az ősmúlt délibábos mondája fészkel, hogy az engesztelhetetlen, nem alkuvó, az ősihez halálig híven ragaszkodó Kupa-vezérnek éppen itt volt a vára és az ősi hittel fehér lovat áldozó utolsó pogány magyar oltára... Ma pedig nagyszerű fürdőjéig nem kell fél kilométert gyalogolni. Mindjárt a vízbelépésnél derékon felül emelkedik az egész

316. A fonyódi Ripka villa

Balatonparton legerősebb hullámverésű áradat, mely néha ellöki, megtántorítja az embert. Ez a hullámverés és a partoldal, a vízmeder legtisztább homokja jellemzői a fonyódi fürdőtelepnek, no meg a mélységes – csend... Jazz-muzsika, kávéházi zsibajos lárma itt nincsen. Az ember úgy él, mint ahogy a pihenő ember élni szeret. Itt nincs senki, semmi, ami feszélyezhetné. A másfél kilométeres hegyi sétányon a feltáruló Balaton és szemben fekvő tájképek úgy lekötik és varázsukba vonzzák az embert, hogy – Ripka Ferenc jóízű, jól jellemző szavaival –: „aki itt időt tölthet, alig tud mással foglalkozni, mint a Balatonnal... A kártyáról tartják, hogy akinek szenvedélyévé válik, elvonja minden más gondolattól... Egy-egy ilyen fonyódi séta is varázsába öleli az embert, nem tud másra gondolni, nem tud mással foglalkozni, mint éppen a – Balatonnal!" A Balaton olyan szent, mint az Isten szeme. Vass József mindennél inkább szereti ezt a bűbájos, szent magyar, elzsongító tündéri vizet. Egy órát, másfél órát elpihenget benne, noha az oly sok mindenre kíváncsi újságírók még itt sem igen hagyják békén. Nem egyszer megtörténik, hogy újságírók jelentkeznek a parton – interjúért… Vass Józsefből kitör az ősi magyareredetű vazsi-humor, hegyesen fogván a szót, kiszól a parton toporgó és kérő szavakkal kuncsorgó újságírónak:

– Jól van pajtás... Adok interjút, de csak ha bejössz érte a vízbe! – Hajh, kénytelen, hajh kelletlen, a megszorult újságriporternek nem lehetett másként cselekedni, mint fürdőruhába öltözni és hihetetlen művészkedéssel, bűvészkedéssel a

317. Interjú a Balaton partján

vállon felül érő, erős hullámverésű vízben – noteszt, ceruzát feje felé tartva – írni a zamatos Vass-interjút... Ámde hiszen nemcsak fürdetni, hanem biztos, enyhős fedél alá juttatni is szokta az emberbarát Vass a közvélemény előtt „szükséges rossznak" bélyegzett, magát hivatásával elégető újságírót. Mint az Újságírók Nyugdíjegyesületének szilárd megalapozója és új életre hívója, lelke és hatalma kincseiből is bőségesen juttatott nekik.

A fürdőzésen kívül a balatoni evezőssportnak is híve és erőskarú evezőse Vass József, Ripka Ferenccel egy-egy óráig elcsónakázgatnak a „hullámzó Balatonon." Vagy jó szélben a vitorlázástól sem riadnak vissza, ilyenkor még a nagy hullámverések sem riasztják vissza őket. Megtörtént, hogy a nyáron (1929) a parton maradt ismerősök ellenkezése dacára szállottak a vitorlásra, – aggodalmasan azért ellenkeztek, mivel ugyancsak mérgesen pacskolta a partoldalt a hullámzó Balaton... Ámde a miniszter és a főpolgármester – megbízható vitorlakezelőjükben bizakodva – mégis a vitorlás hajóba szállottak, elmenének és felejthetetlenül gyönyörű utat tettek... Az aggódó ismerősök sehogy sem tudtak megnyugodni, motoros hajócskát küldtek a merészen vitorlázók után, akiknek nagy derültségére azután megtörtént, hogy a segítségül és biztosításul küldött motoros csónak gépje bent a nagy vízen elromlott, úgyhogy Vass Józsefék a vitorlással vontatták ki a – partra...

A balatoni fürdőzés közben – a miniszter korán kelő ember lévén – leginkább háborítatlanul lubickolhatnak és „sváblizhatnak" bent a selymes vízben. Tudniillik ilyenkor sváb dialektusban szoktak maguk között beszélgetni és tréfálkozni a miniszter és Ripka. S ritkább eset, hogy valaki közelebbről hallja ezt az eredeti, vidám sváblizást, mert viszont a fonyódi nyaralók nem éppen mindnyájan korán kelők. Némelykor a „páter" – az országosan ismert lángoló lelkű hazafi, vitéz Mándoky Sándor bátyánk, ezredes-táborifőpap – szokott társulni, sőt olyikszor meg is előzi a miniszteri fürdőzőket. Széles szalmakalappal, fekete szemüveggel szokott védekezni a nap nyilaló sugarai ellen a vízből is magasan kiemelkedő, sudárra nőtt vitéz Mándoky páter, aki körül Vass Józsefnek éppen a nyáron kedves kis esetje kerekedett.

– Ni, a páter milyen korán kijött! – szólt a miniszter Ripkának, amikor a Balaton távolabbi vizén meglátta kiemelkedni a vízből Mándoky ezredes jellegzetes szalmakalapját, fekete szemüvegét... S gyanútlanul, jókedvűen mindjárt oda is intett neki. – Talán közelebb is jönne már?! – Jött is az boldogan, de lett aztán nem kis meglepődés, mikor a széles szalmakalap és a szemüveg alól egy megilletődött ismeretlen arc bámult feléjük, akinek az öröme érthető is volt, mert hisz' annakidején, mint kultuszminiszter, Vass József nevezte ki polgári iskolai – tanárnőnek.

Máskor meg három nő fürdőzött egyidejűleg a Balaton fonyódi oldalán a miniszteréktől messzebb eső részen. Persze, nem tudták, vagy ha tudták is az iskolában, réges-rég elfelejtették, hogy a víz milyen jó hangvezető, azért bátran, bizalmasan, hangfogó nélkül beszélgettek a jól ismert és éppen az egyidejűleg fürdőző – Vassról.

– Nini, ott fürdik a Vass! – kezdte az egyik.

– Te, ez jó alkalom lenne, – folytatta a másik élelmesebb hölgy, – hogy a Pistának egy patikát kérjünk!

– Hát eredj oda! – buzdította a másik két társnő, de bizony az nagyon elkomolyodott, durcásan kibökte:

– Nem megyek én!... Mert hátha pofonvág!... – Vass miniszter érthetőleg pompásan mulatott a Balaton csodás játéka által tovább adott és elárult kedves, őszinte női beszélgetésen.

Vass József pihenőzése a fonyódi Ripka-villában

Itt, a fonyódi Béla-telepen Vass József már várván-várt vendég. Néhány budapesti családon kívül főleg Somogy- és Vas vármegyei családok nyaralnak itt, akik leginkább mindnyájan kedves ismerősei a miniszternek. Mindenkit ismer. Mindenkihez van kedves, tréfálkozó szava, éppen azért elmondható, hogy a fonyódi Béla-telepen mindenképpen a legkedvesebb, legnépszerűbb vendég Vass József miniszter; ha rajtuk múlna, nem napokat, hanem heteket, hosszú hónapot töltene velük a Ripka-család kiváló vendége. A többiek közül a következő családfők és családjaik tartoznak a Vass József miniszter fonyódi társaságához: Vollnhofer Ferenc, a Nemzeti Bank szombathelyi fiókjának főnöke, Rózsa János kaposvári gyáros, Gerlóczy Zsigmond dr., a budapesti közkórházak főigazgatója, Verebély Tibor dr., budapesti egyetemi orvostanár (kinek a fiai igen szenvedélyes vitorlázók), Buzáth János dr., budapesti alpolgármester, Szabó Béla székesfehérvári honvédtábornok (kinek a felesége a boldogult Vaszary Kolos bíboros hercegprímásnak az unokahúga), Matolcsy Sándor dr. kaposvári ügyvéd, takarékpénztári elnök, a már említett vitéz Mándoky páter, ny. ezredes, tábori főpap és néhányan még mások Somogyból, Vasból.

A reggelijét – korán kelvén – kint a Balatonnál ülve, a breviáriumba elmélyedéssel tölti, midőn lelkének magába szállásához a napfeljöttének gyönyörűséges elváltozásai szolgáltatják a túlvilágiasan szép, fenséges keretet a Balaton arany pirosan gyulladozó csodatükrével.

Vakációzásának legjelentősebb eseményei közé tartoznak vasárnapi miséi, amelyek iránt a vidék népe, fürdőközönsége már évek óta mindig szeretőn érdeklődik. Egyszer-egyszer Bogláron tartja vasárnapi miséjét, ahol ilyenkor mise után Gaál Gaszton országgyűlési képviselőnek, a Balaton mente kuruc földesurának vendége. Az egész fürdőzőközönség ott van a boglári Vass-misén. A leányok már előre készülődnek ezekre a misékre régi, szebbnél-szebb egyházi énekek betanulásával. A templomocska betelik az édes énekek szent muzsikájával s a feldíszített oltárról a magyar föld drága virágai illatoznak . ..

Máskor Fonyódon, a főváros üdültető árvaházának kertjében, a szabadban, a Balaton partján felállított kőoltárnál végzi ájtatoskodását a pap–miniszter. Meghatő, fenséges jelenet ez itt, amikor a hatalmas, nagy papi ember a kőoltár mellől – háttérben a zúgó Balatonnal, a Kupa vezér földjén – prédikál az árváknak. Ellátogat Balatonkeresztúrra is. Itt meg a jó Budáról a gyermekszerető, lelkes Molnár László vízivárosi plébános tart fenn gyermeknyaraltató-telepet. Kétszázötven szegény fővárosi gyermek nyaral itt, Molnár plébánosék már kápolnát is építettek itt. Ehhez a kápolnához gyönyörű virágoskert tartozik, amelynek egyik oldalán a széles kapuzat úgy kitárható, hogy a gyermeksereg kívülről valóságosan a virágok harmatos mezőjéből hallgathatja és szemlélheti a szívbemarkoló balatoni istentiszteletet...

318. Ripka Ferenc és Vass József a fiúárvaházból kijövet

Fonyódról délutánonként ki-kiruccan az ezen a vidéken élő pap barátjaihoz, régebb időkből való volt iskolatársaihoz.

Köröshegyen Pados Gábor plébános még a római kollégiumból egyik kedves barátja. A jó, szelíd Pados főtisztelendő már Rómában ministrált Vassnak, amikor az ifjú germanikus Vass Józsefet a Szent Péter-templomban pappá szentelték. Padost máig nagyon szereti Vass. A páhoki plébános is (Zala vármegye) barátja. Zalaszentgrótra, Schneller Jenő apátplébános barátjához is ellátogat, Szentbékálán Kiss Pius apátplébános régi barátját sem kerüli el. Rendszerint ozsonnaidőtájra érnek egyik-egyik barátságos vidéki plébániára. A kedves viszontlátás örömtüzénél sziporkáznak a viccek, járja a tréfa, el nem marad az ölelés, mintha Vass József maga is csupán egyik pompás magyar dunántúli plébános volna, kinek szeretett faluja határán túl nem igen terjed tovább a mindennapi gondja. Persze, a főtisztelendő „pajtások" is visszaadják Fonyódon a miniszteri látogatást, mert Fonyód, a Ripka-villa igazi második, nagyon meleg otthona Vassnak, ahonnét a politikát is lehetőleg távoltartja. Itt nagyobb politikai ténykedése talán csak az volt, amikor öt esztendő előtt Bethlen István gróf miniszterelnök határozott kívánságára – akkor Bethlen, Rakovszky Iván volt belügyminiszter is itt nyaraltak – Ripka Ferencet megnyerte Budapest székesfőváros kormánybiztosának, azaz főpolgármesternek. A budaiaktól olyannyira szeretett, budai polgár mivoltára oly sokat tartó Ripka sehogy sem akart kimozdulni nyugodalmas, előkelő, reá mindenképpen előnyös gázgyárigazgatói állásából, Vass József kellett hozzá, hogy utóbb mégis kimozduljon... A hosszas, sikertelen puhítgatások után, amelyekben Rakovszky Iván is többször

részt vett, egy éjszakai balatonparti gyalogsétán dőlt el a Ripka Ferenc sorsa... Rakovszkyt kísérték a Ripka-villa kertjének végéig s midőn az – eredménytelenül – elköszönt az éjféli időn, Vass József, ki egyébként este 11 órakor, legkésőbb éjféli 12 óra előtt minden társaságból vissza-, félrevonul még Kalocsán is, mint vendéglátó gazda is, ezúttal azt mondta:

– Ne menjünk még vissza. Sétáljunk kicsit a strandon!. – Éjfél után két óráig tartott ez a séta. Járták a Balaton partot, végül ezzel szakította végét Vass:

– Kedves barátom! Látom, hogy szépszerivel nem boldogulok veled. Vedd tehát tudomásul, hogy neked muszáj vállalni a kormánybiztosságot,[816] mert minden becsületes magyar embernek áldozatot kell hoznia, amikor a mai nehéz viszonyok között a közérdek ezt kívánja! – Hozzáfűzte még: – Hogy ábrándítsam én ki Bethlen Istvánt, hogyha ő egy olyan férfiúról, aki mint a városát és hazáját szerető budai polgár él az ő tudatában, arról győződnék meg, hogy ez csak addig ilyen polgár, amíg nem akarnak ráhárítani áldozatos kötelességet?!

Ezek ellen már Ripka sem tudott mit ellenvetni s Vass József másnap reggel 7 órakor a Balaton vizében ezzel fogadta Rakovszkyt: – Rendben vagyunk! – így s ekképpen lett a nyugodalmas budai polgár Ripka Ferencből budapesti főpolgármester.[817] Miként Vass József, a tehetséges, szegény fiúk küzdelmes sorsából emelkedett magasra Ripka Ferenc főpolgármester. A hatalom magas polcán sem felejtették a tehetséges, szegény diákoknak oly küzdelmes, megpróbáltatásos életét, sőt arról – Istennek hálás fohásszal – mindig meghatódottan emlékeznek bizalmas baráti együttlétük alkalmával.

Vass József és Ripka Ferenc barátsága régibb keletű, de tulajdonképpen 1920 februárjában mélyült el. Vass József akkor már – a legválságosabb időkben – közélelmezési miniszter volt, Ripka pedig a székesfőváros gázgyárait igazgatta szintén a legnyomasztóbb nehézségek között. Ez a szörnyű, kegyetlen hideg tél örökké emlékezetes marad a Trianon óta oly sokat szenvedett és nyomorgó magyarok történetében.[818] Nemcsak a mindennapi kenyér, ruhanemű volt fogytán, hanem a fűtőanyag is kevés volt, mondjuk ki őszintén, a legtöbb budapesti szegény sorsú csa-

---

816 A Budapesti Hírlap 1924. augusztus 19-i cikke (A főváros új kormánybiztosa, 6. p.) tudni véli, hogy bár Ripka gondolkodási időt kért, de el fogja vállalni a neki szánt feladatot, amiről a kormány egyébként már döntött, s megtette az előterjesztést Horthy felé. Kitérnek arra is, hogy Ripka Bélatelepen meleg ünneplésben részesült, mivel Vass József miniszterelnök–helyettes a kormányzó nevében átadta neki a polgári érdemrendet.

817 Főpolgármesterré történt megválasztása után Horthynál és Rakovszky belügyminiszternél is tiszteletét tette, majd pihenni ment: „[…] a főpolgármester tulajdonképpen már megkezdte szabadságát és az ügyek vezetését érdemlegesen csak szeptemberben veszi át. Egy-két napig még Budapesten lesz a főpolgármester, de hivatalában már senkit sem fogad, ott talán már meg sem jelenik, mert több hivatalos látogatást kell még elintéznie, ezek során pénteken tiszteletét teszi József főhercegnél is, aki őt látogatásával tüntette ki. Ripka főpolgármester szombaton utazik el a fővárosból és három hétre Reichenhallba megy egészségének helyreállítása végett, onnan visszatérve még egy-két hétig Fonyódon fog pihenni. Ha tehát nyáron át a városi élet csendjében a bizottságok működése még némi mozgalmat fog hozni, az igazi érdemleges munka csak ősszel fog megindulni." In: Pesti Napló, 1925. július 17. 7. p. A kormányzó élénken érdeklődött Ripkánál a főváros ügyei iránt. – A Bélatelepen eltöltött két hét sem telt el megbeszélések nélkül: „Ripka Ferenc főpolgármester augusztus 27-én Fonyódon fogadta a Magyar Úszószövetség vezetőit és József Ferenc főherceg jelenlétében ígéretet tett, hogy tekintélye teljes súlyát latba veti a magyar úszóstadion megteremtése érdekében… […]" In: Pesti Napló, 1925. október 31. 5. p. Sport vagy politika az úszás?

818 Lásd Huszka Jenő és Lippich Leona válásának anyagát.

ládnál hiányzott. Boldog volt az az ember, aki 2-3 kilós „stanicli"-ban hazavihetett egy-egy maroknyi szenet a Duna jégpáncélját ropogtató szörnyű télidőben.

Az egyik délben, valamiféle hivatalos ügyből kifolyólag, Ráday utcai otthonában kereste fel Ripka igazgató Vass minisztert. Dermesztően hideg előszobán át jutott be egy kis konyhába, ahol a takarék tűzhelynél, ízléses, szép kis fehér asztalka mellett üldögélve találta a minisztert, az édesanyját és a miniszter bájos, kedves, szelíd Mária húgát, mert hogy nem volt fűtött szobájuk, a konyhában fogadták. Ripka nem állhatta meg szó nélkül:

– Az Isten áldjon meg, kegyelmes uram! Hogy lehet ez?! – Vass rávetette komoly, bánattal telt szemét – s az ő kivédhetetlen elhatározottságával ennyit mondott:

– Kedves barátom, akkor, amikor ezer és ezer család fázlódik, nincs jogom fűtött szobában üldögélni. Anyámmal itt vagyok, mert neki fáj a hideg.

– Ez nem maradhat így! – felelte Ripka. – Majd küldök szenet, kokszot! – Vass elhárítólag intett:

– Köszönöm, de nem fogadhatom el! Csupán egyet kérek mégis tőled, hogy édesanyám szobájába szerezz egy villamos fűtőkályhát, mert nem bírja a hideget!

Vass József és Ripka Ferencnek a mai világban már szinte szokatlan meleg barátsága tulajdonképpen ezen, Vassra nagyon jellemző kis eset alkalmából mélyült el Ripka Ferenc részéről.

Vass József és a kis Ripka-unokák

Vass József fonyódi vakációzásainak legbájosabb jelenetei és emlékezései mindeneken felül a Ripka főpolgármester unokáival való játszadozásaihoz kapcsolódnak. Ez a vezéri termetű, kifelé rideghírű ember a gyermekeknek legmegértőbb barátja. Nemcsak játékosan szereti őket, hanem magát is meg tudja szerettetni velük. Az is igaz, hogy a fonyódi Ripka-villában van is kikkel játszogatnia. Ripka Ferencéknek hat kis unokájuk van: a Gáthyék hatéves Béluskája, hároméves Erzsikéje, a Krivoss Árpádék Évikéje, Mártája és picinkó Juditja, továbbá a Kürthyék nyolchónapos kis Zsuzskája, ezek a házat megszépítő unokák. Gáthy Bélát annakidején Vass József keresztelte. A hároméves Gáthy Erzsébettel, míg magához szelídítette, kezdetben, eleinte voltak nehézségei. Idegenkedő volt a gyerek, de a „miniszter bácsin" nem lehetett kifogni.

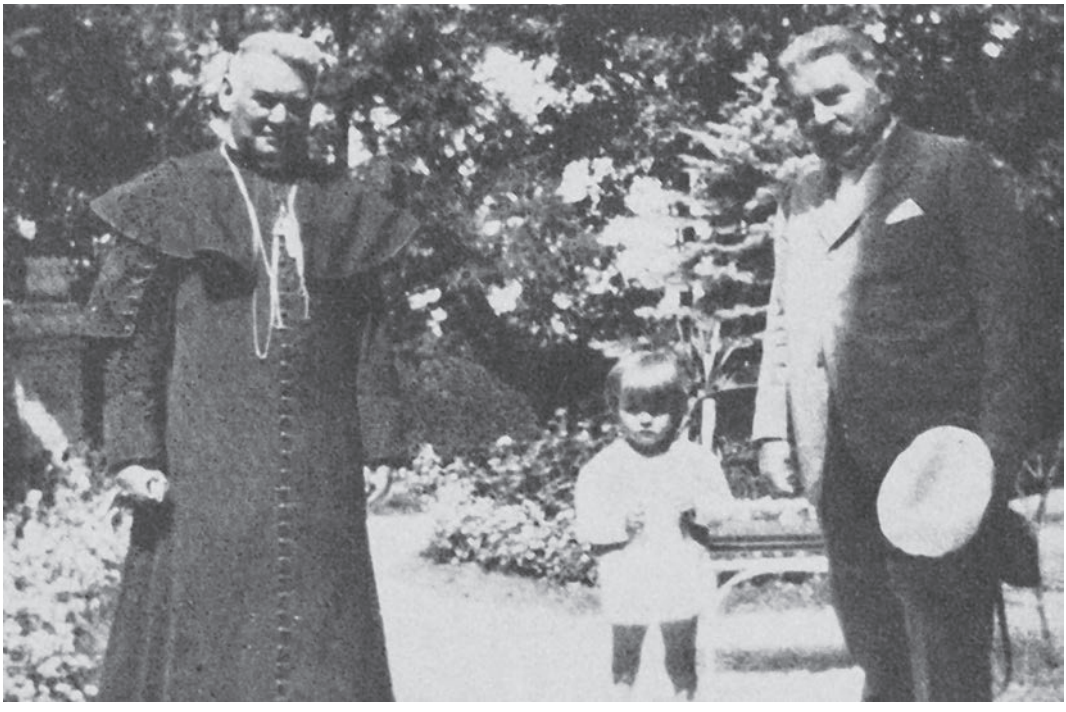
319. Gáthy Erzsike szereti a „polgáriruhás" Vass bácsit

Labdázgatni kezdett vele. Először csak messziről folyt a játék, majd a labdáért mindig közelebb és közelebb bátorodott a kis Erzsébet. Végül annyira összemelegedtek, rá lehetett venni a kicsit, hogy reggel egy szál cikláment – a főpolgármester kertjének a ciklámenek az eredeti ékességei! – vigyen és tűzzön a „miniszter bácsi" gomblyukába. Itt ugyanis napközben Vass József leveti a hozzánőtt reverendát, papos szabású szürke ruhája van. A nekibátorodott Erzsébet kisasszonyka virágszálas hódolása pedig a következőképpen folyt le:

– Hoztam neked ezt a virágot! – szólt Erzsébet. – Én ezt ki akarom tűzni a te kabátodra. Hajolj le! – A parancsoláshoz szokott Vass József most maga engedelmeskedett és a ciklamen virágoktól ragyogó virágágynál leguggolt a piciny leányka elé, aki annak rendje-módja szerint el is helyezte az óriás kabátján a virágszálat.

– No most, kisjányom, adj egy puszit a bácsinak! – Ezzel és így is megpecsételték a barátságot.

Történt azonban közben, hogy egyik vasárnapi mise után a megszokott szürke ruhája helyett fekete reverandájában látta meg a miniszter bácsit a kis Gáthy Erzsébet és menten el is szaladt, Vass József megcsóválta fejét s derűsen megjegyezte: – Látszik, látszik, hogy már benne van a nő. Tudja, hogy nincs itt mit keresnie! – A délutáni breviáriumozás után kezdődnek a tulajdonképpeni játszadozások és a gyermekekkel való megható barátkozások. A Krivoss Árpádné három leánykája közül a legkisebbel, a Judittal szokott foglalkozni legtöbbet, mert az idegenekkel szemben ez volt a legfélénkebb. Annyira megszelídítette, hogy most ők ketten a legjobb – játszótársak.

320. Vass József fekete reverendájától megijed a pici Gáthy Erzsike

A gyermekek szelídítését pedig így kezdi: mesét mond, labdát szerez és labdázik velük, cukorkát osztogat és így tovább. A másik két nagyobbacskát: Évát, Mártát iskolai dolgokból vizsgáztatja. Díjakat tűz ki s szétosztja, ha kérdéseire megfelelnek. Egész csomó elsőveretű új pengőből osztogatta a díjakat, ha tudniillik „három kérdés közül kettőre jól megfelelnek". És mindkét részről micsoda nagy volt az öröm, midőn a „gyerekek" mind a három kérdésre jól feleltek.

A hatéves Gáthy Bélácska is kedvence. Ez igen eredeti, korát meghaladó értelmességű gyermek. A nagy autóbarát Vass Józsefnek professzoros komolysággal elmagyarázza az autó minden alkatrészét, az autótípusokat. Megmondja azt is – nem hiába gépészmérnök és kiváló autószakértő az édesapja –, hogy melyik autó miért jobb a másiknál. Ennek a gyereknek találós kérdéseket is ad fel a miniszter és roppantul élvezi a gyermeki elme okoskodását és a kérdések megfejtéseit.

– Tudsz-e számolni, kis fiam?

– Igen! Ugyan iskolába még nem járok, de húszig jól számolok...!

– Hadd lássuk!... Ha jól meg tudsz felelni a kérdésemre, akkor három új ezüstpengőt kapsz, fiacskám!... – Buzdít és lelkesít a miniszter. A gyermek szepegve várja a kérdéseket. – Mondd el húszig a páratlan számokat! – következik a másik kérdés. – Mondd el húsztól visszafelé a páratlan számokat! – Amidőn a feleletek kifogástalanul sikerülnek, a miniszter bácsi az összeadás tudományának kipróbálására is rátér. Mindig kettőt kell adni az előző számhoz, majd húsztól visszafelé kettőt kell elvenni az előző számból, – ezzel tisztázódik, hogy a kivonásból is mit tud a pöttömnyi bogárka Gáthy Béla. Elnyerte, megkapja

321. A Ripka házban az előszobai kandallón volt elhelyezve a volt főpolgármester reliefje. Krivoss Judit és Örkényi Lóránt 1944. december 9-i esküvői fotója.

322. Vass József vizsgáztatja a kis Gáthy Bélát, Ripka Ferenc unokáját

az elsőveretű három új pengőt s lefekvéskor még az ágyában is a párnája alá kell tenni, olyan büszke reá, másrészt az ébredéskor is látni akarja, hogy csakugyan megvan-e még?

A Ripkáék legkisebb unokája a nyolchónapos picinyke Kürthy Zsuzska. Ez igazi kirakatba való baba, vagy talán tortáira dísznek inkább illenék, olyan édes kis teremtés. S Vass József még ezzel a kis tündérkével is el tud játszani. Odáig vitte, hogy ha Zsuzskát megkérdezi: Zsuzska, hol a lámpa? – a nyolchónapos Kürthy Zsuzska párnás kis kacsóival valójában rámutat a lámpára. A komoly, hatalmas miniszter, ki a lemondás komor fekete reverendája alatt lelkében csodavilágot és kincseket őrizget, a picinkó pólyásbaba Zsuzskát megtanította már tapsolni is. No, de a doktor Vass József társaságában nem unatkoznak, nem álmosodnak el a felnőttek sem. Minden társaságot egyaránt leköt és szórakoztatni tud. Ott kint, Fonyódon, mikor kurtára fogott „szabadságát" tölti, vacsora után varázsosan, felejthetetlenül elbeszélget bibliai, természettudományi, csillagászati, történelmi dolgokról. A Balaton felől olykor húzó vad madarak rikkantása hallatszik, a társaság azonban két óra hosszat is áhítatos csendben, elragadtatással hallgatja a bűbájosán mesélgető Vasst:

– A népakadémiát befejezem! – Minden este fél 10 óra tájt ezzel végezi beszélgetéseit Vass, a Balatonnak, a gyermekeknek ez az őszinte barátja minden este fél 11 óra tájt pontosan feküdni megy és krisztusi imát mond a Kupa vezér szilalj magyar legendás földjén.

* * *

Vass József 1930. szeptember 8-án elhunyt.[819] Halála után Móricz Pál kiegészítette néhány fejezettel az 1929-es kiadású könyvet, s az új editio előszavát Ripka Ferenc írta.[820] A könyv tartalmaz egy rövid, újabb keltezésű fonyódi vonatkozású részt, ezt betűhíven közlöm:

„Vass József életének utolsó öt boldog napját – [1930.] augusztus 23-tól augusztus 27-ig – a fonyódi Béla-telepen, Ripka Ferenc főpolgármesternek, egyik legkedvesebb barátjának fonyódi villájában töltötte,[821] ahová augusztus 27-én délelőtt Bethlen miniszterelnök is megérkezett. Miután a politikai eseményeket megbeszélték, tanácskoztak, ők hárman – Bethlen, Vass, Ripka – a Balatonra kicsónakáztak. A vízipólóra is sort kerítettek, de már itt mindig gróf Bethlen miniszterelnök hajította legmesz-

819 Lakatos István *Paradicsomkert* című munkájában több alkalommal említi keresztapjának (Lakatos Frigyes prépost–plébános) barátját, Vass Józsefet. Ír az életmódjáról, Biller Irén színésznőhöz fűződő kapcsolatáról, a minisztérium tisztázatlan pénzügyeiről s haláláról is: „Vass József minisztériumában hivatalszolgájától államtitkáráig, Dréhr Imréig, mindenki hozzáférhetett az államkasszához: a hurok munkatársai körül kezdett szorulni, amelyből maga már úgy tudta kihúzni csak nyakát, hogy, végső megoldásul, épp üres nászkerevetén elharapott egy sztrichnines fiolát." – In: Paradicsomkert. Összegyűjtött versek és szépprózai munkák. Bp., 1993. – internet: dia.pim.hu.– (elérés: 2014.05.26.).

820 Móricz Pál: Vass József élete-munkája. – Bp., 1931. 498–499. – Vass József küldetése. Írta Ripka Ferenc főpolgármester. – Vass József életét – annak problémás részleteit is – tárja fel a Történelemportál: Benkéné Jenőffy Zsuzsanna: Vass József – eredményes miniszter, püspökjelölt és botrányhős a Horthy-korszakban (2013. április 26.). elérés: http://tortenelemportal.hu/2013/04/vass-jozsef (2014.05.22.). – Vass József és a Népjóléti Minisztérium problémás ügyeit mutatja be a „Régi jó világ : A Horthy-korszak nagy panamáiról" című könyv (Kossuth, 1959.) *Panamisták a Népjóléti Minisztériumban* című fejezete 168–198. p.

821 Az itt tartózkodás alatt vendégük volt Hermann Luppe (1874–1945) nürnbergi polgármester is (1920–1933).

323. A fonyódi boldog napok – Buzáth János, Vass József, Luppe nürnbergi polgármester, Ripka Ferenc

szebbre a – labdát… A mindig édesen, élvezetesen mesélgető Vassnak vacsora utáni megszokott, rendes beszélgetése ezúttal különösképpen elmélyedő volt. Ripka Ferenc közlése szerint: a halálról és a lélek halhatatlanságáról tartott olyan előadást, hogy szinte mindnyájan könnyezve hallgatták… A hívő lélek megnyilatkozása volt ez, olyan mély vallásos érzéssel, ami papi embernél sem mindennapi jelenség…

– Mindig azon imádkozom – szólt a miniszter –, ha már a Jó Isten el akar venni, úgy haljak meg… Este elalszom és többé ne ébredjem fel!"

* * *

Balatoni Kurír, 1937. augusztus 4.

Nagyjaink a Balaton mellett: **Dr. Ripka Ferenc**

Az éjjel esett, reggelre azonban kiderült, a Fonyód–Bélatelepi várhegy erdős lankái csak úgy ontják magukból az ózonos levegőt és gerlicék bugása kísér, amint Kupa vezér egykori várának menedékes oldalán haladok felfelé. Néhány kanyarulat sakkor látom, mennyire helyénvaló volt ama gondoskodás, mellyel a Márffy-tér széleit padokkal rakták tele, mert bizony még a legedzettebb „balatoninak" is le kell ülnie a csodálkozástól, mikor a platóról hirtelen megpillantja az alatta szétterülő panorámát. Valóban a Balatonvidék egyik legcsodálatosabb kilátása tárul szemeink elé!

Mélyen alattunk a víz szélén mint játék mozdony füstölög a gyorsvonat, a horizonton pedig a maga végeláthatatlan tágasságával terül el előttünk Keszt-

helytől Tihanyig a valószínűtlen zöldeskék fényben ragyogó víztükör, melyen fehér papírszeletkék gyanánt úsznak a friss szélben dagadó vitorlák. Éppen szemközt a testes Badacsony könyököl bele a tóba, tőle jobbra és balra kíváncsi bakfisokként nyújtják ki karcsú nyakukat Tóti és Gulács, a háttérben Csobánc és Szigliget roskadozik a tetejükön ülő várromok szürke kőtömegei alatt, a távolban pedig a Halápi hegy koporsóalakja emlékezteti a szemlélőt az elmúlásra... Előttünk azonban ízlésesen elrendezett virágrondók és gruppok teszik elevenebbé a képet, dr. Szaplonczay Manó, a nagyérdemű első somogyi tisztiorvos bronzarcképe virágkeret közepéből néz szembe a vakító napfénnyel, hátunk mögött pedig előkelően csöndes villák sorakoznak némán a reggeli ébredezésben nyújtózkodó fehér kerítések mögött, a gróf Zichy Béla egykori földesúr által alapított telepen.

A Ripka villát arról a festett Madonna képről lehet megismerni, mely a bejárattól nem messze egy hatalmas fa törzsén ékeskedik, egyébként kapuja tárva-nyitva van, amit mindjárt a gazdára jellemző vonásként veszünk tudomásul. Mert csakugyan, mikor az üveges terasz alá érünk, már ott találunk néhány embert, akik – mint telefondróton a fecskék – a fehér padon egymás mellett ülve várják, hogy „a Méltóságos Úr" lejöjjön. Könnyen kitalálhatjuk, hogy ügyes-bajos dolgaikon eligazodni nem tudó falubeliek ezek, akik nem veszik tekintetbe azt, hogy a villa ura pihenni akar itt, hanem utána hordják ide is tanácsot, segítséget váró gondjaikat.

Fonyód-Bélatelepen
hatszobás, két verandás villa, vízvezetékkel és fürdőkabinnal bérbeadó, esetleg eladó. Pete Lajos, Lengyeltóti. 5878

Balaton
legszebb pontján, Fonyód-fürdőtelepen, páratlan kilátással hatszobás, teljesen tölszerelt nyaraló, 2 veranda, 2 konyha, két cselédszoba, 2 manzard, nagy kert, tenniszpálya és fürdőkabinnal, kiadó. Bővebbet Erzsébet-körut 37., a házfelügyelőnél. 85394

324. Pete Lajos villa-hirdetése, 1914

És e reményükben nem is csalatkoznak. Amint Ripka Ferenc robusztus, erőtől duzzadó alakja a lépcsőn megjelenik, haptákba vágja magát a kis csoport s egyik mindjárt elő is áll a kérelemmel: hosszadalmas, a lényeget egyáltalán nem érintő bőbeszédűséggel adja elő, hogy fia el szeretne Pesten helyezkedni, mint tanonc, de nem tud lakatosmestert találni, akinél elhelyezkedhetne. Budapest egykori főpolgármestere végtelen türelemmel hallgatja végig a fiáért aggódó apa lamentálását, egy szóval sem szakítja meg a panaszos szóáradatot, csak mikor már végeszakad, adja meg a rutinos audiencia adó bölcsességével az ügyet mindjárt a helyes vágányba terelő tanácsát, melyre bizonyára élete végéig hálásan fog visszagondolni a kveruláns... Végre kifogynak a várakozók és szíves szóval tessékel beljebb, illetve a tágas hallba, melyről talán még szebb a kilátás, mint az alsó teraszról. Itt az ember figyelmét mindjárt felkelti az a közel 1 1/2 méter átmérőjű, korona lakú remekbe faragott facsillár, melyen a magyar motívumú virágok egész erdeje ékeskedik. Körül a székeken pedig mindenütt leterített buzsáki varrottas

és faragott kulacs árulja el, mennyire pártolja a ház ura a magyar népművészetet. De a szomszéd szoba csillárja sem mindennapi: ott meg egy hatalmas aratókoszorú csüng alá piros és kék mezei virágoktól tarkítottan a kalászok között.

Az onnan nyíló úriszoba is nevezetes: egy alkalommal minisztertanácsra gyűltek benne össze Bethlen István gróf elnöklete alatt Vass József, Rakovszky Iván, sőt Vass József több nyarat is itt töltött a villában, egy részére berendezett külön, egyszerű kis szobában, melyet még ma is az elhunyt miniszter arcképe díszít.

Előadom, hogy jövetelem célja, interjúsorozatot készíteni arról, hogy hazánk vezérférfiait mi indította arra, hogy pihenő idejüket a Balaton mellett töltsék és itt szerezzenek ingatlant állandó nyári tartózkodási helyül, mikor pedig módjukban volna évente a legdivatosabb külföldi fürdőhelyeket is felkeresni?

Közben behozza a tízórait a Nagyapának egy bájos, sudárnövésű leányunoka s a jóízű villásreggelizés közben kapom a megszívlelendő választ:

„Egyrészt fontos szempont, hogy a pénzt tartsuk itthon, azután meg a közel három évtized óta, hogy itt nyaralok, azt tapasztalom, hogy a Balaton minden fáradtságot, idegességet eltüntet s minden ősszel felfrissülve, regenerálódva tudtam visszatérni munkahelyemre. Azután meg egyik leánygyermekem, akit sírva nevelt az édesanyja, mert oly gyenge gyerek volt, hogy nem hitt a megmaradásában, itt annyira kifejlődött, hogy bárki is megirigyelhetné és 3 egészséges gyermek édesanyjává lehetett.

Engem tehát a hála is itt tart, mert annyi jót kaptam ettől a hegytől! Én azok közé az emberek közé tartozom, akik nem feledkeznek meg arról, akitől vagy amitől jót kaptak. Ez ugyan ma nem divat, de én büszke vagyok erre és politikámba is mindig ez elv mellett fogok kitartani...”

Elértem, hogy mire céloz és szóvá teszem a fürdőtelep elnökeként annak fejlesztése körül szerzett el nem múló érdemeit, melyeknek csak szerény jutalma, hogy annak legszebb útját róla nevezték el.

„Bizony, itt sem hagy nyugton a munka vágya. 22 évvel ezelőtt, még nagyon el volt hanyagolva a község; az utak rosszak, nyáron porosak, télen sárosak voltak, fenn a hegyen levő község úgyszólván hozzáférhetetlen volt. De Bethlen István és Vass József támogatásával sikerült az útkérdést megoldani, a villanyvilágítás bevezetésére is adtak kölcsönt. A hitélet igen gyenge lábon állott. A kommün után megépült 1921–22-ben a templom és a plébánia anélkül, hogy ez a közösségnek pénzébe került volna. Az anyagot összekoldultuk, a falubeliek csak fuvart és napszámot adtak. Így haladtunk lépésről-lépésre s mondhatom, most már az az „emberi önzés” is itt tart, hogy a végzett munka eredményében gyönyörködhetem. Az alkotó munka szeretete a legerősebb kapocs, mely az embert egy vidékhez köti. De még mindig igen sok a teendő, kedvező jelenség azonban, hogy a telep válogatott közönsége megértő és harmonikus összefogással támogat minden szép gondolatot, hogy megvalósítható legyen.

Megoldatlan kérdés volt eddig, mi történjék a Várhegy tetejével, ahonnan a legelragadóbb a kilátás úgy a Balaton, mint a déli Somogy vidék felé.

Valaha itt Kupa vezér vára állott, igen sok faragott kő és a ma is jól látható sáncárok mutatja azt, hogy itt volt a pogányság utolsó menedéke. Innen indult Kupa Veszprém vára ellen, hogy ott Szent István király hadait megtámadja.

A jövő Szent István évvel kapcsolatban olyan koronát akarunk helyezni e Várhegy homlokára, hogy az mint idegenforgalmi attrakció is párját ritkítsa a Balatonvidéken.

Tervet dolgoztattam ki egy Szent István apostoli kettős kereszt felállítására, mely a hármas címerhalom fölött kb. 18 m magasan emelkedjék, előtte oltárral, melynél minden Szt. István napon főpapi mise mondatnék. Ünnepélyes alkalmakkor a keresztet reflektorok világítanák meg, melynek fénye az egész Balatonon látszanék. Az egész emlékmű vörösberényi kőből és bazaltból készülne s mintegy 15 000 P-be kerülne.

Ezzel az emlékművel is hangsúlyozni akarom, hogy a telep céljához tartozik a nemzeti és keresztény szellem fenntartása. Éppen ezért itt nem tűrjük a szemérmetlenségnek orgiáit és nálunk fürödni csak teljes fürdőruhában lehet. A tisztes polgári erkölcsöt a fürdőhelyen is meg kell tartani s azt nem vetheti le a ruházattal együtt az, aki a Balatonba megy fürdeni. Aki idejön, az szokja meg, hogy az emberek itt is tisztességes polgári erkölcsben élnek. Éppen emiatt nagyon meg is válogatjuk azt, akit ide befogadunk."

Lassan megindulunk lefelé a kert üde pázsitján, melynek zöldjét a ritka cyklamenbokrok tarkítják; az igézetes panoráma ismét varázslatos körébe von:

„Igen, nemrég volt itt a svájci orvosegyesület elnöke. Azt mondta: én svájci ember vagyok, a természet szépsége nem meglepő nekem, de ilyet még hazámban sem lehet látni. Ha lett volna részére megfelelő lakás, a windsori herceg is ide jött volna."

Jövőre tehát állani fog a Várhegyen Szent István keresztje s védőn fogja kiterjeszteni árnyékát Bélatelep hitélete fölé. Világi ügyekben azonban itt áll Ripka Ferenc és gondosan ügyel az ő szívéhez nőtt gyönyörű otthonára. Adja az Ég, hogy ezt még minél hosszabb ideig tehesse, friss munkakedvvel és még frissebb Balatonadta egészséggel!

(Dr. Margittay Rikárd)

PATKÓS PÉTER VISSZAEMLÉKEZÉSE

A Patkós Péter szülész-nőgyógyász főorvossal folytatott beszélgetés szerkesztett változata.

Fonyód, Bartók Béla u. 74. Scipiades-Patkós villa

2013. augusztus 7.

[Fonyódon, a Bartók Béla utca 74. sz. alatt található egykori Scipiades-villában folytattam beszélgetést 2013. augusztus 7-én Patkós Péter szülész–nőgyógyász egyetemi docenssel, Scipiades Elemér unokájával. Az emlékek felidézését rögzítet-

325. gróf Majláth Zenke, 1934

326. gróf Majláth Zdenka, 1930–35 között

tem, alább ennek szerkesztett változata látható. A könnyebb olvashatóság érdekében elhagytam a kérdéseket, és a beszélgetés különböző részeiben elhangzott, de azonos témához kapcsolódó gondolatokat egy helyre csoportosítottam. Igyekeztem meghagyni a személyes hangvételt. – Patkós Péter rendelkezésemre bocsátotta a családi fénykép–gyűjteményt, amely több fonyódi felvételt is tartalmaz, ebből válogattam néhányat e könyv számára. – Ezúton is köszönöm segítőkészségét!]

327. gróf Majláth Zdenka és gróf Majláth Zenke

Nagyapámat, Scipiades Elemért 1920-ban nevezték ki a Pécsi Tudományegyetemre professzornak, és innen kezdték nézni, hogy hol lehetne nyaralni. Bélatelep egy zárt közösség volt, és két ajánló kellett, hogy valaki bejuthasson ebbe a közösségbe. Az egyik ajánló biztos, hogy Verebély Tibor orvosprofesszor volt, a másikat nem tudom. Verebélylyel még Budapestről ismerték egymást, szomszédos klinikán dolgoztak. Azt hiszem, az adásvételt 1930-ban bonyolították le, és attól kezdve minden évben itt

töltötték a nyarat. Nagyapám és a család Pécs–Szigetvár–Kaposvár útvonalon jött autóval Fonyódra akkoriban, sofőr is volt. A villát lakta a család, és a konyha mögött van az ún. cselédszoba, ott aludt a kétfőnyi női személyzet, a sofőr, Jani, a kamrában aludt. Nagyapám utoljára 1943 nyarán volt itt, 1944 februárjában halt meg. Jóban voltak Gerlóczyval, Törleyékkel, Buzáth Jánossal, Sebestyénnel, Ripkát is emlegették, aki rendkívül szigorú ember volt, megkövetelte a strandon a talpig takaró fürdőruhát.

Nagyapámnak három gyermeke volt.

Nagybátyám, Scipiades Elemér szintén nőgyógyász volt. A nagynéném, Katinka zenetanár, zeneművész volt, Édesanyám Nóra pedig gyógyszerész.

A villa mindig közös családi használatban volt, nagyapám halála után az özvegye és a gyerekek használták, amíg lehetett. 1950-től volt egy kis bonyodalom, a villát szerencsére nem államosították, ennek is meg van a története.

328. Scipiades Elemér

Nagyapámnak volt egy kertésze, akit Magyar Istvánnak hívtak, a Fő utcában ma is meg van a házuk. A kisfia Lacika volt. Nagymamám nagyon jószívű volt, amikor jöttek, akkor Lacika mindig kapott csokoládét, amíg a bácsi a kertben dolgozott. Nagyon jó emberek voltak, ráadásul nagyapám Pécsett megoperálta Magyar bácsi feleségét. Ennek következtében menekültek meg a villa fenyőfa bútorai. Ugyanis 1944. október 13-án, édesanyám hasában velem és a nagymamával taxival fölmentek Pestre Bélatelepről, itt hagytak mindent, csak éppen bezárták az ajtót. Én egy hét múlva születtem meg, a lényeg az, hogy a villa itt maradt őrizetlenül, a legtöbb villát kirabolták, átrendezték az oroszok. Az öreg Magyar hálából, meg régi ember, meg a felesége.., ezeket a bútorokat fölpakolta egy szekérre, és elvitte a Fő utcába, ott volt egy jégvermük, és ott tárolták a háború alatt – ennek következménye, hogy megmaradtak a bútorok. Ez az egyik. A másik, hogy Magyar Laciból, aki a csokoládét ette itt a kertben, később a tanácsnál tisztviselő lett, és azzal az indokkal, hogy ez a villa konstrukciójánál fogva nem alkalmas üdülőnek, mert nincsenek benne kis szobák, segített mentesíteni, hogy ne legyen üdülő, amikor majd' mindegyikből üdülőt csináltak.

Egyrészt befogadtuk a kitelepített Törleyéket, akik évekig itt laktak, másrészt beköltöztették ide Rischárékat, akik a Bácskából menekültek ide. Titóék által elűzött sváb család volt, papa, mama, nagymama, három gyerek, őket beköltöztették

ide és ők lakták a villa egy részét. Ez az albérletes dolog eltartott úgy hat-nyolc évig. 1960-ban. Utána a Rischárék disszidáltak, egy futballmeccs ürügyén kimentek Bécsbe, és nem jöttek vissza, a rendőrségtől kaptunk egy értesítést, hogy illegálisan külföldre távoztak, a Törleyék már korábban meg fölmentek Budafokra. Amikor Zsófi néni özvegyen maradt,[822] akkor annyit kért az államtól, hogy a budafoki kastély, gyár, a Törley név használatának ellenében adjanak neki 30 ezer forintot – nem kapott. Ez az 1960-as évek elején volt, egy volt pincemesterénél húzta meg magát, ott élt és halt meg.

Nálunk az öreg Törley Dezső és felesége lakott, aki az egész Törley vagyon birtokosa volt, és akinek három fia volt. Az Anti költözött ide, elvett egy egyszerű asszonyt, lett neki három lánya. Gyepmester volt itt. Jóképű férfi volt, esténként, emlékszem, az öreg Törley itt üldögélt a ház előtt, ennél a piros asztalnál, és akkor az Anti hozott egy olcsó bort, Kövidinkát, vagy valamit, és akkor itt elpoharazgattak. És akkor Anti egy karácsonykor nem bírta tovább, depresszióba esett és fölakasztotta magát. Aztán a Törley család leszármazottai is itt nyaraltak, a Törley nagyszülők két unokája nyaralt is nyárról-nyárra. A Józsi vegyészmérnök lett és a lányuk, az R. Törley Mária neves szobrászművész.

A Törley Dezső legidősebb fia a Józsi, az ő felesége az én keresztanyám. A Józsi a háború alatt katonáskodott, aztán hadifogságba esett, „kiment" a Szovjetunióba egy időre, amikor hazajött, kitelepítették őket Nagykátára és ott krampácsoló lett a MÁV-nál. A legkisebb fiú volt a kis Dezső, a Dezsi, vegyészetet végzett a Műszaki Egyetemen, ő lett volna arra hivatva, hogy a gyár technológiai részét kézben tartsa.

Törleyéket kitelepítették a Hortobágyra, annyit elértek, hogy ne oda kelljen menni, hanem itt a volt Lenin, mai Magay utcán volt egy szőlőjük és egy vincellérházuk, Nagy Istvánék lakták és ide telepítették ki őket. Ott elég mostoha körülmények voltak, és akkor kérték a nagymamámat, hogy esetleg egy télre befogadnák-e őket, aztán ebből az egy télből sok tél lett, de jól megvoltunk. Érdekes emberek voltak, az öreg mindig mesélt a pezsgőgyárról,

Elemér nagybátyám megjárta Amerikát, az 1930-as években Rockefeller ösztöndíjjal volt kint, így csak részleteket töltött itt nyaranta a villában. Később, mint fiatal orvost 1938-tól egyfolytában behívták, erdélyi, felvidéki bevonulás, aztán kivitték az orosz frontra, szóval ő 1938-tól 1944-ig folyton katonáskodott.

Nagyapám halála után a lányok, Nóra és Katinka örökölték a villát, a Gödön lévő telkeket Elemér nagybátyám. A ház tele volt, Nóra és Katinka családjának jutott egy-egy szoba. A középső szoba volt Törleyéké, a verandán főztünk. Azért gyerekkorunkban jól éreztük magunkat. Nagybátyámék sokat nyaraltak Bélatelepen, a Honvéd üdülő mellett volt az egykori Somogyi villa, ott vettek ki szobát, de ide jártak ebédelni. Ez azért volt érdekes számunkra, mert az '50-es–'60-as években a Honvéd Sportüdülőben mindig vetített mozi volt, magyar fekete-fehér filmeket játszottak, és a Somogyi villa kerítésén keresztül jól be lehetett látni.

Itt volt Bélatelepen Szellő Ferenc orvos is, aki szintén Pécsett dolgozott. Nagyapám pécsi klinikáján volt röntgen diagnosztikai és sugárterápiás osztály, Szellő

822 Varró Zsófia férje Törley Dezső (1888-1962)

Feri volt ott a szakorvos, a felesége fogorvos nő, gyerekük nem volt. Volt egy öcscse, a Szellő Ambrus, arról volt nevezetes, hogy itt a strandon egy nagy hullámzás odavágta a lépcsőhöz, és a lába eltörött. Gyerekkorunkban ez nagy tanulság volt, a szülők mondták, hogy nem szabad a nagy hullámzásba menni.

A Honvéd Üdülő korábbi tulajdonosa Szendrői Zoltán, egy jó nevű urológus volt. Ennek a fia ma a budapesti Ortopédiai Klinika igazgatója, Szendrői Miklós. Az ő fia pedig urológus azon a klinikán, ahol a Keszthelyi Attila van. Szoktam is emlegetni, hogy az apjával együtt homokoztunk itt, kb. egyidős velem. Úgy tudom, ők eladták a villát, tehát nem államosították. Ugyanígy a Verebélyék is eladták a villát, elég nehéz helyzetben voltak: a Verebély lányok férjei, ugye Matolcsy Mátyást börtönre ítélték, Andorkáékat kitelepítették. Az ő fiúk volt Andorka Rudolf, a Közgáz későbbi rektora, aki még a Hortobágyon járt mezítláb iskolába. A családot azért is ismerem elég jól, mert a nagyapám jó barátságban volt az öreg Verebéllyel. Az ő unokája gyereksebész és az ő gyerekeit szülesztettem.

A Gerlóczyék. A Gerlóczy Zsigmond elvett egy asszonyt és a felnövőben lévő gyerekeit adoptálta, tehát a későbbi Gerlóczy Ferenc gyerekgyógyász és Gerlóczy Pál fogorvos adoptált gyerek volt. A Gerlóczy Pali arról volt híres, hogy az angol és az amerikai követségnek volt a fogorvosa, eléggé megfigyelés alatt is állt.

Mellettünk volt a Sebestyén villa, most Bugyiék lakják. Sebestyén református teológiai tanár volt.

A korábbi alkotóház egy időben a színésznő Péchy Erzsié volt, majdnem ott születtem. Tudniillik 1944 nyarán, amikor én anyám hasában üdültem a parton, Fonyódon horgonyzott egy kórházvonat, és ebben a villában német tisztek, főleg orvosok, a kórházvonat személyzete lakott. Voltak köztük szülészek is, bécsi eredetű orvosok, osztrákok. Anyám már eléggé nagy hassal járt, mondták, hogy nem baj, ha megindul a szülés, majd ők levezetik. Nagyon meleg volt 1944 nyarán, Törley Magdi,[823] és az ő hasában a velem egykorú Törley Jóska, itt strandoltak Bélatelepen és naponta nézték, hogy a légierők húznak el a Balaton felett. Jöttek az olaszországi amerikai támaszpontokról, és mesélte anyám, hogy itt a Balaton felett oszlottak kétfelé, egyik részük ment Bécs felé, a másik részük Budapest felé. Ez mindennapi látványosság volt. Egy eltévedt amerikai gép végiggéppuskázta a fonyódi állomáson lévő szerelvényt, valaki meg is halt. A család úgy döntött, hogy ez egy biztonságos hely, és majd anyám itt megszül, Lengyeltótit nézték ki. Azonban ahogyan a front közeledett, 1944 októberében a családi tanács úgy döntött, hogy itt biztos rablás meg egyéb lesz, és ha jól tudom, az oroszok ki is telepítették Fonyódot Karádra. Apám bérelt egy taxit, és lejött értünk Bélatelepre, és ahogy volt a villa, bezárták kulcsra, és elmentek. Anyám mesélte, hogy útban Budapest felé Fehérvárnál két óra hosszat hasalt egy árokban, mert akkor bombázták a fehérvári állomást. Aztán fölértek, ez volt pénteken vagy szombaton, másnap volt a kiugrási kísérlet, október 15-én és 21-én megszülettem.

Annyit tudok, hogy itt 1945 nyarán szovjet kórház telep volt az egész villasoron, a mi villánkban is szifiliszes katonákat gyógyítottak. Be se lehetett ide jönni, so-

823 Törley Dezső és Varró Zsófia egyik fia Törley József (1917-1999) volt, akinek a felesége Pinkovich Magda (1920-2004).

rompóval le volt zárva az egész telep, a Sirálynál és a Lajos laknál. Irdatlan állapotok voltak, ide 1946 nyarán jutottak le anyámék, és például Magay ezredes rakatta rendbe a strandot, ő vezényelte a villatulajdonosokat, akik lemerészkedtek ide. Mindent elvittek, az ajtókat csapkodta a szél, mert az összes rézkilincs hiányzott, meg a zongora, hogy oroszok vitték el, vagy a falubeliek, ezt nem tudom. A nagynéném férje zongoraművész volt, Dániel Ernő, ő Lisztet zongorázott és volt egy barátja, Károlyi Gyula,[824] ő meg Chopin zongorista volt, amikor ő itt vendégeskedett, akkor a közönség kint álldogált a kerítés mellett, mert kihallatszott a hangverseny. Elvittek kisebb bútorokat, elvitték a zongorát, és hoztak egy ménkű nagy asztalt, ami itt állt a teraszon, nagy kör alakú asztal volt, amit aztán odaadtunk a Gelencsér Jancsinak, használja, amire akarja. A fő gond az volt, hogy nem volt villany, nem volt víz, amit úgy kellett fölhordani. Akkor még volt egy kút a vasútállomásnál, a mai közvécé helyén. Az isteni jó kút volt, egy zöld faházikóval borított kút, és arra emlékszem, hogy egy lánccal volt odaerősítve egy bádogbögre, és amikor jöttünk a strandról… olyan jó hideg vize volt! Szóval onnét kellett fölhordani a vizet, volt egy úgynevezett Róka út, amit még gyerekkorunkban is használtunk, egy meredek ösvény, egy perc alatt le lehetett érni a strandra, némi nyaktörés árán, és onnét kellett fölhordani vödrökben a vizet. Anyám nem volt egy sírós asszony, de mesélte, hogy kapaszkodtak egyszer föl, és egy kiálló gyökérben felbotlott és kiömlött a két vödör víz, és akkor elsírta magát. Tetézte mindezt, hogy 1946 nyarán nem volt vécé, nem volt víz, viszont minden tele volt fécesszel.[825] Volt egy hátsó udvarra nyíló mellékhelyiség, abban derékig állt az ürülék, érdekes módon az oroszok följártak a ház padlására üríteni, a padlás tele volt ezzel, borzasztó bűz meg minden, akkor volt egy háztartási alkalmazott, vele ástak egy nagy gödröt, és hát rúd végére merőkanál… és több napi munkával lehordták a padlásról a féceszt. Így indult a dolog.

Anyámék keresték a bútorokat, mert nem tudták, hogy hová lettek, végigjárták a villasort, tárva-nyitva volt minden, és a hajdani Verebély villában fölpakolva rengeteg vaságy, gondolom azok a kórház vaságyai voltak. Tele volt ott minden férgekkel, ugráltak rájuk, úgyhogy gyorsan kijöttek onnan. Hát ez volt 1946 nyarán.

Fantasztikus nyarakat töltöttünk itt, mi gyerekek nem érzékeltük, hogy mi van, itt volt a Balaton… hatalmas társaság jött össze.

A Sebestyén villába sokáig nem jöttek le Bugyiék, itt lakott egy Pásztor Miklós nevű tanár, talán matematikát és fizikát tanított, nagyon rendes ember volt, neki jelölték ki szolgálati lakásként. Összebarátkoztunk vele.

Nagyapámnak nem volt itt különösebb hobbija, lehozott ide munkát és a verandán dolgozott, könyvet meg cikket írt. Elég sok vendéget fogadtak. Úszni szeretett, elég korpulens[826] ember volt. A Sirályba jártak le társas összejövetelekre. A villában az 1930-as években volt telefon, a nagyapámat fel lehetett hívni Pécsről, éjnek évadján lement a klinikára, aztán visszajött. Majdnem mindenkinek volt

824 Károlyi Gyula (1914–1993?) zongoraművész. Külföldi tanulmányok után 1931–1932-ben és 1933–1934-ben Budapesten Dohnányi zongora–művészképzőjében tanult, 1932–1933-ban zeneszerzést, ugyancsak Dohnányitól. 1956-tól Münchenben élt.

825 Ürülék (latin: faeces)

826 Korpulens: testes, kövér, jól megtermett.

kocsija a tehetős villatulajdonosok közül, de azokat nem itt tárolták a kertben, hanem kb. a mostani Torony helyén volt a fedett garázs. A telefon arra is jó volt, hogy fel lehetett hívni a Schaller Alajost, aki a Sirályt is bérelte egy időben, hogy kellene két kiló marhahús, és félórán belül az inasa egy fonott kosárban kihozta. Egy darabig a Zichy uradalom majorságából lehetett hozatni tejet meg zöldséget, aztán gyerekkoromban Buzsákról jöttek asszonyok végig a villasoron és tejfölt, vajat árultak.

A korábbi Hullám épületében a háború után volt egy vegyeskereskedés, ahol mindent árultak, és felidézhetetlen szaga volt, mert a petróleum szaga keveredett a festékkel, a szalámival, úgy hogy megcsapta az ember orrát az aroma. Ott volt egy szimpatikus eladó, akit Nagy Sanyinak hívtak, őt utoljára '56 őszén láttam, mert följött Pestre, részt vett a harcokban, aztán beköszönt hozzánk, amikor egy telefonfülkébe betette a puskáját, hogy az ő számára véget ért a forradalom. Az üzlet azért is nevezetes, mert Nagyapám a villa verandájának a közepére, ahol most a lámpa van a plafonon, fölszereltetett egy nagy ventillátort, ami itt kavarta a levegőt, és hát úgy volt megoldva a világítás, hogy oldalt reflektorok voltak fölszerelve, hogy a szúnyogok ne ide jöjjenek. Aztán az ötvenes években, a nagymamám, mondván sok áramot fogyaszt, akkor nagy spórolás volt, a ventillátort eladta ennek a vegyes üzletnek, és onnantól ott kavarta a petróleum meg minden szagot.

A villát 1930-ban 34.000 pengőért vásárolta meg nagyapám. A telek akkor még nagyobb volt, de a tanács az 1980-as években a végét levágta, és ott épült egy ház. Azért is fájt ez akkoriban, mert volt három nagyon szép cseresznyefa azon a részen.

Édesapám, Patkós György benősült ebbe a családba, a történet a következő. Édesanyám gyógyszerész volt, sőt, le is doktorált. A pesti egyetem Közegészségtani Intézetébe került 1940-ben. Anyámnak a doktori disszertációja „A sebfertőtlenítések a háborús körülmények között" címet viselte, nagyon aktuális dolog volt ez akkor. Anyám 1917-ben született, nagyapám az I. világháborúban a bosnyák fronton volt, 1916-ban jött haza. Édesapám egy újpesti családból származott, és a Közegészségtani Intézetben dolgozott, ott ismerkedtek össze. Apám orvosként a légierőknél szolgált, eléggé meghurcolták emiatt. Elég nehéz sorsa volt, 1947–1948-ban B-listázták, egyből kirúgták. Szeretett horgászni, este mindig felvette a viharkabátot és ment le a Balatonra. Kedves, barátságos ember volt.

Így nősült be a családba Dániel Ernő[827] zeneművész is.

Nagyapámnak ismerősei voltak például Zichyék. A család elég nagy, nagyanyámnak volt a barátnője Zichy Gabi néni, akinek az unokája a pszichológus Zichy László. [828] Őket is kitelepítették, és Keszthelyen egy albérletben húzta meg magát, és minden nyáron meglátogattuk őt.

827 Dániel Ernő (1918–1977) zongoraművész, karmester, zongoraprofesszor, az American Liszt Society elnöke volt.

828 Zichi és vásonkeöi gróf Zichy Edmund (1874–1967) felesége bethleni gróf Bethlen Gabriella (1888–1965). – Zichy László (1947) fizikus, pszichológus. Nagyapja Walko Lajos miniszter.

A Montenuovo hercegi család[829] tagjait itt Bélatelepen látták vendégül. Anyám mesélte a történetet, hogy borzasztó meleg nyár volt, zárva az ablakok, járt a ventilátor, a személyzet görögdinnyét hozott, és elcsúszott és az egész teraszt beterítette a görögdinnye a herceg előtt.

Nagyapám leginkább a Törley családdal volt jóban, többször közösen is vacsoráztak. A fiatalság, anyám korosztálya (a Gerlóczy fiúk, Elemér nagybátyám, stb.) élték a fiatalok életét, buliztak stb. Ezek a jó, baráti kapcsolatok – mint ma is – inkább a nyárra korlátozódtak, ősztől Pesten nem folytatódtak.

Anyám mesélte, hogy hátul bőven termő gyümölcsfák voltak, jó részük már kipusztult. Mesélte, hogy 1944 nyarán itt voltak ezek a német katonatiszt–orvosok a Péchy Erzsi villában, és ő meghívta őket a villába, mondván, hátha náluk fog szülni. Kávéztak, és kérdezték, hogy egy kis gyümölcsöt szedhetnének-e? Aztán kultúremberhez méltóan szépen szedtek gyümölcsöt, ahogy azt illik. Ezzel szemben, amikor 1946 nyarán lejöttek, azt látták, hogy az oroszok letörték az ágat, és úgy szedték le a gyümölcsöt. Ezt nekünk tanmeseként tanították, hogyan kell a gyümölcsöt szedni. A terasz is tele volt rajzokkal, a szovjet katonák lerajzolták, hogyan lehet szifiliszt kapni…

Lőw Károly[830] nagyapám orvosa volt a pécsi klinikán, később „Lázár"-ra magyarosított és feleségül vette Lukács Margitot[831] a Nemzeti Színház színésznőjét.

Nagybátyám, Scipiades Elemér és Verebély Pál[832] a Lajos-lak–Mária szobor előtti kanyarban autójukkal karamboloztak.

Nagynéném férje, Dániel Ernő, mint zongoraművész járta a világot, és 1947-ben kapott egy szerződést Olaszországba, ahonnan nem jött vissza. Később Amerikába ment és Santa Barbarában kapott karmesteri állást. Katinka nagynéném és a két unokatestvérem, Alexa és Ernő itt maradtak, és saját erőből éltek, aztán 1960-ban kaptak engedélyt arra, hogy kivándorolhassanak ők is Amerikába.

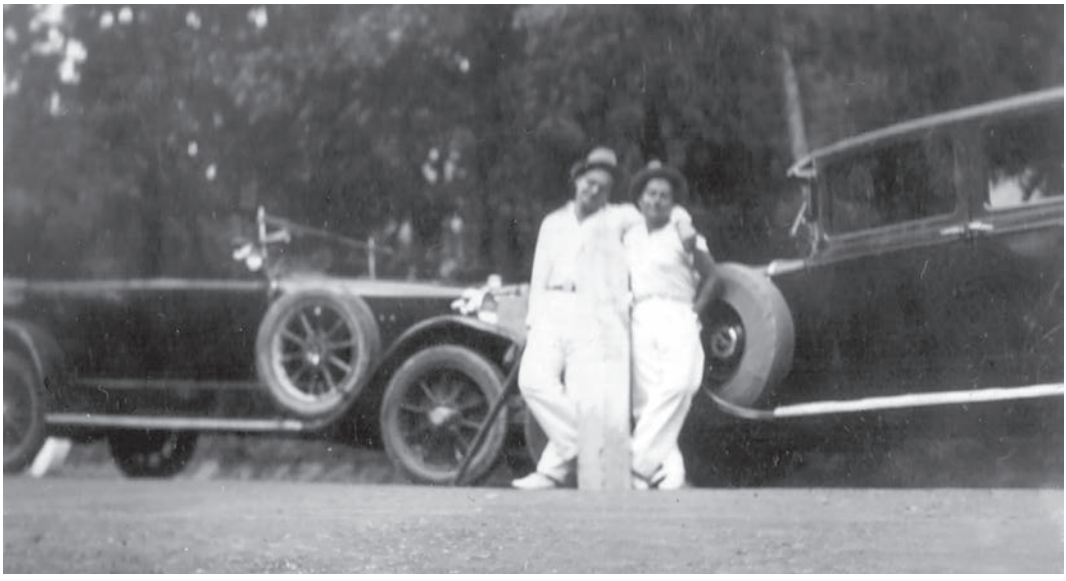
329. Scipiades Nóra, Verebély Erzsébet, Lőw Károly

829 Minden bizonnyal Montenuovo Nándorról és családtagjairól van szó. Németbólyi kastélya és birtoka közel volt Pécshez, így a kapcsolat igazolható. – Életét részletesebben lásd: Rubicon, 2013. 5. sz. 61–65. Rózsás József: Egy 20. századi magyar arisztokrata. Herceg Montenuovo Nándor; Rózsás József: Egy baranyai arisztokrata a XX. századból : herceg Montenuovo Nándor. Pécs, Bóly, 2009.

830 Lázár Károly (1904–1978) szülész nőgyógyász, a Rókus kórház főorvosa.

831 Lukács Margit (1918–2002) színésznő, a Nemzet Színésze.

832 Verebélyi Verebély Pál (1911–1963) urológus-sebész. Felesége Haggenmacher Mária (1924–1994; H. Ottó és Pekár Emma leánya). Gyermekei Pál, Edina.

330. Összeütközés Verebély Pállal, 1932

Pesten vett a Nagyapám egy háromemeletes házat 1941-ben azzal a szándékkal, hogy a három gyereke a három emeletet lakja, az 240 ezer pengőbe került és ezzel elköltötte minden pénzét.

Gondoskodó ember volt a nagyapám, hiszen arra gondolt, hogy „majd a gyerekek", ahogy a villa is nekik lett. Én is úgy vagyok ezzel a villával.

Bélatelep azon kívül, hogy szép hely és itt a Balaton, ennél mindig többet jelentett. Bélatelep fogalom volt, ahol a család találkozott, ahol gyönyörű időket töltöttünk. Én is abban bízom, arra szántam ezt a villát, hogy ha a gyerekek felnőnek, és majd lesznek unokáim, s akármerre keverednek az életben, munkahely stb., ez legyen egy fix pont. Ez egy oázis volt az életünkben, és még mindig abból élünk, amit a nagyapám összeoperált. Ő 1930-ban jött ide először, 1943 nyarán utoljára, tehát 13 évig élvezte, én már 69 éve, tehát áldjuk a nevét.

Pest belvárosában éltünk, születésem után le kellett mennünk a pincébe, életem első 2-3 hónapjában ott voltunk, anyám szoptatott. Olvasztott hólében fürdetett, viszont a pelenkáimat a szénporban teregette, tehát eléggé koszos voltam. Később magániskolába íratott, 1950-ben agyagfalvi Goró Inez[833] tanárnő oktatott, a Szabadság híd pesti hídfőjénél abban a házban, ahol egy mai emléktábla tanúsága szerint Lukács György filozófus is élt. Az államosítás után a Ranolder Intézetbe jártam, majd a Kertész utcai általános iskolába, itt az osztálytársam volt Szakcsi Lakatos Béla. Meghatározó időszak volt az életemben 1958 és 1962 között a Piarista Gimnázium, ekkor nem vettek fel egyházi iskolából egyetemre, egy évet dolgoztam az Uzsoki utcai kórházban, tologattam a műtős kocsikat, előnyömre vált, hogy úgymond alulnézetből is megismertem az egészségügyet. Aztán az amnesztia az

833 Agyagfalvi Goró Inez ny. főiskolai tanár 1967. január 26-án hunyt el 69 éves korában.

egyetemi felvételeknél is érvényesült 1963-ban, eltörölték az X-es jelzést, és bejutottam az orvosi karra. Elvégezve az egyetemet egy évig katona voltam. Aztán oda kerültem, ahol ma is dolgozom, az I. sz. Szülészeti Klinikára. Ott mentem előre a szamárlétrán, szerencsém volt, mert kijutottam ösztöndíjjal Berlinbe, egy évre az Egyesült Államokba, az nagyon hasznos volt 1983-ban, olyan honvágyam volt, akkor feleségem Zsuzsi is kint volt, és a fiam, aki akkor két éves volt, mindenki azt hitte, hogy nem fogok hazajönni, de nem maradtam kint. A feleségemmel 1979-ben házasodtunk össze, akkor Zsuzsi[834] a neonatológiai osztályunkon dolgozott nővérként, 1977-ben megjöttem Amerikából egy látogatásból, ő akkor került oda, megláttam, és azt mondtam, hogy én ezt a nőt el fogom venni, és így is lett. Aztán jött a három gyerek, 1981-ben Péter, 1984-ben Zita, és 1991-ben Luca.

A villa 1960-ban szabadult fel teljesen, azt a nyarat töltöttük itt először szabadon. Előtte a társbérlők miatt kicsit kellemetlen volt a nyaralás egy szobában, egymás hegyén-hátán, de minket, gyerekeket ez akkor nem érdekelt: Bélatelep Bélatelep volt, fák, gyümölcsök, Balaton, társaság, nagyon jó nyarak voltak. Az 1960-as években nagy társadalmi élet indult, akkor voltam 16 éves, akkor kezdtünk mi fiatalok kicsit összejárni, Csejdy gyerekek stb., nagy bulizások voltak, a Sirályban remek zene volt, pécsi konzervatóriumi diákok szerződtek le nyárra, képzett művészek voltak, szóval nagyon jó zenét adtak, a Sirály egy nagyon jó hely volt. Egyrészt oda jártunk le táncolni, másrészt hol itt volt házibuli, hol ott, vidám évek voltak.

Aztán anyám fizetővendég-szállás gyanánt adott ki szobát NDK-soknak, amit az NSZK-s rokon fizetett, és anyám egy kinti betétszámlán gyűjtötte a pénzt. Én medikus, fiatal orvos koromban ebből tudtam sokat utazni külföldre.

A Scipiades család vendégei voltak Bélatelepen a grófi származású Majláth lányok:[835] Bélatelepen Zenke és Zdenka fordult meg rendszeresen, ifj. Scipiades Elemér jóvoltából. Scipiades Elemér 1925-ben megműtötte Bethlen István miniszterelnök feleségét, Bethlen Margitot (1882–1970).[836]

MAGAY TAMÁS VISSZAEMLÉKEZÉSE

A Magay Tamással folytatott beszélgetés szerkesztett változata
2014. augusztus 21.
Fonyód, Csap utca

Nagyapám, Pongrácz Károly volt az, aki először Fonyódon nyaralt. Apámmal később együtt dolgoztak azon, hogy legyen ez az állandó nyaraló.

Az épület már állt, a fonyódi major intézőjének volt ez a lakása.

---

834 Tóth Zsuzsanna (1955) könyvtáros az ELTE Könyvtár és Információtudományi Intézet Könyvtárában.

835 Anyjuk, zsadányi és törökszentmiklósi gróf Almásy Georgina (1890–1953) erősen legitimista érzelmű volt, és Zita királyné híveként adta lányainak a Z-betűs keresztneveket: Zenaide (1914–?; 1938-ban nagyapponyi gróf Apponyi Alfréd vette feleségül), Zita (1915–?), Zsófia (1918–?), Zdenka (1920–1988; 1940. augusztus 20-án lett németújvári gróf Batthyány-Strattmann Károly felesége)

836 Néhány cikk a műtétről: 8 órai Újság, 1925. október 31. Megoperálták gróf Bethlen Istvánnét; Pesti Hírlap, 1925. október 31. Kitűnő sikerrel megoperálták a miniszterelnök feleségét; Az Est, 1925. október 31. Gróf Bethlen Istvánné 12 nap múlva hagyja el a szanatóriumot : Csütörtök reggel Scipiades tanár megoperálta.

Elemi iskolás koromban, amikor eljött a nyár, a vicinálissal mentünk Fonyódra. Arra emlékszem, hogy két nagy ládába pakoltuk a dolgainkat, egy nagy fonott láda volt az egyik, a másik keményebb anyagból, ezeket feladták személypoggyászként. Mindig nagy öröm volt, amikor kijöttünk, jellegzetes fonyódi illat volt a házban. Jöttünk a testvéremmel, Mártival, édesanyámmal, és a háztartási segítséggel, Magdával, aki egy „intézmény" volt. Eléggé „elnyomta" anyámat, nem engedte, hogy ő főzzön, pedig szeretett volna. A ház egy nagyobb nappali szobából, egy hálószobából, és egy másik szobából állt, ami a nagyszülőké volt, amikor jöttek.

Amikor megérkeztünk, az állomáson volt két Borbély úr, az egyiknek fiákere volt, a másiknak autója, és volt a Dedek bácsi, a másik autós. Az egyik unokatestvérem szellemesen azt mondta, hogy a Dedek bácsi már a bibliai korban is élt, akkor volt kisfiú, mert Jézus azt mondta: „Engedjétek hozzám jönni a kisdedeket…"

A mi utcánk inkább a falu utcája volt, mintsem az előkelő villasoré. Az én első utam mindig a Milkovics bácsiékhoz vezetett. Milkovics Istvánék a második-harmadik szomszédok voltak. Köztünk volt egy üres telek, amit később Balthazárék építettek be. Balthazárék halála után Mikei Lajos és felesége, Rozika vették meg a házat, és költöztek be. Ebből egy évtizedekig tartó jó szomszédság lett, aranyos emberek voltak, rájuk mindig és mindenben tudtunk számítani. Ez sokkal több volt, mint jószomszédság: igazi jó barátság. Emléküket örökké szívünkben őrizzük.

Az első utam mindig Milkovics bácsiékhoz vezetett, engem náluk lehetett megtalálni, hátul mentem, ahol mákot termesztettek, és amikor mentem, zörgött a mák, tudták, hogy „jön a Tomika". Nagyon aranyos emberek voltak, legfőképpen a Deli pacit kellett meglátogatni, föl is ültettek rá. Jómódú gazdálkodók voltak, aztán '45 után kuláknak minősítették őket, pedig nagyszerű emberek voltak, Alsóbélatelepen is volt szőlőjük. Itt a környéken, az uradalom területén volt a tehenek legelője is, és a falu tehenei valamikor hajnalban elindultak ide, ezt nem érzékeltem, de amikor haza felé jöttek, azt igen, kint álltam az ajtóban, és csodálatos módon mindegyik tudta, hogy melyik portára kell bekanyarodnia. Két házzal odébb voltak a Szentpáli Gyuláék, ő is nagyszerű ember volt, egy „úri paraszt", ez számomra rang volt. Ma már másképp értik. Az „úr" pedig nem születés okán jár, hanem stílus kérdése. Ilyen úr volt a bélatelepi állomás főnöke, Bali bácsi, akinek a lánya, Erzsi, most éppen a szomszédunk. Milkovicséknak volt egy fiúk, és három leányuk, egyikük a Bali bácsi felesége. Abszolút pedánsan és csodálatos módon vezette ezt a kis bélatelepi állomást. A sorompót kézzel kellett fel- és lehúzni, ezt, ha mi gyerekek kezelhettük, az nagy kitüntetés és élmény volt.

A nyári életünk itt abból állt, hogy lementünk a strandra, és a nyár, nyár volt, meleg volt. A 36-os kabin volt a miénk, oda is levittük a nyári kellékeket. Sajnos egy dolgot nem lehetett itt megtanulni, és én nem is tudok úgy istenigazából a mai napig sem, úszni. A kaposvári gimnázium egy tanára, Geszti Gusztáv itt nyaralt, és ő tanított minket itt a homokban, hogyan kell a mozdulatokat csinálni, és mondta, hogy a vízben is ezt csináljuk, de hát így nem ment.

A vízben azért nem süllyedtem el, játszottunk a Balatonban, ugráltunk, csónakáztunk.

Az osztálytársaim, akiknek nem volt lehetőségük így nyaralni, mehettek cserkésztáborba, én meg – mivel „tessék, itt van a nyaraló" – nem. A szüleimmel szemben az egyetlen fenntartásom ez, hogy nem engedtek el cserkésztáborba, pedig szerettem volna menni.

Édesapám igazi közösségi ember volt, ő aztán mindenből kivette a részét. Alacsony termete ellenére én óriásnak láttam.

A bevásárlás. Szinte mindent házhoz hoztak, az Inkler pék, Skerlecz hentesnek volt egy segédje, ő biciklivel hozta a megrendelt árut. Fűszeres, szódavíz, jeges. A gyümölcs, zöldség a kertünkben megtermett. A telek egy holdnyi terület volt, annak a fele gyümölcsös volt, barack, mandula, mogyoró, dió, a másik oldalán pedig szőlő volt. Nem apikám művelte, mindig volt vincellér, vagy legalábbis helybeli segítség,

Nyáron egy hónapot legalább mindig itt töltött, amikor ez lejárt, akkor hétvégéken jött ki.

A tőszomszédban, a 28-as számban nyaralt édesapám legidősebb testvére, vitéz Magay Béla ezredes. Azt a házat ő vette meg, és rendbe hozta. Béla bátyámnak három gyereke volt. Apósa, Réczey Ödön írt Bélatelepről egy verset. Két fiúk volt, András és László, a Bandi két évvel volt idősebb nálam. Az édes testvérek nem lehetnek összetartóbbak, és egymást szeretőbbek, mint mi voltunk. Nekünk nem kellett senki, se a villasorból, ha jött valami vendég, inkább valahogy kiszúrtunk vele [előkerül az asztalról egy friss hetilap, címoldalán Páva Zsolt pécsi polgármester].

Isten bocsássa meg nekünk, még őt sem szerettük annyira, a Páva Pityut, aki Páva Zsoltnak a papája. Ugyanis a nagypapája, Páva István volt az Édesapámnak a kaposvári törvényszéken közvetlen kollégája és nagyon jó barátja, össze is jártak. Ő úgy gondolta, hogy átmegy Pécsre táblabírónak. Édesapám inkább maradt Kaposvárott, ahol ő volt a tanács elnök, mégpedig a büntető tanács elnöke, a bírák között az „első", nem pedig egy a sok táblabíró között. Amikor vendégségbe jöttek hozzánk, akkor is bizony elég gonoszak voltunk, a vendég gyerekeket, így szegény Páva Pityut is teljesen kiközösítettük. Egyébként nagyon hasznosan, ma azt mondanám: kreatívan töltöttük az időt, babáknak építettünk saját készítésű pici téglákból házat, olyat, ahol még a vécét is le lehetett húzni. Ezt leginkább Bandi készítette, később mérnök is lett belőle. Csináltunk vasutat, a síneket bádogos készítette, de a mozdonyt, és a többit mind mi.

A villasoron a legtöbbet a Verebély-villában jártam, ahol legjobb barátom volt a Verebély unoka, Andorka Rudi, a Közgáz Egyetem későbbi rektora. Hozzájuk sokat jártam. Szintén egy Verebély lányt vett feleségül a Matolcsy Mátyás, neki volt egy Zsuzsa nevű, csinos lánya, aki akkoriban nagyon tetszett nekem, csak aztán a háború elsodorta őket. A Huszka Janikával is együtt játszottunk. Emlékszem még a „rézangyalokra", Huszka korábbi házasságából származó, nagyon csinos lányaira. Aztán az is előttem van, ahogy szemben jöttek sétálva, karon fogva Huszka Jenő és Arányi Mária, nagyon szép pár voltak, őket a strandon nem láttam. És még emlékszem valakire, talán a Péchy Erzsi nyaralójában nyaralhatott, a Fedák Sárira. De őt csak egyszer láttam. Még egy nagy személyiség volt, akihez közel kerültem, ez

Ádám Jenő volt. Azt biztosan tudom, hogy a református templomot 1936-ban szentelték föl, én is ott voltam, mint 8 éves kisfiú. És jó sok ideig ki volt itt a kántorunk? Ádám Jenő! Az ottani kis harmóniumot használta. Országos hírű kórusvezető és zeneszerző, zeneakadémiai tanár volt, de világhírű is, mert köztudomásúan jelentős szerepe volt a Kodály-módszer gyakorlati megvalósításában.

Egyébként nyaranta rendszeresen jártunk az istentiszteletekre, ahol nem egyszer a nagy tekintélyű, ugyancsak bélatelepi villatulajdonos Sebestyén Jenő, a budapesti református teológiai akadémia igazgató–professzora prédikált. Teológus koromban én is prédikáltam itt. Sebestyén Jenő bácsi édesapámnak igaz, jó barátja volt, nekem pedig személyesen is jótevőm, hálás vagyok érte.

Emlékszem Ripka Ferencre is. Nővérem, Márti a Ripka unoka Krivoss Jutkának volt a barátnője, nagyon szép szőke lány volt.

A Csejdy családdal nagyon szoros baráti kapcsolatban voltunk, már csak azért is, mert kaposváriak voltak. Ugye mondtam, hogy mindig szerettem a szép nőket, én valósággal szerelmes voltam a Csejdy Laci bácsi feleségébe, a Gizi nénibe. Úgy ügyeskedtem, hogy amikor meg voltak híva hozzánk, vagy mi hozzájuk ebédre, vacsorára, akkor úgy ügyeskedtem, hogy mellé kerüljek. A mamám lehetett volna, de szép volt. Az ő első házasságából született fia, Kappéter István hosszú ideig a legjobb barátom volt. Így játszottunk nagyon sokat együtt itt, az Andorka Rudi, a Kappéter István meg én.

Másik család a Matolcsy. Matolcsy Sándor az én keresztapám, nem rokoni, hanem baráti alapon. Édesapámnak jó ideig legjobb barátja volt.

A nyaralónkat nem államosították. Apikám szerény ember volt, nem írta ki a névtáblájára sem, hogy „méltóságos", pedig járt neki ez a cím. A katonaság el akarta venni a kaposvári házunkat (Szent Imre u. 25), de valaki mindig segített Apámnak, sokfelé ágazó kapcsolatrendszere volt, mindenki szerette őt. A fonyódi nyaralóba a cselédlakásokból egy nagyon rendes családot telepítettek be, nem is tudom, hogyan tudtak ott élni, mert nem volt téliesítve. Az uradalom kovácsa (Törzsök úr) felesége és két lánya élt ott jó tíz évig. Jó szándékú emberek voltak, semmi rossz emlékem nincs róluk.

Amikor 1983-ban Édesapám örökre lehunyta a szemét, Konrád Tónival összenéztünk, és már másnap kiirtottuk a szőlőt, annyira nem kellett az, nem valami jó bor készült belőle, csak Édesapám iránti tiszteletből maradt meg addig.

Amikor már nem volt háztartási segítség, akkor végre eljött Édesanyám ideje, és végre főzhetett.

Magay Béla nyaralóját először Gábor Andor kommunista író kapta meg, nagyon rövid időre, mert nem sokkal később meghalt.[837] Ezt követően egy Horváth János nevű ÁVÓ-s rendőr kapta meg. Jani bácsira is jó szívvel emlékezem, felesége, Bertus néni, végtelen jólelkű, segítőkész szomszéd volt, jóval túlélte férjét. Velük sem volt semmi probléma.

Alattunk volt Magay Kálmán gyógyszerész nagybátyám nyaralója is. Kálmán bácsi felesége a lengyel származású Stefi néni volt. aki lengyel létére a világ legjobb pap-

837 Gábor Andor (1884–1953) regényíró, költő, humorista, publicista, dalszövegíró.

rikáscsirkéjét csinálta. Náluk számtalan jó hangulatú családi együttlétek voltak, Béla bátyám volt a bográcsos nagymestere. Itt két fiú volt, Gyuri, aki Svájcban futballista és sportszervező volt, Feri gyógyszerész, aki szintén Svájcban kötött ki. A villájukat nem vették el, és mivel Zsoldos Géza vállalta el, hogy gondnoka lesz a nyaralónak, azt meg is kapta. Tehát ez is a családban maradt.

Apám nyaralóját Mártival örököltük ketten, de mivel a mi családunk is bővült, és a nyaralóban már nem fértünk el, ugyanis szinte minden évben született egy unoka, így jobbnak láttuk, ha ketté válunk. Ennek idestova húsz éve.

331. A Magay villa fémből készült házszámtáblája

KESZTHELYI LÁSZLÓ

A Keszthelyi László urológus sebész főorvossal folytatott beszélgetés szerkesztett változata
2014. augusztus 12.
Fonyód, Bartók Béla u. 54. Keszthelyi villa

Fonyódon családunk hatodik generációja nyaral, a történet korábban kezdődött, mint a villavásárlás. Amikor apám még az újpesti Könyves Kálmán Gimnáziumba járt, akkor ő vezette az ottani önképzőkör zenei tagozatát. Nagyon jó hegedűs volt, mint Hubay tanítvány, elvégezte a Zeneakadémiát is. Az iskola igazgatója megbízta őket az egyik nyáron, hogy tegyenek a Balaton körül egy turnét az 1920-as évek közepe tájékán. A zenekar tagjai abból éltek, amit kerestek. Apámnak a legjobban ez a bélatelepi rész tetszett meg, a sétány, a kilátás, a Balaton, a környezet. A jogi egyetem elvégzése után bekerült az újpesti közigazgatásba, és végigjárta az összes ranglétrát, 1949-ben kényszernyugdíjazták, ekkor tanácsnok volt, a polgármester első helyettese. De már előtte, 1946-ban – Jutasi gondok közvetítésével – kinézték ezt a villát. Ezt megelőzően, kb. 1945 környékén Alsóbélatelepen vett már magának egy üres telket, épített rá egy faházat, ahová lejárt a sógorával. Így született meg ez a kapcsolat az itteni emberekkel. Édesanyámnak is nagyon tetszett ez az egész, így a bélatelepi villa az ő nevére került. Apám végakaratának megfelelően később az én nevemre, majd legkisebb fiam, Alajos nevére került a villa tulajdonjoga. Így a Balaton, és a strand egy része is az ő nevén van, mert azt a tulajdonrészt nem államosították annak idején, és a régi villatulajdonosok leszármazottai nevén van még mind a mai napig.

Mi 1947-ben nyaraltunk itt először, és nagyon boldog nyarakat töltöttünk itt. Sokat játszottunk a Törley, a Matolcsy, a Scipiades gyerekekkel.

A villát teljesen fel kellett újítani, miután hadikórház volt, apám a sógorával egy nagy gödröt ásott, és oda gyűjtötték a vattát, a kötszert, mindent, aztán klórmésszel fertőtlenítettek, kifestettek. Pótolni kellett ajtókat, ablakokat, mert az itt átvonuló szovjet csapatok eltüzelték. Sok mindent el is vittek innen, asztalokat, székeket. Először mi vaságyakon és szalmazsákon aludtunk, amit mi tömtünk meg. A nyár végén az összes edényt, evőeszközt a szomszéd villába, Somogyi Vincéhez, Fonyód volt jegyzőjéhez vittük el, és ez így ment több nyáron át. Aztán ahogy a viszonyok javultak, egyre bútorozottabb lett a ház, és már nem kellett elvinni semmit nyár végén, és amikor lejöttünk a házba, nem egy napos pakolással kellett kezdeni a nyaralást, hanem pihenni is lehetett egyből. De minket nem is a ház érdekelt, ahogy megérkeztünk, egyből rohantunk le a vízhez, élveztük a jó levegőt, a Balatont, a csodálatos környezetet. Aztán az államosítás minket úgy érintett, hogy a házat kiigényelték, és később apámék visszaverekedték a felét, a ház nagyobb, hátsó részét kapták meg ők, miénk maradt a terasz, és egy nagyobb és kisebb szoba. Ha mosdóba akartunk menni, akkor is engedélyt kellett kérnünk. Tanácsi közreműködéssel költöztették be a lakókat, és ezt a törvénytelenséget 17 év után tudták apámék megszüntetni, 1966-ban kaptuk vissza teljes egészében a villát. A feleségemmel a villában töltöttük a nászutunkat, annyira megszerettük ezt a helyet. Akkor kezdődött el a villa komolyabb felújítása. Akik itt laktak, nem nagyon becsülték meg, a márványasztalt kettécsapták, ott ölték a disznót. A több évszázados tölgyfák kérgét lehántolták, és a konyha kövén vágták föl, még ma is látszik. A csirke- és disznóólat a falhoz állították, a cserepet nem pótolták, beázott a tető, elrothadt alatta minden. Sok mindent a saját kezemmel csináltam meg, és a mai napig ez van.

Emlékszem, hogy amikor először jöttük 1947-ben, akkor nem volt víz a villában, a bélatelepi vasútállomás mellett volt egy kút, négykerekű kocsiban volt hordó és úgy húztuk fel ide a villához.

Jött az Egyed Juliska néni is szamárkordéval, és a kísérő fiú kiabálta, hogy „Sárgarépa, petrezselyem, öregasszony veszedelem, itt a kertész." Az volt a nagy élmény, hogy fölültünk a szamarára, és mentünk egy-két házat lefelé.

Mi gyerekek ezt a szomorú korszakot nem éltük meg rosszul, nagyon jól éreztük magunkat, meghívtuk az osztálytársainkat, itt a teraszon nagy kártyacsatákat vívtunk. Később a Hullám, a Sirály, a táncos szórakozó helyek, felejthetetlenek voltak. Miután elég nagy család voltunk, anyámnak is dolgoznia kellett, nem lehetett egész nyáron velünk, beosztották apámmal a szabadságukat, és felváltva voltak itt velünk. Öten voltunk testvérek.

Nekem is öt gyerekem van, tizenkilenc unokám, és mindegyik itt nyaral Fonyódon.

Ez a legkedvesebb időszak, egész télen erre készülünk, csak aztán olyan gyorsan letelik a nyár. Én akkor érzem magam a legjobban, ha leúszom a 2-2,5 kilométeremet a strandon, beúszom a harmadik-negyedik stégig, aztán vissza.

Azt is kitapasztaltam úszás közben, hogy a kagylós rész és az első bejáró magasságában vannak a hideg-források, a kabinsor bejárójának a magasságánál pedig a meleg forrás.

Mindig nagyon szomorúan megyünk el innen, ez a mi bélatelepi szerelmünk. Tervezzük, hogy ha lehetőségünk lesz rá, akkor majd ősszel is hosszabb időszakot töltünk itt, de hát még nyugdíjasként most is dolgozom hetente két napot.

A testvéreim közül Kati nővérem már meghalt. Az ő fia és annak gyerekei a Magay utcában nyaralnak.

Márta a legidősebb, neki a Bolyai utcában van a kis ingatlanja. Az ő fia a benzinkúttól nem messze vett a családjának nyaralót, négy gyermekük van.

Klára és Mária az alsóbélatelepi telket kapták meg és azt kettéosztották, építettek rá házat. Mária leánya a Nyár utcában vett nyaralót, Klári lánya az áruháztól nem messze, középső fia a Magay utcában, másik lánya a vasút mellett nyaral. A családnak tizenöt ingatlanja van Fonyódon. Ha a régi világot néznénk, akkor virilisták lennénk, annyi adót fizetünk ide.

Az én gyerekeim:

Attila a villasoron van a hat gyerekével. A villát vagy harminc évvel ezelőtt néztük ki, a korábbi tulajdonosa Szellő orvos volt. A Szendrői Zoli bácsit is ismertem, urológus professzor volt, még asszisztáltam is neki, ugye én urológus sebész vagyok, csak a legnagyobb szeretettel tudok rá gondolni, az egész urológus társadalom tiszteletét bírta. Mindig hallottuk, hogy „Ágnes, Öcsi!" – így hívta a Szendrői professzor felesége a gyerekeket, ugye az Öcsiből lett a Miklós, aki ortopéd professzor. Az Ágnes pedig csoporttársam volt az egyetemen, ő kiment Németországba. A Miklós fia pedig az urológiai klinikán Attila fiam munkatársa. Attila úgy került a villába, hogy a Szellő rokonok, leszármazottak eladták a részüket, csak az volt a baj, hogy egyikük disszidált, és az a rész rászállt a tanácsra, a másik rész pedig az egyik Szellő fiúra és egy unokabácsira, és ők árulták. Mi megvettük a leszármazottaktól, de a tanácsi egynegyed rész miatt sok évi huzavona kezdődött, majd tizenöt év után került végleg az Attila nevére a teljes ingatlan.

Ilona (Vadonné, szemészorvos) és Emma (Frivaldszkyné, fogorvos) lányaim a Virágos utcában egy vízvezeték szerelő kétszintes házát vásárolták meg. Ott nyolc unokánk van, mindkét lányomnál négy-négy. Ők sokszor le szoktak járni, szinte az egész nyarat itt töltik, sőt előtte is, utána is. Az egyik vejem, Frivaldszky Márk szintén nagy Balaton szerelmes, szinkron tolmács, nagyon fárasztó a munkája, tanácsoltam neki, hogy a fáradtság ellen ússzon, az regenerálja a szervezetet, és megfogadta.

A Laci fiam sebész főorvos, Alsóbélatelepen van. Amit még édesapám vett telket, ahhoz járt külön telekkönyvezve egy parti rész is, oda építettünk egy nyaralót, ő ott van a családjával, két unokám van tőlük.

Alajos fiunk pedig itt van velünk a villában. Ő nem akart orvos lenni, azt mondta, hogy a nagyapja szakmáját folytatja, ezért lett jogász.

JUTASI RÓBERT VISSZAEMLÉKEZÉSE

Jutasi István bélatelepi gondnok fiának, Jutasi Róbertnek (1936–) a visszaemlékezése a bélatelepi villasorra
Fonyód, 2015. július 11. szombat

332. Jutasi István 1934 körül

Édesapám csendőrőrsparancsnokként került Fonyódra, Szombathelyen kitüntetéssel végezte el a csendőrőrsparancsnok-képzőt. Először Balatonlellén volt őrsparancsnok, az egy kisebb őrs volt, s miután itt volt egy központi őrs, s ide helyezték őrsparancsnoknak. Egészen 1934-ig volt itt parancsnok, amikor eldöntötte, hogy Édesanyámat elveszi feleségül, és függetlenül attól, hogy ő is keresztény volt, mert megkeresztelték, zsidó származásúnak számított, és akkor apámnak azt mondták, hogy őrsparancsnok nem lehet. Apámnak fontosabb volt az Édesanyám, és leszerelt a csendőrségtől. Akkor ő már nyugdíjat kapott, majdnem húsz évet lehúzott, mert az első világháborúban úgy kezdte, mint tábori csendőr, oroszokat őrzött, utána még egy évig Erdélyben volt. Perfektül beszélt oroszul, a második világháború után itt Bélatelelepen is mint tolmács dolgozott.

Kapott nyugdíjat, de hogy ne unatkozzon, nyáron a Balatoni Hajózási Rt.-nél helyezkedett el, pénzügyekkel foglalkozott a hajókikötőben. Aztán egyszer a Ripkáék mentek valahová hajóval – korábbról már ismerték egymást, mint csendőrőrsparancsnok voltak kapcsolataik – és mikor megtudta az egész történetet, akkor apámnak mondta, hogy egyik nap keresse meg, és akkor ajánlotta fel neki a gondnokság vezetését, apám elvállalta és a háború végéig vitte a munkát. Apámék a Sonnenschein-címre kaptak Ripkától a házasságkötés alkalmából dísztáviratot. Ripka felesége vásárolt is nagyapám boltjában.

Én ’36-ban születtem, nyilván az első évekre nem emlékszem, de 4-5 éves korom után tudom, hogy apám a nyári időszakban minden nap végigjárta a területet, és nagyon sokszor elvitt magával. Ezért én itt szinte mindenkit ismertem, Ripkát leginkább, hiszen vele konzultált a legtöbbet. Én „Ritka bácsi”-nak hívtam, meg is szokta kérdezni, hogy hogy hívják, és tetszett neki, amikor mondtam, hogy „Ritka bácsi”, akkor aztán mindig nyomott egy barackot a fejemre.

Az előző időkben egy kaposvári kertésszel terveztették meg a sétány és a villakertek virágosítását, és ezt apámnak át kellett szervezni. Apám idejében került oda,

333. Ripka Ferenc és felesége egy fonyódi esküvői csoportképen

ő szerezte a Beke bácsit, aki egy sánta ember volt, és egy hatalmas virágkertészetet hoztak létre a Sirállyal szemben a domboldalon, az a kertészet látta el egész Bélatelepet virággal. Nagyon sok fonyódinak volt ott egész évben munkája. Apámnak kellett megszervezni, hogy mielőtt lejöttek a tulajdonosok – telefonon, vagy levélben értesítették az érkezés időpontjáról – lekaszálták a füvet, kiültették a virágokat, rendbe tették az udvart. Ősszel, amikor elmentek, összeszedték a leveleket, és hozzájuk tartozott a bélatelepi strand karbantartása is. Úgy nézett ki ez a Bélatelep, mintha tegnap újították volna fel, tele volt ültetve virággal, nagyon kényesek voltak ezek az emberek arra, hogy szép legyen a környezetük, nem kevés pénzt fizettek ezért. Az éves fenntartási díjban benne voltak ezek a szolgáltatások, a friss áruval történő ellátás. Aztán volt az Egyed Juliska néni, minden reggel szállította a szamárral a zöldséget, gyümölcsöt. A harmadik szomszédunk volt a Fő utcában, reggelente a csacsi hangja keltett. Juliska néni a friss árut a kertben termelte meg, sokszor mi is tőle vásároltunk. Kedves, aranyos, és nagyon jó gazdaasszony volt, hihetetlen szorgalmas. Megérkezett Bélatelepre, és ez a szamár rettenetesen szerette az édességet, Juliska néni elkezdett csengetni, akkor a villákból jöttek ki a cselédek, szakácsok, hozták a csacsinak az édességet, az meg elkezdett iázni. Boldog volt, tudta, hogy melyik házból mit hoznak ki a gazdaasszonyok. Akikre még mesteremberekre vissza tudok emlékezni: volt a Horovitz László, két fiával, és a két Fazekas testvér szobafestők voltak. Volt a Pusztai Pali bácsi, bádogos, vízvezeték szerelő itt a Tungsram mellett. A vízvezeték-rendszernek a Túri Laci bácsi volt a gépésze. Eredetileg patkolókovács volt, de kitanulta ezt a szakmát úgy, hogy itt Bélatelepen bármilyen vizes probléma volt, azt Túri Laci bácsi intézte.

Apámnak minden ősszel fel kellett mennie Pestre Ripkához és beszámolnia, hogy zajlott le az év, vitte a pénzügyi elszámolást, mindent a Ripka írt alá. Apám mesélte el, hogy az egyik évben valami más ügyet is intézni kellett, s hogy ne kelljen kétszer utaznia, nem a megbeszélt időben kereste föl Ripkát, akinek egy férfi titkára volt. Bement, bemutatkozott, hogy „Jutasi István vagyok Fonyódról, Ripka méltóságos úrral szeretnék beszélni." Kérdezi a titkár, hogy mikorra lett bejelentve, mondja apám, hogy „Nem lettem bejelentve, soron kívül szeretnék…" „Azt úgy nem lehet, kérem!" – így a titkár. Apám: „Nyugodtan menjen be, és mondja, hogy Fonyódról Jutasi István van itt." A titkár csak nem akarta bejelenteni, de apám addig erősködött, amíg végül csak bekopogott: „Elnézést méltóságos uram, nincs bejelentve, de Fonyódról Jutasi István van itt." Ripka fölkelt az asztaltól, kijött, átölelte apámat, és bekísérte az irodájába. Mindjárt látta a titkár, hogy nem akárkiről van szó. Megtörtént az elszámolás, a beszélgetés, apám jött ki, a fogason lógott a

334. „Éljen az ifjú pár!”, 1940

kabátja, a titkár odarohant, levette és adta föl apámra. Apám belenyúlt a zsebébe, nem tudta, hogy milyen pénz van ott bent, később derült ki, hogy egy ötpengős volt (abban az időben énekeltek a kétszáz pengő fixes fizetésről). Amíg apám ment végig a hosszú folyosón, vissza-visszanézett, és látta, hogy a titkár az ajtóban hajbókolt apámnak, hol őt nézte, hol a nyitott tenyerében az ötpengőst, soha életében nem kaphatott ekkora borravalót. Apám később bánta, hogy ennyi pénzt adott, de hát valamit kellett adni, apám ilyen típus volt.

Apám szervezte meg Ripka egyik unokájának a fogadását a bélatelepi villa előtt, virágokból volt kirakva a szöveg: „Éljen az ifjú pár!”[838]

Ripka halálhírére tisztán emlékszem. Otthon voltunk, és apámnak mondták, hogy Budapestről keresik, nagyapáméknál volt telefon, oda mentünk föl, és apám magával vitt. Fali telefon volt, apám állt, én ott ültem, és most is előttem van az arca: „Nem, az nem lehet igaz, a méltóságos úr nem halhatott meg!” – így mondták meg neki, hogy meghalt a Ripka. Teljesen maga alatt volt, és ahogyan visszamentünk, édesanyám közben kitálalta az ebédet, de apám egy falatot nem evett, bement a szobába és estig nem jött ki. Nagyon megviselte, nagyon szerette őt, tudta, hogy Bélatelep életében egy korszak lezárult. Ripkának egy ötvenszer-ötvenes festménye, ami díszmagyarban ábrázolta, egy mellkép, az otthoni irodája falán, az asztal fölött lógott. Még a háború után is, amíg egyszer le nem vetették vele. A mai

838 Braxatoris Dénes Ripka unokáját, Krivoss Évát vette feleségül. Braxatoris Dénes Máramaroszigeten született 1916-ban, 1940-ben a Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett jogász végzettséget. 1940. július 9-én jegyezték be fotó- és optikai cikkeket gyártó cégét. (Diplomások adattára; Központi Értesítő)

335. A bélatelepi állomás emléktáblájának avatóünnepsége, 1944

Fő utcát Ripka Ferenc utcának hívták, aztán a háború után megváltozott, apám az ingatlanforgalmi irodának volt a vezetője, és akkor mondták, hogy vegye le a képet. Nagyon sokáig a padláson megvolt a kép, aztán nem tudom, mi lett a sorsa.

Amikor jártuk végig a villákat, apámat sok helyre behívták, és is ittam a habos kávékat, kaptam kuglófot, akkor ez volt a divat.

A Verebély professzorral kapcsolatban is van egy történet, a Horovitz Lajos bácsitól hallottam. Az apja, a Laci bácsi volt a Bélatelep festője, ő is, és a két fia is szobafestő volt. Verebély megrendelte, hogy fessék ki az egész nyaralót, egy hétig dolgoztak ott hárman. Amikor Verebély lejött, nagyon elégedett volt, aztán ránézett a Horovitz Laci bácsira, és megkérdezte tőle, hogy „Hát az egészségi állapota hogy van?", Laci bácsi: „Köszönöm szépen, jól vagyok, csak nem szabad sokat ennem, mert megnyomja a gyomromat." Verebély megnyomkodta és azt mondta, hogy „Hát igen, lehet, hogy itt van valami, jövő héten jöjjön fel a klinikámra, aztán megvizsgálom." Fölment, megvizsgálta, kérdezi, hogy „A vakbele soha nem szokott fájni?" Laci bácsi azt mondja: „Nem kérem, a vakbelem soha nem fájt még." Verebély: „Akkor majd fog, jó volna megelőzni, legjobb, ha kivesszük." Laci bácsi befeküdt, kivették a vakbelét. Aztán utána – még ugye nem volt kifizetve a számla – mondja Verebélynek: „Professzor úr, akkor elszámolnánk?", mire Verebély: „Kvittek vagyunk!" Lajos bácsi ezt sokszor elmesélte, hogy Verebély inkább kivette apja jó vakbelét, csak hogy ne kelljen kifizetnie a festést.

Részt vettem apámmal és öcsémmel együtt a bélatelepi állomás falán emelt emléktábla avatóünnepségén is, 1944. augusztus 10-én. Emlékszem, apám azt mondta, hogy mindenkinek köszönnöm kell.

A háború alatt az oroszoknak a nemibeteg kórháza volt itt, sorompóval volt lezárva, a Tungsramnál volt az egyik, a másik a Magay köznél. Amikor valaki meghalt, akkor felemelték a sorompót, és mi gyerekek bemehettünk. Nyitott koporsóban volt felravatalozva a halott, aztán el is temették. A mai mentőállomással szemben lévő étterem helyén volt a temető, amit aztán később kihantoltak, és elszállították a maradványokat.

Aztán jött a bélatelepi államosítás, az még egy érdekes időszak volt. Kaptak három vagy négy napot, mindenkit kiértesítettek, lejöttek, apám nagyon sokat segített nekik, mert amit nem akartak vagy tudtak elvinni, azt mondták, hogy azt eladják. Fillérekért lehetett vásárolni dolgokat. Mindent államosítottak, aztán lettek SZOT üdülők. A volt Kada villa volt a központja, ott voltak az ismerkedési- és búcsú esték, a teraszon lehetett táncolni, kéthetente voltak a váltások, első este volt az ismerkedési est, az utolsó este a búcsúzás. Amire nagyon emlékszem, volt egy híres cigányprímás, Sallay Mihály.[839] A Márffy téren volt egy program, az egyik szemközti villában nyaralt, ő is fellépett. Kijött a hegedűjével, és azt mondta, hogy most szerzett egy dalt, a Balaton a szerelme, és itt fogja ezt először előadni, énekelt is hozzá:

Balaton, gyönyörű szép Balaton,
hófehér vitorlám ring habodon.
Ha eljön a nyár, a csendes félhomály,
tükröd felett szál száz ezüst sirály.
És az esti szél szép mesét mesél,
Balaton, terólad, szép Balaton.

Balaton, gyönyörű szép Balaton,
ha jön az ősz, tőled én elbúcsúzom.
Fáj a szívem, fáj, hogy válni muszáj,
hull a falevél, sír az őszi szél.
De visszajön a nyár, a csendes félhomály,
Balaton, gyönyörű szép Balaton.

Tudom a dallamát is. Amikor ezt itt előadta, még fiatalember volt. Annyira meghatotta, hogy elérzékenyült, nagyon nagy tapsot kapott. Azt mondta, hogy a Huszka-villa szomszédsága ihlette meg.

Egyébként Huszkáék – miután megváltak a villától – még évekig jártak Fonyódra nyaralni. A Fő utcán, a városháza melletti ház Nesszi nénié, idős nagyságos hölgyé volt, ott nyaraltak a Huszkáék.

Az általános iskola után kitűnő bizonyítvánnyal sem vettek fel középiskolába, mert apám csendőr volt. Beszélt Huszka Jenővel meg az Ádám Jenővel, a segítségüket kérte.

---

839 Sallay Mihály (1910 –1970) cigányprímás, nótaszerző. Pécsett, Baján, az 1940-es években Ungvárott muzsikált. 1945-ben került Budapestre, ezután kezdett nótaszerzéssel foglalkozni. Nemcsak muzsikált, hanem énekelt is, szerzeményei először saját előadásában váltak ismertté. Zenész körökben második Dankó Pistának hívták. (Magyar Életrajzi Lexikon)

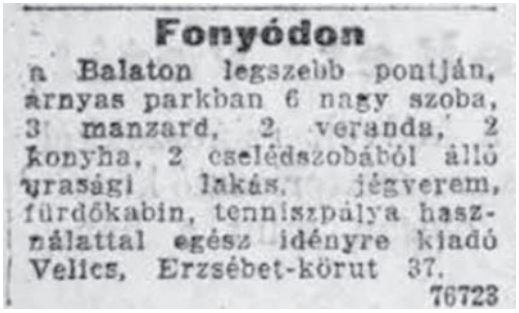
336. Jutasi István és Sonnenschein József a Krizsanovits-panzió előtt

Az Ádám Jenővel volt egy érdekes történet. Apám szólt neki, hogy három éve hegedülök, hallgasson meg. Mondta Ádám, hogy menjek el hozzá. Ez az 1948-as londoni olimpia idején volt. Akkor még nyitott volt az Ádám villa terasza, kihozták a kottaállványt, mutatta, hogy hol kezdjem, mit játsszak. A szomszéd villában kitették az ablakba a rádiót, akkor volt a karddöntő, Gerevich az olimpiai címért vívott, 12 éves voltam, hogyne érdekelt volna.[840] Ádám Jenőt ez nem érdekelte, mondta, hogy melyik tételt játsszam, még odajött, az ujjaimat is igazgatta, aztán megnyugtatta apámat, hogy nem kell frakkot vennie, nem fogok a Zeneakadémián játszani. Egy hónapig a Hoffer traktorgyárban esztergályos tanuló voltam, oda vettek föl, a volt Tungsram üdülő volt ekkor a Hoffer traktorgyáré, ennek a vezetője beprotezsált. Egy hónap késéssel kezdtem a budai képzőt, hogy az Ádám vagy Huszka, melyik intézte el, nem tudom.

Emlékszem a Törley családra is. A Törley Antal a keszthelyi akadémián végzett. Még apám mesélte, hogy nyáron, amikor végzett a vizsgákkal, akkor meghívta a barátait, évfolyamtársait, Pestről teherautóval hozták a pezsgőt, és akkor ott három napig pezsgőben úszott az egész Törley nyaraló. A kitelepítés után az Anti is itt lakott, és az édesapja, a Dezső bácsi is. Volt idő, hogy olyan nehéz anyagi helyzetbe jutott, hogy elment néhány ismerőséhez fát aprítani. Apám mesélte, hogy látta az udvarban, hogy a lefűrészelt fát a Dezső bácsi aprította. A Magay és a Kisfaludy utca sarkán álló épületben lakott, az is egy idős, nagyságos asszonyé volt. Itt valószínűleg csak telet töltötte.

840 1948. augusztus 13. London, Gerevich Aladár egyéni döntője. A csapat döntő augusztus 11-én volt.

Amikor a villák SZOT üdülők lettek, nem volt lerendezve az emésztőgödrök sorsa, ugye nem ekkora tömegre voltak ezek tervezve, és gyorsan eltelítődtek ezek a gödrök. Az Anti valahonnan szerzett egy, a tűzoltóktól leselejtezett, két ember hajtotta szivattyút. Fogadott két embert, és vállalta az emésztő gödrök tisztítását. Ő csak a munkát vette föl, nem saját kezűleg csinálta. Amikor megszervezték itt a téeszt, tudták róla, hogy a keszthelyi akadémiát végezte, hívták, hogy segítsen, és azt válaszolta, hogy „Amíg én sz..t pucolhatok, ennek a rendszernek nem dolgozom." Ezt így csinálta tovább, később már Boglárra, Lellére is átjártak dolgozni.

337. Velics villa hirdetése, 1913

338. A fonyódi Anna-bál hirdetése

339. Velics villa hirdetése, 1912

340. Sirály szálló hirdetése, 1931

341. Bélatelepi villa hirdetése

342. A Sirály 1905-ös hirdetése

343. Rózsa János hirdetése

344. Sirály szálló hirdetése

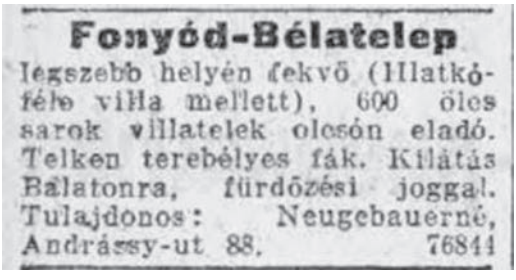
345. Bolváry Dénes hirdetése, 1912

346. Bélatelepi villa hirdetése, 1924

347. Lajos lak hirdetése, 1915

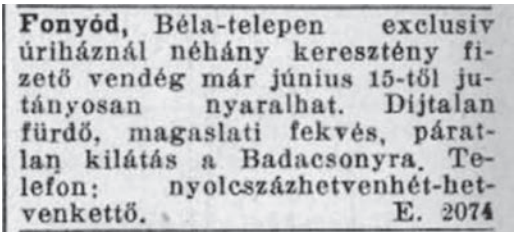
348. Neugebauerné hirdetése, 1908

NYARALÓ

Fonyód-Béla-telepen, Balaton mellett, 6 szobával, mellékhelyiségekkel teljesen felszerelve, 20.000 koronáért eladó. Bővebbet Náray-Szabónál, I., Orlay-utca 11. 16834

349. Náray Szabó Sándor hirdetése, 1907

Fonyód, Béla-telepen exclusiv úriháznál néhány keresztény fizető vendég már június 15-től jutányosan nyaralhat. Díjtalan fürdő, magaslati fekvés, páratlan kilátás a Badacsonyra. Telefon: nyolcszázhetvenhét-hetvenkettő. E. 2074

350. Bélatelepi villa hirdetése, 1935

8593

Márton Jenő Fiuinternátusának

Szünidei telepe Fonyódon

A Balaton legegészségesebb és legszebb pontján **Béla telepen**, erdővel környezett parkban levő uri villában. Még néhány növendék felvehető. Kisérők esetleg elhelyezhetők. Indulás julius 3-án. Jelentkezés

Budapest, VI., Andrássy-ut 95. szám.

351. Fiúinternátus hirdetése, 1912

Utószó

Az 1880-as, 1890-es évekig Balatonfüred szinte egyeduralkodója volt a balatoni idegenforgalomnak,[841] ekkorra azonban a déli parton is kezdetét vette a fürdőkultúra kialakulása, elsősorban Siófokon, ahova az 1860-as évektől már elért a vasút és sokan itt várakoztak a Füredre vivő hajóra. S bár családias formában már hosszú évtizedek óta létezett a „fonyódi fürdő" is, mégiscsak Bélatelep volt az, amely Fonyódot elindította az üdülőhellyé váláshoz vezető úton.

Bélatelep – ahogyan a köszöntőben is fogalmazott Polgármester úr – esszenciája Fonyódnak. Az előző oldalakon sokféle információ megjelent a fürdéssel, kilátással, villákkal, sétánnyal kapcsolatban. Ami viszont hiányzik, az a háttér sokrétű megvilágítása. A villatulajdonosok társadalmi háttere, a villasor, a nyaralótelep létrejöttének apró mozzanatai. Az itt nyaralók, az ún. 'elit'-hez tartozók mélyebb megismerése.[842] Vagyis annak a társadalmi, szellemi, kulturális, gazdasági közegnek a bemutatása, amely életre hívta, majd tovább fejlesztette Bélatelepet.

A bevezetőben jeleztem, hogy mindezek elemzésére e kötet keretein belül nem vállalkoztam. Felhívnám ugyanakkor a figyelmet arra, hogy a fonyódi villatulajdonosok személyének, ill. vendégeiknek vizsgálata nagyon izgalmas társadalomtörténeti boncolgatások alapját teremtheti meg. Ez egyáltalán nem új keletű gondolat, elsősorban Balatonfüred kapcsán többen vállalkoztak már hasonlóra: „... a feudális maradványokkal terhelt rendi társadalom polgári társadalomba való átmenetének vizsgálatához, akárcsak az egyesületek, kiváló terep a fürdő [...]. Hiszen az átalakulóban levő társadalmi rendszer(ek) működése, mindennapi korlátai, hibái, feszültségei egy helyre sűrűsödve jelennek meg szemünk előtt, szinte felkínálva a lehetőséget arra, hogy megpróbáljuk megérteni e bonyolult folyamatokat."[843]

Roppant érdekes és tanulságos lenne például többek között egy kapcsolati hálót készíteni e könyv anyagának, és további kutatási eredmények felhasználásával: ki kivel került kapcsolatba, kivel dolgozott egy munkahelyen, hol ismerkedtek meg, kinek volt az esküvői tanúja, kinek írt levelet, kinél vendégeskedett, kivel szerepelt egy fényképen, kinek a rokonságához tartozott stb.

Elengedhetetlen lenne a különféle elemzések, statisztikák, grafikonok elkészítése is, pl. számba venni a villatulajdonosokat nem, kor, iskolai végzettség, betöltött állás, származás, vallás, lakó-, születési-, és halálozási hely stb. tekintetében.

Keresni kell majd a választ a kérdésre: kik és miért hozták létre Bélatelepet?

A rövid válasz természetesen e könyvből is kiderül: Szaplonczay Manó és társai azért hozták létre, mert – a családjukkal együtt – szerettek a Balatonban fürödni és

---

841 Katona Csaba: Füred és vendégei. Egy fürdőhely és társadalma az 1840–60-as években. Korall, 3. (2002) 7–8. sz. 71. p.

842 Az 'elit' alatt a következő könyv által tárgyalt felosztást értem: Kövér György–Gyáni Gábor: Magyarország társadalomtörténete a kiegyezéstől a második világháborúig. Bp., 2003. – 'Az elitek' című fejezet Gyáni Gábor munkája.

843 Katona Csaba: Arcok és történetek – előszó helyett. In: Uő: Professionatus spielerek. Arcok és történetek Balatonfüred múltjából. Szerk.: Katona Csaba–Tóbiás Krisztián. Balatonfüred, 2014. (Balatonfüred Városért Közalapítvány Kiadványai, 71.) 10. p. (A többi irodalmi forrás a kötet jegyzeteiben.)

jó volt a levegő, szép volt a látvány a hegyről. Mindennek a háttere azonban jóval izgalmasabb és érdekesebb. Más fürdők vizsgálatából kiderült (és ez vonatkozik a többi balatoni fürdőre is, általában), hogy „A fürdővendégek társadalmi összetételének vizsgálata azt bizonyítja, hogy elsősorban azok tudtak nyáron üdülni, akik anyagilag jobbára függetlenek voltak, ill. munkájuk nem kötötte őket bizonyos »szezonhoz.«"[844] Vagyis a „szándékosan pihenésre, kikapcsolódásra szánt időt a városi polgárság igénye alakította ki. A folyamatos, állandó munka, amelyet a mezőgazdasági jellegű munkálatokkal ellentétben az időjárás, az agrárterminusok kötöttsége nem befolyásolt, tudatosan kialakított szabadidőt hozott létre."[845]

Ahogy már céloztam rá röviden, Bélatelep létrejöttét elsősorban a környező vidék nagyobb városaiban (pl. Kaposvár, Nagykanizsa, Szigetvár, Pécs) élő polgárság nyaralási igénye hozta létre, amely szerencsés módon élvezte az arisztokrácia (gróf Zichy Béla) nagyarányú, jóindulatú támogatását. A biztosnak mondható anyagi háttér, a nyaralási igény, a városból elvágyódás, a szép táj, a tudatosan kihasznált szabadidő mind-mind azok a tényezők, amelyek jelen voltak, ill. szükségeltettek ahhoz, hogy a nyaralótelep eljusson a 'zseniális gondolat' állapotából a megvalósításig. Bélatelepen – ahogy láthattuk a könyv lapjain – megfordult, s a közgyűléseken, Sirály-béli mulatságokon, a strandon, a sétányon keveredett egymással az elit és a középosztály többféle rétege: az arisztokrácia (bárók, grófok, hercegek), a hagyományos, (egykor) birtokos nemesség (dzsentri), az egyházi, a katonai és a tudáselit, a politikai elit valamint a polgári és értelmiségi középosztály (nagykereskedők, gyárosok, köztisztviselők stb.).

A magyar középosztály-kutatók által gyakran emlegetett Szekfű Gyula-féle átjárhatatlan 'zsombékok'[846] itt Bélatelepen, az említett tereken – úgy érzem – átjárhatóak voltak.

Mindebből is látszik, hogy Bélatelep történetének feltárása, bemutatása itt – reményeim szerint – nem ért véget. Bízom abban, hogy idővel a fentebb jelzett elemzéseket, kutatásokat el tudom végezni, és akkor Bélatelepnek egy újabb arcát ismerhetjük meg.

Varga István

---

844 Petneki Áron: A magyarországi gyógyfürdők idegenforgalma és vendéglátása a XVIII. század végén és a XIX. század első felében. In: Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum Évkönyve. Bp., 1982. 150. p.

845 Katona Csaba: Magyar és cseh fürdők az Osztrák–Magyar Monarchiában. In: Limes, 21. (2008) 1. sz. 30. p.

846 „A magyar középosztály problémája mind a mai napig nem tartozik az alaposan feldolgozott kérdések közé. Sokkal többet írnak a dzsentri- és zsidókérdésről, mint a középosztály problémájáról. Pedig ez a téma már a korabeli szerzőket is élénken foglalkoztatta. Szekfű Gyula, a legékesebben író magyar történész 1920-ban a Három nemzedék című művében így jellemezte a középosztályt: ».. .a heves nemzeti érzés volt jóformán az egyetlen kapocs, mely az életmód. külsődleges homogenitása mellett a középosztály különböző rétegeit összetartá. A liberális törvényhozás hiába mondta ki a szabad konnúbiumot és kommerciumot [tehát a házasodás, illetve a foglalkozások megválasztásának szabadságát, itt a dolgok elidegeníthetőségét], egy-egy vidéki társadalom nemesi, nyárspolgári, értelmiségi és zsidó rétegei mégis külön foltokban, egymástól elkülönzött zsombékokon ültek.« Szekfű tehát nem kevesebbet állít, mint hogy a külső életforma homogenitása, valamint a heves nemzeti érzés tartotta össze a középosztályt, valójában azonban elkülönült csoportokra tagolódott." In: Kövér–Gyáni i. m. 163. p. – A Kövér György által jegyzett 'A középosztályi mentalitás kérdései' című fejezetben.

Képjegyzék

1. Berzsenyi Zoltán
2. A 103. sz. vasúti őrház és környéke
   MNL Somogy Megyei Levéltára

   3. A 103. sz. vasúti őrház és környéke
   MNL Somogy Megyei Levéltára
4. A 103. sz. vasúti őrház és környéke
   MNL Somogy Megyei Levéltára
5. Berzsenyi Gerő
   Keszthelyi életrajzi lexikon
6. Berzsenyi László
   Keszthelyi életrajzi lexikon
7. Gruber János
8. Szigethy – Vollnhofer – Schaffer villák
   Képeslaprészlet, Varga István
9. Kengyel Vilma, 1941. szeptember 8.
   Matolcsy család gyűjteménye
10. Szigethy – Vollnhofer – Schaffer villák
    Képeslaprészlet, Varga István
11. Kengyel Erzsébet,
    1939. szeptember 7.
    Matolcsy család gyűjteménye
12. Vollnhofer és Schaffer villa
    Képeslaprészlet, Nagy Balázs
13. gróf Zichy Béla, 1889
    rajz, Lengyeltóti r. kat. plébánia
14. Szigethy – Vollnhofer – Schaffer villák
    Képeslaprészlet, Varga István
15. Brokés Ferike, Kengyel Miklós
    Matolcsy család gyűjteménye
16. Kengyel Vilma, Brokés Ági
    a strandon, 1941. augusztus 18.
    Matolcsy család gyűjteménye
17. Bélatelepi strand, kabinsor előtt,
    1921, hátul ülnek b–j.:
    Matolcsy Sándorné, M. Gida,
    elől ülnek: –, Matolcsy Babi,
    Matolcsy Bözsi
    Matolcsy család gyűjteménye
18. A bélatelepi villában, a majdnem
    teljes Matolcsy család, hátsó sor
    b–j.: Kengyel Miklós, karjában kisfia
    Kengyel Miklós, Matolcsy Bözsi,
    középső sor b–j.: Matolcsy Babi,
    Matolcsy Sándorné, Matolcsy Sándor,
    Brokés Ferenc, első sor b–j.: Kengyel
    Vilma, Brokés Ági, Brokés Ferike
    (M. S. karjában), Kengyel Erzsi
    Matolcsy család gyűjteménye
19. Brokés Ferike a villa kertjében, 1943
    Matolcsy család gyűjteménye
20. Matolcsy Gedeon, Matolcsy
    Sándorné, karjában Kengyel Vilma a
    villa lépcsőjénél
    Matolcsy család gyűjteménye
21. Matolcsy Sándorné Jamrich Vilma
    fürdőköpenyben,
    unokája Brokés Feri
    Matolcsy család gyűjteménye
22. Vaszary villa, 1903
    Képeslaprészlet, Varga István
23. Vaszary villa, 1906
    Képeslaprészlet, Varga István
24. Vaszary villa
    Fotólap, Varga István
25. Fonyódi Alapfokú Művészeti Iskola
    épülete, 2014
    Fotó, Varga István
26. Fonyódi Alapfokú Művészeti Iskola
    épülete, 2014
    Fotó, Varga István
27. Szaplonczay villa, 2014
    Fotó, Varga István
28. Szaplonczay villa, 2014
    Fotó, Varga István
29. Szaplonczay villa, 2014
    Fotó, Varga István
30. A Szigethy-Gyula család Bucus nevű
    hajója a kikötőben
    Szigethy-Gyula–Csejdy család
    gyűjteménye

31. Szigethy-Gyula Jánosné hirdetése, 1939
Új Idők, 1939. június 4.
32. Szigethy-Gyula villa
Szigethy-Gyula család gyűjteménye
33. Szigethy-Gyula villa
Szigethy-Gyula család gyűjteménye
34. Vollnhofer villa, 1903
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
35. Vollnhofer villa, 1906
Képeslaprészlet, Varga István
37. Kilátás a villából, 1933
Vollnhofer család gyűjteménye
36. Vollnhofer villa, 1930-as évek
Vollnhofer család gyűjteménye
38. A villa, 1934
Vollnhofer család gyűjteménye
39. A villa, 1934
Vollnhofer család gyűjteménye
40. A villa egyik szobája, 1935
Vollnhofer család gyűjteménye
42. A villa, 1937
Vollnhofer család gyűjteménye
41. A villa egyik szobája, 1937
Vollnhofer család gyűjteménye
43. A villa feljárója, 1940
Vollnhofer család gyűjteménye
44. Vollnhofer villa, 1922
Képeslaprészlet, Varga István
47. Vollnhofer villa, 2012
Fotó, Varga István
45. Vollnhofer villa,
1900-as évek eleje
Szigethy-Gyula család gyűjteménye
48. Vollnhofer villa, 2012
Fotó, Varga István
46. Vollnhofer villa,
1900-as évek eleje
Szigethy-Gyula család gyűjteménye
49. A villa, 1900-as évek eleje
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
50. A villa
51. Az eladó villa hirdetési füzete, 1941
MNL Somogy Megyei Levéltára
52. A villa leltára, 1941
MNL Somogy Megyei Levéltára
53. A szuterén alaprajza, 1941
MNL Somogy Megyei Levéltára
55. Az emelet alaprajza
MNL Somogy Megyei Levéltára
54. A magasföldszint alaprajza, 1941
MNL Somogy Megyei Levéltára
56. A villa, 1907
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
57. A villa, 1917
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
58. A villa, 2012
Fotó, Varga István
60. A villa felállványozva, 1930-as évek
Fotólap, Varga István
59. Schaffer Béláné hirdetése,
1914 április
Budapesti Hírlap, 1914. április 16.
61. A villa az 1960-as években
Fonyódi Kulturális Intézmények
Könyvtár Helyismereti Gyűjtemény
62. A Csorba -villa
Képeslaprészlet, Varga István
63. Ripka Ferenc
Ripka család gyűjteménye
64. Ripka Ferenc, 1908
Fotórészlet, Fortepan
65. Ripka Ferenc
Isaszegi Múzeum
66. Ripka Ferenc
Fotórészlet, Fortepan
67. A Ripka-villa, 1912
Képeslaprészlet, Németh Zsolt
68. Ripka villa
Fotólap, Nagy Balázs
69. Ripka villa
Fonyódi Kulturális Intézmények
Könyvtár Helyismereti Gyűjtemény
70. A villa, 2014
Fotó, Varga István
71. A villa, 2014
Fotó, Varga István
72. A villa, 1950-es évek
Képeslaprészlet
73. Rózsa János levélpapírja
MNL Somogy Megyei Levéltára
74. A Rózsa gyár 1928-as hirdetése
Takáts Gyula Megyei és Városi
Könyvtár, Kaposvár
75. A villa, 2014
Fotó, Varga István

76. A villa, 2014
Fotó, Varga István
77. A villa, 2014
Fotó, Varga István
78. A villa, 1930-as évek
Fotólap, Károlyi Éva
79. Csorba villa, 1905
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
80. Vámos Fülöp hirdetése, 1908
Köztelek, 1908. március 8.
81. Vámos Fülöp hirdetése, 1916
Köztelek, 1916. március 4.
82. Vámos Fülöpné hirdetése, 1917
Pesti Hírlap, 1917. június 30.
83. Hertelendy Lili
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
84. Hertelendy Lili és Mária
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
85. Hertelendy Mária, 1936
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
86. Kriegler villa, 1917
Képeslaprészlet, Varga István
87. A villa, 2014
Képeslaprészlet
Fotó, Varga István
88. Kriegler villa
89. Verebély Pál, Gerlóczy Pál, Gerlóczy Ferenc, 1935
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
90. Gerlóczy Zsigmond
OSZK Magyar Digitális Képkönyvtár
91. A villa, 2014
Fotó, Varga István
93. Fekete Zoltán névjegye
Aukciós jegyzék
92. A villa, 2014
Fotó, Varga István
94. Hertelendy házaspár és Fekete Zoltán
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
95. A villa ma
Fotó, Varga István
96. A villa ma
Fotó, Varga István
97. Az épület a SZOT időkben
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
98. Az épület a SZOT időkben
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
99. Lippich Elek: Holdas éj a Balatonon
100. Lippich Elek: Félsziget a Balatonon
101. Huszka Jenő
Egykori Huszka emlékszoba tablóján szereplő fénykép
102. Huszka Jenő
Egykori Huszka emlékszoba tablóján szereplő fénykép
103. Huszka Jenő
Egykori Huszka emlékszoba tablóján szereplő fénykép
104. Huszka Jenő
Egykori Huszka emlékszoba tablóján szereplő fénykép
105. Huszka Jenő
Egykori Huszka emlékszoba tablóján szereplő fénykép
106. Huszka Jenő
Egykori Huszka emlékszoba tablóján szereplő fénykép
107. Huszka Jenő családi körben a bélatelepi villa mellett
Egykori Huszka emlékszoba tablóján szereplő fénykép
108. Huszka Jenő
Egykori Huszka emlékszoba tablóján szereplő fénykép
109. Tevely villa, 1900
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
110. Törley villa, 1937
Képeslaprészlet, Varga István
111. A villa a SZOT-időkben
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
112. A villa a SZOT-időkben
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
113. A villa, 2012
Fotó, Varga István
114. A villa, 2012
Fotó, Varga István
115. A villa, 2012
Fotó, Varga István
116. A Törley és Márffy villák
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
118. A Törley és Márffy villák
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
117. A Törley és Márffy villák
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
119. Márffy villa, 1903
Archív fotó, Varga István

120. Maár Ferike a villa szobájában, 1903
Archív fotó, Varga István
121. Maár Ferike a villa szobájában, 1903
Archív fotó, Varga István
122. Maár Ferike a villa szobájában, 1903
Archív fotó, Varga István
123. A villa előcsarnoka
Archív fotó, Varga István
124. Márffy villa a SZOT-időkben
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
125. A villa
Matolcsy család gyűjteménye
126. Darnay Béla hirdetése
Takáts Gyula Megyei és Városi Könyvtár, Kaposvár
127. Matolcsy villa, 2014
Fotó, Varga István
128. Matolcsy villa, 2012
Fotó, Varga István
129. Matolcsy villa
Matolcsy család gyűjteménye
130. Matolcsy Sándor
Matolcsy család gyűjteménye
131. Chernel Gyula
OSZK Digitális Képarchívum
132. A villa építése idején
Archív fotó, MNL Somogy Megyei Levéltára
133. Chernel–Csertán villa, 2014
Fotó, Varga István
135. A villa, 2014
Fotó, Varga István
134. Dépold Béla
Archív fotó,
dr. Vicziánné dr. Révy Judit
136. Dépold Erzsébet és Dépold Gabriella
Archív fotó,
dr. Vicziánné dr. Révy Judit
137. Révy László
Archív fotó,
dr. Vicziánné dr. Révy Judi
138. Dépold villa, 1939. július 13.
Archív fotó,
dr. Vicziánné dr. Révy Judi
139. A villa homlokzata, 2014
Fotó, Varga István
140. A villa terasza, 2014
Fotó, Varga István
139. A villa hirdetése, 1912
A Folly villa hirdetése, Budapesti Hírlap, 1912. május 5. A hirdetésben ugyan nem szerepel a tulajdonos, viszont a Budapesti Czím- és Lakásjegyzék 1912. évfolyamában utánanéztünk, s Folly Hugóné lakott ezen a címen.
141. A villa az 1890-es években
Archív fotó, MNL Somogy Megyei Levéltára
142. A villa, 2014
Fotó, Varga István
144. A villa, 2014
Fotó, Varga István
143. Duchon villa, 1902
Képeslaprészlet, Varga István
145. A Fischer-Vacuum hirdetése
OSZK Digitális Képkönyvtár
146. A Fischer-Vacuum hirdetése, 1922
Újsághirdetés
147. A Péchy villa, 1925
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
148. A villa ablaka és díszítése, 2014
Fotó, Varga István
149. A díszítések, 2014
Fotó, Varga István
150. A villa, 2014
Fotó, Varga István
151. A villa az 1950-es években
Képeslaprészlet
152. A villa, 2014
Fotó, Varga István
153. A Bolváry villa hirdetése, 1912
Újsághirdetés
Budapesti Hírlap, 1912. május 10.
154. Verebély Erzsébet
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
155. Verebély Erzsébet
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
156. Verebély Tibor
Dr. Kovács Pál Megyei Könyvtár és Közösségi Tér – Életrajzi bibliográfia: http://kisfaludy.gyorikonyvtar.hu/
157. A villa, 2014
Fotó, Varga István

158. Szaplonczay László
Archívc fotó,
Rimóczy Kolos tulajdona
159. A villa, 2014
Fotó, Varga István
160. A villa, 2014
Fotó, Varga István
161. Bien Dávid hirdetése
Budapesti Hírlap, 1901. április 3.
162. Gordon Róbert
Archív fotó, Topán Eszter tulajdona
163. A villa, 2014
Fotó, Varga István
164. A villa, 2014
Fotó, Varga István
165. A villa, 1910
Képeslaprészlet, Varga István
166. A villa, 2014
Fotó, Varga István
167. Szenes Emil hirdetése
Takáts Gyula Megyei és Városi Könyvtár, Kaposvár
168. Szenes Emil hirdetése
Takáts Gyula Megyei és Városi Könyvtár, Kaposvár
169. Téry Aurél levélpapírja, 1943
MNL Somogy Megyei Levéltára
170. A villa, 2014
Fotó, Varga István
171. Scipiades Elemér
Festmény, Pécsi Tudományegyetem Dékáni Hivatal tanácsterme
172. A villa, 2014
Fotó, Varga István
173. A villa, 2014
Fotó, Varga István
174. A villa Zsolnay-dísze
Fotó, Varga István
175. Bélatelepi villa, 1932 körül
Fotó, Scipiades-Patkós család gyűjteménye
176. Scipiades Elemér a villa teraszán, 1933
Fotó, Scipiades-Patkós család gyűjteménye
178. A villa megvásárlása, 1931
Fotó, Scipiades-Patkós család gyűjteménye
177. A villa, 1933
Fotó, Scipiades-Patkós család gyűjteménye
179. A villa, 2014
Fotó, Varga István
180. A Sebestyén villa, 1930-as évek
Fotó, Sebestyén–Bugyi család gyűjteménye
181. Hlatkó villa, 1908
Képeslaprészlet, Varga István
183. A villa, 1960-as évek
Képeslaprészlet
182. A villa, 1923
Képeslap, Nagy Balázs
184. A villa, 2012
Fotó, Varga István
185. Tuboly Gyula
Halis István Városi Könyvtár, holmi.nagykar.hu
186. Hlatkó János hirdetése
Halis István Városi Könyvtár, holmi.nagykar.hu
187. Hirschsohn Ernő hirdetése, 1906
Városi Könyvtár, Csáktornya
188. Hirschsohn Ernő hirdetése, 1906
Városi Könyvtár, Csáktornya
189. A Krizsanovits-villa hirdetése, 1930
Budapesti Hírlap, 1931. június 24.
190. A villa, 1926
Képeslaprészlet, Varga István
191. A villa, 1927
Képeslaprészlet, Varga István
192. A villa újjáépítve, 2014
Fotó, Varga István
193. Az eredeti homlokzatdísz
Fotó, Varga István
194. Scipiades Elemér és Buzáth Klára
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
195. Márffy tér, 1941
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
196. Márffy tér, 1929
Képeslaprészlet, Varga István
197. A bélatelepi sétány, 1922
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
198. „Héthársfa", 1926
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
199. Szaplonczay sétány, 1927
Képeslaprészlet, Varga István

200. A sétány, 1903
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
201. Mária szobor, 1907
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
202. Mária szobor, 1911
Képeslaprészlet, Varga István
203. Scipiades Elemér a sétányon, kb. 1935
Fotó, Scipiades és Patkós család gyűjteménye
204. Fa kabinok a bélatelepi strandon, 1906
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
205. Kabinok, 1910
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
206. Az 'U' alakú kabinsor, 1903
Fotó, Varga István
207. A kabinsor belülről
208. Szigethy-Gyula Sándor a strandon, 1916
Szigethy-Gyula és Csejdy család gyűjteménye
209. A Szigethy-Gyula család tagjai a strandon, 1922
Szigethy-Gyula és Csejdy család gyűjteménye
210. A bélatelepi strand kabinsora előtt. Piatsek Mária, Piatsek Gyula (hátul), Tartsay Vilmos (elől), Halmágyi Lilla.
Szaplonczay-Piatsek-Matolcsy család gyűjteménye
211. A kabinsor, 1924
212. A kabinsor előtt, 1938
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
213. Strandrészlet, 1931
Képeslaprészlet, Varga István
214. Bélatelepi fiatalság a strandon
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
215. Bélatelepi fiatalság a stégen, 1932
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
216. Verebély Tibor és Scipiades Elemér
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
217. Strand – Várhegy, 1933
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
218. Scipiades Elemér és Verebély Tibor a kabinok előtt
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
219. Verebély Tibor vitorlása, 1934.
220. ifj. Scipiades Elemér
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
221. A bélatelepi strandon
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
222. A Szigethy-Gyula villa lépcsőjén a család tagjai, 1924
Szigethy-Gyula–Csejdy család gyűjteménye
223. A bélatelepi strandon, Matolcsy Irén (Babi), 1933
Matolcsy család gyűjteménye
224. A bélatelepi strand
Matolcsy család gyűjteménye
225. A bélatelepi strandon, 1932, Matolcsy Gida, –, Brokés Ferenc, Matolcsy Irén, –
Matolcsy család gyűjteménye
226. A bélatelepi kikötőben, 1944, b–j.: Matolcsy Irén, Brokés Ferenc, –
Matolcsy család gyűjteménye
227. A Porkoláb vendéglő előtt, 1920-as évek közepe. Balról jobbra: Krivoss Árpád (Ripka Ferenc veje), –, Ripka Ferenc, Auguszta főhercegasszony, József főherceg, Anna főhercegasszony, József Ferenc főherceg, Ripka Mária, Papanek miniszteri tanácsos, Buzáth János alpolgármester
Fonyódi Kulturális Intézmények
228. Ripka, Buzáth alpolgármester és József főherceg és mások a fiúárvaház bejárata előtt
Fonyódi Kulturális Intézmények
229. Ripka Ferenc
Ripka–Krivoss család gyűjteménye
230. Albrecht főherceg
Keptar.oszk.hu
231. Bethlen István és Ripka Ferenc
Újság-lapkivágat
232. József királyi herceg
OSZK, keptar.oszk.hu
233. Főhercegek Fonyódon, 1927
Tolnai Világlapja, 1927. szeptember 7. 4. p.

234. József főherceg, Auguszta főhercegnő, József Ferenc főherceg és Ripka Ferenc kíséretében a bélatelepi új állomást tekintik meg
Ripka–Krivoss család gyűjteménye, Dangel Franciska
235. József Ferenc főherceg és Anna főhercegasszony
Wikimédia
236. A Matolcsy villa kertje
Matolcsy család gyűjteménye
237. A Matolcsy villa kertje
Matolcsy család gyűjteménye
238. A Matolcsy villa kertjében, kb. 1932, b–j.: Kengyel Miklós, Matolcsy Sándorné, Matolcsy Sándor, Magay Ferenc
Matolcsy család gyűjteménye
239. Matolcsy Sándor a villa teraszán unokáival
Matolcsy család gyűjteménye
240. A Matolcsy villa kertjében Kengyel Erzsi, 1941
Matolcsy család gyűjteménye
241. Az emlékműv-avatás meghívója, 1934
Fonyódi Kulturális Intézmények
242. Az emlékmű, 1939
Képeslaprészlet, Nagy Balázs
243. Az emlékmű, 1939
Képeslaprészlet, Varga István
244. Az avatás napjára feldíszített emlékmű
Szaplonczay-Piatsek-Matolcsy család gyűjteménye
245. Az 1944. augusztus 10-i megemlékezés
Fonyódi Kulturális Intézmények
246. Szaplonczay Manó sírja a várhegyi erdőben
Szaplonczay-Piatsek-Matolcsy család gyűjteménye
247. Gerlóczy Zsigmond beszél az avatóünnepségen
Gerlóczy család gyűjteménye, Gerlóczy Sári
248. A táblaavatás meghívója
Fonyódi Kulturális Intézmények
249. A tábla fotója
Fotó, Varga István
250. Az avatás közönsége
Magay család gyűjteménye
251. Az avatás, Matolcsy Sándor emlékbeszéde
Szigethy-Gyula–Csejdy család gyűjteménye
252. Az avatás, Matolcsy Sándor emlékbeszéde
Szigethy-Gyula–Csejdy család gyűjteménye
253. A gróf Zichy Béla út a Ripka emlékkel, 1930 körül
Képeslaprészlet, Varga István
254. Dr. Ripka emlékmű, 1928
Képeslaprészlet, Varga István
255. A Ripka Ferencet ábrázoló dombormű, 1944
Ripka–Krivoss család gyűjteménye, Örkényi Boldizsár
256. Matolcsy Sándor és unokája, Kengyel Erzsi, 1941
Matolcsy család gyűjteménye
257. Kengyel Erzsi a bélatelepi strandon, 1940
Matolcsy család gyűjteménye
258. A bélatelepi sétány
Matolcsy család gyűjteménye
259. Brokés Ági a bélatelepi strandon, 1942
Matolcsy család gyűjteménye
260. Matolcsy Sándor és unokája, Brokés Ági a bélatelepi sétányon, 1941
Matolcsy család gyűjteménye
261. Kengyel Erzsi, Vilma és Brokés Ági a bélatelepi strandon a kabinok előtt, kb. 1941
Matolcsy család gyűjteménye
262. A bélatelepi strandon, kb. 1931, Matolcsy Bözsi, a háttérben jobbra öccse, M. Gida
Matolcsy család gyűjteménye
263. Kengyel Erzsébet a bélatelepi strandon, 1942
Matolcsy család gyűjteménye

264. A Matolcsy villa kertjében, kb. 1933, M. Bözsi, előtte M. Gida, Brokés Ferenc, M. Babi,
Matolcsy család gyűjteménye

265. A bélatelepi strandon, kb. 1933, Brokés Ferenc
Matolcsy család gyűjteménye

266. A bélatelepi strandon, 1932. július 4.
Matolcsy család gyűjteménye

267. A bélatelepi strandon, kb. 1932, Matolcsy Irén (Babi)
Matolcsy család gyűjteménye

268. A bélatelepi strand kabinja előtt, 1930 k., b–j.: –, Matolcsy Bözsi, M. Sándorné, –, M. Babi
Matolcsy család gyűjteménye

269. Matolcsy Sándor a bélatelepi villa kertjében
Matolcsy család gyűjteménye

270. A Matolcsy villa
Matolcsy család gyűjteménye

271. Barcza Elemér hirdetése, 1925
Pesti Hírlap, 1925. június 14.

272. A Velics villa felújítás előtt
Fotó, Varga István

273. Velics Antal
Vasárnapi Újság, 1915

274. A Velics villa teraszán a Szinyei-Merse család, 1917
Szinyei Merse Anna

275. Az épület, 1913
Képeslaprészlet, Nagy Balázs

277. Az épület, 2012
Fotó, Varga István

276. Hirdetés 1931-ből
Színházi Élet, 1931

278. A Simonyi Semadam villa rajza, 1917
Simonyi család gyűjteménye

279. Az épület manapság, 2014
Fotó, Varga István

280. Simonyi Semadam Sándor
Nyugat Antikvárium, 28. könyvárverés, 2013.

281. Simonyi gyerekek a fonyódi községi strandon, kb. 1955. Tamás, Károly, Ernő, és Sándor
(A képet Mayer Miksáné sz. Simonyi Semadam Erzsébet készítette)
Simonyi család gyűjteménye

282. A szálló, 1927
Képeslaprészlet, Varga István

283. A szálló, 1981
Képeslaprészlet, Nagy Balázs

284. Villatulajdonos vacsora a Sirályban, 1930–35
Scipiades –Patkós család gyűjteménye

285. A szálló hirdetése, 1931
Színházi Élet, 1931

286. A szálló hirdetése, 1907
Kardos Ignác–Simalya V. Ferenc: A Balaton összes fürdő és üdülőhelyeinek leírása. – Kaposvár, 1907

287. A Magay villa
Magay család gyűjteménye

288. Magay Ferenc
Magay család gyűjteménye

289. A bélatelepi vasútállomás
Képeslaprészlet, Varga István

290. A Molnár villa, 1922
Képeslaprészlet, Varga István

291. Molnár Endre építész nyaralója
Molnár Endre fényképei a Balaton c. folyóirat 1914. június 1-i számában 291–298

292. Légfürdőző gyerekek
Molnár Endre fényképei a Balaton c. folyóirat 1914. június 1-i számában 291–298

294. A Márffy kikötő
Molnár Endre fényképei a Balaton c. folyóirat 1914. június 1-i számában 291–298

293. A Márffy kikötő bejárata
Molnár Endre fényképei a Balaton c. folyóirat 1914. június 1-i számában 291–298

295. Gyalogpalló
Molnár Endre fényképei a Balaton c. folyóirat 1914. június 1-i számában 291–298
296. Gémeskút
Molnár Endre fényképei a Balaton c. folyóirat 1914. június 1-i számában 291–298
297. A major alatt
Molnár Endre fényképei a Balaton c. folyóirat 1914. június 1-i számában 291–298
298. Kápolna
Molnár Endre fényképei a Balaton c. folyóirat 1914. június 1-i számában 291–298
299. Walkó kilátó, 1928
Képeslaprészlet, Varga István
300. Walkó kilátó, 1929
Képeslaprészlet, Varga István
301. Walkó kilátó, 1928
Képeslaprészlet, Varga István
302. Egyed Juliska néni
Szigethy-Gyula–Csejdy család gyűjteménye
303. Tartsay Vilmos és édesanyja, Nemestóthy-Szabó Ilona a bélatelepi strandon, kb. 1930.
Tartsay Vilmos ajándéka – Fonyódi Kulturális Intézmények
304. Idősb és ifj. Tartsay Vilmos a bélatelepi strandon, kb. 1930.
Tartsay Vilmos ajándéka – Fonyódi Kulturális Intézmények
305. Bacskay Béla festménye Szaplonczay Manóról
Szaplonczay–Piatsek–Matolcsy család gyűjteménye
306. Piatsek Mária, Dancsházi Erzsébet és Halmágyi Lilla a bélatelepi strandon
Szaplonczay–Piatsek–Matolcsy család gyűjteménye
307. Piatsek Mária a bélatelepi strandon
Szaplonczay–Piatsek–Matolcsy család gyűjteménye
308. Szaplonczay László
Fotó, Rimóczy Kolos tulajdona
309. Szigethy-Gyula család tagjai a villában
Szigethy-Gyula család gyűjteménye
310. A bélatelepi villa
Maár Ferike felvétele. Szigethy-Gyula család gyűjteménye
311. A Szigethy-Gyula család tagjai a verandán, 1923
Szigethy-Gyula–Csejdy család gyűjteménye
312. Szigethy-Gyula Marion a strandon, 1934
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
313. Katolikus templom
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
314. Vass József arcképe
Rajz a Vass József élete-munkája című könyvből, 1931.
315. Vass népjóléti miniszter és Ripka főpolgármester futballmérkőzésen
Fényképek a Vass József élete-munkája című könyvből, 1931
316. A fonyódi Ripka villa
Fényképek a Vass József élete-munkája című könyvből, 1931
317. Interjú a Balaton partján
Fényképek a Vass József élete-munkája című könyvből, 1931
318. Ripka Ferenc és Vass József a fiúárvaházból kijövet
Fényképek a Vass József élete-munkája című könyvből, 1931
319. Gáthy Erzsike szereti a „polgáriruhás” Vass bácsit
Fényképek a Vass József élete-munkája című könyvből, 1931
320. Vass József fekete reverendájától megijed a pici Gáthy Erzsike
Fényképek a Vass József élete-munkája című könyvből, 1931
321. A Ripka házban az előszobai kandallón volt elhelyezve a volt főpolgármester reliefje. Krivoss Judit és Örkényi Lóránt 1944. december 9-i esküvői fotója.
Ripka-Krivoss család gyűjteménye, Örkényi Boldizsár

322. Vass József vizsgáztatja a kis Gáthy Bélát, Ripka Ferenc unokáját
Fényképek a Vass József élete-munkája című könyvből, 1931
323. A fonyódi boldog napok – Buzáth János, Vass József, Luppe nürnbergi polgármester, Ripka Ferenc
Fényképek a Vass József élete-munkája című könyvből, 1931
324. Pete Lajos villa-hirdetése, 1914
Budapesti Hírlap, 1914. május 10.
325. gróf Majláth Zenke, 1934
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
326. gróf Majláth Zdenka, 1930–35 között
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
327. gróf Majláth Zdenka és gróf Majláth Zenke
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
328. Scipiades Elemér
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
329. Scipiades Nóra, Verebély Erzsébet, Lőw Károly
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
330. Összeütközés Verebély Pállal, 1932
Scipiades-Patkós család gyűjteménye
331. A Magay villa fémből készült házszámtáblája
332. Jutasi István 1934 körül
Jutasi Róbert tulajdona
333. „Éljen az ifjú pár!" hátoldala: Emlékül a kedves fogadtatásért dr. Braxatoris Dénesné, dr. Braxatoris Dénes 1940. V. 22. (Bellainé fényképész Fonyód)
Jutasi Róbert tulajdona
334. Ripka Ferenc és felesége egy fonyódi esküvői csoportképen, 1943
(Az esküvő 1943. március 7-én volt, Schindler (később: Párkányi) László (1919) testnevelő tanár vette feleségül Garay Valéria (1921) postakiadót. Az egyik esküvői tanú Ripka Ferenc volt. – V.I. kieg.)
Jutasi Róbert tulajdona
335. A bélatelepi állomás emléktáblájának avatóünnepsége, 1944
Jutasi Róbert tulajdona
336. Jutasi István és Sonnenschein József a Krizsanovits-panzió előtt
Jutasi Róbert tulajdona
337. Velics villa hirdetése, 1913
Budapesti Hírlap, 1913. április 10.
338. A fonyódi Anna-bál hirdetése
339. Velics villa hirdetése, 1912
Budapesti Hírlap, 1912. május 5.
340. Sirály szálló hirdetése, 1931
Budapesti Hírlap, 1931. május 24.
341. Bélatelepi villa hirdetése
342. A Sirály 1905-ös hirdetése
343. Rózsa János hirdetése
344. Sirály szálló hirdetése
345. Bolváry Dénes hirdetése, 1912
Budapesti Hírlap, 1912. március 2.
346. Bélatelepi villa hirdetése, 1924
Budapesti Hírlap, 1924. április 16.
347. Lajos lak hirdetése, 1915
Pesti Hírlap, 1915. július 7.
348. Neugebauerné hirdetése, 1908
Budapesti Hírlap, 1908. február 4.
349. Náray Szabó Sándor hirdetése, 1907
Pesti Hírlap, 1907. március 10.
350. Bélatelepi villa hirdetése, 1935
Színházi Élet, 1935, 23. szám
351. Fiúinternátus hirdetése, 1912
Pesti Hírlap, 1912. június 28.

A szerzőről

VARGA ISTVÁN (Nagykőrös, 1971)

A kötet szerzője könyvtáros okleveleket szerzett (JGyTF – Szeged, 1997; JATE – Szeged, 1999), 1990-től kezdődően könyvtárosként dolgozik, 2000 óta Fonyódon. Nős, felesége Németh Viktória, gyermekeik Sámuel (2008), Jonatán (2010), Abigél (2013). Érdeklődését a helytörténeti kutatások keltették fel; foglalkozik családtörténettel, történeti demográfiával, gróf Zichy Béla és családja históriájával, Fonyód és a Balaton térképi ábrázolásaival illetve egyéb helytörténeti témákkal (bibliográfia, földrajzi és ragadványnevek, visszaemlékezések, anyakönyvek, fotóalbumok feldolgozása stb.). Több írása helyismereti folyóiratokban látott napvilágot.

Önálló kötetben megjelent munkái:
- Nagykőrösi ki kicsoda (1997);
- „A fonyódi öreg fűzfák…" múltidéző lapozgatás régvolt könyvekben, újságokban (összeáll. Csutorás Lászlóval, 2000);
- Somogyi könyvtáros ki kicsoda (szerk. Varga Róberttel, 2001);
- Fonyód-fürdőtelep múltja képes levelező-lapokon (2004; 2., bővített kiadás 2007);
- Adalékok a zsidóság fonyódi történetéhez (2005);
- Szaploncai Szaplonczay Manó élete és munkássága írásai és egyéb dokumentumok tükrében (sajtó alá rendezés, 2006);
- Fonyód anno…: Képek a régi Fonyódról (2007);
- Fonyódi útikalauz: emlékhelyek, látnivalók Fonyódon (2012);
- A fonyódi Várhegy (összeáll. Szabó Balázzsal, 2013).

2014 márciusában az önkormányzat képviselő-testülete „Fonyód Polgáraiért Díj"-jal ismerte el közéleti és helytörténeti tevékenységét.

„Ti gyönyörűséges asszonyok, ti szépséges, fiatal leányok, ti jókedvű, pajkos fiúk, akiknek a világ legpompásabb tóvizében gondtalan kacagás és vidám sivalkodás mellett való úszástok, csónakázástok, lubickolástok teremti meg a Balaton igazi eleven életét és ti mindannyian, akik nap-nap mellett többször is rebegitek, hogy még ilyen kellemes sohase volt a Balatonban a fürdés mint ma, még ilyen fenségesen szép sohase volt a naplenyugta mint ma, gondoljatok mindig arra, amikor Bélatelepen üdültök, hogy ezt annak a doktor bácsinak köszönhetitek, akinek az emlékét a mai naptól fogva nemcsak a Szaplonczay-sétány tartja fenn, hanem az az emlékmű is, amelyet Bélatelep nyaraló közönsége állított Szaplonczay Manó emlékére, amely ma ünnepélyes keretek között részévé válik a mi gyönyörű üdülőhelyünknek."

(Balaton, 1934., a Szaplonczay emlékmű avatóján.)

ISBN: 978-963-12-2854-0